

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

11

1. ΛΟΓΟΙ ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΟΙ
2. ΛΟΓΟΙ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΙ
3. ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΤΑΦΙΟΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
Ἄπο τὸν
ΙΓΝΑΤΙΟ ΣΑΚΑΛΗ
Φιλόλογο

Ἐπόπτης Ἐκδόσεως

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

Ἐπιμελητὴς Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Πτυχιούχος Θεολογίας

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»

ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1991

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὸν τόμο αὐτόν, τὸν τελευταῖο τῶν ἔργων τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, δημοσιεύονται κατὰ σειρά πέντε ἑορταστικὲς ὁμιλίαι (1. *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα*, 2. *Εἰς τὴν φωτοφόρον καὶ ἀγίαν ἀνάστασιν*, 3. *Εἰς τὴν λεγομένην τῷ ἐπιχωρίῳ τῶν Καππαδοκῶν ἔθει ἐπισωζομένην, ἣτις ἐστὶν ἡ ἀνάληψις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, 4. *Εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἢ Εἰς τὴν Πεντηκοστήν*, 5. *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ εἰς τὸν δίκαιον Συμεῶνα*, ἕξι ἐγκωμιαστικὲς ὁμιλίαι, ἀπὸ τῆς ὁποῖας δύο ἀναφέρονται *Εἰς τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον*, τρεῖς *Εἰς τοὺς Ἁγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρας*, καὶ μία *Εἰς τὸν Μέγαν Μάρτυρα Θεόδωρον*, καθὼς καὶ οἱ Ἐπιτάφιοι λόγοι *Εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον*, *Εἰς τὸν Μελέτιον*, *ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας*, καὶ *Εἰς τὴν βασίλισσαν Πλακίλλαν* καὶ ἓνας λόγος παραμυθητικὸς *Εἰς τὴν Πουλχερίαν*.

Α' ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

1. Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα

Στὴ σύντομη αὐτὴ ὁμιλία ἀρχίζει μὲ τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ γεγονότος τῆς ἀνάστασης, «αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ», γιατί ἡ ἡμέρα αὐτὴ ἔσβησε κάθε τι ποῦ θύμιζε καταδίκη καί, ἀπὸ υἱοὶ ἀνθρώπων, γίναμε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ δύναμη τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς. Κλείνει τὴν ὁμιλία καλώντας τοὺς πιστοὺς νὰ πάρουν μέρος στὴ χαρὰ ποῦ πηγάζει ἀπὸ τὴ συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ, στὴ χαρὰ τῶν νικητῶν κατὰ τῆς πονηρῆς δαιμονικῆς στρατιᾶς καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς.

2. Εἰς τὴν φωτοφόρον καὶ ἀγίαν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου

Στὴν ὁμιλία αὐτὴ ξεσπᾶ ἡ χαρὰ τοῦ μὲ ἀλαλαγμούς, γιατί νικήθηκε τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἡ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ καὶ στήθηκε τὸ μέγα τρόπαιο τοῦ σταυροῦ. Ἀκολουθεῖ ἄλλο ξέσπασμα ποῦ ἀναφέρεται στὸν ταπεινωμένο Χριστὸ ποῦ σήμερα εἶναι ὁ θριαμβευτής. Ἐπαναλαμβάνοντας δέκα φορές τὴν συνταρακτικὴ ἐρώτηση, 'Πότε ἦν ἄτιμος;' κάνει γεγονότα συγκλονιστικὰ τὸ λόγο τοῦ Ἡσαΐα «καὶ εἶδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων». Ἡ κατακλείδα στὶς δέκα αὐτὲς ἐρωτήσεις, κατακόρυφα πάνω στὴν θλίψη καὶ τὴν ταπείνωση ποῦ τὴν προετοίμασαν, θριαμβευτικὴ καὶ χαροποιός. Ναι ἀλλὰ «ὁ ἄτιμος εἰς εὐδοκίαν μετεβάλλετο καὶ ἡ τοῦ κόσμου χαρὰ ἀφθαρτος ἐγήγερται μετὰ τοῦ σώματος». Ἀπαραίτητα «μετὰ τοῦ σώματος».

Τὸ κείμενο καὶ τῶν δύο ὁμιλιῶν λαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ Jaeger.

3. Εἰς τὴν ἐπισωζομένην, ἣτις ἐστὶν ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στὴν ὁμιλία αὐτὴ τονίζεται πόσο κάνει τὴν ἐορτὴ λαμπρότερη μὲ τοὺς ψαλμούς τοῦ ὁ προφήτης Δαβὶδ καὶ μᾶς καλεῖ νὰ τὸν μιμηθοῦμε στὴν ἀγάπη τοῦ πρὸς τὸν Θεό, στὴν πραότητα τοῦ, στὴν μακροθυμία τοῦ σὲ ὄσους τὸν μισοῦσαν.

Ἡ ὁμιλία ἐκφωνήθηκε στὶς 18 Μαΐου τοῦ 388 καὶ δίνει τὴν πρώτη μαρτυρία γιὰ τὸν αὐτοτελὴ ἐορτασμὸ τῆς ἡμέρας. Τὸ κείμενο καὶ αὐτῆς τῆς ὁμιλίας ἐδῶ λαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ Jaeger.

4. Εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἢ Εἰς τὴν Πεντηκοστὴν

Ὁ λόγος αὐτὸς γιὰ τὴν ἐορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς δὲ στερεῖται ἀπὸ δογματικὲς ἀλήθειες παράλληλα μὲ τὶς ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις χαρᾶς. Ἀνακηρύσσεται πανηγυρικὰ ἡ θεότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος πλὴι στὰ ἄλλα δύο πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ

διακηρύσσεται ὅτι δὲν εἶναι καθόλου κατώτερο ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ «Θεὸς Ὑψιστος τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ἅγιον».

Ἡ ὁμιλία ἐκφωνήθηκε στίς 28 Μαΐου τοῦ 388.

Τὸ κείμενο καὶ αὐτῆς τῆς ὁμιλίας λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne.

5. *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου*

Ἡ ὑποδοχὴ (ὕπαπαντῆ) τοῦ Θεοῦ μας πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν ὑποδοχὴ ποὺ κάνουν οἱ στρατιῶτες στὸ στρατηγὸ τους, νὰ εἶναι ὁμοῦς ὑποδοχὴ πνευματικὴ καὶ ὀληρὴ ἢ προετοιμασία γι' αὐτὴν νὰ εἶναι κατάρτιση πλήρης μὲ πράξεις ἀρετῆς. Τοποθετεῖ τὴν ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ μέσα στὰ πλαίσια τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ποὺ ὀρίζει ν' ἀγιάζεται κάθε ἀρσενικὸ παιδί κάνοντας γι' αὐτὸ ἀρκετὰ μακρὸ λόγο. Νοητὰ μὲ τὸ Χριστὸ προσφέρθηκε στὸν Θεὸ – Πατέρα ἢ ἀπαρχὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Μὲ τέτοιο θεολογικὸ νόημα ὑποδέχεται καὶ ὁ Συμεὼν τὸν Χριστὸ στὸ ναὸ καὶ καθόλου μὲ πολιτικὸ-ἐθνικὸ, γιὰ ν' ἀποχτήσῃ δηλαδὴ ὁ Ἰσραὴλ ἐθνικὴ λάμψη καὶ ἀλαζονεία, ἀλλὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴ σκιὰ στὸ φῶς.

Τὸ κείμενο λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne.

Β'. ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

1. *Εἰς τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον*, ὁμιλίαι δύο

Ὁ Στέφανος ὡς προσωπικότητα καὶ μαζὶ καὶ τὸ μαρτύριό του περιγράφονται πολὺ παραστατικὰ καὶ μὲ λεπτομέρειες. Ὁ ἅγιος θεωρεῖται ἰσάξιος μὲ τοὺς ἀποστόλους. Ὁ Γρηγόριος συμμετέχει στὰ διαδραματιζόμενα καὶ δὲν κρύβει τὸ θαυμασμό του, ποὺ ἐξάλλου μᾶς τὸ δίνει πολὺ ἐκφραστικὰ μὲ τὰ λόγια: «Δὲν παύω νὰ προφέρω τὸ ὄνομα τοῦ Στεφάνου, ἀλλά, ἐνῶ τὸ ἐπαναλαμβάνω χίλιες καὶ μύριες φορές, τὸ ξαναλέγω πάντα χωρὶς νὰ χορταίνω».

Οἱ ὁμιλίαι ἐκφωνήθηκαν σὲ δύο συνεχεῖς ἡμέρες 26 καὶ 27 Δεκεμβρίου τοῦ 386.

Τὸ κείμενο τῆς πρώτης ὁμιλίας λαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Jaeger, ἐνῶ τῆς δεύτερης ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne.

2. Εἰς τοὺς ἀγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρας, ὁμιλίαις τρεῖς

Στις ὁμιλίαις αὐτές, ἀναφερόμενος στὸ συνεορτασμὸ τῆς μνήμης τῶν μαρτύρων, μιᾶ γιὰ τὸ Βαπτιστὴ καὶ τοὺς μαθητὲς Πέτρο, Ἰάκωβο καὶ Ἰωάννη, κι ἐξιστορεῖ πῶς μοιράστηκαν μὲ τὸ Χριστὸ τὸν τίτλο τοῦ 'ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου', γινόμενοι κι αὐτοὶ φῶτα. Τελειώνοντας τοὺς τρεῖς λόγους γιὰ τοὺς Σαράντα μάρτυρες μὲ θερμὴ καὶ συγκινημένη καρδιὰ ἀπὸ τὰ θαυμαστικὰ καὶ συγκινητικὰ βαθιὰ ἐκεῖνα λόγια τοῦ Γρηγορίου, μένομε μὲ τὸ δράμα στὰ μάτια ἐκείνης τῆς παγωμένης ἔκτασης τοῦ μαρτυρίου, ποὺ μάρανε τὰ σώματα τῶν γενναίων, ὅπου ὁμως ἀνθισαν οἱ ψυχές. Μᾶς μεταδίδει τὴν κατάπληξή του ἀπὸ τὴ στάση τῶν νέων καθὼς καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῆς μάνας ἐνὸς ἀπὸ αὐτοῦς, τὴ βαθιὰ τῆς πίστη ποὺ τὴν κάνει νὰ σπρώχνει μὲ τὰ ἴδια τῆς τὰ χέρια τὸ γιό τῆς, ποὺ τοῦ ἀπόμεναν ἀκόμα κάποιες πνοές ζωῆς, στὸ ἀμάξι ποὺ μετέφερε τὰ νεκρὰ σώματα τῶν ἄλλων μαρτύρων· τῆς φαινόταν ἀνεπανόρθωτη ζημία νὰ λείπει ὁ γιός τῆς ἀπὸ τὸ χορὸ καὶ τὴ θυσία τῶν ἐκλεκτῶν.

Ἄπὸ τις τρεῖς ὁμιλίαις ἡ πρώτη ἐκφωνήθηκε στὶς 9 Μαρτίου τοῦ 383, ἡ δεύτερη στὶς 10 Μαρτίου τοῦ 383, μὲ τόπο ἐκφώνησής τους τὸν ἱερὸ ναὸ τῆς Σεβάστειας, καὶ τέλος ἡ τρίτη τὸ 379 στὴν Καισάρεια.

Τὸ κείμενο καὶ τῶν τριῶν ὁμιλιῶν λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne.

3. Εἰς τὸν Μέγαν Μάρτυρα Θεόδωρον

Ἡ ἐνότητα κλείνει μὲ τὸ ἐγκώμιο στὸν ἅγιο Θεόδωρο, ὅπου μὲ τὴν παράθεση τοῦ διαλόγου βασανιστῶν-ἀγίου παίρνει μιὰ δραματικὴ ἔνταση. Περιγράφεται ἀνάγλυφα τὸ ἀπαράμιλλο θάρρος καὶ ἡ ἄφραστη γενναιότητα τοῦ ἀθλητῆ τῆς πίστεως Θεοδώρου, ποὺ ἀνεβάζει τὸ μαρτύριό του στὸ ἐπίπεδο τῆς ἱερῆς τρέλας.

Ὁ μάρτυρας καλεῖται νὰ βοηθήσει τὸν αὐτοκράτορα κατὰ τῶν Γότθων, γιὰ νὰ μὴ καταστρέψουν οἱ βάρβαροι τὰ ἱερά.

Ἡ ὁμιλία ἐκφωνήθηκε στὶς 7 Φεβρουαρίου τοῦ 381, καὶ τὸ κείμενό της λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne.

Γ' ΕΠΙΤΑΦΙΟΙ ΛΟΓΟΙ

1. Εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον

Ἡ ἐντύπωση πού ἀποπνέει ὅλος ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἐκθειάζεται ἓνας καθιερωμένος ἅγιος· παράδοξο βέβαια αὐτό, δὲν εἶναι ὡστόσο μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια πού ἐπικύρωσε ἀργότερα ἡ Ἐκκλησία. Τὸ ὅτι φάνηκε ἔπειτα ἀπὸ ἄλλους, δὲ σημαίνει ὅτι εἶναι κατώτερος ἀπὸ κανένα ἀπὸ αὐτούς· αὐτὸ ἐξάλλου συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς ἄλλους. Τοῖμα νὰ τὸν συγκρίνει, στοιχεῖο μὲ στοιχεῖο, μὲ τὸν Ἀβραάμ, τὸν Μωσῆ, τὸ Σαμουήλ, τὸν Ἡλία, τὸ βαπτιστὴ, τὸν Παῦλο, σὲ μιὰ ἐκδήλωση καλῆς νοούμενης ἀδελφικῆς ἀγάπης μακριὰ ἀπὸ ψευδοταπεινοφροσύνη.

Ἡ ὁμιλία ἐκφωνήθηκε στὸν τάφο τοῦ Ἰσως κατὰ τὴ δεύτερη ἐπέτειο τοῦ θανάτου του, στὶ 1 Ἰανουαρίου τοῦ 381, τὸ δὲ κείμενο της λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne.

2. Εἰς τὸν Μελέτιον, ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας

Στὸν ἐπιτάφιο αὐτὸ λόγο τὸν Μελέτιο τὸν χαρακτηρίζει ὡς νέο ἀπόστολο. Ἡ σύγκριση καὶ αὐτοῦ μὲ πρόσωπα τοῦ παρελθόντος γίνεται κάπως διαφορετικά, ὅπως θὰ διαπιστώσει ἡ ἀνάγνωση τοῦ λόγου. Τὸ ποιμνίό του τὸν ἀγάπησε, γιὰτὶ εἶδε στὸ πρόσωπό του τὴν πραότητα τοῦ Δαβίδ, τὴ σύνεση τοῦ Σολομώντα, τὴν αὐστηρότητα τοῦ Σαμουήλ, τὴ σωφροσύνη τοῦ Ἰωσήφ, τὴ σοφία τοῦ Δανιήλ, τὴ φλόγα τοῦ Ἡλία, τὴν ἀφθορία τοῦ σώματος τοῦ Ἰωάννη.

Ὁ λόγος ἐκφωνήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 381 μετὰ ἀπὸ ἐντολὴ τῆς συνόδου, στὴ διάρκεια τῆς ὁποίας εἶχε πεθάνει ὁ Μελέτιος. Τὸ κείμενο λαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἐκδοση τοῦ Jaeger.

3. Εἰς τὴν Πλακίλλαν

Ἡ Πλακίλλα ἦταν σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορα Θεοδοσίου. Στὸ λόγο αὐτὸν ἐπαινεῖται ἡ ἀποθανοῦσα βασίλισσα Πλακίλλα γιὰ τὴν ἀνδρική ψυχὴ ποὺ ἔκρυβε στὸ γυναικεῖο σῶμα της, μὲ συρροή ὄλων τῶν ἀρετῶν. Ὁ λόγος ἀποτελεῖ ἕναν ἐξαιρετικὸ ἔπαινο τῆς ἐνάρετης βασίλισσας κι ἕνα συγκινητικὸ ξέσπασμα γιὰ τὸ θάνατό της.

ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Εἰς τὴν Πουλχερίαν.

Ἡ Πουλχερία ἦταν κόρη τοῦ αὐτοκράτορα Θεοδοσίου καὶ τῆς βασίλισσας Πλακίλλας καὶ εἶχε πεθάνει σὲ μικρὴ ἡλικία. Ἐθρηεῖ λοιπὸν τὴν ὁμιλία αὐτὴ τὴν ἀπώλεια τῆς Πουλχερίας. Περιγράφεται μὲ συγκίνηση ὁ σπαραγμὸς τοῦ βασιλιᾶ καὶ τῆς βασίλισσας καὶ δημιουργεῖται μιὰ βαριὰ συναισθηματικὴ κατάσταση. Ὡστόσο ὁ Γρηγόριος ἐπιχειρεῖ ἔξοδο ἀπὸ τὴν κατάθλιψη αὐτὴ, γιὰ νὰ μπορέσει μὲ τὴ βοήθεια τοῦ νοῦ νὰ βγάλει συμπεράσματα ποὺ θὰ ἐπηρεάσουν ὠφέλιμα τὴ συμπεριφορὰ ὄσων ἐπέζησαν.

Ὁ λόγος αὐτός, ὁ τόσο παραμυθητικός, ἀποτελεῖ καὶ σήμερα ἕνα πολὺ παραμυθητικὸ μέσο γιὰ ὄλους ἐκείνους ποὺ ἀποδημοῦν τὰ παιδιά τους γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ, τὴ ζωὴ τῆς αἰώνιας εὐφροσύνης, καὶ μάλιστα ἐφόσον οἱ ἴδιοι φρόντισαν, ὅσο αὐτὰ ζοῦσαν, νὰ τὰ κρατοῦν κοντὰ στὶς πηγές τῆς ζωῆς, ποτίζοντάς τα μὲ τὰ αἰώνια νάματα αὐτῆς.

Οἱ ὁμιλίες αὐτές, στὶς ὁποῖες ἐκφράζεται μὲ πολὺ σεβασμὸ καὶ πολλὴ ἀγάπη τόσο πρὸς τὴ βασίλισσα Πλακίλλα ὅσο καὶ πρὸς τὴν βασιλόπαιδα Πουλχερία, ἐπειδὴ καὶ αὐτές τιμοῦσαν τὴν χριστιανικὴ ὀρθόδοξη πίστη, ἐκφωνήθηκαν τὸ 385. Τὸ κείμενο καὶ τῶν δύο λαμβάνεται ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ Jaeger.

Στὰ κείμενα ὄλων τῶν ὁμιλιῶν ἔγινε κάποια ἀλλαγὴ στὶς παραγράφους καὶ στὴ στίξη.

Ἄπο τὸ ἀπέραντο ὕλικὸ καὶ τὰ πλούσια περιεχόμενα αὐτοῦ τοῦ τόμου πολὺ λίγα στοιχεῖα θελήσαμε νὰ περιλάβομε στὴ σύντομη εἰσαγωγή μας. Γιὰ νὰ μεταφερθοῦν ἐξάλλου ἡ πίστις τοῦ ἀγίου, ἡ δύναμις τῆς σκέψης καὶ τοῦ λόγου του, ἡ νηφάλια κρίσις του, ὁ πλοῦτος τῶν γνώσεών του ἀπὸ τὴν ἀγία Γραφή καὶ ἡ βίωσις αὐτῶν τῶν γνώσεων, ἀλλὰ κι ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ παράδοσις, καὶ οἱ σοφὲς ἀναλύσεις μιᾶς διάνοιας γόνιμης κι εὐστροφῆς, θὰ χρειαζόταν ἴσως νὰ γραφεῖ ἓνα ἄλλο βιβλίον ἢ μιὰ πολυσέλιδη πραγματεία. Γι' αὐτὸ ἡ εἰσαγωγή αὐτὴ περιορίζεται στὶς πενιχρὲς αὐτὲς νύξεις κι ἀφήνει στὸν πρόθυμον κι ὑπομονητικὸ ἀναγνώστη τὴ γοητευτικὴ περιπλάνησις στὶς ἐκτάσεις τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου καὶ τὴν χαρὰ τῆς προσωπικῆς ἀνακάλυψης τῶν θησαυρῶν ποὺ ἐμεῖς προσπεράσαμε ἀναγκαστικά.

Τὰ λίγα ἱστορικὰ στοιχεῖα γιὰ τὶς ὁμιλίαις καὶ τοὺς λόγους λαμβάνονται ἀπὸ τὸν Δ' τόμον τῆς Πατρολογίας τοῦ καθηγητοῦ Παν. Χρήστου.

Λ Ο Γ Ο Σ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ

ΕΙΣ ΤΟ

ΑΓΙΟΝ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΠΑΣΧΑ

- 1 Ἡ μὲν ἀληθινὴ τοῦ Σαββάτου κατάπαυσις ἢ τὴν εὐλογίαν τοῦ
Θεοῦ δεξαμένη, ἐν ἧ κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ ἔργων ὁ Κύ-
ριος ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας τῇ ἀπραξίᾳ τοῦ θανάτου
ἐνσαββατίσας, ἤδη πέρας ἔχει καὶ τὴν ἰδίαν ἐδειξε χάριν καὶ
5 ὀφθαλμοῖς καὶ ἀκοαῖς καὶ καρδίᾳ διὰ πάντων τούτων τῆς ἐορ-
τῆς ἐν ἡμῖν τελεσθείσης, οἷς εἶδομεν, οἷς ἠκούσαμεν, οἷς τῇ
καρδίᾳ τὴν εὐφροσύνην ὑπεδεξάμεθα. Τὸ μὲν γὰρ ὁρώμενον
τοῖς ὀφθαλμοῖς φῶς ἦν τῇ τοῦ πυρὸς νεφέλῃ διὰ τῶν λαμπά-
δων ἡμῖν ἐν τῇ νυκτὶ δαδουχούμενον, ὁ δὲ παννύχιον ταῖς ἀκο-
10 αῖς προσηχῶν λόγος ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευμα-
τικαῖς οἷόν τι ρεῦμα χαρᾶς δι' ἀκοῆς εἰς τὴν ψυχὴν εἰσρέων
πλήρεις ἡμᾶς τῶν ἀγαθῶν ἐλπίδων ἐποίησεν, ἢ δὲ καρδίᾳ τῶν
λεγομένων τε καὶ βλεπομένων φαιδρυνομένη τὴν ἄφραστον
ἐτυποῦτο μακαριότητα διὰ τῶν φαινομένων χειραγωγούμενη
15 πρὸς τὸ ἀόρατον, ὥστε τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, «ἂ οὔτε ὀφθαλ-
μὸς εἶδεν οὔτε οὖς ἤκουσεν οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέ-
βη», εἰκόνα εἶναι τὰ τῆς καταπαύσεως ταύτης ἀγαθὰ δι' ἑαυ-
τῶν τὴν ἀνεκφώνητον ἐλπίδα τῶν ἀποκειμένων πιστούμενα.
- 2 Ἐπειδὴ τοίνυν ἢ φωτεινὴ νύξ αὕτη τὰς ἐκ τῶν λαμπάδων
αὐγάς ταῖς ὀρθριναῖς ἀκτῖσι τοῦ ἡλίου συμμίξασα μίαν κατὰ τὸ
συνεχὲς ἡμέραν ἐποίησε μὴ διαμερισθεῖσαν τῇ παρενθήκῃ τοῦ

ΑΓΙΟ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΟ ΠΑΣΧΑ

1 Τελείωσε πιά ή άληθινή κατάπαυση του Σαββάτου, που δέχτηκε την εύλογία του Θεού, κατά την όποία ό Κύριος αναπαύθηκε από όλα τὰ έργα του για τή σωτηρία του κόσμου τελώντας τὸ Σάββατο τῆς άργίας του θανάτου και έδειξε τή χάρη της και στα μάτια και στις άκοές και στην καρδιά, με τὰ όποια τελέσαμε τήν έορτή, με όσα είδαμε, με όσα άκούσαμε και όσων τή χαρά δεχτήκαμε στην καρδιά μας. Γιατί τὸ φῶς που βλέπομε με τὰ μάτια μας ήταν τὸ φῶς τῆς πύρινης νεφέλης που σκορπίζουν οι λαμπάδες μας μέσα στη νύχτα, ό λόγος που όλες τις νύχτες άντηχεϊ στις άκοές μας με ψαλμούς και ύμνους και ὠδές πνευματικές, κυλώντας με τήν άκοή σαν ένα ρεῦμα μέσα στην ψυχή, μᾶς γέμισε από άγαθές έλπίδες, ένῶ ή καρδιά, γεμάτη χαρά από τὰ λεγόμενα και βλεπόμενα, σφράγιζε τήν άφραστη μακαριότητα καθοδηγούμενη από τὰ φαινόμενα στο άόρατο, ὥστε νά εΐναι εικόνα τῶν άγαθῶν εκείνων, «που οὔτε μάτι είδε οὔτε αὔτι άκουσε οὔτε ένιωσε καρδιά άνθρώπου»¹, τὰ άγαθὰ αὐτῆς τῆς άνάπαυσης, βεβαιώνοντας με τήν παρουσία τους τήν άνείπωτη έλπίδα τῶν μελλοντικῶν.

2 Έπειδή λοιπόν αὐτή ή φωτεινή νύχτα ένωσε τὸ φῶς τῶν λαμπάδων με τις ὀρθρινές άκτίνες του ήλιου κι άποτέλεσε μιὰ συνεχῆ ήμέρα που δέν τή διχοτόμησε ή παρεμβολή του

1. Α' Κορ. 2,9.

σκοτούς, νοήσωμεν, ἀδελφοί, τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν ὅτι,
 5 «αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος», ἐν ἧ ἔργον ἐστὶν
 οὐ βαρὺ τι καὶ δυσκατόρθωτον, ἀλλὰ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη καὶ
 ἀγαλλίαμα οὕτως εἰπόντος τοῦ λόγου ὅτι «ἀγαλλιασώμεθα καὶ
 εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ». Ὡ καλῶν προσταγμάτων, ὧ γλυκείας
 νομοθεσίας. Τίς ὑπερτίθεται πρὸς τὸ ὑπακοῦσαι τοιούτοις
 10 προσταγμάσι; Τίς δὲ οὐχὶ ζημίαν ἠγεῖται καὶ τὴν ἐν ὀλίγῳ τῶν
 προσταγμάτων ἀναβολήν; Εὐφροσύνη τὸ ἔργον καὶ ἀγαλλιάμά
 ἐστὶ τὸ ἐπίταγμα, δι' ὧν ἀναλύεται ἡ ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ κατάκρισις
 καὶ εἰς χαρὰν τὰ λυπηρὰ μεθαρμόζεται.

3 Τοῦτό ἐστὶ τὸ τῆς σοφίας ἀπόφθεγμα, ὅτι ἐν ἡμέρᾳ εὐφροσύ-
 νης ἀμνηστία κακῶν. Λήθην ἐποίησε τῆς πρώτης καθ' ἡμῶν
 ἀποφάσεως ἡ ἡμέρα αὕτη, μᾶλλον δὲ ἀφανισμόν, οὐχὶ λήθην·
 ἐξήλειψε γὰρ καθόλου πᾶν μνημόσυνον τῆς καθ' ἡμῶν κατα-
 5 κρίσεως. Τότε ἐν λύπαις ὁ τοκετός, νῦν χωρὶς ὠδίνων ἡ γέννη-
 σις· τότε ἐκ σαρκὸς ἐγεννήθημεν σάρκες, νῦν τὸ γεννηθὲν πνεῦ-
 μά ἐστὶν ἐκ Πνεύματος· τότε υἱοὶ ἀνθρώπων, νῦν τέκνα Θεοῦ
 ἐγεννήθημεν· τότε εἰς γῆν ἐξ οὐρανῶν ἀπελύθημεν, νῦν ὁ ἐπου-
 10 ράνιος καὶ ἡμᾶς οὐρανίους ἐποίησε· τότε διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θά-
 νατος ἐβασίλευε, νῦν ἀντιμεταλαμβάνει διὰ τῆς ζωῆς ἡ δικαιο-
 σύνη τὸ κράτος· εἰς ἠνοιξε τότε τοῦ θανάτου τὴν εἴσοδον, δι'
 ἑνὸς καὶ νῦν ἡ ζωὴ ἀντεισάγεται· τότε διὰ τοῦ θανάτου τῆς
 ζωῆς ἐξεπέσομεν, νῦν ὑπὸ τῆς ζωῆς ἀναιρεῖται ὁ θάνατος· τότε
 ὑπ' αἰσχύνης τῇ συκῇ ὑπεκρῦβημεν, νῦν διὰ δόξης τὸ ξύλον τῆς
 15 ζωῆς προσεγγίζομεν· τότε διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ παραδείσου
 ἐξωκίσθημεν, νῦν διὰ πίστεως τοῦ παραδείσου εἰσω γινόμεθα.
 Πάλιν ὁ καρπὸς τῆς ζωῆς εἰς τρυφὴν πρόκειται κατ' ἐξουσίαν

σκότους, ἄς σκεφτοῦμε, ἀδελφοί, τὴν προφητεία πού λέει, «αὐτὴ εἶναι ἡ ἡμέρα πού ἔκανε ὁ Κύριος»², πού δὲ μᾶς προτείνει κάποιο ἔργο βαρὺ καὶ δυσκολοκατόρθωτο, ἀλλὰ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαση, ἀφοῦ αὐτὸ μᾶς εἶπε ὁ λόγος, «ἄς νιώσομε κατ' αὐτὴν χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση»². Πόσο ὠραία ἐντολή, πόσο ὠραία νομοθεσία. Ποιὸς ἀναβάλλει ν' ἀκούσει τέτοιες ἐντολές; Ποιὸς δὲ θεωρεῖ ζημίαι καὶ τὴ μικρὴ ἀναβολὴ στὴν ἐκτέλεση τῆς ἐντολῆς; Ἡ ἐνέργεια εἶναι χαρὰ, ἡ προσταγὴ ἀγαλλίαση, πού διαλύουν τὴν καταδίκη γιὰ ἁμαρτίες καὶ μεταβάλλονται τὰ λυπηρὰ σὲ χαρὰ.

- 3 Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀπόφθεγμα τῆς σοφίας, ὅτι σὲ ἡμέρα χαρᾶς τὰ κακὰ ἀμνηστεύονται³. Ἡ ἡμέρα αὐτὴ ἐπέφερε λήθη τῆς πρώτης ἐναντίον μας ἀπόφασης ἢ καλύτερα ὄχι λήθη, ἀλλὰ ἀφανισμό. Γιατὶ ἔσβησε τελείως ὅτιδήποτε θύμιζε τὴ καταδίκη μας. Τότε ὁ τοκετὸς γινόταν μὲ πόνους⁴, τώρα ἡ γέννηση γίνεται χωρὶς ὠδίνες. Τότε γεννηθήκαμε σάρκες ἀπὸ σάρκα, τώρα ὅ,τι γεννιέται εἶναι πνεῦμα ἀπὸ Πνεῦμα· τότε γεννηθήκαμε υἱοὶ ἀνθρώπων, τώρα υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. Τότε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ξεπέσαμε στὴ γῆ, τώρα ὁ ἐπουράνιος ἔκανε οὐράνιους κι ἐμᾶς. Τότε μὲ τὴν ἁμαρτία βασίλευσε ὁ θάνατος, τώρα παίρνει μὲ τὴ σειρά της τὴν ἐξουσία ἢ δικαιοσύνη. Ἕνας ἀνοιξε τότε τὴν εἴσοδο τοῦ θανάτου καὶ τώρα μὲ ἕναν μπαίνει στὴ θέση τοῦ θανάτου ἢ ζωῆ. Μὲ τὸ θάνατο τότε ξεπέσαμε ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τώρα ἡ ζωὴ ἀναιρεῖ τὸ θάνατο. Τότε κρυφτήκαμε ἀπὸ ντροπὴ μὲ τὰ συκόφυλλα⁵, τώρα πλησιάζομε τιμημένοι τὸ ξύλο τῆς ζωῆς. Τότε μὲ τὴν παρακοὴ διωχτήκαμε ἀπὸ τὸν Παράδεισο, τώρα μπαίνομε μέσα στὸν Παράδεισο μὲ τὴν πίστη. Πάλι βρίσκεται μπροστά μας καὶ στὴν ἐξουσία μας γιὰ νὰ τὸν ἀπολαύσομε ὁ καρ-

3. Σοφία Σειρ. 11,25.

4. Γεν. 3,16.

5. Γεν. 2,7.

ἡμῖν· πάλιν ἢ τοῦ παραδείσου πηγὴ ἢ τετραχῆ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν ποταμῶν μεριζομένη ἅπαν ποτίζει τὸ πρόσωπον τῆς
 20 Ἐκκλησίας, ὡς καὶ μεθύειν ἡμῶν τὰς αἰλακας τῶν ψυχῶν, ἃς ὁ σπεύρων τὸν λόγον τῷ ἀρότρῳ τῆς διδασκαλίας ἀνέτεμε καὶ πληθύειν τῆς ἀρετῆς τὰ γεννήματα. Τί οὖν ἔτι τοῖς τοιούτοις προσήκει ποιεῖν; Τί ἄλλο ἢ μιμεῖσθαι τὰ ὄρη τὰ προφητικὰ καὶ τοὺς βουνοὺς τοῖς σκιρτήμασι. «Τὰ ὄρη», γάρ φησιν, «ἐσκήρτη-
 25 σαν ὡσεὶ κριοὶ καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων».

4 Οὐκοῦν δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ τῷ καθελόντι τοῦ πολεμίου τὴν δύναμιν καὶ τὸ μέγα τρόπαιον τοῦ σταυροῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀναστήσαντι ἐν τῷ πτώματι τοῦ ἀντικειμένου. Ἀλαλάζωμεν, ἀλαλαγμὸς δέ ἐστιν ἐπινίκιος εὐφημία παρὰ τῶν κεκρα-
 5 τηκότων ἐγειρομένη κατὰ τῶν ἡττημένων. Ἐπεὶ οὖν πέπτωκεν ἢ τοῦ πολεμίου παράταξις καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τὸ κράτος ἔχων τῆς πονηρᾶς τῶν δαιμόνων στρατιᾶς οἴχεται καὶ ἠφάνισται καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν ἤδη μετακεχώρηκεν, εἴπωμεν ὅτι «Θεὸς μέγας καὶ Κύριος καὶ Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν» «ὁ Εὐλόγησας
 10 τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ» καὶ συναγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὴν πνευματικὴν ταύτην χοροστασίαν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

πὸς τῆς ζωῆς⁶. Πάλι ἡ πηγὴ τοῦ παραδείσου μοιράζεται σὲ τέσσερις κλάδους⁷ καὶ μὲ τὰ ποτάμια τῶν εὐαγγελίων ποτίζει ὀλόκληρη τὴν Ἐκκλησία, ὥστε καὶ νὰ μεθᾶνε τὰ αὐλάκια τῶν ψυχῶν μας, πού ὀργωσε μὲ τὸ ἀλέτρι τῆς διδασκαλίας ὁ σπορέας τῶν λόγων⁸, καὶ νὰ πληθαίνουν τῆς ἀρετῆς τὰ γεννήματα. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ κάνουν αὐτοί; Τί ἄλλο παρὰ νὰ μιμοῦνται μὲ τὰ σκιρτήματά τους τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ τῶν προφητῶν. Γιατὶ λέει, «τὰ ὄρη σκίρτησαν ὅπως κριάρια καὶ τὰ βουνὰ ὅπως μικρὰ ἀρνιά»⁹.

- 4 Ἐλᾶτε λοιπὸν κι ἄς χαροῦμε μὲ τὸν Κύριό μας πού κατέλυσε τὴ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὑψωσε γιὰ χάρη μας τὸ μεγάλο τρόπαιο τοῦ σταυροῦ μὲ τὴ συντριβὴ τοῦ ἀντιπάλου μας. Ἄς ἀλαλάξομε· κι ἀλαλαγμὸς εἶναι οἱ ἐπινίκιες ζητωκραυγές πού ὑψώνουν οἱ νικητὲς κατὰ τῶν νικημένων. Ἄφοῦ λοιπὸν συντρίφτηκε ἡ παράταξη τοῦ ἐχθροῦ κι ὁ ἴδιος ὁ ἀρχηγὸς τῆς πονηρῆς δαιμονικῆς στρατιᾶς ἔφυγε καὶ ἐξαφανίστηκε καὶ κατάντησε πᾶ μηδέν, ἄς ποῦμε ὅτι «ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος Κύριος καὶ μεγάλος βασιλέας σ' ὅλη τὴ γῆ»¹⁰ «αὐτὸς πού εὐλόγησε τὸ στέφανο τοῦ χρόνου μὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς χρηστότητάς του»¹¹ καὶ μᾶς συγκέντρωσε σ' αὐτὴν τὴν πνευματικὴ χοροστασία στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἡ δόξα ἀνήκει στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

6. Γεν. 2,9.

7. Γεν. 2,10.

8. Μάρκ. 4,15.

9. Ψαλμ. 113,4.

10. Ψαλμ. 94,3. 46,3.

11. Ψαλμ. 64,12.

Ε Ι Σ

ΤΗΝ ΦΩΤΟΦΟΡΟΝ ΚΑΙ ΑΓΙΑΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΩΤΟΦΟΡΟΝ ΚΑΙ ΑΓΙΑΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

1 «Εὐλογητὸς ὁ Θεός». Εὐφημήσωμεν σήμερον τὸν Μονογε-
νῆ Θεὸν τὸν τῶν οὐρανίων γεννήτορα, τὸν τῶν κρυφίων λαγό-
νων τῆς γῆς ὑπερκύψαντα καὶ ταῖς φαεσφόροις ἀκτίσι τὴν δλην
οἰκουμένην ἀποσκιάσαντα. Εὐφημήσωμεν σήμερον τὴν ταφὴν
5 τοῦ Μονογενοῦς, τὴν ἀνάστασιν τοῦ νικητοῦ, τὴν χαρὰν τοῦ κό-
σμου, τὴν ζωὴν τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου. Εὐφημήσωμεν σήμε-
ρον τὸν τὴν ἀμαρτίαν ἐνδυσάμενον. Εὐφημήσωμεν σήμερον τὸν
Θεὸν λόγον, ὃς τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν ἤλεγξε, τῶν προφητῶν
τὴν πρόρρησιν ἐκύρωσε, τῶν ἀποστόλων τὸν σύνδεσμον συνή-
10 θροισε, τῆς Ἐκκλησίας τὴν κλήσιν, τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν
ἀφήπλωσε. Ἴδοὺ γὰρ ἡμεῖς οἱ ποτε ξένοι ὄντες τῆς τοῦ Θεοῦ
ἐπιγνώσεως τὸν Θεὸν ἐπέγνωμεν καὶ τὸ γεγραμμένον πεπλή-
ρωται· «μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον πάν-
τα τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶ-
15 σαι αἱ πατρίαὶ τῶν ἐθνῶν».

2 Τί μνησθήσονται; Τὴν παλαιὰν πτωσιν, τὴν νέαν ἀνάστασιν,
τὴν ἀρχαίαν παράβασιν καὶ τὴν ὕστερον διόρθωσιν, τὴν θνήσιν
τῆς Εὔας, τῆς Παρθένου τὴν γέννησιν, τῶν ἐθνῶν τὴν ἐπανόρ-
θωσιν, τῶν ἀμαρτωλῶν τὴν ἄφεσιν, τῶν προφητῶν τὴν πρόρ-
5 ρησιν, τῶν ἀποστόλων τὸ κήρυγμα, τῆς κολυμβήθρας τὴν ἀνα-

1. Λουκᾶ 1,68.

2. Ἰω. 16,20. Λουκᾶ 2,10.

ΣΤΗ ΦΩΤΟΦΟΡΟ ΚΑΙ ΑΓΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

1 «Εὐλογητὸς ὁ Θεός»¹. Ἦς ἐπαινέσαμε σήμερα τὸν Μονογενῆ Θεὸ τὸν δημιουργὸ τῶν οὐρανίων, αὐτὸν ποὺ ἔσκυψε πάνω στὶς μυστικὲς λαγόνες τῆς γῆς καὶ μὲ τὶς φωτοφόρες ἀκτίνες τοῦ φώτισε ὅλη τὴν οἰκουμένη. Ἦς ὑμνήσαμε σήμερα τὴν ταφή τοῦ Μονογενοῦς, τὴν ἀνάσταση τοῦ Νικητῆ, τὴ χαρὰ τοῦ κόσμου, τὴ ζωὴ τῶν λαῶν². Ἦς ὑμνήσαμε σήμερα αὐτὸν ποὺ φόρεσε τὴν ἁμαρτία³. Ἦς εὐφημήσαμε σήμερα τὸν Θεὸ Λόγο, ποὺ ντρόπιασε τὴ σοφία τοῦ κόσμου⁴, ἐπιβεβαίωσε τὴν ἀναγγελία τῶν προφητῶν, συγκέντρωσε τὴν ὁμάδα τῶν ἀποστόλων, διάδωσε τὴν κλήση τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος. Γιατὶ νά, ἐμεῖς ποὺ κάποτε ἤμαστε ξένοι ἀπὸ τὴν ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ⁵, γνωρίσαμε τὸ Θεὸ καὶ ἐκπληρώθηκε ὁ,τι ἔχει γραφεῖ· «θά θυμηθοῦν καὶ θά στραφοῦν στὸν Κύριο ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ θά πέσουν νά τὸν προσκυνήσουν ὅλες οἱ φυλὲς τῶν λαῶν⁶.

2 Τί θά θυμηθοῦν; Τὴν παλαιὰ πτώση, τὴ νέα ἀνάσταση, τὴν ἀρχαία παράβαση καὶ τὴν κατοπινὴ διόρθωση, τὸ θάνατο τῆς Εὐδας, τὴ γέννηση τῆς Παρθένου, τὴν ἀποκατάσταση τῶν λαῶν, τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτωλῶν, τὴν προαναγγελία τῶν προφητῶν, τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, τὴν ἀναγέν-

3. Β' Κορ. 5,21.

4. Α' Κορ. 1,20.

5. Ἐφ. 2,13· 19.

6. Ψαλμ. 21,28.

γέννησιν, τοῦ παραδείσου τὴν εἰσοίκησιν, τῶν οὐρανῶν τὴν ἐπάνοδον, τὸν δημιουργὸν ἀναστησάμενον, τὸν τὴν ἀπρέπειαν ἀποδυσάμενον, τὸν τῇ θεϊκῇ μεγαλουργίᾳ τὸ φθαρτὸν εἰς ἀφθαρσίαν μεταλλεύσαντα. Καὶ ποίαν ἀπρέπειαν ἀπέθετο; Ἦν
 10 Ἡσαΐας εἶπε· «καὶ εἶδομεν αὐτόν», φησί, «καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων».

3 Πότε ἦν ἄτιμος; Ὅτε τοῖς ἀλιτηρίοις Ἰουδαίοις προσωμίλει καὶ Σαμαρίτης καὶ δαιμόνιον ἔχων ἐκαλεῖτο, ὅτε Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης καὶ τὰ τοῦ σκότους γεννήματα πρὸς φόνον ἐκρά-
 τουν τὸν ἀχώρητον. Οὐκ ἀσκόπως ἔλεγεν αὐτοῖς Ἰωάννης·
 5 «γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλού-
 σης ὀργῆς;». Ὅντως γὰρ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐτούς.

4 Πότε ἦν ἄτιμος; Ὅτε τὸ βλάστημα τῆς ἐπιεικειᾶς ραπίσμα-
 σι ἐλάμβανον καὶ μεθ' ὄρκων ἡρώτων τὸν τῶν ὄρκων δικα-
 στήν ὑπάρχοντα.

5 Πότε ἦν ἄτιμος; Ὅτε ἐδικάζετο ὁ δικαστὴς καὶ ἐκρίνετο ὁ
 κριτὴς τοῦ κόσμου, ὁ οἰκέτης ἡρώτα καὶ ὁ Δεσπότης ἐσιώπα,
 τὸ φῶς ἠσύχαζε καὶ τὸ σκότος ἐγαυρία, τὸ πλάσμα ἐθρασύνετο
 καὶ ὁ Δημιουργὸς ἐκαρτέρει.

6 Πότε ἦν ἄτιμος; Ὅτε οἱ ταῦροι ἐκεράτιζον καὶ ὁ μόσχος
 παρίστατο, ὅτε ὁ λέων ὠρύετο καὶ οἱ ταῦροι ἐγαυρύνοντο καθὼς
 γέγραπται· «περικύκλωσάν με μόσχοι πολλοί, ταῦροι πίοντες

7. Ἰω. 5,1-30.

8. Ἡσ. 53,2-3.

9. Ἰω. 8,48.

νηση ἀπὸ τὴν κολυμβήθρα⁷, τὴν ἐπανεγκατάσταση στὸν Παράδεισο, τὴν ἐπιστροφή τῶν οὐρανῶν, τὸν δημιουργὸ πού ἀναστήθηκε, ἐκείνον πού ἀπέθεσε ὄσα δὲν τοῦ ταίριαζαν, ἐκείνον πού μὲ τὴ θεϊκὴ μεγαλοσύνη του ξαναέχυσε σὰν μέταλλο τὸ φθαρτὸ σὲ ἀφθαρσία. Καὶ ποιά ἀπέθεσε πού δὲν τοῦ ταίριαζαν; Ἐκεῖνα πού εἶπε ὁ Ἡσαΐας: «τὸν εἶδαμε», λέει, «καὶ δὲν εἶχε οὔτε εἶδος οὔτε κάλλος, ἀλλὰ τὸ πρόσωπό του ἦταν ἀτιμασμένο καὶ στεροῦσε ὡς πρὸς τὴν ὠραιότητα ἀπὸ ὄλων τῶν ἀνθρώπων»⁸.

3 Πότε ἦταν ταπεινωμένος; Ὅταν συναναστρεφόταν μὲ τοὺς ἀλιτήριους Ἰουδαίους καὶ τὸν ἀποκαλοῦσαν Σαμαρείτη καὶ δαιμονισμένο⁹. ὅταν ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης καὶ τὰ γεννήματα τοῦ σκότους κρατοῦσαν τὸν ἀχώρητο γιὰ νὰ τὸν θανατώσουν. Δὲν ἔλεγε ἀδικαιολόγητα ὁ Ἰωάννης γι' αὐτοῦς: «γεννήματα ἐχιδνῶν· ποιὸς σᾶς συμβούλεψε νὰ ξεφύγετε τὴν μελλοντικὴ ὀργή;»¹⁰. Γιατὶ πραγματικὰ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ θὰ μείνει ἐπάνω τους.

4 Πότε ἦταν ταπεινωμένος; Ὅταν ἀντιμετώπιζαν τὸ βλαστὸ τῆς ἐπιείκειας μὲ ραπίσματα καὶ ζητοῦσαν ἀπαντήσεις μὲ ὄρκους ἀπὸ αὐτὸν πού εἶναι δικαστὴς τῶν ὄρκων¹¹.

5 Πότε ἦταν ταπεινωμένος; Ὅταν δικάζαν τὸ δικαστὴ καὶ ἔκριναν τὸν κριτὴ τοῦ κόσμου, ὅταν ὁ δοῦλος ρωτοῦσε καὶ ὁ Κύριος σώπαινε, τὸ φῶς ἠσύχαζε καὶ τὸ σκοτάδι γαυριοῦσε, τὸ πλάσμα ἔδειχνε θρασύτητα καὶ ὁ Δημιουργὸς ἔδειχνε ὑπομονή.

6 Πότε ἦταν ταπεινωμένος; Ὅταν οἱ ταῦροι χτυποῦσαν μὲ τὰ κέρατα καὶ ὁ μόσχος στεκόταν, ὅταν τὸ λιοντάρι βρυχιόταν καὶ οἱ ταῦροι κοίταζαν ἀγέρωχοι, ὅπως ἔχει γραφεῖ: «μὲ περικύκλωσαν πολλὰ μοσχάρια καὶ μὲ τριγύρισαν ταῦροι

10. Ματθ. 3,7.

11. Μάρκ. 14,65.

περιέσχον με· ἤνοιξαν ἐπ' ἐμέ τὸ στόμα αὐτῶν ὡς λέων ἀρπά-
5 ζων καὶ ὠρυόμενος».

7 Πότε ἦν ἄτιμος; Ὅτε οἱ κύνες ὑλάκτουν καὶ ὁ δεσπότης
ἠνειχέτο, ὅτε οἱ λύκοι ἤρπαζον καὶ τὸ πρόβατον παρίστατο, ὅτε
ὁ ληστής εἰς ζωὴν ἐκαλεῖτο, ἡ δὲ ζωὴ τοῦ κόσμου εἰς θάνατον
εἴλκετο, ὅτε ἐβῶν ἐκείνην τὴν ἄτακτον καὶ ὀλέθριον φωνὴν
5 «ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν», «τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ
ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν», οἱ κυριοκτόνοι, οἱ προφητοκτόνοι, οἱ θεο-
μάχοι, οἱ μισόθεοι, οἱ οὐ νόμου ὑβρισταί, οἱ τῆς χάριτος πολέ-
μιοι, οἱ ἀλλότριοι τῆς πίστεως τῶν πατέρων, οἱ συνήγοροι τοῦ
διαβόλου, τὰ γεννήματα τῶν ἐχιδνῶν, οἱ ψιθυρισταί, οἱ κατάλα-
10 λοι, οἱ ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ἡ ζύμη τῶν Φαρισαίων, τὸ
συνέδριον τῶν δαιμόνων, οἱ ἀλάστορες, οἱ πάμφαυλοι, οἱ λιθα-
σταί, οἱ μισόκαλοι. Εἰκότως γὰρ ἔκραζον, «ἄρον, ἄρον, σταύ-
ρωσον αὐτόν». Ἐβάρει γὰρ αὐτοὺς ἡ ἐπιδημία τῆς θεότητος
μετὰ σαρκὸς καὶ ἐλυπεῖτο τὸν ἔλεγχον ὁ τρόπος· ἔθος γὰρ
15 ἁμαρτωλοῖς μισεῖν τὴν τῶν δικαίων συντυχίαν.

8 Πότε ἦν ἄτιμος; Ὅτε αὐτὸν ἐφραγέλλωσαν καὶ τὸ σῶμα
αὐτοῦ τὸ ἅγιον ἐβασάνιζον φέροντα ἐκουσίως πάθη, ἵνα τοὺς
παλαιοὺς μώλωπας τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων θεραπεύση,
ὅτε τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τῶν ὤμων ἐβάσταζε τὸ κατὰ τοῦ
5 διαβόλου τρόπαιον, ὅτε στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιέβαλλον τῶ
στεφανοῦντι τοὺς πεποιθότας ἐπ' αὐτόν, ὅτε πορφύραν ἐνέδου-
σαν τὸν ἀφθαρσίαν τοῖς ἀναγεννωμένοις δι' ὕδατος καὶ Πνεύ-

καλοθρεμμένοι· άνοιξαν τὸ στόμα τους καταπάνω μου σάν λιοντάρι άρπαχτικό πού βρυχιέται»¹².

7 Πότε ἦταν ταπεινωμένος; Ὅταν άλυχτοῦσαν τὰ σκυλιά καὶ ὁ άφέντης ἔδειχνε άνοχή, ὅταν οἱ λύκοι εἶχαν βγεῖ γιὰ ν' άρπάξουν καὶ τὸ πρόβατο ἦταν παρὸν ἐκεῖ. Ὅταν ὁ ληστής δεχόταν πρόσκληση στὴ ζωὴ, ἐνῶ ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου συρόταν στὸ θάνατο, ὅταν ἔβγαζαν τὶς άτακτες καὶ θεοκτόνες ἐκεῖνες φωνές «ἄρον, ἄρον, σταῦρωσον αὐτόν. Τὸ αἷμα του ἐπάνω σ' ἐμᾶς καὶ τὰ παιδιά μας»¹³, οἱ φονιάδες τοῦ Κυρίου καὶ τῶν προφητῶν, οἱ θεομάχοι, οἱ μισόθεοι, οἱ ὕβριστές τοῦ νόμου, οἱ πολέμοι τῆς χάριτος, οἱ ἐχθροὶ τῆς πίστεως τῶν πατέρων, οἱ συνήγοροι τοῦ διαβόλου, τὰ γεννήματα τῶν ἐχθιδῶν, οἱ ψιθυριστές, οἱ καταλαλητές, ἐκεῖνοι πού εἶχαν βουτηγμένο τὸ νοῦ τους στὸ σκοτάδι, ἡ ζύμη τῶν Φαρισαίων¹⁴, τὸ συνέδριο τῶν δαιμόνων, οἱ μιαιοί, ὁ πάμφαυλοι, οἱ λιθοβολιστές, οἱ μισόκαλοι. Καὶ δικαιολογημένα φώναζαν, «ἄρον, ἄρον, σταῦρωσον αὐτόν». Γιατὶ τοὺς καταπλάκωνε ἡ παρουσία τῆς θεότητας μὲ σάρκα καὶ τοὺς δυσαρεστοῦσε ὁ ἔλεγχος γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς τους. Εἶναι συνήθεια πάγια τῶν άμαρτωλῶν νά μισοῦν τὴ συναναστροφή τῶν δικαίων.

8 Πότε ἦταν ταπεινωμένος; Ὅταν τὸν φραγγέλωσαν καὶ βασάνιζαν τὸ ἅγιο σῶμα ἐκείνου πού ὑπέφερε θεληματικά τὰ πάθη, γιὰ νά θεραπεύσει τὶς παλιές πληγές τῶν άμαρτημάτων μας· ὅταν σήκωσε στοὺς ὤμους του τὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ τὸ τρόπαιο κατὰ τοῦ διαβόλου· ὅταν ἔβαζαν στεφάνι ἀπὸ άγκάθια σ' ἐκεῖνον πού στεφανώνει ὄσους πιστεύουν σ' αὐτόν· ὅταν φόρεσαν τὴν πορφύρα σ' αὐτόν πού χαρίζει άφθαρσία σὲ ὄσους άναγεννιοῦνται μὲ νερὸ καὶ Πνεῦμα

13. Ἰω. 19,15. Ματθ. 27,25.

14. Ματθ. 16,6. Μάρκ. 8,15. Λουκᾶ 12,1.

ματος ἀγίου χαριζόμενον, ὅτε προσήλωσαν τῷ ξύλῳ τὸν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου Κύριον ὑπάρχοντα.

9 Πότε ἦν ἄτιμος; Ὅτε ἐθριάμβευον ἐμπαίζοντες οἱ στρατιῶται τὸν τῆς στρατιᾶς τῶν οὐρανῶν Δεσπότην.

10 Πότε ἦν ἄτιμος; Ὅτε καλάμῳ περιθέντες σπόγγον ἐμπλήσαντες ὄξους ἐπότιζον αὐτὸν καὶ χολὴν ἐδίδουν τὸν τὸ μάννα αὐτοῖς ἐπομβρήσαντα, ὅτε αἱ πέτραι ἐρρήγγοντο καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίζετο τῶν ἀλιτηρίων τὴν τόλμαν ἐκπληττόμενα, ὅτε ὁ ἥλιος ἐπένθει καὶ τὸ σκότος ὡς σάκκον ἐνεδύετο πενθῶν τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπόπτωσιν· ἐθρήνει γὰρ ἡ ἡμέρα τὰς Ἰουδαίων συμφορὰς, ὅτε ἐν μέσῳ ληστῶν ἡ ζωὴ ἐκρέματο τοῦ μὲν ὄνειδίζοντος καὶ καταλαλοῦντος, τοῦ δὲ τῇ μετανοίᾳ ληστεύοντος τὸν παράδεισον.

11 Πότε ἦν ἄτιμος; Ὅτε τὸ σῶμα πρὸς ταφὴν ἐδίδετο.

12 Πότε ἦν ἄτιμος; Ὅτε οἱ στρατιῶται ἐφύλαττον καὶ ἡ γῆ κατέκρυπτε τὸν τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐδράσαντα, ὅτε οἱ ἀπόστολοι ἐκρύπτοντο τῶν πειρασμῶν τὸν ὄγκον οὐ δυνάμενοι φέρειν.

13 Ἀλλὰ ὄρα, ἀγαπητέ, τοῦ Θεοῦ τὰ θαύματα καὶ μετὰ τὸ πάθος τῆς χαρᾶς τὰ κατορθώματα. Ὁ ἄτιμος εἰς εὐδοξίαν μετεβάλλετο καὶ ἡ τοῦ κόσμου χαρὰ ἀφθαρτος ἐγήγερται μετὰ τοῦ σώματος. Τότε ὠδινεν ἡ γῆ καὶ ἐκνοφόρησεν ἡ ἡμέρα καὶ ἀπέπτυσεν ὁ θάνατος τὴν πάντων ζωὴν· οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι ὑπὸ τοῦ θανάτου τὸν πάντα λόγῳ κρατοῦντα.

ἄγιο¹⁵. ὅταν κάρφωσαν στὸ ξύλο αὐτὸν ποῦ εἶναι Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

- 9 Πότε ἦταν ταπεινωμένος; Ὅταν οἱ στρατιῶτες θριάμβευαν περιπαίζοντας τὸν Κύριο τῆς στρατιᾶς τῶν οὐρανῶν.
- 10 Πότε ἦταν ταπεινωμένος; Ὅταν ἔδεσαν στὸ καλάμι σπύγγο γεμάτο μὲ ξίδι καὶ τὸν πότιζαν δίνοντας χολή, αὐτὸν ποῦ τοὺς ἔριξε τὸ μάννα σὰ βροχή¹⁶. ὅταν ἔσπαζαν οἱ πέτρες καὶ σκιζόταν τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ κατὰπληκτα ἀπὸ τὸ θράσος τῶν ἀλιτηρίων· ὅταν ὁ ἥλιος πενθοῦσε καὶ φοροῦσε τὸ σκότος σὰν πένθιμο σάκκο πενθώντας τὴν πτώση τῶν Ἰουδαίων· γιατί ἡ ἡμέρα θρηνοῦσε τὶς συμφορὰς τῶν Ἰουδαίων, ὅταν ἡ ζωὴ ἦταν κρεμασμένη ἀνάμεσα στοὺς ληστὲς κι ὁ ἕνας τὸν χλεύαζε καὶ τὸν κατηγοροῦσε, ἐνῶ ὁ ἄλλος μὲ τὴ μετάνοιά του λήστευε τὸν παράδεισο¹⁷.
- 11 Πότε ἦταν ταπεινωμένος; Ὅταν τὸ σῶμα παραδινόταν γιὰ τὴν ταφή.
- 12 Πότε ἦταν ταπεινωμένος; Ὅταν οἱ στρατιῶτες φύλαγαν καὶ ἡ γῆ ἔκρυβε αὐτὸν ποῦ στήριξε τὴ γῆ πάνω στὰ νερά¹⁸. ὅταν οἱ ἀπόστολοι κρῦβονταν μὴ μπορώντας νὰ ὑποφέρουν τὸν ὄγκο τῶν πειρασμῶν.
- 13 Ἄλλὰ πρόσεχε, ἀγαπητέ, τὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ κατορθώματα τῆς χαρᾶς μετὰ τὸ πάθος. Ὁ περιφρονημένος μεταβαλλόταν σὲ ἐνδοξο καὶ ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου ἀνασταίνεται ἀφθαρτη μαζί μὲ τὸ σῶμα. Τότε εἶχε ὠδίνες ἡ γῆ καὶ κυοφόρησε ἡ ἡμέρα καὶ ὁ θάνατος ἀπέβαλε τὴ ζωὴ τῶν ὄλων. Δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ κρατήσῃ ὁ θάνατος Ἐκεῖνον ποῦ κρατεῖ τὰ πάντα μὲ τὸ λόγο του.

16. Ἐξ. 16,13–15.

17. Λουκᾶ 23,39–43.

18. Γεν. 1,9.

14 Ἐορτάσωμεν τοίνυν τριήμερον ἀνάστασιν ζωῆς αἰωνίου πρόξενον. Ὡσπερ γὰρ Μαρία ἡ Θεοτόκος παρθενικὰς καὶ ἀνυμφεύτους ὠδῖνας οὐ λύσασα βουλήσει Θεοῦ καὶ Πνεύματος χάριτι ἐγέννησε τὸν τῶν αἰῶνων ποιητὴν τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν λόγον, οὕτω καὶ ἡ γῆ, ἐκ τῶν οἰκείων λαγόνων τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου λύσασα, ἀπέπτυσσε κελευσθεῖσα τὸν τῶν Ἰουδαίων Δεσπότην· οὐ γὰρ ἠδύνατο κατέχειν σῶμα φορεῖον ἀθανασίας γεγόμενον. Σκοπῶν τοίνυν ὁ προφήτης Δαβὶδ τῆς εὐπρεπειᾶς τὴν διόρθωσιν, τοῦ θανάτου τὴν λύσιν, τῶν ποτε δούλων τὴν ἐλευθερίαν βοᾷ καὶ λέγει· «ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο».

15 Ποίαν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο; Τὴν ἀφθαρσίαν, τὴν ἀθανασίαν, τῶν ἀποστόλων τὴν σύγκλητον, τῆς Ἐκκλησίας τὸν στέφανον. Οὐκέτι Ἰούδας προδίδωσιν, οὐκέτι Καϊάφας ἀπειλεῖ, οὐκέτι Ἡρώδης πρὸς παιδοκτονίαν ὀπλίζεται, οὐκέτι Πιλάτος δικάζει οὔτε Ἰσραηλίται κρατοῦσι· τὸ γὰρ φθαρτὸν γέγονεν ἀφθαρτον καὶ ὁ παρ' αὐτοῖς νομιζόμενος ἄνθρωπος ψιλός, Θεὸς ἀποδέδεικται ἀληθινός. Διὸ καὶ ἡμεῖς βοῶμεν· «ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ᾄδη, τὸ νῆκος;». «Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσατο». Δύναμιν λέγει τὴν διὰ σαρκὸς οἰκονομίαν· ὅτι γὰρ ἐκείνης δυνατώτερον οὐδέν, διὰ σώματος ὁ ἀσώματος δαίμονας κατέβαλε, διὰ σταυροῦ τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις ἐξεπολιόρκησεν.

16 Ἐπειδὴ γὰρ τὰ πρῶτα ἐκκλίνει τὴν γῆν ἡ ἁμαρτία, ἀναστὰς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καθὼς προεῖπεν, ἐστερέωσεν

19. Πράξ. 2,24.

20. Ψαλ. 92,1.

14 Ἄς ἑορτάσομε λοιπὸν τὴν τριήμερη ἀνάστασις πού ἐγινε πρόξενος αἰώνιας ζωῆς. Γιατί, ὅπως ἡ Θεοτόκος Μαρία δὲ δοκίμασε παρθενικὲς ὠδίνες κόρης ἀνύμφευτης, ἀλλὰ μὲ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος γέννησε τὸν Δημιουργὸ τῶν αἰώνων, τὸν Θεὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ ἡ γῆ ἀπὸ τὶς λαγόνες της, ἀποφεύγοντας τὶς ὠδίνες τοῦ θανάτου¹⁹, ἄφησε ἐλεύθερο, ὅταν διατάχθηκε τὸν Κύριον τῶν Ἰουδαίων· γιατί δὲν μποροῦσε νὰ κατέχει ἓνα σῶμα πού εἶχε γίνῃ φορέας ἀθανασίας. Φέροντας λοιπὸν στὸ νοῦ ὁ προφήτης Δαβὶδ τὴν ἀποκατάστασις τοῦ μεγαλείου, τὴν κατάργησις τοῦ θανάτου, τὴν ἐλευθερία ὅσων ἦταν κάποτε δοῦλοι, φωνάζει καὶ λέει· «ὁ Κύριος ἐγινε βασιλιάς, φόρεσε τὸ μεγαλεῖο του»²⁰.

15 Ποιὸ μεγαλεῖο ντύθηκε; Τὴν ἀφθαρσία, τὴν ἀθανασία, τὴ σύναξις τῶν ἀποστόλων, τὸ στεφάνι τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν προδίδει πᾶ ὁ Ἰούδας, δὲν ἀπειλεῖ ὁ Καϊάφας, δὲν ἀρματώνεται ὁ Ἡρώδης γὰ τὸ φόνο τῶν παιδιῶν, δὲν δικάζει ὁ Πιλάτος, οὔτε φυλακίζουν οἱ Ἰσραηλίτες. Τὸ φθαρτὸ ἐγινε ἀφθαρτο κι Ἐκεῖνος πού τὸν θεωροῦσαν ἀπλὸ ἄνθρωπο μόνο, ἀποδείχθηκε Θεὸς ἀληθινός. Γι' αὐτὸ φωνάζομε κι ἐμεῖς· «πού εἶναι, θάνατε, τὸ κεντρί τῆς δυνάμεως; Πού εἶναι, ἄδη, ἡ νίκη σου;»²¹. «Ὁ Κύριος ἐγινε βασιλιάς, ντύθηκε μεγαλεῖο, ντύθηκε καὶ ζώστηκε δύναμη»²². Δύναμη ἐννοεῖ τὴν οἰκονομία τῆς ἐνσαρκῆς παρουσίας του, γιατί δὲν εἶναι τίποτα δυνατότερο ἀπὸ αὐτὴν· μὲ τὸ σῶμα του ὁ ἀσώματος νίκησε τοὺς δαίμονες, μὲ τὸ σταυρὸ ὑποδούλωσε τὶς ἀντίπαλες δυνάμεις.

16 Ἐπειδὴ δηλαδή στὴν ἀρχὴ ἡ ἁμαρτία συγκλόνιζε τὴ γῆ, ἀφοῦ ἀναστήθηκε ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως προ-

21. Α' Κορ. 15,55.

22. Ψαλμ. 92,1.

αὐτὴν τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ μηκέτι πρὸς ὄλισθον ἀπωλείας
βαδίζειν μήτε χειμῶσι τῆς πλάνης ριπίζεσθαι. Μάρτυρα δὲ τοῦ
5 λόγου τὸν μακάριον Παῦλον ἀγάγωμεν λέγοντα οὕτως· «δεῖ γὰρ
τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο
ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν». Διὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς λέγει· «ἔτοιμος ὁ
θρόνος σου ἀπὸ τότε, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὸ εἶ», καὶ «ἡ βασιλεία
σου βασιλεία αἰώνιος, ἣτις οὐ διαφθαρήσεται»· καὶ πάλιν· «ἡ
10 βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων, εὐφρανθήτωσαν
νῆσοι πολλαί», ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

εἶπε, τὴ στερέωσε μὲ τὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ, γιὰ νὰ μὴν βαδίζει στὸν γκρεμὸ τῆς ἀπώλειας οὔτε νὰ τὴν δέρνουν οἱ ἀνεμοὶ τῆς πλάνης. Καὶ μάρτυρα τοῦ λόγου μας ἄς φέρομε τὸν μακάριο Παῦλο ποὺ λέει τὰ ἐξῆς: «πρέπει τοῦτο τὸ φθαρτὸ νὰ ντυθεῖ ἀφθαρσία καὶ τὸ θνητὸ αὐτὸ νὰ ντυθεῖ ἀθανασία»²³. Γι' αὐτὸ κι ὁ ψαλμωδὸς λέει: «ἐτοιμος εἶναι ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε, ἐσὺ ὑπάρχεις ἀπὸ τὸν αἰῶνα»²⁴ καὶ «ἡ βασιλεία σου εἶναι βασιλεία αἰώνια, ποὺ δὲ θὰ καταλυθεῖ»²⁵. Καὶ πάλι: «ἡ βασιλεία σου εἶναι βασιλεία ὅλων τῶν αἰώνων»²⁶· καὶ πάλι: «ὁ Κύριος ἐγίνε βασιλιάς, ἄς ἀναγαλλιάσει ἡ γῆ, ἄς εὐφρανθοῦν νησιὰ πολλὰ»²⁷, γιὰτὶ σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στουὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

2/7/1993

---

23. Α' Κορ. 15,53.

24. Ψαλμ. 92,2.

25. Δαν. 7,14.

26. Ψαλμ. 144,13.

27. Ψαλμ. 96,1.

11

12

13

Ε Ι Σ

ΤΗΝ ΛΕΓΟΜΕΝΗΝ ΤΩ ΕΠΙΧΩΡΙΩ ΤΩΝ
ΚΑΠΠΑΔΟΚΩΝ ΕΘΕΙ ΕΠΙΣΩΖΟΜΕΝΗΝ, ΗΤΙΣ
ΕΣΤΙΝ Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΕΓΟΜΕΝΗΝ ΤΩ ΕΠΙΧΩΡΙΩ ΤΩΝ
ΚΑΠΠΑΔΟΚΩΝ ΕΘΕΙ ΕΠΙΣΩΖΟΜΕΝΗΝ, ΗΤΙΣ
ΕΣΤΙΝ Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

1 Ὡς γλυκὸς συνέμπορος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὁ προφήτης
Δαβὶδ ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς τῆς ζωῆς εὐρισκόμενος καὶ πάσαις
ταῖς πνευματικαῖς ἡλικίαις προσφόρως καταμιγνύμενος καὶ
παντὸς τάγματος τῶν προκοπτόντων συνεφαπτόμενος, τοῖς
5 κατὰ Θεὸν νηπίοις συμπαίζει, τοῖς ἀνδράσι συναγωνίζεται, παι-
δαγωγεῖ τὴν νεότητα, ὑποστηρίζει τὸ γῆρας, τοῖς πᾶσι πάντα γί-
νεται· στρατιωτῶν ὄπλον, ἀθλητῶν παιδοτρίβης, γυμναζομέ-
νων παλαιίστρα, νικῶντων στέφανος, ἐπιτραπέζιος εὐφροσύνη,
ἐπικήδειος παραμυθία. Οὐκ ἔστι τι τῶν κατὰ τὸν βίον ἡμῶν
10 τῆς χάριτος ταύτης ἀμέτοχον· τίς προσευχῆς δύναμις, ἧς μὴ Δα-
βὶδ συνεφάπτεται; Ὅ δὴ καὶ νῦν ἔστιν ἰδεῖν, ὅτι, καὶ ἄλλως με-
γάλην ἡμῖν οὖσαν τὴν ἐορτήν, μείζονα δι' ἑαυτοῦ ὁ προφήτης
ἐποίησε προσφόρως τῇ ὑποθέσει τὴν ἐκ τῶν ψαλμῶν συνεισε-
νεγκῶν εὐφροσύνην. Ἐν μὲν γὰρ τῷ ἐνὶ πρόβατόν σε κελεύει
15 γενέσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ ποιμαίνόμενον καὶ οὐδενὸς τῶν ἀγα-
θῶν ὑστερούμενον, ᾧ καὶ πόα νομῆς καὶ ὕδωρ ἀναπαύσεως
καὶ τροφή καὶ σκηνή καὶ τρίβος καὶ ὁδηγία καὶ πάντα γίνεται ὁ

ΣΤΗ ΛΕΓΟΜΕΝΗ 'ΕΠΙΣΩΖΟΜΕΝΗ' ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ
ΤΗΝ ΕΠΙΧΩΡΙΑ ΣΥΝΗΘΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΠΠΑΔΟΚΩΝ
ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ Η ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

- 1 Σάν γλυκὺς συνοδοιπόρος τοῦ ἀνθρώπινου βίου ὁ προφήτης Δαβὶδ βρίσκεται σὲ ὄλους τοὺς δρόμους τῆς ζωῆς καὶ ἀναστρέφεται πρόσφορα μὲ ὄλες τίς πνευματικὲς ἡλικίες καὶ εἶναι κοντὰ σὲ κάθε παράταξη ποὺ προκόβει. Παίζει μὲ ὄσους νηπιάζουν, ὄπως θέλει ὁ Θεός, μὲ τοὺς ἄνδρες συναγωνίζεται, παιδαγωγεῖ τὴ νεότητα, ὑποστηρίζει τὰ γηρατεία, γίνεται στοὺς πάντες τὰ πάντα. Γίνεται τὸ ὄπλο τῶν στρατιωτῶν, ὁ προπονητὴς τῶν ἀθλητῶν, ἡ παλαίστρα ὄσων γυμνάζονται, τὸ στεφάνι τῶν νικητῶν, ἡ χαρὰ τοῦ τραπεζιοῦ, ἡ παρηγοριὰ στίς κηδεῖες. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπὸ τὴ ζωὴ μας ποὺ νὰ εἶναι ἀμέτοχο ἀπὸ αὐτὴ τὴ χάρη. Ποιὰ δυνατὴ προσευχὴ γίνεται, ποὺ δὲν ἔχει σχέση μ' αὐτὴ ὁ Δαβίδ; Ποιὰ εὄφροσύνη γιορτῆς δοκιμάζομε χωρὶς νὰ τὴ χαροποιεῖ ὁ Δαβίδ; Αὐτὸ μπορούμε νὰ τὸ διαπιστῶσομε καὶ τώρα· ὄτι δηλαδὴ, ἐνῶ καὶ γι' ἄλλους λόγους εἶναι μεγάλῃ ἡ ἄορτῆ, ὁ προφήτης μὲ τὴ συνεισφορά του τὴν ἔκανε μεγαλύτερη, συνεισφέροντας πρόσφορα σ' αὐτὴν τὴν εὄφροσύνη ἀπὸ τοὺς ψαλμοὺς. Στὸν ἕνα ψαλμὸ σὲ προτρέπει νὰ γίνεις πρόβατο ποὺ τὸ ποιμαίνει ὁ Θεός καὶ δὲ στερεῖται ἀπὸ κανένα ἀγαθὸ καὶ χόρτο νὰ βοσκῆσει καὶ νερὸ νὰ πιεῖ καὶ τροφὴ καὶ μάτρα καὶ δρόμος καὶ ὄδηγία καὶ τὰ πάντα γίνεται ὁ καλὸς

ποιμὴν ὁ καλὸς πρὸς πᾶσαν χρεῖαν τὴν ἑαυτοῦ χάριν προσφό-
 ρως καταμερίζων.

2 Δι' ὧν ἀπάντων παιδεύει τὴν Ἐκκλησίαν, ὅτι χρή σε πρόβα-
 τον πρῶτον γενέσθαι τοῦ καλοῦ ποιμένος διὰ τῆς ἀγαθῆς κατη-
 χήσεως πρὸς τὰς θείας τῶν διδαγμάτων νομάς τε καὶ πηγὰς
 ὀδηγούμενον εἰς τὸ συνταφῆναι αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτισμοῦ εἰς τὸν
 5 θάνατον καὶ μὴ φοβηθῆναι τὸν τοιοῦτον θάνατον· οὐ γὰρ θάνα-
 τος οὗτός ἐστιν, ἀλλὰ θανάτου σκιά καὶ ἐκτύπωμα. «Ἐὰν γὰρ
 πορευθῶ», φησὶν, «ἐν μέσῳ σκιάς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι
 κακὸν τὸ γινόμενον, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ». Μετὰ ταῦτα παρακα-
 λέσας τῇ βακτηρίᾳ τοῦ Πνεύματος (ὁ γὰρ παράκλητος τὸ Πνεῦ-
 10 μά ἐστι) τὴν μυστικὴν προτίθησι τράπεζαν τὴν ἐξ ἐναντίου τῆς
 τῶν δαιμόνων τραπέζης ἐτοιμασθεῖσαν· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ διὰ
 τῆς εἰδωλολατρίας τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἐκθλίβοντες, ὧν
 ἐξ ἐναντίου ἢ τοῦ Πνεύματος τράπεζα. Εἶτα μυρίζει τὴν κεφα-
 λὴν τῷ ἐλαίῳ τοῦ Πνεύματος καὶ προθεῖς αὐτῷ οἶνον τὸν τὴν
 15 καρδίαν εὐφραίνοντα τὴν νήφουσαν ἐκείνην μέθην ἐμποιεῖ τῇ
 ψυχῇ στήσας τοὺς λογισμοὺς ἀπὸ τῶν προσκαιρῶν πρὸς τὸ αἰ-
 διον· ὁ γὰρ τῆς τοιαύτης γευσάμενος μέθης διαμείβεται τοῦ
 ὠκυμόρου τὸ ἀτελεύτητον εἰς μακρότητα ἡμερῶν τὴν ἐν τῷ
 οἴκῳ τοῦ Θεοῦ διαγωγὴν παρατείνων.

3 Τοιαῦτα ἡμῖν ἐν τῷ ἐνὶ τῶν ψαλμῶν χαρισάμενος πρὸς μεί-
 ζονα καὶ τελεωτέραν εὐφροσύνην, ἐν τῷ ἐξῆς ψαλμῷ τὴν ψυ-
 χὴν ἐπεγείρει, καὶ εἰ δοκεῖ, καὶ τούτου τὴν διάνοιαν ὑμῖν παρα-
 θώμεθα δι' ὀλίγων ἐπιτεμόμενοι· «τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ
 5 πλήρωμα αὐτῆς». Τί οὖν ξενίζῃ, ὦ ἄνθρωπε, εἰ ὁ Θεὸς ἡμῶν
 ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη; Κτίσμα

1. Ἰω. 10,2-4· 11.

2. Ρωμ. 6,3-4.

ποιμένας¹, ἐπιμερίζοντας κατάλληλα τὴ χάρη του σὲ κάθε ἀνάγκη.

- 2 Μὲ ὅλα αὐτὰ διδάσκει τὴν Ἐκκλησία, ὅτι πρέπει νὰ γίνεις πρῶτα πρόβατο τοῦ καλοῦ ποιμένα ὀδηγούμενο μὲ τὴν ὀρθὴ κατήχηση στὶς θείες βοσκὲς καὶ πηγὲς τῶν διδαγμάτων γιὰ νὰ συνταφεῖς μαζί του μὲ τὸ βάπτισμα στὸ θάνατο² καὶ νὰ μὴ φοβηθεῖς αὐτὸν τὸ θάνατο· γιὰτὶ αὐτὸς δὲν εἶναι θάνατος, ἀλλὰ σκιά καὶ ἀποτύπωμα θανάτου. Γιὰτὶ λέει· «ἂν βαδίσω μέσα ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ θανάτου δὲ θά τὸ φοβηθῶ αὐτὸ ὡς κάτι κακό, γιὰτὶ ἐσὺ εἶσαι μαζί μου»³. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτά, ἀφοῦ παρηγόρησε μὲ τὴ βακτηρία τοῦ Πνεύματος (γιὰτὶ ὁ Παράκλητος εἶναι τὸ Πνεῦμα), παραθέτει τὸ μυστικὸ τραπέζι πὺ ἐτοιμάστηκε κατ' ἀντίθεση μὲ τὸ τραπέζι τῶν δαιμόνων. Γιὰτὶ ἐκεῖνοι ἦταν πὺ καταβασάνισαν μὲ τὴν εἰδωλολατρία τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ ἀντίθετὴ τους εἶναι ἡ τράπεζα τοῦ Πνεύματος. Ἐπειτα ἀρωματίζει τὴν κεφαλὴ μὲ τὸ ἔλαιο τοῦ Πνεύματος καὶ προσφέροντάς του κρασί πὺ εὐφραίνει τὴν καρδιά⁴ προξενεῖ στὴν ψυχὴ τὴ νηφάλια ἐκεῖνη μέθη, προσηλώνοντας τοὺς λογισμοὺς ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα στὸ αἶδιο. Γιὰτὶ, ὅποιος δοκίμασε τὴ μέθη αὐτὴ, ἀνταλλάσσει τὴ βραχύτητα τοῦ θανάτου μὲ τὴν αἰωνιότητα, παρατείνοντας τὴ διαμονὴ του σὲ μᾶκρος ἡμερῶν μέσα στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ.

- 3 Ἄφοῦ μᾶς χάρισε αὐτὰ μὲ τὸν ἕνα ψαλμό, διεγείρει τὴν ψυχὴ μὲ τὸν ἐπόμενο σὲ μεγαλύτερη καὶ τελειότερη χαρὰ καί, ἂν νομίζεις, ὡς σοῦ παραθέσομε, περιορίζοντας σὲ λίγα, καὶ τούτου τὸ νόημα. «Κτῆμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ γῆ καὶ ὄλο τὸ πλήρωμά της»⁵. Γιὰτὶ παραξενεύεσαι, ἄνθρωπε, ἂν ὁ Θεὸς μας παρουσιάστηκε στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε μὲ

3. Ψαλμ. 22,4.

4. Ψαλμ. 103,15.

5. Ψαλμ. 23,1.

γὰρ ἐκείνου ἢ γῆ, διότι καὶ ποίημα. Οὐκοῦν οὐδὲν καινὸν οὐδὲ
 ἔξω τοῦ πρέποντος τὸ εἰς τὰ ἴδια ἐλθεῖν τὸν Δεσπότην· οὐ γὰρ
 ἐν ἀλλοτρίῳ γίνεται κόσμῳ, ἀλλ' ὃν αὐτὸς συνεστήσατο ὁ ἐπὶ
 10 θαλασσῶν θεμελιώσας τὴν γῆν καὶ πρὸς τὴν τῶν ποταμῶν
 δίοδον εὐθετον αὐτὴν εἶναι παρασκευάσας. Ὑπὲρ τίνος οὖν ἡ
 παρουσία; Ἴνα σε, τῶν βαράθρων τῆς ἀμαρτίας ἐκβαλῶν, ἐπὶ
 τὸ ὄρος ἀγάγη τῆς βασιλείας ὀχήματι πρὸς τὴν ἀνοδὸν τῇ κατ'
 ἀρετὴν πολιτεία χρησάμενον· οὐ γὰρ ἔστιν ἀνελθεῖν ἐπὶ τὸ ὄρος
 15 ἐκεῖνο, εἰ μὴ τις ταῖς ἀρεταῖς συνοδεύσειε ταῖς μὲν χερσὶν
 ἀθῶος γενόμενος καὶ μηδεμιᾶ πονηρᾶ πράξει ρυπούμενος, κα-
 θαρὸς δὲ τῇ καρδίᾳ πρὸς οὐδὲν μάταιον τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ φέ-
 ρων μηδέ τινα δόλον τῷ πλησίον ἐξαρτούμενος. Ταύτης τῆς
 ἀναβάσεως ἑπαθλὸν ἔστιν ἡ εὐλογία, τούτῳ δίδωσι τὴν ἀπο-
 20 κειμένην ἐλεημοσύνην ὁ Κύριος, «αὕτη ἔστιν ἡ τῶν ζητούντων
 αὐτὸν γενεὰ τῶν δι' ἀρετῆς πρὸς ὕψος ἀναβαινόντων» καὶ
 «ζητούτων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ».

4 Τὸ δὲ ἐφεξῆς τῆς ψαλμωδίας καὶ αὐτῆς τάχα τῆς εὐαγγελικῆς
 διδασκαλίας ἔστιν ὑψηλότερον· τὸ μὲν γὰρ Εὐαγγέλιον τὴν ἐπὶ
 γῆς τοῦ Κυρίου διαγωγὴν καὶ τὴν ἀναστροφὴν διηγῆσατο, ὁ δὲ
 ὑψηλὸς οὗτος προφήτης ἐκβὰς αὐτὸς ἑαυτόν, ὡς ἂν μὴ βαρύ-
 5 νοιτο τῷ ἐφορκίῳ τοῦ σώματος, καὶ ταῖς ὑπερκοσμίοις δυνάμε-
 σιν ἑαυτὸν καταμίξας τὰς ἐκείνων ἡμῖν φωνὰς διεξέρχεται, ὅτε
 προπομπεύουσαι τοῦ Δεσπότητος ἐπὶ τὴν κάθοδον ἐπαρθῆναι κε-
 λεύουσι τῶν περιγείων ἀγγέλων τῶν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν πε-
 πιστευμένων τὰς εἰσόδους λέγουσαι· «ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες
 10 ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς

τοὺς ἀνθρώπους; Ἡ γῆ εἶναι κτῆμα δικό του ἀφοῦ εἶναι καὶ δημιουργημά του. Δέν εἶναι ἐπομένως παράδοξο οὔτε ἔξω ἀπὸ τὸ πρόπον νὰ ἔρθει ὁ Κύριος στὰ δικά του⁶. Δέν πηγαίνει σ' ἓνα ξένο κόσμο, ἀλλὰ στὸν κόσμο πού συγκρότησε ὁ ἴδιος, θεμελιώνοντας τῇ γῆ ἐπάνω στὰ νερὰ καὶ κάνοντάς την κατάλληλη γιὰ τὸ πέρασμα τῶν ποταμῶν. Γιὰ ποιὸν λόγο λοιπὸν φανερώθηκε; Γιὰ νὰ σέ βγάλει ἀπὸ τὰ βάραθρα τῆς ἀμαρτίας καὶ νὰ σέ ὀδηγήσει στὸ ὄρος τῆς βασιλείας, χρησιμοποιώντας ὡς ὄχημα τὴν ἐνάρετη πολιτεία. Γιατὶ δέν εἶναι δυνατὸ ν' ἀνεβεῖ κανένας σ' ἐκεῖνο τὸ βουνό, ἂν δέν τὸν συνοδεύουν οἱ ἀρετῆς· πρέπει νὰ γίνει καθαρὸς στὰ ἔργα καὶ νὰ μὴν τὸν ρυπαίνει καμιὰ πονηρὴ πράξη, νὰ εἶναι καθαρὸς στὴν καρδιά καὶ νὰ μὴν ὀδηγεῖ τὴν ψυχὴ του σὲ τίποτα τὸ μάταιο οὔτε νὰ ἐξυφαίνει κανένα δόλο κατὰ τοῦ διπλανοῦ του. Αὐτῆς τῆς ἀνάβασης ἔπαθλο εἶναι ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, σ' αὐτὸν δίνει ὁ Κύριος τὴν ἐλεημοσύνη πού ἐπιφυλάσσει· «αὐτὴ εἶναι ἡ γενεὰ ἐκείνων πού τὸν ζητοῦν καὶ ἀνεβαίνουν ψηλὰ μὲ τὴν ἀρετὴ» καὶ «ζητοῦν τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰακώβ»⁷.

- 4 Ἡ συνέχεια τοῦ ψαλμοῦ εἶναι ἴσως ὑψηλότερη κι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν εὐαγγελικὴ διδασκαλία. Γιατὶ τὸ Εὐαγγέλιο διηγήθηκε τῇ ζωῇ καὶ τῇ συναναστροφή τοῦ Κυρίου ἐπάνω στῇ γῆ, ἐνῶ ὁ οὐράνιος αὐτὸς προφήτης, βγαίνοντας ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ μὴν τὸν βαραίνει τὸ σκαφίδι τοῦ σώματος κι ἀφοῦ ἀναμίχθηκε μὲ τὶς ὑπερκόσμιες δυνάμεις, μᾶς ἐκθέτει τὰ λόγια ἐκείνων, πού, βαδίζοντας μπροστὰ στὴν πομπὴ τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν κάθοδό του, διατάζουν ν' ἀνοίξουν τὶς πόρτες οἱ ἄγγελοι, πού περιπολοῦν τῇ γῆ καὶ τοὺς ἔχει ἀνατεθεῖ ἡ φύλαξη τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, λέγοντας· «ἀνοίξτε τὶς πύλες σας, ἄρχοντες, καὶ σεῖς πύλες αἰώ-

6. Ἰω. 1,11.

7. Ψαλμ. 23,6.

τῆς δόξης». Καὶ ἐπειδὴ εἰς ὃ ἂν γένηται ὁ τὸ πᾶν ἐν ἑαυτῷ περιέχων σύμμετρον ἑαυτὸν τῷ δεχομένῳ ποιεῖ (οὐ γὰρ μόνον ἐ ἀνθρώποις ἀνθρωπος γίνεται, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀκόλουθον πάντως καὶ ἐν ἀγγέλοις γινόμενος πρὸς τὴν ἐκείνων φύσιν ἑαυτὸ
 15 συγκατάγει), διὰ τοῦτο χρήζουσιν οἱ πυλωροὶ τοῦ δεικνύντος «τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;», Οὐ χάριν τὸν κραταῖο αὐτοῖς καὶ δυνατὸν ἐν πολέμῳ ὑποδεικνύουσι, τὸν μέλλοντι πρὸς τὸν αἰχμαλωτίσαντα τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν συμπλέκεσθα καὶ καταλύειν τὸν ἔχοντα τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἵνα, τοῦ ἐσχά-
 20 του ἔχθρου ἀφανισθέντος, εἰς ἐλευθερίαν τε καὶ εἰρήνην ἀνακληθῇ τὸ ἀνθρώπινον.

5 Πάλιν διεξέρχεται τὰς ὁμοίας φωνὰς (πεπλήρωται γὰρ ἤδη τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον καὶ κατώρθωται κατὰ τῶν πολεμίων ἡ νίκη καὶ ἐγήγερται τὸ κατ' αὐτῶν τρόπαιον ὁ σταυρὸς καὶ πάλιν «ἀνέβη εἰς ὕψος ὁ αἰχμαλωτεύων τὴν αἰχμαλωσίαν, ὁ δοὺς
 5 τὴν ζωὴν τε καὶ τὴν βασιλείαν, τὰ ἀγαθὰ ταῦτα δόματα τοῖς ἀνθρώποις») καὶ δεῖ πάλιν ἀνοιχθῆναι τὰς ὑπερκειμένας πύλας αὐτῷ. Ἀντιμεταλαμβάνουσι τὴν προπομπὴν οἱ ἡμέτεροι φύλακες καὶ ἀνοιχθῆναι αὐτῷ τὰς ὑπερκειμένας πύλας παρακελεύονται, ἵνα πάλιν ἐν αὐταῖς δοξασθῇ· ἀλλ' ἀγνοεῖται ὁ τὴν ρυπαρὰν
 10 στολὴν τοῦ ἡμετέρου βίου περιβαλλόμενος, οὗ τὸ ἐρύθημα τῶν ἱματίων ἐκ τοῦ ληνοῦ τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν. Διὰ τοῦτο παρ' ἐκείνων ἡ ἐρωτηματικὴ αὕτη φωνὴ πρὸς τοὺς προπομπεύοντας γίνεται· «τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;». Εἶτα ἡ τοῦτων ἀπόκρισις οὐκέτι, «ὁ Κραταῖος καὶ δυνατὸς ἐν πολέμῳ», ἀλλά,

8. Ψαλμ. 23,7.

9. Ψαλμ. 23,8.

10. Ρωμ. 7,23. Ἑβρ. 2,14.

11. Α' Κορ. 15,26.

νιες διαπλατωθεῖτε καὶ θὰ εἰσέλθει ὁ βασιλιάς τῆς δόξας»⁸. Καὶ ἐπειδὴ σὲ ὀτιδήποτε εἰσέλθει αὐτὸς ποὺ περιέχει τὸ πᾶν φέρνει τὸν ἑαυτὸ του στὰ μέτρα ἐκείνου ποὺ τὸν δέχεται (γιατὶ δὲ γίνεται μόνο ἄνθρωπος εἰσερχόμενος στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ κατ' ἀκολουθίαν καὶ στοὺς ἀγγέλους ὅταν βρεθεῖ κατεβάξει τὸν ἑαυτὸ του στὴ φύση ἐκείνων), γι' αὐτὸ ἔχουν ἀνάγκη οἱ φύλακες τῶν πυλῶν ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ θὰ τοὺς δείξει «ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ βασιλιάς τῆς δόξας»⁹. Γι' αὐτὸ ὑποδεικνύουν σ' αὐτοὺς τὸν κραταῖο καὶ ἰσχυρὸ δημιουργὸ καὶ ἀκαταγώνιστο στὸν πόλεμο, ποὺ πρόκειται νὰ συγκρουστεῖ μὲ ἐκεῖνον ποὺ αἰχμαλώτισε τὴν ἀνθρώπινη φύση¹⁰ καὶ νὰ ἐξουδετερώσει αὐτὸν ποὺ ἔχει τὴ δύναμη τοῦ θανάτου¹¹, ὥστε, ἀφοῦ ἀφανιστεῖ ὁ ἔσχατος ἐχθρὸς, νὰ ἀνακληθοῦν οἱ ἄνθρωποι στὴν ἐλευθερία καὶ τὴν εἰρήνη.

- 5 Πάλι λέει τοὺς ἴδιους λόγους (γιατὶ ὀλοκληρώθηκε πᾶ τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου καὶ πραγματοποιήθηκε ἡ νίκη κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ὑψώθηκε τὸ ἐναντίον τους τρόπαιον, ὁ σταυρὸς, καὶ πάλι «ἀνέβηκε ψηλὰ αὐτὸς ποὺ αἰχμαλώτισε πολλοὺς αἰχμαλώτους, αὐτὸς ποὺ ἔδωσε τὴ ζωὴ καὶ τὴ βασιλεία, αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ δῶρα στοὺς ἀνθρώπους»¹²), καὶ πρέπει ν' ἀνοίξουν πάλι γι' αὐτὸν οἱ ὑψηλὲς πύλες. Παίρνουν μέρος στὴν προπομπή οἱ δικοὶ μας φύλακες καὶ διατάζουν νὰ τοῦ ἀνοιχτοῦν οἱ ὑψηλὲς πύλες, γιὰ νὰ δοξαστεῖ πάλι σ' αὐτὲς. Τοὺς εἶναι ὅμως ἄγνωστος αὐτὸς ποὺ φόρεσε τὴ βρώμικὴ στολὴ τῆς δικῆς μας ζωῆς, ποὺ οἱ λεκέδες τῶν ρούχων του εἶναι ἀπὸ τὸ ληνὸ τῶν ἀνθρώπινων κακῶν¹³. Γι' αὐτὸ ἀπευθύνουν σ' ἐκείνους ποὺ συνιστοῦν τὴν προπομπὴ αὐτῆ τὴν ἐρώτησιν: «ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ βασιλιάς τῆς δόξας»¹⁴. Δὲ δίνεται ὅμως ἀκόμα ἡ ἀπάντησις, «ὁ κραταῖος καὶ ἰσχυρὸς τὸν πόλεμον»¹⁵, ἀλλὰ «ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων»,

12. Ψαλμ. 67,19. 13. Βλ. Ἦσ. 63,2.

14. Ψαλμ. 23,10.

15. Ψαλμ. 23,8. 23,10.

15 «Κύριος τῶν δυνάμεων», ὁ τοῦ παντὸς ἐξημμένος τὸ κράτος, ὁ ἀνακεφαλαιώσας τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ, ὁ ἐν πᾶσι πρωτεύων, ὁ εἰς τὴν πρώτην κτίσιν ἀποκταστήσας τὰ πάντα «Αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεύς τῆς δόξης». Ὁρᾶτε, ὅπως ἡμῖν γλυκυτέραν τὴν ἑορτὴν ὁ Δαβὶδ ἀπειργάσατο τὴν ἰδίαν χάριν τῇ φαιδρότητι τῆς Ἐκκλη-
20 σίας ἐγκαταμίξας.

6 Οὐκοῦν μιμησώμεθα καὶ ἡμεῖς τὸν προφήτην, ἐν οἷς δυνατόν ἐστι κατορθῶσαι τὴν μίμησιν, ἐν τῇ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ, ἐν τῇ τοῦ βίου πραότητι, ἐν τῇ πρὸς τοὺς μισοῦντας μακροθυμίᾳ, ἵνα γένηται ἡ τοῦ προφήτου διδασκαλία τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας
5 χειραγωγία ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

πού έχει τὴν ἐξουσία τοῦ παντός, πού ἔνωσε στὸ πρόσωπό του τὰ πάντα¹⁶, αὐτὸς πού εἶναι ὁ πρῶτος ἀπὸ δλα¹⁷, πού ἀποκατέστησε τὰ πάντα στὴν πρώτη τους μορφή¹⁸, «Αὐτὸς εἶναι ὁ Βασιλιάς τῆς δόξας»¹⁹. Βλέπετε πόσο γλυκύτερη μᾶς κάνει ὁ Δαβὶδ τὴν ἑορτή, ἀναμιγνύοντας τὴ χάρη τῶν ψαλμῶν του στὴ χαρὰ τῆς Ἐκκλησίας.

- 6 Ἄς μιμηθοῦμε λοιπὸν κι ἐμεῖς τὸν προφήτη, σ' ἐκεῖνα πού εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπιτύχομε τὴ μίμησή του, στὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεό, στὴν πραότητα τῆς ζωῆς, στὴ μακροθυμία σ' ὁποιους μᾶς μισοῦν, γιὰ νὰ γίνει ἡ διδασκαλία τοῦ προφήτη χειραγωγία πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτεία στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

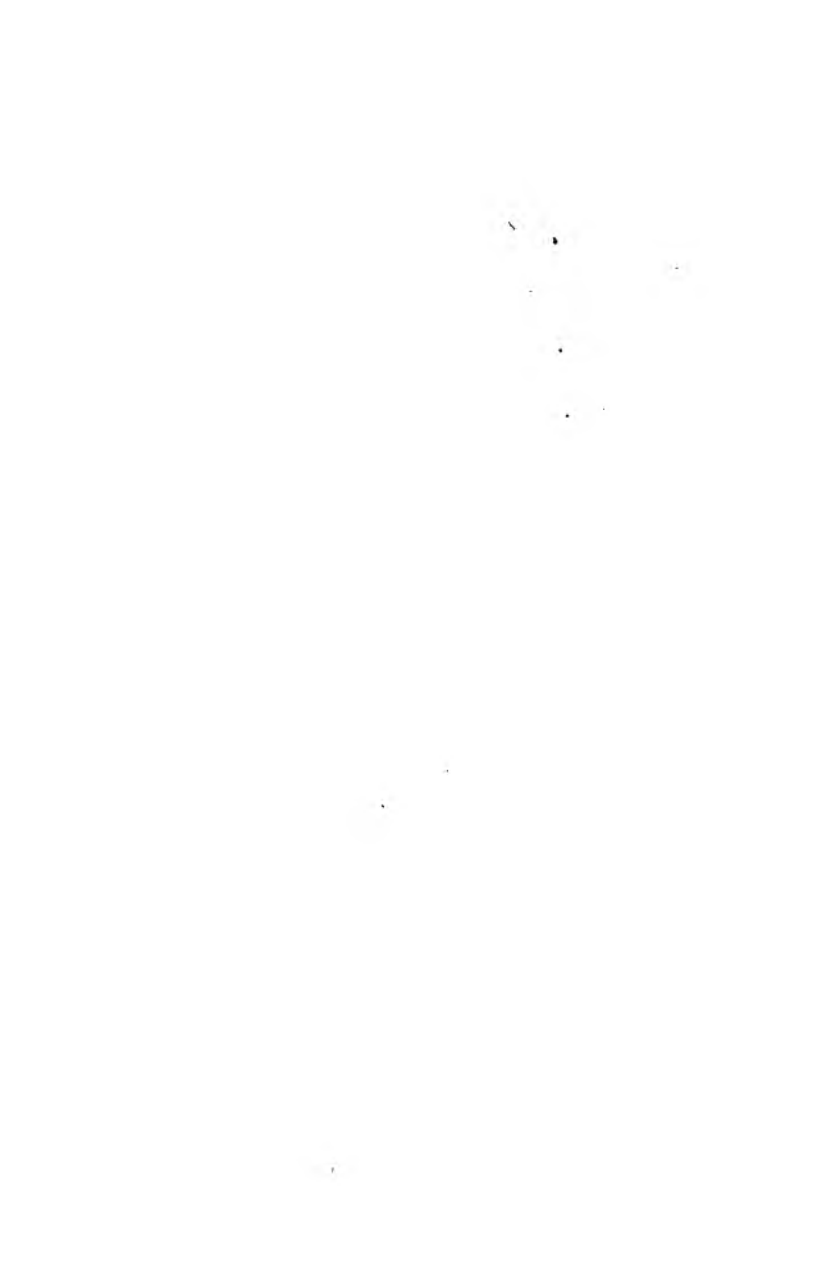
---

16. Ἐφ. 1,10.

17. Κολ. 1,18.

18. Πράξ. 3,21..

19. Ψαλμ. 23,10.

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Η, ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΝ·

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Η ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΝ

1 Πᾶσαν ἑορτῆς ὑπόθεσιν φαιδροτέραν ὁ Δαβιδ δι' ἑαυτοῦ ἀπεργάζεται, τὴν πολυαρμόνιον ἐκείνην κιθάραν προσφόρως ἀεὶ τῇ χρεῖα μεθαρμοζόμενος. Οὐκοῦν καὶ τὴν μεγάλην τῆς Πεντηκοστῆς ἑορτὴν φαιδρυνέτω ἡμῖν ὁ αὐτὸς Προφήτης, τῷ
5 πλήκτρῳ τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς χορδαῖς τῆς σοφίας τὸ μέλος ἀνακρουόμενος. Εἰπάτω τοίνυν ἐκ τῆς ἐνθέου μελωδίας ἐκείνης, τὸ τῇ παρούσῃ χάριτι πρόσφορον, ὅτι «δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ». Πρότερον χρῆ γινῶναι τὴν χάριν, ἣτις ἐστίν, εἴθ' οὕτω τὴν κατάλληλον ἐκ τῆς προφητείας ἐφαρμόσαι τῇ
10 ὑποθέσει φωνήν· καὶ μοι δότε, καθὼς ἂν ᾗ δυνατόν, διὰ τινος ἀκολουθου τάξεως διασαφῆσαι τὸν περὶ τούτων λόγον.

2 Πεπλάνητο κατ' ἀρχὰς τὸ ἀνθρώπινον, πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ κατανόησιν καὶ καταλιπόντες τὸν τῆς κτίσεως Κύριον, οἱ μὲν τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις δι' ἀπάτην ὑπέκυπτον, ἄλλοι δὲ τὴν τῶν δαιμόνων φύσιν ἐποιοῦντο σεβάσμιον, πολλοῖς δὲ τὸ Θεῖον
5 ἐδόκει καὶ ἡ χειροποίητος τῶν εἰδώλων μορφή, οἷς βωμοὶ τε καὶ ναοὶ καὶ τελεταὶ καὶ θυσίαι καὶ τεμένη καὶ ἀφιδρύματα καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα παρ' αὐτῶν ἐνετίθετο εἰς θεραπείαν τῶν ψευδονύμων θεῶν.

ΛΟΓΟΣ

ΣΤΟ ΑΓΙΟ ΠΝΕΥΜΑ ΗΤΟΙ ΣΤΗΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ

- 1 Ὁ Δαβὶδ κάνει πιὸ χαρμόσυνο τὸ νόημα κάθε ἑορτῆς, προσαρμόζοντας πάντοτε κατάλληλα στὴν ἀπαίτηση τῆς ἑορτῆς τὴν παναρμόνια ἐκείνη κιθάρα του. Ἴσως μᾶς φαιδρύνει λοιπὸν ὁ ἴδιος προφήτης καὶ τὴ μεγάλη ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς, ἀνακρούοντας μὲ τὸ πληκτρο τοῦ Πνεύματος στὶς χορδές του τὴ μελωδία τῆς σοφίας. Ἴσως μᾶς πεῖ ἀπὸ τὴν ἔνθετη ἐκείνη μελωδία, τὸ κατάλληλο στὴ χάρη τῆς ἑορτῆς αὐτῆς: «ἐλάτε νὰ ὑψώσουμε στὸν Κύριο φωνές ἀγαλλίασης»¹. Πρῶτα πρέπει νὰ ἐννοήσουμε ποιά εἶναι ἡ σημερινὴ δωρεά, κι ἔτσι ἔπειτα νὰ χρησιμοποιήσουμε τὸν κατάλληλο στίχο ἀπὸ τὴν προφητεία γιὰ τὸ λόγο μας. Καὶ δώστε μου τὴν ἄδεια νὰ διασαφηνίσω, ὅσο μοῦ εἶναι δυνατό, τὸ λόγο μου γι' αὐτὰ μὲ μιὰ σειρὰ καὶ τάξη.
- 2 Εἶχε πλανηθεῖ στὴν ἀρχὴ τὸ ἀνθρώπινο γένος στὴν κατανόηση τοῦ Θεοῦ κι ἀφήνοντας τὸν Κύριο τῆς δημιουργίας, ἄλλοι ξεγελασμένοι ὑπέκυπταν στὰ στοιχεῖα τῆς φύσης, ἄλλοι ἔκαναν τοὺς δαίμονες ἀντικείμενο τοῦ σεβασμοῦ τους, καὶ πολλοὶ νόμιζαν ὅτι ἡ θεότητα εἶναι τὰ διάφορα χειροποίητα εἰδῶλα, στὰ ὁποῖα ἀφιέρωναν βωμοὺς, ναοὺς, τελετές, θυσίες, ἱεροὺς τόπους, ἰδρύματα καὶ ὅλα τὰ παρόμοια γιὰ τὴ λατρεία τῶν ψευδωνύμων θεῶν.

1. Ψαλμ. 94,1.

3 *Εἶδε τοίνυν τῷ τῆς φιλανθρωπίας ὀφθαλμῷ τὴν τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων διαφθορὰν ὁ Δεσπότης τῆς φύσεως καὶ διὰ τινος ἀκολουθίας ἀπὸ τῆς πλάνης ἐπανάγει τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Ὡσπερ γὰρ οἱ τοὺς ἐν*
5 λιμῷ χρονίῳ συντετηκότας, μετὰ τινος ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἀναλαμβάνοντες, οὐκ ἀθρόως ἐπὶ τὸν κόρον προάγουσι, φειδοῖ τῆς ἀσθενείας αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς συμμέτρου τροφῆς ἀναληφθείσης αὐτοῖς τῆς δυνάμεως, τότε συγχωροῦσι κατ' ἐξουσίαν ἐμφορεῖσθαι τοῦ κόρου, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ φοβερῷ
10 λιμῷ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δαπανηθείσης, τεταμειυμένη γίνεται αὐτοῖς παρὰ τῆς οἰκονομίας ἢ τῆς τῶν μυστηρίων τροφῆς μετουσία, ὥστε διὰ τινος ἀκολούθου τάξεως ἀεὶ τὸ τέλειον προσλαμβάνοντας, οὕτως ἐπὶ τὸ πέρασ φθάσαι τῆς τελειότητος. Τὸ μὲν γὰρ σῶζον ἡμᾶς ἢ ζωοποιός ἐστι δύναμις, ἐν ὀνόματι
15 Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος πιστευομένη, οἱ δὲ τοῦ παντὸς ἀχώρητοι, διὰ τὴν γεγεννημένην αὐτοῖς ἐκ τοῦ λιμοῦ τῶν ψυχῶν ἀσθένειαν, πρότερον ἐκ τῆς πολυθείας ὑπὸ τῶν προφητῶν τε καὶ τοῦ νόμου μετατεθέντες, εἰς μίαν θεότητα βλέπειν ἐθίζονται, καὶ ἐν τῇ μιᾷ θεότητι μόνην τὴν τοῦ Πατρὸς δύναμιν
20 κατανοοῦσιν, ἀχώρητοι, καθὼς εἶπον, ὄντες τῆς τελείας τροφῆς. Εἶτα διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῖς διὰ τοῦ νόμου προτετελειωμένοις ἀποκαλύπτεται, μετὰ τοῦτο παραγίνεται ἡμῖν ἢ τελεία τῆς φύσεως ἡμῶν τροφή, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἐστὶν ἡ ζωὴ. Αὕτη τῆς ἐορτῆς ἢ ὑπόθεσις· διὰ ταῦ-
25 τα καλῶς ἔχει, χορευτὰς ἡμᾶς γενομένους τοῦ Πνεύματος, πείθεσθαι τῷ κορυφαίῳ τῆς πνευματικῆς ταύτης χοροστασίας Δαβὶδ τῷ λέγοντι· «δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ· ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστι», καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος.

4 *Σήμερον γὰρ κατὰ τὴν ἐτήσιον τοῦ ἔτους περίοδον τῆς Πεντηκοστῆς συμπληρουμένης, κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, εἴ γε περὶ*

3 Εἶδε λοιπὸν μὲ φιλόφθωρα μάτια ὁ Δεσπότης τὴ διαφθορὰ τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ μὲ κάποια διαδικασία ἐπαναφέρει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ ἀπὸ τὴν πλάνη στὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνοι ποὺ ἀναλαμβάνουν ν' ἀποκαταστήσουν μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ὄσους πάσχουν ἀπὸ χρόνια ἀσιτία, δὲν τοὺς ὀδηγοῦν μὲ μιᾶς στὸν κόρο προσέχοντας τὴν ἀσθενεία τους, ἀλλὰ, ὅταν μετὰ ἀπὸ κατάλληλη τροφὴ ξαναπάρουν δυνάμεις, τότε ἐπιτρέπουν νὰ τρῶνε ὅσο θέλουν. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση εἶχε ἐξαντληθεῖ ἀπὸ τὸ φοβερὸ λιμὸ, γίνεται ὑπολογισμένα σ' αὐτοὺς ἀπὸ τὴν οἰκονομία ἡ χορήγηση τῆς τροφῆς, ὥστε μὲ μιὰ συνεπῆ σειρά, παίρνοντας πάντοτε κάτι καλύτερο, νὰ φτάσουν στὸ τέρμα τῆς τελειότητος. Ἐκεῖνο βέβαια ποὺ μᾶς σώζει εἶναι ἡ ζωοποιὸς δύναμη ποὺ τὴν προσκυνοῦμε στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐκεῖνοι ὁμως ποὺ πρῶτα ἦταν ἀνίκανοι γιὰ κάθε τροφὴ ἀπὸ ἀδυναμία τῶν ψυχῶν τους λόγω τοῦ λιμοῦ, μεταφερόμενοι ἀπὸ τὴν πολυθειὰ μὲ τοὺς προφήτες καὶ τὸ νόμο, ἐθίζονται ν' ἀποβλέπουν σὲ μία θεότητα καὶ νὰ κατανοοῦν τὴ δύναμη τοῦ Πατέρα στὴ μία θεότητα, ἐπειδὴ ἦταν ἀνίκανοι, ὅπως εἶπα, γιὰ τέλεια τροφὴ. Ἐπειτα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο ἀποκαλύπτεται καὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς σ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν μιὰ προτελειοποίησι μὲ τὸ νόμο καὶ ἔπειτα ἔρχεται ἡ τέλειά τροφὴ μας, τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὅπου εἶναι ἡ ζωὴ. Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῆς ἐορτῆς. Γι' αὐτὸ εἶναι καλὸ νὰ πάρομε μέρος στὸ χορὸ τοῦ Πνεύματος καὶ ν' ἀκολουθοῦμε τὸν κορυφαῖο τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ χοροῦ Δαβὶδ ποὺ λέει: «ἐλάτε νὰ ὑψώσομε στὸν Κύριο φωνὲς ἀγγαλίας». «Καὶ ὁ Κύριος εἶναι τὸ Πνεῦμα»², ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος.

4 Σήμερα ποὺ μὲ τὸ γύρισμα τοῦ ἔτους συμπληρώνεται ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, τὴν ὥρα αὐτῆ, ποὺ εἶναι ἡ τρίτη

2. Α' Κορ. 3,17.

τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἐσμέν, ἐγένετο ἡ ἀνεκδιήγητος χά-
 ρις. Κατεμίχθη γὰρ πάλιν τοῖς ἀνθρώποις τὸ Πνεῦμα, ὅπερ
 5 πρότερον διὰ τὸ γενέσθαι σάρκα τὸν ἄνθρωπον τῆς φύσεως
 ἡμῶν ἀπεφοίτησε, καὶ διὰ τῆς βιαίας ἐκείνης πνοῆς, τῶν πνευ-
 ματικῶν τῆς πονηρίας δυνάμεων καὶ πάντων τῶν ρυπαρῶν
 δαιμονίων ἀποσκεδασθέντων ἀπὸ τοῦ ἀέρος ἐν τῇ καθόδῳ τοῦ
 Πνεύματος, πλήρεις τῆς θείας δυνάμεως, ἐν εἶδει πυρός, οἱ ἐν
 10 τῷ ὑπερώῳ καταλειφθέντες ἐγένοντο· οὐδὲ γὰρ ἐστὶ δυνατόν
 ἄλλως μέτοχον Πνεύματος ἁγίου γενέσθαι τινά, μὴ τῷ ὑπερώῳ
 τῆς ζωῆς ταύτης ἐνδαισιώμενον. Ὅσοι γὰρ τὰ ἄνω φρονοῦσι,
 μεταθέντες ἑαυτῶν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τὸ πολίτευμα, τοῦ ὑπε-
 ρώου τῆς ὑψηλῆς πολιτείας ὄντες οἰκήτορες, ἐν μετουσίᾳ τοῦ
 15 ἁγίου Πνεύματος γίνονται. Οὕτω γὰρ φησὶν ἡ ἱστορία τῶν
 Πράξεων, ὅτι συνηγμένων αὐτῶν ἐν τῷ ὑπερώῳ, τὸ καθαρὸν
 ἐκεῖνο καὶ ἄῤῥον πῦρ εἰς εἶδη γλωσσῶν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν
 μαθητῶν, διασχίζεται. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν Πάρθοις καὶ Μήδοις
 καὶ Ἐλαμίταις καὶ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι διελέγοντο, κατ' ἐξου-
 20 σίαν πρὸς πᾶσαν ἐθνικὴν γλῶσσαν τὰς ἑαυτῶν φωνὰς μεθαρ-
 μόζοντες, «ἐγὼ δέ», καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «θέλω πέντε
 λόγους ἐν Ἐκκλησίᾳ τῷ νοῦ μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους ὠφε-
 λήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ». Τότε μὲν χρήσιμον τὸ
 ὁμόφωνον γίνεσθαι τοῖς ἀλλογλώσσοις, ὡς ἂν μὴ ἀνερέργητον
 25 εἶη τὸ κήρυγμα τοῖς ἀγνοοῦσι, τῇ φωνῇ τῶν κηρυσσόντων ἐμ-
 ποδιζόμενον, νῦν μὲντοι, τῆς κατὰ τὴν γλῶσσαν ὁμοφωνίας οὐ-
 σης, ἐπιζητῆσαι χρῆ τὴν πυρίνην γλῶσσαν τοῦ Πνεύματος εἰς
 φωτισμὸν τῶν δι' ἀπάτης ἐσκοτισμένων.

5 Οὐκοῦν καὶ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ὁδηγησάτω Δαβὶδ, συγχορευ-
 οντα λαβῶν ἑαυτῷ τὸν Ἀπόστολον. Ἐν γὰρ τῇ ψαλμωδίᾳ

περίπου ὥρα τῆς ἡμέρας, ἔγινε ἡ ἀπερίγραπτη χάρις. Γιατί ἀναμίχθηκε πάλι τὸ Πνεῦμα μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ προηγουμένως εἶχε πετάξει ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶχε γίνει σάρκα, καὶ μὲ τὴ βίαειν ἐκείνη πνοή, ἀφοῦ διασκορπίστηκαν οἱ πνευματικὲς δυνάμεις τῆς κακίας καὶ ὅλα τὰ ρυπαρὰ δαιμόνια ἀπὸ τὸν ἄνεμο καθὼς κατέβαινε τὸ Πνεῦμα, ὅσοι ἔμεναν στὸ ὑπερῶο γέμισαν ἀπὸ θεία δύναμη μὲ τὴν ὄψη τῆς φωτιᾶς· οὔτε βέβαια εἶναι δυνατό νὰ γίνει κανένας μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος μὲ ἄλλο τρόπο, ἂν δὲ ζεῖ στὸ ὑπερῶο τῆς ζωῆς αὐτῆς. "Ὅσοι λοιπὸν ἔχουν τὸ νοῦ τους στὰ οὐράνια γίνονται μέτοχοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος μεταθέτοντας τὴ ζωὴ τους ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανὸ καὶ κατοικώντας στὸ ὑπερῶο τῆς ὑψηλῆς πολιτείας. Γιατί ἔτσι ἐξιστορεῖ ἡ περικοπὴ τῶν πράξεων. Ἐνῶ ἦταν συγκεντρωμένοι στὸ ὑπερῶο, διασχίζεται σὲ εἶδη γλωσσῶν ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μαθητῶν ἐκεῖνο τὸ καθαρὸ καὶ ἄυλο πῦρ. Ἐκεῖνοι λοιπὸν μιλοῦσαν πρὸς τοὺς Πάρθους, τοὺς Μήδους, τοὺς Ἑλαμίτες καὶ τοὺς λοιποὺς λαοὺς μεταβάλλοντας κατὰ τὴ θέλησή τους τὴν ὁμιλία τους σὲ ὅποια ἐθνικὴ γλῶσσα. «Ἐγὼ ὁμως», ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος, «θέλω ν' ἀπευθύνω στὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὸ νοῦ μου πέντε λόγους κατανοητοὺς, γιὰ νὰ ὠφελήσω καὶ ἄλλους, παρὰ μύριους λόγους σ' ἀκατανόητη γλῶσσα»³. Τότε βέβαια ἦταν χρήσιμο νὰ μιλοῦν στὴ γλῶσσα τῶν ἀλλόγλωσσων, γιὰ νὰ μὴν εἶναι χωρὶς ἀποτέλεσμα τὸ κήρυγμα γιὰ ὄσους τὸ ἀγνοοῦσαν, ἐμποδιζόμενοι ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν ὁμιλητῶν. Τώρα ὁμως ποὺ ὑπάρχει συμφωνία στὴ γλῶσσα, πρέπει νὰ ἐπιδιώκομε τὴν πύρινη γλῶσσα τοῦ Πνεύματος γιὰ νὰ φωτιστοῦν ὅσοι εἶναι σκοτισμένοι ἀπὸ ἀπάτη.

5 Ἄς γίνει λοιπὸν καὶ σ' αὐτὸ ὁδηγός μας ὁ Δαβὶδ κι ἂς πάρει συγχορευτὴ του τὸν Ἀπόστολο. Γιατί στὸν ψαλμὸ αὐ-

3. Α' Κορ. 14,19.

στός ἐστὶ Θεός, ἐνεφράγη τὰ στόματα τῶν Πνευματομάχων, τὰ
 10 λαλοῦντα κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, σαφῶς τοῦ τε Ἀποστόλου
 καὶ τοῦ Προφήτου διὰ τῶν εἰρημένων τὴν θεότητα κηρυσσόν-
 των τοῦ Πνεύματος, τοῦ μὲν εἰπόντος, ὅτι, «ἐπείρασαν τὸν
 Θεὸν τὸν Ὑψιστον», καὶ ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς Ἰσραηλίταις
 15 προφέροντος τὴν ρῆσιν ἐκείνην, ὅτι, «ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπείρασάν
 με οἱ πατέρες ὑμῶν», τοῦ δὲ μεγάλου Παύλου τῷ ἀγίῳ Πνεύ-
 ματι ταύτας τὰς φωνὰς ἐφαρμόσαντος, ὡς διὰ τούτων ἐναργῶς
 ἀποδειχθῆναι, ὅτι Θεὸς Ὑψιστος τὸ Πνεῦμά ἐστὶ τὸ ἅγιον.

7 Ἄρα βλέπουσιν οἱ ἐχθροὶ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος τὴν πυ-
 ρίνην γλωσσαν τῶν θείων λογίων τὴν τὰ κεκρυμμένα φωτίζου-
 σαν, ἢ ὡς πεπληρωμένων τοῦ γλεῦκος καταγελάσουσιν; Ἐγὼ
 δὲ κἂν ταῦτα λέγωσι καθ' ἡμῶν, συμβουλεύω ὑμῖν, ἀδελφοί,
 5 μὴ φοβηθῆναι τὸν ὄνειδισμόν τῶν τοιούτων, μηδὲ τῷ φαν-
 λισμῷ αὐτῶν ἠττηθῆναι. Εἴθε γὰρ γένοιτό ποτε καὶ ἐκείνοις τὸ
 γλεῦκος τοῦτο, ὁ νεοθλιβῆς οὗτος οἶνος, ὁ ἐκ τῆς ληνοῦ προχε-
 θεῖς, ἣν ἐπάτησε διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ὁ Κύριος, ἵνα σοι πότιμον
 τοῦ ἰδίου βότρυος τὸ αἶμα ποιήσῃ. Εἴθε γὰρ ἐπληρώθησαν κά-
 10 κείνοι τοῦ νέου τούτου οἴνου, ὃν γλεῦκος ὠνόμασαν, ὃς τὴν διὰ
 τοῦ αἰρετικοῦ ὕδατος ἐπιμιξίαν παρὰ τῶν καπήλων οὐκ ἔπαθε·
 πάντως γὰρ καὶ τοῦ Πνεύματος πλήρεις ἐγένοντο, δι' οὗ τὸ
 παχύ τε καὶ ἰλυῶδες τῆς ἀπιστίας οἱ Πνεύματι ζέοντες ἀφ' ἑαυ-
 τῶν ἐξαφρίζουσιν. Ἄλλ' οὐ δύνανται οἱ τοιοῦτο ἐν ἑαυτοῖς τὸ
 15 γλεῦκος δέξασθαι, ἔτι τὸν παλαιὸν ἀσκὸν περιφέροντες, ὃς πε-
 ρικρατεῖν τὸν τοιοῦτον μὴ δυνάμενος οἶνον, αἰρετικῶς ἀπορρή-
 γνυται.

8 Ἄλλ' ἡμεῖς, ἀδελφοί, καθὼς φησὶν ὁ Προφήτης, «Δεῦτε,

ρασμὸ στὴν ἔρημο εἶναι Ὑψιστος Θεός, ἐκλείσαν τὰ στόματα τῶν Πνευματομάχων, ποὺ μιλοῦν ἄδικα κατὰ τοῦ Θεοῦ, τὴ στιγμή ποὺ ὁ Ἀπόστολος καὶ ὁ Προφήτης κηρύσσουν μὲ σαφήνεια μὲ τοὺς λόγους τους τὴ θεότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, λέγοντας ὁ ἕνας, «ὑπέβαλαν σὲ πειρασμὸ τὸν Θεὸ τὸν Ὑψιστο» καὶ ὅτι εἶναι ὁ Θεὸς ποὺ ἀπευθύνει τὰ λόγια αὐτὰ στοὺς Ἰσραηλίτες «στὴν ἔρημο μὲ ὑπέβαλαν σὲ πειρασμὸ οἱ προπάτορές σας», ἐνῶ ὁ μέγας Παῦλος ἀποδίδει τοὺς λόγους αὐτοὺς στὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὥστε νὰ ἀποδειχτεῖ μὲ αὐτὰ μὲ σαφήνεια, ὅτι Θεὸς Ὑψιστος εἶναι τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

- 7 Βλέπουν ἄραγε οἱ ἐχθροὶ τῆς δόξας τοῦ Πνεύματος τὴν πύρινη γλώσσα τῶν θείων λόγων ποὺ φωτίζει τὰ κρυμμένα, ἢ θὰ τοὺς περιγελάσουν σὰν ζαλισμένους ἀπὸ μούστο; Ἐγὼ ὅμως ἀκόμα κι ἂν λένε αὐτὰ ἐναντίον μας, σᾶς συμβουλεύω, ἀδελφοί μου, νὰ μὴ φοβηθεῖτε τὰ κακόλογα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων οὔτε νὰ νικηθεῖτε ἀπὸ τὸν ἐξευτελισμὸ τους. Μακάρι νὰ ἔπιναν κάποτε κι αὐτοὶ τὸν μούστο τοῦτο, τὸ νεοπάτητο αὐτὸ κρασί, ποὺ χύθηκε ἀπὸ τὸ πατητήρι, ὅπου πᾶτησε ὁ Κύριος μὲ τὸ Εὐαγγέλιον^{6α}, γιὰ νὰ κάνει ποτὸ γιὰ σένα τὸ αἷμα τοῦ ἴδιου του σταφυλιοῦ. Μακάρι νὰ ἦταν κι αὐτοὶ μεστοὶ ἀπὸ τὸ νέο αὐτὸ κρασί, ποὺ τὸ εἶπαν μούστο, ποὺ δὲν ἔπαθε ἀπὸ τοὺς κάπηλους τὸ ἀνακάτωμα μὲ τὸ αἰρετικὸ νερό. Γιατὶ ὅπωςδήποτε θὰ γίνονταν πλήρεις καὶ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, μὲ τὸ ὁποῖο ἀποβάλλουν σὰν ἀφρὸ ἀπὸ πάνω τους τὴν παχιά ὕλη τῆς ἀπιστίας ὅσοι πυρπολοῦνται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα. Ἀλλὰ δὲν μποροῦν αὐτοὶ νὰ δεχτοῦν μέσα τους τὸ μούστο, ἀφοῦ περιφέρουν ἀκόμα τὸ παλαιὸ ἀσκή, πού, μὴ μπορώντας νὰ κρατήσῃ αὐτὸ τὸ κρασί, σκάζει καὶ δημιουργεῖ τὴν αἵρεση.

- 8 Ἐμεῖς ὅμως, ἀδελφοί, ὅπως λέει ὁ προφήτης, «ἐλάτε νὰ

6α. Ἦσ. 63,3.

ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ», πίνοντες καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας
γλυκάσματα, καθὼς ὁ Ἑσδρας διακελεύεται, καὶ ταῖς τῶν
ἀποστόλων τε καὶ προφητῶν χοροστασίαις ἐμφαιδρυνόμενοι,
5 καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐ-
φρανθῶμεν ἐπὶ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.
Ἀμήν.

ὕψωσομε στὸν Κύριο φωνὲς ἀγαλλίασης», πίνοντας καὶ τὸ γλυκὸ ποτὸ τῆς εὐσέβειας⁷, ὅπως μᾶς παρακινεῖ ὁ Ἔσδρας, καὶ συμμετέχοντας στὴ χαρὰ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν, κατὰ τὴ δωρεὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἃς νιώσομε τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἀγαλλίαση τῆς ἡμέρας αὐτῆς ποὺ ἔκανε ὁ Κύριος, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

---

7. Γ' Ἔσδρ. 9,52.

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝΑ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ,

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝΑ

1 Ὁ τῆ φρονήσει τῶν οὐρανίων μετέωρος, ὁ τῆ καταφρονήσει
τῶν ἐπιγείων μετάρσιος, Παῦλος ὁ θεόληπτος νοῦς, ἡ Χριστο-
κίνητος γλῶττα, ὁ τοῦ ὄξυγράφου γραμματέως ὠραιότατος κά-
λαμος, ὁ καλλιγραφήσας τῆ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἀληθείας τὰ δόγμα-
5 τα, τὸ ἐν τῆ χειρὶ τοῦ δυνατοῦ θεοχάλκευτον βέλος, τὸ ἐν τῆ
καρδίᾳ τοῦ κοσμοκράτορος τοῦ σκοτόυς καιρίαν ἐμπῆξαν
πληγὴν, ἡ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ,
μᾶλλον δὲ μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς φάνασα ἀστραπή, ἡ τῆς
θείας βροντῆς ἐν τῷ μυστικῷ τροχῷ τοῦ Εὐαγγελίου, τῷ κατὰ
10 πάσης κυλισθέντι τῆς οἰκουμένης, ἡ διειδεδστάτη καὶ μεγαλό-
θρους φωνή· οὗτος ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ παραδείσου ἀδύτων
φθεγγόμενος, ἔνθα τῶν ἀρρήτων ρημάτων αὐτήκοος γέγονε,
μᾶλλον δὲ ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ θρόνου τοῦ ὑψηλοῦ τε καὶ ἐπηρμέ-
νου τῆς δόξης ἔνθα παρίσταται, προπομπὴν ἔντιμον τῆ πα-
15 ρούση ἀγία καὶ Δεσποτικῇ ἐτοιμαζόμενος ἑορτῇ, πρὸς ὑποδο-
χὴν τοῦ βασιλέως τῆς δόξης, καθάπερ τινὰ μυστικωτάτην σύγ-
κλητον, τὸν τῆς Ἐκκλησίας λαόν, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα στι-
χηδόν, ὡς ἂν τις εἴποι, παρασκευάζει τῆς εὐσχήμονος πολιτείας
τὴν τάξιν, ρυθμίαν τε καὶ εὐαρμοσίαν διαταττόμενός φησιν,
20 «ἀδελφοί, μὴ παιδιά γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῆ κακίᾳ νηπιᾶ-

ΛΟΓΟΣ

ΣΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

ΚΑΙ ΣΤΗ ΘΕΟΤΟΚΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΔΙΚΑΙΟ ΣΥΜΕΩΝ

1 Ἐκεῖνος πού φρονώντας τὰ οὐράνια μετεωροποροῦσε καὶ καταφρονώντας τὰ ἐπίγεια ὑψωνόταν ἀπὸ τῆ γῆ, ὁ Παῦλος, ὁ νοῦς ὁ θεόπνευστος, ἡ Χριστοκίνητη γλῶσσα, ἡ πανέμορφη πέννα τοῦ γραμματικοῦ τοῦ ταχυγράφου, πού καλλιγράφησε γιὰ τὴν Ἐκκλησία τὰ δόγματα τῆς ἀλήθειας, τὸ βέλος στὸ χέρι τοῦ δυνατοῦ πού τὸ χάλκεψε ὁ Θεὸς καὶ πού προκάλεσε στὴν καρδιὰ τοῦ κοσμοκράτορα τοῦ σκότους καίρια λαβωματιὰ, ἡ ἀστραπὴ πού ἀστραψε ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ κυκλικά ὡς τὸ Ἰλλυρικό ἢ καλύτερα ὡς τὰ πέρατα τῆς γῆς, ὁ ὀλοκάθαρος καὶ μεγαλόφωνος ἦχος τῆς θεϊκῆς βροντῆς στὸν μυστικὸ τροχὸ τοῦ Ευαγγελίου πού κύλησε σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη, αὐτὸς μιλώντας σὰν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ ἄδυτα τοῦ Παραδείσου, ὅπου ἔγινε αὐτήκοος τῶν ἀρρήτων ρημάτων, ἢ καλύτερα σὰν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ θρόνο τῆς δόξας τὸν ὑψηλὸ καὶ μετάρσιο, κοντὰ στὸν ὁποῖο στέκεται, προετοιμάζοντας τιμητικὴ προπομπὴ γιὰ τὴ σημερινὴ ἀγία καὶ δεσποτικὴ ἑορτὴ πρὸς ὑποδοχὴ τοῦ βασιλιᾶ τῆς δόξας καὶ παρατάσσοντας κατὰ στίχους, ὅπως θὰ ἔλεγε κανεῖς, σὲ μιὰ σύναξη μυστικὴ κι ἀπόκρυφὴ τὸ λαὸ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ βασιλείον ἱεράτευμα, κανονίζει τὴν τάξη καὶ τὸ ρυθμὸ καὶ τὴν ἀρμονικὴ λειτουργία τῆς κόσμιας πολιτείας καὶ λέει· «ἀδελφοί, μὴ γίνεστε παιδιὰ στὸ μυαλό, ἀλλὰ νὰ φέρεστε σὰ νήπια ὡς πρὸς

ζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε». Οὕτω γὰρ τῷ παντελείῳ καὶ αἰωνίῳ Θεῷ, ᾧ τὴν πανήγυριν ἄγομεν σήμερον, τῷ δι' ἡμᾶς κατὰ σάρκα ἐπ' ἐσχάτων νηπιάσαντι, ἐξ οὗ πᾶν δώρημα καὶ τελειωτικόν, τῷ τὴν κατὰ φύσιν ὑπερφυῶς τῆς ἀρετῆς τε-
 25 λειότητα καὶ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ἑαυτοῦ καταστάματι ἐπιδείξαν-
 τι σύσσωμοί τε καὶ συμμετοχοὶ γεννησόμεθα, καὶ πρὸς τιμὴν αὐ-
 τοῦ καὶ δόξαν ἢ Ἐκκλησίας ἔσται συνέλευσις. Οὕτω γὰρ τὴν
 ἀρτιγενῆ αὐτοῦ σωματικῶς θεοφάνειαν ὁ προφητικὸς αἰνιττό-
 30 μενος λόγος, τοῖς χαρακτῆρσι τῆς θεοπρεποῦς αὐτοῦ ὑπογράφει
 τελειότητος. Διότι, «πρὶν ἢ γνῶναι», φησί, «τὸ παιδίον καλὸν ἢ
 κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν», ὅπερ ἄκρας καὶ
 τελειοτάτης διακρίσεως τε καὶ ὄντως φρονήσεως γνώρισμα.
 Πρὸς οὐπὲρ ἡμᾶς ὁμοιότητα διασκευάζων ὁ μέγας ἀπόστολος,
 τὸ προτεθεὲν αὐτοῦ θεόπνευστον λόγιον ἔφησεν, ὡς ἐν τούτῳ
 35 τῆς κατ' εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν θεοτευξίας ἐμφορῶς ἐν ἡμῖν
 γνωριζομένης, καὶ τῆς τοῦ πρωτοτύπου κάλλους ὑπεραγιότητος
 γνωσκομένης.

2 Καθάπερ γὰρ βασιλεῖ τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατευμάτων προ-
 πεμπτήριον ἐτοιμαζομένων μεγαλαυχίαν, χρυσορόφους τε καὶ
 ἐξειλεγμένους εἶναι τοὺς πρὸς δορυφορίαν αὐτοῦ συνειλεγμέ-
 νους προσῆκε, καὶ τῆς ἐκείνου θεᾶς τὸ ἐκτύπωμα εὐσημότατα
 5 προβεβλῆσθαι, οὕτως ἡμᾶς ἀναγκαῖον μεταμορφουμένους τῇ
 ἀνακαινίσει τοῦ νοῦς ἡμῶν καὶ τὸν παλαιὸν ἀνθρωπον ἀποθε-
 μένους, καὶ τῆς θείας εἰκόνοσιν, κατὰ τὸ ἐφικτὸν
 ἀνθρώποις, ἐν ἑαυτοῖς περιφέροντας, οὕτως ἐν ταῖς σωτηρίοις
 καὶ πνευματικαῖς ἀπαντᾶν ἑορταῖς, ἵνα ἔσωνται ἡμῖν, κατὰ τὸν

τὴν κακία, ἐνῶ στή σκέψη νὰ εἴστε τέλειοι ἄνθρωποι»¹. Γιατὶ ἔτσι θὰ γίνουμε σύσσωμοι καὶ συμμετοχοὶ μὲ τὸν παντέλειο καὶ αἰώνιο, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποῖου τελοῦμε σήμερα αὐτὴ τὴν πανήγυρη, αὐτοῦ ποῦ γιὰ χάρη μας ἔγινε τοὺς τελευταίους καιροὺς νήπιο κατὰ σάρκα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται κάθε δῶρο καὶ κάθε τελειότητα, καὶ ποῦ παρουσίασε μὲ τρόπο ὑπερφυσικὸ τὴ φυσικὴ τελειότητα τῆς ἀρετῆς καὶ μέσα στὸ ἀνθρώπινο σῶμα του, καὶ πρὸς τιμὴ καὶ δόξα τοῦ ὁποῖου θὰ γίνῃ ἡ σύναξις τῆς Ἐκκλησίας. Κάνοντας αὐτὸν τὸ ὑπαινιγμὸ ὁ προφητικὸς λόγος περιγράφει τὴν πρόσφατη σωματικὴ θεοφάνεια μὲ τὶς εἰκόνες τῆς θεϊκῆς τελειότητάς του. Γιατὶ λέει, «πρὶν τὸ παιδὶ γνωρίσει τὸ καλὸ ἢ τὸ κακὸ, θὰ δείξει ἀνυπακοὴ στὸ κακὸ καὶ θὰ προτιμήσῃ τὸ ἀγαθόν»², πράγμα ποῦ εἶναι γνώρισμα ἄκρας καὶ τελειότατης διακριτικῆς ἰκανότητάς καὶ πραγματικῆς φρόνησης. Προσπαθώντας ὁ μέγας Ἀπόστολος νὰ μᾶς διαμορφώσῃ σύμφωνα μὲ τὴν ὁμοιότητά του εἶπε τὸν θεόπνευστο λόγο ποῦ προτάξαμε, ἐπειδὴ μ' αὐτὸ ἀναγνωρίζομε γνήσια μέσα μας τὴν ἀπὸ τὸ Θεὸ κατασκευὴ μας κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσίν του καὶ διαπιστώνομε τὴν ὑπερβάλλουσα ἀγιότητα τῆς πρωταρχικῆς ὁμορφιάς.

Ὅπως δηλαδὴ ὅταν ἐτοιμάζουσι σ' ἓνα βασιλιὰ τὰ στρατεύματά του μεγαλόπρεπη θριαμβευτικὴ πομπή, πρέπει νὰ εἶναι χρυσοσκέπαστοι καὶ ἐκλεκτοὶ ὅσοι ἀποτελοῦν τὴν σωματοφυλακὴν του καὶ νὰ προβάλλουσι εὐδιάκριτα τὸ ἀποτύπωμα τῆς μορφῆς του, ἔτσι κι ἡμεῖς εἶναι ἀνάγκη, μεταμορφωνόμενοι μὲ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς ψυχῆς μας καὶ ἀποθέτοντας τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ περιφέροντας μέσα μας, ὅσο εἶναι δυνατὸ στοὺς ἀνθρώπους, τὸ ὁμοίωμα τῆς θείας εἰκόνας, ἔτσι νὰ συμμετέχομε στὶς σωτήριες καὶ πνευματικὰς ἐορτὰς γιὰ νὰ μᾶς γίνουσι, σύμφωνα μὲ τὸν προφητικόν

1. Α' Κορ. 14,20.

2. Ἦσ. 7,16.

10 τοῦ προφήτου λόγον, νηστεία ἢ τετάρτη, καὶ νηστεία ἢ πέμπτη, καὶ νηστεία ἢ ἑβδόμη, καὶ νηστεία ἢ δεκάτη εἰς εὐφροσύνην καὶ εἰς ἑορτὰς ἀγαθὰς. Τῆς νηστείας ἀναγωγικῶς δηλαδὴ νοουμένης, ἐν τῷ τῆς ἀποχῆς τε καὶ ἐγκρατείας παντὸς μολυσμοῦ καὶ σαρκός τε καὶ πνεύματος τρόπῳ.

3 Διὰ γὰρ τετράδος τε καὶ πέμπτης, καὶ μὴ ἑβδόμης τε καὶ δεκάτης πᾶσα σαρκική τε καὶ τῷ εὐεξαπατήτῳ τῶν αἰσθήσεων προσφυής, καὶ τῷ παρόντι βίῳ συγκλειομένη σημαίνεται ἔμφασις. Τὴν γὰρ σωματικώτεραν τε καὶ φιλόσαρκον διαγωγὴν διὰ
5 τῆς τετράδος μανθάνομεν, ὡς ἐκ τεσσάρων στοιχείων τῶν σωμάτων συγκεκραμένων, τὸ δὲ διὰ τῶν αἰσθήσεων εὐόλισθον (ὡς πέντε καθεστωσῶν), τὸ τῆς πέμπτης ὄνομα ὑπαινίσσεται. Ἡ ἑβδόμη δὲ καὶ κατὰ τὸν Σολομῶντα τὸν εἰς ἑαυτὸν ἑβδοματικῶς ἀνακυκλούμενον τῆς κάτω λήξεως αἰῶνα ἐμφαί-
10 νειν ἐπίσταται. Ἡ γέ μὴν δεκάτη τοῦ ἐντὸς ἀνθρώπου τὴν τῶν αἰσθήσεων κάθαρσιν πρὸς τὰ ἔξωθεν ἀνηγμένου ὑποδείκνυσιν, ὥστε τὸν τοῦ νοῦ ὀφθαλμὸν ἀπλοῦν τε καὶ διαυγῆ ὑπάρχειν, ἵνα ὄλον τὸ σῶμα φωτεινὸν ἔσται, ὡς φησι τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, ἢ τε τῆς ψυχῆς ἀκοὴ τῆς θείας πληροῦται ἀγαλλιᾶσεώς τε καὶ εὐ-
15 φροσύνης, ἣν ἀκουτισθῆναι καὶ Δαβὶδ ὁ μέγας ἐπεύχεται, τὴν δὲ γευστικὴν αὐτῆς δύναμιν ἐν τῇ τοῦ Κυρίου ἐγγεγυμᾶσθαι χρηστότητι, ὡς ὁ ψάλλων ἐν προφήταις ἀναφθέγγεται, καὶ ἐν ἀντιλήψει τῆς τοῦ Χριστοῦ εὐωδίας, ἣν ὁ θεῖος Παῦλος ἀπέπνεε, τὴν ὄσφραντικὴν ἔξιν καθίστασθαι, καὶ ταῖς ἔσω τῆς δια-
20 κρίσεως χερσὶ ψηλαφᾶν τὸν λόγον τῆς ζωῆς, ὡς ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς διηγόρευσεν. Ἡ γὰρ ἐν τούτοις τῶν νοητῶν αἰσθήσεων γυμνασία, ἐν τῇ τῶν ἐναντίων τούτοις ἀποχῆ τε καὶ ἀλλοτριῶσει τὴν ἐπαινουμένην παρὰ Θεοῦ νηστείαν ἀπεργάζεσθαι πέφυκεν, οὕτω τε κατορθοῦν ἡμᾶς περιγίνεται τὸ τῇ κακίᾳ μὲν νηπιάζειν,
25 τῆς κατὰ Θεὸν δὲ φρονήσεως ἐν τελειότητι γίνεσθαι.

3. Ζαχ. 8,19.

4. Ματθ. 6,22.

λόγο, ἡ νηστεία ἡ τέταρτη, καὶ ἡ νηστεία ἡ πέμπτη καὶ ἡ νηστεία ἡ ἑβδομη³ καὶ ἡ νηστεία ἡ δέκατη πρόξενες εὐφροσύνης καὶ ἑορτῆς εὐεργετικές, ὅταν δηλαδή ἀλληγορικῶς ἀποδώσομε στὴ νηστεία τὸ ὑψηλὸ νόημα τῆς ἀποχῆς καὶ ἐγκράτειας ἀπὸ κάθε μολυσμὸ σωματικὸ καὶ πνευματικόν. Γιατὶ μὲ τὴν τέταρτη, τὴν πέμπτη ἀλλὰ καὶ τὴν ἑβδομη καὶ τὴ δέκατη δηλώνεται κάθε ἔννοια σαρκική, συνδεδεμένη μὲ τὶς εὐκόλα ἀπατώμενες αἰσθήσεις καὶ περιορισμένη μέσα στὸν παρόντα βίον.

- 3 Μὲ τὴν τετράδα δηλαδή μαθαίνομε τὴ σωματικότερη καὶ φιλόσαρκη ζωὴ, ἐπειδὴ τὰ σώματα εἶναι σύνθετα ἀπὸ τέσσερα στοιχεῖα. Τὸ ὄνομα τῆς πέμπτης ὑπονοεῖ ὅτι οἱ αἰσθήσεις (ποὺ εἶναι πέντε) παραπλανιοῦνται εὐκόλα. Ἡ ἑβδομη πάλι, καὶ κατὰ τὸ Σολομώντα, φανερώνει τὸ χρόνο τοῦ κόσμου μας τούτου ποὺ ἀνακυκλώνει κατὰ ἑβδομαδιαία διαστήματα. Ἡ δεκάτη τέλος ὑποδεικνύει τὴν κάθαρση τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου ὅταν ἀνοίγεται πρὸς τὰ ἔξω, ὥστε νὰ εἶναι ὁ νοῦς ἀπλὸς καὶ καθαρὸς γιὰ νὰ εἶναι ὄλο τὸ σῶμα φωτεινόν, ὅπως λέει τὸ ἅγιο Εὐαγγέλιον⁴ καὶ ἡ ἀκοή τῆς ψυχῆς γεμίζει ἀπὸ θεϊκὴ ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη, ποὺ εὐχεται νὰ τὴν ἀκούσει καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ. Ἡ γευστικὴ ἐξάλλου ἰκανότητά της γυμνάζεται μὲ τὴν καλοσύνη τοῦ Κυρίου, ὅπως ὁ ψαλμωδὸς προφήτης ἀναμέλπει, καὶ ἡ ὀσφραντικὴ λειτουργία συνίσταται στὴν ἀντίληψη τῆς εὐωδίας τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἀπέπνεε ὁ θεῖος Παῦλος. Καὶ μὲ τὰ μέσα μας χέρια τῆς διακριτικῆς ἰκανότητος γίνεται ἡ ψηλάφηση τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, ὅπως ἀποφάνθηκε ὁ υἱὸς τῆς βροντῆς⁵. Γιατὶ ἡ ἄσκησις τῶν νοητῶν αἰσθήσεων μ' αὐτὰ κάνει τὴν ἐπαινετὴ ἀπὸ τὸ Θεὸ νηστεία μὲ τὴν ἀποχὴ καὶ ἀποξένωση ἀπὸ τὰ ἀντίθετά τους. Ἔτσι πετυχαίνομε τὸ κατόρθωμα τοῦ νηπιασμοῦ στὴν κακία καὶ γινόμαστε τέλειοι στὴν κατὰ Θεὸν φρόνηση.

4 Οὕτως ἡμᾶς ἄρδουσα ἢ τῶν ἀποστολικῶν τε καὶ προφητικῶν διδαγμάτων ἐκ τῶν κρουνῶν τοῦ Πνεύματος συρρέουσα μεγαλόνοια καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ποταμὸν τῶν μυστικῶν ὑδάτων πληρώσασα, τὴν ἐπουράνιον πόλιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ταῖς ὑπερκο-
5 σμίοις συγκροτουμένην δυνάμεσι, τοῖς τοῦ ποταμοῦ τούτου ὀρμήμασιν εὐφραίνειν ἐπίσταται, ὡς τῆς ψαλμωδίας βοώσης ἠκούσαμεν. Καὶ γὰρ ἢ τῶν ἄνω πνευμάτων ἀγία ὁμήγουρις τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ λίαν ἐφήδεται. Οὕτω γὰρ κοινῇ πανηγυρίζει σὺν τοῖς ἐπιγείοις τὰ οὐράνια εἶωθεν, τὴν ἀγγελοπρεπῆ
10 πολιτείαν τῶν ἐπὶ γῆς ἀσπαζομένων. Ὁ τε γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν οὗτος, ὃν προδεικτικῶς ὁ προφήτης διήγγειλεν, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποισι συνανεστράφη, καὶ τὴν ἄνω μακαριότητα ἐπὶ γῆς φυτευσμένην ἐθεάσαντο ἄγγελοι, «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ», ἀνεφθέγγοντο, «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνην» εὐηγγελίζον-
15 το (θείας εὐδοκίας ἐν ἀνθρώποις γεγεννημένης)· οὕτω τε τῆς θείας λειτουργίας ἐξάαιρετον καὶ ὄντως καθαρὸν τε καὶ μονότροπον αὐχοῦντες οἱ τῶν ἀγίων ἀγγέλων μακάριοι θίασοι, τῆς ἀληθοῦς ἀγιότητος ἐν ἡμῖν ὀρώντες τοὺς χαρακτῆρας, οὐκ ἀποβλήτους ποιήσονται κοινωνοὺς τῆς ἀκηράτου εὐφροσύνης συμ-
20 παραλήψεσθαι, καθάπερ τὸν ρυπώσῃ ἐστολισμένον ἐσθῆτι ἀπόκριτον τοῦ θείου γάμου ὁ τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς ἐποίησατο λόγος.

5 Καὶ γὰρ ὅτε κατὰ τὸν ἀρχέτυπον καιρὸν, ὡς ἂν τι εἴποι, τῆς παρουσίας ἐορτῆς ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων καὶ μορφήν δούλου ἐλόμενος, ὁ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γενόμενος, τὴν νομικὴν πληρῶν διαγόρευσιν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ὑπάρχων
5 βρέφος, ὁ αἰδῖος Λόγος ἐπὶ τὸν ναὸν ἐχώρει σὺν τῇ τεκούσῃ, καὶ τῇ κατάλλῃ τῆς διατεταγμένης θυσίας διαγωγῆ, αἱ τῶν

4 Ἔτσι ἀρδεύοντάς μας τὰ μεγαλόπνευστα ἀποστολικά καὶ προφητικά διδάγματα ποὺ κυλοῦν ἀπὸ τοὺς κρουνοὺς τοῦ Πνεύματος καὶ γεμίζοντας τὸν ποταμὸ τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ μυστικά νερά, εὐχαριστοῦν μὲ τὰ κύματα αὐτὰ τοῦ ποταμοῦ τὴν ἐπουράνια πόλη τοῦ Θεοῦ ποὺ συγκροτοῦν οἱ οὐράνιες δυνάμεις, ὅπως ἀκούσαμε νὰ ψάλλουν οἱ ψαλμοί⁶. Γιατὶ ἡ ἀγία σύναξη τῶν οὐράνιων πνευμάτων χαίρεται πάρα πολὺ μὲ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι εἶναι φυσικὸ νὰ πανηγυρίζουν ἀπὸ κοινοῦ τὰ οὐράνια μὲ τὰ ἐπίγεια, ὅταν οἱ ἐπίγειοι ἄνθρωποι ἀποδέχονται τὴν ἀγγελόπρεπη πολιτεία. Ὅταν δηλαδὴ ὁ Θεὸς μας αὐτός, ποὺ ὁ προφήτης προανήγγειλε, φάνηκε πάνω στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε μὲ τοὺς ἀνθρώπους⁷ καὶ οἱ ἄγγελοι εἶδαν νὰ φυτεύεται ἐπάνω στὴ γῆ ἡ οὐράνια μακαριότητα, ἔψαλλαν τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ» κι εὐαγγελίζονταν εἰρήνη στὴ γῆ⁸ (ἀφοῦ εἶχε ἐκδηλωθεῖ στοὺς ἀνθρώπους ἡ θεία εὐδοκία). Ἔτσι καυχώμενοι οἱ μακάριοι χοροὶ τῶν ἀγγέλων γιὰ τὴ θεϊκὴ ὑπηρεσία τους τὴν ἐξαιρετικὴ καὶ πραγματικὰ καθαρὴ καὶ ἀμετάβλητη, βλέποντας μέσα μας τὰ γνωρίσματα τῆς ἀληθινῆς ἀγιότητος δὲ θὰ μᾶς ἀποκρούσουν καὶ δὲ θὰ ἀρνηθοῦν νὰ μᾶς δεχτοῦν κοινωνοὺς τῆς αἰώνιας εὐφροσύνης, ὅπως ὁ λόγος τῆς εὐαγγελικῆς παραβολῆς ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὸ θεῖο γάμο ἐκεῖνον ποὺ εἶχε φορέσει τὴ λερωμένη στολή⁹.

5 Ὅταν δηλαδὴ κατὰ τὸν ἀρχέτυπο, ὅπως θὰ ἔλεγε κανένας, καιρὸ τῆς σημερινῆς ἑορτῆς αὐτὸς ποὺ ὑπῆρχε μὲ τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ καὶ προτίμησε τὴ μορφή τοῦ δούλου, αὐτὸς ποὺ ἔγινε μεσολαβητῆς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐκκληρώνοντας τὴν ἐπιταγὴ τοῦ νόμου, ἐνῶ ἦταν βρέφος σαράντα ἡμερῶν, ὁ Λόγος ὁ αἰώνιος πῆγε στὸ ναὸ μαζί μὲ τὴ μητέρα του καὶ μὲ τὸ κατάλληλο δῶρο τῆς προκαθορισμένης θυσίας, οἱ

7. Βαρούχ 3,28.

8. Λουκᾶ 2,13 ἔ.

9. Ματθ. 12,11 ἔ.

ἄσωμάτων ταξιαρχίαι δουλικῶς τὸν αὐχένα ὑποκλίνουσαι, ἐκ
 τοῦ ἀοράτου θεοπρεπῆ τὴν προπομπὴν ἡτοιμάζοντο καὶ τὸ τῆς
 ἀρρήτου σοφίας ἐξεθείαζον πέλαγος, καὶ τὴν περαίωσιν τῆς
 10 προχειροτέρας τοῦ νομικοῦ γράμματος διατάξεως, φανέρωσιν
 τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἐν τῷ Θεῷ τῷ τὰ πάντα
 κτίσαντι ἐξεδέχοντο· οὐ̄ τινος ἡμεῖς τὴν ἀνάμνησιν ἐορτάζοντες
 σήμερον, πνευματικοῖς θεωρίαις κατὰ τοὺς ἄσωμάτους νόας
 τρυφήσωμεν καί, τῶν θείων θαυμασίων τὸ μεγαλεῖον δοξάζον-
 15 τες, κοινωνοὶ τῆς ἐκείνων ἀξίας ἐσόμεθα, οὐ̄ τῇ νομικῇ σκιᾷ τὸ
 ὄμμα τῆς ψυχῆς ἀμαυρούμενοι, ἀλλὰ τὸ δὴ λεγόμενον τῷ σο-
 φωτάτῳ Παύλῳ, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυ-
 ρίου κατοπτριζόμενοι.

6 Τοῦ γὰρ Νόμου λέγοντος, πᾶν ἀρσενικὸν διανοῖγον μήτραν
 ἀγιάζεσθαι, δεῖν δὲ τὴν ἀρτιτόκον γυναῖκα ἀρσενος παιδὸς γε-
 νομένην μητέρα, τεσσαράκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ τεκεῖν καθηρα-
 μένην διαστήματι, οὕτω μετὰ τινος εὐκρινῶς διωρισμένης θυ-
 5 σίας ἐπὶ τὸ τοῦ Θεοῦ πορεύεσθαι τέμενος· οἱ μὲν τὸ κάλυμμα
 ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τῇ καρδίᾳ αὐτῶν πε-
 ριφέροντες, ταῖς αὐταῖς κατ' ἐνιαυτὸν θυσίαις, ἴν' οὕτως εἶπω
 (αἱ οὐδέποτε δύνανται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι), νηπιο-
 φρόνως τὴν τοιαύτην νομοθεσίαν νομιζέτωσαν πληροῦν. Ἡμῖν
 10 δέ, οἷς ἐν τῇ πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῇ τὸ τοιοῦτον περιήρηται κά-
 λυμμα, ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος εἰς ἀθέτησιν ἀμαρτίας
 διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανερῶσθαι τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας πε-
 πιστευκόσι μυστήριον, ἐπαξίως τοῦ θείου τῆς ἀληθείας φωτός,
 τῇ δαδουχίᾳ τοῦ Πνεύματος τὸ τῆς παρουσίας πανηγύρεως θεω-
 15 ρητέον μυστήριον, μικρὸν ἄνωθεν προσβαλοῦσι τῷ θεωρήματι,
 κάκεινό γε μὴν εὐκαίρως προσημνημένοις, ὅτι κατὰ τὸ τῆς
 ἐξετάσεως ἀκόλουθον τὸ προτεθὲν τοῦ Νόμου θέσπισμα ἐπὶ

ταξιαρχίες τῶν ἀσωμάτων, σκύβοντας δουλικά τὸν αὐχένα, ἐτοιμάζαν ἀόρατες τὴν πομπή, ἐκθειάζαν τὸ πέλαγος τῆς ἄρρητης σοφίας, καὶ δέχονταν τὴν περαιώση τῆς ἀπλούστερης διάταξης τοῦ νομικοῦ γράμματος ὡς φανέρωση τοῦ μυστηρίου ποῦ κρυβόταν μέσα στὸ Θεὸ ποῦ ἔκτισε τὰ πάντα. Τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ τὴν ἀνάμνηση ἐορτάζομε σήμερα καὶ γι' αὐτὸ ἃς ἀπολαύσομε τίς πνευματικὲς θεωρίες σύμφωνα μὲ τοὺς ἀσώματος νόες, καί, δοξάζοντας τὸ μεγαλεῖο τῶν θείων θαυμάτων, θὰ γίνομε κοινωνοὶ τῆς ἀξίας ἐκείνων, χωρὶς νὰ εἶναι θαμπωμένα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας ἀπὸ τὴ νομικὴ σκιά, ἀλλά, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποῦ λέει ὁ Παῦλος, θὰ καθρεφτίζομε τὴ δόξα τοῦ Κυρίου μὲ ἀκάλυπτο πρόσωπο¹⁰.

- 6 Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ νόμος ὀρίζει ν' ἀγιαζεται κάθε ἀρσενικό παιδί ποῦ γεννιέται καὶ ὅτι πρέπει ἡ νεογέννητη γυναίκα, ποῦ ἔγινε μητέρα ἀρσενικοῦ παιδιοῦ, σαράντα μέρες μετὰ τὴ γέννα τῆς ἀφοῦ καθαρθεῖ, ἔτσι μὲ σαφῶς ὀρισμένη θυσία νὰ πορευθεῖ στὸ ἱερὸ τοῦ Θεοῦ¹¹, ὅσοι περιφέρουν μέσα στὴν καρδιά τους τὸ κάλυμμα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μὲ τίς ἐτήσιες αὐτὲς θυσίες, γιὰ νὰ πῶ ἔτσι (ποῦ δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ τελειοποιήσουν ὅσους προσέρχονται σ' αὐτὲς), ἃς πιστεύουν μὲ σκέψεις νηπίου ὅτι ἐκπληρώνουν τὴ νομοθεσία αὐτή. Ἐμεῖς ὅμως, ποῦ μᾶς ἔχει ἀφαιρεθεῖ τὸ κάλυμμα αὐτὸ μὲ τὴν ἐπιστροφή μας στὸ Θεὸ καὶ ἔχομε πιστέψει ὅτι μιὰ φορὰ στὴν συντέλεια τοῦ αἰῶνα ἔχει φανερωθεῖ μὲ τὴ θυσία του γιὰ διαγραφή τῆς ἁμαρτίας τὸ μέγα μυστήριον τῆς εὐσεβοῦς πίστεως, πρέπει ν' ἀντικρίζομε ἀντάξια στὸ θεῖο φῶς τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ φωτισμὸ τοῦ Πνεύματος τὸ μυστήριον τῆς σημερινῆς πανήγυρης, ποῦ λίγο πρωτύτερα ἐπιχειρήσαμε τὴ θεώρησή του καὶ τὸ προδηλώσαμε τὴν κατάλληλη ὥρα· ὅτι κατὰ τὴ σειρά τῆς ἐξέτασης, ἡ ἐπιταγὴ τοῦ νόμου ποῦ προτάξαμε, βλέπομε νὰ ἐκπληρώνεται μόνο

10. Β' Κορ. 3,18.

11. Λευϊτ. 12,2 ἔ.

μόνῳ τῷ σαρκωθέντι Θεῷ ὠρισμένως τε καὶ ἀνεπισυμβάτως ἐτέρῳ ὁράται πληρούμενον.

7 Μόνος γὰρ αὐτὸς ἀρρήτως συλληφθεὶς καὶ ἀφράστως κηθεὶς, μὴ προδιηνοιγμένην τῷ γάμῳ τὴν παρθενικὴν μήτραν ἀνέωξεν, τὰ σήμαντρα τῆς παρθενίας ἀπαράτρωτα καὶ μετὰ τὴν παράδοξον πρόοδον φυλαζάμενος καὶ μόνος ἄρρην πνευμα-
5 τικῶς εἶναι πεπίστευται μηδὲν τῆς θηλυπρεποῦς ἀμαρτίας ἐπαγόμενος, ὅθεν καὶ ὄντως ἅγιος ἐπαξίως κέκληται, ὡσπερ καὶ Γαβριὴλ τὰ τοῦ ζωοποιοῦ τόκου τῇ Θεοτόκῳ φέρων εὐαγγέλια, οἰοῖναι τὴν περὶ τούτου προδιωρισμένην τε καὶ εἰς αὐτὸν μόνον ὁρῶσαν νομοθεσίαν ἐν ἀναμνήσει ποιούμενος, «διὸ καὶ τὸ γεν-
10 νώμενον ἅγιον», ἔλεγε, «κληθήσεται, Υἱὸς Θεοῦ», ὡς κυρίως τῆς τοῦ ἀγίου ἀρμοζούσης ἐπωνυμίας τῷ τὴν παρθένον μήτραν τῇ θείᾳ διανοίξαντι θαυματουργίᾳ. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων πρωτοτόκων, ἅγια ταῦτα κληθήσεται, βεβασανισμένως τῷ βάθει τοῦ Νόμου ἐγκύψασα ἢ εὐαγγελικῇ ἀκρίβεια, διηγόρευ-
15 σεν, ὡς τῇ τοῦ Θεοῦ ἀφιερῶσει τὸ οὕτω καλεῖσθαι κληρωσαμένων, ἐπὶ δὲ τοῦ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως, «ἅγιον τὸν γεννώμενον» ὁ ἄγγελος εἶρηκεν, ὡς τοῦτο κυρίως ὑπάρχων, καὶ τὴν ὄντως ἀγιότητα ἐν τῇ ἀποπομπῇ τῆς κακίας καὶ τῇ τοῦ ἀγαθοῦ ἐκλογῇ, ἅμα τῷ γεννηθῆναι, ὡς φησὶν ὁ προφήτης, ἐπι-
20 δειζάμενος.

8 Ἄλλ' ἐπανακτέον ἐπὶ τὴν θάλασσαν τῆς θεωρίας, ὡς ἡ θεία προστάσσει τῷ νομοθέτῃ φωνή, τοῦ Πνεύματος χάριτος, ὡς ἐν στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης, τῇ τῶν Γραφῶν λαμπρότητι τοῦ ἐν-
θεοῦ τῆς Ἐκκλησίας στρατοπέδου προηγουμένης, ἵνα τῇ ράβδῳ
5 τῆς δυνάμεως τῇ ἀποστελλομένῃ ἐκ τῆς ἄνω Σιών, ὡς Ψάλλων φησὶν, δι' ἧς οἱ ἐχθροὶ κυριεύονται, τὸ τοῦ γράμματος πε-

στό σαρκωθέντα Θεὸ καὶ νὰ μὴν ἐφαρμόζεται σὲ κανέναν ἄλλο.

- 7 Πράγματι αὐτὸς μόνο, ἀφοῦ εἶχε συλληφθεῖ μὲ τρόπο ἀνείπωτο καὶ κυοφορήθηκε μὲ τρόπο ἀνέκφραστο, διάνοιξε τὴν ἀπείραχτη ἀπὸ τὸ γάμο παρθενικὴ μήτρα, φυλάγοντας ἀπαραβίαστα τὰ σήμαντρα τῆς παρθενίας καὶ μετὰ τὴν παράδοξη γέννα. Ἐπίσης ἔχει πιστευθεῖ πὼς εἶναι ὁ μοναδικὸς ἄνδρας πνευματικὰ πού δὲν ἔχει κανένα στοιχεῖο τῆς θηλυπρεποῦς ἀμαρτίας καὶ ὀνομάστηκε ἐπάξια ἅγιος πραγματικά, ὅπως ἀκριβῶς κι ὁ Γαβριήλ, κομίζοντας στὴ Θεοτόκο τὰ εὐαγγέλια τῆς ζωοποιοῦ γέννησης καὶ ἐνθουμούμενος κατὰ κάποιον τρόπο τὴ νομοθεσία τὴν ὀρισμένη καὶ πού ἐπέβλεπε σ' αὐτὸν μονάχα, ἔλεγε· «γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἅγιο πού θὰ γεννηθεῖ θὰ ὀνομαστεῖ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»¹², ἐπειδὴ σ' αὐτὸν πού διάνοιξε μὲ τὴ θεϊκὴ θαυματουργία του τὴν παρθενικὴ μήτρα ἀρμόζει κυρίως ἡ ἐπωνυμία τοῦ ἁγίου. Γιὰ τὰ ἄλλα βέβαια πρωτότοκα παιδιά ὄρισαν οἱ Εὐαγγελιστὲς πού ἔσκυψαν μὲ κριτικὴ διάθεση στὸ βάθος τοῦ νόμου ὅτι αὐτὰ θὰ ὀνομαστοῦν ἅγια, μὲ τὸ νόημα ὅτι τοὺς ἔλαχε ἡ ὀνομασία αὐτὴ γιὰ τὴν ἀφιέρωσή τους στὸ Θεό· γιὰ τὸν πρωτότοκο ὁμως ὅλης τῆς κτίσης¹³ ὁ ἄγγελος εἶπε «ἅγιον αὐτὸν πού θὰ γεννηθεῖ», γιὰτὶ αὐτὴ κυρίως εἶναι ἡ ὑπαρξὴ του καὶ ἔδειξε τὴν ἀληθινὴ ἀγιότητα μὲ τὴν ἀποπομπὴ τῆς κακίας καὶ μὲ τὴν ἐκλογὴ τοῦ ἀγαθοῦ, εὐθύς μόλις γεννήθηκε, ὅπως λέει ὁ προφήτης.

- 8 Ἄλλὰ ἄς ἐπανέλθομε στὴ θάλασσα τῆς θεωρίας, ὅπως προστάζει τὸ νομοθέτη ἡ θεία φωνή, καθὼς προπορεύεται στὸ ἐνθεο στρατόπεδο τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴ λαμπρότητα τῶν Γραφῶν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος σὰν πύρινος στύλος καὶ σὰν σύννεφο, ὥστε μὲ τὴ ράβδο τῆς ἐξουσίας, πού ἀποστέλλεται ἀπὸ τὴν ἄνω Σιών¹⁴, ὅπως λέει ὁ Ψαλμωδός, καὶ μὲ

12. Λουκᾶ 1,35.

13. Κολ. 1,15.

14. Ψαλμ. 19,2.

ράσαντες πέλαγος, ἔνθα καὶ ἔνθα διηρημένον ἐν τῇ εὐκρινεῖ
 διαβάσει τῶν νοημάτων, τὸ Αἰγύπτιον τῶν ἀπειθούτων τῇ χά-
 ριτι διαδράσωμεν φρόνημα, συγκλυσθέντων αὐτῶν τῆς ἀλη-
 10 θείας τῷ ρείθρῳ, οἷς διὰ σπουδῆς ἐστίν, ἐμποδίζειν ἡμῖν τὴν
 ἐπὶ πνευματικὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Εὐαγγελίου ὁδόν, ἐθέ-
 λειν τε ἐν τῇ σιδηρᾷ καμίνῳ τοῦ γράμματος (ὅπερ ἡ Αἴγυπτος
 ὠνόμασται) προσμένειν ἡμᾶς, τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ δου-
 λεύοντας, τουτέστι ταῖς σωματικαῖς τοῦ Νόμου παρατηρήσειςιν.
 15 Ἔφη τοίνυν τῷ Μωϋσῆϊ ἐν Αἰγύπτῳ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἤδη τὴν
 κατὰ τῶν πρωτοτόκων Αἰγύπτου διορισάμενος, πληγὴν· «ἀγία-
 σόν μοι πᾶν πρωτότοκον πρωτογενὲς διανοῖγον πᾶσαν μήτραν
 ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους», ἧς τινος
 θείας νομοθεσίας τὸ συνεπτυγμένον ὡσπερ ἐξαπλώσας ὁ μα-
 20 κάριος Μωϋσῆς ἐν τῇ πρὸς τὸν λαὸν διαλέξει ἀποφαίνεται·
 «καὶ ἔσται ὡς ἂν εἰσαγάγῃ σε Κύριος ὁ Θεὸς σου εἰς τὴν γῆν
 τῶν Χαναναίων, ὃν τρόπον ὠμοσέ σοι καὶ τοῖς πατράσι σου,
 καὶ δώσω σοι αὐτήν, ἀφοριεῖς πᾶν διανοῖγον μήτραν, τὰ ἀρρε-
 νικὰ τῷ Κωρίῳ, καὶ πᾶν διανοῖγον μήτραν ἐκ τῶν βουκολίων
 25 ἢ ἐν τοῖς κτήνεσί σου, ὅσα ἂν γένηταί σοι, τὰ ἀρσενικὰ τῷ
 Κυρίῳ· πᾶν δὲ διανοῖγον μήτραν ὄνου, ἀλλάξεις προβάτῳ, ἐὰν
 δὲ μὴ ἀλλάξης, λυτρώση αὐτό, καὶ πᾶν πρωτότοκον τῶν υἱῶν
 σου λυτρώση», τουτέστιν, λύτρα δώσεις ὑπὲρ αὐτοῦ.

9 Οὕτω γὰρ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Ἀριθμῶν ὁ θεῖος σαφηνίζει
 χρησμός, τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπειλημμένῳ διαλεγόμενος·
 «καὶ πᾶν διανοῖγον μήτραν ἀπὸ πάσης σαρκὸς ἃ προσφέρουσι
 τῷ Κυρίῳ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, σοὶ ἔσται, ἀλλ' ἢ λύ-

τὴν ὁποία κυριεύονται οἱ ἐχθροί, ἀφοῦ περάσομε τὸ πέλαγος τοῦ γράμματος πού χωρίζεται στὰ δύο μὲ τὸ εὐκρινές πέρασμα τῶν νοημάτων, νὰ ξεφύγομε μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτος τὸ αἴγυπτιακὸ φρόνημα ὅσων ἀπειθοῦν κατακλυσμένοι ἀπὸ τὸ κύμα τῆς ἀλήθειας. Αὐτοὶ ἐπιδιώκουν νὰ μᾶς ἐμποδίσουν τὸ δρόμο τοῦ Εὐαγγελίου πρὸς τὴν πνευματικὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας καὶ θέλουν νὰ παραμένομε μέσα στὸ σιδερένιο καμίνι τοῦ γράμματος (πού τὸ ὀνόμασε Αἴγυπτο) καὶ νὰ ἐργαζόμαστε σὰν δοῦλοι στὸν πηλὸ καὶ στὸ κόψιμο τῶν πλίσθων, δηλαδὴ στὶς σωματικὲς ἐντολὰς τοῦ Νόμου. Ὁ Θεὸς τῶν ὄλων εἶπε στὸν Μωυσῆ στὴν Αἴγυπτο, ὅταν ἤδη εἶχε ὀρίσει τὴ πρώτη πληγὴ κατὰ τῶν πρωτοτόκων· «νὰ μοῦ ἀφιερῶσεις κάθε πρωτογέννητο πρωτότοκο πού διανοίγει κάθε μήτρα μέσα στὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς τὰ ζῶα»¹⁵. Ἀναπτύσσοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὴ συμπυκνῆναι αὐτὴ νομοθεσία ὁ μακάριος Μωυσῆς στὴν ὁμιλία του πρὸς τὸ λαὸ λέει· «καὶ ὅταν σὲ ἐγκαταστήσει ὁ Κύριος ὁ Θεὸς σου στὴ γῆ τῶν Χανααναίων, ὅπως ὑποσχέθηκε μὲ ὄρκο σ' ἐσένα καὶ στοὺς πατέρες σου, 'καὶ θὰ τὴν παραδώσω σ' ἐσένα', θὰ ξεχωρίσεις κάθε ζωντανὸ πρωτογέννητο, καὶ θ' ἀφιερῶσεις τὰ ἀρσενικὰ στὸν Κύριο. Καὶ κάθε πρωτογέννητο ἀπὸ τὰ βόδια καὶ τὰ ζῶα σου, ὅσα γεννηθοῦν σ' ἐσᾶς, θ' ἀφιερωθοῦν τὰ ἀρσενικὰ στὸν Κύριο. Κάθε πρωτογέννητο ὄνου θὰ τὸ ἀνταλλάξεις μὲ πρόβατο, κὶ ἂν δὲν τὸ ἀνταλλάξεις μὲ πρόβατο θὰ προσφέρεις λύτρα. Ἐπίσης γιὰ κάθε πρωτογέννητο ἀνθρώπου θὰ προσφέρεις λύτρα»¹⁶. Δηλαδὴ θὰ καταβάλεις τὴν τιμὴ τῆς ἐξαγορᾶς του.

- 9 Πράγματι στὸ βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν ἔτσι διασαφηνίζει τὸ πρᾶγμα ἢ θεία ἐντολὴ μιλώντας σ' ἐκεῖνον πού εἶχε ἀναλάβει τὴν ἀρχιεροσύνη· «καὶ κάθε πρωτογέννητο κάθε σάρκας ὅσα προσφέρονται στὸ Θεό, ἄνθρωποι καὶ ζῶα, θὰ εἶναι

15. Ἐξ. 13,2.

16. Ἐξ. 13,11-13.

5 τρεις λυτρωθήσεται τὰ πρωτότοκα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ
 πρωτότοκα τῶν κτηνῶν τῶν ἀκαθάρτων λυτρώσῃ· καὶ ἡ λυ-
 τρωσις αὐτοῦ· Ἐκ μὲν μηνιαίου λυτρώσῃ, ἢ συντίμησις ἀργυρίου
 πέντε σίκλων, κατὰ τὸν σίκλον τὸν ἅγιον. Πλὴν τὰ πρωτότοκα
 τῶν μόσχων καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν προβάτων καὶ τῶν αἰ-
 10 γῶν οὐ λυτρώσῃ· ἅγια γάρ ἐστι καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν προσέχεις
 πρὸς τὸ θυσιαστήριον». Ἦδη μὲν οὖν τοῖς ἀκαθάρτοις τῶν
 κτηνῶν συμπαρέξουξέ τε καὶ συγκατέλεξε τοῦ Ἰσραὴλ τὰ
 πρωτότοκα ἢ θεία φωνῆ, ὡς τὸ δντως κεκαθαυμένον καὶ ἅγιον
 ἐν τῇ κατὰ Νόμον λατρεῖα οὐκ ἔχοντα, εἰ καὶ ἀγιάζεσθαι αὐτὰ
 15 τῇ ἀποκηρώσει τῆς νομοθεσίας ἐνομίζετο.

10 Ὁμοίως γὰρ εἰς θυσίαν Θεοῦ ἀποβλήτοις, λύτρα δίδοσθαι
 ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων παρ' αὐτοῖς ἐτεθέσπιστο, ὡς τῆς παρὰ
 Ἰουδαίοις ἀλογωτέρας καταστάσεως ἀναξίας ὑπαρχούσης τὴν
 λογικὴν ἀναφέρειν λατρείαν καὶ τῷ τῆς Καινῆς Διαθήκης μυ-
 5 στικωτάτῳ εἰς πνευματικὴν ὀλοκάρπωσιν προσάγεσθαι θυσια-
 στηρίῳ. Λύτρα δέ, ὡς περ ἑαυτῇ κατάλληλα εἰθισμένη προσά-
 γειν τὰς κατὰ Νόμον δι' αἱμάτων θυσίας (ὡς ὁ προφήτης
 Ἡσαΐας, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, μηδὲ ἐξητηκέναι παρὰ
 τῶν χειρῶν αὐτῶν διορίζεται), ὡς πνευματικὴν δηλαδὴ τε-
 10 λείωσιν τοῦ σκοποῦ νομοθέτου ὀρῶντος. Τὰ δὲ εἰς θυσίαν προσ-
 αγόμενα, ὧν τὸ αἷμα προχεῖσθαι τῷ θυσιαστηρίῳ ἐνενόμιστο,
 «Ἄγια» διεσταλμένως ὀνόμασται, κἀν τούτῳ δηλαδὴ τῆς
 ἀληθείας προδιαγραφομένης τῷ τύπῳ. Ὁ γὰρ ἑαυτὸν προσαγα-
 γῶν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ θυσίαν καὶ προσφορὰν εἰς ὁσμὴν εὐω-
 15 δίας, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, οὗτος μόνος κυρίως
 καὶ ἀληθῶς ἅγιος ἐστι τε καὶ ὀνομάζεται.

δικά σου, ἐκτός ἂν ἐξαγορασθοῦν με λύτρα τὰ πρωτογέννητα τῶν ἀνθρώπων θὰ ἐξαγοράσεις καὶ τὰ πρωτογέννητα τῶν ἀκάθαρτων ζώων. Καὶ τὰ λύτρα τῆς ἐξαγορᾶς θὰ δίνονται ὡς ἐξῆς· θὰ καταβάλεις τὰ λύτρα με τὴ συμπλήρωση μηνὸς καὶ ἡ τιμὴ θὰ εἶναι πέντε σίκλοι¹⁷ ἀσήμι, σύμφωνα με τὸν ἱερό σίκλο. Δὲ θὰ καταβάλεις ὅμως λύτρα γιὰ τὰ πρωτότοκα τῶν μοσχαριῶν καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν προβάτων καὶ τῶν κατσικιῶν. Αὐτὰ μοῦ ἔχουν ἀφιερωθεῖ καὶ θὰ προσφέρεις τὸ αἷμα τους στὸ θυσιαστήριο»¹⁸. Μαζὶ με τὰ ἀκάθαρτα λοιπὸν ζῶα συμπαραθέτει καὶ συγκαταλέγει ὁ θεῖος λόγος καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ δὲν ἦταν στὴν πραγματικότητα ἅγια καὶ καθαρὰ στὴ λατρεία τοῦ Νόμου, ἂν καὶ τὰ θεωροῦσαν κατὰ τὸν ὀρισμὸ τοῦ νόμου, ὅτι ἦταν ἅγια.

- 10 Ὅμοια εἶχαν θεσπίσει νὰ δίδονται λύτρα γιὰ ὅσους δὲν γίνονταν δεκτοὶ στὴ θυσία, γιατί οἱ Ἰουδαῖοι με τὴν ἀλογότερη λατρεία τους ἦταν ἀνάξιοι νὰ προσφέρουν τὴ λογικὴ λατρεία καὶ νὰ προσέλθουν στὸ μυστικότερο θυσιαστήριο τῆς Καινῆς Διαθήκης γιὰ πνευματικὴ θυσία ὀλοκαύτωσης. Λύτρα κατάλληλα, ὅπως συνήθιζαν νὰ προσφέρουν κατ' αὐτήν, ἦταν ἡ προσφορὰ τῶν κατὰ τὸ Νόμο αἱματηρῶν θυσιῶν (ποὺ ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὀρίζει κατ' ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ οὔτε κἂν νὰ ζητοῦνται ἀπὸ αὐτούς)¹⁹, ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τοῦ Νομοθέτη ἀπέβλεπε σὲ τελείωση πνευματικῆς. Ὅσα ὀδηγοῦνταν στὴ θυσία, ποὺ εἶχε καθιερωθεῖ νὰ χύνεται τὸ αἷμα τους μπροστὰ στὸ θυσιαστήριο, πρὸς διάκριση εἶχαν ὀνομαστεῖ «ἅγια». Καὶ σ' αὐτὸν δηλαδὴ τὸν τύπο προδιαγραφόταν ἡ ἀλήθεια. Γιατί αὐτὸς μόνος εἶναι κυρίως καὶ ἀληθινὰ καὶ ὀνομάζεται ἅγιος, αὐτὸς ποὺ πρόσφερε θυσία τὸν ἑαυτό του στὸ Θεὸ καὶ Πατέρα καὶ προσφορὰ εὐωδίας, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός²⁰.

18. Ἀριθμ. 3,13· 8,17.

19. Ἦσ. 1,11.

20. Ἐφ. 5,2.

11 Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ ὁ ἀπειθῆς Ἰουδαῖος, ὡς τῆ κατὰ νόμον
 θυσία οὐ δυνάμεθα προσάγεσθαι τῶν κατ' αὐτὸν ἀκαθάρτων
 κτηνῶν τὰ πρωτότοκα, λύτρωις ἀντικαταλλάσσεσθαι εἰωθεν
 ὁμοίως καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πρωτοτόκων εἰς θυσίαν μὴ κατα-
 5 σφαττομένων (καὶ γὰρ ἀπεικὸς τοῦτό γε καὶ θείας νομοθεσίας
 ἀλλότριον), ταῦτα τῆ τῶν λύτρων ἀμείψει καθιεροῦσθαι εἰκός.
 Ἄλλ' ἐπισκεψάσθω, εἴ γε μὴ τῶ ἐπιπροσθοῦντι ταῖς τῆς ψυχῆς
 αὐτῶν ὄψεσι καλύμματι ἐμποδίζεται, ὡς ἤδη ἐν ἐτέρᾳ νομοθε-
 σία τοὺς Λευῖτας εἰληφέναι εἰς ἀφιέρωσιν ἀντὶ τῶν πρωτοτό-
 10 κων, τὸ ἱερὸν ἐδίδαξε Γράμμα, οὕτωςι φάσκον ἐν τοῖς Ἀρι-
 θμοῖς ἐπὶ λέξεως· «καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων·
 Ἰδοὺ εἴληφα τοὺς Λευῖτας ἐκ μέσου τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ ἀντὶ παν-
 τὸς πρωτοτόκου διανοίγοντος μήτραν παρὰ τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ·
 λύτρα αὐτῶν ἔσονται, καὶ ἔσονται μοι οἱ Λευῖται. Ἐμοὶ γὰρ πᾶν
 15 πρωτότοκον ἡγίασα ἐν Ἰσραὴλ, ἐν ἧ ἡμέρᾳ ἐπάταξα πᾶν
 πρωτότοκον ἐν γῆ Αἰγύπτω». Εἶτα τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀμείψεως
 διαγορεύων ὁ νόμος, «εἶπεν Κύριος», φησί, «πρὸς Μωσῆν λέ-
 γων· Ἐπίσκειαι πᾶν πρωτότοκον τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ
 μηνιαίου καὶ ἐπάνω, καὶ λάβε τὸν ἀριθμὸν ἐξ ὀνόματος αὐτῶν.
 20 Καὶ λήψη τοὺς Λευῖτας ἔμοι ἀντὶ πάντων τῶν πρωτοτόκων
 τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ». Εἶτα τῆς συναριθμήσεως τῶν πρωτοτό-
 κων πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν Λευῖτῶν ἐν πλεονασμῷ εὐρημένης,
 φησὶν· «ἐλάλησε Κύριος τῷ Μωϋσῆϊ λέγων· Λάβε τὰ λύτρα
 τῶν πλεοναζόντων παρὰ τοὺς Λευῖτας ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων
 25 τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ, καὶ λήψη πέντε σίκλους κατὰ κεφαλὴν κατὰ
 τὸ δίδραχμον τὸ ἅγιον».

12 Εἶπερ οὖν κατὰ τὸ ἱερὸν Γράμμα οἱ Λευῖται λύτρα εἰσὶ τῶν
 πρωτοτόκων τῶν υἰῶν Ἰσραὴλ, ὡς καὶ ἡ τῆς συναριθμήσεως
 ἀκρίβεια δηλοῖ, ὥστε τῶν πλεοναζόντων ἐν αὐτοῖς στάθμιον
 ὠρισμένον τῷ νόμῳ ἀντιδοθῆναι, ποίῳ λόγῳ καθ' ἕκαστον

- 11 Ἴσως ὁμοῦς θ' ἀντιτείνει ὁ δύσπιστος Ἰουδαῖος, ὅτι συνήθιζαν ν' ἀνταλλάσσουν μὲ λύτρα τὰ πρωτογέννητα τῶν ἀκάθαρτων ζώων, ἐπειδὴ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ θυσιαστοῦν. Παρόμοια ἐπειδὴ καὶ τὰ πρωτότοκα τῶν ἀνθρώπων δὲν σφαγιάζονταν στὴ θυσία (ἦταν ἀνάρμοστο καὶ ξένο πρὸς τὴ θεία νομοθεσία), αὐτὰ ἦταν φυσικὸ νὰ ἐξαγιάζονται μὲ τὴν καταβολὴ λύτρων. Ἀλλὰ ὡς ἐξετάσει, ἂν δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὸ κάλυμμα ποῦ βρίσκεται μπροστὰ στὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους, ὅπως σὲ ἄλλο βιβλίον τοῦ Νόμου μᾶς δίδαξε ἡ ἁγία Γραφή ὅτι ἔχει λάβει τοὺς Λευῖτες στὴ θέση τῶν πρωτότοκων, λέγοντας στοὺς Ἀριθμοὺς ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς²¹. «μίλησε ὁ Κύριος στὸ Μωυσῆ καὶ τοῦ εἶπε· Νά, ἔλαβα τοὺς Λευῖτες ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ στὴ θέση κάθε πρωτογέννητου τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραὴλ· θὰ καταβληθοῦν λύτρα γι' αὐτοὺς καὶ θὰ εἶναι οἱ Λευῖτες δικοί μου. Κάθε πρωτότοκο τοῦ Ἰσραὴλ τὸ ἁγίασα γιὰ μένα, τὴ μέρα ποῦ χτύπησα κάθε πρωτότοκο στὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου». Ὑστερα ὀρίζοντας τὴν ἀνταλλαγὴ μὲ ἀκρίβεια ὁ νόμος λέει· «εἶπε ὁ Κύριος στὸ Μωυσῆ· Ἐξέτασε κάθε πρωτότοκο τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ ἑνὸς μηνὸς καὶ πάνω καὶ λάβε τὸν ἀριθμὸ τους μὲ τὰ ὀνόματά τους. Καὶ ἀντὶ ὄλων αὐτῶν τῶν πρωτότοκων παιδιῶν τῶν Ἰσραηλιτῶν πάρε γιὰ μένα τοὺς Λευῖτες». Κι ὅταν ἀριθμήθηκαν τὰ πρωτότοκα τῶν Ἰσραηλιτῶν περισσότερα ἀπὸ τῶν Λευιτῶν λέει· «μίλησε ὁ Κύριος στὸ Μωυσῆ καὶ τοῦ εἶπε· Πάρε τὰ λύτρα γιὰ ὅσα παιδιά πλεονάζουν οἱ ἄλλοι Ἰσραηλιτῆς ἀπὸ τοὺς Λευῖτες καὶ θὰ πάρεις πέντε σίκλους γιὰ κάθε παιδί μὲ βᾶση τὸ δίδραχμο τὸ ἱερό».
- 12 Ἄν λοιπὸν κατὰ τὴν ἱερὴ Γραφή οἱ Λευῖτες ἀποτελοῦν τὰ λύτρα τῶν πρωτότοκων παιδιῶν τοῦ Ἰσραὴλ, ὅπως δηλώνει καὶ ἡ ἀκριβὴς σύγκριση τῶν ἀριθμῶν, ὥστε νὰ τοὺς ἀντικαταβληθεῖ τὸ ὀρισμένον ἀπὸ τὸ νόμο ποσὸ γιὰ τὴν ἐπι-

21. Ἀριθμ. 3,11 ἐ.

5 τῶν πρωτοτόκων λύτρα δίδοσθαι ὁ νόμος διηγόρευσεν; Ἐπὶ
 μὲν γὰρ τῶν ἀπροσδέκτων εἰς θυσίαν κτηνῶν, ἢ καταλλάττε-
 σθαι ταῦτα, ἢ λύτρα ὑπὲρ αὐτῶν δίδοσθαι ὁ νόμος φησὶν, ἐπὶ δὲ
 τῶν ἀνθρώπων καὶ λύτρα δίδοσθαι, καὶ ἤδη τὴν ἀντάμειψιν
 διὰ τῶν Λευϊτῶν γενέσθαι μανθάνομεν, ὅπερ ἀσύμφωνον καὶ
 10 αὐτῷ νομικῷ γράμματι φαίνεται, ὡς ἢ ἐν τοῖς κτήνεσι νομοθε-
 σία δηλοῖ καὶ αὐτὴ ἢ φύσις ὑφηγεῖται τοῦ πράγματος. Εἰ γὰρ
 μετὰ τὴν τῶν Λευϊτῶν πρὸς λειτουργίαν Θεοῦ ἀντὶ τῶν πρωτο-
 τόκων ἀποκλήρωσιν λύτρα δίδοσθαι ἀντ' αὐτῶν διηγόρευται,
 δῆλον ὡς τῶν Λευϊτῶν οὐκ ἐχόντων τὸ εἰς ἀντίλυτρον ἰσοστά-
 15 σιὸν τε καὶ ἀξιόδεκτον. Εἰ δὲ τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον ἀναξιωτέ-
 ρα ἢ διὰ τῆς τοῦ ἀργυρίου προσαγομένη λύτρωσις, ὅσον πᾶσα ἢ
 ἄλογος καὶ ἀναίσθητος φύσις τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας ἀτιμωτέρα
 καθέστηκεν. Πλὴν ἐπεὶ περ, κατὰ τὸν προφήτην, τοὺς ὀφθαλ-
 μοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν καὶ τὸ ἐκ τούτου ἀκόλουθον βλέπειν οὐ
 20 δύνανται, ἄρα δυνήσονται ἀκούειν κ' αὐτοῦ σοφωτάτου διακε-
 κραγότες Μιχαίου; Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι. Καὶ γὰρ καὶ τοῖς ὡσὶν
 αὐτῶν βαρῆως ἀκούουσιν, ὅμως ἰκέτω ὁ μακάριος οὗτος προ-
 φήτης μεγαλοφώνως ταῦτα βοῶν, καὶ τῷ προφητικῷ προαι-
 νισσόμενος Πνεύματι τὴν τῶν Ἰουδαϊκῶν πρωτοτόκων ἀποβο-
 25 λήν, ὁμοίως τῇ τῶν σωματικῶν θυσιῶν προσαγωγῇ· φησὶ γάρ·
 «ἐν τίνι καταλάβω τὸν Κύριον, ἀντιλήψομαι Θεοῦ μου ὑψίστου;
 Εἰ καταλήψομαι αὐτὸν ἐν μόσχοις ἐνιαυσιαίοις; Εἰ προσδέξεται
 Κύριος ἐν χιλιάσι κριῶν, ἢ ἐν μυριάσι χιμάρων πιόνων; Εἰ δὲ
 πρωτότοκά μου ἀσεβείας, καρπὸν κοιλίας μου ὑπὲρ ἁμαρτιῶν
 30 μου». Ἀκουέτωσαν οἱ τὴν καρδίαν παχεῖαν ἔχοντες, ὅπερ αὐ-
 τῶν ὁ προφήτης περὶ ἡμῶν κατηγόρησεν, ὡς «πρωτότοκα ἀσε-
 βείας» ὁ μακάριος Μιχαίας τὰ κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ πρωτότοκα
 ἐξωνόμασε.

πλέον διαφορά, γὰ ποιοῦ λόγο ὄρισε ὁ νόμος νὰ δίνονται λύτρα γὰ κάθε πρωτότοκο; Γιατί γὰ τὰ ζῶα ποὺ δὲν γίνονταν δεκτὰ γὰ τὴ θυσία, ὁ νόμος λέει ἢ νὰ ἀνταλλάσσονται ἢ νὰ δίνονται γι' αὐτὰ λύτρα, ἐνῶ γὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ λύτρα νὰ καταβάλλονται καὶ ἤδη μάθαμε ὅτι ἡ ἀνταλλαγή ἐγινε μὲ τοὺς Λευῖτες. Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ φαίνεται ὅτι διαφωνεῖ καὶ μὲ τὸ ἴδιο τὸ γράμμα τοῦ Νόμου, ὅπως δηλώνει ἡ νομοθεσία γὰ τὰ ζῶα καὶ ὑποδεικνύει καὶ ἡ ἴδια ἡ φύση τοῦ πράγματος. Ἐὰν δηλαδὴ ἔχει δοθεῖ προσταγή, μετὰ τὸν ὄρισμὸ τῶν Λευιτῶν ἀντὶ τῶν πρωτοτόκων στὴν ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ, νὰ δίδονται γι' αὐτοὺς λύτρα, εἶναι φανερὸ ὅτι οἱ Λευῖτες δὲν εἶχαν τὸ ἰσόποσο καὶ ἀξιόπιστο ἀντίλυτρο. Ἐὰν συμβαίνει αὐτό, εἶναι πολὺ περισσότερο ἀνάξια ἢ λύτρωση ποὺ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὰ χρήματα, ὅσο πὸ ἀνυπόληπτη εἶναι ὅλη ἡ ἄλογη καὶ ἀναίσθητη φύση ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη οὐσία. Ἐπειδὴ ὅμως, κατὰ τὸν προφήτη, «ἐκλείσαν τὰ μάτια τους»²², δὲν μποροῦν νὰ δοῦν καὶ ὅ,τι ἐπακολουθεῖ σ' αὐτό. Θὰ μπορέσουν ἄραγε ν' ἀκούσουν καὶ τὸν σοφότατο Μιχαῖα ποὺ φωνάζει; Ἐγὼ δὲ νομίζω. Γιατί καὶ τ' αὐτὰ τους βαριακοῦνε. Ἐὰν ἔρθει ὅμως ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης ποὺ κραυγάζει μεγαλόφωνα καὶ μὲ τὸ προφητικὸ τοῦ πνεῦμα προὔπαινίσσεται τὴν ἀπόρριψη τῶν πρωτότοκων τοῦ Ἰσραὴλ, ὅμοια μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῶν σωματικῶν θυσιῶν. Γιατί λέει· «πῶς νὰ καταλάβω τὸν Κύριο, ν' ἀποκτήσω γνώση τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου; Μήπως θὰ τὸν ἀντιληφθοῦν μέσω χρονιάρικων μοσχαριῶν; ἢ μήπως θὰ γίνῃ δεκτὸς μὲ χιλιάδες κριάρια ἢ μὲ μυριάδες κατσικῶν θρεμμένων; ἢ θὰ δώσω τὰ πρωτότοκα τῆς ἀσέβειάς μου, τὸν καρπὸ τῆς κοιλιᾶς μου γὰ τίς ἁμαρτίες μου;»²³. Ἐὰν ἀκούσουν, ὅσοι ἔχουν ἀναίσθητη καρδιά, τὴν κατηγορία ποὺ τοὺς ἀπέδωσε ὁ προφήτης πρὸς χάρη μας, γὰ τὸν μακάριον Μιχαῖαν ὀνόμασε «πρωτότοκα τῆς ἀσέβειας» τὰ κατὰ σάρκα πρωτογέννητα τοῦ Ἰσραὴλ.

22. Ἡσ. 6,10.

23. Μιχ. 6,6,7.

13 Πῶς οὖν ἅγια ταῦτα ὑπειλήφασιν, ἅπερ προφητικῶ λόγῳ
 «ἀσεβείας πρωτότοκα» ὠνομάσθησαν; Λεγέτωσαν ἡμῖν αἱ δν-
 τως ψελλίζουσαι γλῶσσαι, αἱ μὴ δυνάμεναι ὀρθολεκτεῖν τὴν
 ἀλήθειαν, πῶς ὁ προφήτης, ἐν Πνεύματι ἀγίῳ φθεγγόμενος,
 5 «καρπὸν ἀσεβείας» ταῦτα καλεῖν ἀπετόλμησε; Πῶς ὁ περὶ τῆς
 τούτων λυτρώσεως λόγος τὸ ὀμαλὸν καὶ ἀκόλουθον ἑαυτῷ
 ἔχων οὐ φαίνεται, ὅσον κατὰ τὸ τοῦ γράμματος πρόχειρον, καί-
 τοι γε τοῦ νόμου παρ' ἡμῖν ἀγίου τε καὶ πνευματικοῦ εἶναι νοου-
 μένου τε καὶ πιστευομένου; Ὁρᾶτε τῶν ἰουδαϊκῶν ἀρμάτων
 10 συνδεδεμένους ἄξονας, καθάπερ πάλαι τῶν Αἰγυπτίων τοὺς δί-
 φρους ἐπὶ τῶν Ἐρυθραίων ναμάτων. Ἄλλ' ἐπαφείσθω ἀντὶ ρά-
 βδου τῆ θαλάσσης τοῦ λόγου ἢ τοῦ ἀληθοῦς νομοθέτου καὶ βασι-
 λέως τῆς δόξης Χριστοῦ δύναμις καὶ βοήθεια, καὶ ὀδηγησάτω
 τὸν λαὸν αὐτοῦ εἰς ὁδὸν εὐθεῖαν ἀναγωγῆς τε καὶ θεωρίας, τοῦ
 15 πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικητηρίου γνώσεως τε καὶ ἀληθείας,
 καὶ ἐπικαλυψάτω τοὺς ἐναντίους τῆς θείας δόξης τὸ ἀπροσμά-
 χητον, ἧστινος πεπλήρωται ἡ σύμπασα γῆ, τοῦ γνῶναι τὸν Κύ-
 ριον, ὡς φησιν ἡ Γραφή, ὡς ὕδωρ πολὺ καλύψαι θαλάσσης.

14 Ἄρτι μὲν τὴν πρωτότοκον τοῦ διαβόλου γονὴν, ἦγουν τὴν
 ἁμαρτίαν, ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς ἐνέκρωσέ τε καὶ ἐξηφάνισεν, ἅμα
 τῷ γεννηθῆναι κατὰ τὴν σάρκα, τὴν κατάκρισιν ἑαυτῷ τῆς κα-
 κίας ποιησάμενος, καὶ τὸν παντελῆ ταύτης ἀφανισμόν ἐν ἑαυτῇ
 5 ἐργασάμενος, θρῆνων τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐπλήρωσεν, καθά-
 περ σκευὴ τινὰ παρ' αὐτῶν λαβῶν τοὺς ἀπὸ ἀνατολῶν ἐλθόν-
 τας Μάγους, καὶ τῇ προσκυνήσει καὶ ἐπιγνώσει τῆς αὐτοῦ δε-
 σποτείας εὐχρηστα σκευὴ τῷ Δεσπότη γεγεννημένους εἰς συνερ-
 γίαν τῆς οἰκοδομῆς τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὄντως θεοτεύκτου
 10 σκηνῆς, ἣν ἐπηξεν ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος· ἄρτι δὲ καθά-
 περ πηλοῦ καὶ πλινθείας πάλαι τὸν Ἰσραήλ, οὕτω τοῦ γῆϊνου

13 Πῶς λοιπὸν τὰ θεώρησαν ἅγια, αὐτὰ ποὺ ὁ προφητικὸς λόγος τὰ ὀνόμασε «πρωτότοκα ἀσέβειας»; Ἴσως μᾶς ποῦν οἱ γλῶσσοι ποὺ ψελλίζουν κυριολεκτικά, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ διατυπώσουν ὀρθὰ τὴν ἀλήθεια, πῶς ὁ προφήτης, ποὺ μιλοῦσε μὲ τὴν ἐμπνευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τόλμησε ν' ἀποκαλέσει αὐτὰ καρπὸ τῆς ἀσέβειας; Πῶς ὁ λόγος γιὰ τὴν ἀπολύτρωση αὐτῶν δὲ φαίνεται νὰ ἔχει ὁμαλὴ ἀκολουθία μὲ τὸν ἑαυτὸ του, κατὰ πρόχειρη ἀνάγνωση τοῦ γράμματος; Ἐάν καὶ βέβαια ἐμεῖς νοοῦμε καὶ πιστεύομε ὅτι ὁ Νόμος εἶναι ἅγιος καὶ πνευματικὸς. Βλέπετε τίς συνδέσεις τῶν ἀξόνων στὰ ἰουδαϊκὰ ἄρματα, ὅπως παλαιὰ τοὺς δίφρους τῶν Αἰγυπτίων ἐπάνω στὰ κύματα τῆς Ἐρυθρᾶς²⁴. Ἀλλὰ ἄς ἔρθει πάλιν ἐπὶ τὴν θάλασσα τοῦ λόγου μου ἐπὶ τὴν θέσιν τῆς ράβδου ἢ δυνάμει καὶ ἢ βοήθειᾳ τοῦ ἀληθινοῦ νομοθέτη καὶ ἄς ὀδηγήσῃ τὸ λαὸν σου ἐπὶ ὁδὸν εὐθείας ἀνύψωσης καὶ θεωρίας, γιὰ νὰ πορευθοῦμε ἐπὶ τὴν πόλιν ὅπου τὸ κατοικητήριον τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀλήθειας, καὶ ἄς κατακαλύψῃ τοὺς ἀντιπάλους ἢ ἀκαταμάχητην θεῖαν δόξαν ποὺ γέμισε ὅλη τὴν γῆν, γιὰ νὰ γνωρίσουν τὸν Κύριον, ὅπως λέει ἡ Γραφή, ὡς νερὸν ἄπειρον γιὰ νὰ σκεπάσῃ τίς θάλασσας.

14 Τώρα βέβαια ὁ Θεὸς ποὺ σαρκώθηκε νέκρωσε καὶ ἀφάνισε τὸν πρωτότοκον γόνον τοῦ διαβόλου, δηλαδὴ τὴν ἁμαρτίαν· μόλις γεννήθηκε μὲ σάρκα καταδίκασε μὲ τὸν ἑαυτὸν τὴν κακίαν καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸν πραγματοποιοῦσε τὸν πλῆρη ἀφανισμόν τῆς, γέμισε θρήνους τίς ἀντίθετες δυνάμεις, παίρνοντας ἀπὸ αὐτὰς ὅσας σκευὴ τοὺς Μάγους ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴν ἀνατολήν²⁵ καὶ μὲ τὴν προσκύνησιν καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς δεσποτείας του ἐγέναντο εὐχρηστα σκευὴ ἐπὶ τὴν σύμπραξιν γιὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς πραγματικῆς θεότευκτοῦ σκηνῆς, ποὺ τὴν ἔστησε ὁ Κύριος καὶ ὄχι ἄνθρωπος²⁶. Ἐνῶ τώρα, ὅπως παλαιὰ λύτρωσε τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὸν πηλὸν καὶ

25. Ματθ. 2,1.

24. Ἐξ. 14,25 ἔ.

26. Ἐβρ. 8,2.

φρονήματος τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐν αὐτῷ λυτρωσάμενος, φυγεῖν μὲν Αἴγυπτον τοῦτο πεποίηκε, τουτέστι τὸ τοῦ θανάτου στυγητὸν καὶ ζοφῶδες φρούριον, ἀγιάζει δὲ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ 15 οὐ μόνον τὰ τῶν ἀνθρώπων πρωτότοκα, ἀλλ' ἤδη καὶ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον φύλον, διὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἀπαρχῆς τοῦ ἡμετέρου φυράματος, τουτέστι τῆς ἐξ ἡμῶν ληφθείσης αὐτῷ σαρκὸς ἐψυχωμένης νοερῶς, ὅλον ὡσπερ ἀναζυμώσας εἰς ἀγιασμόν τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας τὸ σύγκριμα. «Εἰ γὰρ ἀπαρχὴ ἀγία, καὶ τὸ 20 φύραμα», φῆσαιμι ἂν νῦν εἰκότως κἀγὼ κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Καὶ καθάπερ πάλαι τὴν ἱερατεῦειν λαχοῦσαν φυλὴν ἀντὶ τῆς τῶν πρωτοτόκων ἀπαρχῆς ὁ νομοθέτης λόγος τυπικῶς τῷ Θεῷ προσηγάγετο, οὕτω νῦν ἐν τῷ λαμπρῷ χαρακτήρι τῆς ἀληθείας τὸν ἀρχιερέα καὶ Ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας 25 ἡμῶν, τὸν ὀσιόν τε καὶ ἄκακον καὶ ἀμίαντον καὶ παντὸς ἀμαρτωλοῦ κεχωρισμένον ρύπου τε καὶ φρονήματος, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ σωματικῶς προσενηγέχθαι γινώσκομεν ἀντὶ τῆς καθαγιασθείσης αὐτῷ διὰ πίστεως ἀνθρωπότητος, καὶ τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ περ οὐδὲ ὑπερτεροῦσαν καὶ ὑπερπλεονάζουσαν 30 παρὰ τὸν ἑαυτὸν δεδωκότα λύτρον ἀντὶ πολλῶν ὄλην ὀρώμεν τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ τὸν τῆς ἀγιότητος λόγον (καθάπερ ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ νόμου ἐν πλεονασμῷ παρὰ τοὺς Λευῖτας τὰ πρωτότοκα εὑρηνται), ἀλλὰ κατόπιν αὐτοῦ παμπληθὲς ἀπειλειμένην, καθόσον, χωρὶς πάσης ἀντιλογίας, τὸ εὐλογούμενον ἔλαττον 35 τοῦ εὐλογοῦντος καθέστηκε.

15 Καὶ τότε μὲν εἰς μόνον τοῦ Ἰσραὴλ τὸ ἔθνος τὸ τῆς Λευιτικῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα ἐχρημάτιζε καὶ μόνον τῶν παρ' αὐτοῖς πρωτοτόκων λύτρα εἶναι οἱ Λευῖται μεμαρτύρηται, Χριστὸς δὲ ὁ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὡς ὁ πάνσοφος Παῦλός φησιν, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, καθὼς τὸ θεῖον προεχρησμάδησε λό-

τὸ κόψιμο τῶν πλίθων, ἔτσι, ἀφοῦ μὲ τὸν ἑαυτό του λύτρωσε τὸ ἀνθρώπινο γένος, τὸ ἔκανε νὰ φύγει ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, δηλαδή ἀπὸ τὸ μισητὸ καὶ ζοφερὸ φρούριο τοῦ θανάτου. Καὶ ἀφιερώνει στὸ Θεὸ καὶ Πατέρα ὄχι μόνον τὰ πρωτότοκα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τώρα πιά ὄλο τὸ ἀνθρώπινο γένος μὲ τὴν ἀπαρχὴ μέσα του τῆς δικῆς μας ζύμης, δηλαδή τῆς ἐμψυχῆς μὲ νοῦ σάρκας ποὺ πῆρε ἀπὸ μᾶς καὶ ποὺ ἀναζύμωσε κατὰ κάποιον τρόπο ὄλο αὐτὸ τὸ μίγμα τῆς ἀνθρώπινης φύσης. «Ἄν εἶναι ἀγία ἡ ἀπαρχή, εἶναι καὶ ἡ ζύμη ἀγία», θὰ ἔλεγα τώρα κι ἐγὼ δικαιολογημένα, κατὰ τὸ θεῖο Ἀπόστολο²⁷. Καὶ ὅπως παλαιὰ ὁ νομοθέτης Λόγος ἀμυδρὰ ὁδήγησε στὸ Θεὸ προτυπώνοντας τὴ φυλὴ ποὺ τῆς ἔλαχε ἡ ἱερατεία ἀντὶ τῆς ἀπαρχῆς τῶν πρωτοτόκων, ἔτσι τώρα μὲ τὴν λαμπρὴ μορφή τῆς ἀλήθειας γνωρίζομε ὅτι ἔχει προσφερθεῖ σωματικὰ στὸ Θεὸ καὶ Πατέρα ὁ ὄσιος καὶ ἄκακος καὶ ἀμίαντος καὶ ἄθικτος ἀπὸ κάθε ἀμαρτωλὸ ρύπο στὴ θέση τῆς ἀνθρωπότητος ποὺ ἀφιερώθηκε σ' αὐτὸν μὲ τὴν πίστη· καὶ τόσο περισσότερο, ὅσο δὲ βλέπομε ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα οὔτε νὰ ὑπερτερεῖ οὔτε νὰ πλεονάζει ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔδωσε τὸν ἑαυτό του ὡς λύτρο ἀντὶ τῶν πολλῶν σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τῆς ἀγιότητος (ὅπως στὴ σκιά τοῦ Νόμου βρέθηκαν νὰ πλεονάζουν ἀπὸ τοὺς Λευῖτες τὰ πρωτότοκα²⁸), ἀλλὰ ὑπολείπεται πάρα πολὺ ἀπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ χωρὶς καμιά ἀντιλογία αὐτὸ ποὺ εὐλογεῖται εἶναι κατώτερο ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τὸ εὐλογεῖ.

- 15 Καὶ τότε βέβαια στὸ Ἰσραηλιτικὸ μόνον ἔθνος λειτουργοῦσε τὸ ἀξίωμα τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης καὶ μόνον γιὰ τοὺς Λευῖτες ὑπάρχει ἡ μαρτυρία ὅτι ἐγιναν τὰ λύτρα τῶν πρωτοτόκων. Ὁ Χριστὸς ὁμοίως, ποὺ ἦρθε ὡς ἀρχιερέας τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ὅπως λέει ὁ πάνσοφος Παῦλος²⁹, ὄχι κατὰ τὴν τάξη τοῦ Ἀαρῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξη Μελχισε-

28. Ἀριθμ. 3,16 ἔ.

29. Ἐβρ. 7,9-11. 7,14.17.

γιον, τῇ μὲν καταθέσει τῆς ἱερωσύνης τῷ ἐξ ἑτέρας αὐτὸν εἶναι
 φυλῆς (πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν
 Ἰησοῦς Χριστὸς) καὶ τὴν τοῦ νόμου μετάθεσιν ἀπειργάσατο,
 10 ἀπὸ τῆς κατὰ νόμον σκιαῆς ἐπὶ τὸ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν
 μεταθέμενος ἡμᾶς Εὐαγγέλιον, καθάπερ ἀπὸ τῆς Λευϊτικῆς ἐπὶ
 τὴν βασιλικὴν φυλὴν τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, τῇ δὲ κατὰ τὴν
 τάξιν Μελχισεδὲκ ἀφομοιώσει οὐχ ὑπὲρ μόνου τοῦ Ἰσραήλ,
 ἀλλ' ὑπὲρ πάντων τῶν ἐθνῶν λύτρον ἑαυτὸν τῷ Πατρὶ προση-
 15 γάγετο, καὶ τῆς πάντων ἀνθρώπων ὁμολογίας ἀρχιερεὺς καθέ-
 στηκεν, ἐπεὶ καὶ ὁ Μελχισεδὲκ ἐκ τῆς ἐθνικῆς μοίρας εἶναι
 γνωρίζεται, καὶ ἐκ τοῦ Ἀβραὰμ γένους εὐρίσκεται. Ἡ δὲ κατὰ
 νόμον τῶν πέντε διδραχμάτων ὑπὲρ ἐκάστου τῶν πρωτοτόκων
 συντίμησις ἐμφαίνειν οἶδεν ἀίνιγματωδῶς, ὡς χρὴ ἕκαστον
 20 ἡμῶν πᾶσαν αἴσθησιν ἀγιάζειν Θεῷ, καὶ τὰ ἐν τούτοις καθαρὸν
 καὶ ἡδονῆς πάσης ἀτόπου ἀλλότριον προσάγειν τῷ κτίσαντι
 καθάπερ τι λύτρον εὐαγές τε καὶ ἔννομον.

16 Ταύτης ἡμεῖς σήμερον τῆς ἱερᾶς τελετῆς τὴν ἀνάμνησιν ἐορ-
 τάζομεν, αὕτη ἡμῖν ἡ πνευματικὴ τοῦ μυστηρίου ἀνάπτυξις τὴν
 παροῦσαν συνεκρότησεν ἀγίαν πανηγυριν, καθ' ἣν νομικῶς μὲν
 προσήγετο ὁ Σωτὴρ κατὰ τὸ φαινόμενον, νοητῶς δὲ καὶ πνευ-
 5 ματικῶς τὴν ἀπαρχὴν τοῦ ἡμετέρου φυράματος τῷ Πατρὶ προσ-
 αγαγῶν, ὄλον αὐτὸ ἱερὸν ἀπεδείκνυε καὶ πρὸς θεῖαν προσ-
 αγωγὴν ἐπιτήδειον. Τοῦτο γὰρ πάλαι ὁ νόμος ὥδινε καὶ πρὸς
 τοῦτο ἑώρα ἢ τε περὶ τῶν πρωτοτόκων νομοθεσία καὶ τῆς τῶν
 Λευιτῶν ἀντιδόσεως καὶ τῆς τῶν διδραχμάτων συντιμῆσεως.
 10 Οὕτως ἡμᾶς διεβίβασε διὰ τῆς θαλάττης τῶν ἁγίων Γραφῶν ἡ
 χάρις τοῦ Πνεύματος.

17 Ἄλλ' εἶδωμεν καὶ τὴν τῶν ἐναντίων σύγκλεισίν τε καὶ ἀπό-
 δεῖξιν. Ἦδη μὲν οὖν ἀνωτέρω κατάδηλος ἡμῖν ἡ περὶ τῶν
 Λευιτῶν τε καὶ πρωτοτόκων πᾶσα νομοθεσία γεγένηται, ἀλλὰ

δέκ, ὅπως χρησιμοδότησε ἀπὸ παλιὰ ὁ θεῖος λόγος, μὲ τὴ μετάθεση τῆς ἱερωσύνης ἐπειδὴ ἦταν ἀπὸ ἄλλη φυλὴ (εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνέτειλε ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα) πραγματοποίησε καὶ τὴ μετάθεση τοῦ νόμου, μεταθέτοντάς μας ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ Νόμου στὸ Εὐαγγέλιο τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅπως ἀπὸ τὴ Λευϊτικὴ φυλὴ μετατέθηκε στὴ βασιλικὴ φυλὴ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης. Μὲ τὴν ἀφομοίωση στὴν τάξη τοῦ Μελχισεδέκ πρόσφερε λύτρο τὸν ἑαυτὸ του ὄχι μόνον γιὰ τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλὰ γιὰ ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ καταστάθηκε ἀρχιερέας τῆς ὁμολογίας ὄλων τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ καὶ ὁ Μελχισεδέκ ἀναγνωρίζεται ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ πλευρὰ καὶ βρίσκεται νὰ κατάγεται ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Ἀβραάμ. Ἡ ἀποτίμηση τῶν τώρα σύμφωνα μὲ τὸ νόμο μὲ πέντε δίδραχμα γιὰ κάθε πρωτότοκο φανερῶναι αἰνιγματικά, ὅτι πρέπει καθένας μας νὰ ἀφιερῶναι κάθε αἰσθησὴ του στὸ Θεὸ καὶ τὰ ἔργα τῶν αἰσθήσεων νὰ τὰ προσφέρομε καθαρὰ καὶ ξένα ἀπὸ κάθε ἄτοπη ἡδονὴ στὸ δημιουργὸ ὡς λύτρα ἅγια καὶ νόμιμα.

16 Αὐτῆς τῆς ἱερῆς τελετῆς τὴν ἀνάμνηση γιορτάζομε σήμερα, αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἐξήγηση τοῦ μυστηρίου συγκρότησε τὴ σημερινὴ ἀγία πανήγυρη. Τὴν ἑορτὴ αὐτὴ ὁδήγησαν τὸ Σωτήρα σύμφωνα μὲ τὶς διατάξεις τοῦ Νόμου κατὰ τὸ φαινόμενο, νοητὰ ὅμως καὶ πνευματικὰ πρόσφερε στὸν Πατέρα τὴν ἀπαρχὴ ὅλης τῆς ζύμης μας, καὶ τὴν ἀπέδειξε στὸ σύνολό της ἱερὴ καὶ πρόσφορη γιὰ προσαγωγὴ τῆς στὸ θεῖο. Αὐτὸ ἀπὸ παλαιὰ περίμενε μὲ ἀγωνία ὁ νόμος καὶ σ' αὐτὸ ἀπέβλεπε ἡ νομοθεσία τόσο γιὰ τὰ πρωτότοκα ὅσο καὶ ἡ ἀντίδοση τῶν Λευϊτῶν καὶ ἡ ἀποτίμηση σὲ δίδραχμα. Ἔτσι ἡ χάρις τοῦ ἀγίου Πνεύματος μᾶς διαπεραίωσε διαμέσου τῆς θάλασσας τῶν ἀγίων Γραφῶν.

17 Ἀλλὰ ἄς δοῦμε καὶ τῶν ἀντιπάλων μας τὸ συμπέρασμα καὶ τὴν ἀπόδειξη. Πιὸ πάνω ἔχει ἤδη γίνει κατάδηλη ὅλη ἡ νομοθεσία γιὰ τοὺς Λευῖτες καὶ τὰ πρωτότοκα· ἀλλὰ, ὅπως

καθὼς ὁ μέγας Μωϋσῆς παραθαρσύνων τὸν λαὸν μηκέτι θυε-
 5 σθαι τοὺς Αἴγυπτίους διεβεβαιώσατο, οὕτω κἀγὼ νῦν προάγο-
 μαι τὸν τοῦ Θεοῦ περιούσιον λαὸν εὐαγγελίζεσθαι, ὡς οὐκέτι
 τῆς σκιώδους λατρείας τὸ σωματικὸν στρατόπεδον θεασόμεθα.
 Ποῦ γὰρ μετὰ τὴν φανέρωσιν τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως ἢ τῶν
 Λευιτῶν ἱερουργία; Ποῦ μετὰ τὸ τοῦ κόσμου καθάρσιον λύτρον
 10 ἢ τῶν πρωτοτόκων συντίμησις; Ποῦ ἢ λοιπὴ τῆς νομικῆς τελε-
 τῆς ἀκρίβεια; Οὐχ ὄρας ὅτι ἕως ὅτε ἡ νύξ τῆς ἀγνοίας κατεῖχε
 τὰ σύμπαντα, ἀστέρων δίκην ἀμυδρὰν τινα καὶ σύμμετρον ἀγ-
 γὴν ἢ κατὰ νόμον παρεῖχε λατρεία, ὅτε δὲ ὁ τῆς δικαιοσύνης
 ἀνέτειλεν ἥλιος καὶ ἡ ἐξ ὕψους ἀνατολὴ ἐπέφανε καὶ τῆς
 15 σωτηρίας ἡμέρα ἐπέλαμψεν, ἀφανῆς ἢ τῶν νομικῶν διατάξεων
 δαδουχία ἐγένετο, τῷ ὑπερλάμποντι φωτὶ νικωμένη τῆς χάρι-
 τος; Οὐκ ἠδάφισται, καθάπερ οἱ τριστάται καὶ τὰ ἄρματα, ὁ πε-
 ριώνυμος ἐκεῖνος ναὸς καὶ πᾶσα ἢ τῶν ἀρχιερέων ἐπ' αὐτῷ
 μεγαλοφροσύνη καὶ ἔπαρσις; Οὐ πᾶσα κατεκλύσθη αὐτῶν καὶ
 20 συνεχέθη ἡ νομικὴ εὐταξία; Ποῦ γὰρ τὰς θυσίας τὰς ὑπὲρ τῶν
 ἀρτιτόκων γυναικῶν προσαγάγοιεν, τοῦ ἐκλελεγμένου τόπου
 διαπεπτωκότος καὶ σαφῶς διορισθέντος, μὴ ἐξεῖναι ἐτέρωθί
 που παρ' αὐτῶν τὰς θυσίας προσάγεσθαι; Ποῦ ἡ ἱερατικὴ στο-
 λή τε καὶ ἀζία καὶ τὰ λοιπὰ ἅπαντα;

18 Ἀλλ' ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον διεξιόντες, καθάπερ νεκρῶν
 συνεχεῖ ἐπαφῆ τε καὶ θεωρίᾳ τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς δειδιζώμεθα,
 ἐκείνους μὲν εἰσώμεν τεθνηκότας παρὰ τὸ ὕδωρ τοῦ νομικοῦ
 γράμματος, ἡμεῖς δὲ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ τὸν ἐπινίκιον ὕμνον
 5 ἕσσωμεν καί, τῇ ὄντως οὐρανίῳ τραφέντες τροφῇ καὶ τῷ ἐκ τῆς
 ἀληθινῆς πέτρας νάματι ποτισθέντες, ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦ

ὁ μέγας Μωυσῆς διαβεβαίωσε τὸ λαὸ ἐνθαρρύνοντάς τον ὅτι δὲ θὰ δεῖ πᾶ τοὺς Αἰγυπτίους³⁰, ἔτσι τώρα κι ἐγὼ προβαίνω στὸν εὐαγγελισμό τοῦ περιούσιου λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅτι δὲ θὰ δοῦμε πᾶ τὸ σωματικὸ στρατόπεδο τῆς σκιάδους λατρείας. Ποῦ εἶναι μετὰ τῆ φανέρωση τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέα τὸ ἱερὸ λειτούργημα τῶν Λευϊτῶν; Ποῦ εἶναι μετὰ τὰ καθαρτήρια λύτρα τοῦ κόσμου ἢ ἐκτίμηση τῶν πρωτοτόκων; Ποῦ εἶναι οἱ ἄλλες λεπτομέρειες τῆς νομικῆς τελετουργίας; Δὲ βλέπεις ὅτι ὅσο ἡ νύχτα τῆς ἄγνοιας ἐπικρατοῦσε στὰ σύμπαντα, παρεῖχε κάποια ἀμυδρὴ καὶ μέτρια λάμψη ἢ νομικὴ λατρεία, ὅταν ὁμως ἀνέτειλε ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης καὶ φάνηκε ἀπὸ ψηλά ἢ ἐξ ὕψους ἀνατολὴ καὶ καταύγασε ἡ ἡμέρα τῆς σωτηρίας, ἐξαφανίστηκε τὸ λυχνάρι τῶν νομικῶν διατάξεων, νικημένο ἀπὸ τὸ ὑπέρλαμπρο φῶς τῆς χάριτος; Δὲν σωριάστηκε στὸ ἔδαφος, ὅπως οἱ ἄρχοντες καὶ τὰ ἄρματα, ὁ ξακουστός ἐκεῖνος ναὸς καὶ πάνω σ' αὐτὸν ὄλη ἡ μεγαλοφροσύνη καὶ ἡ ἔπαρση τῶν ἀρχιερέων; Δὲν βούλιαξε καὶ δὲν ἀνατράπηκε ὄλη ἡ νομικὴ τάξη; Δὲν ξεριζώθηκε κυριολεκτικὰ ἡ ἀκριβὴς τήρηση τῶν Ἰουδαϊκῶν ἐθίμων; Ποῦ θὰ προσφέρουν τώρα τίς θυσίες γιὰ τίς νεόγεννες γυναῖκες, ἀφοῦ ὁ καθιερωμένος γι' αὐτὸ τόπος ἔχει γκρεμιστεῖ καὶ ἔχει ὀριστεῖ μὲ σαφήνεια ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσφέρουν τίς θυσίες τους σὲ κάποιον ἄλλο τόπο³¹; Ποῦ εἶναι ἡ ἱερατικὴ στολὴ καὶ τὸ ἀξίωμα καὶ ὄλα τὰ σχετικὰ;

- 18 Ἄλλὰ γιὰ νὰ μὴν ἐκθέτομε καθένα ἀπὸ τὰ ἐπιμέρους καὶ δειλιάσουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας ἀπὸ τῆ σὰν μὲ νεκροὺς συνεχῆ ἐπαφὴ καὶ θεωρία, ἐκείνους ἄς τοὺς ἀφήσομε στοὺς τάφους τους κοντὰ στὸ νερὸ τοῦ νομικοῦ γράμματος, ἐμεῖς ὁμως ἄς ψάλομε στὸ φιλόπρωπο Θεὸ τὸν ἐπινίκιο ὕμνο κι ἀφοῦ φᾶμε τὴν ἀληθινὰ οὐράνια τροφή καὶ πιοῦμε τὸ νερὸ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ πέτρα, ἄς πᾶμε στὸ βουνὸ τοῦ Θεοῦ, τὸ

31. Δευτ. 12,6.

Θεοῦ Χωρήβ, τουτέστι, τὴν ὑψηλὴν τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλίαν, ἵνα τῇ φωνῇ τῶν θείων σαλπίγγων, τοῖς ῥήμασι τοῦ μακαρίου Λουκᾶ τὴν ἔσω ἀκοὴν προσβάλωμεν, καθάπερ ἐξ
 10 ἀγίων ἀδύτων βοῶντος τῆς μυσταγωγίας τοῦ Πνεύματος· «καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, ἀνηγαγον οἱ γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου, ὅτι Ἐπὶ πάντων ἀρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται», καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν
 15 κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου, ζευγὸς τρυγόνων ἢ δύο νεοσσὸς περιστερῶν. Καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα Συμεὼν, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ· καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος
 20 τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου ἐν σαρκί, καὶ ἦλθεν ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν».

19 Τί ἐστὶ, «προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ»; Τουτέστιν, ἀναμένων τὴν φανέρωσιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν πρὸς ταύτην τοῦ Ἰσραηλίτου λαοῦ ἀπὸ τῆς νομικῆς σκιᾶς μεταχώρησιν· ἐπὶ τῷ ἀφεθέντα τοῦ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου εἶναι τῷ τῆς
 5 ἀληθείας στοιχειοῦσθαι διδασκαλείῳ καὶ τῇ κατ' αὐτὴν καταρτίζεσθαι τελειότητι. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν, ὡς ἐν δυσπαθείᾳ ὄντων τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ τινὶ κατεχομένων, τὴν τούτων ἀνάκτησιν καὶ πρὸς τὸ εὐθυμον καὶ ἀρχαῖον ἐπάνοδον ἐξεδέχετο, πάσης αὐτοῖς τῆς παλαιᾶς συνηθείας εὐνο-
 10 μουμένης, καὶ τοῦ ναοῦ ἐστῶτος, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ θυσιῶν προσαγομένων, καὶ πάσης ἐτέρας ἰδιωτικῆς τῷ γένει αὐτῶν ὑπαρχούσης πολιτείας πεφυλαγμένης.

20 Εἰ δὲ τὸ ὑπὸ Ρωμαίους αὐτοὺς εἶναι προβάλλεται καὶ τὸ κα-

Χωρήβ, δηλαδή στην ύψηλή διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐκεῖ μὲ τὸν ἦχο τῶν θεϊκῶν σαλπίγγων, τὰ λόγια τοῦ μακαρίου Λουκᾶ, ὡς ἀγγίζομε τὴ μέσα μας ἀκοή, πού εἶναι σὰ νὰ μᾶς φωνάζει ἀπὸ τὰ ἅγια ἄδυστα τῆς μυσταγωγίας τοῦ Πνεύματος: «ὅταν συμπληρώθηκαν οἱ ὀχτὼ ἡμέρες γιὰ τὸν καθαρισμό τους, ἔφεραν οἱ γονεῖς του τὸ παιδί τὸν Ἰησοῦ γιὰ νὰ τὸ ἀφιερῶσουν στὸν Κύριο, ὅπως ἔχει γραφεῖ στὸ νόμο τοῦ Κυρίου, ὅτι «κάθε ἀρσενικὸ πού εἶναι τὸ πρῶτο παιδί τῆς μητέρας του θὰ θεωρεῖται ἀφιερωμένο στὸν Κύριο», καὶ νὰ προσφέρουν θυσία, σύμφωνα μὲ ὅ,τι λέει ὁ νόμος τοῦ Κυρίου, ἓνα ζευγὸς τρυγονιῶν ἢ δύο νέα περιστέρια. Στὰ Ἱεροσόλυμα τότε ζοῦσε ἓνας ἄνθρωπος, Συμεὼν τὸ ὄνομά του, καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦταν δίκαιος καὶ εὐσεβῆς καὶ περίμενε τὴν παρηγορία τοῦ Ἰσραήλ. Εἶχε ἐπάνω του τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ εἶχε δεχτεῖ φανέρωση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι δὲ θὰ πεθάνει προτοῦ δεῖ τὴν ἔνσαρκη παρουσία τοῦ Μεσσία, καὶ μὲ ὑπόδειξη τοῦ ἁγίου Πνεύματος πῆγε στο ναό»³².

- 19 Τί σημαίνει, «περίμενε τὴν παρηγορία τοῦ Ἰσραήλ»; Περίμενε δηλαδή τὴ φανέρωση τῆς ἀλήθειας καὶ τὴ μετάβαση σ' αὐτὴν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ νόμου, ὥστε, λυτρωμένος ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, νὰ μάθει τὰ βασικά στοιχεῖα στὸ διδασκαλεῖο τῆς ἀλήθειας καὶ νὰ καταρτισθεῖ μὲ τὴν τελειότητά της. Οὔτε βέβαια θὰ μπορούσε νὰ ἰσχυριστεῖ κανένας ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι βρῖσκονταν σὲ ἄσχημη κατάσταση καὶ περνοῦσαν κάποια αἰχμαλωσία καὶ γι' αὐτὸ περίμεναν τὴν ἀπελευθέρωσή τους καὶ τὴν ἐπάνοδο τους στὴν παλαιὰ τους εὐημερία. Γιατὶ ἡ παλαιὰ ζωὴ τους συνεχιζόταν μὲ καλοὺς νόμους, ὁ ναὸς στεκόταν ἐπιβλητικός, οἱ θυσίαι προσφέρονταν μέσα σ' αὐτὸν κανονικὰ καὶ τηροῦνταν ὅλη ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ.

- 20 Ἄν ὁμως προβάλει κάποιος τὸ γεγονὸς ὅτι ἦταν κάτω

32. Λουκᾶ 2,22 ἔ.

θεστάναι τὸν Ἡρώδη βασιλέα τῆς Ἰουδαίας ἀλλόφυλον τὸ γέ-
 νος ὑπάρχοντα, γινωσκέτω ὁ τοιοῦτος, ὡς οὐδὲν παρὰ τοῦτο ἢ
 κατὰ νόμον πολιτεία παρεβλάπτετο ἐκ τοῦ ὑπὸ ἀλλοεθνοῦς τὸν
 5 Ἰσραὴλ βασιλεύεσθαι, ὥστε τὴν περὶ τοῦτου παράκλησιν τὸν
 δίκαιον πρεσβύτην ἐκδέχεσθαι. Καὶ γὰρ διαφόρως συμβέβηκε,
 καθάπερ τινὰ στασιώδη υἱὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐστηρῶ τινι παι-
 दाγωγῶ πρὸς σωφρονισμόν παραδοθῆναι, οὕτω τὸν Ἰσραὴλ
 πολλάκις ὑπὸ βασιλείαν γίνεσθαι ἀλλόφυλον. Καὶ δηλοῖ ἢ ἐν
 10 Αἰγύπτῳ τοῦ λαοῦ ἐπὶ πλεῖστον ὄσον διατριβή, καὶ ὁ προφήτης
 Ἰερεμίας ἐν τοῖς χρόνοις Σεδεκίου τοῦ βασιλέως ἐκ θεοῦ προσ-
 τάγματος πρὸς αὐτόν τε καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ λαὸν διαλεγόμενος,
 ὑπὸ τῷ σκῆπτρῳ τοῦ Ναβουχοδονόσωρ γενέσθαι καὶ προσχω-
 ρῆσαι τοῖς Χαλδαίοις. Οὐ μόνον δὲ τούτους ἀξίους καθεστῶτας
 15 πληκτικωτέρας διαγωγῆς, ἀλλοφύλῳ σκῆπτρῳ ὑποτετάχθαι
 οὐκ ἦν ἀπεικός, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν δικαίων τινὰς καὶ ὧν οὐκ ἦν
 ἄξιος ὁ κόσμος, κατὰ Παῦλον εἰπεῖν, οὐκ ἄρχοντας, ἀλλ' ἀρχο-
 μένους ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀθέων ἀνδρῶν ἢ τοῦ Θεοῦ μακρο-
 θυμία παρέδειξεν, ὥστε τὸ τῆς εὐσεβείας αὐτῶν δόκιμον ἰσχυ-
 20 ρῶς διαφανήσεσθαι. Καὶ δείκνυσιν ὃ τε Ἀβραὰμ ἐν Αἰγύπτῳ
 γενόμενος, καὶ τὴν γυναῖκα ὑπὸ τοῦ Φαραῶ ἀφαιρούμενος καὶ
 ἐν παροικίᾳ τὴν ἐπηγγελμένην αὐτῷ γῆν οἰκῶν. Ὡσαύτως τε ὁ
 τούτου υἱὸς καὶ ἐκείνου γόνος, τὸν Ἰσαάκ φημι καὶ τὸν Ἰακώβ,
 αὐθίς τε ὁ ἐκείνου σωφρονέστατος παῖς Ἰωσήφ, δοῦλος γενόμε-
 25 νος καὶ τὸ δεσμωτήριον οἰκεῖν καταδικαζόμενος.

21 Οὐκοῦν οὐ τὴν εἰς κοσμικὴν εὐδοξίαν τε καὶ μεγαλαυχίαν
 παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ ὁ σοφὸς Συμεὼν ἐξεδέχετο, ἀλλὰ τὴν
 ὄντως ἀληθῆ, τὴν εἰς τὸ τῆς ἀληθείας κάλλος μετάρθεσιν.

ἀπό τὴν κυριαρχία τῶν Ρωμαίων κι ὅτι βασιλιάς τῆς Ἰουδαίας εἶχε κατασταθεῖ ὁ Ἡρώδης πού ἦταν ἀλλόφυλος, αὐτὸς ἄς γνωρίζει ὅτι ἡ νόμιμη πολιτεία δὲν ἐπηρεαζόταν καθόλου ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Ἰσραὴλ εἶχε βασιλιά ἀλλοεθνή, ὥστε ὁ πρεσβύτες νὰ περιμένει ἐνός τέτοιου εἶδους παρηγορία. Γιατὶ ἔχει συμβεῖ καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις, ὅπως ὁ πατέρας παραδίδει τὸν ἀνυπάκουο γιό του σὲ αὐστηρό παιδαγωγὸ γιὰ νὰ τὸν συνετίσει, ἔτσι καὶ οἱ Ἰσραηλίτες βρέθηκαν συχνὰ κάτω ἀπὸ ἀλλόφυλο βασιλιά. Τὸ φανερώνει ἡ παραμονὴ τοῦ λαοῦ γιὰ πολλὰ χρόνια στὴν Αἴγυπτο καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας στὰ χρόνια τοῦ βασιλιᾶ Σεδεκία πού ἀπευθυνόταν μ' ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ στὸ Σεδεκία καὶ στὸ λαὸ πού ἐξουσίαζε καὶ ἔλεγε, ὅτι θὰ τοὺς κυβερνήσει ὁ βασιλιάς Ναβουχοδονόσορας καὶ θὰ ὑποταχθοῦν στοὺς Χαλδαίους³³. Καὶ δὲν ἦταν μόνο ἡ περίπτωση αὐτῶν πού ὑποτάχτηκαν στὴν ἐξουσία κάποιου ξένου, ἀφοῦ ἔγιναν ἄξιοι γιὰ σκληρότερη ζωὴ, πράγμα ὄχι παράδοξο, ἀλλὰ ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ μᾶς ἔδειξε καὶ μερικοὺς δίκαιους, πού μὲ τὴν ἀξία τους δὲν ἰσοδυναμοῦσε ὁ κόσμος³⁴, γιὰ νὰ μιλήσω ὅπως ὁ Παῦλος, νὰ ἔχουν γίνει ὄχι ἄρχοντες, ἀλλὰ ὑπήκοοι ἀνθρώπων βαρβάρων καὶ ἀθέων, ὥστε νὰ διαφανεῖ ἀναντίρρητα ἡ δύναμη τῆς εὐσέβειάς τους. Τὸ ἀποδεικνύει ὁ Ἀβραάμ ὅταν ἔφτασε στὴν Αἴγυπτο καὶ ὁ Φαραὼ τοῦ πῆρε τὴ γυναῖκα του³⁵ καὶ κατοικοῦσε τὴν ὑποσχεμένη σ' αὐτὸν γῆ παροικῶντας σὲ γῆ ξένη. Τὸ ἴδιο κι ὁ γιός του, κι ὁ ἐγγονός του, ἐννοῶ τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ, καὶ ἐπίσης ὁ φρονιμώτατος γιός τοῦ τελευταίου, πού ἔγινε δούλος καὶ εἶχε καταδικαστεῖ νὰ κλειστεῖ στὴ φυλακὴ³⁶.

- 21 Δὲν περίμενε λοιπὸν ὁ σοφὸς Συμεὼν τὴν παρηγορία τοῦ Ἰσραὴλ μὲ νόημα κοσμικῆς λαμπρότητας καὶ ἀλαζονείας, ἀλλὰ τὴν ἀληθινὴ μετάβαση στὸ κάλλος τῆς ἀλήθειας. Εἶχε

35. Γεν. 62,20.

36. Γεν. 39,20.

Χρηματισθέντος γὰρ αὐτῷ πρὸ τῆς τοῦ βίου μεταλλαγῆς ἰδεῖν
 5 τὸν Χριστὸν Κυρίου συναναφανήσεσθαι, πνευματικῶς τὴν τοῦ
 λαοῦ παράκλησιν ἐξεδέχετο. «Ἦλθεν οὖν οὗτος ἐν τῷ Πνεύμα-
 τι εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰη-
 σοῦν, τοῦ ποιῆσαι κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ,
 καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ καὶ εὐλόγησεν
 10 τὸν Θεὸν καὶ εἶπεν· Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα,
 κατὰ τὸ ρῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ
 Σωτήριον, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν,
 φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ». Ὡς
 μακάριε ἀληθῶς καὶ τρισμακάριε πρεσβύτα! Ὡς μακαρία σου
 15 ἐκείνη ἢ ὄντως ἱερά εἰς τὸ ἱερόν εἰσοδος, δι' ἧς πρὸς τὴν τοῦ
 βίου ἔξοδον ἔδραμες! Ὡς μακαρία σου τὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς
 ὁμοῦ καὶ σώματος! Τὰ μὲν τῆς ὁρατῆς θεοφανείας ἐν ἀντιλήψει
 γενόμενα, τὰ δὲ μὴ πρὸς τὸ ὀρώμενον ἀπιδόντα μόνον, ἀλλ'
 αὐτῷ τῷ τοῦ Πνεύματος κατηυγασμένα φωτὶ καὶ τὸν ἐν τῷ
 20 σώματι Θεὸν Λόγον γνωρίσαντα, τὰ τὸ θεῖον εἶδοτα Σωτήριον,
 τὸ κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν ἠτοιμασμένον. Ὡς μα-
 κάριαί σου αἱ χεῖρες αἱ τὸν Λόγον τῆς ζωῆς ψηλαφήσασαι! Ὡς
 μακαρία σου ἡ γλῶττα ἢ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ζωτικοῦ φωτὸς
 εὐαγγελισαμένη!

22 Καὶ τί ἂν σοι καθ' ἕκαστον τῶν μελῶν ἰδικῶς ἀρμόζειν
 ἐπέιγομαι ἐπαινον, ἤδη σε ὄλον ἐπαινετὸν καὶ μακάριον καὶ τῷ
 ἀγίῳ Πνεύματι κάτοχον τοῦ εὐαγγελιστοῦ προδιδάξαντος;
 Ἀλλὰ δεῦρο, ὦ μακάριε πάτερ, τῇ ἐν σοὶ ὑπηγήσει τοῦ Πνεύ-
 5 ματος δίδαξον ὡς τέκνα τῆς Ἐκκλησίας τὰ θρέμματα τὸν ἀπο-
 κεκρυμμένον θησαυρόν, καθάπερ ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι τοῖς
 ὀλίγοις σου ρήμασιν, ἐπεὶ περ πρὸς ὑμᾶς τε καὶ τοὺς καθ' ὑμᾶς
 τῇ πολιᾷ τῆς ἄνω φρονήσεως κεκοσμημένους καὶ πρεσβυτέ-
 ρους ὄντως ὑπάρχοντας καὶ τῆς Ἐκκλησίας Πατέρας χρηματί-

λάβει θεῖο φωτισμό ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησή του ἀπὸ τὴ ζωὴ θὰ ἔβλεπε τὴν φανέρωση τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ γι' αὐτὸ περίμενε μὲ πνευματικὸ νόημα τὴν παρηγορία τοῦ λαοῦ. «Πῆγε λοιπὸν αὐτὸς στὸ ναὸ μὲ ὑπόδειξη τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ὅταν οἱ γονεῖς ὀδηγοῦσαν μέσα τὸν μικρὸ Ἰησοῦ, γιὰ νὰ τοῦ κάνουν τὰ συνηθισμένα τοῦ νόμου, αὐτὸς τὸν δέχτηκε στὴν ἀγκαλιά του, δόξασε τὸ Θεὸ καὶ εἶπε Ἔώρα, Κύριε, μπορεῖς ν' ἀφήσεις τὸ δοῦλο σου, ὅπως τοῦ ὑποσχέθηκες, νὰ πεθάνει εἰρηνικά, γιὰτὶ τὰ μάτια μου εἶδαν τὴ σωτηρία πὺ ἐτοίμασες γιὰ ὄλους τοὺς λαοὺς, φῶς γιὰ νὰ φωτίσει τὰ ἔθνη καὶ νὰ δοξάσει τὸ λαὸ σου τὸν Ἰσραήλ»³⁷.

Ὡ αληθινὰ μακάριε καὶ τρισμακάριε γέροντα! Ἦταν μακάρια ἢ ἀληθινὰ ἱερὴ ἐκείνη εἴσοδος σου στὸ ἱερό, μὲ τὴν ὁποία ἔτρεξες στὴν ἐξοδο ἀπὸ τὴ ζωὴ. Μακάρια τὰ μάτια τῆς ψυχῆς σου καὶ μαζὶ καὶ τοῦ σώματος. Τὰ μάτια τοῦ σώματος ἀντιλήφθηκαν τὴν ὀρατὴ θεοφάνεια, ἐνῶ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς δὲ στράφηκαν μόνο πρὸς τὰ ὀρατά, ἀλλὰ στὰ καταφωτισμένα μὲ τὸ φῶς τοῦ Πνεύματος, πὺ γνώρισαν τὸν σωματωμένο Θεὸ Λόγο καὶ κατάλαβαν τὴ θεία σωτηρία, πὺ ἔχει ἐτοιμαστεῖ γιὰ ὄλους τοὺς λαοὺς. Μακάρια τὰ χέρια σου πὺ ἄγγιξαν τὸ Λόγο τῆς ζωῆς. Μακάρια ἢ γλώσσα σου πὺ εὐαγγελίστηκε τὴν ἀποκάλυψη τοῦ ζωτικοῦ φωτός.

- 22 Μὰ γιὰτί νὰ βιάζομαι νὰ συνθέσω ἔπαινο γιὰ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ μέλη ἰδιαιτέρως, ἀφοῦ ἤδη ὁ Εὐαγγελιστὴς εἶπε πὺς εἶσαι ὀλόκληρος ἀξιέπαινος καὶ μακάριος καὶ ὄργανο τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Ἐμπρός, μακάριε πατέρα, μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα πὺ μιλάει μέσα σου δίδαξε τὸν κρυμμένο θησαυρὸ ὅπως σὲ παιδιὰ σου στοὺς ἀναθρεφτοὺς τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως σὲ σκευὴ πῆλινα μὲ τὰ λίγα λόγια σου. Γιὰτί πρὸς ἐσᾶς καὶ τοὺς ὄμοια μ' ἐσᾶς στολισμένους μὲ τὰ λευκὰ μαλλιά τῆς οὐράνιας φρόνησης, πὺ εἶστε ἀληθινοὶ πρεσβύτε-

37. Λουκᾶ 2,27.

10 ζοντας, ὁ θεῖος ἡμᾶς ὁδηγεῖ λόγος μαθητευομένους τὰ σωτηριώδη διδάγματα, «ἐπερώτησον», λέγων, «τὸν πατέρα σου, καὶ ἀναγελεῖ σοι τοὺς πρεσβυτέρους σου καὶ ἐροῦσι σοι».

23 Ἡ τὴν ἐκείνου τοιγαροῦν γλῶτταν κινήσασα τότε πρὸς θεολογίαν τοῦ Πνεύματος δύναμις, καὶ ἡμῖν διδότην λόγον νῦν ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος. «Νῦν ἀπολύεις», φησί, «τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ρῆμά σου ἐν εἰρήνῃ». Ἐξότε γὰρ Χριστὸς 5 ἐνηνθρώπησε καὶ τὴν πολεμοποιὸν ἀμαρτίαν ἐξηφάνισεν καὶ τῷ Πατρὶ ἡμᾶς κατήλλαξεν, ἐν εἰρήνῃ ἢ τῶν ἀγίων μετὰστασις γίνεται. Τοῦτο γὰρ προφητικῶς καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ προενδεικνύμενος ἔλεγεν· «ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω», τὸ μὴ παρόν, ἀλλὰ μέλλον κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ 10 παρουσίαν αἰνιττόμενος. Καὶ ὡς μονοτρόπως τῆς τοιαύτης ἐλπίδος (τῆς εἰρηναίας φημί ἐν Χριστῷ κοιμήσεως), τοῖς ἀγίοις εἰσοικισθείσης διὰ τοῦ Πνεύματος, φησὶν· «ὅτι σύ, Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατώκισάς με». Ὁ δὲ μακάριος πρεσβύτερος Συμεὼν, ἤδη παρόντα τὸν καιρὸν θεασάμενος, φησί, «νῦν ἀπο- 15 λύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ρῆμά σου ἐν εἰρήνῃ», τὸ ἐνεστηκὸς τῆς θείας δεικνύων ἐπαγγελίας. «Ὅτι εἶδον», φησὶν, «οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν», τουτέστι τὴν διὰ Χριστοῦ γενομένην παντὶ τῷ κόσμῳ σωτηρίαν, καὶ οὐ μόνῳ τῷ Ἰσραὴλ. 20 Πῶς οὖν ἀνωτέρω μεμαρτύρηται τὴν τοῦ Ἰσραὴλ προσδέχεσθαι παράκλησιν, νῦν δὲ ὥφθη τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον ἐνώπιον πάντων τῶν λαῶν ἀναφθεγγόμενος; Ἐπειδὴ τότε τὴν τοῦ Ἰσραὴλ ἔσεσθαι παράκλησιν ἔγνω τῷ Πνεύματι, ὅτε καὶ πᾶσι τοῖς λαοῖς ἠτοίμασται τὸ σωτήριον.

24 Ὅρα δὲ τὸ ἀκριβὲς τῆς θείας ἐμπνεύσεως. «Φῶς», γάρ

ροι και χρηματίζετε πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, μᾶς ὀδηγεῖ ὁ θεῖος λόγος τώρα γιὰ νὰ μάθομε τὰ διδάγματα τῆς σωτηρίας, λέγοντας· «ρώτησε τὸν πατέρα σου, καὶ θὰ σοῦ πεῖ· ρώτησε τοὺς πρεσβυτέρους καὶ θὰ σὲ πληροφορήσουν»³⁸.

- 23 Ἡ δύναμη λοιπὸν τοῦ Πνεύματος, ποὺ κίνησε τότε τὴ γλώσσα ἐκείνου νὰ θεολογήσει, ἃς δῶσει τώρα καὶ σ' ἐμᾶς λόγο ν' ἀνοίξομε τὸ στόμα μας. «Ἔφησε», λέει, «Κύριε, τῶρα τὸ δοῦλο σου νὰ πεθάνει εἰρηνικά, ὅπως τοῦ ὑποσχέθηκες». Γιατί, ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Χριστὸς ἐνανθρώπησε κι ἐξαφάνισε τὴν πολεμόχαρη ἁμαρτία καὶ μᾶς συμφιλίωσε μὲ τὸν Πατέρα, ἡ μετὰστασις τῶν ἁγίων γίνεται εἰρηνικά. Τοῦτο ὑποδηλώνοντάς το προφητικὰ καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ ἔλεγε· «θὰ πλαγιάσω καὶ θὰ κοιμηθῶ εἰρηνικά»³⁹, ὑπαινισσόμενος κάτι ποὺ δὲν ὑπῆρχε, ἀλλὰ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνει κατὰ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Καὶ σὰ νὰ ἔχει ἐγκατασταθεῖ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἐπίμονα ἢ ἐλπίδα αὐτὴ (ἢ κοίμησις μὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ) στοὺς ἁγίους μὲ τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος λέει· «γιατὶ ἐσὺ μόνο, Κύριε, ἐξασφαλίζεις τὴν κατοικία μου»³⁹. Ἐνῶ ὁ μακάριος Συμεὼν, βλέποντας νὰ ἔχει φτάσει πιά ὁ καιρὸς, λέει· «ἄφησε, Κύριε, τὸ δοῦλο σου τώρα νὰ πεθάνει εἰρηνικά, ὅπως μοῦ ὑποσχέθηκες», δείχνοντας ὅτι ἡ θεία ὑπόσχεσις ἦταν γιὰ τώρα· «γιατί», λέει, «εἶδαν τὰ μάτια μου τὴ σωτηρία σου, ποὺ ἐτοίμασες γιὰ ὄλους τοὺς λαούς», δηλαδὴ τὴ σωτηρία ποὺ προκάλεσε ὁ Χριστὸς γιὰ ὄλο τὸν κόσμον καὶ ὄχι μόνο γιὰ τὸν Ἰσραήλ. Πῶς ὁμως πῖο πάνω δόθηκε ἡ μαρτυρία ὅτι περίμενε «τὴ σωτηρία τοῦ Ἰσραήλ», ἐνῶ τώρα βλέπομε νὰ ἀναγγέλλει τὴ σωτηρία τοῦ Θεοῦ γιὰ ὄλους τοὺς λαούς; Ἐπειδὴ μὲ τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος ἔμαθε ὅτι τότε θὰ ἔφτανε ἡ σωτηρία τοῦ Ἰσραήλ, ὅταν εἶχε ἐτοιμαστῆ ἡ σωτηρία γιὰ ὄλους τοὺς λαούς.

- 24 Πρόσεχε μὲ πόση ἀκρίβεια τὸν εἶχε ἐμπνεύσει ὁ Θεός.

38. Δευτ. 32,7.

39. Ψαλμ. 4,9-10.

φησιν, «εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σοῦ Ἰσραὴλ»,
 ὁμολογῶν τῷ μεγάλῳ Παύλῳ ἐν τῇ τοῦ Ἰσραὴλ ὑπαριθμῆσαι
 φθεγγόμενος. «Ὅτε», γὰρ φησι, «τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰς-
 5 ἐλθῆ, τότε καὶ πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται». Οὐκοῦν καὶ αὐτός,
 προτάζας τὴν κλησιν τῶν ἐθνῶν, τελευταῖον κατὰ τὴν προφη-
 τείαν τὴν τοῦ παντὸς Ἰσραὴλ ἐταμιεύσατο ἐπιστροφὴν, κἂν ὅτι
 ἤδη τὸ κατάλειμμα σέσωσται διὰ τῶν ἤδη ἐξ Ἰουδαίων προσ-
 δραμόντων τῇ χάριτι. Θεὰ δέ μοι καὶ τὸ τῶν ὑψηλῶν νοημά-
 10 των κυριόλεκτον. «Φῶς» γὰρ «εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν εἰρη-
 κώς», τὴν τοῦ θεοῦ σωτηρίου ἀποκάλυψιν νοεῖν ἡμῖν δίδωσιν,
 ὡς ἐν σκότῳ παντελεῖ καὶ τελείᾳ ζοφώσει μηδένα ἀγασμὸν
 θεογνωσίας ἔχοντα. Πρὸ γὰρ τῆς Χριστοῦ παρουσίας καθειστή-
 κει τὰ ἔθνη, καθὼς καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας τὸν ἐν σκότει λαὸν
 15 καθήμενον εὐαγγελιζόμενος, τὸ μέγα φῶς αὐτοῦς ἰδεῖν διηγό-
 ρησεν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰσραὴλ, εἰ καὶ μετρίως ὁμῶς γοῦν τῷ τυ-
 πικῷ ἐφωτίζετο νόμῳ, φῶς μὲν ἐπ' ἐκείνῳ οὐκ εἴρηκεν, δόξαν
 δὲ αὐτὸν κληρώσασθαι προεφήτευσεν, παλαιᾶς ἱστορίας ἀνα-
 μιμνήσκων· ὅτι, καθάπερ πάλαι ὁ θαυμάσιος Μωϋσῆς, τοῦ
 20 Θεοῦ συνόμιλος γεγονώς, δεδοξασμένον ἔσχε τὸ πρόσωπον,
 οὕτω καὶ αὐτοί, τῷ θεῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως διὰ πίστεως
 προσομιλήσαντες φωτὶ καὶ τῇ τοῦ Πνεύματος καταλαμφθέντες
 δυνάμει, ἐν δόξῃ φανήσονται, τὸ παλαιὸν ἀποθέμενοι κάλυμμα,
 καὶ τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν,
 25 ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος.

25 Τὸ εἰρηκεῖναι δὲ τὸν θεόφρονα Συμεῶνα εἰς πτώσιν καὶ ἀνά-
 στασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ κεῖσθαι τὸν Κύριον, δείκνυσι τῇ

Γιατί λέει «φῶς πού θά φωτίσει τὰ ἔθνη καί θά δοξάσει τὸ λαό σου τὸν Ἰσραήλ». Μιλáει σύμφωνα μὲ τὸ μεγάλο Παῦλο θέτοντας τὸν Ἰσραήλ ἔπειτα ἀπὸ τοὺς λαούς. Γιατί λέει, «ὅταν ὄλοι οἱ λαοὶ ἀποδεχτοῦν τὴ σωτηρία, τότε θά σωθεῖ καὶ ὄλος ὁ Ἰσραήλ»⁴⁰. Πρόταξε λοιπὸν κι αὐτὸς τὴν κλήση τῶν ἐθνῶν καὶ φύλαξε στὸ τελευταῖο μέρος τῆς προφητείας τὴν ἐπιστροφή ὄλου τοῦ Ἰσραήλ, ἂν καὶ τῶρα ἔχουν σωθεῖ τὰ ὑπόλοιπα μὲ ὄσους ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἔχουν προστρέξει εἶδη στὴ χάρη. Πρόσεχε σὲ παρακαλῶ καὶ τὴν κυριολεξία τῶν ὑψηλῶν νοημάτων. Γιατί λέγοντας, «φῶς γιὰ τὸ φωτισμὸ τῶν λαῶν», μᾶς ἄφησε νὰ ἐννοήσουμε τὴν ἀποκάλυψη τῆς θεϊκῆς σωτηρίας, γιατί μέσα στὸ ἀπόλυτο σκότος καὶ τὸν τέλειο ζόφο δὲν εἶχαν καμιὰ φωτεινὴ ἀκτίνα θεογνωσίας. Πρὶν δηλαδὴ ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ τὰ ἔθνη ἦταν στὴν κατάσταση, πού ὁ μακάριος Ἡσαΐας δίνοντας ἀγγελμα χαρᾶς στὸ λαὸ πού ζοῦσε στὸ σκότος, τοὺς ἀνάγγειλε ὅτι θά δοῦνε τὸ μεγάλο φῶς⁴¹. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Ἰσραήλ, ἂν καὶ μέτρια, φωτιζόταν ὡστόσο ἀπὸ τὸ τυπικὸ φῶς τοῦ νόμου, γι' αὐτὸ δὲν ἀνέφερε φῶς καὶ γιὰ κείνον. Προφήτευσε ὁμοῦς ὅτι θά τοῦ λάχει δόξα, ὑπενθυμίζοντας τὴν παλαιὰ του ἱστορία. "Ὅπως δηλαδὴ παλαιὰ ὁ θαυμαστός Μωυσῆς ἔγινε συνομιλητῆς τοῦ Θεοῦ καὶ δοξάστηκε τὸ πρόσωπό του⁴², ἔτσι κι αὐτοί, πλησιάζοντας μέσω τῆς πίστεως τὸ θεῖο φῶς τῆς ἐνανθρώπησης καὶ καταφωτιζόμενοι ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος, θά λάμπουν μέσα στὴ δόξα, ἀποθέτοντας τὸ παλαιὸ κάλυμμα, καὶ θά μεταμορφώνονται στὴν ἴδια τὴν εἰκόνα, περνώντας ἀπὸ δόξα σὲ δόξα, καθὼς λέει ὁ Ἀπόστολος, ὅπως μὲ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος, δηλαδὴ τοῦ Κυρίου⁴³.

25 Ὁ λόγος τῶρα τοῦ θεόφρονα Συμεῶν ὅτι «ὁ Κύριος θά γίνει αἰτία μέσα στὸ Ἰσραήλ νὰ πέσουν πολλοὶ ἢ νὰ

41. Ἦσ. 9,2.

42. Ἐξ. 34,29· 30.

43. Β' Κορ. 3,18.

συμβάσει τῶν νοημάτων πρὸς τὰ προφητικὰ διαγγέλματα, ἕνα
 καὶ τὸν αὐτὸν Θεὸν τε καὶ νομοθέτην ἕν τε προφήταις καὶ τῇ
 5 Καινῇ Διαθήκῃ λελαληκέναι. Τὸν γὰρ λίθον τοῦ προσκόμματος
 καὶ τοῦ σκανδάλου τὴν πέτραν αἰτίαν τοῦ μὴ καταισχυνηθήσε-
 σθαι τοὺς ἐπ' αὐτὸν πιστεύοντας, ὁ προφητικὸς διηγόρευσε λό-
 γος. Οὐκοῦν πτώσις μὲν ἔστι τοῖς τῷ ταπεινῷ τῆς σαρκὸς ἐξ
 ἀπιστίας προσπταίουσιν, ἀνάστασις δέ, τοῖς τὸ στερρὸν τῆς
 10 θείας οἰκονομίας ἐπεγνωκόσιν. Ἄλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Θεοτόκου
 ψυχῆς ρομφαίαν διελαθῆναι λέγων, σαφῶς τὸ ἐν τῷ σταυρῷ
 προφητεύει πάθος. Τοῖς γὰρ ἐξ αὐτῆς τῆς παραδόξου|συλλήψε-
 ως μέχρι τοῦ κατὰ τοῦ πάθους καιροῦ θεοπρεπῶς εἰς αὐτὸν εἰ-
 ρημένοις τε καὶ πεπραγμένοις, ἐν ὧσπερ ἂν ἀδιάτμητον σῶμα,
 15 ὑψηλοτέραν τε καὶ θεοπρεπεστέραν περὶ αὐτοῦ ἐχούσης τῆς
 Θεοτόκου ὑπόληψιν, τομὴν ὧσπερ τινὰ πεπονθέναι αὐτὴν νο-
 μιούμεθα, ἐν τῷ ἀδόξῳ τῆς σταυρώσεως, εἰ καὶ τὸ τῆς ἀναστά-
 σεως θαῦμα συνούλωσιν παντελεῖ τῆς τομῆς ἀπειργάσατο.
 Ἄλλ' οὐδὲ μόνην αὐτὴν τῷ τοιούτῳ πάθει ἐνσχεθῆναι σημαίνει,
 20 ἀλλ' ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοὺς ἀμφιβολίας τε καὶ διχο-
 νοίας ἀναφανῆναι προλέγει, ὡς ἂν ἐν τῷ διαφόρῳ τῶν περὶ αὐ-
 τοῦ ὑπολήψεων, μὴ τίνα κλόνον σχοίῃ ἢ Θεομήτωρ Παρθένος.
 Ἐπειδὴ δὲ ἡ προφήτις Ἄννα ἐκ τοῦ γήρως ἀδρανὲς τι καὶ οὐ
 λίαν ἐξακουστὸν φθέγγεται, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὑψηλὸν Εὐαγγέλιον
 25 αὐτολεξεῖ τὰ ἐξ αὐτῆς λεχθέντα παρήγαγε· πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ
 εὐαγγελιστοῦ πυθώμεθα, τίς τε καὶ πόθεν αὐτὴ καθέστηκε, καὶ
 ἐπὶ ποίοις καὶ πότε τῷ ἱερῷ ἐφέστηκεν, αὐθὶς τε τίνων ἔλεγε
 διάνοιαν ἐρευνήσωμεν.

26 Φησὶ τοίνυν ὁ μακάριος Λουκᾶς, ὡς «ἦν Ἄννα ἡ προφήτις
 θυγάτηρ Φανουὴλ ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ· αὐτὴ προβεβηκυῖα ἐν ἡμέ-
 ραις πολλαῖς ζήσασα μετὰ ἀνδρὸς ἕτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας

σωθοῦν»⁴⁴, δείχνει μὲ τὴ σύμπτωση τῶν νοημάτων μὲ τις ἐξαγγελίες τῶν προφητῶν ὅτι τόσο στίς προφητεῖες ὅσο καὶ στὴν Καινὴ διαθήκη μίλησε ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ νομοθέτης. Γιατὶ τὸ «λίθο τοῦ προσκόμματος» καὶ τὴν «πέτρα τοῦ σκανδάλου» ὁ προφητικὸς λόγος τὰ ὀνόμασε⁴⁵ «αἰτία» νὰ μὴν ντροπιαστοῦν ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτόν. Πτώση λοιπὸν εἶναι γιὰ ὄσους προσκρούουν ἀπὸ ἀπιστία στὴν κατωτέρω τῆς σάρκα, καὶ ἀνάσταση γιὰ ὄσους ἔλαβαν ἐπίγνωση τῆς σταθερότητας τῆς θείας οἰκονομίας. Ἄλλὰ λέγοντας ἀκόμα ὅτι καὶ τὴν ψυχὴ τῆς ἰδίας τῆς Θεοτόκου θὰ διαπεράσει ξίφος⁴⁶, προφητεύει μὲ σαφήνεια τὸ πάθος ἐπάνω στὸ σταυρό. Γιατὶ μὲ ὅσα θεϊκὰ ἔχουν εἰπωθεῖ καὶ γίνεαι γι' αὐτόν ἀπὸ αὐτὴν τὴν σύλληψή του ὡς τὸν καιρὸ τοῦ πάθους, σὰν ἓνα ἀδιάτμητο σῶμα, γιὰ τὸ ὁποῖο ἡ Θεοτόκος εἶχε θεοπρεπέστερη καὶ ὑψηλότερη ἰδέα, θὰ νομίσουμε ὅτι αὐτὴ ἔπαθε κάποια τομὴ ἀπὸ τὴν ταπείνωση τῆς σταύρωσης, ἀν καὶ τὸ θαῦμα τῆς ἀνάστασης ἐπέφερε πλήρη συνούλωση τῆς τομῆς. Οὔτε ὁμως σημαίνει ὅτι μόνη αὐτὴ ὑπόφερε ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό, ἀλλὰ προλέγει ὅτι θὰ ἐκδηλωθοῦν διαλογισμοὶ ἀμφιβολίας καὶ διχόνοιας ἀπὸ πολλὰς καρδιές, ὥστε μὲ τις διαφορετικὲς γι' αὐτὴν ἀντιλήψεις νὰ μὴν ὑποστῆ ἡ Θεοτόκος κάποιο κλονισμό. Κι ἐπειδὴ ἡ προφήτισσα Ἄννα ἐξαιτίας τῶν γηρατειῶν λέει κάτι ἀσαφές, ποῦ δὲν ἀκουγόταν καλά, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ὑψηλὸ Εὐαγγέλιο δὲν παρέλαβε αὐτολεξεῖ ὅ,τι εἶχε πεῖ. Πρῶτα ἄς πληροφορηθοῦμε ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ ποιά ἦταν κι ἀπὸ ποῦ καταγόταν καὶ γιὰ ποῖο λόγο βρισκόταν στὸ ἱερό, καὶ ἔπειτα νὰ ἐρευνήσουμε ποῖο εἶναι τὸ νόημα τῶν λόγων τῆς.

- 26 Λέει λοιπὸν ὁ μακάριος Λουκᾶς ὅτι «ἡ προφήτισσα Ἄννα ἦταν κόρη τοῦ Φανουὴλ ἀπὸ τῆ φυλῆ Ἀσήρ. Ἦταν πολὺ ἡλικιωμένη καὶ εἶχε ζήσει μὲ τὸν ἄντρα τῆς γιὰ ἐφτά

45. Ἦσ. 49,6· 38,16. Α' Πέτρ. 2,6· 8.

46. Λουκᾶ 2,35.

αὐτῆς, καὶ αὐτὴ χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἢ οὐκ
 5 ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα
 καὶ ἡμέραν· καὶ αὕτη, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ
 Θεῷ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις
 λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλήμ». Τίς ὁ λόγος τοῦ τοιαύτην ἀκριβῆ
 τὴν περὶ τῆς προφήτιδος ταύτης τὸν εὐαγγελιστὴν ποιήσασθαι
 10 τὴν ἀφήγησιν, ὥστε καὶ τὸν ταύτης πατέρα καὶ τὴν φυλὴν ἐν
 ἐπιμνήσει ποιήσασθαι, καὶ ὅπερ ἐπ' οὐδενὶ ἐτέρῳ σχεδὸν ἱστορημέ-
 νον εἶρηται; Τὸν μὲν περὶ τούτου ἀκριβῆ λόγον μόνος ἂν
 εἶδειν αὐτὸς ὁ τῶν ἀγίων Θεὸς καὶ οἱ τῇ αὐτοῦ ἐπιπνοίᾳ Πνεύματι
 λαλεῖν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, δεδιδαγμένοι μυστή-
 15 ρια· κατὰ δὲ τὸ ἡμῖν ἐφικτόν, καὶ ἐτέρας κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῇ
 μακαρίᾳ ταύτῃ συνωνύμους ὑπάρχειν φαμέν, καὶ τῶν αὐτῶν
 ἐκεῖνη ἔχεσθαι ἱερῶν σπουδασμάτων, τοῦ ἐν νηστείαις καὶ
 προσευχαῖς προσκαρτερεῖν. Πρὸς οὖν τὸ εὐκρινὲς εἶναι τὸ ταύ-
 τῆς πρόσωπον, τῇ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐπιμνήσει καὶ τῆς φυλῆς
 20 τὸ ἴδιον προσεγράψατο, μεγάλοις δὲ αὐτὴν ἐγκωμίοις ἐστέψατο,
 καὶ πάντως τὸ παρὰ τοῖς ἀκούουσιν ἀξιόπιστον ἔχουσιν, οἷς καὶ
 περὶ τοῦ Κυρίου διελέγετο.

27 Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὡς εἶρηται, τὸ τοῦ λόγου διηχημένον καὶ μεγα-
 λόφωνον ὑπὸ τοῦ γήρωσ ἀφήρηται, πλησίον αὐτῆς ὡσπερ τοῦ
 στόματος τὸ οὖς τῆς διανοίας ἐνθέμενοι διὰ τῆς παρουσίας ὑπο-
 θέσεως ἐρεῦνης, ἴδωμεν τί καὶ αὕτη διελέγετο τοῖς τὴν λύτρω-
 5 σιν προσδεχομένοις ἐν Ἱερουσαλήμ. Κατὰ γὰρ τὸ τῆς ἐννοίας
 ἀκόλουθον ἐκ τῶν προφητικῶν λόγων τὴν περὶ τοῦ Κυρίου
 ἐποίητο διάλεξιν· ἐπεὶ καὶ οὗτοι, πρὸς οὓς ταῦτα λαλεῖν αὐτὴν
 τὸ Εὐαγγέλιον ἔφησεν, πάντως ἐκ τῶν ἐν τοῖς προφήταις ἐκφε-
 ρομένων θεῶν χρησμῶν προσδέχεσθαι λύτρωσιν μεμαθήκα-

χρόνια μετὰ τὸ γάμο τους. Τώρα, χήρα ὀγδόντα τεσσάρων ἐτῶν περίπου, δὲν ἀπομακρυνόταν ἀπὸ τὸ ναό, ἀλλὰ λάτρευε τὸ Θεὸ νύχτα καὶ μέρα μὲ νηστεῖες καὶ προσευχές. Ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν ὥρα ἦρθε αὐτὴ καὶ δοξολογοῦσε τὸ Θεὸ καὶ μιλοῦσε γιὰ τὸ παιδί σὲ ὄλους ὅσοι περίμεναν λύτρωση στὴν Ἱερουσαλήμ⁴⁷. Ποιὸς εἶναι ὁ λόγος νὰ κάνει ὁ Εὐαγγελιστῆς μιὰ τόσο λεμπτομερῆ ἀφήγηση γιὰ τὴν προφητίσσεια, ὥστε ν' ἀναφέρει καὶ τὸν πατέρα της καὶ τὴ φυλὴ της καὶ ὅ,τι δὲν βρίσκεται νὰ ἔχει λεχθεῖ γιὰ κανένα ἄλλο; Τὸν ἀκριβῆ βέβαια λόγο γι' αὐτὸ μόνος μπορεῖ νὰ ξέρει ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τῶν ἁγίων κι ὅσοι ἔχουν διδαχθεῖ νὰ ἐκφράζουν μυστικές ἀλήθειες μὲ τὴ θεία ἐμπνευση καὶ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος, ὅπως λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος⁴⁸. Ἀπὸ ὅσα ὁμως μποροῦμε νὰ ξέρομε λέμε ὅτι ὑπῆρχαν ἐκείνους τοὺς χρόνους κι ἄλλες γυναῖκες συνώνυμες τῆς μακάριος αὐτῆς γυναίκας καὶ ἐπιδίδονταν στὶς ἴδιες μ' ἐκείνην ἱερὲς ἀσκήσεις, στὴν τήρηση τῶν νηστειῶν καὶ τῶν προσευχῶν. Γιὰ νὰ γίνει λοιπὸν εὐδιάκριτο τὸ πρόσωπό της κοντὰ στὴν ἀναφορὰ τοῦ πατέρα της πρόσθεσε καὶ τὴν φυλὴ της. Τὴ στεφάνωσε μὲ μεγάλα ἐγκώμια, πὺ θεωροῦσαν ἀξιόπιστα ὅσοι τ' ἄκουαν καὶ μὲ τοὺς ὁποίους συνομιλοῦσε γιὰ τὸν Κύριο.

- 27 Ἄλλὰ ἐπειδὴ, ὅπως εἰπώθηκε, εἶχε χάσει ἀπὸ τὰ γηραιὰ τὴν ἰσχύ καὶ τὴν ἐνταση τοῦ λόγου της πλησιάζοντας κατὰ κάποιον τρόπο στὸ στόμα τῆς τὴν ἀκοή τοῦ νοῦ μας, γιὰ νὰ ἐξετάσομε τὸ θέμα τοῦτο, ὡς δοῦμε τί ἔλεγε κι αὐτὴ σὲ ὄσους προσδοκοῦσαν στὴν Ἱερουσαλήμ τὴ λύτρωση. Σύμφωνα δηλαδὴ μὲ τὸ νόημα τὴν ὁμιλία της γιὰ τὸν Κύριο τὴν ἔκανε ἀπὸ τοὺς προφητικούς λόγους· ἐπειδὴ κι αὐτοί, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶπε τὸ Εὐαγγέλιο ὅτι ἀπευθυνόταν, εἶχαν ὅπωςδήποτε μάθει νὰ περιμένουν τὴ σωτηρία ἀπὸ τοὺς θεῖους χρησμούς πὺ διατυπώνονταν στοὺς προφήτες. Καὶ

47. Λουκᾶ 2,36· 38.

48. Α' Κορ. 14,2.

10 σιν. Πάντως αὐτῇ πρόχειρος εἰς ὑπογραφὴν τοῦ μυστήριου ὁ
 τοῦ μεγάλου Ἡσαΐου λόγος καθέστηκε· «Παιδίον ἐγεννήθη
 ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου
 αὐτοῦ, καὶ ὅτι καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐγγελοῦς Ἄγγελος
 15 σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν». Καὶ Δαυῖδ
 ὁ μέγας παρήγετο· «Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν, δικαιοσύνη
 καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν», καί, «εἶδοσαν πάντα τὰ πέρατα τῆς
 γῆς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν». Καὶ ἐνδεικτικῶς εἰς αὐτόν·
 «πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἐνευλογηθήσονται
 20 ἐν αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς». Πάντα τὰ ἔθνη μακαριοῦσιν
 αὐτόν καὶ δουλεύσουσιν αὐτῷ καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ καὶ
 ὅτι «ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ» τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ.
 Αὐθῆς τε ἡ τιμία καὶ ἀγγελοπρεπὴς τοῦ σοφοῦ Μαλαχίου φωνή·
 «ἰδοὺ|ἐγὼ ἀποστελῶ τὸν ἄγγελόν μου, καὶ ἐτοιμάσει ὁδὸν|πρὸ
 25 προσώπου σου· καὶ ἐξαίφνης ἤξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ Κύριος,
 καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης, ὃν ὑμεῖς θέλετε».

28 Καὶ ἄλλοις ἄλλοθεν προφητικῶν λογίων μυστικοῖς ἄνθεσι
 τὸ θεολόγον καὶ μακάριον στέφος ἐπλέξατο, ἀσθνεῖ μὲν ἔτι καὶ
 ὑποτρόμῳ χειρὶ, ὡς δὴ προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς. Οὐ
 γάρ που ἐχωρεῖτο τότε τοῖς ἀκούουσιν ἢ τῶν ὑψηλῶν περὶ τοῦ
 5 Κυρίου νοημάτων ἀφήγησις, ὅτε καὶ μετὰ τὴν τοσαύτην τῶν
 σημείων ἐπίδειξιν καὶ τῶν ἐνθέων μυστηρίων ἀνακήρυξιν ὁ
 τῶν τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως θησαυρῶν ταμίας Χριστὸς
 τοῖς ἑαυτοῦ ἔλεγε μαθηταῖς· «πολλὰ ὑμῖν ἔχω λαλῆσαι, ἀλλ' οὐ
 δύνασθε βαστάζειν ἄρτι». Ὅμως, εἰ καὶ ἀμυδρῶς ἢ γηραλέα

49. Ἡσ. 9,6. 50. Ἡσ. 40,1.

51. Ψαλμ. 84,11. 52. Ψαλμ. 97,3.

53. Ψαλμ. 71,17· 11.

ἀσφαλῶς τῆς ἦταν πρόχειρος γιὰ τὴν περιγραφή τοῦ μυστηρίου ὁ λόγος τοῦ μεγάλου Ἡσαΐα, «γεννήθηκε γιὰ μᾶς ἓνα παιδί, μᾶς δόθηκε υἱός, πού ἡ ἐξουσία του εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὸν ὄμο του καὶ τὸ ὄνομά του λέγεται Ἔγγελος τῆς μεγάλης βουλῆς»⁴⁹. Ἀλλὰ καὶ αὐτά: «φωτίζου, φωτίζου, Ἱερουσαλήμ· ἦρθε τὸ φῶς σου καὶ ἡ δόξα τοῦ Κυρίου ἔχει ἀνατείλει σ' ἐσένα»⁵⁰. Πρόσθετε καὶ ὁ μέγας Δαβίδ· «εὐσπλαχνία καὶ ἀλήθεια συναντήθηκαν, φιλήθηκαν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εἰρήνη»⁵¹, καὶ «εἶδαν ὄλα τὰ πέρατα τῆς γῆς τὴ σωτηρία τοῦ Θεοῦ μας»⁵². Καὶ χαρακτηριστικὰ γι' αὐτόν: «τὸ ὄνομα του ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ στὸ ὄνομά του θὰ εὐλογηθοῦν ὄλες οἱ φυλές τῆς γῆς». «Θὰ τὸν μακαρίσουν ὄλα τὰ ἔθνη, θὰ γίνουν δοῦλοι του καὶ θὰ τὸν προσκυνήσουν»⁵³. Καὶ ἄλλο· «Ἔκανε γνωστὴ ὁ Κύριος τὴ σωτηρία του στοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ»⁵⁴. Ἐπίσης καὶ ἡ τίμια καὶ ἀγγελοπρεπὴς φωνὴ τοῦ Μαλαχία ἀναγγέλλει· «νά, ἐγὼ θὰ στείλω τὸν ἄγγελό μου καὶ θὰ ἐτοιμάσει τὸ δρόμο πού θ' ἀκολουθήσεις. Ξαφνικὰ θὰ φτάσει ὁ Κύριος στὸ ναὸ του καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης, τὸν ὁποῖο ἐσεῖς θέλετε»⁵⁵.

28 Καὶ μὲ ἄλλα, ἀπὸ ἄλλα κείμενα, μυστικὰ ἄνθη προφητικῶν λόγων ἐπλεξε τὸ θεολογικὸ καὶ μακάριο στεφάνι μὲ ἀσθενικὸ χέρι πού ἔτρεμε, ἐπειδὴ ἦταν πολὺ προχωρημένη στὰ χρόνια. Δὲν κατανοοῦσαν βέβαια τότε ὅσοι ἄκουαν τὴν ἀφήγηση τῶν ὑψηλῶν ἐννοιῶν γιὰ τὸν Κύριο, τὴ στιγμὴ πού καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν τόση ἐπίδειξη τῶν σημείων καὶ τὴν ἀνακήρυξη τῶν ἐνθεων μυστηρίων, ὁ ταμίας τῶν θησαυρῶν τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσης Χριστὸς ἔλεγε στοὺς μαθητὲς του· «πολλὰ ἔχω ἀκόμα νὰ σᾶς πῶ, ἀλλὰ δὲν μπορεῖτε νὰ τὰ ἀντέξετε τώρα»⁵⁶. Ὅμως, ἂν καὶ ἡ γηραλέα προφήτισσα μί-

54. Ψαλμ. 97,2· 3.

55. Μαλ. 3,8.

56. Ἰω. 16,12.

10 καὶ προφήτις τὸν περὶ τοῦ Κυρίου ἐποίησατο λόγον, ὡς τοῦ νόμου ἔχουσα πρόσωπον, ὅπερ παλαιωθέν τε καὶ γηράσαν καὶ ἐγγὺς ἀφανισμοῦ γεγονός, τῇ Καινῇ Διαθήκῃ παρεχώρησεν, ἀλλ' οὖν οὐκ ἀσυντελής ἢ παρ' αὐτῆς διάλεξις τοῖς συνετοῖς ἀκροαταῖς γέγονεν, ὥσπερ οὐδὲ ἢ παρὰ τοῦ νόμου ἐν σκιαῖς καὶ
 15 αἰνίγμασι τοῦ μεγάλου μυστηρίου προαναφώνησις. Δεῦτε οὖν καὶ ὑμεῖς, πατέρες καὶ ἀδελφοὶ πνευματικοί, οἱ ἐορτάζουσιν δεδιδαγμένοι ἐν καινότητι Πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος, οἱ ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας τὸ τίμιον καὶ ζωοποιὸν Πάσχα τῆς θυσίας Χριστοῦ ἐορτάζουσιν ὀφείλοντες, οἱ τῇ
 20 θεῖα ἀναγεννήσει τοῦ ἀγίου βαπτίσματος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποθέμενοι, τὸν κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης φθειρόμενον, καὶ τὸν νέον ἐνδυσάμενοι, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος· «δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ, ἀλαλάζωμεν τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν». Εἶπωμεν τό,
 25 «ὡς φοβερὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε!», εἰ καὶ ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου οἱ ἐχθροὶ σου ἐψεύσαντο, ἔκουσίως πρὸς τὸ φανὲν τῷ κόσμῳ θεῖόν σου φῶς τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀπομύσαντες. «Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἔξομολογήσει, καὶ ἐν ψαλμοῖς ἀλαλάζωμεν αὐτῷ». «Ἀνετέγκωμεν θυσίαν αἰνέσεως
 30 διαπαντός τῷ Θεῷ, τουτέστι καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, τῆς τε εὐποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλαθώμεθα· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός», ἵνα τὸν ῥύπον τῆς ἀμαρτίας ἀπονιψώμεθα, καὶ ἀνακαινισθῆσεται ὡς ἀετοῦ ἢ πνευματικῆ ἡμῶν νεότης, καθάπερ καὶ τοῦ μακαρίου
 35 πρεσβύτου Συμεῶνος, ἵνα καὶ ἡμεῖς εἰρηνικῶς τε καὶ περιχαρῶς ἐν ἀγαθῇ πεποιθήσει καὶ σωτηρίῳ ἐλπίδι πρὸς τὴν τοῦ βίου ἔξοδον δράμωμεν, καὶ μὴ μετ' ἀισχύνης καὶ δέους τὸν πα-

λησε με άσαφή λόγο για τον Κύριο, επειδή εκπροσωπούσε το νόμο που ήταν παλιωμένος και γηρασμένος κι είχε φτάσει στον άφανισμό, έδωσε τόπο στην Καινή Διαθήκη. Δεν έμεινε όμως χωρίς αποτέλεσμα ή όμιλία της στους συνετούς άκροατές, όπως δεν έμεινε ούτε η προαγγελία του μεγάλου μυστηρίου από το νόμο με σκιές κι αινίγματα. Έλατε λοιπόν κι έσείς, πατέρες και άδελφοί πνευματικοί, έσείς που έχετε διδαχτεί να έορτάζετε με το νέο Πνεύμα και όχι με το παλαιό γράμμα, έσείς που όφείλετε να έορτάζετε το τίμιο και ζωοποιό Πάσχα της θυσίας του Χριστού με τα άζυμα της ειλικρινείας και της αλήθειας· έσείς που με τη θεϊκή αναγέννηση του άγιου βαπτίσματος αποθέσατε τον παλιό άνθρωπο, που τον φθείρουν οι έπιθυμίες της άπάτης, και ντυθήκατε το νέο, που ανανεώνεται στην έπίγνωση σύμφωνα με την εικόνα του κτίστη του· «έλατε, ως ύψώσομε την χαρά μας στον Κύριο, ως άλαλάξομε στο Θεό το σωτήρα μας»⁵⁷. «Άς ποϋμε τα λόγια, «πόσο φοβερά, Κύριε, είναι τα έργα σου»⁵⁸, αν και άπατήθηκαν οι έχθροί σου ως προς το μέγεθος της δύναμης, κλείνοντας έκούσια τα μάτια τους στο θεϊο σου φως που φανερώθηκε στον κόσμο. «Άς σπεύσομε ν' αντικρύσομε γρήγορα το πρόσωπό του με έξομολόγηση κι ως άλαλάξομε σ' αυτόν με ψαλμούς»⁵⁹. «Άς προσφέρομε πάντοτε στο Θεό θυσία δοξολογίας, δηλαδή καρπό χειλέων που όμολογούν το όνομά του, κι ως μη λησμονοϋμε να ευεργετοϋμε και να συμμεριζόμαστε τη θέση των άλλων· γιατί με τέτοιες θυσίες ευαρεστεΐται ο Θεός»⁶⁰, για να αποπλύνομε το ρυπό της άμαρτίας και να ανανεωθεί η νεότητά μας όπως του άετου, όπως ακριβώς έγινε και με τα μακάριο γέροντα Συμεών, να σπεύσομε κι έμεις ειρηνικοί και περιχαρείς με άγαθή έμπιστοσύνη και σωτήρια έλπίδα προς την έξοδο από τη ζωή και να μην περάσομε από την παρούσα

59. Ψαλμ. 94,2. 60. Έβρ. 13,16.

ρόντα βίον ὑπεξέλθωμεν, καὶ τρόπον τινὰ μὴ βουλόμενοι, καθάπερ οἱ πονηρὰ ἑαυτοῖς συνεγνωκότες, ἀηδῆ τε καὶ κατεστυ-
40 γημένην τοῦ βασιλέως τὴν ἐπιστασίαν ἔχουσι.

29 Μιμησώμεθα τῆς μακαρίας Ἄννης τὸ ἐν νηστείαις τε καὶ προσευχαῖς σύντονον καὶ ἀνένδοτον· μὴ γυναικὸς χεῖρους φανείημεν, καὶ ταῦτα ὑπὸ τὴν σκιὰν πολιτευομένης τοῦ νόμου, ἔνθα τὸ ἐν τούτοις εὐδόκιμον σπάνιον. Ἄλλ' ἡμεῖς, τῷ φωτὶ
5 καταλαμπόμενοι τῆς χάριτος καὶ τῷ τρανῷ τε καὶ ἐκτυπωτέρῳ τῆς ἐλπίδος βοηθούμενοι καὶ τῷ κράτει τοῦ Πνεύματος δυνατούμενοι, μὴ χωρισθῶμεν τῶν ἱερῶν διδαγμάτων, ἐξ ὧν ἡ σωτήριος ἕξις ταῖς ψυχαῖς ἐντίκτεσθαι εἴωθεν, καθάπερ κἀκείνη ἄχωριστος εἶναι τοῦ ἱεροῦς μεμαρτύρηται, μὴ περιπλαζώμε-
10 θαι τοὺς λογισμοὺς ἀπὸ τοῦ θεοῦ φόβου, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τὰς σάρκας ἡμῶν καὶ τὰ νοήματα, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου εὐχὴν, καθηλώσωμεν. Ἀκούσωμεν τοῦ μεγάλου Παύλου διδάσκοντος, «ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνήν παρραστήσαι τῷ Χριστῷ», καὶ μὴ τὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας ἀθε-
15 τήσωμεν διὰ τῆς πρὸς τὸν φθορέα τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐπιμιξίας ἐκ τοῦ ποιεῖν τὰ ἐκείνου θελήματα, κἂν τούτῳ μιμούμενοι τῆς προφήτιδος τὸ σῶφρόν τε καὶ μονόζυγον, ἀλλὰ κατὰ τὸ πρόχειρον μὴ ἀπολειφθεῖτε τῆς μιμήσεως, ὅσοι μονογαμίας ἐλύθητε, καὶ εἰ δυνατόν, πρὸς δεῦτερον γάμον μὴ ἔλθητε. Οὕτω γὰρ μα-
20 καριώτερον ἔσσεσθαι Παῦλος ὑμᾶς περὶ τούτου διαβεβαιουῖται.

30 Προσαγάγωμεν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον ὡς ζευγὸς τρυγόνων τὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καθαρότητα, ἢ ὡς δύο νεοσσοὺς περιστερῶν τὸ προνοεῖσθαι καλά, οὐ μόνον
61. Ψαλμ. 118,120.

ζωή ντροπιασμένοι καὶ φοβισμένοι καὶ μὴ θέλοντας κατὰ κάποιον τρόπο, ὅπως αὐτοὶ ποὺ ἔχουν ἔνοχη συνείδηση θεωροῦν δυσάρεστη καὶ μισητὴ τὴν παρουσία τοῦ βασιλιᾶ.

- 29 Ἄς μιμηθοῦμε τῆς μακάριας Ἄννας τὶς ἔντονες κι ἐπίμονες νηστεῖες καὶ προσευχές. Ἄς μὴ φανοῦμε κατώτεροι ἀπὸ γυναίκα καὶ μάλιστα ποὺ πέρασε τὴ ζωὴ της στὴ σκιά τοῦ νόμου, ὅπου ἡ εὐδοκίμηση στὰ ἔργα αὐτὰ ἦταν σπάνια. Ἄλλὰ ἐμεῖς, καταφωτιζόμενοι ἀπὸ τὸ φῶς τῆς χάριτος καὶ βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν πιὸ καθαρὴ καὶ πιὸ ἀνάγλυφη ἐλπίδα μας καὶ ἐνισχυμένοι μὲ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος, ἄς μὴν ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὰ ἱερά διδάγματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνήθως γεννιέται στίς ψυχές ἡ σωτήρια συνήθεια. Ὅπως καὶ ἡ Ἄννα μαρτυρεῖται ὅτι ἦταν ἀχώριστη ἀπὸ τὸ ἱερό κι ἐμεῖς ἄς μὴν ἀφήνομε τοὺς λογισμοὺς μας νὰ πλανιοῦνται μακριὰ ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἄς καθηλώσομε τὶς σάρκες καὶ τὶς σκέψεις μας ἀπὸ αὐτὸν καὶ μέσα σ' αὐτόν, σύμφωνα μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ προφήτη⁶¹. Ἄς ἀκούσομε τὴ διδασκαλία τοῦ μεγάλου Παύλου· «σᾶς ἀραβώνιασα μ' ἓναν ἄνδρα, γιὰ νὰ σᾶς παρουσιάσω στὸ Χριστὸ σὰν ἀγνή παρθένο»⁶², κι ἄς μὴν ἀθετήσομε τὶς συμφωνίες μας μαζί του μὲ τὴν ἐπιμιξία μας μὲ τὸ φθορέα τῆς ζωῆς μας μὲ τὸ νὰ κάνομε τὰ θελήματα ἐκείνου. Ἄς μιμηθοῦμε καὶ σ' αὐτὸ τὴ σωφροσύνη καὶ τὴν μονογαμία τῆς προφήτισσας. Ἄλλὰ μὴν παραλείψετε σύμφωνα μὲ τὴ δυνατότητά σας νὰ τὴ μιμεῖσθε, ὅσοι ἔχετε ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴ μονογαμία, κι ἂν δυνατὸ μὴ συνάψετε δεῦτερο γάμο. Ἐτσι θὰ εἶναι πιὸ μακάριο γιὰ σᾶς, μᾶς διαβεβαιώνει γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος.

- 30 Ἄς προσφέρομε κι ἐμεῖς στὸ ἄνω θυσιαστήριο ὡς ζευγος τρυγониῶν τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἢ, ὡς δυὸ μικρὰ περιστεριῶν, τὴν πρόνοια γιὰ τὰ καλά, ὄχι

62. Β' Κορ. 11,2.

ἐνώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων, ἵνα πάντα καὶ
5 ἡμεῖς, πνευματικῶς κατὰ τὸν θεῖον νόμον τελέσαντες, ἐν σοφίᾳ
τε καὶ χάριτι προκόπτοντες καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ
πληρώματος τοῦ Χριστοῦ φθάνοντες, καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον
τελειούμενοι καὶ Πνεύματος ἁγίου γινόμενοι ἐνδιαίτημα, ὑπο-
στρέψωμεν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν τὴν ἀληθινὴν, τὴν ἐπουρά-
10 νιον Ἰερουσαλήμ, ἐν ἧ καταξιοθείημεν τῆς μακαρίας καὶ διηνε-
κοῦς εὐφροσύνης τε καὶ βασιλείας ἀπολαύειν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
ὧ δόξα καὶ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

μονάχα μπροστά στο Θεό, αλλά και μπροστά στους ανθρώπους, ὥστε, ἀφοῦ κι ἐμεῖς ἐκπληρώσομε πνευματικὰ ὅσα ἐπιβάλλει ὁ νόμος φτάνοντας στοῦ πλήρες μέτρο τῆς ὀριμότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ καθιστώντας τέλειο τὸν μέσα μας ἄνθρωπο καὶ γινόμενοι κατοικία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νὰ ἐπιστρέψομε στὴν ἀληθινὴ μας πατρίδα, τὴν οὐράνια Ἱερουσαλήμ. Σ' αὐτὴν εἶθε νὰ ἀξιωθοῦμε ν' ἀπολαύσομε τὴ μακάρια καὶ ἀδιάκοπη χαρὰ καὶ βασιλεία μετὰ τὴ δύναμη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὅποιο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ Α΄

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΕΦΑΝΟΝ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΕΦΑΝΟΝ

1 Ὡς καλὴ τῶν ἀγαθῶν ἢ ἀκολουθία, ὡς γλυκεῖα ἢ τῆς εὐ-
φροσύνης διαδοχὴ. Ἴδου γὰρ ἑορτὴν ἐξ ἑορτῆς καὶ χάριν ἀντι-
λαμβάνομεν χάριτος. Χθὲς ἡμᾶς ὁ τοῦ παντὸς Δεσπότης εἰστί-
σε, σήμερον ὁ μιμητὴς τοῦ Δεσπότη. Πῶς οὗτος ἢ πῶς ἐκεῖ-
5 νος; Ἐκεῖνος τὸν ἄνθρωπον ὑπὲρ ὑμῶν ἐνδύομενος, οὗτος τὸν
ἄνθρωπον ὑπὲρ ἐκείνου ἀποδύομενος. Ἐκεῖνος τὸ τοῦ βίου
σπήλαιον δι' ἡμᾶς ὑπερχόμενος, οὗτος τοῦ σπηλαίου δι' ἐκείνον
ὑπεξερχόμενος. Ἐκεῖνος ὑπὲρ ὑμῶν σπαργανούμενος, οὗτος
ὑπὲρ ἐκείνου καταλιθούμενος. Ἐκεῖνος ἀναιρῶν τὸν θάνατον,
10 οὗτος ἐπεμβαίνων τῷ θανάτῳ κειμένῳ.

2 Ἄλλὰ συνδράμωμεν, ἀδελφοί, τῷ λόγῳ καὶ ἡμεῖς πρὸς τὸ
θέατρον, ὡς ὁ ἀθλητὴς ὁ μέγας ἐναγωνίζεται πρὸς τὸν πονηρὸν
ἀντίπαλον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ὁμολογίας
ἀποδύομενος. Ἀληθῶς γὰρ κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν θέατρον
5 ἐγενήθη τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώπος ὁ Στέφανος,
πρῶτος τὸν στέφανον τῆς μαρτυρίας ἀναδησάμενος, πρῶτος
τῷ χορῷ τῶν μαρτύρων ὁδοποιήσας τὴν εἴσοδον, πρῶτος ἀντι-
καταστὰς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν μέχρι τοῦ αἵματος. Καὶ μοι δοκεῖ
πᾶσα τῶν ὑπερκοσμίων ἢ στρατιὰ καὶ πᾶσαι τῶν ἀγγέλων αἱ
10 μυριάδες τῶν τε λειτουργούντων καὶ τῶν παρεστηκότων καί, εἰ

ΕΓΚΩΜΙΟ

ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΑΓΙΟ ΣΤΕΦΑΝΟ

1 Πόσο εὐχάριστη εἶναι ἡ συνέχιση τῶν ἀγαθῶν, πόσο γλυκιά εἶναι ἡ διαδοχὴ τῆς χαρᾶς. Νὰ λοιπὸν ἡ ἑορτὴ διαδέχεται τὴν ἑορτὴ καὶ στὴ θέση μιᾶς δωρεᾶς παίρνομε ἄλλη χάρη. Χτὲς εἶχε κάνει τὸ τραπέζι μας ὁ Κύριος τοῦ παντός, σήμερα ὁ μιμητῆς τοῦ Κυρίου. Πῶς αὐτὸς καὶ πῶς ἐκεῖνος; Ἐκεῖνος φόρεσε γιὰ χάρη μας τὸν ἄνθρωπο, αὐτὸς ξεντύθηκε τὸν ἄνθρωπο γιὰ χάρη ἐκείνου. Ἐκεῖνος ἐξαιτίας μας μπῆκε στὸ σπήλαιο τῆς ζωῆς, αὐτὸς γιὰ χάρη ἐκείνου βγῆκε ἀπὸ τὸ σπήλαιο. Ἐκεῖνος σπαργανώθηκε γιὰ χάρη μας, αὐτὸς γιὰ χάρη ἐκείνου δέχτηκε τοὺς λιθοβολισμούς. Ἐκεῖνος ἀναιρώντας τὸ θάνατο, αὐτὸς πατώντας πάνω στὸ θάνατο ποὺ ἦταν πεσμένος.

2 Ἄλλὰ ἄς τρέξομε κι ἐμεῖς, ἀδελφοί, μὲ τὸ λόγο μας πρὸς τὸ θέατρο, ἐπειδὴ ὁ μέγας ἀθλητῆς ἀγωνίζεται κατὰ τοῦ πονηροῦ ἀντίπαλου τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ὀρμώντας στὸ στίβο τῆς ὁμολογίας. Γιατὶ ἀληθινά, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Παύλου, ὁ Στέφανος ἐγίνε θεάμα στὸν κόσμον καὶ γιὰ τοὺς ἀγγέλους καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους¹, πρῶτος στεφανώθηκε μὲ τὸ στεφάνι τῆς ὁμολογίας, πρῶτος ἀνοίξε τὴν εἴσοδο στὸ χορὸ τῶν μαρτύρων, πρῶτος ἀντιπαρατάχθηκε στὴν ἁμαρτία χύνοντας ἀκόμα καὶ τὸ αἷμα του. Καὶ νομίζω ὅτι ὅλη ἡ στρατιὰ τῶν ὑπερκοσμίων, ὅλες οἱ μυριάδες τῶν ἀγγέλων

1. Α' Κορ. 4,9.

τι κατὰ τὴν ἄνω λήξιν τῶν τιμίων ἀκούομεν ἐν ἀρχαῖς τε καὶ δυνάμεσι καὶ θρόνοις καὶ ἐξουσίαις καὶ κυριότησι, καὶ πᾶσα ἡ οὐρανία πανήγυρις θέαμα ποιεῖσθαι τότε τὸν ἀθλητὴν τῷ ἀνταγωνιστῇ συμπλεκόμενον.

3 Ὑφήπλωτο μὲν γὰρ οἷόν τι στάδιον τοῖς ἀγωνιζομένοις ὁ ἀνθρώπινος βίος. ἀντεφώρμων δὲ ἀλλήλοις ἀμφοτέροι· ὁ τε πονηρὸς ἀντίπαλος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἀπὸ τοῦ πτώματος τῶν πρωτοπλάστων μέχρι τῶν κατὰ Στέφανον χρόνων τῇ κατὰ
5 τῶν ἀνθρώπων ἐγγυμνασάμενος νίκη, καὶ ὁ μέγας τῆς πίστεως ἀγωνιστής, ἀντ' οὐδενὸς κρίνων τοῦ ἀντιπάλου τὴν ἐφοδον. Ὅπλα δὲ κατ' ἀλλήλων ἀμφοτέροις ἦν, τῷ μὲν εὐρετῇ τοῦ θανάτου ἢ πρὸς τὸν θάνατον ἐπειλή, τῷ δὲ μαθητῇ τῆς ζωῆς ἢ ὁμολογία τῆς πίστεως. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἠγάσθη τὸ καινὸν τοῦτον
10 τῆς ἀγωνίας εἶδος, ὅτε ζωῇ καὶ θανάτῳ ἢ ἀλήθεια διεκρίνετο καὶ ἀπόδειξις ἐγένετο τῆς ἀληθείας ὁ θάνατος; Ὁ γὰρ κῆρυξ τῆς κεκρυμμένης τέως καὶ ἀγνοουμένης ζωῆς ἔργῳ διήγγελλε τοῖς ἀνθρώποις τὸ κήρυγμα· τὸ γὰρ ἐτοιμῶς τοῦτον καταλιπεῖν τὸν βίον ἀπόδειξις τοῖς ὀρθῶς κρίνουσιν ἦν τοῦ τὴν προτιμότεραν
15 ζωὴν ἀντὶ τῆς καταλειπομένης ἀλλάξασθαι.

4 Ἄλλα καλὸν ἂν εἴη καθάπερ ἐπὶ πίνακος ἀκριβῶς τῷ λόγῳ διαζωγραφῆσαι τὴν ἀθλησιν, ὡς ἂν καθ' ὁδὸν ἡμῖν διὰ τῆς τῶν γεγονότων ἀκολουθίας ἢ τῶν θαυμάτων τάξις ἐπιδεικνύοιτο. Ἄρτι μὲν ἡ ἀνωθεν βιαία πνοὴ πᾶσαν τὴν ἐναέριον καὶ ἀπατη-
5 λὴν τῶν δαιμόνων διασκεδάσασα δύναμιν ἐπλήρωσε τῶν ἀποστόλων τὸν οἶκον καὶ πυροειδῶς εἰς γλώσσας κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν δεξαμένων τὴν χάριν τὸ Πνεῦμα διαμερισθὲν ἐν

πού ὑπηρετοῦν καὶ παραστέκονται καὶ ὅ,τι ἄλλο σεβαστὸ ἀκοῦμε στὸν οὐρανὸ, ἀρχές καὶ δυνάμεις καὶ θρόνοι καὶ ἐξουσίες καὶ κυριότητες² καὶ ὅλη ἡ οὐράνια ὁμήγυρη εἶχε ὡς θέαμα τότε τὸν ἀθλητὴ πού συγκρουόταν μὲ τὸν ἀντίπαλο.

3 Πραγματικὰ εἶχε ἀπλωθεῖ γι' αὐτοὺς πού ἀγωνίζονταν σὰν ἓνα στάδιο ὁ ἀνθρώπινος βίος, κι ὁρμοῦσαν ὁ ἓνας κατεπάνω στὸν ἄλλο· ἀπὸ τὴ μιὰ δηλαδὴ ὁ πονηρὸς ἀντίπαλος τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἀπὸ τὴν πτώση τῶν πρωτόπλαστων ὡς τοὺς χρόνους τοῦ Στεφάνου ἀγωνιζόμενος νὰ καταβάλει τοὺς ἀνθρώπους, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ μέγας ἀγωνιστὴς τῆς πίστεως, πού θεωροῦσε μηδὲν τὴν ἐπίθεση τοῦ ἀντιπάλου. Εἶχαν βέβαια καὶ οἱ δυὸ τὰ ὄπλα τους· ὁ ἐφευρέτης τοῦ θανάτου εἶχε τὴν ἀπειλὴ τοῦ θανάτου, ἐνῶ ὁ μαθητὴς τῆς ζωῆς τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως. Ποιὸς δὲν ἀγάπησε αὐτὸ τὸ νέο εἶδος τοῦ ἀγῶνα, ὅταν ἡ ἀλήθεια κρινόταν ἀνάμεσα στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατο καὶ ὁ θάνατος γινόταν ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας; Ὁ κήρυκας τῆς κρυμμένης ὡς τότε καὶ ἄγνωστης ζωῆς ἔκανε στοὺς ἀνθρώπους ἔμπρακτα τὸ κήρυγμά του. Γιατί, τὸ νὰ ἐγκαταλείψει πρόθυμα τὸ βίον, ἦταν, γιὰ ὅσους κρίνουν ὀρθά, ἀπόδειξη ὅτι ἀντάλλαξε τὴ ζωὴ πού ἄφηνε μὲ αὐτὴν πού πρέπει νὰ προτιμοῦμε.

4 Θὰ ἦταν ὅμως καλὸ νὰ ζωγραφίσω λεπτομερῶς μὲ τὸ λόγο μου τὴν ἀθλησὴ του ὅπως ἐπάνω σὲ πίνακα, ὥστε νὰ παρουσιαστεῖ κατὰ τὴν πορεία τοῦ λόγου καὶ μὲ τὴ συνέχεια τῶν γεγονότων ἢ σειρὰ τῶν θαυμάτων. Μόλις εἶχε σκορπίσει ὅλη τὴν ἐναέρια δαιμονικὴ δύναμη τῆς ἀπάτης ἢ βίαιης πνοῆς ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ εἶχε γεμίσει τὸ σπίτι τῶν ἀποστόλων καὶ τὸ Πνεῦμα εἰσῆλθε στὸν καθένα χωρισμένο σὲ πύρινες γλῶσσες κατὰ τὸν ἀριθμὸ ἐκείνων πού δέχτηκαν τὴ

2. Κολ. 1,16. Ἐφ. 1,21.

ἐκάστῳ ἐγίνετο. Ἦδη δὲ πρὸς τὸ παράδοξον τοῦ κατὰ τὴν
 φωνὴν καὶ τὴν γλῶσσαν θαύματος τοὺς ἐκ παντὸς ἔθνους Ἱερο-
 10 σολύμοις ἐπιδημοῦντας ἑκπληξίς τε κατειλήφει καὶ σύγχυσις,
 τῶν εἰς ποικίλας τε καὶ διαφόρους γλωσσῶν ἰδέας διεσχισμέ-
 νων πάντων ἀθρώως ὁμογλώσσων τοῖς μαθηταῖς γεγενημένων,
 ὅτε οὐκ ἐκ προπαιδεύσεως καὶ μελέτης τινός, ἀλλ' ἐξ ἐπιπνοίας
 τοῦ Πνεύματος ἀθρώως τοῖς ἀποστόλοις ταύτης ἐνσχεδιασθεί-
 15 σης τῆς χάριτος ἢ τοῦ φθέγγεσθαι δύναμις προσεγένετο. Ἔδει
 γὰρ τοὺς ἐπὶ τῇ γηίνῃ πυργοποιίᾳ τὴν ὁμοφωνίαν λύσαντας ἐπὶ
 τῇ πνευματικῇ τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομῇ πάλιν εἰς ὁμοφωνίαν
 ἐλθεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο καλῶς ἐντεῦθεν ἢ τοῦ ἀγίου Πνεύματος
 οἰκονομία τῆς χάριτος ἄρχεται, ὥστε τὴν κοινὴν τῶν ἀνθρώ-
 20 πων εὐεργεσίαν εἰς πᾶσαν διαφορὰν τῆς ἀνθρωπίνης καταμερί-
 σαι φωνῆς, ἵνα μὴ μιᾷ γλώσσῃ μόνῃ τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας
 ἐναποκλειόμενον ἄπρακτον τοῖς ἀλλογλώσσοις μένη καὶ ἀνε-
 νέργητον.

5 Ἦδη τοίνυν τῶν μὲν Φαρισαίων καὶ ταῖς ἰδίαις ἀκοαῖς ἀπι-
 στούντων καὶ τοὺς ἐκπεπληγμένους τὴν θαυματουργίαν διε-
 σφάλθαι κατασκευαζόντων, ὡς γλεύκουσ αὐτοῖς τὴν τοιαύτην
 παραφορὰν ἐμποιήσαντος, τοῦ δὲ Πέτρου μιᾷ τοῦ λόγου περι-
 5 βολῇ τρισχιλίας τῷ Χριστῷ ψυχὰς σαγηνεύσαντος, καὶ καθε-
 ξῆς ἀεὶ τῇ προσθήκῃ τῶν σωζομένων τῆς Ἐκκλησίας εἰς
 πλῆθος ἐπιδιδούσης, καὶ τοῦ ἐκ γενετῆς χωλοῦ πάλιν τὴν
 ὠραίαν τοῦ ἱεροῦ πύλην τοῖς σωζομένοις ἀνοίξαντος, ἧ̄ προσ-
 καθήμενος τῷ καθ' ἑαυτὸν θαύματι τῆς ἰάσεως τοὺς κατὰ ψυ-
 10 χὴν χωλεύοντας ἐπὶ τὴν πίστιν ἐχειραγώγησε, πολλῶν τοίνυν
 πρὸς τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως συρρεόντων, καὶ τῆς χρείας
 πλείονα τὴν πολυχειρίαν ἐπιζητούσης τῶν διακονούντων τῇ χά-

χάρη. Καὶ τότε ἀπὸ τὸ παράδοξο θαῦμα τῆς φωνῆς καὶ τῶν γλωσσῶν εἶχε πιάσει ἐκπληξῆ καὶ ταραχὴ ὄσους ἀπὸ κάθε ἔθνος ἐπιδημοῦσαν στὰ Ἱεροσόλυμα, ἀπὸ τὸ ὅτι ἐγιναν ὄλοι ξαφνικὰ ὁμόγλωσσοι μὲ τοὺς μαθητές, ἐνῶ ἦταν μοιρασμέ- νοι σὲ πολλὰ καὶ διάφορες γλωσσικὰς μορφάς, ὅταν ἀπό- χτησαν τὴν ἰκανότητα νὰ μιλοῦν ὄχι ἀπὸ κάποια προπαίδευ- ση ἢ μελέτη, ἀλλὰ καθὼς ἡ χάρις αὐτὴ δημιουργήθηκε ξαφ- νικὰ στὶς ψυχὰς τῶν ἀποστόλων ἀπὸ ἐμπνευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος³. Γιατὶ ἔπρεπε, ἐκεῖνοι ποὺ κατὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ πύργου στὴ γῆ ἔσπασαν τὸ δεσμὸ τῆς γλώσσας, νὰ ἐπι- στρέψουν πάλι στὴν ὁμοφωνία γιὰ τὴν πνευματικὴ οἰκοδο- μὴ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ οἰκονομία τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀρχίζει σωστὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖο, ὥστε τὴν κοινὴ εὐεργεσία τῶν ἀνθρώπων νὰ τὴ μοιράσει στὶς διάφορες γλώσσες τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ μὴ συμβεῖ, περιοριζόμενο σὲ μιὰ μόνο γλώσσα τὸ κήρυγμα τῆς εὐσέ- βειας, νὰ μείνει ἄπρακτο καὶ ἀνενέργητο γιὰ τοὺς ἀλλό- γλωσσους.

- 5 Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπὸ τὴ μιὰ οἱ Φαρισαῖοι καὶ στὰ ἴδια τ' αὐτιά τους δὲν πίστευαν, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποδείξουν προσπα- θοῦσαν ὅτι ἦταν λάθος νὰ καταπλήσσονται ἀπὸ τὸ δῆθεν θαῦμα, γιατί τὴν παραφροσύνη αὐτὴ τὴν εἶχε προκαλέσει ὁ μοῦστος⁴, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Πέτρος μ' ἓνα ρίξιμο τῶν διχτιῶν τοῦ λόγου εἶχε σαγηνεύσει τρεῖς χιλιάδες ψυχὰς καὶ στὴ συνέχεια μὲ τὴν πρόσθεση καὶ ἄλλων σωζομένων ὁ ἀριθ- μὸς τῆς Ἐκκλησίας πλήθαινε ὀλοένα, καὶ ἀκόμα ὁ ἐκ γενετῆς χωλὸς ἀνοιξε μὲ τὴ σειρά του γιὰ τοὺς σωζόμενους τὴν ὠραία πύλη τοῦ ἱεροῦ, ποὺ καθισμένος δίπλα σ' αὐτὴν ὄδη- γοῦσε μὲ τὴ θαυματουργικὴ θεραπεία του στὴν πίστη τοὺς χωλοὺς στὴν ψυχὴ καὶ πολλοὶ συνέρρεαν στὸ κήρυγμα τῆς πίστεως καὶ οἱ ἀνάγκες ἀπαιτοῦσαν περισσότερα χέρια γιὰ νὰ

4. Γιὰ ὄλη τὴν παράγραφο βλ. Πράξ. 2,13· 2,41· 3,2· 6,5. Α' Κορ. 4,1. Λουκᾶ 22,27.

ριτι, τότε καλεῖται πρὸς ἐπικουρίαν τῶν ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ὁ πολὺς τῆ σοφίᾳ καὶ τῆ χάριτι Στέφανος. Καὶ μηδεὶς τῶ τῆς διακονίας ὀνόματι δευτερεύειν αὐτὸν παρὰ τὴν
 15 ἀποστολικὴν ἀξίαν ὑπονοεῖτω· ἐπεὶ καὶ Παῦλος οἶδεν ἑαυτὸν διάκονον μυστηρίων Χριστοῦ, καὶ ὁ τοῦ παντὸς Κύριος ὁ διὰ σαρκὸς τὴν ἀνθρωπίνην σωτηρίαν οἰκονομούμενος οὐκ ἐπὶ-σχύνθη τῶ τῆς διακονίας ὀνόματι, εἰπὼν, ἐν μέσοις εἶναι ὡς ὁ διακονῶν, ὁ τὰς διαιρέσεις τῶν διακονιῶν ἐνεργῶν, καθὼς
 20 φησιν ὁ ἀπόστολος.

6 Καθάπερ δὲ τὸ πῦρ τῆς ἐπιτηδεΐας ὕλης ἐπιδραζάμενον εἰς ὕψος αἶρει τὴν φλόγα καὶ περιφανεστέραν τὴν αὐγὴν ἀπεργάζεται, οὕτω τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῆ Στεφάνου μεγαλοφύᾳ γενόμενον ἐκδηλοτέρας ἐποίει τὰς ἀκτῖνας τῆς χάριτος. Διὸ πάντες
 5 πρὸς αὐτὸν ἀφεώρων, ὅσοις ἦν γνώσεως μετουσία τινὸς καὶ παιδείσεως. Καὶ κατὰ συστάσεις οἱ τῶν λοιπῶν δοκοῦντες πλεόν ἔχειν, οἷον εἰς φάλαγγάς τινας δι' ἀλλήλων καταπυκνούμενοι, οὕτως ὑπομένειν ἐπειρῶντο τοῦ Στεφάνου τὴν προσβολήν. Ὁ δὲ πᾶσιν ἐπίσης ἄμαχος ἦν καὶ πολλοῖς συμμίσγων κατ'
 10 αὐτὸν καὶ ἐλάττωσιν. Ἐν τούτῳ τοίνυν τὸ μὲν φαινόμενον Ἀλεξανδρεῖς καὶ Λιβερτῖνοι καὶ Κυρηναῖοι καὶ οἱ πανταχόθεν ἦσαν ἄνθρωποι πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴν συμπλεκόμενοι, τὸ δὲ διὰ τοῦ φαινομένου νοούμενον ὁ πατὴρ τοῦ ψεύδους ἦν, δι' ἀνθρωπίνων προσώπων πρὸς τὴν ἐν τῶ Στεφάνῳ λαλουμένην
 15 ἀλήθειαν ἑαυτὸν ἀντεγεύρων. Ἀλλ' ἡ μὲν ἀλήθεια κατὰ τοῦ ψεύδους τροπαιοφόρος ἦν, καλῶς τρεψαμένου τοῦ ἀριστέως πάντας τοὺς προαγωνιστὰς τῆς ἀπάτης, ὁ δὲ διάκονος τῆς ἀληθείας παρὰ τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἀληθείας ἐπεβουλεύετο, ὡς οὐχὶ φα-

διακονοῦν, τότε κάλεσαν νὰ βοηθήσει τοὺς ἀποστόλους τὸν φημισμένο γιὰ τὴ σοφία καὶ τὸ χάρισμά του Στέφανο. Κι ἄς μὴ νομίσει κανένας ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ διακόνου τὸν τοποθετοῦσε σὲ δευτέρη μοῖρα κάτω ἀπὸ τὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα. Γιατί κι ὁ Παῦλος ἔχει τὴ συναίσθησις ὅτι εἶναι διάκονος τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Κύριος τοῦ παντός, πού μὲ τὴ σάρκωσή του οἰκονομεῖ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, δὲν θεώρησε ντροπὴ τὸ ὄνομα τῆς διακονίας λέγοντας ὅτι εἶναι ἀνάμεσά τους, ὅπως ὁ διάκονος, αὐτὸς πού ἐνεργεῖ τίς διαιρέσεις τῶν διακονιῶν, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος⁵.

- 6 · Κι ὅπως ἡ φωτιὰ ὅταν συναντήσῃ τὴν κατάλληλη ὕλη σηκώνει ψηλὰς φλόγας καὶ κάνει τὴ λάμψη νὰ φαίνεται μακρύτερα, ἔτσι τὸ ἅγιο Πνεῦμα ὅταν κατέβηκε στὴ μεγαλοφροσύνη τοῦ Στεφάνου ἔκανε φανερότερες τίς ἀκτίνες τῆς χάριτος. Γι' αὐτὸ ὅλοι εἶχαν στρέψει τὰ βλέμματά τους σ' αὐτόν, ὅσοι εἶχαν ἴχνος γνώσης καὶ μόρφωσης. Καὶ κατὰ ὁμάδες ὅσοι νόμιζαν ὅτι πλεονεκτοῦσαν ἀπὸ τοὺς λοιπούς, σὰ νὰ σχημάτιζαν ἕνας μὲ τὸν ἄλλο φάλαγγες πυκνές, ἐπιχειροῦσαν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Στεφάνου. Αὐτὸς ὅμως ἦταν ἀκαταμάχητος γιὰ ὅλους, εἴτε αὐτοὶ πού συνενώνονταν ἐναντίον του ἦταν πολλοὶ εἴτε λιγότεροι. Στὸ ἀγῶνα αὐτὸν φαινομενικὰ προσήρχονταν Ἀλεξανδρινοὶ καὶ Λιβερτίνοι καὶ Κυρηναῖοι⁶ καὶ ἀπὸ ὅπου ἄλλοῦ ἦταν οἱ ἄνθρωποι πού συγκρούονταν μὲ τὸν ἀγωνιστὴ τῆς ἀλήθειας, πίσω ὅμως ἀπὸ αὐτὰ πού φαίνονταν γινόταν ἀντιληπτὸ πὼς ἦταν ὁ πατέρας τοῦ ψεύδους, πού ὀρθωνόταν μὲ πρόσωπα ἀνθρώπων ἐναντία στὴν ἀλήθεια πού κήρυττε ὁ Στέφανος. Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια κέρδιζε τρόπαια κατὰ τοῦ ψεύδους, γιατί εἶχε κατατροπώσει καλὰ ὁ ἀριστεὴς τοὺς προμάχους τῆς ἀπάτης. Ὁ διάκονος ὅμως τῆς ἀλήθειας ἀποσποῦσε τίς ἐπιβουλὰς τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἀλήθειας, ἐπειδὴ τάχα

6. Πράξ. 6.9.

νερωῶν τὴν οὖσαν, ἀλλὰ ποιῶν τὴν μὴ οὖσαν ἀλήθειαν. 'Τί ταῦ-
 20 τα συσκευάζεις κατὰ τοῦ κήρυκος;' Πρὸς τὸν διάβολον εἶπομι
 ἄν· εἰ σοὶ τίς ἐστι δύναμις, τὴν ἐν Στεφάνῳ βλάβον ἀλήθειαν, εἰ
 δὲ ἐκείνη τῶν σῶν μηχανημάτων ὑψηλοτέρα, τί περι τὸ σκευος
 τῆς ἀληθείας ἀπασχολεῖς τὴν κακόνοιαν καὶ ἀναιρεῖς τὸ περιέ-
 χον καταλιπὼν τὸ ἐγκείμενον, οἷόν τι ποιοῦσιν οἱ κύνες, τοὺς
 25 λίθους οἷς βάλλονται περιχαινοντες, τοῦ βάλλοντος οὐχ ἀπτόμε-
 νοι;

7 Ἐπειδὴ τοίνυν ἀπηλέγχθη διὰ τῶν ἀληθεστάτων τὸ ψεῦδος,
 καὶ οὐκέτι οἷός τε ἦν ὁ πονηρὸς ἄλλον τινὰ προαγωνιστὴν τῆς
 ἀπάτης εὐρεῖν, πάντων πρὸς τὴν φανέρωσιν τῆς ἀληθείας ἀπο-
 βλεπόντων, ἀναμέμνηται τοῦ ἰδίου παλαίσματος καὶ καταμερί-
 5 σας ἑαυτοῦ τὴν ἐνέργειαν εἰ τε τοὺς κατηγοροὺς καὶ τοὺς δικασ-
 τὰς καὶ ἐν ἀμφοτέροις γενόμενος τοὺς μὲν λέγειν τὰ ψευδῆ
 κατὰ τοῦ Στεφάνου προήγετο, τοὺς δὲ μετ' ὀργῆς τὴν συκοφαν-
 τίαν προσδέχεσθαι. Καὶ ποικίλως ἑαυτὸν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνδια-
 σπείρας πάντα γίνεται τῷ Στεφάνῳ, κατήγορος, δικαστής,
 10 δῆμιος καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ θανάτου ὑπηρεσία, οὐκ εἰδὼς οἶφ'
 πτώματι μετὰ τὴν τοιαύτην ἐπὶ Στεφάνῳ ψῆφον κατενεχθήσε-
 ται. Καθάπερ γὰρ οἱ ἔμπειροι τῶν ἀθλητῶν ὑποβάντες τὸ
 σῶμα τῶν προσπαλαιόντων χαλεπώτερον αὐτοῖς διὰ τινος τε-
 χνικῆς εὐστροφίας τὸ πτώμα κατασκευάζουσιν, οὕτω καὶ ὁ μέ-
 15 γας Στέφανος εἰς γῆν κλιθεὶς τὸ χαλεπὸν σύντριμμα τοῦ ἀντι-
 κειμένου ἐργάζεται.

8 Ἐντεῦθεν γὰρ γίνεται τοῖς ἀποστόλοις ἐπὶ τὴν οἰκουμένην ὁ
 δρόμος, αὕτη τῆς πανταχοῦ τοῦ λόγου διαφοιτήσεως ἡ ἀρχή. Εἰ
 γὰρ μὴ τῇ κατ' ἐκείνου μισοφονίᾳ ὁ δῆμος τῶν Ἰουδαίων κατὰ
 τῶν ἀποστόλων ἐμάνησαν, τάχα μόνοις ἂν Ἱεροσολύμοις ἢ τοῦ
 5 Εὐαγγελίου χάρις ἐναπεκλείετο. Νυνὶ δὲ διωχθέντες παρὰ τῶν

δὲν φανέρωνε τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια ἀλλὰ παρουσίαζε ὡς ἀλήθεια ἐκείνη πού δὲν ἦταν. Ἐπειδὴ κάνεις αὐτὲς τὶς σκευωρίες κατὰ τοῦ κήρυκα; θὰ μπορούσα νὰ ἐρωτήσω τὸν διάβολο. Ἐὰν ἔχεις κάποια δύναμη, βλάψε τὴν ἀλήθεια πού κηρύττει ὁ Στέφανος. Ἐὰν ὁμοίως αὐτὴ εἶναι πέρα ἀπὸ τὰ τεχνάσματά σου, γιατί στρέφεις τὴν ἐχθρική διάθεσή σου κατὰ τοῦ σκεύους τῆς ἀλήθειας καὶ θέλεις νὰ καταστρέψεις τὸ περιέχον ἀφήνοντας τὸ περιεχόμενο, κάνοντας κάτι παρόμοιο μὲ τὰ σκυλιά, πού δαγκώνουν τὶς πέτρες πού τοὺς πετοῦν, χωρὶς νὰ ἀγγίζουσιν αὐτόν πού τὶς πετᾷ;

7 Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐλέγχθηκε τὸ ψεῦδος μὲ ἀληθέστατα ἐπιχειρήματα καὶ δὲν ἦταν πιά ἰκανὸς νὰ βρεῖ ἕναν ἄλλο πρωταγωνιστὴ τῆς ἀπάτης, ἀφοῦ ὅλοι εἶχαν στραμμένα τὰ βλέμματα στὴ φανέρωση τῆς ἀλήθειας, θυμήθηκε τὴ δικὴ του τέχνη καὶ ἀφοῦ μοίρασε τὴν ἐνέργειά του στοὺς κατηγοροὺς καὶ στοὺς δικαστὲς καὶ εἰσηγήθη καὶ στοὺς δύο, ὤθησε τοὺς πρώτους νὰ ἐκτοξεύουσιν ψεῦδος κατὰ τοῦ Στεφάνου καὶ τοὺς δευτέρους νὰ δέχονται μὲ ὀργὴ τὶς συκοφαντίες. Καὶ ἀφοῦ εἰσχώρησε μὲ χίλιες μορφὲς ἀνάμεσα στοὺς Ἰουδαίους, γίνεται τὰ πάντα γιὰ τὸ Στέφανο, κατήγορος, δικαστής, δῆμιος καὶ ἡ ὑπόλοιπη ὑπηρεσία τοῦ θανάτου, μὴ συνειδητοποιώντας ποιά πτώση θὰ δεχόταν αὐτὸς ὁ ἴδιος μετὰ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ κατὰ τοῦ Στεφάνου. Ὅπως δηλαδὴ οἱ ἔμπειροι παλαιστὲς περνώντας ἀπὸ κάτω τὸ σῶμα τοὺς προκαλοῦν μὲ κάποια τεχνικὴ εὐστροφία βαρύτερη τὴν πτώση τῶν ἀντιπάλων τοὺς, ἔτσι κι ὁ μέγας Στέφανος γέρνοντας στὴ γῆ προκαλεῖ τὴ βαριὰ συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ.

8 Ἐὰν δὴν λοιπὸν ἀνοίγει ὁ δρόμος γιὰ τοὺς ἀποστόλους πρὸς τὴν οἰκουμένη, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξάπλωσης τοῦ λόγου σ' ὅλη τὴ γῆ. Ἐὰν δηλαδὴ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων δὲν εἶχαν εἶχαν κυριευθεῖ ἀπὸ μανία κατὰ τῶν ἀποστόλων μὲ τὸν ἐγκληματικὸ φόνο τοῦ Στεφάνου, ἴσως ἡ χάρις τοῦ Εὐαγγελίου νὰ περιοριζόταν μόνο στὰ Ἱεροσόλυμα. Τώρα

Ἰουδαίων ἄλλος ἀλλαγῆ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἔθνῶν κατε-
 σπάρησαν, πανταχόθεν τὸν διάβολον διὰ τῆς τῶν μυστηρίων
 διδασκαλίας ἐξείργοντες. Οὕτω δέχεται τὸν λόγον Σαμάρεια·
 οὕτως ὁδοῦ πάρεργον ἢ τοῦ εὐνούχου σωτηρία παρὰ τοῦ Φι-
 10 λίππου γίνεται· οὕτω τὸ μέγα σκεῦος τῆς ἐκλογῆς Παῦλος,
 θυμῶ καὶ ἀπειλῇ παρὰ τοῦ διαβόλου καθοπλισθεὶς, ἐπ' αὐτὸν
 τρέπει τὴν ὀπλιστὴν τὰς ἀκίδας, πάσης αὐτὸν ὑπερορίζων τῆς
 οἰκουμένης, ὡς μηδένα τόπον καταλιπεῖν τῇ πίστει τοῦ Χρι-
 στοῦ ἀνεπίβατον. Ἐντεῦθεν Αἰγύπτιοι, Σύροι, Πάρθοι καὶ Με-
 15 σοποταμίται, Ἰταλοὶ καὶ Γαλάται, Ἰλλυριοί, Μακεδόνες καὶ τὰ
 πανταχόθεν ἔθνη προσάγει τῇ πίστει διατρέχων ὁ λόγος. Ὁρᾷς
 τοῦ Στεφάνου τὴν ἀθλητικὴν ἐπιστήμην; Πόσοις συνετριβή
 πτώμασιν ὁ ἀντίπαλος, δόξας διὰ τῆς συκοφαντίας ὑπέρτερος
 τοῦ προσπαλαίοντος γίνεσθαι;

9 Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν πάλιν ἐπὶ τὸ στάδιον. Τίσιν λόγοις ἀνα-
 κινουῦσι τὸν δῆμον οἱ συκοφάνται; «Οὐ παύεται», φησί, «λαλῶν
 ρήματα κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου· ἀκη-
 κόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος κα-
 5 ταλύσει τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθνη ἃ παρέδωκεν ἡμῖν
 Μωυσεῖς». Ἡ μὲν οὖν κατηγορία τῶν τοῦ διαβόλου ρητόρων
 τοιαύτη, ἡ δὲ τῶν ἀκούοντων ἀνοία τίς; Ἐπὶ τίνι χαλεπαίνουσι
 τῷ κατηγορηθέντι; Τίνα κακίαν ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐφώρασαν;
 Τὰ μὲν γὰρ προφερόμενα κατ' αὐτοῦ τῶν εἰς ὕστερον ἐκβησο-
 10 μένων ἦν. Ἐφησαν γὰρ αὐτὸν εἰρηκεῖναι τὸν τόπον καταλυθή-
 σεσθαι καὶ τὰ νόμιμα τοῦ Μωυσεῶς μετατεθήσεσθαι. Τί οὖν ἐν
 τούτοις ἐστὶ τὸ ἀδίκημα, κἂν ἀληθεύῃ, κἂν ψεύδηται; Εἰ μὲν
 γὰρ ψεύδεται, τὸ λυποῦν οὐκ ἐκβήσεται, εἰ δὲ ἀληθεύει, τί ἀδι-
 κεῖ ὁ λόγος προμηνύων τὴν ἐκβασιν; Τὰ γὰρ γινόμενα πάντως

ὁμως, ἀφοῦ καταδιώχτηκαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, διασκορπίστηκαν ἐδῶ κι ἐκεῖ στὰ διάφορα ἔθνη τῆς οἰκουμένης καὶ ἀπὸ παντοῦ ἐκτόπιζαν τὸ διάβολο μὲ τὴ διδασκαλία τῶν μυστηρίων. Ἔτσι δέχεται τὸ λόγο ἡ Σαμάρεια, ἔτσι πετυχαίνεται ὑπὸ μορφή παρέργου καθοδὸν ἡ σωτηρία τοῦ εὐνούχου ἀπὸ τὸν Φίλιππο. Ἔτσι τὸ μέγα σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ Παῦλος, ὄπλισμένος ἀπὸ τὸ διάβολο μὲ θυμὸ καὶ ἀπειλές, στρέφει τὶς αἰχμές του ἐναντία στὸν ἴδιο τὸ ὄπλιστή του⁷, βγάζοντάς τον ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς οἰκουμένης, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσει κανένα μέρος ἀδιάβατο στὴν πίστη στὸ Χριστό. Ἀπὸ ἐδῶ Αἰγύπτιοι, Σύροι, Πάρθοι, Μεσοποταμίτες, Ἴταλοι καὶ Γαλάτες, Ἰλλυριοί, Μακεδόνες, κι ὁ λόγος διατρέχοντας ὀδηγεῖ στὴν πίστη τὰ ἔθνη ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Βλέπεις τὴν ἀθλητικὴ τέχνη τοῦ Στεφάνου; Μὲ πόσες πτώσεις συντρίφτηκε ὁ ἀντίπαλος, πιστεύοντας ὅτι μὲ τὴ συκοφαντία θὰ ὑπερτεροῦσε κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του;

- 9 Ἄλλὰ ἄς ἐπανεέλθομε πάλι στὸ στάδιο. Μὲ τί λόγια κινητοποιοῦν οἱ συκοφάντες τὸ πλῆθος; «Δὲν παύει», λέει, «νὰ καταφέρεται ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ ἀγίου ναοῦ καὶ τοῦ νόμου. Γιατὶ τὸν ἀκούσαμε νὰ λέει, ὅτι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος θὰ καταλύσει τὸν ναὸ αὐτὸ καὶ θὰ ἀλλάξει τὰ ἔθιμα ποὺ μᾶς παρέδωσε ὁ Μωυσῆς»⁸. Αὐτὴ εἶναι ἡ κατηγορία τῶν ρητόρων τοῦ διαβόλου. Ποιὰ ὁμως εἶναι ἡ ἀνοησία τῶν ἀκροατῶν; Γιὰ ποιὸ λόγο ὀργίζονται ἐναντίον ἐκείνου ποὺ κατηγορήθηκε; Ποιὰ κακία ἀνακάλυψαν στοὺς λόγους του; Αὐτὰ ποὺ τοῦ κατηγοροῦσαν ἀναφέρονταν σὲ πράγματα ποὺ θὰ πραγματοποιοῦνταν ἀργότερα. Γιατὶ τὸν κατηγοροῦσαν ὅτι εἶπε πὼς θὰ καταλυθεῖ ὁ ναὸς καὶ θὰ ἀλλάξουν οἱ διατάξεις τοῦ Μωυσῆ. Ποιὸ εἶναι ἐδῶ τὸ ἀδίκημα, εἴτε αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ εἴτε ψεύδεται; Ἄν ψεύδεται, δὲ θὰ πραγματοποιηθεῖ τὸ λυπηρὸ, ἂν ἀληθεύει, τί ἀδικεῖ ὁ λόγος προμηνύοντας τὴν πραγματοποίησι; Γιατὶ ὅ,τι εἶναι νὰ γίνῃ θὰ γίνῃ

8. Πράξ. 6,12-14.

15 ἐκβήσεται καὶ σιωπώντων καὶ μὴ, ὁ δὲ φόνος τοῦ προμηνύσαντος τίνα φέρει τῶν λυπούντων διόρθωσιν; Εἶτα κατηγορεῖται μὲν Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ἡ δὲ τῆς τιμωρίας ψῆφος ἐπὶ τὸν Στέφανον φέρεται. Καίτοι, εἰ ὁ ἀδικῶν κινεῖ τὴν ὀργήν, ἀδίκημα δέ ἐστιν ἢ τοῦ τόπου καὶ τῶν ἐθῶν μεταποιήσις, ταῦτα δὲ 20 οὐ παρὰ Στεφάνου, ἀλλὰ παρὰ Ἰησοῦ γίνεσθαι φησιν ὁ κατήγορος, ἐπὶ τὸν κατηγορηθέντα πάντως ἔδει συγκινεῖσθαι τὸ δικαστήριον.

10 Ὡς τῆς ἀδικίου τῶν ἀκουόντων ψήφου! Ἐπειδὴ Ἰησοῦς, φησὶν, μεταποιήσει τοὺς νόμους, καταλευσθήτω ὁ Στέφανος. Πῶς δὲ καταλύσει τὸν νόμον ὁ Ἰησοῦς ὁ οὕτω περὶ τὸν νόμον ἔχων, ὁ τοσαῦτα πρὸς βεβαίωσιν τῶν ἀρχαίων νομοθετήσας, ὁ 5 εἰπὼν, «οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι», ὁ τὸν περὶ τοῦ μὴ φονεῦσαι νόμον διὰ τοῦ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὀργισθῆναι τοῖς μαθηταῖς βεβαιώσας, ὁ τῇ ἐπιθυμίᾳ συνεκβαλὼν τὴν μοιχείαν, ὁ διὰ τοῦ μὴ ἀμῦνασθαι τὸν προλελυπηκότα κελεῦσαι τὸ μηδὲ ἀρχεῖν ἀδίκων χειρῶν κατασκευάσας, ὁ διὰ τῆς 10 μεταδόσεως τῶν προσόντων τὸ κατὰ πλεονεξίαν πάθος ὑπερορίσας; Πῶς οὐτε ἐμνημονεύθη ταῦτα οὐτε συνεξητάσθη τῇ κρίσει; Ἐβουλόμην νῦν παρεῖναι μοι τῶν μαιφόνων ἐκείνων δικαστῶν τὸ συνέδριον καὶ μαθεῖν περὶ τῶν τόπων ὑπὲρ ὧν χαλεπαίνουσι, ποῦ ὁ διώνυμος ἐκεῖνος ναός, ποῦ τὰ ἀπιστούμενα 15 τῶν λίθων μεγέθη, ποῦ τὸ χρυσίον ἐκεῖνο τὸ τῇ λοιπῇ ὄλῃ τῇ περὶ τὸν ναὸν μικροῦ δεῖν ἰσοστάσιον, ποῦ αἱ νόμιμοι ἱερουργίαι, ὁ κριός, ὁ μόσχος, ὁ ἀμνός, ἡ δάμαλις, ἡ περιστερά, ἡ τρυγών, ὁ ἀποπομπαῖος χίμαρος; Εἰ διὰ τοῦτο τοῦ Στεφάνου θάνα-

ὅπως δὴποτε εἴτε σωπάσομε εἴτε ὄχι. Ὁ φόνος ὁμοῦς ἐκείνου ποῦ ἔκανε τὴν προαγγελία τί διόρθωση πετυχαίνει τῶν λυπηρῶν; Ἐπειτα, κατηγορεῖται ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ἡ ἀπόφαση ὁμοῦς τῆς τιμωρίας βγαίνει κατὰ τοῦ Στεφάνου. Ἐὰν καὶ βέβαια, ἂν κινεῖ τὴν ὀργὴν αὐτὸς ποῦ ἀδικεῖ καὶ τὸ ἀδίκημα εἶναι ἡ μεταβολὴ τοῦ νόμου καὶ τῶν ἐθνῶν, κι αὐτὰ λέει ὁ κατήγορος δὲ θὰ γίνουν ἀπὸ τὸ Στέφανο ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ἔπρεπε τὸ δικαστήριον νὰ ξεσηκωθεῖ ἐναντίον ἐκείνου ποῦ κατηγορήθηκε.

- 10 Πόσο ἀδικη ἡ ἀπόφαση τῶν ἀκροατῶν! Ἐπειδή, λέει, ὁ Ἰησοῦς θὰ ἀλλάξει τοὺς νόμους, ὡς λιθοβοληθεῖ ὁ Στέφανος. Πῶς ὁμοῦς ὁ Ἰησοῦς θὰ καταλύσει τὸ νόμο, αὐτὸς ποῦ ἀντιμετωπίζει ἔτσι τὸ νόμο, αὐτὸς ποῦ τόσα νομοθέτησε γιὰ τὴ στήριξη τῶν παλαιῶν, αὐτὸς ποῦ εἶπε «δὲν ἦρθα νὰ καταλύσω τὸ νόμο, ἀλλὰ νὰ τὸν συμπληρώσω»⁹, αὐτὸς ποῦ πρόβαλε στοὺς μαθητὲς τοῦ ἰσχυρὸ τὸ νόμο τοῦ «μὴ φονεύσεις» μὲ τὸ συμπλήρωμά του «οὔτε κὰν νὰ ὀργιστεῖς», αὐτὸς ποῦ μαζί μὲ τὴν ἐπιθυμία ἀπέρριψε καὶ τὴ μοιχεία, αὐτὸς ποῦ μὲ τὴν ἐντολή του «νὰ μὴν πολεμοῦμε ἐκείνον ποῦ μᾶς ἔχει λυπήσει», μᾶς ἔδωσε τὸν κανόνα «οὔτε ν' ἀρχίζομε πρῶτοι τὴν ἀδικίαν», αὐτὸς ποῦ μὲ τὴ διανομὴ τῶν ὑπαρχόντων μας ἐξόρισε τὸ πάθος τῆς πλεονεξίας¹⁰; Πῶς οὔτε ἀναφέρθηκαν αὐτὰ οὔτε συνεξετάστηκαν στὴν ἀπόφαση; Θὰ ἤθελα νὰ ἔχω μπροστά μου τὸ συμβούλιον τῶν ἐγκληματικῶν ἐκείνων δικαστῶν καὶ νὰ πληροφορηθῶ γιὰ τὰ σημεῖα ἐκείνα ποῦ τοὺς ἐρέθιζαν, ποῦ εἶναι ὁ ξακουστὸς ἐκεῖνος ναός, ποῦ εἶναι τὰ ἀπίστευτα μεγέθη τῶν πετρῶν, ποῦ εἶναι ἐκεῖνο τὸ χρυσάφι ποῦ παρολίγο θὰ ἰσοφάριζε ὅλα τὰ ἄλλα ὑλικά τοῦ ναοῦ, ποῦ εἶναι οἱ σύμφωνες μὲ τὸ νόμο ἱερὲς τελετές, τὸ κριάρι, ὁ μόσχος, ὁ ἀμνός, ἡ δάμαλη, τὸ περιστέρι, τὸ τρυγόνι, ὁ ἀποδιοπομπαῖος τράγος; Ἐὰν καταδικάζουν τὸ Στέφανο σὲ θάνατο γι' αὐτὸ, γιὰ νὰ μὴν πραγματοποιηθεῖ κανέ-

10. Γιὰ τὰ παρακάτω βλ. Ματθ. 5,21-22· 28· 39. 5,10. 6,19.

τον καταψηφίζονται, ἵνα μηδὲν τῶν σκυθρωπῶν ἐκείνων εἰς
 20 πέρασ ἔλθῃ, δειξάτωσαν ὅσα διὰ τῆς μαιφονίας ἑαυτοῖς διεσώ-
 σαντο. Εἰ δὲ οὐδὲν τούτων ἐστίν, ὑπὲρ οὗ τὴν ψῆφον ἐκείνην
 ἐξήνεγκαν, ἀντὶ τίνος ὁ φόνος, εἰπάτωσαν.

11 'Ἄλλ' ἴδωμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς τῶν ἀγώνων, ὅπως ἀμύνεται
 τοὺς μαιφόνους ὁ ταῖς νιφάσι τῶν λίθων καταχωννύμενος,
 ποίας ἀντιπέμπει βολὰς κατὰ τῶν ἀφιέντων τὰς τῶν λίθων βο-
 λάς. Μαθέτωσαν Ἰουδαίων παῖδες τὰ τῶν Χριστιανῶν ὄπλα,
 5 οἷς πρὸς ἄμυναν τῶν λυπούντων χρησάμενος ὁ μέγας Στέφανος
 νόμον τῷ βίῳ τὸ ἔργον πεποίηται. Οἱ μὲν γὰρ θηριώδει τινὶ καὶ
 ἀπνηεὶ τῇ λύσση κύκλω περιστάντες τὸν ἅγιον πρὸς ἓνα σκο-
 πὸν οἱ πάντες ἔβαλλον, πᾶν τὸ ὑπὸ χεῖρα γενόμενον ὄπλον κατὰ
 τοῦ Στεφάνου ποιούμενοι, ὁ δὲ καθάπερ τις ἱερεὺς κατὰ τὸν
 10 πνευματικὸν νόμον εὐαγῆ θυσίαν ἱερουργῶν οὐκ ἀλλότριον,
 ἀλλὰ τὸ ἴδιον προσάγων σῶμα, καὶ ἀντὶ σπονδῆς ἀπορραίνων
 τοῦ αἵματος, δι' ἑαυτοῦ τὸν Θεόν, ὃν ἐν τοῖς οὐρανίοις ἀδύτοις
 ἔβλεπεν, ὑπὲρ τῶν πλημμελούντων ἐξίλειουτο, εὐεργεσίᾳ τὴν
 μαιφονίαν αὐτῶν ἀμειβόμενος, βοῶν ἐν ταῖς τῶν φονευτῶν
 15 ἀκοαῖς καὶ λέγων· «Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύ-
 την». Καὶ ὁ μὲν ἐξήλειφεν αὐτῶν δι' εὐχῆς τὴν ἁμαρτίαν, ἦν
 ταῖς παρανόμοις αὐτῶν χερσὶν οἱ μαιφόνου ἐχειρογράφουν, οἱ
 δὲ καὶ πρὸς τὴν εὐχὴν παρωξύνοντο καὶ οὐ πρότερον ἀνίσταν
 βάλλοντες, ἕως ὁ μέγας Στέφανος καθάπερ ἄνθεσιν ἀπαλοῖς ἢ
 20 δρόσω τινὶ κούφῃ περιρρέόμενος εἰς τὸν γλυκύν τε καὶ μακάρι-
 στον ὕπνον ἐκλίθη.

12 'Ἄλλ' ἔφθασεν ἡ νίκη τοὺς ἄθλους, καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων
 ὀρῶμεν τὸν στεφανίτην. Πρὶν γὰρ θεωρῆσαι τὴν ἀγωνίαν, πρὸς
 τὸ πέρασ τῶν ἄθλων ὑπὸ τοῦ λόγου παρήχθημεν. Ἔδει γὰρ οἱ-

να ἀπὸ τὰ λυπηρὰ αὐτά, ἃς μᾶς δείξουν τί διέσωσαν μὲ τὸ ἔγκλημά τους. Ἐὰν ὁμοῦς δὲν ἐβγαλαν τὴν ἀπόφασή τους γιὰ κανένα ἀπὸ αὐτά, τότε γιὰ ποιό πράγμα ἐγίνε ὁ φόνος; Ἐὰς μᾶς ποῦν.

- 11 Ἄλλὰ ἂς δοῦμε στὴ συνέχεια τῶν ἀγῶνων του, πῶς ἀποκρούει τοὺς ἐγκληματίες αὐτὸς ποὺ καταπλακῶνεται ἀπὸ τὶς σὰν σύννεφα πέτρες, ποιῆς εἶναι οἱ δικές του βολές ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἐξαπολύουν τὶς βολές μὲ τὶς πέτρες. Ἐὰς γνωρίσουν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ ὄπλα τῶν Χριστιανῶν, ποὺ χρησιμοποίησε γιὰ ν' ἀποκρούσει αὐτοὺς ποὺ τὸν λυποῦσαν ὁ μέγας Στέφανος, κάνοντας τὴ συμπεριφορά του νόμο τῆς ζωῆς. Ἐκεῖνοι λοιπὸν μὲ λύσσα ἄγρια καὶ θηριώδη εἶχαν περικυκλώσει τὸν ἅγιο καὶ τὸν χτυποῦσαν ὅλοι γιὰ ἓνα σκοπό, χρησιμοποιοῦντας κατὰ τοῦ Στεφάνου κάθε ὄπλο ποὺ μποροῦσαν νὰ κρατήσουν. Ἐνῶ ἐκεῖνος σὰν ἓνας ἱερέας προσφέροντας θυσία ἱερὴ σύμφωνα μὲ τὸν πνευματικὸ νόμο ὄχι ξένη, ἀλλὰ τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα, κι ἀντὶ σπονδῆς ραντίζοντας μὲ τὸ αἷμα του, ἤθελε νὰ ἐξιλεῶσει τὸ Θεό, ποὺ τὸν ἐβλεπε στὰ ἄδυτα τοῦ οὐρανοῦ, γιὰ χάρη τῶν παρανόμων μὲ τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα, ἀνταμείβοντας τὸ ἔγκλημά τους μὲ εὐεργεσία καὶ φωνάζοντας στ' αὐτὰ τῶν φονέων του· «Κύριε, μὴν τοὺς καταλογίσεις τὴν ἁμαρτία τους αὐτή»¹¹. Καὶ αὐτὸς βέβαια ἔσβησε μὲ τὴν προσευχὴ του τὴν ἁμαρτία τους ποὺ χειρογραφοῦσαν ὁ μιανοὶ φονιάδες μὲ τὰ παράνομα χέρια τους, αὐτοὶ ὁμοῦς ἐρεθίζονταν κι ἀπὸ τὴν προσευχὴ καὶ δὲ σταμάτησαν νὰ τὸν χτυποῦν, ὥσπου ὁ μέγας Στέφανος, σὰν νὰ τὸν ἔρραινεν μὲ ἀπαλὰ ἄνθη ἢ μὲ μιὰ ἀνάλαφρη δροσιά, ἔκλινε στὸν γλυκὸ μακαρισμένο ὕπνο.

- 12 Ἡ νίκη ἦρθε πρὶν τελειῶσουν τ' ἀγωνίσματα καὶ βλέπομε στεφανωμένο τὸ νικητὴ πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τους. Προτοῦ δηλαδὴ δοῦμε τὸ ἀγώνισμα, παρασυρθήκαμε ἀπὸ τὸ λόγο

11. Πράξ. 7,60.

μαι μὴ παραδραμεῖν ἐκεῖνα τῷ λόγῳ, δι' ὧν μάλιστα ἢ τοῦ
 5 μάρτυρος ἀρετὴ διεδεικνυτο. Οἷον ἦν τὸ τῶν φονόντων συνέ-
 δριον, καὶ πῶς κατὰ τὸ ἴσον πᾶσι πρὸς τὸν φόνον ὁ θυμὸς διε-
 γήγερτο· ὅση πρὸς τὸ κακὸν ἦν τοῖς συνειλεγμένοις ἢ σύμπνοια·
 οἷον ἐκάστου τὸ βλέμμα, οἷον τὸ σχῆμα, οἷον τὸ περὶ τοὺς ὀδόν-
 10 τας πάθος, καθὼς παρασημαίνεται ἢ θεία Γραφή, ὅτι «διε-
 πρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν καὶ ἔβρουχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐ-
 τόν». Καὶ ὁς ἐν μέσῳ τοιούτων καὶ τοσοῦτων ἐστὼς καὶ πάση
 τῇ ἀντικειμένη δυνάμει τῇ ἐν τοῖς μαιφόνοις ἐνεργουμένη ἐαυ-
 τὸν ἀντεγείρων διὰ πάντων ὑπερέσχε τῷ μεγαλοφυεῖ τοῦ φρο-
 νήματος, ἀντιτιθεὶς τῷ μὲν θυμῷ τὴν μακροθυμίαν, ταῖς δὲ
 15 ἀπειλαῖς τὴν ὑπεροψίαν, τῷ δὲ τοῦ θανάτου φόβῳ τὴν τῆς
 ζωῆς καταφρόνησιν, τῷ μίσει τὴν ἀγάπην, τῇ δυναστείᾳ τὴν εὐ-
 ποιίαν, τῇ συκοφαντίᾳ τὴν τῆς ἀληθείας φανέρωσιν. Οὐ γὰρ δι'
 ἑνὸς τρόπου νικητῆς ὁ τῆς ἀληθείας ἀγωνιστῆς ἀπεδείκνυτο,
 ἀλλὰ πρὸς πᾶν εἶδος κακίας τῆς τότε τοῖς Ἰουδαίοις ἐνεργουμέ-
 20 νης ἐαυτὸν διὰ τῆς ποικίλης ἀρετῆς καταμερίσας, καὶ πᾶσι συν-
 ἐπλάκη καὶ ὑπερέσχε τῶν πάντων.

13 Οὕτως ἀκούω καὶ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι τοὺς πλεονε-
 κτοῦντας κατὰ τὴν δύναμιν πρὸς ὄλον πολλάκις ἀποδουμένους
 τὸ γυμνικὸν στάδιον κατὰ πάντων φέρεσθαι τῶν ἀντιπάλων τὰ
 νικητήρια. Τοιοῦτος ὁ τοῦ σταδίου τῶν μαρτύρων καθηγησάμε-
 5 νος πρὸς πᾶσαν τοῦ ἀντικειμένου τὴν δύναμιν ἐαυτὸν ἀντιτάζας
 λαμπρὸς τῇ κατὰ πάντων ἀναδείκνυται νίκη· τὴν ψευδώνυμον
 σοφίαν τὴν διὰ Λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων καὶ τῶν ἀπὸ τῆς
 Ἀλεξάνδρου πόλεως σοφῶν αὐτῷ προσπαλαίουσαν διὰ τῆς
 ἀληθοῦς σοφίας κατηγωνίσαστο, τὸν φόβον διὰ τῆς παρρησίας,
 10 τὴν ἀπειλὴν διὰ τῆς ὑπεροψίας, τὴν πικρίαν διὰ τῆς εὐποιίας, τὸ
 ψεῦδος διὰ τῆς ἀληθείας. Οἱ μὲν πρὸς τὸν φόνον ἐβλεπον καὶ

στο τέλος τῶν ἀθλημάτων. Ἐπρεπε βέβαια, νομίζω, νὰ μὴν τὰ προσπεράσει ὁ λόγος μας ἐκεῖνα πού δείχνουν μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὴν ἀρετὴ τοῦ μάρτυρα. Τί ἦταν δηλαδὴ ἐκεῖνο τὸ συμβούλιο τῶν διψασμένων γιὰ αἷμα καὶ πῶς ἀναψε σὲ ὄλους ὁ ἴδιος πόθος τοῦ φόνου· πόση σύμπνοια εἶχαν γιὰ τὸ κακὸ ὄλοι οἱ συγκεντρωμένοι· τὸ βλέμμα τοῦ καθενός, ἡ στάση, τὸ τριξίμο τῶν δοντιῶν, ὅπως τὸ δηλώνει ἡ θεία Γραφή λέγοντας· «οἱ καρδιές τους ἀγρίευαν καὶ ἔτριζαν ἐναντίον του τὰ δόντια τους»¹². Κι αὐτὸς ἀνάμεσα σὲ τέτοιο καὶ τόσο ὄγλο κι ἀντιπαραθέτοντας τὸν ἑαυτὸ του στὴν ἀντίθετη δύναμη τῶν παρανόμων πού ὀργιάζε, στάθηκε ἀνώτερος σὲ ὄλα μὲ τὴ μαγαλοφροσύνη του. Στὸ θυμὸ ἀντιπαραθέσε τὴ μακροθυμία, στίς ἀπειλὲς τὴν ἀδιαφορία, στὸ φόβο τοῦ θανάτου τὴν περιφρόνηση τῆς ζωῆς, στὸ μῖσος τὴν ἀγάπη, στὴν ἐχθρα τὴν εὐεργεσία, στὴ συκοφαντία τὴ φανέρωση τῆς ἀλήθειας. Ὁ ἀγωνιστὴς δηλαδὴ τῆς ἀλήθειας δὲν ἀποδεικνυόταν νικητὴς μ' ἓνα τρόπο, ἀλλὰ μοιράζοντας τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὴν πολλαπλὴ ἀρετὴ του σύμφωνα μὲ κάθε εἶδος κακίας πού ἐκδήλωναν τότε οἱ Ἰουδαῖοι καὶ μὲ ὄλους συγκρούστηκε καὶ ὄλους τοὺς νίκησε.

- 13 Ἐτσι ἀκούω καὶ γιὰ τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνες· οἱ δυνατώτεροι ἀθλητὲς ἀγωνίζονται συχνὰ σὲ ὄλους τοὺς ἀγῶνες καὶ ἡ νίκη τους εἶναι εἰς βάρους ὄλων τῶν ἀνταγωνιζομένων. Ἐτσι κι ὁ πρῶτος στὸ στάδιο τῶν μαρτύρων ἀνταγωνίστηκε ὄλη τὴ δύναμη τοῦ ἀντιπάλου μας κι ἀναδείχτηκε λαμπρὸς νικητὴς μὲ τὴ νίκη του εἰς βάρους ὄλων. Τὴν ψευδῶνυμη σοφία πού τὸν πολεμοῦσε στὸ πρόσωπο τῶν Λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρινῶν σοφῶν τὴ νίκησε μὲ τὴν ἀληθινὴ σοφία, τὸ φόβο τὸν νίκησε μὲ τὸ θάρρος, τὴ φοβέρα μὲ τὴν ἀδιαφορία, τὴν ἐχθρα μὲ τὴν εὐεργεσία, τὸ ψέμα μὲ τὴν ἀλήθεια. Ἐκεῖνοι εἶχαν τὰ μάτια τους στὸ φόνο κι

12. Πράξ. 7,54.

ἤδη τὰς χεῖρας τοῖς λίθοις ἐξώπλιζον καὶ τῷ βλέμματι καὶ τῷ ἄσματι καὶ τῇ τῶν ὀδόντων συμπτώσει τὴν πικρίαν ἐπισημαίνοντες, ὁ δὲ ὡς ἀδελφοὺς ἑώρα καὶ ὡς πατέρας ἠσπάζετο.

15 « Ἄνδρες », γάρ φησιν, « ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε ».

14 Οἱ μὲν τὴν συκοφαντίαν πιθανῶς συνέπλασσαν, τῷ δὲ τὸ τῶν φονόντων συνέδριον τῆς ἀληθείας φροντιστήριον ἦν. Οὐκ ἐπέκοπτε φόβῳ τὸν λόγον οὐδὲ πάρετος πρὸς τὴν ἐλπίδα τῶν κινδύνων ἐγίνετο οὐδὲ πρὸς τὸν θάνατον ἐβλεπεν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ
5 ὕψους τὴν ψυχὴν ἔχων καὶ τὰ ἐν ποσὶ πάντα περιορῶν ὡς παιδία μάτην ἀφραίνοντα ἐπαιδαγώγει τῷ λόγῳ, τοῖς παρ' αὐτῶν ἐκείνων πιστευομένοις εἰς ἀπόδειξιν τοῦ πεπλανῆσθαι αὐτοὺς περὶ τῶν δογμάτων συγχρῶμενος. Ἄβρααμ τῷ λόγῳ παράγεται καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ἱστορία πᾶσα δι' ὀλίγων ὑπ' ὄψιν ἄγεται, εἶτα
10 ἡ τῶν ἐφεξῆς ἀγίων διαδοχὴ. Μωυσῆς ἐπὶ τοῦτοις τικτόμενος, ἀνατρεφόμενος, παιδευόμενος ἐπὶ τοῦ ὄρους μυσταγωγούμενος, μαστίζων τὴν Αἴγυπτον, τὸ Ἰσραηλιτικὸν διασώζων, τὸ κατὰ τὸν Κύριον προμηνύων μυστήριον, ὃ καὶ μάλιστα συγκινεῖ τὸ συνέδριον καὶ ἀναθερμαίνει τὴν νόσον, ὅτι καὶ Μωυσῆς, οὐ δὴ
15 προσεποιοῦντο ὑπερσπουδάζειν, συνήγορος ἐπεδείχθη τοῦ δόγματος. Ἐφ' ᾧ καὶ διαναστάντες τὸ πέρας ἐπάγουσιν ἄξιον καὶ τῆς ἰδίας πικρίας καὶ τῆς τοῦ Στεφάνου ἐπιθυμίας. Ὁ μὲν γὰρ ἐκβὰς τὴν φύσιν καὶ πρὶν ἐκβῆναι τοῦ σώματος βλέπει τοῖς καθαροῖς ὀφθαλμοῖς οὐρανίας αὐτῷ πύλας δισταμένας καὶ τὸ ἐν-
20 τὸς τῶν ἀδύτων διαφαινόμενον, αὐτὴν τε τὴν θεῖαν δόξαν καὶ τὸ τῆς δόξης ἀπαύγασμα· καὶ τῆς μὲν πατρικῆς δόξης οὐδεὶς ὑπογράφεται χαρακτῆρ διὰ τοῦ λόγου, τὸ δὲ ἀπαύγασμα ἐν τῷ

ἐφοδιάζονταν μὲ πέτρες καὶ διαλαλοῦσαν τὴν ἐχθρα τοὺς μὲ τὸ βλέμμα, μὲ τὴν ἀναπνοή, μὲ τὸ σφίξιμο τῶν δοντιῶν, ἐνῶ αὐτὸς τοὺς ἐβλεπε σὰν ἀδελφοὺς καὶ τοὺς ἀσπαζόταν σὰν πατέρες. Γιατὶ λέει «ἄνδρες, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούστε»¹³.

- 14 Ἐκεῖνοι βέβαια ἐπλαθάν τὴ συκοφαντία ἀληθοφανή, γι' αὐτὸν ὁμοῦς τὸ συμβούλιο τῶν φονέων τοῦ ἦταν φροντιστήριον τῆς ἀλήθειας. Δὲ σταματοῦσε τὸ λόγο τοῦ ἀπὸ τὸ φόβον οὔτε παρέλυε ἀπὸ τὸ φόβον τῶν κινδύνων οὔτε ἔδινε σημασία στὸ θάνατον, ἀλλὰ, στρέφοντας ψηλὰ τὴν ψυχὴ τοῦ καὶ περιφρονώντας ὅλα ὅσα ἦταν στὰ πόδια τοῦ, τοὺς παιδαγωγοῦσε μὲ τὸν λόγο τοῦ σὰν ἀνόητα παιδιά, χρησιμοποιοῦντας τὰ ἴδια ποὺ ἐκεῖνοι πίστευαν γιὰ ν' ἀποδείξει τὴν πλάνη τοὺς στὰ δόγματα. Εἰσάγεται στὸν λόγο τοῦ ὁ Ἀβραὰμ καὶ παρουσιάζεται μπροστὰ τοὺς μὲ συντομία ἢ ἱστορία τοῦ¹⁴ καὶ ἔπειτα ἢ σειρὰ τῶν ἐπομένων ἀγίων¹⁵. Ἐπειτ' ἀπὸ αὐτοὺς γεννιέται ὁ Μωυσῆς, ἀνατρέφεται, παιδεύεται, μυσταγωγεῖται ἐπάνω στὸ ὄρος, προκαλεῖ τὶς μάστιγες τῆς Αἰγύπτου, διασώζει τοὺς Ἰσραηλίτες, προμηνύει τὸ σχετικὸ μὲ τὸν Κύριον μυστήριον. Αὐτὸ ταράζει ὑπερβολικὰ τὸ συνέδριον καὶ ξαναανάβει τὸ πάθος, ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωυσῆς, ποὺ ὑποκρίνονταν ὅτι τὸν σέβονταν ἐξαιρετικὰ, παρουσιάστηκε συνήγορος τῆς πίστεως. Πάνω σ' αὐτὸ σηκώνονται καὶ προκαλοῦν ἕνα τέλος ἄξιον καὶ τῆς ἐχθρας τοὺς καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Στεφάνου. Αὐτὸς ξεπερνώντας τὰ ὄρια τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ προτοῦ ἐγκαταλείψει τὸ σῶμα βλέπει μὲ καθαρὰ μάτια νὰ τοῦ ἀνοίγονται οἱ πύλες τῶν οὐρανῶν καὶ νὰ φαίνεται τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀδύτου, ἢ ἴδια ἢ θεῖα δόξα καὶ τῆς δόξας τὸ ἀπαύγασμα. Καὶ τῆς πατρικῆς βέβαια δόξας δὲν μπορεῖ νὰ δοθεῖ καμιά ἀπεικόνιση μὲ τὸν λόγο, τὸ ἀπαύγασμα ὁμοῦς τῆς δόξας τὸ ἀντικρίζει ὁ ἀθλητὴς μὲ τὴν μορφήν ποὺ τὸ εἶδαν οἱ ἄνθρωποι

14. Πράξ. 7,2-7

15. Βλ. Πράξ. 7,20· 21· 22· 30· 34· 36· 37.

ὄφθεντι τοῖς ἀνθρώποις εἶδει τῷ ἀθλητῇ καθορᾶται, ὡς ἦν χωρητὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, οὕτω φαίνόμενον.

- 15 Ὁ μὲν οὖν ἔξω γεγωνὸς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ πρὸς τὴν ἀγγελικὴν μεταποιηθεὶς χάριν, ὡς καὶ αὐτοῖς εἶναι τοῖς μαιφόνους ἐν θαύματι, πρὸς τὴν τῶν ἀγγέλων ἀξίαν τοῦ περὶ τὸ πρόσωπον εἶδους ἀλλοιωθέντος, καὶ εἶδε τὰ ἀθέατα καὶ τὴν
 5 ὄφθεισαν αὐτῷ χάριν ἐβόησεν, οἱ δὲ συνεῖχον τὰ ὦτα καὶ τὸ δι-
 ἡγημα τῆς ὀπτασίας οὐ παρεδέχοντο, καλῶς τοῦτο γοῦν ἐν πᾶσι ποιήσαντες· οὐδὲ γὰρ ἦν ἀξία βεβήλων ἀκοῆ θείας ἐμφανείας διηγήματα δέξασθαι. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐκοινωνεῖ τοῖς παροῦσι τῆς χάριτος, εἰς τὸ κοινὸν ἐκεῖνα προτιθεὶς τῷ διηγήματι, ὧν
 10 κατὰ μόνας ἠξίωτο, «θεωρῶ», λέγων, «τοὺς οὐρανοὺς ἀνεω-
 γότας καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, οἱ δὲ κράζαντες φωνῇ μεγάλη καὶ συσχόντες τὰ ὦτα αὐτῶν ὤρμησαν ἐπ' αὐτὸν ὀμοθυμαδόν». Καλῶς προσέθηκεν ἡ περὶ αὐτὸν ἱστορία τὴν κραυγὴν τοῖς ἔργοις, ἵνα δείξῃ τὴν τῆς προαι-
 15 ρέσεως αὐτῶν πρὸς τοὺς Σοδομίτας συγγένειαν. Καὶ γὰρ καὶ τὸ ἐκεῖνων ἀνόμημα κραυγὴ παρὰ τοῦ κρίνοντος ὀνομάσθη. «Κραυγὴ», γὰρ φησι, «Σοδόμων καὶ Γομόρρας ἀνήλθε πρὸς με». Ἐκραζαν τοίνυν καὶ οὗτοι, ἵνα ἀκουσθῇ αὐτῶν ἢ ἐπὶ Στε-
 φάνῳ κραυγὴ.

- 16 Οὐ μὴν ἡγνῶει ὁ ἀθλητὴς διὰ τῆς πικρίας τῶν μαιφονούντων εὐεργετούμενος. Τῷ γὰρ περὶ αὐτὸν τῶν καταλευόντων κύκλῳ στεφανωθείς οὕτως ἐδέξατο τὸ γινόμενον ὡς στέφανον νικητήριον ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἐναντίων πλεκόμενον. Διὸ καὶ εὐ-
 5 λογία τοὺς μαιφόνους ἀμύνεται, οὐκ ἀξιῶν πρὸς τὰς ἐναντίας ἐκβάσεις τὴν ἐπ' αὐτῷ πρᾶξιν καταμερίζεσθαι, ὡς ἐκείνῳ μὲν

ποι, παρουσιαζόμενο ἔτσι ὅπως ἦταν δυνατό νὰ τὸ δεῖ ἡ ἀνθρώπινη φύση.

15 Αὐτὸς λοιπὸν εἶχε βγεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση κι εἶχε ἀλλάξει πρὸς τὴν ἀγγελικὴ χάρη, ὥστε νὰ θαυμάζουν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ φονιάδες τοῦ μ' αὐτῇ τῇ μεταβολῇ τοῦ προσώπου τοῦ σὲ ἀγγέλου¹⁶, ὅποτε εἶδε καὶ τὰ ἀόρατα καὶ εἶχε φωνάζει γιὰ τὸ δράμα ποῦ τοῦ εἶχε χαριστεῖ. Ἐκεῖνοι ὁμως ἐκλείναν τ' αὐτιά τους καὶ δὲν παραδέχονταν τὴ διήγηση γιὰ τὴν ὄπτασία. Γιατὶ δὲν ἦταν βέβαια ἀξία ἡ ἀκοὴ βέβηλων ἀνθρώπων νὰ δεχτεῖ διηγήματα τῆς θείας φανέρωσης. Ἐκεῖνος μετέδιδε τὴ χάρη στοὺς παρόντες κάνοντας μὲ τὴ διήγησή του κοινὰ καὶ στοὺς ἄλλους αὐτὰ ποῦ εἶχε ἀξιωθεῖ μόνος αὐτὸς, λέγοντας· «κοιτάζτε, βλέπω ἀνοιχτοὺς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν Υἱὸ τοῦ Ἀνθρώπου νὰ στέκεται στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ. Αὐτοὶ ὁμως βγάζοντας δυνατὲς φωνές καὶ μὲ τ' αὐτιά τους κλεισμένα ὄρμησαν ὅλοι μαζί κατὰ πάνω του»¹⁷. Ὁρθὰ ἡ ἱστορία γι' αὐτὸν πρόσθεσε κοντὰ στὰ ἔργα καὶ τὶς κραυγές, γιὰ νὰ δεῖξει τὴ συγγένεια τῆς προαίρεσής τους πρὸς τοὺς Σοδομίτες. Καθόσον καὶ ἡ ἀνομία ἐκεῖνων ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὸν Κριτὴ κραυγὴ. Γιατὶ λέει· «κραυγὴ ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ τὴ Γομόρρα ἀνέβηκε σ' ἐμένα»¹⁸. Ἐκραζαν λοιπὸν καὶ αὐτοί, γιὰ ν' ἀκουστεῖ ἡ κραυγὴ τους ποῦ βγῆκε ἐναντίον τοῦ Στεφάνου.

16 Ὡστόσο δὲν ἀγνοοῦσε ὁ ἀθλητὴς ὅτι εὐεργετοῦνταν ἀπὸ τὴν ἔχθρα τῶν δολοφόνων του. Στεφανωμένος λοιπὸν ἀπὸ τὸν κύκλο ἐκεῖνων ποῦ τὸν λιθοβολοῦσαν ὀλόγυρα, ἔτσι δέχτηκε ἐκεῖνο ποῦ γινόταν, σὰν νὰ ἐπλεκαν τὸ στεφάνι τῆς νίκης μὲ τὰ χέρια τους οἱ ἐχθροί. Γι' αὐτὸ κι ἀποκρούει τοὺς φονεῖς του μὲ τὴν εὐλογία. Δὲν ἔκρινε ἀξιο ἡ ἐναντίον του πράξι νὰ χωριστεῖ σὲ ἀντίθετα ἀποτελέσματα, προκαλώ-

17. Πράξ. 7,57.

18. Γεν. 18,20-21.

τὴν ζωὴν, τοῖς δὲ ἀντικειμένοις φέρειν τὸν ὄλεθρον, ἀλλ' ὧν αὐτὸς ἠξιώτο καὶ τοὺς πολεμίους ὡς ἀγαθῶν αὐτῷ συναιτίους μὴ ἐκπεσεῖν. Οὕτως οἶδεν ὁ Χριστὸν βλέπων τοῖς πολεμοῦσι
 10 προσφέρεσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸν νομοθέτην τῆς μακροθυμίας, ὑπεμνήσθη τῶν νόμων τῶν ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς κελεύόντων καὶ καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσι καὶ ὑπὲρ τῶν πολεμούντων προσεύχεσθαι. Ἄλλ' ὁ μὲν ἀθλητῆς οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνων ἐπαίνων δοξάζεται. Οὐδὲ γὰρ ὁ σκοπὸς αὐτῷ τῆς ἀθλήσεως
 15 πρὸς τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἐβλεπε δόξαν, ἀλλ' ὑπερβᾶς πάντα τὸν κόσμον τῇ μεγαλοφυίᾳ τοῦ κατορθώματος καὶ τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως συμπαρέδραμε, πᾶσαν ἐγκωμιαστικὴν δύναμιν κατόπιν ἑαυτοῦ ρίψας.

17 Οὐκοῦν ὁ μὲν ἐχέτω κατὰ παντὸς ἀνθρωπίνου λόγου τὰ νικητήρια, ἡμῖν δὲ συναγωνιζέσθω τῇ καθ' ἑαυτὸν ἱστορίᾳ πρὸς τὴν τῶν ψυχῶν σωτηρίαν. Καθάπερ γὰρ ἐν τοῖς σωματικοῖς ἀθληταῖς οἱ τῶν ἀγώνων παυσάμενοι παιδοτριβοῦσι τοὺς νέους
 5 ταῖς ἀθλητικαῖς γυμνασίαις, διὰ τινος τεχνικῆς εὐστροφίας ἐκδύνειν τὰς λαβὰς τῶν ἀντιπαλαιόντων διδάσκοντες, οὕτως οἶμαι δεῖν καὶ ἡμᾶς διὰ τοῦ μεγάλου Στεφάνου παιδοτριβηθῆναι πρὸς τὴν εὐσέβειαν, ὡς ἂν δι' αὐτοῦ φύγοιμεν τὰς τῶν Πνευματομαχούντων λαβὰς. Φασὶ γὰρ οἱ λυσσωῶντες κατὰ τῆς δόξης
 10 τοῦ Πνεύματος, συνήγορον εἶναι τῆς ἐκείνων ἀτοπίας τὸν Στέφανον, ὃς ἐνατενίσας τῷ οὐρανῷ εἶδε δόξαν Θεοῦ καὶ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. Λέγουσι τοίνυν ἐπὶ ἀνατροπῇ τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων, ὅτι, εἰ μετὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ δεῖ πάντως ἀριθμεῖσθαι τὸ Πνεῦμα, πῶς οὐκ εἶδε Στέφανος ἐν τῇ
 15 ὄπτασίᾳ μετὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα; Πῶς οὖν ὀρέξει χεῖρα τοῖς διὰ τῶν τοιούτων λόγων ὑποσκελιζομένοις ὁ Στέφανος;

γτας δηλαδή σ' εκείνον τῆ ζωῆ καὶ στοὺς ἐχθροὺς του τὸν ὄλεθρο. Ἦθελε ὅσα εἶχε ἀξιωθεί αὐτὸς νὰ μὴν τὰ στερηθοῦν καὶ οἱ πολέμοί του, ἀφοῦ ἦταν συναίτιοί του στὸ ἀγαθὸ ἀποτελεσμα. Ἔτσι ἤξερε νὰ φέρεται αὐτὸς πού ἐβλεπε τὸ Χριστὸ σ' ἐκείνους πού τὸν πολεμοῦσαν. Ἐπειδὴ δηλαδή εἶδε τὸ νομοθέτη τῆς μακροθυμίας, θυμῆθηκε τοὺς νόμους πού ὀρίζουν τὴν ἀγάπη τῶν ἐχθρῶν, τὴν εὐεργεσία ὄσων μᾶς μισοῦν, τὴν προσευχὴ γιὰ ὄσους μᾶς πολεμοῦν. Ἀλλὰ ὁ ἀθλητῆς δὲν δοξάζεται ἀπὸ ἐπαίνους ἀνθρώπων· οὔτε ἐξάλλου ὁ σκοπὸς τῆς ἀθλησης ἦταν ἡ δόξα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· ξεπερνώντας ὄλο τὸν κόσμο μὲ τὴ μεγαλοσύνη τοῦ κατορθώματός του, ξεπέρασε μαζὶ καὶ τὰ μέτρα τῆς ἀνθρώπινης δύναμης, ἀπορρίπτοντας καὶ ἀδιαφορώντας γιὰ κάθε ἐγκωμιαστικὴ ἐκδήλωση.

- 17 Ἐκεῖνος λοιπὸν ἃς ἔχει τὰ νικητήρια σχετικὰ μὲ κάθε ἀνθρώπινο λόγο καὶ σ' ἐμᾶς ἃς ἔρθει συναγωνιστῆς μὲ τὴν ἱστορία του γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν μας. Ὅπως δηλαδή οἱ ἀθλητῆς τῶν σωματικῶν ἀγώνων ὅταν παύσουν ν' ἀγωνίζονται γυμνάζουν τοὺς νέους μὲ διάφορες ἀσκήσεις, διδάσκοντάς τους νὰ ξεφεύγουν μὲ τέχνη τίς λαβὲς τῶν ἀντιπάλων τους παλαιστῶν, ἔτσι νομίζω πρέπει κι ἐμεῖς νὰ δεχτοῦμε τὰ γυμνάσματα πρὸς εὐσέβεια ἀπὸ τὸν μέγало Στέφανο, γιὰ ν' ἀποφύγομε μὲ τὰ μαθήματά του τίς λαβὲς τῶν πολεμίων τοῦ Πνεύματος. Γιατὶ ἰσχυρίζονται ὄσοι λυσοῦν κατὰ τῆς δόξας τοῦ Πνεύματος ὅτι ὁ Στέφανος εἶναι συνήγορος τοῦ παραλογισμοῦ τους, πού, ἀτενίζοντας τὸν οὐρανό, εἶδε τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Ἰησοῦ νὰ στέκεται στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ. Λένε λοιπὸν, ἀντιστρέφοντας τὰ δόγματα τῆς εὐσέβειας, ὅτι, ἂν πρέπει νὰ συναριθμεῖται ὄπωςδῆποτε τὸ Πνεῦμα μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, πῶς δὲν εἶδε ὁ Στέφανος στὴν ὄπτασία του μαζὶ μὲ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Πνεῦμα; Πῶς λοιπὸν θὰ δώσει ὁ Στέφανος χέρι βοήθειας σ' αὐτοὺς πού πεδικλώνονται καὶ πέφτουν ἀπὸ τέτοιες σκέψεις; Πῶς

πῶς ἀνορθώσει τῇ ἀγωνιστικῇ τέχνῃ τοὺς ὑποκλάζοντας; Ἡ αὐτόθεν ἐστὶν ἡ βοήθεια ἡ ἀνατρέπουσα τὴν ἀπιστίαν τοῦ προσπαλαίοντος. Ζητεῖς, ὦ Πνευματομάχε, ὅτε ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς 20 ὤφθη καὶ ὁ Υἱὸς τὴν ἐκ δεξιῶν στάσιν ἔχων, ποῦ τὸ Πνεῦμα; Εἰ ἦν ἐν σοὶ τὸ Πνεῦμα, οὐκ ἂν προκείμενον τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον παρέδραμες, ὡσπερ οἱ πηροὶ τὰς ὄψεις τὸ πρὸ τῶν ποδῶν κείμενον χρυσίον ἀγνοοῦντες παρέρχονται. Ἀλλὰ νῦν γοῦν ἀκουσον, εἰ γε μὴ συνέχεις κατὰ τοὺς Ἰουδαίους τὴν ἀκοήν.

18 Πῶς εἶδε τὴν ὑπερουράνιον δόξαν ὁ Στέφανος; Τίς αὐτῷ τὰς πύλας τῶν οὐρανῶν διεπέτασεν; Ἐὰν ἀνθρωπίνης δυνάμεως ἦν τὸ κατόρθωμα; Ἐὰν τινος τῶν ἀγγέλων πρὸς τὸ ὕψος ἐκεῖνο τὴν κάτω κειμένην φύσιν ἀναβιβάσαντος; Οὐκ ἔστι ταῦτα· οὐ γὰρ οὕτως ἢ κατ' αὐτὸν ἱστορία φησὶν, ὅτι Στέφανος πολλὸς κατὰ τὴν δύναμιν ὧν ἡ τῆς ἀγγελικῆς βοηθείας πλήρης γενόμενος εἶδεν ἅ εἶδεν. Ἀλλὰ τί λέγει; Στέφανος δὲ «πλήρης ὧν Πνεύματος ἀγίου εἶδε τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱόν». Οὐ γὰρ ἔστι, καθὼς φησὶν ὁ προφήτης, τὸ 10 φῶς ὀφθῆναι μὴ ἐν φωτὶ καθορώμενον. «Ἐν γὰρ τῷ φωτί σου», φησὶν, «ὀψόμεθα φῶς». (Οὐκ ἐνδέχεται μὴ ἐν φωτὶ γενέσθαι τὴν τοῦ φωτὸς θεωρίαν· πῶς γὰρ ἔστιν ἀπιδεῖν εἰς τὸν ἥλιον ἔξω τῶν ἀκτίνων γενόμενον;).

19 Ἐπεὶ οὖν ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Πατρὸς, τουτέστι τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίῳ τῷ ἐκεῖθεν ἐκπορευομένῳ, τὸ μονογενὲς καθορᾶται φῶς, διὰ τοῦτο προκαταυγασθεὶς τῇ δόξῃ τοῦ Πνεύματος ἐν περινοίᾳ τῆς τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ δόξης ἐγένετο. Ἐπεὶ, πῶς τὴν εὐαγγελικὴν ἀπόφασιν ἀληθεύειν φήσομεν, ὅτι Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε; Πῶς δὲ τὸν ἀπόστολον μὴ ἐναντία τοῖς ἱστορηθεῖσι

θά σηκώσει με την αγωνιστική τέχνη ὄσους γονατίζουν; Ἀσφαλῶς ἀπὸ δῶ ἔρχεται ἡ βοήθεια πού ἀνατρέπει τὴν ἀπιστία τοῦ ἀνταγωνιστῆ. Ζητεῖς, Πνευματομάχε, ποῦ ἦταν τὸ Πνεῦμα, ὅταν φάνηκε ἡ δόξα τοῦ Πατέρα καὶ ὁ Υἱὸς στεκόταν στὰ δεξιὰ του. Ἄν εἶχες μέσα σου τὸ Πνεῦμα, δὲ θά σοῦ διέφευγε ἡ δικαιολογία γι' αὐτὸ πού ἔχεις μπροστά σου, ὅπως οἱ τυφλοὶ προσπερνοῦν τὸ χρυσάφι πού εἶναι μπροστά τους ἀλλὰ δὲν τὸ βλέπουν. Ἀλλὰ ἄκουσε τουλάχιστο τώρα, ἂν δὲν κλείνεις τ' αὐτιά σου, ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι.

- 18 Πῶς εἶδε ὁ Στέφανος τὴν ὑπερουράνια δόξα; Ποιὸς τοῦ ἀνοίξε τις πύλες τοῦ οὐρανοῦ; Ἦταν τάχα αὐτὰ κατόρθωμα ἀνθρώπινης δύναμης; Μήπως κάποιος ἄγγελος ἀνέβασε στὸ ὕψος ἐκεῖνο τῆ φύση μας πού κειτόταν κάτω; Δὲ γίνονται αὐτά. Ἡ σχετικὴ μ' αὐτὸν ἱστορία δὲ λέει κάτι τέτοιο, ὅτι δηλαδή ὁ Στέφανος εἶδε ὅσα εἶδε, ἐπειδὴ ἦταν πολὺ δυνατὸς ἢ ἐπειδὴ ἔλαβε τὴν πλήρη βοήθεια τῶν ἀγγέλων. Ἀλλὰ τί λέει; Ὁ Στέφανος «γεμάτος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶδε τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Μονογενῆ τοῦ Θεοῦ»¹⁹. Γιατί δὲν εἶναι δυνατό, ὅπως λέει ὁ προφήτης, νὰ δεῖ κανεὶς τὸ φῶς, ἂν δὲν τὸ ἀντικρίσει βρισκόμενος μέσα στὸ φῶς²⁰. Γιατί λέει, «μέσα στὸ φῶς σου θά δοῦμε τὸ φῶς» (δὲν ὑπάρχει περίπτωση νὰ κατορθωθεῖ ἡ θεωρία τοῦ φωτὸς ἐξω ἀπὸ τὸ φῶς· πῶς δηλαδή μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς τὸν ἥλιο βρισκόμενος ἐξω ἀπὸ τις ἀκτίνες του;).

- 19 Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ μονογενὲς φῶς θεωρεῖται μέσα στὸ φῶς τοῦ Πατέρα, δηλ. μέσα στὸ ἅγιο Πνεῦμα πού ἐκπορεύεται ἀπὸ αὐτόν, γι' αὐτὸ, ἀφοῦ καταφώτιστηκε πρῶτα ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ Πνεύματος, τότε ἦρθε στὴν ἀντίληψη τῆς δόξας τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ἀλλιῶς πῶς θά ποῦμε ὅτι ἀληθεύει ἡ εὐαγγελικὴ διατύπωση ὅτι «κανεὶς ποτὲ δὲν εἶδε τὸ

20. Ψαλμ. 35,10.

βοᾶν, ὅταν λέγῃ. Οὐτε τις εἶδεν ἀνθρώπων οὔτε ἰδεῖν δύναται; Εἰ γὰρ ἀνθρωπίνη φύσει τε καὶ δυνάμει ἢ τοῦ Πατρὸς τε καὶ τοῦ Υἱοῦ δόξα χωρητὴ κατέστη, ψευδῆς πάντως ὁ ἀχώρητον
 10 ἀνθρώποις ἀποφηνάμενος εἶναι τὸ θεῖον θέαμα. Ἄλλὰ μὴν οὔτε ἐκεῖνον ψεύδεσθαι καὶ τὴν ἱστορίαν ἀληθεύειν ἐπάναγκες. Ἄρα φανερώς ἢ κακουργία τῶν πνευματομαχοῦντων πεφώραται, ὅτι τῷ ὁμοίῳ καθορᾶσθαι τὰ ὅμοια παρὰ τῆς Γραφῆς μεμαρτύρηται. Ὁ γὰρ Στέφανος οὐκ ἐν τῇ ἀνθρωπίνη φύσει τε καὶ δυνάμει
 15 μένων τὸ θεῖον βλέπει, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάριν ἀνακραθεὶς δι' ἐκείνου ὑψώθη πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ κατανόησιν. Οὐκοῦν εἰ χωρὶς Πνεύματος οὔτε Κύριον Ἰησοῦν ἔστιν ἰδεῖν, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, οὔτε τὴν πατρικὴν δόξαν κατανόησαι, δέδεικται σαφῶς, ὅτι ὅπου τὸ Πνεῦμά ἐστιν, ἐκεῖ καὶ
 20 ὁ Υἱὸς καθορᾶται καὶ ἡ πατρικὴ δόξα καταλαμβάνεται.

20 Ἄλλ' ἕτερον ἡμῖν ἐκ τῶν ἱστορηθέντων ὄπλον ἀσεβείας παρὰ τῶν Χριστομαχοῦντων προβάλλεται. Φασὶ γὰρ τὸ καταδεῆς τοῦ Μονογενοῦς διὰ τούτων σημαίνεσθαι· τὸ γὰρ παρεστάναι αὐτὸν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς ἀπόδειξιν ποιοῦνται τοῦ ὑποχείριον εἶναι τῇ τοῦ Πατρὸς ἐξουσίᾳ. Τί οὖν ὁ Παῦλος, πρὸς αὐτοὺς εἶποιμι ἄν; Τί δὲ πρὸ ἐκείνου ὁ προφήτης Δαβὶδ, ἀμφοτέροι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πνεύματος τὴν τοῦ Μονογενοῦς δόξαν ἐκδιηγούμενοι; Ὁ τε γὰρ Δαβὶδ φησιν, «εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», ὃ τε ἀπόστολος ἐν δεξιᾷ
 10 τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκαθικέναι λέγει τὸν Κύριον. Εἰ οὖν ἡ στάσις τῆς ἐλαττώσεως, ἢ καθέδρα πάντως τῆς ὁμοτιμίας ἐστὶ σημεῖον, ἢ τοίνυν παραγραφέσθωσαν τὰς μεγαλοπρεπεῖς μαρ-

Θεός»²¹; Καὶ πῶς θὰ ποῦμε ὅτι ὁ Ἀπόστολος δὲ φωνάζει τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα ἐξιστορήθηκαν, ὅταν λέει «οὔτε τὸν εἶδε κάποιος ἄνθρωπος οὔτε μπορεῖ νὰ τὸν δεῖ»²²; Ἐὰν δηλαδὴ ἡ δόξα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ μπόρεσε νὰ χωρέσει σὲ ἀνθρώπινη φύση καὶ ἰκανότητα, διαψεύδεται ἀφαιρῶς ἐκεῖνος ποὺ ἀποφάνθηκε ὅτι τὸ θεῖο θέαμα δὲν χωράει στοὺς ἀνθρώπους. Οὔτε ἐκεῖνος ὁμοίως ψεύδεται, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ ἀληθεύει. Ἐπομένως ἡ κακουργία ὅσων μάχονται τὸ Πνεῦμα ἀποκαλύφθηκε ὡς πέρα, διότι ὑπάρχει ἡ μαρτυρία τῆς Γραφῆς ὅτι τὰ ὅμοια τὰ βλέπομε μὲ τὰ ὅμοια. Ὁ Στέφανος δὲ βλέπει τὸ θεῖο παραμένοντας μέσα στὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ δύναμη, ἀλλὰ γεμάτος ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μέσῳ τοῦ Πνεύματος ὑψώθηκε στὴν κατανόηση τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως, ἂν δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ δοῦμε χωρὶς Πνεῦμα οὔτε τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος²³, οὔτε νὰ κατανοήσομε τὴν πατρικὴ δόξα, ἀποδείχτηκε σαφῶς, ὅτι ὅπου ὑπάρχει τὸ Πνεῦμα ἐκεῖ ἀντικρίζομε καὶ τὸν Υἱὸν καὶ κατανοοῦμε καὶ τὴν πατρικὴ δόξα.

- 20 Ἀλλὰ ἀπὸ ὅσα ἱστορήθηκαν προβάλλεται ἄλλο ὄπλο ἀσέβειας ἀπὸ τοὺς πολέμιους τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ λένε ὅτι μ' αὐτὰ σημαίνεται ἡ κατωτερότητα τοῦ Μονογενοῦς· τὸ ὅτι παραστέκεται στὴ δόξα τοῦ Πατέρα τὸ θεωροῦν ὡς ἀπόδειξη ὅτι εἶναι ὑποχείριος στὴν ἐξουσία τοῦ Πατέρα. Καλὰ, καὶ ὁ Παῦλος; θὰ ἔλεγα πρὸς αὐτούς. Καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν ὁ Δαβὶδ; Δὲ διηγοῦνται καὶ οἱ δύο μὲ τὴ διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς; Γιατὶ καὶ ὁ Δαβὶδ λέει, «εἶπε ὁ Κύριος στὸν Κύριόν μου· κάθισε στὰ δεξιὰ μου»²⁴, καὶ ὁ Ἀπόστολος λέει, ὅτι ὁ Κύριος κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ²⁵. Ἐὰν λοιπὸν ἡ στάσις μαρτυρεῖ ἐλάττωσι, τὸ νὰ κάθεται δίπλα στὸν Πατέρα εἶναι ὅπως οἷον ἀπόδειξις τῆς ὁμοτιμίας. Ἐὰν λοιπὸν ὡς παραγράψουν καὶ τὶς μαρτυρίες τῆς

24. Ψαλμ. 109,6.

25. Κολ. 3,1. Ἐβρ. 1,3.

τυρίας, δι' ὧν τὸ ὑψηλὸν τῆς ἀξίας διασημαίνεται ἢ καὶ ταύτης
 εὐσεβῶς ἐκδεχέσθωσαν. Ἴση γὰρ ἐφ' ἐκάστου τῶν εἰρημένων
 15 διδάσκαλος ἢ τοῦ Πνεύματος χάρις. Ὁ μὲν γὰρ Στέφανος,
 πλήρης ὢν Πνεύματος ἁγίου, εἶδε τε ἃ εἶδε καὶ ἃ εἶδεν ἐφθέγγε-
 ξατο, ὁ δὲ Δαβὶδ ἐν Πνεύματι καλεῖ αὐτὸν Κύριον, καθὼς λέγει
 τὸ Εὐαγγέλιον· Παῦλος δέ, καθὼς αὐτὸς ἐκεῖνός φησιν, ἐν
 Πνεύματι λαλεῖ τὰ μυστήρια. Εἰ οὖν εἰς ὁ διδάσκαλος, οὐδεμίαν
 20 πρὸς ἑαυτὸν διαφωνίαν ἔχων, ὁ δὲ διδάσκαλος τὸ Πνεῦμα τῆς
 ἀληθείας ἐστί, τὸ ἐν τοῖς θεοφοροῦμένοις γενόμενον, πῶς ἂν τις
 διαφωνίαν τινὰ τῶν δογμάτων καθυποπτεύσειεν;

21 Ἄλλ' ἕτερον ἢ καθέδρα, φησί, καὶ ἕτερον ἢ στάσις ἐνδείκνυ-
 ται νοῦν κατὰ τὸ προχειρῶς νοούμενον. Φημὶ κἀγώ. Ἄλλ' οὐχ,
 ὅπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων ἢ τῶν ρημάτων ἔμφασις δείκνυσι, τοῦ-
 το καὶ ἐπὶ τῆς ἀσωμάτου φύσεως εὐαγές ἐστι λογίζεσθαι. Ἐπ'
 5 ἀνθρώπου μὲν γὰρ ἢ καθέδρα τὴν ἐπ' ἰσχύϊ τοῦ σώματος ὑπο-
 γράφει θέσιν, ὡς ἂν μὴ διὰ παντὸς κάμνοι τῆς ἀγκύλης ὁ τόνος
 ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ βάρος ἀνέχων τοῦ σώματος. Καὶ τὸ ἔμπαλιν ἢ
 στάσις ὄρθιον ἐπὶ γονάτων ἐρμηνεύει τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἐπ'
 ἰσχύϊν διὰ καθέδρας ἀναπαυόμενον. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑπερεχούσης
 10 φύσεως καθαρεύει τῶν τοιούτων νοημάτων ἢ καθέδρα τε καὶ ἢ
 στάσις, ἐπίσης ἑκατέρα τῆς κατὰ τὸ πρόχειρον νοουμένης ἐμ-
 φάσεως κεχωρισμένη. Οὔτε γὰρ τὴν ἐπ' ἀγκύλης στάσιν τοῦ
 ἀσωμάτου οὔτε τὴν ἐπ' ἰσχύϊν καθίδρυσιν τοῦ ἀσχηματίστου
 παραληψόμεθα, ἀλλὰ δι' ἑκατέρας φωνῆς τὸ ἐν παντὶ ἀγαθῷ
 15 στάσιμον καὶ ἐν παντὶ ἀμετάθετον εὐσεβῶς ἐνοήσαμεν. Ὅτε
 γὰρ ἐστάναι καὶ ὁ καθῆσθαι τὸ θεῖον λέγων οὐδὲν πρὸς ἀλλή-
 λους ἐν τῇ τῶν ρημάτων ἑτερότητι περὶ τὸν νοῦν διαφέρονται, ὁ

μεγαλοπρέπειας, με τις όποιες δηλώνεται τρανά το ύψος του αξιώματός του, ή ως δεχτοὺν κι αὐτὴν μ' εὐσέβεια. Γιατί ἴδια καλὸς δάσκαλος γιὰ καθένα ἀπὸ ὅσα εἶπαμε εἶναι ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος. Ὁ Στέφανος λοιπὸν γεμάτος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ εἶδε ὅσα εἶδε καὶ ὅσα εἶδε διατύπωσε. Ὁ Δαβὶδ πάλι ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸν ἀποκαλεῖ Κύριον, ὅπως λέει τὸ Εὐαγγέλιον²⁶. Κι ὁ Παῦλος, ὅπως λέει ὁ ἴδιος²⁷, μετὰ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος μιλάει γιὰ τὰ μυστήρια. Ἄν λοιπὸν ὁ δάσκαλος εἶναι ἕνας καὶ δὲ διαφωνεῖ πουθενὰ μετὰ τὸν ἑαυτὸ του, καὶ ὁ δάσκαλος εἶναι τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ποῦ εἰσέρχεται στοὺς θεοφόρητους, πῶς μπορεῖ νὰ ὑποπτευθεῖ κανένας κάποια διαφωνία τῶν δογμάτων;

- 21 Ἄλλο ὅμως νόημα, λέει, δείχνει τὸ κάθισμα καὶ ἄλλο ἡ στάση ἐξεταζόμενα πρόχειρα. Συμφωνῶ κι ἐγώ. Δὲν εἶναι ὅμως εὐσεβὲς νὰ νοοῦμε καὶ στὴν ἀσώματη φύση αὐτὸ ποῦ ἡ σημασία τῶν λέξεων δείχνει στὰ σώματα. Γιατί στὴν περίπτωση τοῦ ἀνθρώπου τὸ κάθισμα τονίζει τὴ θέση τοῦ σώματος πάνω στὸ ἰσχίον, γιὰ νὰ μὴν ὑποβάλλεται σὲ συνεχὴ κόπωση τὸ νεῦρον τῆς κνήμης σηκώνοντας τὸ βῆρος τοῦ σώματος. Καὶ τὸ ἀντίθετο πάλι ἡ ὀρθία στάση πάνω στὰ γόνατα καὶ τὶς κνήμες σημαίνει τὸν ἄνθρωπον, ὅχι ποῦ ἀναπαύεται καθήμενος. Στὴν ὑπερέχουσα ὅμως φύση εἶναι ἀπαλλαγμένα ἀπὸ τέτοια νοήματα καὶ τὸ κάθισμα καὶ ἡ στάση. Καθένα ἀπὸ τὰ δύο εἶναι ἐξίσου χωρισμένα ἀπὸ τὴν πρόχειρα νοούμενη σημασία τους. Γιατί οὔτε τὴ στάση ἀσώματου πάνω στὶς κνήμες οὔτε τὸ κάθισμα τοῦ ἀσχημάτιστου πάνω στὸ ἰσχίον θὰ δεχτοῦμε, ἀλλὰ θὰ ἐννοήσομε μ' εὐσέβεια τὴ σταθερότητα σὲ κάθε ἀγαθὸ καὶ τὸ ἀμετακίνητο σὲ κάθε περίπτωση. Γιατί κι αὐτὸς ποῦ λέει ὅτι τὸ θεῖο στέκεται κι αὐτὸς ποῦ λέει ὅτι κάθετα καθόλου δὲ διαφέρουν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο στὸ νόημα παρὰ τὴ διαφορὰ τῶν λέξεων, ἀφοῦ

μὲν βεβηκέναι παγίως, ὁ δὲ καθιδρῦσθαι ἀμεταθέτως τὸ θεῖον
 ἐν τῷ ἀγαθῷ δογματίζοντες. Ὡσπερ δὲ ὁ προφήτης Δαβὶδ καὶ
 20 ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὴν τοῦ Μονογενοῦς καθέδραν ἐν τοῖς
 καθ' ἑαυτὸν ἐκάτερος λόγοις διηγουμένοι οὐκ ἔδωκαν νοεῖν, ὅτι
 τοῦ Πατρὸς ἐστῶτος ὁ Υἱὸς ἐν καθέδρᾳ ἐστί, καίτοι μόνης
 μνησθέντες τῆς τοῦ Υἱοῦ καθιζήσεως, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ
 τοῦ Στεφάνου τοῦ Υἱοῦ τὴν στάσιν ἀκούσας οὐκέτ' ἂν εὐλόγως
 25 περὶ τῆς τοῦ Πατρὸς καθέδρας ὑπονοήσειας. Ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ
 Παύλου καὶ τοῦ Δαβὶδ τὸ καθῆσθαι τὸν Πατέρα διὰ τοῦ καθί-
 σαι τὸν Υἱὸν ἐκ δεξιῶν συνωμολόγηται, καίτοι τοῦ λόγου
 μηδὲν περὶ τοῦ Πατρὸς προδιδάξαντος, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον
 καὶ ἐπὶ τοῦ Στεφάνου ἢ τοῦ Υἱοῦ στάσις τὸ ἴσον καὶ ἐπὶ τῆς δό-
 30 ξης τοῦ Πατρὸς συνενδεικνυται. Οὕτω γὰρ ἂν ὁ τῆς εἰκόνας
 διασωθεῖη λόγος, εἰ πᾶν ὃ τί πέρ ἐστιν ἐν τούτῳ νοούμενόν τε
 καὶ καθορώμενον τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ ἀρχετύπῳ πιστεύοιτο. Καὶ
 ὡς ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐν τῷ φωτὶ τὸ φῶς καὶ ἐν πᾶσι
 τὸ πρωτότυπον κάλλος διὰ τῶν οἰκείων ἐν τῇ εἰκόνι χαρακτη-
 35 ρίζεται, οὕτω καὶ ἐν τῇ καθέδρᾳ τοῦ Υἱοῦ, ὃ τί ποτε νοεῖν τοῦτο
 τὸ ὄνομα δίδωσι, καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς καθέδρα καταλαμβάνεται,
 καὶ ἐν τῇ στάσει ἢ στάσις, ὡς ἂν μὴ διαπέσοι τῆς εἰκόνας ὁ λό-
 γος, ἐν τῇ ἀπαλλάξει τῶν ἰδιωμάτων τοῦ ἀρχετύπου ἀλλοτριού-
 μενος.

22 Ταῦτὰ ἡμῖν, ἀδελφοί, κατὰ πάροδον πρὸς τὸ προκείμενον
 ζήτημα τεθεωρήσθω, τῆς τοῦ Στεφάνου ὀπτασίας τὴν τοιαύτην
 θεωρίαν ἐπεισενεγκούσης τῷ λόγῳ. Γένοιτο δὲ ἡμᾶς μὴ θεατὰς
 μόνον γενέσθαι τῆς τοῦ Στεφάνου ἀθλήσεως, ἀλλὰ καὶ μετό-
 5 χους τῆς χάριτος πληρωθέντας τοῦ ἀγίου Πνεύματος, εἰς κα-
 θαίρεσιν τῶν ἀντιδίκων, εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

ἀποφαίνονται ὁ ἕνας ὅτι στέκεται πάγια καὶ ὁ ἄλλος ὅτι κάθεται ἀμετακίνητα. Καὶ ὅπως ὁ προφήτης Δαβὶδ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος μιλώντας καθένας μὲ τὰ δικά του λόγια δὲ μᾶς ἄφησαν νὰ ἐννοήσομε ὅτι ἐνῶ ὁ Πατέρας στέκεται ὁ Υἱὸς κάθεται, μολονότι ἀναφέρουν μόνο τὸ ὅτι κάθεται ὁ Υἱὸς, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Στεφάνου, ἀκούοντας τὴ στάση τοῦ Υἱοῦ δὲν εἶσαι δικαιολογημένος νὰ σκεφτεῖς ὅτι κάθεται ὁ Πατέρας. Ὅπως δηλαδὴ μὲ τὸ ὅτι κάθεται ὁ Πατέρας συνομολογήθηκε ὅτι κάθεται καὶ ὁ Υἱὸς στὰ δεξιὰ του, μολονότι ὁ λόγος δὲν εἶχε ἀναφέρει τίποτε γιὰ τὸν Πατέρα, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ γιὰ τὸ Στεφάνο ἢ στάση τοῦ Υἱοῦ φανερῶνει τὴν ἰσότητά μὲ τὴ δόξα τοῦ Πατέρα. Ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ διασωθεῖ τὸ νόημα τῆς εἰκόνας, ἂν ὅ,τι κι ἂν νοοῦμε καὶ βλέπομε σ' αὐτὸ, τὸ ἴδιο πιστεύομε καὶ στὸ ἀρχέτυπο. Καὶ ὅπως τὸ ἀγαθὸ μέσα στὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ φῶς μέσα στὸ φῶς καὶ σὲ ὅλα γενικὰ τὸ πρωτότυπο κάλλος διαγράφεται στὴν εἰκόνα μὲ τὰ οἰκεῖα γνωρίσματα, ἔτσι καὶ μὲ τὸ κάθισμα τοῦ Υἱοῦ, ὅτιδήποτε ἐπιτρέπει νὰ ἐννοήσομε ἢ λέξη αὐτῆ, κατανοεῖται καὶ τὸ κάθισμα τοῦ Πατέρα καὶ μὲ τὴ στάση τοῦ Υἱοῦ ἢ στάση τοῦ Πατέρα, γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ τὸ νόημα τῆς εἰκόνας καὶ μὲ τὴν παραλλαγὴ τῶν γνωρισμάτων ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὸ ἀρχέτυπο.

- 22 Αὐτά, ἀδελφοί, ἄς θεωρηθοῦν παρέκβαση στὸ θέμα ποῦ μᾶς ἀπασχολεῖ. Ἡ ὄπτασία τοῦ Στεφάνου εἶναι ποῦ πρόσθεσε στὸ λόγο μου τὴ θεωρία αὐτῆ. Ἐμεῖς ὅμως εἶθε νὰ μὴ γίνομε θεατὲς μόνο τῆς ἀθλήσεως τοῦ Στεφάνου, ἀλλὰ, γεμάτοι ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, νὰ γίνομε καὶ μέτοχοι τῆς χάριτος, πρὸς ἀνατροπὴ τῶν ἀντιδίκων μας καὶ δόξα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὅποιο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΣΤΕΦΑΝΟΝ

ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΣΤΕΦΑΝΟΝ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ

1 Ἐπεδήμησε Χριστὸς τῷ κόσμῳ εἰς σωτηρίαν, καὶ μετ' αὐ-
τὸν ἐβλάστησαν οἱ καρποὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐλαμψεν ὁ μάρτυς
τῆς ἀληθείας, καὶ συνέλαμψαν οἱ μάρτυρες τῆς μεγάλης οἰκονο-
μίας. Ἦκολούθησαν οἱ μαθηταὶ τῷ Διδασκάλῳ, τοῖς Κυριακοῖς
5 ἔχουσιν ὀδεύοντες· μετὰ Χριστὸν οἱ Χριστοφόροι· μετὰ τὸν
ἥλιον τῆς δικαιοσύνης οἱ φωστῆρες τῆς οἰκουμένης· καὶ
πρῶτος μὲν ἡμῖν ὁ Στέφανος ἦνθησεν, οὐκ ἐκ τῶν Ἰουδαϊκῶν
ἀκανθῶν πλακεῖς, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐθηνίας
πρῶτος καρπὸς τῷ Κυρίῳ προσενεχθεῖς. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ στέ-
10 φανον ἐξ ἀκανθῶν πλέξαντες, τῇ κεφαλῇ τοῦ Σωτῆρος ἐπέθη-
καν, ἀξίους τῆς κακῆς γεωργίας αὐτῶν τοὺς καρποὺς ἐπιδειξά-
μενοι τῷ Δεσπότη τοῦ ἀμπελῶνος, ὡς διὰ τῆς προφητείας
προανεφώνει, λέγων· «ἀμπελῶν Κυρίου Σαβαώθ, οἶκος τοῦ
Ἰσραὴλ ἐστὶ, καὶ ὁ ἄνθρωπος Ἰούδα, νεόφυτον ἠγαπημένον.
15 Ἐμείνα τοῦ ποιῆσαι σταφυλὴν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας». Οἱ δὲ
τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας ἐργάται πρῶτον προοίμιον εὐσεβείας
καὶ πρῶτην ἀπαρχὴν τῆς γεωργίας Στέφανον τὸν ἅγιον ἄνδρα
προσφέρουσι τῷ Δεσπότη, οἶα δὴ τινα στέφανον ἀληθῶς ἐκ
πολλῶν καὶ διαφόρων ἀρετῶν συνηρμοσμένον. Πρῶτον μὲν
20 γὰρ ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνὴρ τὴν τῶν χηρῶν ἐπιμέλειαν ἐπι-

ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΓΚΩΜΙΟ

ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΣΤΕΦΑΝΟ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ

1 Ὁ Χριστὸς ἦρθε στὸν κόσμον γιὰ νὰ τὸν σώσει καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν βλάστησαν οἱ καρποὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐλαμψε ὁ μάρτυρας τῆς ἀλήθειας καὶ μαζί του ἔλαμψαν οἱ μάρτυρες τῆς μεγάλης οἰκονομίας. Ἀκολούθησαν οἱ μαθητὲς τὸ δάσκαλο βαδίζοντας τὰ ἴχνη τοῦ Κυρίου. Μετὰ τὸν Χριστὸ οἱ Χριστοφόροι, μετὰ τὸν ἥλιο τῆς δικαιοσύνης οἱ φάροι τῆς οἰκουμένης. Καὶ πρῶτος γιὰ χάρη μας ἀνθῆκε ὁ Στέφανος, ὄχι στεφάνι πλεγμένο ἀπὸ ἰουδαϊκὰ ἀγκάθια, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀφθονη ἐκκλησιαστικὴ σοδειὰ πρῶτος καρπὸς ποῦ προσφέρθηκε στὸν Κύριο. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐπλεξαν στεφάνι ἀπὸ ἀγκάθια καὶ τὸ ἔβαλαν στὸ κεφάλι τοῦ Σωτήρα, παρουσιάζοντας στὸν Κύριο τοῦ ἀμπελώνα καρποὺς ἀντάξιους τῆς κακῆς γεωργίας τους, ὅπως προανήγγελλε μὲ τὴν προφητεία λέγοντας: «ἀμπελώνας τοῦ Κυρίου Σαβαὼθ εἶναι ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆ φυλῆ τοῦ Ἰούδα εἶναι νέος ἀγαπημένος βλαστὸς. Περίμενα νὰ κάνει σταφύλια, ἀλλὰ ἔκανε ἀγκάθια»¹. Οἱ ἐργάτες ὁμῶς τῆς εὐαγγελικῆς ἀλήθειας ὡς πρῶτο προοίμιο τῆς εὐσέβειας καὶ πρῶτες ἐπαρχεὲς τῆς καλλιέργειας προσφέρουν στὸν Κύριο τὸν ἅγιο ἄνδρα Στέφανο, σὰν κάποιον ἀληθινὸ στέφανο συναρμοσμένο ἀπὸ πολλὰ καὶ διάφορες ἀρετὲς. Κατὰ πρῶτον στὸν θαυμάσιο αὐτὸν ἄνθρωπο ἀναθέτουν τὴ φροντίδα τῶν χηρῶν,

1. Ἦσ. 5,7.

στεύετο, μαρτυρηθείς κρίσει καὶ ἐκλογῇ τῶν ἀποστόλων ἀνὴρ εἶναι πιστὸς καὶ πλήρης Πνεύματος ἁγίου, ἔπειτα δυνάμει πνευματικῆς σοφίας. Καὶ γὰρ τῷ θείῳ λόγῳ τοσαύτην ὑπὲρ του κηρύγματος συνηγορίαν ἐπεδείκνυτο, ὡς καὶ μεγάλα τὰ θαύματα τῆς θείας ἐνεργείας συντρέχειν αὐτοῦ ταῖς διδασκαλίαις. 25 «Στέφανος», γάρ φησι, «πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως, ἐποίει σημεῖα μεγάλα». Οὐ γὰρ ἐδικαίωσεν ἐμπόδιον αὐτῷ τι γενέσθαι τῇ περὶ τὰς χήρας σπουδῇ, ἀλλὰ καὶ ταύτης εἶχετο προθύμως, κάκεινης οὐκ ἀπελιμπάνετο· καὶ ἦν ἐπ' αὐτῷ μέγα τὸ 30 θαῦμα καὶ φιλοπόνου διανοίας πλεονέκτημα. Χήρας ἐπιστεύετο, καὶ ψυχὰς ἐνεπορεύετο, τὰς μὲν ἄρτῳ τρέφων, τὰς δὲ λόγῳ παιδεύων, καὶ ταῖς μὲν σωματικὴν τράπεζαν προτιθείς, ταῖς δὲ πνευματικὴν ἐστίαν προβαλλόμενος.

2 Ἦν γὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης Πνεύματος ἁγίου, ἀγαθότητι μὲν τῆς γνώμης, τῶν πενήτων τὴν λειτουργίαν ὑφιστάμενος, παρρησίᾳ δὲ καὶ δυνάμει τοῦ Πνεύματος τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας ἐπιστομίζων. Πᾶσι γοῦν ἀντέκρουε καὶ πάντας τῷ 5 λόγῳ τῆς ἀληθείας κατηγωνίζετο, λογισμοὺς καθαιρῶν καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Τοσαύτη δὲ αὐτῷ ἰσχὺς τοῦ λόγου παρῆν, ὡς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς, μηδένα δύνασθαι ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ Πνεύματι ᾧ ἐλάλει. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ συνέδριον ἦγετὸ τῆς ἀπιστίας ὁ κήρυξ 10 τῆς ἀληθείας· δεῖ γὰρ ἡμᾶς οὕτω παραδραμόντας τῷ Πρωτομάρτυρι τὴν ὀφειλομένην ἀποδοῦναι, ἣν χθὲς ἀποπληρῶσαι τὸ ἀσθενὲς τοῦ σώματος οὐκ ἐπέτρεψε, καὶ σήμερον τοῖς ἁγίοις

έχοντας τὴ μαρτυρία τῶν Ἀποστόλων πού κατὰ τὴν κρίση καὶ τὴν ἐκλογή τους ἦταν πιστὸς καὶ γεμάτος ἀπὸ Πνεῦμα ἅγιο, κι ἔπειτα ἐξαιτίας τῆς πνευματικῆς του σοφίας. Γιατὶ ἔδειχνε τόσο θερμὸ ζῆλο γιὰ τὸ κήρυγμα τοῦ θεοῦ λόγου, ὥστε ἀκολουθοῦσιν τὶς διδασκαλίες του θαυμαστὲς ἐκδηλώσεις τῆς θείας ἐνέργειας. Γιατὶ λέει, «Ὁ Στέφανος γεμάτος πίστη καὶ δύναμη πραγματοποιοῦσε μεγάλα σημεῖα»². Τίποτε δὲ θεωροῦσε ἱκανὸ νὰ τὸν ἐμποδίσει στὴ φροντίδα του γιὰ τὶς χῆρες, ἀλλὰ καὶ τὴ φροντίδα αὐτὴ ἐκτελοῦσε πρόθυμα καὶ τὴ διδασκαλία δὲν ἐγκατέλειπε. Καὶ ἦταν μέγας ὁ θαυμασμὸς γι' αὐτὸν γιὰ τὴν ὑπεροχὴ τῆς φιλόπονης διάνοιάς του. Τοῦ ἀνέθεσαν τὴν ἐπιμέλεια τῶν χηρῶν καὶ καταγινόταν μὲ τὴ φροντίδα τῶν ψυχῶν· τὶς πρῶτες ἔτρεφε μὲ ψωμί, ἐνῶ τὶς ἄλλες τὶς παιδαγωγοῦσε μὲ τὸ λόγο· σ' ἐκεῖνες παρέθετε τραπέζι ὑλικό, στὶς ἄλλες πρότεινε τραπέζι πνευματικό.

- 2 Ἦταν πράγματι ἄνθρωπος ἀγαθὸς καὶ γεμάτος ἀπὸ Πνεῦμα ἅγιο. Μὲ τὴν ἀγαθότητα τῆς προαίρεσής του ἐργαζόταν στὴν ὑπηρεσία τῶν φτωχῶν, ἐνῶ μὲ τὴν παρρησία καὶ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος ἀποστόμωνε τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀλήθειας. Ἀντέκρουε τοὺς πάντες καὶ κατανικοῦσε τοὺς πάντες μὲ τὸ λόγο τῆς ἀλήθειας, γκρεμίζοντας συλλογισμοὺς καὶ κάθε ἔπαρση πού ὑψωνόταν κατὰ τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ³. Εἶχε τόση δύναμη λόγου, ὥστε, κατὰ τὴ μαρτυρία τῆς ἁγίας Γραφῆς, νὰ μὴν μπορεῖ κανένας ν' ἀντισταθεῖ στὴ σοφία καὶ στὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος μὲ τὸ ὁποῖο μιλοῦσε⁴. Ὁ κήρυκας ὁμως τῆς ἀλήθειας ὀδηγήθηκε στὸ συνέδριο τῆς ἀπιστίας. Πρέπει ἐπιτροχάδην κάπως ν' ἀποδώσομε στὸν Πρωτομάρτυρα τὴν ὀφειλὴ μας, πού δὲ μᾶς ἐπέτρεψε νὰ ὀλοκληρώσομε χτῆς ἡ ἀσθένεια τοῦ σώματός μου καὶ σήμε-

2. Πράξ. 6,8 ἐ.

3. Β' Κορ. 10,15.

4. Πράξ. 6,10.

ἀποστόλοις τὴν οἰκείαν μνήμην ἀποπληρῶσαι. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐχ ἡμέραις οὐδὲ χρόνοις τὰ τῶν ἀγίων ἐγκώμια περιορίζεται· «εἰς μνημόσυνον», γὰρ φησιν, «αἰώνιον ἔσται δίκαιος»· 15 ἔπειτα δέ, οἷς οὐ διαιρεῖται τὰ τῆς γνώμης. Οὐτε τοίνυν μάρτυρες ἄνευ ἀποστόλων, οὔτε πάλιν ἀπόστολοι χωρὶς ἐκείνων. Διδάσκαλοι μὲν γὰρ μαρτύρων ἀπόστολοι, εἰκόνες δὲ τῶν ἀποστόλων οἱ μάρτυρες. Εἰκόνα γοῦν τῆν ἐκείνων καὶ τὸν χαρα- 20 κτῆρα φέρων ὁ μακάριος Στέφανος, σταυρόν, καὶ διὰ τοῦ θανάτου πρῶτος τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον ἐνεδύσατο. Ἄλλ' ὁμοίως διὰ τῆς ὑπομονῆς τοῦ μαρτυρίου τοὺς διδασκάλους ἀπεσέμνυνε καὶ γέγονεν ἀληθῶς στέφανος· στέφανος γὰρ τῶν καλῶν διδασκάλων οὐκ ἦν τιμὴ τῆς εὐφημίας, ἀλλ' ἦν προκοπὴ τῆς Ἐκ- 25 κλησίας, ὡσπερ γοῦν Κορινθίους γράφων ὁ θεῖος Ἀπόστολός φησιν· «ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτω στήκετε». Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκειμένον ἐπανέλθωμεν.

3 Εἰσῆλθεν εἰς τὸ συνέδριον τῶν Χριστοφόνων ὁ Χριστοφόρος, εἰσεπήδησεν εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν λύκων τὸ πρόβατον, ἀλλ' ἦν οὐχ ἀπλῶς πρόβατον θηριάλωτον, ἀλλὰ πρόβατον ὑπὸ Χριστοῦ ποιμαινόμενον καὶ πρὸς τοὺς λύκους ἀγωνιζόμενον. 5 Οἱ μὲν γὰρ ἐλύσσων καὶ διεπρίοντο ταῖς κατηγορίαις καὶ ταῖς ἀπειλαῖς τὸ ποίμνιον καταδάκνοντες, ὁ δὲ μᾶλλον αὐτοῦς τοῖς ἐλέγχοις διεσπάραττεν, ἢ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ ταῖς κατηγορίαις, ὡς ἐκεῖνοι. Μὴ ψιλῶς μηδ' ἐπιπολαίως παραδράμωμεν τὰ λεγόμενα. Οὗτος γὰρ πρὸς τὴν συναγωγὴν πονηρευομένων 10 καὶ πρὸς τὴν λύκων ἐφοδὸν κατὰ τῆς ἀδικίας ἐθάρσησε παρρησιάσασθαι καὶ εἰπεῖν μετὰ τὴν πολλὴν ἐκείνην διδασκαλίαν· «σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠ-

ρα νὰ ὀλοκληρώσωμε γιὰ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τὸ δικό τους μνημόσυνο. Κατὰ πρῶτον βέβαια τὰ ἐγκώμια τῶν ἁγίων δὲν περιορίζονται οὔτε σὲ ἡμέρες οὔτε σὲ χρόνους, γιὰτι λέει· «ὁ δίκαιος θὰ μείνει νὰ μνημονεύεται στοὺς αἰῶνες»⁵. Ἐπειτα ἀπευθύνονται σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν διάφορες γνώμες. Οὔτε λοιπὸν μάρτυρες ὑπάρχουν χωρὶς ἀποστόλους οὔτε πάλι ἀπόστολοι χωρὶς τοὺς μάρτυρες. Γιατι οἱ ἀπόστολοι εἶναι διδάσκαλοι τῶν μαρτύρων καὶ οἱ μάρτυρες εἶναι εἰκόνες τῶν ἀποστόλων. Ἐχοντας λοιπὸν ὁ μακάριος Στέφανος τὴν εἰκόνα καὶ τὴ σφραγίδα ἐκείνων, τὸ σταυρό, καὶ μὲ τὸ θάνατό του πρῶτος στεφανώθηκε μὲ τὸ στέφανο τοῦ μαρτυρίου. Μὲ τὴν ὑπομονὴ ὁμοῦ τοῦ μαρτυρίου τίμησε τοὺς δασκάλους του κι ἔγινε ἀληθινὰ στέφανος· καὶ στέφανος τῶν καλῶν δασκάλων δὲν ἦταν ἡ τιμὴ ἀπὸ τὸν ἔπαινο, ἀλλὰ ἡ προκοπὴ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὁ θεῖος Ἀπόστολος γράφοντας στοὺς Κορινθίους λέει· «ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ καὶ περιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, σταθεῖτε ἔτσι σταθεροὶ στὸν Κύριον»⁶. Ἀλλὰ ἄς ἐπανέλθομε στὸ θέμα μας.

- 3 Ὁ Χριστοφόρος εἰσηλθε στὸ συνέδριο τῶν Χριστοκτόνων· πήδησε τὸ πρόβατο μέσα στὴ συναγωγὴ τῶν λύκων. Δὲν ἦταν ὁμοῦ πρόβατο λεία τῶν θηρίων, ἀλλὰ πρόβατο ποὺ τὸ ἔβοσκε ὁ Χριστὸς καὶ ἀγωνιζόταν κατὰ τῶν λύκων. Λυσσοῦσαν αὐτοὶ κι ἔτριζαν τὰ δόντια τους, σπαράζοντας τὸ ποῖμνιο μὲ τίς κατηγορίες καὶ τίς ἀπειλές. Αὐτὸς ὁμοῦ τοὺς κατασπάραζε περισσότερο μὲ τοὺς ἐλέγχους του ἀπὸ ὅ,τι ἐκείνοι μὲ τίς ἀπειλές καὶ τῆς κατηγορίες. Ἄς μὴ προσπεράσωμε ἔτσι ἀπλὰ καὶ ἐπιπόλαια τὰ λεγόμενα. Γιατι αὐτὸς σὲ μία τόσο μεγάλῃ σὺναξῃ ραδιούργων καὶ τόσο δυνατῇ ἔφοδο λύκων πῆρε τὸ θάρρος νὰ μιλήσει ἀπερίφραστα κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ νὰ πεῖ ἔπειτα ἀπὸ τὴν πολλὴ ἐκείνη διδασκαλία· «σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι στὴν καρδιά

5. Ψαλμ. 111,7.

6. Φιλ. 4,1.

σίν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, καθὼς οἱ πα-
 τέρεις ὑμῶν», καὶ τὰ ἐξῆς. Οὕτως ὁ ἐπὶ μὲν γῆς φαινόμενος,
 15 τὰ δὲ ἐν οὐρανῷ κατοπιριζόμενος, καὶ ἀνθρώπου μὲν φύσιν
 ἐνδεδυμένος, ἀγγέλου δὲ ὄψιν καὶ σχῆμα μεταμορφωσάμενος
 (καὶ τούτων οὐδὲν ἀπεικός· ἔπρεπε γὰρ ἀληθῶς ἐν τῷ
 Πρωτομάρτυρι δειχθῆναι τῶν μαρτύρων τὸ ἀξίωμα, καὶ
 γινῶναι λοιπὸν ἅπαντας τῆς καινῆς χάριτος τὰ ἔργα)· ὁ τοῦ μαρ-
 20 τυρίου πόθος οὐ μόνον ἀγγελικὴν ἀξίαν χαρίζεται, ἀλλὰ καὶ οὐ-
 ρανῶν ἀνοίγει πύλας· οὐκέτι θανάτῳ τὰς ψυχὰς παραπέμπων,
 ἀλλ' εἰς χεῖραν Χριστοῦ τὸ πνεῦμα παρατιθέμενος. Ὁ μὲν γὰρ
 Κυριακὸς ἄνθρωπος τοῦ Σωτῆρος τῷ ἑαυτῷ Πατρὶ ἐν τῷ
 σταυρῷ προσεφώνει, λέγων· «Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθη-
 25 μι τὸ πνεῦμά μου», ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος Στέφανος, ἀνατεί-
 νας εἰς τὸν Δεσπότην, «Κύριε», φησὶν, «Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά
 μου», ταύτη τῇ φωνῇ τὴν ψυχὴν ἀποθέμενος. Ἄγγελοι τὸν ἑαυ-
 τῶν χορευτὴν ἀπελάμβανον, μᾶλλον αὐτὸν ἄνωθεν βάλλοντες
 ταῖς εὐφημίαις, ἢ ἐν τοῖς λίθοις κάτωθεν Ἰουδαῖοι.

4 Ἄλλ' ὁ μὲν Στέφανος οὕτω τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος ἀγῶνα,
 τὸν ἐν οὐρανοῖς κληρὸν ἐδέξατο, τῷ Στεφάνῳ δὲ τούτῳ πάντες
 ἐξαίφνης οἱ τίμιοι λίθοι συνεπλάκησαν, οἱ θεϊότατοι τῶν Εὐαγ-
 γελίων κήρυκες, μεθ' οὗς οἱ μάρτυρες, καὶ μετ' αὐτοὺς πάλιν οἱ
 5 σωτηρίῳ ἀρετῇ διαλάμπσαντες· προηγουμένως δὲ οἱ ἐπὶ τοῦ πα-
 ρόντος μνημονεύμενοι, πολὺ καὶ λαμπρὸν ἀπαστράπτοντας τὸ
 κάλλος τῆς εὐσεβείας, λέγω δὴ Πέτρος, καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰω-
 ἄννης, οἱ καὶ τῆς ἀποστολικῆς ἁρμονίας ἑξαρχοὶ καὶ τῆς ἐκκλη-

καὶ στ' αὐτιά, ἐσεῖς πάντοτε ἀντιστρατεύεστε στὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως οἱ πατέρες σας»⁷ καὶ τὰ ἐπόμενα: Ἔτσι φερόταν αὐτὸς ποὺ τὸν ἔβλεπαν στὴ γῆ, καθρεφτιζόταν ὁμοῦς στὸν οὐρανὸ· ἦταν βέβαια ντυμένος με φύση ἀνθρώπου, μεταμορφώθηκε ὁμοῦς κι ἔλαβε ὄψη ἀγγέλου καὶ μορφὴ (καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἦταν ἀφύσικο· γιατί ἔπρεπε στ' ἀλήθεια μὲ τὸν πρωτομάρτυρα νὰ δειχθεῖ ἡ ἀξία τῶν μαρτύρων καὶ νὰ γνωρίσουν ὅλοι στὸ ἐξῆς τὰ ἔργα τῆς νέας χάριτος). Ὁ πόθος τοῦ μαρτυρίου δὲν χαρίζει μόνο ἀγγελικὴ ἀξία ἀλλὰ καὶ ἀνοίγει τίς πύλες τῶν οὐρανῶν· δὲν στέλλει πλεόν τίς ψυχές στὸ θάνατο, ἀλλὰ ἀποθέτει τὸ πνεῦμα στὰ χέρια τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Κύριος βέβαια καὶ Σωτῆρας μας ὡς ἄνθρωπος πάνω στὸ σταυρὸ μιλοῦσε στὸν Πατέρα του καὶ τοῦ ἔλεγε: «Πατέρα μου, στὰ χέρια σου ἀποθέτω τὸ πνεῦμα μου»⁸, ὁ δοῦλος ὁμοῦς τοῦ Χριστοῦ Στέφανος ἀποτεινόμενος στὸ Δεσπότη τοῦ λέει: «Κύριε Ἰησοῦ, δέξου τὸ πνεῦμα μου»⁹, παραδίδοντας μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τὴν ψυχὴ του. Οἱ ἄγγελοι ἔπαιρναν τὸ συγχορευτὴ τους καὶ περισσότερο τὸν ἄγγιζαν οἱ ἔπαινοι ποὺ τοῦ ἔρχονταν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἀπὸ ὅσο τὸν χτυποῦσαν στὴ γῆ οἱ πέτρες τῶν Ἰουδαίων.

- 4 Ὁ Στέφανος λοιπὸν ἀφοῦ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἀγωνίστηκε τὸν καλὸν ἀγῶνα, ἔγινε μέτοχος τῆς οὐράνιας κληρονομίας. Ὅμως μὲ τὸν Στέφανο αὐτὸν συμπλέχτηκαν ξαφνικὰ ὄλες οἱ πολῦτιμες πέτρες, οἱ θεϊκότετοι κήρυκες τῶν Εὐαγγελίων, ἔπειτα ἀπὸ αὐτοὺς οἱ μάρτυρες καὶ ἔπειτα πάλι ἀπὸ αὐτοὺς ὅσοι διέλαμψαν μὲ τὴ σωτήρια ἀρετὴ. Περισσότερο ὁμοῦς αὐτοὶ ποὺ μνημονεύονται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπαστράπτουν πολὺ καὶ λαμπρὸ τὸ κάλλος τῆς εὐσέβειας, ἐννοῶ ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, οἱ ἐξάρχοντες τοῦ ἀρμονικοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ καὶ οἱ στέφανοι τῆς ἐκκλησιαστικῆς

7. Πράξ. 7,51.

8. Λουκᾶ 13,46.

9. Πράξ. 7,59.

σιαστικῆς εὐδοξίας στέφανοι. Οὐκ ἀφίσταμαι γὰρ τῆς τοῦ Στε-
 10 φάνου προσηγορίας, ἀλλὰ πολλάκις καὶ μυριάκις λέγων, ἔτι δι-
 ψῶν ἐπαναλαμβάνω· Στεφάνου γὰρ κόρος οὐκ ἔστι τοῖς τὸ μα-
 κάριον τέλος τῶν στεφάνων ἐκδεχομένοις. Οὐκοῦν, εἰ δεῖ φιλα-
 λήθως εἰπεῖν, ἀπὸ Στεφάνου πάλιν στεφάνοις εὐωχοῦμεν καὶ
 κοινωνοῦμεν αὐτῶν ταῖς μνήμαις, ἐπειδήπερ ἐλπίζομεν κοινω-
 15 νεῖν καὶ μένειν καὶ συνδοξάσομεν· βεβαιούσης γὰρ τῆς ἐπαγγε-
 λίας, ἡ κοινωνία τῆς πίστεως πολυπλασιάζεται.

5 Πάλιν δὲ ἡμῖν, ἀδελφοί, τῶν ἀγαθῶν ἢ ἀπόλαυσις, τῷ τὴν
 Κυριακὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμέραν συλλάμψαι τῇ μνήμῃ τῶν
 μαρτύρων. Ἐν ταύτῃ γὰρ προηγουμένως ἡμῶν τὰς διανοίας
 κατηύγασεν ὁ φωτισμὸς τῆς δόξης τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χρι-
 5 στοῦ, ἐν ᾗ τὰς σωματηρίους ἀκτῖνας τῆς δικαιοσύνης ἀνθήσας,
 τὸ μὲν σκότος τῆς ἀσεβείας ἠφάνισε, τὰς δὲ ψυχὰς τῇ ἐπιγνώ-
 σει τῆς ἀληθείας ἐλάμπρυνε. Καὶ ὄρα μοι τὸ θαυμαστὸν τῆς εὐ-
 εργεσίας καὶ μέγιστον. Ὁ μὲν γὰρ αἰσθητὸς οὗτος ἥλιος ἀνί-
 σχων ἔωθεν καὶ ταῖς προδρόμοις τῶν ἀκτίνων ἀυγαῖς τὴν ἡμέ-
 10 ραν προοιμιαζόμενος, καλύπτει μὲν καὶ περιβάλλει ταῖς μαρμα-
 ρυγαῖς τὴν ὑπ' οὐρανόν, ἀποκρύπτει δὲ καὶ ἀμαυροῖ πάντας
 ὁμοῦ τοὺς τῶν ἀστέρων χορούς, ὡς μόνον αὐτὸν ὀραῖσθαι περι-
 πολοῦντα ταῖς οὐρανίαις ἀψῖσιν. Ὁ δὲ γε Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστός, ἀνατείλας ἡμῖν ἐξ ὕψους, κατὰ τὴ λέγουσαν περὶ αὐ-
 15 τοῦ προφητεῖαν, «ἐν οἷς ἐπεσκέπαστο ἡμᾶς Ἀνατολὴ ἐξ ὕψους»,
 οὐ μόνον οὐκ ἀπέκρυσσε τοὺς πρὸ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ δίκην
 ἀστέρων ἀναλάμψαντας ἀγίους καὶ προδρόμους αὐτοῦ γενομέ-
 νους, ἀλλὰ κάκεινους λαμπροτέρους ἐποίησε καὶ ἑτέρους ἑαυτῷ
 φωστῆρας συνανέλαμψε. Προφῆται μὲν γὰρ διέλαμψαν μετὰ

κῆς εὐδοξίας. Δέν παύω ν' ἀναφέρω τὸ ὄνομα τοῦ Στεφάνου, ἀλλά, ἐνῶ τὸ λέγω χίλιες καὶ μῦριες φορές, δέν χορταίνω νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνω. Γιατὶ δέν ὑπάρχει κόρος γιὰ τὸ Στέφανο γιὰ ὄσους περιμένουν τὸ μακάριο τέλος τῶν στεφάνων. Ἄν πρέπει λοιπὸν νὰ μιλήσω μὲ φιλαλήθεια, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ Στέφανο πάλι ἀπολαμβάνομε στεφάνια κι ἐμεῖς καὶ συμμετέχομε στὰ μνημόσυνά τους, ἐπειδὴ ἐλπίζομε νὰ γίνομε κοινωνοὶ αὐτῶν, νὰ μένομε μαζί τους καὶ νὰ συνδοξαστοῦμε μαζί τους· γιατί ὅταν βεβαιώνει ἡ ἐπαγγελία, ἡ κοινωνία τῆς πίστεως πολλαπλασιάζεται.

- 5 Καὶ πάλι, ἀδελφοί μου, μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία ν' ἀπολαύσομε τὰ ἀγαθὰ μὲ τὸ νὰ συνανατείλει ἡ Κυριακὴ ἡμέρα τῆς ἀνάστασης μαζί μὲ τὴ μνήμη τῶν μαρτύρων¹⁰. Γιατὶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ καταύγασε τὸ νοῦ μας ὁ φωτισμὸς τῆς δόξας τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποία, βγάζοντας σὰν ἄνθη τὶς σωτήριες ἀκτίνες τῆς δικαιοσύνης, ἀφάνισε τὸ σκοτάδι τῆς ἀσέβειας καὶ καταλάμπρυνε τὶς ψυχὰς μὲ τὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας. Καὶ πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, τὸ θαυμαστὸ μεγαλεῖο τῆς εὐεργεσίας. Ὁ αἰσθητὸς ἥλιος μας ἀνεβαίνοντας τὴν αὐγὴ καὶ προαγγέλλοντας τὴν ἡμέρα μὲ τὴν πρόδρομη λάμψη τῶν ἀκτίνων του καλύπτει καὶ ἀγκαλιάζει ὅλη τὴν ὑφήλιο μὲ τὴν ἀκτινοβολία του, κρύβει ὁμως καὶ θαμπώνει ὄλους μαζί τοὺς χοροὺς τῶν ἄστρον, ὥστε νὰ φαίνεται μόνο αὐτὸς κάνοντας τὴν περιφορὰ του κάτω ἀπὸ τὶς οὐράνιες ἀψίδες. Ἄλλὰ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅταν ἀνέτειλε γιὰ χάρη μας ἀπὸ τὸν οὐρανό, σύμφωνα μὲ τὴν προφητεία ποὺ μιᾶ γι' αὐτόν¹¹, ὄχι μόνο δέν ἀπέκρυσσε τοὺς ἀγίους ποὺ ἔλαμψαν πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομό του ὅμοιοι μὲ ἄστρα κι ἐγιναν πρόδρομοὶ του, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνους τοὺς ἔκανε λαμπρότερους κι ἔκανε νὰ λάμψουν μαζί του κι ἄλλα ἄστρα. Καὶ πράγματι προφήτες ἔλαμψαν μετὰ τὴν παρουσία

10. Τὸ ἔτος ποὺ ἐκφωνήθηκε ἡ ὁμιλία ἔπεσε ἡ εορτὴ τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννη σὲ ἡμέρα Κυριακὴ.

11. Λουκᾶ 1,79.

20 τὴν ἐκείνου παρουσίαν, μᾶλλον δὲ ἢ πρὸ ἐκείνης. Ἀμυδρᾶς γὰρ οὔσης ἔτι τῆς προφητείας τοῖς εὐαγγελικαῖς τῶν Γραμματέων ἐκβάσασιν, ὁ Σωτὴρ ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον, πάντας ἐλάμπρυνε καὶ διεσάφησε, πλήρωμα νόμου καὶ προφητῶν γενόμενος. Οὐ γὰρ ἦλθε καταλῦσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, ἀλλὰ
25 πληρῶσαι. Ἐπὶ δὲ τῆς νέας χάριτος περὶ ἑαυτοῦ λέγων ὁ Σωτὴρ, «ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου», οὐκ ἀπηξίωσεν ἢ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος ἐξ ἀγαθοῦ Πατρὸς προελθὼν, τοῖς αὐτῷ δουλεύουσι μεταδοῦναι τῆς ἑαυτοῦ προσηγορίας, ἀλλὰ φησι πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· «ὕμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κό-
30 σμου», καὶ «λαμπάτω τὰ ἔργα ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων». Ὁ δὲ μεῖζον παραγαγεῖν ἔχομεν εἰς ὑπόμνησιν τῶν εἰρημένων, τοῦτό, χάριτι Θεοῦ, πάλιν ἐκθησόμεθα.

6 Ἰωάννης Βαπτιστῆς, λύχνος ὀνομασθεὶς καὶ ἐν τοῖς Ψαλμοῖς προαναπεφωνημένος καὶ ὑπὸ Κυρίου μεμαρτυρημένος. Ὁ μὲν γὰρ Προφήτης, ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς, φησὶ περὶ αὐτοῦ διὰ τῆς ὑμνωδίας· «ἠτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου», τουτέστιν,
5 ὑπηρετήν καὶ πρόδρομον ἠτοίμασα τοῦ φωτός, ὁ δὲ Κύριος τὴν πατρικὴν βεβαιῶν φωνήν, «ἐκεῖνος ἦν», φησὶν, «ὁ λύχνος ὁ καιόμενος». Ἄλλ' ὁμοῦς ὁ λύχνος ὢν, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ ἀμαυρωθῆναι τῇ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ, ὃς ἦν ἥλιος δικαιοσύνης, ὥστε καὶ μᾶλλον διέλαμψε, κῆρυξ ὁμοῦ καὶ θεολόγος αὐ-
10 τοῦ τοῦ Σωτῆρος ὁ Βαπτιστῆς γενόμενος. Ἰωάννης μὲν οὖν διὰ τὸ ἓνα μόνον φωτίζειν οἶκον τὸν τοῦ Ἰσραὴλ, λύχνος ὀνομάσθη, οἱ δὲ τοῦ Σωτῆρος ἀπόστολοι, οὐ λύχνοι, οὐδὲ ἀστέρες,

12. Ματθ. 5,18.

13. Ἰω. 8,12.

ἐκείνου καὶ περισσότερο τότε, παρὰ πρὶν ἀπὸ αὐτήν. Γιατί, ἐνῶ ἦταν ἀμυδρὴ ἀκόμα ἡ προφητεία παρὰ τὶς εὐαγγελικὲς ἐξηγήσεις τῶν Γραμματέων, ὁ Σωτήρας μας, ἀφοῦ ἦλθε στὸν κόσμον, φώτισε ὅλους τοὺς προφήτες καὶ τοὺς διασάφησε, ἀφοῦ ἐγίνε ὀλοκλήρωση τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. Γιατί δὲν ἦρθε γιὰ νὰ καταλύσει τὸ νόμον καὶ τοὺς προφήτες, ἀλλὰ νὰ τοὺς συμπληρώσει¹². Τὴν ἐποχὴ τώρα τῆς νέας χάριτος ὁ Σωτήρας λέγοντας γιὰ τὸν ἑαυτοῦ «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»¹³ τούτου, δὲν ἔκρινε ἀνάξιό του ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος ποὺ προῆλθε ἀπὸ ἀγαθὸ Πατέρα νὰ μεταδώσει τὸ ὄνομα σ' ἐκείνους ποὺ ἦταν δοῦλοι δικοὶ του, ἀλλὰ λέει στοὺς μαθητὲς του· «ἐσεῖς εἶστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»¹³, καὶ «ἄς λάμπουν τὰ ἔργα σας μπροστὰ στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων»¹⁴. Τὸ μεγαλύτερον μὲ τὸ ὁποῖο μπορούμε νὰ βεβαιώσωμε αὐτὰ ποὺ ἀναφέραμε αὐτὸ πάλι θὰ ἐκθέσωμε μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ.

- 6 Πρὸκειται γιὰ τὸν Ἰωάννη τὸν Βαπτιστή, ποὺ ὀνομάστηκε λύχνος καὶ ἔχει προαναγγελθεῖ μέσα στοὺς ψαλμοὺς καὶ μαρτυρηθεῖ κι ἀπὸ τὸν Κύριον. Ὁ προφήτης λοιπὸν μιλώντας ἐκ μέρους τοῦ Πατέρα λέει μὲ τὸν ψαλμὸ τοῦ γι' αὐτόν, «ἐτοίμασα λύχνο γι' αὐτόν ποὺ ἔχω κρίσει»¹⁵, δηλαδὴ «ἐτοίμασα ὑπηρέτη καὶ πρόδρομον τοῦ φωτός». Ὁ Κύριος πάλι ἐπιβεβαιώνοντας τὴ φωνὴ τοῦ Πατέρα λέει· «ἐκεῖνος ἦταν τὸ ἀναμμένο λυχνάρι»¹⁶. Ὅμως αὐτὸς ποὺ ἦταν λυχνάρι, ὄχι μονάχα δὲν θάμπωσε καθόλου ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Κυρίου, ποὺ ἦταν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ πῶς πολὺ ἔλαμψε κι ὁ Βαπτιστὴς ἐγίνε κήρυκας μαζί καὶ θεολόγος τοῦ ἰδίου τοῦ Σωτήρα. Ὁ Ἰωάννης λοιπὸν ἐπειδὴ φωτίζει ἓνα ἔθνος μόνο, τὸν Ἰσραήλ, ὀνομάστηκε λύχνος. Οἱ ἀπόστολοι ὁμῶς τοῦ Σωτήρα δὲν ὀνομάστηκαν λύχνοι οὔτε

14. Ματθ. 5,15.

15. Ψαλμ. 131,17.

16. Ἰω. 5,34.

ἀλλὰ φωστῆρες ἀνηγορεύθησαν, οὐκ ἐν ἐνὶ κλίματι, οὐδὲ μιᾷ
γωνίᾳ λάμποντες, ἀλλ' ἄπασαν τὴν ὑπὸ οὐρανὸν καταυγάζον-
15 τες. Ἐξαρχοὶ δὲ τούτων καὶ κορυφαῖοι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰάκω-
βος καὶ ὁ Ἰωάννης, οἱ σήμερον ταῖς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίαις
σεμνυνόμενοι, συμφώνως μὲν πρὸς τὸ τέλος τοῦ βίου δραμόν-
τες, διαφοροῖς δὲ τοῦ μαρτυρίου τρόποις ἐναθλήσαντες.

7 Ὁ μὲν γὰρ πρωτοστάτης καὶ κορυφαῖος τῆς ἀποστολικῆς
χορείας ἀναδειχθεὶς, οἰκείαν τῷ ἀξιώματι τὴν δόξαν ἀπηνέγκα-
το, τῇ τοῦ Σωτῆρος ὁμοιοπαθείᾳ τετιμημένος· ὁ σταυρῷ γὰρ
προσηλωθεὶς, τὴν Δεσποτικὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως ἐξετύπω-
5 σεν (εἰκόνα δὲ λέγω βασιλικὴν τὸν σταυρόν), οὐκ αἰσχυρόμενος
ἐπὶ τῷ πάθει, ἀλλὰ σεμνυνόμενος ἐπὶ τῷ μεγάλῳ τροπαίῳ.
Μῆτε γὰρ αὐτοῖς, μῆτε ἡμῖν, μῆτε τοῖς μεθ' ἡμᾶς, μῆτε τινὶ
ἐτέρῳ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ ὁ Παῦλός
φησιν, δόξα συνέβη. Οὕτω γὰρ καὶ Πέτρος φαίνεται διὰ τιμῆς
10 ἔχων τὴν σεβάσμιον ἐκείνην σταύρωσιν. Ἠξίου γὰρ κατὰ κε-
φαλῆς κρεμασθῆναι ὑπὸ τῶν σταυρῶντων διὰ πολλὴν εὐλά-
βειαν, ἵνα μὴ ἴσος εἶναι τῷ Σωτῆρι δόξη, τῷ ὑπὲρ πάσης τῆς
ἀνθρωπότητος σταυρωθέντι, καὶ πλατεῖαις, ὥσπερ ταῖς διὰ τοῦ
σταυροῦ, χερσὶ τὴν οἰκουμένην περιβαλόντι. Ἰάκωβος δὲ τὴν
15 κεφαλὴν ἀπετέμνετο, τὴν ὄντως αὐτοῦ κεφαλὴν, τὸν Χριστόν,
ἀπολαβεῖν ἐπειγόμενος. Κεφαλὴ γὰρ ἀνδρὸς ὁ Χριστός, κατὰ
τὸν Ἀπόστολον, καὶ πάσης ὁμοῦ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ
μακάριος Ἰωάννης ἐν πολλαῖς καὶ διαφοροῖς κατὰ τὸν βίον
ἀθλήσας ἀγῶσι καὶ ἐν πᾶσι διαπρέψας τοῖς κατορθώμασι τῆς
20 εὐσεβείας, κενὸν μὲν εἰς ὕδωρ ζεόμενον τοῦτο πέρας κεκριμέ-
νος, τῷ χορῷ τῶν μαρτύρων συνηρίθμηται (παρὰ γὰρ δικάζου-

ἀστέρες, ἀλλὰ ἀνάκηρύχτηκαν φάροι, ἐπειδὴ δὲν ἔλαμπαν σὲ μιὰ περιοχὴ οὔτε σὲ μιὰ γωνιά, ἀλλὰ καταύγαζαν ὅλη τὴν ὑφήλιο. Πρῶτοι ἀπὸ αὐτοῦ καὶ κορυφαῖοι ἦταν ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, πού τιμοῦμε σήμερα γιὰ τὴ μαρτυρία τους γιὰ τὸ Χριστό, πού ἔτρεξαν ὁμόφωνα στὸ τέλος τῆς ζωῆς, ἄθλησαν ὁμῶς μὲ διάφορους τρόπους μαρτυρίου.

- 7 Ὁ ἕνας ἀναδείχτηκε πρωτοστάτης καὶ κορυφαῖος τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ, ἀποκόμισε τὴν ἀντίστοιχη στὸ ἀξίωμα του δόξα τιμημένη μὲ τὸ ἴδιο μὲ τὸ Σωτήρα πάθος τοῦ σταυροῦ. Γιατὶ αὐτὸς πού καρφώθηκε στὸ σταυρὸ ἔγινε τύπος τῆς δεσποτικῆς εἰκόνας τοῦ βασιλιᾶ (καὶ βασιλικὴ εἰκόνα ἐννοῶ τὸ σταυρό). Δὲν ντράπηκε γιὰ τὸ πάθος, ἀλλὰ εἶχε καύχημα τὸ μεγάλο του τρόπαιο. Γιατὶ οὔτε σ' αὐτούς, οὔτε σ' ἐμᾶς, οὔτε στοὺς μεταγενέστερούς μας, οὔτε σὲ κάποιον ἄλλο ἔτυχε ἡ δόξα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ¹⁷, καθὼς λέει ὁ Παῦλος. Ἔτσι φαίνεται κι ὁ Πέτρος νὰ τιμᾷ τὴ σεβασμια ἐκείνη σταύρωση¹⁷. Γιατὶ ἔκρινε ἄξιο ἀπὸ μεγάλῃ εὐλάβεια νὰ κρεμαστεῖ ἀπὸ τοὺς σταυρωτές του μὲ τὸ κεφάλι κάτω, γιὰ νὰ μὴ νομιστεῖ ὅτι εἶναι ἴσος μὲ τὸ Σωτήρα, πού σταυρώθηκε γιὰ χάρη ὅλης τῆς ἀνθρώπινης καὶ μὲ πλατιά ἀνοιγμένα χέρια, ὅπως ἐπάνω στὸ σταυρό, ἀγκάλιασε τὴν οἰκουμένη. Τοῦ Ἰακώβου πάλι ἔκοψαν τὸ κεφάλι, καθὼς βιαζόταν ν' ἀπολαύσει τὴν πραγματικὴ κεφαλὴ του, τὸ Χριστό. Γιατὶ κεφαλὴ τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν Ἀπόστολο¹⁸, εἶναι ὁ Χριστός, καὶ ὅλης μαζί τῆς Ἐκκλησίας κεφαλὴ¹⁹. Τέλος ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἀφοῦ ἄθλησε στὴ ζωὴ του σὲ πολλοὺς καὶ διάφορους ἀγῶνες καὶ διακρίθηκε σὲ ὅλους μὲ τὰ κατορθώματα τῆς εὐσέβειας, καταδικασμένος νὰ λάβει τὸ τέλος τῆς ζωῆς αὐτῆς σὲ βραστό νερό, συναριθμήθηκε στὸ χορὸ τῶν μαρτύρων²⁰ (γιατὶ ἀπὸ τοὺς δίκαιους κριτὲς τὸ

μένου.

18. Α' Κορ. 11,3.

19. Ἐφ. 5,23.

20. Ἡ μετάφραση ἀκολουθεῖ τὴν πρόταση μὲ διάρθρωση τὸν ἐκδότη.

σιν, οὐκ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πάθους, ἀλλὰ παρ' αἰρέσεως τοῦ πόθου κρίνεται τὸ μαρτύριον). Ἄλλ' ὁ μὲν τοῦ θανάτου τρόπος τοιοῦτος ἦν, τοῖς διὰ θανάτου τὴν ἀθάνατον μνήμην καὶ
 25 ταῖς Ἐκκλησίαις χαρισαμένοις. Ἐπρεπε δὲ ὡς ἀληθῶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν τὰς μνήμας ἐπιτελεῖσθαι, οὐ μόνον διὰ τὸ σύμφωνον τῆς εὐσεβείας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὁμοτιμον τῆς ἀξίας. Οὗτοι γὰρ μόνοι τῷ Κυρίῳ πάντοτε συσχολάζοντες καὶ ἐξαιρέτον ὥσπερ παρὰ τοὺς λοιποὺς τῶν ἀποστό-
 30 λων χώραν ἔχοντες καὶ παρρησίαν, οὐ κατὰ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φιλίας πρόσληψιν, ἀλλὰ κατὰ θεϊκὴν ἀληθείας ἐπίκρισιν.

8 Ἔστι γοῦν εὐρεῖν ἐν τοῖς μεγίστοις τῶν θαυμάτων μόνους αὐτοὺς παρὰ τοῦ Κυρίου παραληφθέντας, ὡς πιστοτάτους καὶ ἀληθετάτους τῶν γιγνομένων μάρτυρας· τοῦτο μὲν ἐπὶ τῆς ἐν τῷ ὄρει θεωρίας (μόνος γὰρ ἦν ἐκεῖ Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ
 5 Ἰωάννης, ὅτε τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ μεταμορφώσας ὁ Κύριος, εἰς ἔνδοξον καὶ λαμπροτέραν θεότητα μετέβαλε, Μωϋσέα καὶ Ἥλιαν ἐν ἑαυτῷ παραστησάμενος καὶ τῇ νεφέλῃ τοῦ φωτὸς ἐπισκιάσας, τὴν μεγάλην ἐκείνην εἰκόνα τῆς βασιλείας ὑπέδειξε)· τοῦτο δὲ ἐπὶ τῆς Ἰαίρου θυγατρὸς, ἣν θανοῦσαν διήγειρε·
 10 καὶ γὰρ ἐκεῖ τούτους εἶχεν ἐπόπτας τῆς γενομένης θαυματουργίας. Ἔτι γε μὴν, ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον λέγων διατρίβω, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τοῦ σωτηρίου πάθους τοὺς αὐτοὺς ἀνδρας παραλαβὼν, ἐθάρρησεν εἰπεῖν, ὡς πιστοῖς ἀνδράσι καὶ βεβαιοτάτοις· «νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται».

9 Ταῦτα δὲ ἡμῖν εἴρηται, οὐκ εἰς καθαίρεσιν τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ἀλλ' εἰ μαρτύριον τῆς τῶν μνημονευομένων ἀρετῆς· εἰ δὲ δεῖ φιλαλήθως εἰπεῖν, καὶ εἰς κοινὸν τῶν ἀποστόλων ἐγκώ-

μαρτύριο δὲν κρίνεται ἀπὸ τὴν τελικὴ ἐκβασή του, ἀλλὰ ἀπὸ τῆ συγκατάθεση τῆς βούλησης). Τέτοιος ἦταν ὁ τρόπος τοῦ θανάτου ἐκείνων πού με τὸ θάνατο τους χάρισαν ἀθάνατη στίς Ἐκκλησίες τῆ μνήμη τους. Καὶ ἀληθινὰ ἔπρεπε νὰ τελοῦνται ἀπὸ κοινοῦ οἱ μνήμες τῶν ἀγίων ἀνδρῶν πού ἀναφέρθηκαν ὄχι μόνο ἐξαιτίας τῆς συμφωνίας τους στὴν εὐσέβεια, ἀλλὰ καὶ ἐξαιτίας τῆς ἰσότητος τῆς ἀξίας τους. Γιατὶ αὐτοὶ οἱ τρεῖς ἦταν πάντοτε μαζὶ με τὸν Κύριο καὶ εἶχαν ξεχωριστὴ θέση ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους καὶ παρρησία, πού δὲν τὴν ἔλαβαν ἐξαιτίας ἀνθρώπινης φιλίας, ἀλλὰ σύμφωνα με θεϊκὴ κρίση τῆς ἀληθινῆς τους ἀξίας.

- 8 Γι' αὐτὸ στὰ μεγαλῦτερα θαύματα μποροῦμε νὰ δοῦμε ὅτι μόνο αὐτοὺς ἔχει μαζὶ του ὁ Κύριος, ὡς μάρτυρες πολὺ ἀξιόπιστους καὶ πολὺ ἀληθεῖς. Αὐτὸ ἔγινε κατὰ τὴ θεωρία στοῦ ὁρος²¹ (γιατὶ ἐκεῖ βρίσκονταν μόνο ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅταν ὁ Κύριος μεταμορφώνοντας τὸ σῶμα του τὸ μετέβαλε σὲ θεότητα ἐνδοξη καὶ ὄλο λάμψη, ἔχοντας κοντὰ του τὸν Μωυσῆ καὶ τὸν Ἥλία, καὶ με τὴ φωτεινὴ νεφέλη με τὴν ὁποία τοὺς κάλυψε, τοὺς ἔδειξε τὴ μεγάλη ἐκείνη εἰκόνα τῆς βασιλείας). Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ στὴν περίπτωσι τῆς κόρης τοῦ Ἰαείρου, πού εἶχε πεθάνει καὶ τὴν ἀνάστησε²². Γιατὶ καὶ ἐκεῖ αὐτοὺς εἶχε θεατὲς τῆς θαυματουργίας του. Ἀκόμα, γιὰ νὰ μὴν καθυστερῶ ἀναφέροντας μιὰ μιὰ τίς περιπτώσεις, καὶ τίς ὥρες τοῦ σωτηρίου Πάθους του εἶχε πᾶρει τοὺς ἴδιους μαθητὲς καὶ εἶχε τὸ θάρρος νὰ πεῖ σ' αὐτοὺς πού τοῦ ἦταν πιστοὶ καὶ ἀφοσιωμένοι· «τώρα ἡ ψυχὴ μου εἶναι γεμάτη ταραχή»²³.

- 9 Αὐτὰ δὲν σᾶς τὰ εἶπα γιὰ νὰ ὑποβιβάσω τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσω τὴν ἀρετὴ ἐκείνων. Κι ἂν πρέπει νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, καὶ γιὰ κοινὸ ἐγκώμιον τῶν

22. Μάρκ. 5,37.

23. Ἰω. 12,27.

μιον· τὸ γὰρ ὑπεροχὰς καὶ ἐπιβάσεις ἐν τοῖς ἀγίοις ὀρίζεσθαι, 5 οὐκ ἀνθρωπίνης ἂν ἦ δοκιμασίας, ἀλλ' ἐπικρίσεως καὶ ἀληθείας Θεοῦ. Ἡμᾶς δὲ μνήμαις τοιούτων καὶ τηλικούτων ἀνδρῶν κοινωνεῖν ἀξιωθέντας, εὐχαριστεῖν ἀναγκαῖον, οὐχ ὅσον ὀφείλομεν, τοῦτο γὰρ ἀδύνατον, ἀλλ' ὅσον ἰσχύομεν, τοῦτο γὰρ εὐαπόδεκτον. Ἀπαιτοῦσι δὲ ταύτας οἱ ἅγιοι παρ' ἡμῶν τὰς τι- 10 μάς, οὐχ ἵνα τι κερδάνωσιν εὐφημούμενοι, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς κοινωνήσωμεν εὐεργετούμενοι.

10 Ἐκεῖνο δὲ πάλιν οὐδένα τῶν εὐσεβῶν ἀγνοεῖν οἶομαι, ὡς οὐ μόνον Πέτρου καὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου, ἀλλὰ καὶ πάσης ὁμοῦ τῆς ἀποστολικῆς ἀρμονίας καὶ μνείας ἐπιτελοῦμεν. Εἰ γάρ, κατὰ τὴν τῶν δογμάτων ἀλήθειαν, μελῶν τάξιν ἐπέχοντες, 5 ἐνὸς σώματος ἀποπληροῦσι σχῆμα, δηλονότι δοξαζομένου μου μέρους ἐνός, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, «συνδοξάζεται πάντα τὰ μέλη», καὶ μάλιστα ἐπ' ἐκείνων τῶν μακαρίων καὶ τελειοτάτων ἀνδρῶν, οἷς πάντα συμφωνεῖ πρὸς ἀλήθειαν, καὶ ὁ τρόπος ὁμόγνωμος, καὶ ἡ πίστις ὁμόδοξος, καὶ ὡς κοινὰ τὰ τῆς εὐσε- 10 βείας πλεονεκτήματα τούτων, κοινὰ καὶ τὰ παρὰ τῆς ἀληθείας σεμνολογήματα. Τίς δὲ οὐκ ἂν εὐλόγως ἡσθεῖη καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγίου Πνεύματος πληρωθεῖη, ἀποστολικῶ χορῶ κοινωνεῖν ἠξιωμένος, τῷ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἀπλώσαντι τὰ τῆς εὐσεβείας δίκτυα καὶ πανταχοῦ 15 πῆξαντι τὰ τῆς ἀληθείας θήρατρα, ἵνα συλλαβόμενοι πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν ὑπὸ τῆς κακίας ἠγριωμένην προσάγωσι τῷ ἐξημεροῦντι καὶ σώζοντι; «Εἰς πᾶσαν γοῦν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν». Οἱ θεμέλιοι τῆς Ἐκκλησίας, οἱ

ἀποστόλων. Γιατί τὸ νὰ ὀρίζει κανεὶς ὑπεροχὰς κι ἀνωτερότητες γιὰ τοὺς ἁγίους δὲν εἶναι ἔργο ἀνθρώπινης ἐπιδοκιμασίας, ἀλλὰ τῆς ἀληθινῆς κρίσης τοῦ Θεοῦ. Ἐμεῖς ὁμῶς ποὺ ἀξιώθηκαμε νὰ ἐορτάζουμε τὶς μνήμες τέτοιων καὶ τόσο μεγάλων ἀγίων εἶναι ἀνάγκη νὰ εὐχαριστοῦμε ὄχι ὅσο ὀφείλομε, γιατί αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο, ἀλλὰ ὅσο μῖσοῦμε, πράγμα ποὺ εἶναι εὐκόλα ἀποδεκτό. Οἱ ἅγιοι ἀπαιτοῦν ἀπὸ ἐμᾶς αὐτὲς τὶς τιμές, ὄχι γιὰ νὰ κερδίσουν τὶς ἐπευφημίες, ἀλλὰ γιὰ νὰ εὐεργετηθοῦμε συμμεριζόμενοι τὶς ἐπευφημίες.

- 10 Τὸ ἄλλο πάλι νομίζω ὅτι κανένας ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς δὲν ἀγνοεῖ ὅτι, ὄχι μόνο τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰωάννη, ἀλλὰ καὶ ὅλου μαζὶ τοῦ ἀρμονικοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων τὰ μνημόσυνα ἐπιτελοῦμε. Ἄν, σύμφωνα μὲ τὴν ἀλήθεια τῶν δογμάτων, ἔχοντας θέση μελῶν, ἀποτελοῦν τὸ σύνολο ἐνὸς σώματος, εἶναι φανερὸ ὅτι ὅταν δοξάζεται ἓνα μέλος μου, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος²⁴, «δοξάζονται μαζὶ ὅλα τὰ μέλη» καὶ μάλιστα σ' ἐκείνους τοὺς μακάριους καὶ τελειότατους ἄνδρες, ποὺ ὅλη ἡ συμπεριφορὰ τους συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ εἶναι ὁ τρόπος ὁμόγνωμος καὶ ἡ πίστη κοινὴ. Καὶ ὅπως εἶναι κοινὰ τὰ εὐσεβῆ σημεῖα στὰ ὅποια πλεονεκτοῦν, εἶναι κοινὰ καὶ τὰ ἐγκώμια ἐκ μέρους τῆς ἀλήθειας. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ δὲ θὰ εὐχαριστιόταν δικαιολογημένα καὶ δὲ θὰ γέμιζε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὅταν ἔχει ἀξιωθεῖ νὰ πάρει μέρος στὸν ἀποστολικὸ χορὸ, ποὺ ὀδήγησε ὅλη τὴν οἰκουμένη στὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας, ποὺ ἄπλωσε τὰ δῖχτυα τῆς εὐσέβειας γιὰ νὰ συλλάβει ὅλη τὴν οἰκουμένη καὶ ποὺ παντοῦ ἔστησε τὶς παγίδες τῆς ἀλήθειας, ὥστε πιάνοντας ὅλη μαζὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ποὺ εἶχε ἀπὸ τὴν κακία περιέλθει σὲ κατάσταση ἀγριότητος, νὰ τὴν ὀδηγήσει σ' Ἐκεῖνον ποὺ ἐξημερώνει καὶ σώζει; «Σ' ὀλόκληρη τῇ γῆ ἀκούστηκαν τὰ λόγια τους»²⁵. Τὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλη-

²⁴ Ψαλμ. 18,5.

στύλοι καὶ τὰ ἐδραιώματα τῆς ἀληθείας, οὗτοί εἰσιν αἱ ἀέναοι
 20 πηγαὶ τοῦ σωτηρίου, αἱ πολὺ καὶ πλούσιον καὶ θεοειδὲς νᾶμα
 τὸ τῆς διδασκαλίας προχέουσιν. Ἐπὶ τούτους ἡμᾶς καὶ ἡ προ-
 φητικὴ παραπέμπει φωνή, λέγουσα: «ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐ-
 φροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Σωτηρίου».

- 11 Μνημονεύεται Πέτρος ἡ κεφαλὴ τῶν ἀποστόλων, καὶ συν-
 δοξάζεται μὲν αὐτῷ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἐπιστηρίζε-
 ται δὲ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Οὗτος γὰρ ἐστὶ, κατὰ τὴν δοθεῖ-
 σαν αὐτῷ παρὰ τοῦ Κυρίου δωρεάν, ἡ ἀρραγῆς καὶ ὄχυρωτάτη
 5 πέτρα, ἐφ' ἣν τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Σωτὴρ ὠκοδόμησε. Μνημο-
 νεύεται πάλιν Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, καὶ ὡς υἱοὶ βροντῆς ὑπὸ
 τοῦ Σωτῆρος προσαγορευόμενοι, πάσας ἑαυτοῖς τὰς ὄμβροτό-
 κους νεφέλας συνεπιφέρονται· ρυγνυμένης γὰρ τῆς βροντῆς,
 ἀνάγκη καὶ τὰς νεφέλας συναθροίζεσθαι. Νεφέλας μὲν οὖν τοὺς
 10 ἀποστολικοὺς καὶ προφητικοὺς λόγους ὑποληπτέον, ὧν, εἰ καὶ
 διάφοροι τοῦ κηρύγματος οἱ χρόνοι, ἀλλὰ σύμφωνοι τῆς εὐσε-
 βείας οἱ νόμοι· ἐξ ἑνὸς γὰρ αὐτοῖς καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος
 ὥρμηται τὰ χαρίσματα. Ἄλλὰ τί τοῖς ἀδυνάτοις ἐπεξιέναι τολ-
 μᾶν καὶ τῆς ἀποστολικῆς ἀρετῆς ἐπαξίως πειρᾶσθαι μνημονεύ-
 15 ειν; Οὐ πρὸς Σίμωνα ἡμῖν, τὸν ἀπὸ τῆς ἀλείας γνωριζόμενον, ἡ
 τῶν ἐπαίνων φιλοτιμία, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκείνου πίστιν τὴν στε-
 ρεὰν καὶ πάσης ὁμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τὸ στήριγμα. Οὐδὲ πάλιν
 πρὸς τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου τὸν λόγον ἔχομεν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς
 Βοανεργεῖς, τοὺς ἐρμηνευομένους, «υἱοὺς βροντῆς». Ποῦ νῦν
 20 φανήσεται ἡ βραχυτάτη τοῦ λόγου φωνή, τοσαύτης καὶ τηλι-
 καύτης βροντῆς τὰς πάντων ἀκοᾶς περιηχούσης;

- 12 Οὐκοῦν αὐτὸ τοῦτο μόνον τὴν πρὸς τοὺς ἀγίους εὐγνωμοσύ-
 νην ἀποπληρῶσαι σπεύσαντες, ἐπὶ τὴν ἀκίνδυνον σιωπὴν κα-
 ταφεύγομεν, ἐκεῖνο καλῶς εἰδότες, ὡς ἐνὶ τούτῳ ταῖς μνείαις

σίας, οἱ στύλοι καὶ τὰ ἔδραιώματα τῆς ἀλήθειας, αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀέναες πηγές τῆς σωτηρίας, πού ξεχύνουν ἀφθονο καὶ πλούσιο καὶ θεϊκὸ τὸ νάμα τῆς διδασκαλίας. Σ' αὐτοὺς μᾶς παραπέμπει καὶ ἡ προφητικὴ φωνὴ πού λέει: «ἀντλήστε νερὸ μὲ χαρὰ ἀπὸ τῆς πηγῆς τῆς σωτηρίας»²⁶.

- 11 Μνημονεύεται ὁ Πέτρος, ἡ κεφαλὴ τῶν ἀποστόλων, καὶ μαζί του συνδοξάζονται τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ στηρίζεται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι, κατὰ τὴ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀρράγιστη καὶ ἀκλόνητη πέτρα, πού ἐπάνω σ' αὐτὴν οἰκοδόμησε ὁ Σωτὴρας τὴν Ἐκκλησία του. Μνημονεύεται πάλι ὁ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, πού, ἀποκαλούμενοι ἀπὸ τὸν Σωτῆρα καὶ ὡς «υἱοὶ τῆς βροντῆς», ἔχουν μαζί τους ὅλα τὰ σύννεφα πού φέρνουν τὴ βροχὴ· ὅταν ξεσπᾶ ἡ βροντὴ, εἶναι ἀνάγκη νὰ μαζεῦονται καὶ τὰ σύννεφα. Ὡς σύννεφα πρέπει νὰ ἐννοήσουμε τοὺς λόγους τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους, ἂν καὶ ἦταν διαφορετικοὶ οἱ χρόνοι τοῦ κηρύγματος, ἦταν ὁμοῦς σύμφωνοι οἱ νόμοι τῆς εὐσέβειας· γιατί οἱ δωρεές τους ξεκινοῦν ἀπὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα. Ἀλλὰ γιατί νὰ τολμοῦμε ν' ἀσχολούμαστε μὲ τὰ ἀδύνατα καὶ νὰ προσπαθῶ νὰ μνημονεύω ἐπάξια τὴν ἀποστολικὴ ἀρετὴ; Ἡ γενναιοδωρία μας γιὰ ἐγκώμια δὲν ἀπευθύνεται στὸ Σίμωνα, τὸν γνωστὸ μας ἀπὸ τὴν ἀλιεία, ἀλλὰ πρὸς τὴ στερεὰ πίστη ἐκείνου καὶ τὸ στήριγμα ὅλης μαζί τῆς Ἐκκλησίας. Οὔτε πάλι ἀπευθύνουμε τὸ λόγο μας στοὺς υἱοὺς τοῦ Ζεβεδαίου, ἀλλὰ στοὺς «Βοανεργεῖς», πού ἐξηγοῦνται ὡς «υἱοὶ βροντῆς». Ποῦ θὰ σταθεῖ λοιπὸν αὐτὴ ἡ βραχύτατη φωνὴ τοῦ λόγου μας, τὴ στιγμὴ πού μιὰ τόσο μεγάλῃ καὶ τόσο δυνατὴ βροντὴ περιχεῖ στίς ἀκοές ὄλων;

- 12 Ἀφοῦ λοιπὸν σπεύσαμε νὰ ξεπληρώσουμε τόσο μονάχα τὴν εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς ἀγίους, καταφεύγομε στὴν ἀκίνδυνη σιωπὴ, γνωρίζοντας καλὰ ἐκεῖνο, ὅτι ὡς πρὸς αὐτὸ

τῶν ἁγίων κοινωνεῖν ἀξιούμεθα, ἐν τῷ τὰς ἐκείνων ἀρετὰς μι-
 5 μείσθαι καὶ ζηλοῦν· οὐκ ἐν τῷ λόγῳ περιφέροντες αὐτῶν τὸν
 βίον, ἀλλ' ἐν τῇ γνώμῃ διασώζοντες αὐτῶν τὸν τρόπον. Ἀπο-
 δείξει γὰρ ἡμᾶς ἐκείνων γνησίους μαθητάς, οὐ συνήθεια μετὰ
 ἀλογίας, ἀλλ' εὐσέβεια μετὰ εὐλαβείας καὶ ὁ βίος ὁμόδοξος καὶ
 ὁ τρόπος ὁμόζηλος. Τιμᾶς μαρτύρων τὴν μνήμην· τίμησαι καὶ
 10 τὴν γνώμην· κοινωνία γὰρ τῆς μνήμης ἢ συμφωνία τῆς γνώμης.
 Μὴ γὰρ ἐκείνοις μόνοις ἐπέλαμψεν ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως
 τῆς δόξης τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ; Μὴ γὰρ ἐκείνοις μόνοις
 ἡ χάρις ἐξαπεστάλη; Αἱ ἐντολαὶ κοιναί, ὁ τρόπος κοινός, εἷς ὁ
 τῶν πόνων ἀγωνοθέτης, ἐν τῷ βραβεῖον τῆς ἀληθείας, οὗ γένοι-
 15 το πάντα ἡμᾶς ἀξιωθῆναι, εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῶν μνημο-
 νευθέντων ἁγίων, χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ
 δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

μόνο εἶμαστε ἄξιοι νὰ μετέχομε κατὰ τὰ μνημόσυνα τῶν ἁγίων, στὸ νὰ μιμούμαστε καὶ νὰ γινόμαστε ζηλωτὲς τῶν ἀρετῶν ἐκείνων· νὰ μὴν περιφέρομε τὴ ζωὴ τους στοὺς λόγους μας, ἀλλὰ νὰ διασώζομε τὸν τρόπο τους στὴν προαίρεσίν μας. Γιατὶ γνήσιους μαθητὲς ἐκείνου δὲ θὰ μας ἀποδείξει μιὰ συνήθεια ἀσυνείδητη, ἀλλὰ ἡ εὐλαβικὴ πίστις καὶ βίος στηριγμένος σὲ κοινὰ δόγματα καὶ διαγωγὴ πού μιμεῖται τὰ ἴδια πρότυπα. Τιμᾶς τὴ μνήμη τῶν μαρτύρων; Τίμησε καὶ τὴ γνώμη τους. Γιατὶ κοινωνία τῆς μνήμης εἶναι ἡ συμφωνία τῆς γνώμης. Μήπως ὁ φωτισμὸς ἀπὸ τὴ γνώση τῆς δόξας τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἔλαμψε μόνο σ' ἐκείνους; Μήπως ἡ χάρις στάλθηκε μόνο σ' ἐκείνους²⁷; Εἶναι κοινὲς οἱ ἐντολές, κοινὸς ὁ τρόπος, ἓνας ὁ ἀγωνοθέτης τῶν ἀθλημάτων, ἓνα τὸ βραβεῖο τῆς ἀλήθειας, τὸ ὁποῖο εἶθε ν' ἀξιοθοῦμε ὅλοι ἐμεῖς μὲ τὶς εὐχές καὶ τὶς πρεσβεῖες τῶν ἁγίων πού μνημονεύσαμε, μὲ τὴ χάρις τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

27. Β' Κορ. 4,4-6.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΛΟΓΟΣ Α΄

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΛΟΓΟΣ Α΄

1 Οἷς ἀνιᾶσθαι τοὺς πολλοὺς στοχάζομαι, τούτοις αὐτὸς ἀγάλλομαι τὴν διάνοιαν. Ἀηδὲς γάρ, ὡς εἶκόσ, τοῖς πολλοῖς τὸ ἐν ἀλλήλοις συνθλίβεσθαι, ἐμοὶ δὲ τοῦτο κεφάλαιον εὐφροσύνης ἐστίν. Εὐφραίνεται γὰρ ὀφθαλμὸς τοῦ ποιμένου, τὸ ποιμνιον
5 βλέπων ὑπὸ πλήθους στενοχωρούμενον καὶ τῆς μάνδρας ὑπερχεόμενον· καίτοι γε οὐ μικρὰ τῶν προβάτων ἢ ἔπαυλις, ἀλλὰ στενὴν ποιεῖ τὴν εὐρυχωρίαν εὐθηνούμενον τῷ πλήθει τὸ ποιμνιον. Τοιοῦτόν τι καὶ περὶ τὸν Κύριον ὁ Πέτρος ἰδὼν ἀπεκρίνατο λέγων ὅτι, «ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσιν». Ὅντως, καθὼς φησί που ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τὸ θλίβεσθαι καὶ μὴ στενοχωρεῖσθαι τοῦτό ἐστι. «Παντὶ», γάρ φησι,
10 «θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι». Ἐγὼ δὲ τίνα προχειρίσομαι λόγον ἐπὶ τοῦ τοιούτου συλλόγου; Τίς δώσει μοι φωνὴν σάλπιγγος ὑψηλοτέραν, ὥστε ὑπερηχῆσαι τὸ πλῆθος καὶ ταῖς
15 ἀκοαῖς τῶν συνειλεγμένων ἐναποθέσθαι τὰ ρήματα;

2 Πρὸς τί τῶν ἀνεγνωσμένων τρέψας ἑμαυτοῦ τὴν διάνοιαν,

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΣΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΣΑΡΑΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΛΟΓΟΣ Α'

1 Μὲ ὅποια στενοχωροῦνται οἱ πολλοί, μ' αὐτά, νομίζω, χαίρεται ἡ ψυχὴ μου. Ὅπως δηλαδὴ εἶναι φυσικό, γιὰ τοὺς πολλοὺς εἶναι δυσάρεστο νὰ συνθλίβονται μεταξύ τους, γιὰ μένα ὁμως αὐτὸ εἶναι τὸ κορύφωμα τῆς χαρᾶς. Πράγματι εὐφραίνονται τὰ μάτια τοῦ τσομπάνου, ὅταν βλέπει τὸ κοπάδι του νὰ στριμώχνεται καὶ νὰ ξεχειλίζει τὴ μάντρα, ἂν καὶ βέβαια δὲν εἶναι μικρὸς ὁ χῶρος γιὰ τὰ πρόβατα, μικραίνει ὡστόσο τὴν εὐρυχωρία τὸ μεγάλο πλῆθος τοῦ κοπαδιοῦ. Κάτι τέτοιο εἶδε κι ὁ Πέτρος γύρω ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ τοῦ ἀποκρίθηκε τὰ ἐξῆς· «Δάσκαλε, οἱ ὄχλοι σὲ περισφίγγουν καὶ σὲ συνθλίβουν»¹. Πράγματι, ὅπως λέει κάπου ὁ θεῖος Ἀπόστολος, αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ πιέζεται κανεὶς καὶ νὰ μὴν ἀσφυκτιᾷ. Γιατὶ λέει· «δεχόμεστε πιέσεις σὲ κάθε περίπτωσι, ὁμως δὲ στενοχωρούμαστε»². Ἐγὼ ὁμως ποιὸ λόγο νὰ ἐκφωνήσω σὲ τέτοια συγκέντρωση; Ποιὸς θὰ μοῦ δώσει φωνὴ ἰσχυρότερη ἀπὸ τῆς σάλπιγγας, ποὺ νὰ σκεπάσει μὲ τὸν ἦχο τῆς τῆ βουῆ τοῦ πλῆθους καὶ ν' ἀποθέσει τὰ λόγια μου στὶς ἀκοὲς τῶν συγκεντρωμένων;

2 Σὲ ποιὸ ἀπὸ ὅσα διαβάσαμε νὰ τρέψω τὸ νοῦ μου γιὰ νὰ

2. Β' Κορ. 4,8.

πρόσφορον ἐξεύρω τοῖς παροῦσι τὸν λόγον; Πολὺς ὁ Ἰὼβ παι-
 δεύων εἰς ἀνδρείαν τὸν βίον τοῖς καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγμασι, πο-
 λὺς ὁ Παροιμιστὴς τοῖς αἰνίγμασι. Τί δ' ἂν τις εἴποι περὶ τοῦ
 5 ἱεροῦ Ἀποστόλου, ὃς ἐκ τῶν ἀρρήτων ρημάτων ἐκείνων ἃ
 ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην εἶναι φησι κατανόησιν, τάχα διὰ τῆς πρὸς
 Ἐφεσίους διδασκαλίας καὶ ἡμῖν ὑπελάλησε τὸ ἀπόρρητον ἐν
 τῷ σταυρῷ λόγον, δι' αἰνιγμάτων ἀνακαλύπτων. Τοιαῦτα δὲ
 ἕτερα καὶ τὰ ἐκ τῆς ψαλμωδίας μυστήρια, ἀνάμνησις, καὶ
 10 στηλογραφία, καὶ ἐπιλήνιος. Ταῦτα γὰρ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν
 ὑπαναγνωσθέντων ἡμῖν ψαλμῶν κατανοήσαντες, οὐ μικρὰν
 ὀρῶμεν ἀφορμὴν τῷ λόγῳ διὰ τῶν αἰνιγμάτων διδομένην.
 Ἄλλ' ἔμοι τὸ μὲν τοῖς εἰρημένοις ἐπεξελθεῖν, εὐκαιρον εἶναι δο-
 κεῖ δευτέρῳ ταμιεύσασθαι χρόνῳ, ἐπιθυμῶ δὲ τῆς παρούσης
 15 χάριτος πρόσφορόν τινα καὶ κατάλληλον ἐξευρεῖν τὴν φωνήν.
 Τίς οὖν ἐστὶν αὕτη;

3 Οἶδά τινα νόμον τῆς φύσεως ἴδιον, αὐταῖς ταῖς θείαις πλαξίν
 ἐντετυπωμένον παρὰ τοῦ νομοθέτου τῆς φύσεως, ὃς πᾶσαν
 ἀγαθὴν ἀμοιβὴν τοῖς ἰδίοις γονεῦσιν ἐκτινύναι κελεύει, ὅσῃ ἂν
 ἡ δύναμις φέρει. «Τίμα», γὰρ φησι, «τὸν πατέρα σου καὶ τὴν
 5 μητέρα σου, ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίαις, ἵνα εὖ σοι
 γένηται». Εἰ δὲ πρωτεύει κατ' ἐπαγγελίαν οὗτος ὁ νόμος, καὶ τὸ
 κατόρθωμα τούτου ἴδιον κέρδος τοῦ φυλάσσοντος γίνεται (ἐπα-
 ναστρέφει γὰρ ἢ εἰς τοὺς γονεῶς τιμὴ εἰς τὸν πεπληρωκότα τὸν
 νόμον), καλῶς ἂν ἔχοι πάντα τὸν γε νοῦν ἔχοντα πρὸς ταύτην

3. Ἀνάμνησις: ὁ ὄρος αὐτὸς ἀπαντᾷ στοὺς ψαλμοὺς 37 καὶ 69 καὶ σημαί-
 νει κατ' ἄλλους ἐρμηνευτὲς ὅτι οἱ ψαλμοὶ αὐτοὶ στυντάχθησαν πρὸς ἀνάμνηση
 τῶν ὄσων ἀναγράφονται σ' αὐτούς, καὶ κατ' ἄλλους γιὰ νὰ ὑπενθυμίσουν στὸ Θεὸ
 τὴν ἰκεσία πού ἀπευθύνεται μ' αὐτούς σ' αὐτόν, ἢ πρὸς δὴλωση τοῦ χρόνου κατὰ
 τὸν ὁποῖο χρησιμοποιοῦνταν οἱ ψαλμοὶ αὐτοὶ στὴ λατρεία.

βρῶ λόγο πρόσφορο γιὰ τὴν περίστασι; Εἶναι μέγας ὁ Ἰῶβ πού μὲ τίς πράξεις του ἀσκεῖ τὴ ζωὴ μας στὴν ἀνδρεία, κι ἐξίσου μέγας ὁ Παροιμιστής μὲ τὰ αἰνίγματα του. Καὶ τί νὰ πεῖ κανένας γιὰ τὸν ἱερό Ἀπόστολο, πού ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ «ἄρρητα ῥήματα», πού ξεπερνοῦν τὴν ἀνθρώπινη κατανόηση, μὲ τὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς Ἐφεσίους ὑπέβαλε καὶ σ' ἐμᾶς τὸν ἀπόρρητο λόγο τοῦ σταυροῦ παρουσιάζοντάς τον μ' αἰνίγματα; Ἐπιπλέον παρόμοια εἶναι καὶ τὰ μυστήρια τῶν ψαλμῶν, ἀνάμνηση³, στιλογραφία⁴ καὶ ἐπιλήνιος⁵. Αὐτὰ κατανοώντας στὶς ἐπιγραφές τῶν ψαλμῶν πού διαβάσαμε, βλέπομε νὰ δίνουν στὸ λόγο μας μὲ τὰ αἰνίγματά τους ὄχι μικρὴ ἀφορμὴ. Ἀλλὰ ἐγὼ νομίζω ὅτι εἶναι κατάλληλο νὰ φυλάξω γιὰ μιὰ ἄλλη εὐκαιρία τὴν ἐξήγησι δσων εἰπῶθησαν. Ἐπιθυμῶ ὁμοίως γιὰ τὴν παρούσα δωρεὰ νὰ βρῶ ἓνα πρόσφορο καὶ κατάλληλο λόγο. Ποιὸς εἶναι αὐτός;

3. Ξέρω κάποιον νόμο, ἴδιο τῆς φύσης μας, χαραγμένο ἀπὸ τὸ νομοθέτη τῆς φύσης σ' αὐτὲς τίς ἴδιες τίς θεῖες πλάκες, πού ὀρίζει νὰ καταβάλομε στοὺς γονεῖς μας κάθε ἀμοιβὴ εὐγνωμοσύνης, ὅση ἐπιτρέπει ἢ δυνατότητά μας. Γιατὶ λέει «νὰ τιμᾶς τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου, πού εἶναι ἡ πρώτη ἐντολὴ στὶς ὑποσχέσεις, γιὰ νὰ εὐτυχήσεις ἐπάνω στὴ γῆ»⁶. Κι ἂν ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι πρῶτος στὴν ὑπόσχεσι καὶ ἡ κατόρθωσή του γίνεται κέρδος ἐκείνου πού τὸν φυλάει (γιατὶ ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς γονεῖς ἐπιστρέφει σ' αὐτὸν πού ἐκπλήρωσε τὸ νόμο), εἶναι καλὸ ν' ἀποβλέπει κάθε φρόνιμος

4. Στιλογραφία: ὁ ὅρος αὐτὸς ἀπαντᾷ στὶς ἐπιγραφές τῶν ψαλμῶν 15, 55-59 καὶ εἶναι ἀγνωστὴ ἢ σημασίᾳ του. Ἴσως σημαίνει, κατ' ὀρισμένους ἑρμηνευτές, ποίημα πού ἔπρεπε νὰ γραφεῖ σὲ στήλη πρὸς διαίωνισι τῆς μνήμης τοῦ γεγονότος πού ἐξυμνεῖται ὑπ' αὐτοῦ, ἐνῶ κατ' ἄλλους σημαίνει ποίημα ἐπιγραμματικοῦ χαρακτῆρα, ἢ ποίημα μυστηριώδους σημασίας.

5. Ἐπιλήνιος: ὁ ὅρος αὐτὸς ἴσως σημαίνει τὸν ἦχο παλαιότερου ἄσματος, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ἔπρεπε νὰ ψάλλεται καὶ ὁ ψαλμὸς αὐτός.

6. Ἐφ. 6,2.

10 βλέπειν τὴν ἐντολήν, ἧς τὸ πέρας εὐεργεσία καὶ χάρις τοῦ ποιήσαντος γίνεται. Οἱ μὲν οὖν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρες, τῇ καθ' ἑαυτοὺς γενεᾷ κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ἀφορισθέντα χρόνον ὑπηρετήσαντες, ἀπροσδεεῖς εἰσι τῆς ἡμετέρας τιμῆς, ἔξω τοῦ βίου πάλοι γενόμενοι, ὡς μὴ δυνατόν εἶναι τὸν τοιοῦτον
 15 πληρῶσαι νόμον, τῶν ὑποδεχομένων τὴν εὐποιάν οὐκ ὄντων, ὁ δὲ νόμος ἐνεργοῦντας ἡμᾶς ἐπιτυγχάνειν τῆς ἐπαγγελίας κελεύει. Οὐδὲ γὰρ δυνατόν τοὺς ἀργοῦντας ἔχειν τῶν ἐνεργούντων τὰ ἔπαθλα. Τί οὖν χρή πράττειν, τῶν γονέων οὐκ ὄντων, τὸν καὶ τῆς ἐπαγγελίας ἐρῶντα καὶ ὅπως ἂν τύχη τῆς σπουδῆς ταύτης ἀδυνατοῦντα; Ναὶ λύει πάντως τὴν ἀμηχανίαν ταύτην ἡμῖν
 20 τὰ ὀρώμενα. Ὑμᾶς γὰρ βλέπων, οὐδὲν δέομαι πατέρας ἄλλους περιεργάζεσθαι. Ὑμεῖς γὰρ ἐστέ μου πατέρες, οἱ καὶ αὐτῶν μοι τῶν πατέρων πατέρες. Ἡ γὰρ πατρὶς τῶν γεννησαμένων ἐν ἑαυτῇ περιέχει καὶ τὸ τῶν γεγεννηκότων ἀξίωμα.

4 Τί οὖν ποιήσαντες τὸν τῆς τιμῆς ὑμῖν νόμον ἀποπληρώσομεν; Εὐγνώμων μὲν γὰρ τις παῖς καὶ φιλόστοργος, τὸ γηραιὸν τῆς τοῦ πατρὸς ἡλικίας διὰ τῆς παρ' ἑαυτοῦ θεραπείας ἀνανεούμενος, ὑπερείδει τὸ σαθρὸν τῆς ἀσθενείας, αὐτὸν τῷ πατρὶ τὰ
 5 πάντα γενόμενος. Ὅθεν ἔστιν ἰδεῖν ἀνηβάσκοντα ἐν τῷ παιδί τὸν πατέρα. Καί που καὶ χεὶρ πρεσβυτικὴ καὶ ὑπότρομος, τῷ σθENAΡῷ τῆς νεότητος ἑαυτὴν ἀναπαύουσα, ἐκκαρποῦται τοῦ νέου τὴν δύναμιν, καὶ ἡ τῶν ποδῶν κινήσις ἤδη τῇ ρικνότητι τῶν μελῶν ἐποκλάζουσα, ἐνεργὸς διὰ τῆς τοῦ τέκνου σπουδῆς
 10 γίνεται, ὑπορθομένη τῷ ὑπερείδοντι. Κἂν ἀμαυρωθῇ διὰ τὸν χρόνον ἡ ὄψις, πάλιν διὰ τοῦ παιδὸς ὁ πρεσβύτης ὀξυδερκῆς γίνεται, πρὸς τὰ τῆς ζωῆς ἀναγκαῖα χειραγωγούμενος. Ὑμεῖς δὲ ἡ πατρὶς, οὐχ οὕτως ἔχετε ὡς τούτων ἐπιδεῖσθαι τινος.

σ' αὐτὴ τὴν ἐντολή, πού τὸ τέλος τῆς καταλήγει νὰ γίνει εὐεργεσία καὶ χάρη ἐκείνου πού τὴν ἐφάρμοσε. Οἱ σαρκικοὶ λοιπὸν πατέρες μας, ἀφοῦ ὑπηρετήσαν τὴ γενεὰ τους κατὰ τὸ χρόνο πού τοὺς ὀρίστηκε ἀπὸ τὴν ἀρχή, δὲ χρειάζονται τὴ δικὴ μας τιμὴ, ἀφοῦ ἔχουν ἐκδημήσει ἀπὸ τὴ ζωὴ, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐκπληρωθεῖ αὐτὸς ὁ νόμος ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν πιά αὐτοὶ πού εἶναι ἀποδέκτες τῆς εὐεργεσίας. Ὁ νόμος ὁμως ὀρίζει νὰ ἐπιτυχάνομε τὴν ὑπόσχεση ἐνεργώ- ντας. Οὔτε βέβαια εἶναι δυνατὸν ἀδρανώνοντας νὰ ἔχομε τὰ ἔπαθλα ἐκείνων πού δροῦν. Τί πρέπει νὰ κάνει λοιπὸν, ἀφοῦ οἱ γονεῖς του δὲν ζοῦνε, αὐτὸς πού ἐπιθυμεῖ τὴν ὑπόσχεση, ἀδυνατεῖ ὁμως νὰ ἐπιτύχει αὐτὸ πού ἐπιδιώκει; Λύουν ἀσφα- λῶς τὴν ἀπορία μας αὐτὴ ὅσα βλέπομε. Γιατὶ βλέποντας ἐσᾶς, δὲ χρειάζεται νὰ ψάχνω γι' ἄλλους πατέρες. Πατέρες μου εἶστε ἐσεῖς πού εἶστε καὶ τῶν πατέρων μου πατέρες. Γιατὶ ἡ πατρίδα τῶν γονιῶν περιέχει καὶ τὴν ἀξίωση τῆς τι- μῆς.

- 4 Τί νὰ κάνω λοιπὸν γὰ νὰ ἐκπληρώσω σ' ἐσᾶς τὸ νόμο τῆς τιμῆς; Ἐνα παιδὶ μὲ εὐγνώμονη καὶ φιλόστοργη διάθε- ση, ἀνακουφίζει τὰ γηρατειὰ τοῦ ἡλικιωμένου πατέρα του ὑπηρετώντας τον, ἐτοιμόρροπο καὶ ἀδύναμο τὸν στηρίζει, γινόμενο τὸ ἴδιο γιὰ τὸν πατέρα του τὰ πάντα. Ἀπὸ αὐτὸ μποροῦμε νὰ δοῦμε τὸν πατέρα νὰ ξαναγίνεται νέος στὸ πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ του. Καὶ κάποτε καὶ χέρι γεροντικὸ πού τρέμει στηριγμένο στὴ δυνατὴ νεότητα ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ νέου καὶ τὸ περπάτημα, πού ἀπὸ τὴν ἀδυ- ναμία τῶν ποδιῶν ταλαντεύεται, σταθεροποιεῖται μὲ τὸ ἐν- διαφέρον τοῦ παιδιοῦ καὶ τὸ σῶμα γίνεται ὀρθὸ μὲ τὴ βοή-θεια αὐτοῦ πού τὸ στηρίζει. Κι ἂν ἀκόμα ἡ δραση θαμπώσει ἀπὸ τὰ χρόνια, μέσω τοῦ παιδιοῦ του ὁ γέροντας ἀποχτᾶ πάλι ὀξυδέρκεια, ὀδηγημένος χέρι χέρι στίς ἀνάγκες τῆς ζωῆς. Ἐσεῖς ὁμως πού εἶστε ἡ πατρίδα δὲν βρίσκεστε σὲ τέ- τοια κατάσταση, ὥστε νὰ ἔχετε ἀνάγκη κάποιου ἀπὸ αὐτά.

5 Τί οὖν πράττοντες τὴν εὐλογίαν τῆς ἐντολῆς καρπωσόμεθα; Τί τῶν κεχαρισμένων ὑμῖν δωροφορήσομεν μηδενὸς τῶν ἀγαθῶν ὑμῖν λείποντος; Ἦ καὶ αὐτὸ τὸ διηγῆσασθαι τὰ προσόντα καλά, τιμῆς ἂν εἴη τῆς χρεωστούμενης ὑμῖν; Οὐκοῦν καιρὸς ἂν
 5 εἴη ταῦτα λέγειν, οἷοις καὶ ὅσοις ὁ ὑμέτερος βίος ἐγκαλλωπίζεται. Μᾶλλον δὲ οὐχὶ λέγειν, ἀλλὰ καὶ δεικνύειν πάρεστιν. Ἦ που δὲ οἴεσθε τὰ κοινὰ ταῦτα καὶ πρόχειρα λέγειν; Γῆς|εὐφορίαν, καὶ καρπῶν ἀφθονίαν, καὶ ποταμὸν διαιροῦντα τὴν οἰκησιν; Τουτονὶ λέγω τὸν τῷ κύκλῳ τοῦ πεδίου τὸ ρεῖθρον ἑαυτοῦ
 10 κατακλείοντα καὶ λίμνην γινόμενον, ὃς καὶ πρὸ τοῦ λιμνάζειν καὶ μετὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἐκάστου χρείαν τῶν ἐνοικούντων τεμνόμενος, ἄλση τε καὶ λειμῶνας φιλοτεχνῶν διεξέρχεται, καὶ μυρίας παρέχει τοῖς οἰκοῦσι τὰς χάριτας, πρὸς πᾶσαν ἐπιθυμίαν τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως ἑαυτὸν διασχίζων.

6 Ἄλλοι ταῦτα λεγέτωσαν, οἷς καὶ ὁ λόγος ὑπηρετεῖ πρὸς τὸν ὄγκον, καὶ τινα φέρει φιλοτιμίαν τοῖς γεγυμνασμένοις, ἐκ τῶν τοιούτων ἀδξων τῇ πατρίδι τὸν ἔπαινον. Κοσμικὸς δὲ τις ἀνήρ καὶ τῇ ζωῇ ταύτῃ τὰ καλά κρίνειν εἰδώς, προστιθέτω τοῖς
 5 ἐπαίνοις, εἰ δοκεῖ, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ποταμῶν. Τοῦτον λέγω τὸν γείτονα, ὃς διὰ τὸ μέγεθος τοῖς ὀνομαστοῖς τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ποταμῶν ἐναρίθμιος ὢν, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀρχόμενος ἐν χρόνῳ παραμείβει τὴν πόλιν, οὐ μικρὰν τὴν παρ' ἑαυτοῦ χάριν εἰς προσθήκην κάλλους τε καὶ τῆς συνεργίας τοῦ βίου δι'
 10 ἑαυτοῦ συνεισφέρων. Κἂν οἰκιστὰς καταλέγειν δέη, κἂν ἐξ ἀποικίας τὰ γένη τῶν οἰκητόρων ἀποσεμνύνειν, κἂν τινα χειρὸς πολεμικῆς κατορθώματα τοῖς καθ' ἡμᾶς προσδιηγῆμασι· τρόπαια καὶ μάχαι καὶ τὰ ἐξ ἀριστείας θαύματα, ὅσα συγγραφέων παῖδες βίβλοις ἐναπεθήκαντο, πόρρω ταῦτα τοῦ ἡμετέρου χο-
 15 ροῦ. Αἰσχύνεται γὰρ χριστιανὸς λόγος ἀπὸ τῶν ἔξω τῆς πίστε-

5 Τί νά κάνομε λοιπόν γιά νά έπωφεληθοῦμε ἀπό τήν εὐλογία τῆς ἐντολῆς; Ποιό δῶρο θά σᾶς εὐχαριστήσῃ νά σᾶς προσφέρω, ἀφοῦ δέ σᾶς λείπει κανένα ἀγαθό; Ἡ μήπως καί ἡ ἀπλή διήγησις τῶν ἀγαθῶν πού ἔχετε, θ' ἀποτελοῦσε μέρος τῆς τιμῆς πού σᾶς χρεωστῶ; Εἶναι λοιπόν καιρός ν' ἀναφέρω αὐτά πού ἀποτελοῦν τά ὅποια ἐκεῖνα καί ὄσα μεγάλα καλλωπίσματα τῆς ζωῆς μας. Ἡ καλύτερα μπορῶ ὄχι νά τά ἀναφέρω, ἀλλά νά τά δεῖξω. Ἡ μήπως νομίζετε ὅτι πρέπει νά σᾶς μιλήσω γι' αὐτά τά κοινά καί πρόχειρα ἀγαθά; Τήν εὐφορία δηλαδή τῆς γῆς, τήν ἀφθονία τῆς σοδειᾶς καί τὸ ποτάμι πού χωρίζει τήν πόλιν σας; Ἐννοῶ τὸ ποτάμι αὐτό, πού περικλείει λίμνη καί ἔπειτα, διακλαδιζόμενο ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες καθενός ἀπό τοὺς κατοίκους, κυλάει φιλοτεχνώντας κυριολεκτικὰ ἄλση καί λιβάδια, καί μύριες εὐεργεσίες προσφέρει στοὺς κατοίκους διακλαδίζοντας σύμφωνα μέ κάθε ἐπιθυμία σας.

6 Ἄλλὰ αὐτά ὡς τὰ ποῦνε ἄλλοι, ἐκεῖνοι πού κι ὁ λόγος τοὺς διαθέτει μεγαλοπρέπεια καί προκαλεῖ τὴ φιλοτιμία τῶν ἀσκημένων σ' αὐτά μεγαλώνοντας ἀπὸ αὐτὰ τὸν ἔπαινο τῆς πατρίδας. Κι ἓνας κοσμικὸς πού ξέρεي νά κρίνει τὰ καλὰ τῆς ζωῆς αὐτῆς, ὡς προσθέσει στοὺς ἐπαινούς, ἂν νομίζει, καί τὸ ἄλλο ποτάμι. Ἐννοῶ τὸ γειτονικὸ ποτάμι πού συγκαταλέγεται γιά τὸ μέγεθός του μαζί μέ τοὺς ὀνομαστοὺς ποταμοὺς τῆς οἰκουμένης, πού ξεκινᾷ ἀπὸ τὴ δική μας χώρα, παρακάμπει τὴν πόλιν συμβάλλοντας ὄχι λίγο μέ τὴ χάρις του στὴν προσθήκη ὁμορφιᾶς καί στὶς βιοτικὲς ἐργασίες. Καί ἂν πρέπει νά ἀναφέρομε καί τοὺς κατοίκους εἴτε νά ἐγκωμιάσομε τίς οἰκογένειες πού ἀποίκισαν τὴν πόλιν εἴτε νά ἐπαινέσομε μέ τίς δικές μας διηγήσεις κάποια κατορθώματα κάποιου πολεμάρχου, τρόπαια καί μάχες καί ἀριστεῖες θαυμαστὲς ὄσα καταχώρασαν στὰ βιβλία οἱ συγγραφεῖς, αὐτὰ ὡς σταθοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸ δικό μας χορό. Γιατί ντρέπεται ὁ χριστιανικὸς λόγος νά χαρίζει στοὺς φιλόχριστους στὰ ἐγκώ-

ως τοῖς φιλοχρίστοις τὰς εὐφημίας χαρίζεσθαι, ὡσπερ οἱ τὴν σκιὰν τοῦ ἀριστεύου πρὸ τῶν τροπαίων σεμνύνοντες.

7 Οὐκοῦν τετράφθω πρὸς τὰ παρόντα ὁ λόγος καὶ ὑπ' ὄψιν ἡμῖν ἀγαγέτω τὸν καρπὸν τὸν ὑμέτερον. Σιγάσθω δὲ τὰ τοῦ κόσμου καλά, κἄν ἐκ περιουσίας πλεονάζῃ τῷ λόγῳ καὶ ἡ τοιαύτη τῶν ἐγκωμίων ὑπόθεσις. Οὐδὲ γὰρ ὁ οὐρανὸς ὄλος, ὃ δὴ
5 κάλλιστόν τε καὶ μέγιστον τῶν ἐν τῇ κτίσει πάντων ἐστίν, οὔτε αἱ τῶν φωστήρων ἀγυαί, οὔτε τῆς γῆς τὸ πλάτος, οὔτε ἄλλο τι τῶν στεοιχειωδῶς τῷ παντὶ ὑποκειμένων μέγα τι καὶ θαύματος ἄξιον οἶδεν ὁ θεόπνευστος λόγος. Πεπαιδευμαι τῷ θείῳ προστάγματι πρὸς μηδὲν τῶν παρερχομένων θαυμαστικῶς δια-
10 τίθεσθαι.

8 Εἰ οὖν πᾶς οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται καὶ ἅπαν τοῦ κόσμου παράγει τὸ σχῆμα, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, πῶς ἂν τις εὐπρεπὲς εἶναι νομίσειε, γῆς ἡμῖν καὶ ὕδατος εὐφορίαν εἰς ἀφορμὴν ἐπαίνων προβάλλεσθαι; Εἰ γὰρ καὶ πρόσεστι τῷ καθ'
5 ὑμᾶς τόπῳ πλέον, ἢ καὶ ἐν ἄλλοις, τὰ τοιαῦτα τῆς γῆς προτερήματα, ἀλλὰ συγκρίσει τῶν ὑμετέρων καλῶν ἀντ' οὐδενὸς οἶδεν ἐκεῖνα παρατρέχειν ὁ λόγος. Οὐκοῦν πρὸς τὰ προτιμότερα τῇ φύσει ταῖς εὐφημίαις τρεπώμεθα. Ταῦτα δὲ οὐκέτι διὰ λόγων ἡμῖν δειχθήσεται, ἀλλ' εἰς αὐτὸ πάρεστι βλέπειν τῶν ὑμετέρων
10 ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον. Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τὸν καρπὸν τὸν ὑμέτερον, ὅτι ὑμεῖς τὸν τῶν μαρτύρων ἐβλαστήσατε στάχυν, τὸν πολύχουν τοῦτον καὶ ὑπὲρ τοῦς τριάκοντα τῷ πλήθει τῶν καρπῶν πλατυνόμενον; Ὁρᾶτε τὴν ἱερὰν ταύτην ἄρουραν· ἐντεῦθεν τῶν μαρτύρων τὰ δράγματα.

9 Εἰ ζητεῖς μαθεῖν τίνα λέγω τὴν ἄρουραν, μὴ πόρρω τοῦ πα-

μια ἄσχετα με τὴν πίστη, ὅπως αὐτοὶ ποὺ τιμοῦν τὴ σκιά τοῦ πρωταθλητῆ πρὶν ἀπὸ τὰ τρόπαιά του.

7 Ἐὰς στραφεῖ λοιπὸν ὁ λόγος στὰ παρόντα κι ἄς φέρει μπροστά μας τὴ δική σας καρποφορία. Τὰ καλὰ τοῦ κόσμου ἄς ἀποσιωπηθοῦν, ἂν καὶ βέβαια ἔχει ὁ λόγος ἄφθονα τέτοια θέματα γιὰ ἐγκώμια. Γιατὶ οὔτε ὁλος ὁ οὐρανός, τὸ ὠραιότερο καὶ μεγαλύτερο κτίσμα τῆς δημιουργίας, οὔτε οἱ λάμπεις τῶν ἀστρων οὔτε ἡ ἔκταση τῆς γῆς οὔτε κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀπαρτίζουν τὸ σύμπαν, τόσο μεγάλο καὶ ἀξιοθαύμαστο γνωρίζει ὁ λόγος. Ἡ θεία ἐντολή μου ἔχει μάθει νὰ μὴ νιώθω θαυμασμό γιὰ κανένα ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ περνοῦν.

8 Ἐὰν λοιπὸν θὰ παρέλθει ὁλος ὁ οὐρανός καὶ ὅλη ἡ γῆ κι ἂν περνᾷ ὁλο τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος⁷, πὼς θὰ νομίσει κανένας πὼς εἶναι ὠραῖο νὰ προτείνει ὡς ἀφορμὴ ἐπαίνων τὴν εὐφορία τῆς γῆς καὶ τοῦ νεροῦ; Γιατί, ἂν στὸν τόπο σας πλεονάζουν αὐτὰ τὰ προτερήματα τῆς γῆς ἀπὸ ἄλλους τόπους, ὥστόσο μὲ τίποτε δὲν μπορεῖ ὁ λόγος νὰ παραβλέψει ἐκεῖνα τὰ πλεονεκτήματα σὲ σύγκριση μὲ τὰ δικά σας. Ἐὰς στρέψομε λοιπὸν τοὺς ἐπαίνους μας στὰ ἐξοχότερα γνωρίσματα τῆς φύσης μας. Αὐτὰ δὲ θὰ τὰ παρουσιάσομε μὲ τὸ λόγο, ἀλλὰ μπορούμε νὰ προσβλέψομε στὴν ἴδια τὴν κορωνίδα τῶν προτερημάτων σας. Ποιός δὲ γνωρίζει τὸ δικό σας καρπὸ, ὅτι ἐσεῖς βλαστήσατε τὸ στάχυ τῶν μαρτύρων, τὸ στάχυ αὐτὸ τὸ πολὺκαρπο, ποὺ οἱ καρποὶ του ξεπερνοῦν τοὺς τριάντα στὸ πλῆθος; Βλέπετε τὴν ἱερὴ αὐτὴ γῆ. Ἐκ τῆς ἐδῶ βγήκαν τὰ δεμάτια τῶν μαρτύρων.

9 Ἐὰν θέλεις νὰ μάθεις ποιὸ χωράφι ἐννοῶ, μὴν κοιτάξεις

7. Α΄ Κορ. 7,31.

- ρόντος περισκοπήσης. Τίς ὁ τόπος ὁ περιέχων τὸν σύλλογον; Τί σοι λέγει ἡ ἐνιαύσιος τοῦ κύκλου περίοδος; Ποῖά σοι διηγήματα ἢ τῆς ἡμέρας ταύτης ὑπόμνησις ἤκει κομίζουσα; Ἐρ' οὐ
 5 λαλιαί τινές εἰσι, καθὼς φησιν ὁ Προφήτης, καὶ λόγοι, ὧν οὐχὶ μόνον ἀκούονται αἱ φωναί, αὐτῶν παντὸς λόγου εὐτονώτερον διηγούμεναι τὰ θαύματα; Ἄν εἰς τὸν τόπον ἀπίδης, αὐτὸς εἶναι φησι τῶν μαρτύρων τὸ στάδιον· ἂν τὴν ἡμέραν λογίσῃ, οἷόν τις κῆρυξ μεγαλόφωνος ἀνακηρύττει τῶν μαρτύρων τὸν στέφανον.
- 10 Ταῦτά μοι δοκῶ τῆς ἡμέρας ἐμβοώσης ἀκούειν· ὅτι ἄλλη μὲν τῇ δημιουργίᾳ τῶν φωστήρων σεμνύνεται, ἄλλη δὲ τῷ οὐρανῷ, καὶ ἕτερα τῇ κατασκευῇ τῆς γῆς ἐπαγάζεται. Ἐμοὶ δὲ ἀρκεῖ πρὸς κόσμον τὰ τῶν μαρτύρων θαύματα· ἀρκεῖ τῷ κάλλει τῶν στεφάνων ἐγκαλλωπίζεσθαι· ἀρκεῖ τοῖς κατὰ τοῦ διαβόλου
 15 τροπαίοις ἐπισεμνύνεσθαι. Οἷα γέγονεν ἐν ἐμοὶ διηγήματα! Οἷα γέγονε δι' ἐμοῦ τοῖς ἀγγέλοις προσθήκη! Οἷον ἔδωκεν ἡ γῆ τῷ Θεῷ τὸν καρπὸν! Οἷαν ἐφύτευσε φυτεῖαν ἐν ἐμοὶ ὁ Κύριος! Ὅθεν καὶ πᾶσα σχεδὸν ἡ οἰκουμένη ταῖς παραφυάσι τῶν ἐντεῦθεν κλημάτων καταπεφύτευται, καθάπερ τις ἄμπελος εὐθην
 20 νοῦσα, καὶ ἄλλας δι' ἑαυτῆς ἄμπέλους ἐργάζεται, καὶ αὕτη διαμένει ἀνέκλειπτος. Ταῦτά τοι καὶ τὰ τοιαῦτα δοκεῖ τῆς ἡμέρας ἡ χάρις εὐαγγελίζεσθαι, καὶ ὁ τοῦ συλλόγου τόπος τοιαῦτα ἕτερα.
- 10 Ἄλλὰ τί πάθω πρὸς λαὸν τοσοῦτον, ἰσχνόφωνός τις ὧν ἐγὼ καὶ βραδύγλωσσος, ὑπερηχοῦντος τοῦ ἤχου τὸν λόγον; Ἦ γὰρ ἂν ἐνδιέτριψα τοῖς ἀγαθοῖς διηγήμασιν, ὅπως ἡ καλὴ συσκηνία τῶν τεσσαράκοντα, κοινὴν μὲν τὴν ἄθλησιν, κοινὴν δὲ παντα-
 5 χοῦ τὴν ἀποικίαν πεποίηται, καὶ πανταχοῦ καταμερίζονται, καὶ μετ' ἀλλήλων ἐπιξενοῦνται τοῖς τόποις. Οὐκοῦν οὐδεὶς μερικὴν

μακρύτερα από αυτό που έχεις μπροστά σου. Ποιός είναι ο τόπος που περιέχει τη συνάθροιση αυτή; Τί σου λέει ή ημέρα αυτή του έτήσιου κύκλου; Τί διηγήσεις και ύπομνήσεις έρχεται νά σου φέρει ή ημέρα αυτή; Δέν είναι τάχα κάποιες φωνές, όπως λέει ο προφήτης, και κάποιιοι λόγοι⁸, που σχεδόν άκούεται ο ήχος τους, που διηγούνται τά θαύματα πιο καθαρά από οποιον άλλο λόγο; "Αν άποβλέψεις στον τόπο, αυτός λέει είναι τό στάδιο των μαρτύρων. "Αν σκεφτείς την ημέρα, σαν κάποιος μεγαλόφωνος κήρυκας άνακηρύττει τό στεφάνωμα των μαρτύρων. Αυτά νομίζω άκούω νά φωνάζει ή ημέρα: ότι άλλη ημέρα καυχίεται για τη δημιουργία των άστρων, άλλη για τη δημιουργία του ουρανού και άλλη χαιρείται για την κατασκευή της γης. Έμένα μου φτάνει νά μέ καλλωπίσουν τά θαύματα των μαρτύρων· μου άρκει νά καλλωπίζομαι μέ την όμορφιά των στεφάνων· μου φτάνει νά καυχίμαι για τά τρόπαια κατά του διαβόλου. Τί διηγήσεις άκούστηκαν για μένα! Τί προσθήκη στους άγγέλους προήλθε από έμένα! Τί καρπό πρόσφερε ή γη στον ουρανό! Τί φυτεία καλλιέργησε μ' έμένα ο Κύριος! 'Από όπου όλη σχεδόν ή ούκουμένη καταφυτεύτηκε από τις παραφυάδες των κλημάτων της, όπως ένα κλήμα θαλερό που κι άλλα κλήματα δημιουργεί και τό ίδιο δέν έξαντλείται. Αυτά και άλλα παρόμοια νομίζω ευαγγελίζεται ή χάρη της ημέρας κι άλλα παρόμοια ο τόπος της σύναξής μας.

- 10 Πώς όμως ν' άνταποκριθώ σέ τόσο πλήθος λαού, έγώ που είμαι ένας ισχνόφωνος και βραδυγλωσσος και μόλις μ' άκουνε οι γύρω μου όταν μιλώ κι ως βάζω δυνατή φωνή; Μπορούσα νά επιμείνω σέ ψυχοφειείς διηγήσεις, πώς ή έξαίρετη συντροφιά των σαράντα επέτυχαν κοινή άθληση και κοινή σ' όλα τά μέρη προσκύνηση και σ' όλα τά μέρη διαμοιράζονται και σ' όλους τους τόπους δέχονται κοινή

8. Ψαλμ. 18,5.

- τῶν λειψάνων χάριν ὑποδεξάμενος, οὐκ ἐκ τοῦ παντὸς τὴν ἐπι-
 φάνειαν τῶν μαρτύρων ἐδέξατο. Εἷς γὰρ ἐν Κυρίῳ γεγονότες
 οἱ πάντες, δι' ἑνὸς μετὰ παντὸς τοῦ πληρώματος ἑαυτῶν εἰσοι-
 10 κίζονται. Ἄλλὰ πῶς ἔστι μὴ ἀδικῆσαι τὸν λόγον, τὴν ἀρχὴν
 τῶν κατ' αὐτοὺς διηγημάτων σιγήσαντα;

11 Τίς οὖν ἐστὶν ἡ ἀρχή; Νεότης ἀγαθὴ καὶ περίβλεπτος, πίστις
 ἀρίστη, δι' ἣν οἱ πάντες ἐξελεγμένοι, κάλλει διαπρεπεῖς, ἔρνεσι
 τὸ μέγεθος παραπλήσιοι ἐν ἀνθει τῆς ὥρας. Ὁρᾶτε τὴν φωνὴν
 τῷ θορύβῳ ταρασσομένην, καὶ τὸν λόγον τῷ ἤχῳ διακοπτόμε-
 5 νον, ὥστε ἡμᾶς οἷόν τι πελάγει κυμαινομένῳ ταῖς φωναῖς τοῦ
 λαοῦ χειμασθέντας, ἀναγκαίως ἐπὶ τὸν ἀκύμαντον τῆς σιωπῆς
 καταφεύγειν λιμένα; Εἰ δὲ γένοιτο ἡμῖν κατὰ Θεοῦ χάριν, καὶ τὰ
 δεύτερα τοῦ λόγου σχολὴ ἐν ἡσυχίᾳ τῆς ἀκροάσεως, τὰ νῦν ἐλ-
 λειφθέντα συνεργίᾳ τοῦ Θεοῦ πληρωθήσεται. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς
 10 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἄλλοι φιλοξενία. Ἐπομένως δὲν ὑπάρχει κανένας πού νά δέχτηκε μερική χάρη τῶν λειψάνων, καί νά μὴν τὴν ἔχει δεχτεῖ ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν μαρτύρων. Ἐνας ἔγιναν ἄλλοι μὲ τὴ δύναμη τοῦ Κυρίου καί μέσω τοῦ ἑνὸς μὲ ἄλλο τὸ πλήρωμά τους κατοικοῦν στίς ψυχές. Πῶς ὁμοίως εἶναι δυνατό νά μὴν ἀδικήσει ὁ λόγος, ἂν σιωπήσει γιὰ τὴν ἀρχὴ ὅσων διηγούνται γι' αὐτούς;

- 11 Ποιά εἶναι λοιπὸν ἡ ἀρχή; Διέθεταν νεότητα ἐνάρετη καὶ ζηλευτή, πίστη ἄψογη, πού γι' αὐτὴν ἦταν ἄλλοι ἐκλεκτοί, ξεχωριστοὶ στὴν ὁμορφιά, ὁμοιοὶ μὲ βλαστοὺς θεόρατους στὸ ἀνθισμα τῆς νιότητος. Ἀκοῦτε τὴ φωνή μου πού ταραζεται ἀπὸ τὸ θόρυβο καὶ τὸ λόγο μου πού διακόπτεται ἀπὸ τὴ βοή, ὥστε ἐγὼ σὰ νά εἶμαι ταλαιπωρημένος σὲ τρικυμισμένο πέλαγος ἀπὸ τὴ φωνὴ τοῦ λαοῦ νά εἶμαι ἀναγκασμένος νά καταφύγω στὸ ἀκύμαντο λιμάνι τῆς σιωπῆς; Ἄν ὁμοίως μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ λόγου μου ἀκουστεῖ μὲ ἄνεση καὶ ἡσυχία, ὅσα τώρα παρέλειψα θὰ συμπληρωθοῦν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΛΟΓΟΣ Β΄

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΛΟΓΟΣ Β'

1 Χθές οί μάρτυρες πρὸς ἑαυτοῦς τὸν λαὸν ἐκάλουν, νῦν τῷ
καταγωγίῳ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιξενοῦνται αὐτόκλητοι. Νόμος δέ
τίς ἐστι συμποτικός, τὰς ἐγκυκλίους ταύτας ἐστιάσεις παρὰ τῶν
δαιτυμόνων ἀλλήλοις ἐκ περιτροπῆς ἐπιδίδοσθαι. Οὐκοῦν
5 ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς τὸν αὐτὸν ἀντιπληρῶσαι τοῦ δείπνου τοῖς
μάρτυσιν ἕρανον. Ἄλλ' ἐπειδὴ πένεται ἡμῖν ἡ χορηγία τοῦ λό-
γου, καλῶς ἔχει τοῖς παρ' αὐτῶν ἐκείνων λειψάνοις ἡμᾶς δε-
ξιοῦσθαι, τοὺς χθές μὲν ἐστιάτορας, σήμερον δὲ δαιτυμόνας.
Ἄρκεϊ γὰρ καὶ βραχὺ τι μέρος ἐκ πλουσίας τραπέζης, μεγάλης
10 εὐωχίας γενέσθαι παρασκευήν, ὅταν τοιοῦτον λείψανον ᾗ. Τί
οὖν τοῦτο τὸ λείψανον; Μέμνησθε πάντως ἐν τίνι ἤμεν τοῦ λό-
γου, ὅτε ὁ εὐκταῖος ἐκεῖνος καὶ ἡδὺς ἡμῖν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν
συνειλεγμένων θόρυβος συνέχεε τὴν τῶν λεγομένων ἀκρόασιν,
ὅτε ἡ ἔμψυχος ἐκείνη τῆς ἐκκλησίας θάλασσα τῷ πλήθει τῶν
15 ἐπεισερόντων πλημμυροῦσα, πρὸς τὴν ροπὴν τῶν ἀεὶ βιαζομέ-
νων ἐκύμαινε, μιμουμένη καὶ τῷ ἤχῳ τὴν ὄντως θάλασσαν,
οἷον αὐταῖς ταῖς ἀκοαῖς ἡμῶν προσρηγνῦσα τῶν κυμάτων τὸν
ψόφον.

2 Ἐν τίσι τοίνυν κατελίπομεν χειμασθέντα τῷ θορύβῳ τὸν λό-

ΕΓΚΩΜΙΟ

ΣΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΣΑΡΑΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΛΟΓΟΣ Β'

1 Χτὲς οἱ μάρτυρες καλοῦσαν τὸ λαὸ κοντά τους, σήμερα φιλοξενοῦνται αὐτόκλητοι στὸν ξενώνα τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπάρχει ἕνας νόμος συμποτικός, τὶς περιοδικὲς αὐτὲς ἐστιάσεις νὰ τὶς ἀλληλοπροσφέρουν οἱ συμπότες ἐκ περιτροπῆς. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη ν' ἀποδώσουμε καὶ ἐμεῖς στοὺς μάρτυρες τὸν ἴσο ἔρανό μας γιὰ τὸ τραπέζι τους. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ χορηγία τοῦ λόγου μας εἶναι φτωχικὴ, εἶναι καλὸ νὰ σᾶς δεξιωθοῦμε μὲ τὰ ἴδια τους τὸ δεύτερο μέρος τοῦ λόγου μου ἀκουστεῖ μὲ ἀνεση καὶ ἡσυχία, ὅσα τώρα παρέλειψα θὰ συμπληρωθοῦν μὲ τῆ περισσεύματα, ποὺ χθὲς ἦταν φιλοξενητὲς καὶ σήμερα συνδαιτυμόνες. Γιατὶ ἀπὸ πλούσιο τραπέζι φτάνει κι ἕνα μικρὸ μέρος γιὰ νὰ ἐτοιμαστεῖ μιὰ μεγάλη εὐωχία, ὅταν ὑπάρχει τέτοιο περίσσευμα. Ποιὸ εἶναι λοιπὸν τὸ περίσσευμα αὐτό; Θυμᾶστε ὅπωςδὴποτε σὲ ποιὸ σημεῖο τοῦ λόγου βρισκόμαστε, ὅταν ἐκεῖνος ὁ ἐπιθυμητὸς καὶ εὐχάριστος γιὰ μᾶς θόρυβος ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν συγκεντρωμένων προκαλοῦσε σύγχυση στὴν ἀκρόαση ὅσων λέγαμε, ὅταν ἡ ἔμψυχη ἐκείνη θάλασσα τῆς Ἐκκλησίας, πλημμυρώντας ἀπὸ τὰ πλήθη ποὺ ἔρχονταν σὰν κύματα, κυμάτιζε ἀνάλογα μὲ τὴν ὄθηση ἐκείνων ποὺ πάντα ἐκβίαζαν θέση καὶ πέρασμα, ποὺ βούιζε ὅπως ἡ πραγματικὴ θάλασσα καὶ σὰ νὰ ξέσπαγε στ' αὐτιά μας τὸ πάφλασμα τῶν κυμάτων.

2 Ποῦ λοιπὸν ἀφήσαμε τὸ λόγο μας ποὺ δεινοπάθησε στὴν

γον, μέμνησθε πάντως οἷς μεμελέτηται διὰ μνήμης ἔχειν τοὺς μάρτυρας. Ἦν δέ, ὡς οἶμαι, ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου αὕτη, ὅτι οὐ τῶν τυχόντων ἦσαν τινες οἱ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐξελεγμένοι, οὐδέ τις σύμμικτος καὶ ἀνώνουμος ὄχλος, ἐκ ταπεινῶν ἐπιτηδευμάτων ὀρμηθέντες, πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐπήρθησαν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν δι' εὐφυῖαν σώματος, κάλλει καὶ δυνάμει καὶ ῥώμης περιουσίᾳ τῶν λοιπῶν διενεγκόντες, τοῖς στρατιωτικοῖς καταλόγοις ἐνθρηθμῆθησαν· μετὰ ταῦτα δὲ τῷ κατ' ἀρετὴν βίῳ καὶ πολιτείᾳ σὺφροني διαπρέψαντες, ὥσπερ τι γέρας καὶ ἀριστεῖον τὴν χάριν τῆς μαρτυρίας τελειωθέντες ἐδέξαντο. Καί, εἰ δοκεῖ, ὡς ἂν ἡδίους γενοίμεθα, πάντα τὰ τῶν μαρτύρων ἐφεξῆς ἀναλάβωμεν, οἷον ὑπ' ὄψιν ἄγοντες τῷ παρόντι θεάτρῳ τὴν ἄθλησιν.

3 Ἦν τι τάγμα στρατιωτικὸν παλαιὸν κατὰ τὴν γείτονα πόλιν παντὸς τοῦ ἔθνους πρὸς τὰς τῶν βαρβάρων ὀρμὰς προκαθήμενον· ἐκείνοις ἐκ τινος προὔπαρχούσης θεόθεν ἐπιφανείας, πλεῖον ἢ πίστις τῶν τακτικῶν ἐσπουδάζετο. Καὶ Ἰσως οὐκ ἄκαιρον ἐν τι κατόρθωμα τῆς πίστεως τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐν παραδρομῇ διηγῆσασθαι. Συστάντος γὰρ αὐτοῖς ποτε τοῦ πρὸς τοὺς βαρβάρους πολέμου, καὶ τῶν ἐπικαίρων πάντων προκαταληφθέντων ὑπὸ τῆς τῶν ἐναντίων στρατιᾶς, καὶ τῶν ὑδάτων ἐν τῇ τῶν ἐχθρῶν ἐξουσίᾳ γεγεννημένων, εἰς ἔσχατον ἐλθόντες 10 κίνδυνον, εἴτε δι' ἀπειρίαν τῶν τὰ ἡμέτερα στρατηγούντων, εἴτε διὰ τινα κρεῖττονα καὶ θειοτέραν οἰκονομίαν, ὡς ἂν μάλιστα καὶ διὰ τούτου φανείη τῶν Χριστιανῶν τὸ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους διάφορον· ἐπειδὴ οὐκ εἶχον ὃ τι χρῆσονται τοῖς παροῦσι, καὶ πολλή τις ἦν ἡ ἀμηχανία, οὐδεμιᾶς αὐτοῖς πίδακος ἢ ἀπορροίας ὑδάτων ἐμφαινομένης τῷ τόπῳ, καὶ κίνδυνος ἦν ὑποκύψαι τοῖς ἐναντίοις ἐκπολιορκηθέντας τῷ δίψει· τότε καταλιπόν-

τρικυμία τοῦ θορύβου, θυμᾶστε ὅπωςδῆποτε ὄσοι φροντίσατε νὰ θυμᾶστε τοὺς μάρτυρες. Ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου ἦταν νομίζω αὐτή· ὅτι δὲν ἦταν κάποιοι ἀπὸ τοὺς τυχόντες οὔτε ἕνας ἀνάμικτος καὶ ἀνώνυμος ὄχλος, πὺξ ξεκίνησαν ἀπὸ χαμηλὰ ἐπαγγέλματα κι ἀνέβηκαν σ' αὐτὸ τὸ ὕψος. Ἀλλὰ πρῶτα εἶχαν καλὴ σωματικὴ διάπλαση, καί, ἐπειδὴ ξεχώριζαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους στὴν ὁμορφιά, τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐξαιρετικὴ παλικαριά τους, συμπεριλήφθηκαν στοὺς στρατιωτικούς καταλόγους. Ἐπειτα, ἐπειδὴ διέπρεψαν στὸν ἐνάρετο βίον καὶ τὴν φρόνιμη πολιτεία, δέχτηκαν πεθαίνοντας σὰν βραβεῖον καὶ ἀριστεῖον τὴ χάρη τοῦ μαρτυρίου. Κι ἂν θέλετε, γιὰ νὰ γίνουμε πιὸ εὐχάριστοι, θὰ ἀναφέρω στὴ συνέχεια ὄλα τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς μάρτυρες, φέρνοντας μπροστὰ στὰ μάτια σας, κατὰ κάποιο τρόπο, τὴν ἄθλησή τους στὸ παρὸν θέατρο.

- 3 Ἦταν κάποιο τάγμα στρατιωτικόν, παλαιόν, στὴ γειτονικὴ πόλιν, πὺξ ἀποστολὴ τοῦ ἦταν νὰ προστατεύει ὄλη τὴν περιοχὴν, ἀντιμετωπίζοντας τὶς ἐφόδους τῶν βαρβάρων. Ἐκεῖνοι ἀπὸ κάποια φανέρωση τοῦ Θεοῦ πὺξ εἶχε προηγηθεῖ ἐνδιαφέρονταν περισσότερο γιὰ τὴν πίστη τους παρὰ γιὰ τὰ στρατιωτικὰ θέματα. Καὶ ἴσως δὲν εἶναι ἀνεπίκαιρον νὰ διηγηθῶ ἐκ παραδρομῆς ἕνα κατόρθωμα πίστεως τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων. Ὅταν ἄρχισε κάποτε πόλεμος ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ τοὺς βαρβάρους καὶ ἡ στρατιὰ τῶν ἐχθρῶν εἶχε καταλάβει ὄλες τὶς ἐπίκαιρες θέσεις καὶ εἶχαν πάρει στὴν ἐξουσία τους οἱ ἀντίπαλοι καὶ τὰ νερά, ἔφθασαν στὸν ἔσχατον κίνδυνον, εἴτε ἐπειδὴ οἱ στρατηγοὶ μας ἦταν ἄπειροι εἴτε ἀπὸ μιὰ ἀνώτερη καὶ θεϊκὴ οἰκονομία, γιὰ νὰ φανεῖ καὶ μ' αὐτὸ ἡ διαφορὰ τῶν Χριστιανῶν πρὸς τοὺς ἄλλοφύλους. Ἐπειδὴ δὲν ἦξεραν πῶς ν' ἀντιμετωπίζουν τὴν κατάστασιν καὶ βρίσκονταν σὲ μεγάλη ἀμηχανία, ἀφοῦ δὲν φαινόταν πούθενά γι' αὐτοὺς κάποια πηγὴ νεροῦ ἢ κάποια ἀνάβρα καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ὑποκύψουν στοὺς ἀντιπάλους ἐξαναγκασμένοι ἀπὸ τὴν

τες οί γενναῖοι τὴν ἐκ τῶν ὀπλῶν βοήθειαν, ἔγνωσαν τὴν ἀμαχον καὶ ἀκαταγώνιστον ἐν τοῖς φοβεροῖς ἐπικαλέσασθαι συμμαχίαν.

4 Ἀφέντες γὰρ ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου τοὺς μήπω παραδεδεγμένους τὴν πίστιν, καὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἰδιάσαντες, μιμοῦνται τὴν ἐπὶ Ἡλίου τοῦ προφήτου γενομένην θαυματουργίαν, κοινῇ τῇ φωνῇ καὶ συντεταγμένη λύσιν αὐτοῖς ἐξ ἀμηχάνων γενέσθαι τῆς συμφορᾶς αἰτησάμενοι. Καὶ οἱ μὲν ἠύχοντο, ἡ δὲ εὐχὴ παραχρῆμα ἔργον ἐγένετο. Ἔτι γὰρ αὐτῶν τῇ γονυκλισίᾳ προσκαρτερούντων, πνεύματι βιαίῳ νεφέλη ποθὲν ἀποληφθεῖσα, μετέωρος ὑπὲρ τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον ἵστατο· εἶτα βροντὰς ἐξαισίους ἐπικτυπήσασα καὶ ἀστραπᾶς φλογώδεις κατὰ τῶν ὑποκείμενων ἐξάψασα, κατερρήγγυεν ὕδωρ ποταμῶν ἀφθονώτερον, ὥστε τοῖς μὲν ὑπεναντίοις καὶ τῶν σκηπτῶν τὴν συνέχειαν καὶ τὸ πλῆθος τῆς ἐπομβρίας αἴτιον γενέσθαι παντελοῦς καταφθορᾶς, τούτοις δὲ τοῖς διὰ τῶν εὐχῶν παραταξαμένοις, ἰκανὸν πρὸς ἀμφοτέρα γενέσθαι, πρὸς τε τὴν νίκην τῶν ἀντιτεταγμένων καὶ πρὸς τὴν παραμυθίαν τῆς δίψης, τῆς τῶν χειμάρρων ἀπορροῆς ἀφθόνως αὐτοῖς τὸν πότον χορηγοῦσης.

5 Τούτοις τοίνυν συνετάχθη ὁ ἡμέτερος τῆς στρατιᾶς χορός, ἀπ' ἐκείνων τῶν διηγημάτων καὶ αὐτοὶ περὶ τὴν πίστιν κυρωθέντες καὶ τοῖς ὁμοίοις ἐντραφέντες ἐπιτηδεύμασιν, εἰς τοσοῦτον μεγαλοφυΐας ἐπήρθησαν, ὥστε τῷ περιόντι τῆς ἀρετῆς καθ' ἑαυτῶν ἀναστῆσαι τὸν φθόνον. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν νῦν ὑπαναγνωσθέντων ἡμῖν ἐκ τῆς τοῦ Ἰωβ ἱστορίας ἐμάθομεν, ὅτι ἀδίκημα ἑαυτοῦ ἐποίει ὁ ἀντίπαλος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς τὴν τοῦ Ἰωβ εὐδοκίμησιν, καὶ διὰ τοῦτο ἐξητεῖτο πρὸς αἰκισμόν, ὅτι ἐλύπει αὐτὸν ὁ Ἰωβ, ἀληθινὸς καὶ δίκαιος καὶ ἀμεμπτος ὢν, τὸν αὐτὸν τρόπον εἶδε πονηρῷ τῷ ὀφθαλμῷ ὁ τοῖς ἀγαθοῖς

δίψα, τότε, ἐγκαταλείποντας οἱ γενναῖοι τὴ βοήθεια ἀπὸ τὰ ὄπλα, ἀποφάσισαν νὰ ἐπικαλεστοῦν τὴν ἀκαταμάχητη καὶ ἀκαταγώνιστη συμμαχία στὰ φοβερά.

- 4 Ἄφοῦ ἄφησαν λοιπὸν στὸ στρατόπεδο ὅσους δὲν εἶχαν δεχτεῖ ἀκόμα τὴν πίστη καὶ ἀποσύρθηκαν σὲ χωριστὸ μέρος, μιμοῦνται τὴ θαυματουργία ποὺ ἐγίνε στὴν περίπτωση τοῦ προφήτη Ἡλία, ζητώντας μὲ κοινὴ κι ὁμόφωνη παράκληση νὰ βρεθεῖ λύση μέσα στὴν ἀμηχανία τῆς συμφορᾶς τους. Αὐτοὶ προσεύχονταν καὶ ἡ προσευχὴ τους γινόταν ἀμέσως πράξι. Ἐνῶ ἀκόμα τελοῦσαν τὴν προσευχὴ τους γονυκλινεῖς, μ' ἓνα δυνατὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου ἓνα σύννεφο, ποὺ ἀποσπᾶσθηκε ἀπὸ κάπου, σταμάτησε μετέωρο ψηλὰ πάνω ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν. Βγάζοντας ὕστερα τρομερὲς βροντὲς καὶ ἀνάβοντας πύρινες ἀστραπὲς στὰ κεφάλια τῶν ἐχθρῶν ἄφηγε νὰ τρέχει νερὸ ἀφθονότερο ἀπὸ ποταμούς. Ἔτσι στοὺς ἐχθροὺς καὶ οἱ ἀλλεπάλληλοι κεραυνοὶ καὶ ὁ ὄγκος τοῦ νεροῦ ἐγίναν αἰτία τῆς τέλει καταστροφῆς τους. Σ' αὐτοὺς ὅμως ποὺ εἶχαν ἀντιπαραταχθεῖ μὲ τὶς προσευχὰς ἀποτέλεσε διπλὴ ἱκανοποίησι, γιατί καὶ τοὺς ἀντιπάλους τους νίκησαν καὶ τὴ δίψα τους ἔσβησαν, ἀφοῦ οἱ χεῖμαρροι ποὺ κυλοῦσαν τοὺς ἔδιναν ἀφθονο πόσιμο νερό.

Μ' αὐτοὺς συντάχθηκε λοιπὸν καὶ ἡ δική μας δύναμη τοῦ στρατεύματος, ποὺ ἀπὸ αὐτὲς τὶς διηγῆσεις εἶχαν ἐδραιωθεῖ καὶ αὐτοὶ στὴν πίστη καὶ ἐπειδὴ εἶχαν τραφεῖ μὲ τὶς ἴδιες ἀπασχολήσεις ὑψώθηκαν σὲ τόση μεγαλοφροσύνη, ὥστε ἀπὸ τὴν περίσσεια τῆς ἀρετῆς τους δημιουργήθηκε ἐναντίον τους ὁ φθόνος. Ὅπως δηλαδὴ μάθαμε στὶς διηγῆσεις ποὺ διαβάσαμε ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ Ἰώβ, ὅτι ὁ ἀντίπαλος τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς θεωροῦσε ἀδικία εἰς βάρος του τὴν εὐδοκίμησι τοῦ Ἰώβ καὶ γι' αὐτὸ τὸν ζητοῦσε γιὰ νὰ τὸν βασανίσει, γιατί τοῦ προκαλοῦσε λύπη ὁ Ἰώβ ποὺ ἦταν ἀληθινός, δίκαιος καὶ ἀμεμπτος. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο εἶδε μὲ μάτια γεμάτα κακία αὐτὸς ποὺ ἐπιτίθεται στοὺς ἐνάρετους αὐτοὺς

ἐπιφυόμενος τοὺς μεγάλους τούτους ἀγωνιστάς, καὶ οὐκ ἤνεγκε
πολιὰν ἡθῶν ἐν ἡλικίας νεότητι βλέπων.

6 Εἶδε σωμάτων ἄνθος, ἐν σωφροσύνῃ κοσμούμενον, εἶδεν
ἐνόπλιόν τινα χοροστασίαν, διὰ τῆς στρατιᾶς αὐτοὺς τῷ Θεῷ
χορεύοντας, καλοὺς προσιδεῖν, βλοσυροὺς τὸ ὄμμα, γαύρους τὸ
φρόνημα, τάχος ποδῶν, παρουσίαν δυνάμεως, συμμετρίαν με-
5 λῶν, ἐν πᾶσι τοῖς προσοῦσιν αὐτοῖς προτερήμασι τὴν τῆς ψυχῆς
ἀρετὴν τῆς σωματικῆς εὐκληρίας ὑπεραστράπτουσαν. Ἐμπερι-
πατεῖ καὶ δι' ἐκείνων τῷ φθόνῳ, ὁ ἐμπεριπατῶν τὴν οἰκουμέ-
νην. Εἶδεν οὐχ ἓνα ἄνθρωπον ἀληθινόν, ἀλλὰ σύστημα θεῖον
τοσοῦτων ἀνθρώπων, πάντων ἀληθινῶν, δικαίων, θεοσεβῶν·
10 ἐξαιτεῖται κάκεινους εἰς τὸ ἴδιον βούλημα. Καὶ πρῶτον μὲν εἰ-
δωλομανοῦντι τῷ τῆς στρατιᾶς ἄρχοντι σύμβουλος γίνεται, μὴ
ἂν ἄλλως ὑπερσχεῖν τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων νίκης, εἰ μὴ τοὺς
τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ προσκυνοῦντας προθύσαιτο.

7 Ἀναδειχθέντων δὲ τούτων ὡς τάχιστα διὰ τῆς ἀγαθῆς ὁμο-
λογίας καὶ αὐτομολούντων πρὸς τὴν διὰ τοῦ πάθους τελείωσιν,
τὸ μὲν εὐθὺς ἐπαγαγεῖν τὸν διὰ τοῦ ζήφους θάνατον (ὡς τι φι-
λάνθρωπον) ὁ Ἐχθρὸς παρητήσατο, δεσμοῖς δὲ τοῖς ἐκ σιδήρου
5 καταπιέσας, ταύτην ἐποιεῖτο τὴν τῆς τιμωρίας ἀρχήν. Τοῖς δὲ
ἦν ἄρα καὶ ὁ δεσμὸς ἐγκαλλώπισμα καὶ θέαμα γλαφυρὸν καὶ
ἡδὺ Χριστιανῶν ὀφθαλμοῖς, νεότης ἐξειλεγμένη ἀριθμῶ το-
σοῦτω, κάλλει διαπρεπῆς, ἡλικία ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, πάντες
κατὰ ταῦτον μετ' ἀλλήλων τῷ δεσμῷ συνηρημόζοντο, ὥσπερ
10 τις στέφανος ἢ ὄρμος περιουχένιος ἰσομεγέθεις μαργαρίτας ἐν
κύκλῳ διειλημμένους ἔχων· τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἅγιοι, καὶ διὰ πί-
στεως ἠνωμένοι καὶ διὰ τῶν δεσμῶν πρὸς ἀλλήλους σφιγγόμε-
νοι. Ὅντες γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος καλοῖ, προσθήκη τοῦ
κάλλους ἀλλήλοις ἐγίνοντο, οἷον ἐπὶ τῶν οὐρανίων συμβαίνει

μεγάλους αγωνιστές καὶ δὲν ἀνέχτηκε νὰ βλέπει γεροντική φρόνηση σὲ νέα παιδιά.

6 Εἶδε σωματική ἀκμὴ νὰ τὴ στολίζει ἢ σωφροσύνη· εἶδε ἓνα χορὸ ἔνοπλο πού μέσα στὴ στράτευσὴ τους χόρευαν γιὰ τὸ Θεό, ὁμορφους στὴν ὄψη, μ' ἀγριωπὸ βλέμμα, μὲ ἀγέρωχο φρόνημα, γρήγορους στὰ πόδια, νὰ ξεχειλίζουν ἀπὸ δύναμη, μὲ συμμετρικὸ σῶμα, ν' ἀστράφτει ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς περισσότερο ἀπὸ τὴν ἄρτια σωματικὴ διάπλαση σὲ ὅλα τὰ προτερήματα πού εἶχαν. Περιέρχεται κι ἀνάμεσα σ' ἐκείνους γεμάτος φθόνο, αὐτὸς πού περιέρχεται σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη. Εἶδε ὄχι ἓνα ἀληθινὸ ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἓνα θεϊκὸ σύνολο τόσων ἀνθρώπων, πού ἦταν ὅλοι ἀληθινοί, δίκαιοι, θεοσεβεῖς, καὶ ζητᾶ κι αὐτοὺς νὰ ὑποταχτοῦν στὸ θέλημά του. Καὶ πρῶτα γίνεται σύμβουλος τοῦ μανιακοῦ εἰδωλολάτρη στρατηγοῦ τους, ὅτι δὲ θὰ ὑπερτερῆσει διαφορετικὰ νικῶντας τοὺς βαρβάρους, ἂν δὲ θυσίαζε πρωτύτερα αὐτοὺς πού προσκυνοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

7 Κι ἀφοῦ αὐτοὶ παρουσιάστηκαν ἀμέσως μὲ τὴ γενναία ὁμολογία τους καὶ αὐτομολοῦσαν πρὸς τὸ θάνατό τους μὲ τὸ μαρτύριο, ὁ ἐχθρὸς δὲ θέλησε νὰ τοὺς ἐπιβάλει εὐθύς τὸ θάνατο μὲ τὸ ξίφος (σὰν κάτι τὸ φιλόανθρωπο), ἀλλὰ, ἀφοῦ τοὺς ἔσφιξε τὰ σιδερένια δεσμὰ, ἔκανε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀρχὴ τῆς τιμωρίας τους. Γι' αὐτοὺς καὶ τὰ δεσμὰ ἦταν στόλισμα καὶ θέαμα τερπνὸ κι εὐχάριστο στὰ μάτια τῶν Χριστιανῶν, νιάτα διαλεχτὰ σὲ τόσο ἀριθμὸ, πού ξεχώριζαν στὴν ὁμορφιά, στὸ ἀνάστημα πάνω ἀπὸ τοὺς ἄλλους, συναρμωσμένοι ὅλοι ἓνας μὲ τὸν ἄλλο μὲ τὸν ἴδιο δεσμό, σὰν ἓνα στεφάνι καὶ ἓνα περιδέραιο μὲ ἰσομεγέθη μαργαριτάρια περασμένα στὴ σειρά. Τέτοιοι ἦταν οἱ ἅγιοι, ἐνωμένοι τόσο μὲ τὴν πίστη ὅσο καὶ σφιχτὰ δεμένοι μὲ τίς ἀλυσίδες. Ἐπειδὴ ἦταν ὠραῖος καὶ ὁ καθένας χωριστὰ πρόσθετε ὁ ἓνας στὴν ὁμορφιά τῶν ἄλλων, ἔτσι ὅπως συμβαίνει καὶ στὰ θαύματα

15 θαυμάτων, όταν δι' αἰθρίας καὶ καθαρῶς ἡ τῶν ἀστέρων χάρις δι' ἀλλήλων ποικίλληται, ἐκάστου τὴν οἰκείαν αἴγλην εἰς τὸν κοινὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ συνεισφέροντος. Τοιοῦτον ἦν τῶν ἁγίων τὸ θέαμα, ὄντως, καθὼς φησὶ πού Ἰεζεκιήλ ὁ προφήτης, «δρασις λαμπάδων συστρεφομένων». Ἐμφιλοχωρεῖ ὁ λόγος
20 τῷ κάλλει τῆς ὥρας. «Οἶδεν» γάρ, καθὼς ἡ Σοφία φησίν, «ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων καὶ τὸ ἐν κρυπτῷ κάλλος ἀναλογίζεσθαι», ἐπειδὴ καὶ ἡ τῆς ψυχῆς καθαρότης διὰ τοῦ φαινομένου διέλαμπε, καὶ ὁ φαινόμενος ἄνθρωπος ἄξιον ἦν τοῦ ἀφανοῦς οἰκητήριον.

8 Ὡς καλὸν τοίνυν ἦν τότε τοῖς ὁρῶσι τὸ θέαμα! καλὸν λέγω τοῖς τὰ καλὰ βλέπειν ἐθέλουσι, καλὸν ἀγγέλοις, καλὸν ταῖς ὑπερκοσμίαις δυνάμεσι, πικρὸν δὲ τοῖς δαίμοσι, καὶ ὅσοι τὰ τῶν δαιμόνων ἠσπάζοντο, ἄνθρωποι (εἴπερ ἄνθρωποι, οἱ το-
5 σοῦτον ἀνεστηκότες τῷ μεγαλείῳ τῆς φύσεως) στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὀπλίται, τῆς πίστεως πρόμαχοι, πύργοι τῆς θείας πόλεως, οἱ πᾶσαν αἰκισμῶν τιμωρίαν, πᾶσαν φόβων ἐπανάστασιν, πᾶσαν ἀπειλῆς προσβολήν, ὡς τινα παι-
10 δίων ἄνοιαν κατεχλεύαζον, καθάπερ οὐχὶ τὰ σώματα ταῖς αἰ-
κίαις ἐκδόντες, ἀλλὰ τὰς τῶν σωμάτων σκιάς, οἱ σαρκὶ τὴν σάρκα καταπαλαίσαντες, καὶ τῇ πρὸς τὸν θάνατον ὑπεροψία πάντων τῶν τυραννικῶν φόβων ὑπερφρονήσαντες, ὑψηλότεροι τῶν ἀνθρωπίνων μέτρων ἐδείχθησαν.

9 Ὡς καλῶς τοῖς σωματικοῖς τροπαίοις ἐμμελετήσαντες! Ὡς καλῶς μετενεγκόντες τὴν τοῦ πολεμεῖν ἐμπειρίαν εἰς τὴν κατὰ τοῦ διαβόλου παράταξιν· οὐ ξίφει τὰς χεῖρας ὀπλίσαντες, οὐδὲ

τ' οὐρανοῦ. Ὅταν ὁ καιρὸς δηλαδὴ εἶναι αἶθριος καὶ καθαρὸς ἢ χάρη τῶν ἄστρον γίνεται ποικιλότερη μὲ τὰ ἄλλα μὲ τὸ νὰ συμβάλλει τοῦ καθενὸς ἢ λάμψη στὸν κοινὸ στολισμὸ τοῦ οὐρανοῦ. Τέτοιο ἦταν τὸ θέαμα τῶν ἀγίων· ὅπως λέει ὁ Ἰεζεκιήλ ὁ προφήτης πραγματικὸ «ἄδραμα λαμπάδων ποὺ συστρέφονται»¹. Διατρίβει μ' εὐχαρίστηση ὁ λόγος στὴν ὁμορφιὰ τῆς ἡλικίας, γιατί «γνωρίζε», ὅπως λέει ἡ Σοφία², «ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν καλλονὴ τῶν κτισμάτων νὰ ἀναλογίζεται καὶ τὸ κρυμμένο κάλλος», ἐπειδὴ καὶ ἡ καθαρότητα τῆς ψυχῆς ἔλαμπε στὴν ὄψη τους καὶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ φαινόταν ἦταν ἄξια κατοικία τοῦ ἀφανοῦς.

8 Πόσο ὠραῖο λοιπὸν ἦταν τότε τὸ θέαμα σὲ ὄσους ἔβλεπαν! Ὁραῖο ἐννοῶ γιὰ ὄσους θέλουν νὰ βλέπουν τὰ ὠραῖα, ὠραῖο γιὰ τοὺς ἀγγέλους, ὠραῖο γιὰ τὶς ὑπερκόσμιες δυνάμεις· ὀδυνηρὸ ὁμως γιὰ τοὺς δαίμονες καὶ ὄσους ἀσπάζονται τὰ δαιμονικὰ ἔργα. Τέτοιο τὸ θέαμα μὲ ἀνθρώπους (ἂν ἦταν ἀνθρωποὶ αὐτοὶ ποὺ εἶχαν ὑψωθεῖ τόσο πολὺ μὲ τὸ μεγαλεῖο τῆς φύσης τους), ποὺ ἦταν στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ, ὀπλίτες τοῦ ἀγίου Πνεύματος, πρόμαχοι τῆς πίστεως, πύργοι τῆς θείας πόλης, ποὺ καταχλεύαζαν τὶς τιμωρίες καὶ τὰ βασανιστήρια, ὅλα τὰ φοβερὰ ποὺ τοὺς ἀπειλοῦσαν, κάθε ἀπειλή ποὺ τοὺς ἐκτόξευαν, σὰν ἀνοησίες παιδικές, σὰ νὰ μὴν παρέδιδαν τὰ σώματά τους στὰ βασανιστήρια, ἀλλὰ τὶς σκιές τῶν σωμάτων. Εἶχαν κατανικήσει τὴ σάρκα μὲ τὴ σάρκα καὶ ξεπέρασαν ὅλες τὶς φοβέρες τῶν τυράννων μὲ τὴν περιφρόνηση τοῦ θανάτου καὶ φάνηκαν ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα.

9 Πόσο εἶχαν ἀσκηθεῖ στὰ σωματικὰ τρόπαια καὶ πόσο ἐπιτυχημένα μετέφεραν τὴν πολεμικὴ τους ἐμπειρία στὴν ἀντιπαράταξή τους κατὰ τοῦ διαβόλου· δὲν ὄπλισαν τὰ χέρια

1. Ἰεζ. 1,13.

2. Σοφ. Σολ. 13,5.

τὸν ἐκ τοῦ ξύλου θυρεὸν προβαλλόμενοι, οὐδὲ χαλκῆ περικεφα-
 5 λαιά καὶ κνήμεσι περιφραζάμενοι, ἀλλὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πανο-
 πλίαν ἀναλαβόντες, ἦν διαγράφει ὁ στρατηγὸς τῆς Ἐκκλησίας,
 ὁ θεῖος Ἀπόστολος, θυρεὸν καὶ θώρακα καὶ περικεφαλαίαν καὶ
 μάχαιραν, οὕτως ἐχώρουν κατὰ τῆς ἐναντίας δυνάμεως.
 Ἐστρατήγει δὲ τούτων μὲν ἡ οὐρανία χάρις, τῆς δὲ τοῦ διαβό-
 10 λου παρατάξεως, ὁ ἔχων τοῦ θανάτου τὸ κράτος. Τόπος δὲ τῆς
 παρατάξεως αὐτοῖς, τὸ τῶν μαιφόνων δικαστήριον ἦν· ἐν
 ἐκείνῳ συστάντες διηγωνίζοντο, οἱ μὲν ἀπειλαῖς ἀκροβολιζόμε-
 νοι, οἱ δὲ διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀμυνόμενοι.

10 Πρώτασις ἦν παρὰ τῶν ὑπεναντίων, ἐξόμνησθαι τὴν εἰς τὸν
 Κύριον πίστιν, ἢ ζημιοῦσθαι θανάτῳ. Ἀπόκρισις παρὰ τῶν
 ἀριστέων, μέχρι θανάτου παραμένειν τῷ λόγῳ. Πῦρ ἐπὶ τούτοις
 ἠπείλητο καὶ ξίφος καὶ βάραθρον καὶ ὄσα ἄλλα τῶν κολαστη-
 5 ρίων ὀνόματα. Μία φωνὴ πρὸς ταῦτα πάντα ἠκούετο, Χριστὸς
 ἐν τοῖς στόμασι τῶν ἁγίων ὁμολογούμενος. Αὕτη ἦν ἡ τῶν
 ἐναντίων πληγὴ. Ταύτην προέτεινον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν αἰχ-
 μὴν. Διὰ ταύτης τῆς φωνῆς μέσην ἐτρώθη τὴν καρδίαν ὁ Ἀντι-
 κείμενος. Οὗτος ὁ λίθος ἐστὶν ὁ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Δαβὶδ σφενδο-
 10 νούμενος, ὁ τυχὼν τῆς περικεφαλαίας τοῦ Ἀντικειμένου. Ἡ γὰρ
 τοῦ Χριστοῦ ὁμολογία σφενδόνη γίνεται τοῦ καλοῦ στρατιώτου.
 Πίπτει ὁ Ἐχθρὸς καὶ ἀκέφαλος γίνεται.

11 Ἀλλὰ παρηνέχθη ἀφηνιάσας ὁ λόγος καὶ ὑπὲρ τοὺς ὄρους
 ἐξάλλεται καὶ τῶν ἀρρήτων κατατολμᾷ καὶ λέγειν προάγεται,
 ὡς παρεῖθεα τῆς τῶν ἀοράτων γενόμενος, ὅτι ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ
 φωνῇ τῇ τὸν Χριστὸν ἐν παρρησίᾳ ὁμολογούσῃ, κρότος μὲν ἦν
 5 ἄνω καὶ ἔπαινος παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, εὐφημία δὲ τῶν

τους με ξίφη οὔτε πρόταξαν τὴν ξύλινη ἀσπίδα οὔτε φράχτηκαν με τὴ χάλκινη περικεφαλαία καὶ τὶς κνημίδες· φόρεσαν τὴν πανοπλία, ποὺ περιγράφει ὁ στρατηγὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὁ θεῖος Ἀπόστολος³, ἀσπίδα καὶ θώρακα καὶ περικεφαλαία καὶ ξίφος. Ἔτσι ὀπλισμένοι προχωροῦσαν κατὰ τῆς ἀντίπαλης δυνάμεις. Στρατηγὸς τους ἦταν ἡ οὐράνια χάρις, ἐνῶ στὴν παράταξη τοῦ διαβόλου ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴν ἐξουσία τοῦ θανάτου. Τόπος τῆς παράταξής τους ἦταν τὸ δικαστήριον τῶν μιαιῶν φονεῶν. Σ' ἐκεῖνο συγκρούστηκαν καὶ ἀγωνίζονταν, οἱ ἐχθροὶ ἔκαναν τὶς ἐπιθέσεις τους με ἀπειλές, ἐνῶ οἱ δικοὶ μας τὶς ἀπέκρουαν με ὑπομονή.

- 10 Οἱ ἀντίπαλοι πρότειναν νὰ γίνουν ἐξωμότες τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ ἢ νὰ τιμωρηθοῦν με θάνατο. Ἡ ἀπάντησις τῶν ὑπέροχων ἀγωνιστῶν ἦταν πίστις στὴν ὁμολογία τους μέχρι θανάτου. Μαζὶ μ' αὐτὰ τοὺς εἶχαν ἀπειλήσει με φωτιὰ καὶ με ξίφος καὶ με βάραθρο καὶ με ὅσα ἄλλα βασανιστήρια ὑπάρχουν. Ἡ ἀνταπάντησις σὲ ὅλα αὐτὰ ἦταν μία, ὁ Χριστός, ὁμολογούμενος ἀπὸ τὰ στόματα τῶν ἁγίων. Αὐτὸ ἦταν τὸ πλήγμα τῶν ἀντιπάλων. Αὐτὸ τὸ κοντάρι πρότειναν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Μ' αὐτὴ τὴν ὁμολογία χτυπήθηκε στὴ μέση τῆς καρδιάς ὁ ἀντίπαλος. Αὐτὴ εἶναι ἡ πέτρα ποὺ ἐκσφενδόνισε με τὸ χέρι του ὁ Δαβὶδ, ποὺ χτύπησε τὴν περικεφαλαία τοῦ ἀντιπάλου. Γιατὶ ἡ ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ γίνεται σφενδόνη στὰ χέρια τοῦ καλοῦ στρατιώτη. Πέφτει ὁ Ἐχθρὸς κι ἀποκεφαλίζεται⁴.

- 11 Ἄλλὰ ὁ λόγος ἀφηνίασε καὶ παραφέρθηκε καὶ πηδαίει πάνω ἀπὸ τὰ ὄρια κι ἐκφράζει τολμηρὰ τὰ ἀπόρρητα καὶ τολμᾷ νὰ πεῖ, σὰ νὰ ἐγινε θεατὴς τῶν ἀοράτων, ὅτι τὴ φωνὴ αὐτῆ, ποὺ ὁμολογεῖ με παρρησία τὸ Χριστό, ἐπικρότησαν καὶ ἐπαίνεσαν οἱ ἄγγελοι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κι ἐπευφήμησαν

3. Ἐφ.6,11 ἐ.

4. Α' Βασ. 17,23 ἐ.

πολιτῶν τῆς οὐρανίας πόλεως ἐπικροτούντων τῷ κατορθώματι, χαρὰ δὲ πάσης τῆς ἐν οὐρανῷ πανηγύρεως. Οἶον γὰρ συνέστη τότε τοῖς ἀγγέλοις ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἀνθρώπων τὸ θέατρον! οἶαν εἶδον συμπλοκὴν τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀνθρώπων
 10 οἱ θεαταὶ τῆς ἡμετέρας ζωῆς! Ὡς ἀπεναντίον τῇ πρώτῃ πάλῃ τὴν σύστασιν ἔσχεν, ὅτε ὁ ὄφις τὸν Ἀδὰμ κατεπάλαισεν! Οὐκ ἦνεγκε τότε ἄνθρωπος μίαν τοῦ Πονηροῦ προσβολήν, διὰ τινος εὐχροίας καὶ δελεάσματος αὐτῷ προσαχθεῖσαν, ἀλλ' ὁμοῦ τε προσέπεσε, καὶ ἀνετράπη τῷ πτώματι.

12 Ἐπὶ τούτων δὲ πάντων ἦν ἀργὰ καὶ ἀπρακτα τοῦ Ἐχθροῦ τὰ παλαίσματα. Ἐλπίδας προέτεινεν, οἱ δὲ κατεπάτουν, φόβους ἠπειλεῖ, οἱ δὲ κατεγέλων. Ἐν φοβερὸν ἦν μόνον αὐτοῖς, τὸ τοῦ Χριστοῦ χωρισθῆναι ἐν ἀγαθόν, τὸ μετὰ Χριστοῦ εἶναι μόνου,
 5 τὰ δὲ ἄλλα πάντα, γέλως καὶ σκιά καὶ φλυαρία καὶ ὄνειρώδη φαντάσματα. Διὰ ταῦτα κατατολμᾷ τῶν ἀθεάτων ὁ λόγος, καὶ φησιν ἐπαγάλλεσθαι πᾶσαν τὴν ὑπερκόσμιον δύναμιν τῷ τῶν ἀθλητῶν κατορθώματι. Ἐτι ὁ λόγος κατὰ τῶν ἀτολμήτων θρασύνεται, ἔτι τολμᾷ διηγεῖσθαι τὰ ὑπερκόσμια, ὅτι τούτων
 10 ἐνταῦθα κατορθουμένων, ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἐναντίους συμπλοκῇ ὁ δίκαιος ἀγωνοθέτης τοὺς ἐπὶ τῇ νίκῃ στεφάνους προέτεινεν, καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς θείας δυνάμεως τὰ ἀριστεῖα τοῖς νικηταῖς παρεσκεύαζεν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς παντοδαποῖς ἐδεξιούτο χαρίσμασιν. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὴν Τριάδα ἡ πίστις
 15 ὡμολογεῖτο, διὰ τοῦτο καὶ ἡ χάρις αὐτοῖς παρὰ τῆς Τριάδος ἀντεμετρεῖτο.

13 Τίς δὲ ἡ χάρις ἦν; Αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑψηλοτέρους ἐπιδειχθῆναι τῶν πρώτων ἀγωνιστῶν, τοῦ Ἀδὰμ λέγω καὶ τῆς Εὕας. Ἐκεῖνοι ἐστῶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ τῆς ἀμαρτίας κατήνεγκαν, οὗτοι κειμένην ἐν τῷ πτώματι τῶν προλαβόντων διὰ τῆς
 5 ὑπομονῆς πάλιν ἀνώρθωσαν. Ἐκεῖνοι ἐκ τοῦ παραδείσου ἐπὶ

οί πολίτες τῆς οὐράνιας πόλης πού ἐπιδοκίμαζαν τὸ κατόρθωμα καὶ χάρηκε ὅλη ἡ σύναξη τοῦ οὐρανοῦ. Τί ὠραῖο θέαμα συγκροτήθηκε τότε γιὰ τοὺς ἀγγέλους στὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων. Τί σύγκρουση τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀνθρώπων ἦταν αὐτὴ πού εἶδαν οἱ θεατὲς τῆς ζωῆς μας. Πόσο ἀντίθετη ἦταν μὲ τὴν πρώτη πάλη, ὅταν τὸ φίδι κατανίκησε τὸν Ἀδὰμ. Δὲν ἄντεξε τότε ὁ ἄνθρωπος μιὰ μόνο ἐπίθεση τοῦ πονηροῦ πού ἐκδηλώθηκε μὲ ἓνα ὠραῖο δόλωμα, ἀλλὰ ἔπεσε καὶ μαζί μὲ τὴν πτώση ἀνατράπηκε.

- 12 Σὲ ὅλους αὐτοὺς ὅμως ἔμειναν χωρὶς ἀποτέλεσμα τοῦ Ἐχθροῦ τὰ παλαίσματα. Τοὺς πρότεινε ἐλπίδες, ἀλλὰ ἐκεῖνοι τὶς καταπατοῦσαν· τοὺς ἐκτόξευε ἀπειλές κι αὐτοὶ τὸν χλεύαζαν. Ἐνα μονάχα φοβερὸ ὑπῆρχε γι' αὐτούς, ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὸν Χριστό· κι ἓνα καλὸ, νὰ εἶναι μόνο μαζί μὲ τὸν Χριστό. Ὅλα τὰ ἄλλα ἦταν περιγέλασμα καὶ σκιά καὶ φλυαρία καὶ φαντασίες κι ὄνειρα. Γι' αὐτὸ τολμᾷ ὁ λόγος νὰ μιλήσει γιὰ τ' ἀθέατα καὶ λέει ὅτι χαίρεται ὅλη ἡ ὑπερκόσμια δύναμη γιὰ τὸ κατόρθωμα τῶν ἀθλητῶν. Κι ὁ λόγος γίνεται ἀκόμα πιὸ θρασύς γιὰ πράγματα πέρα ἀπὸ τὴν τόλμη· ἀκόμα τολμᾷ νὰ διηγηθεῖ τὰ ὑπερκόσμια, διότι μὲ τὴν πραγμάτωση τέτοιων κατορθωμάτων ἐδῶ κατὰ τὴ συμπλοκὴ τους μὲ τοὺς ἀντιπάλους ὁ δίκαιος ἀγωνοθέτης πρότεινε τὰ στεφάνια τῆς νίκης, ὁ ἀρχιστράτηγος τῆς θείας δυνάμεως ἐτοίμαζε τὰ βραβεῖα γιὰ τοὺς νικητὲς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τοὺς φιλοδωροῦσε μὲ ποικίλα χαρίσματα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁμολογοῦσαν τὴν πίστη τους στὴν ἁγία Τριάδα, γι' αὐτὸ καὶ ἡ χάρη ἀντιμετροῦνταν σ' αὐτούς ἀπὸ τὴν ἁγία Τριάδα.

- 13 Καὶ ποιά ἦταν ἡ χάρη; Αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ ν' ἀναδειχτοῦν ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀγωνιστὲς, τὸν Ἀδὰμ δηλαδὴ καὶ τὴν Εὐά. Ἐκεῖνοι τὴν ἀνθρώπινη φύση πού ἦταν ὀρθία τὴν ἔρριξαν μὲ τὴν ἁμαρτία, αὐτοὶ ἐνῶ κειτόταν κάτω ἀπὸ τὴν πτώση τῶν προηγουμένων τὴν ἀνόρθωσαν πάλι μὲ τὴν

τὴν γῆν ἀπόσθησαν, οὗτοι ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸν παραδείσον ἀνωκίσθησαν· ἐκεῖνοι καθ' ἑαυτῶν τὸν θάνατον ὤπλισαν (ὄπλον γὰρ θανάτου ἢ ἁμαρτία, φησὶν), οὗτοι καθωπλισμένον τῇ ἁμαρτίᾳ τὸν θάνατον διὰ τῆς ἑαυτῶν ἀνδρείας ἠχρείωσαν, τῇ ὑπομονῇ
 10 τῶν παθημάτων τοῦ κέντρου τὴν ἀκμὴν ἀπαμβλύνατες, ὥστε εἰπεῖν καλῶς, «ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; Ποῦ σου, ἄδη, τὸ νῆκος;». Καρποῦ ξύλου τί ἀθλιώτερον; Τί εὐτελέστερον ξύλου; Καρπὸς εὐχροία τινὶ καὶ ἡδονῇ γεύσεως ἐπικεχρωσμένος, ἀτιμασθῆναι τοῦ παραδείσου τὴν χάριν ἐποίησεν.

14 Τοῖς δὲ μεγάλοις τούτοις ἀγωνισταῖς οὐδὲ αὐτὸς ὁ ἥλιος ἐφάνη γλυκὺς, ἀλλὰ καὶ τούτου ἐκουσίως ἠλλοτριοῦντο, ἵνα μὴ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἀποπέσωσι. Τί λέγει περὶ τῆς Εὔας ὁ λόγος (προάγομαι γὰρ καὶ πέρα τοῦ δέοντος καταδραμεῖν τῶν
 5 πρωτογόνων); «Εἶδεν», φησὶν, «ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ὠραῖον εἰς γεῦσιν». Εἶτα τὴν ἐν τούτοις χάριν ἀντὶ τοῦ παραδείσου ἠλλάξαντο. Τούτοις δὲ ἄρα καταγεύσεως ἡδονὴν τὰ ὀρώμενα ἦν· οὐρανός, ἥλιος, γῆ, ἄνθρωποι· πατρίς, μητέρες, ἀδελφοί, φίλοι, συγγενεῖς, ἡλικιωῦται, ὧν τί μὲν ὀφθῆναι γλυκύ-
 10 τερον; Τί δὲ εἰς γεῦσιν ἐλθεῖν τιμιώτερον;

15 Οἶδατε, οἱ παῖδες, τὴν εἰς τοὺς γονέας στοργὴν. Οἶδατε, οἱ πατέρες, τὴν πρὸς τὰ τέκνα διάθεσιν. Οἶδας, ὁ βλέπων τὸ ἐν ἡλίῳ γλυκὺ· οὐκ ἀγνοεῖς, ὁ φιλάδελφος, τὴν φυσικὴν πρὸς τὴν ἀδελφότητα σχέσιν· ἐπίστασαι, ὁ νέος, τὴν ἐκ τῶν ἡλικιωτῶν
 5 χάριν, ὅσον σοι τὸν βίον ἡδύνουσιν. Ἄλλ' ἐκείνοις πάντα ἐχθρά.

ύπομονή τους. Ἐκεῖνοι διώχτηκαν ἀπὸ τὸν παράδεισο στὴ γῆ, αὐτοὶ ἀπὸ δῶ ἐγκαταστάθηκαν πάλι ψηλὰ στὸν παράδεισο. Ἐκεῖνοι ἔδωσαν στὸ θάνατο ὄπλα ἐναντίον τους (γιατὶ λέει, ἡ ἁμαρτία εἶναι ὄπλο θανάτου)· αὐτοὶ μὲ τὴν ἀνδρεία τους ἀχρήστεψαν τὸν ὀπλισμένο μὲ τὴν ἁμαρτία θάνατο, ἀμβλύνοντας τὸ κεντρί τοῦ θανάτου μὲ τὴν ὑπομονὴ τῶν παθημάτων, ὥστε σωστὰ μπορούμε νὰ ποῦμε· «ποῦ εἶναι, θάνατε, τὸ κεντρί σου; ποῦ εἶναι, ἄδη, ἡ νίκη σου;»⁵. Τί εἶναι πιὸ ἄθλιο ἀπὸ τὸν καρπὸ τοῦ δέντρου; Τί εἶναι εὐτελέστερο ἀπὸ τὸ ξύλο; Ἕνας καρπὸς μὲ ἓνα χρῶμα ὁμορφο καὶ μιὰ νοστιμάδα στὴ γεύση ἔκανε νὰ περιφρονηθεῖ ἡ χάρη τοῦ παραδείσου.

- 14 Στους μεγάλους ὅμως αὐτοὺς ἀγωνιστὲς οὔτε ὁ ἴδιος ὁ ἥλιος δὲν φάνηκε εὐχάριστος, ἀλλὰ τὸν στεροῦνταν κι αὐτὸν πρόθυμα, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ ἀληθινὸ φῶς. Τί λέει ἡ ἱστορία γιὰ τὴν Εὐα (προχωρῶ στὴ διήγηση γιὰ τοὺς πρωτοπλάστους πέρα ἀπὸ ὅ,τι ἀπαιτεῖ ὁ λόγος); «Εἶδε», λέει, «ὅτι ἦταν ὠραῖο νὰ τὸ βλέπεις καὶ στὴ γεύση εὐχάριστο»⁶. Κι ἔπειτα ἀντάλλαξαν τὴ χάρη αὐτῶν μὲ τὸν παράδεισο. Γι' αὐτοὺς ὅσα ἔβλεπαν τ' ἀνέφεραν στὴν ἡδονὴ τῆς γεύσης, τὸν οὐρανὸ, τὸν ἥλιο, τὴ γῆ, τοὺς ἀνθρώπους, πατρίδα, μητέρες, ἀδελφούς, φίλους, συγγενεῖς, συνομήλικους. Τί πιὸ ὠραῖο ἀπὸ αὐτὰ μπορεῖ νὰ δεῖ κανένας; Τί πιὸ ἀκριβὸ μπορεῖ νὰ γευτεῖ;

- 15 Ὅσοι εἶστε παιδιά ξέρετε τὴ στοργὴ πρὸς τοὺς γονεῖς. Οἱ πατέρες γνωρίζετε τὰ αἰσθήματα πρὸς τὰ παιδιά. Ξέρεις ἐσὺ ποῦ βλέπεις τὴ θαλπωρὴ τοῦ ἡλίου. Δὲ σοῦ εἶναι ἐσένα ποῦ ἀγαπᾷς τ' ἀδέλφια σου ἄγνωστη ἢ φυσικὴ σχέση τῶν ἀδελφῶν. Ξέρεις καλὰ ἐσὺ ὁ νέος τὴν εὐχαρίστηση ἀπὸ τοὺς συνομήλικους, πόσο σοῦ γλυκαίνουν τὴ ζωὴ. Γιὰ κεί-

5. Α' Κορ. 15,55.

6. Γεν. 3,6.

πάντα ἀλλότρια ἦν. Ἐν μόνον ἀγαθόν, ὁ Χριστός. Πάντα ἠρνήσαντο, ἵνα τοῦτον κερδήσωσιν. Χρόνος ἦν τῶν δεσμῶν οὐκ ὀλίγος, καὶ τοῖς ἀγίοις τῆ παρατάσει τῆς τιμωρίας ἢ πρὸς τὴν τελείωσιν ἐπιθυμία συνήκμαζεν. Καὶ ὡσπερ οἱ τὴν σωμα-
 10 τικὴν εὐεξίαν μελετῶντες, ἐπειδὴν ἱκανὴν ἐν παιδοτριβῶν τὴν δύναμιν κτήσονται, οὕτω θαρροῦντες ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας χωροῦσιν τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οὗτοι διὰ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς φυλακῆς ἱκανῶς παιδοτριβηθέντες πρὸς τὴν εὐσέβειαν, οὕτως ἐπὶ τὸν στέφανον τῶν ἀγῶνων προήχθησαν.

16 Ἦλθεν ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου ἐπὶ τὴν τελευταίην, μᾶλλον δὲ ἐπὶ τὴν κορυφὴν ὅλου τοῦ κατορθώματος. Οὗτος ἦν ὁ καιρός, αὐταὶ τοῦ ἀγῶνος αἱ ἡμέραι, τοῦτο τὸ τοῦ Πάσχα προοίμιον, τὸ τῆς ἀγίας τεσσαρακοντάδος μυστήριον. Τεσσαράκοντα ἐξιλα-
 5 σμοῦ ἡμῖν αἱ ἡμέραι, ἰσάριθμοι καὶ τῶν ἀγίων οἱ στέφανοι. Ἦ που περιττὸς ὑμῖν εἶναι δοκῶ καὶ ἀδόλεσχος, τὰ ὑμέτερα θαύματα ἐν ὑμῖν διηγούμενος, καὶ τοῖς ὑμετέροις τὴν ἀκοὴν δεξιούμενος; Πλὴν ὡς ἂν μὴ ἀτελεῖς ὑμᾶς παραδράμοι ὁ λόγος, πρὸς τὸ πέρας τῶν ἀγῶνων τοῖς ἀγίοις καὶ ἡμεῖς συνδραμούμεθα.
 10 Κρυμὸς ἦν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Πάντως δὲ οὐδὲν δεῖ μαθεῖν ὑμᾶς οἷος ὁ κρυμὸς, ἐκ τῆς παρούσης ἡμέρας στοχαζομένους, κρυμὸς καὶ αὐτῶν τῶν τριχῶν διαδιδόμενος. Ἴστε τὴν ὑπερβολὴν, οἱ τε ἐπήλυδες τῶν τόπων καὶ οἱ αὐτόχθονες, καὶ οὐδὲν δεῖσθε λόγῳ μαθεῖν.

17 Ἀλλὰ κἄν ἕτερος εἴποι τὴν θαυματοποιίαν τῶν ὑμετέρων χειμώνων, ὅπως ποταμοὶ μὲν ἀέναα ρέοντες ἴστανται, ἀντιβαινούσης τῷ ρεῖθρῳ τῆς πήξεως καὶ ἀπολιθοποιούσης τὰ κύματα, ἢ δὲ γείτων λίμνη σημείων τινῶν πρὸς τὸ ἐπιγνωσθῆναι λί-
 5 μνη οὕσα προσδέεται, χερσωθεῖσα διὰ τῆς πήξεως, ἐφ' ἧς σύνηθές ἐστι τοῖς βουλομένοις ἄνω τῶν κυμάτων αὐτῆς καθιππά-

νους όλα αυτά ήταν μισητά, όλα ήταν ξένα. Ένα μόνο αγαθό υπήρχε, ο Χριστός. Ἀρνήθηκαν τὰ πάντα, γὰ νὰ κερδίσουν αὐτόν. Εἶχαν πολὺν καιρὸ στὴ φυλακὴ, καὶ ἡ παράταση τῆς τιμωρίας τους δυνάμωνε τὴν ἐπιθυμίαν τους γιὰ τὸ τέλος τους. Καὶ ὅπως ὅσοι ἐπιδιώκουν τὴ σωματικὴ ρώμη, ὅταν ἀποχτήσουν ἱκανοποιητικὴ δύναμη ἀσκούμενοι στὸ γυμναστή τους, τότε προχωροῦν μὲ θάρρος στοὺς ἀγῶνες, μὲ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ αὐτοί, ἀφοῦ γυμνάστηκαν ἐπαρκῶς στὴν εὐσέβεια μὲ τὰ δεσμὰ καὶ τὴ φυλακὴ, ἔτσι προχώρησαν στὸ στέφανο τῶν ἀγῶνων.

16 Ἡ σειρά τοῦ λόγου ἔφτασε στὸ τέλος ἢ καλύτερα στὴν κορυφὴ τοῦ ὄλου κατορθώματος. Αὐτὸς ἦταν ὁ καιρὸς, αὐτὲς οἱ ἡμέρες τοῦ ἀγῶνα, αὐτὸ ἦταν τὸ προοίμιον τοῦ Πάσχα, τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας τεσσαρακοντάδας. Σαραντα ἡμέρες ἐξίλασμοῦ ἔχουν ὀριστεῖ, ἰσάριθμα καὶ τὰ στεφάνια τῶν ἁγίων. Μήπως φλυαρῶ καὶ λέω περιττὰ πράγματα διηγούμενος σὲ σᾶς τὰ δικά σας θαύματα καὶ ἀπευθύνοντας αὐτὰ στὴν ἀκοή σας; Γιὰ νὰ μὴ σᾶς ἀφήσει ὁμως ὁ λόγος μου στὴ μέση, θὰ τρέξομε κι ἐμεῖς στὸ τέρμα τῶν ἀγῶνων μαζί μὲ τοὺς ἁγίους. Τὴ μέρα ἐκείνη ἦταν παγωνιά. Καὶ ὅπως δὲν χρειάζεται νὰ μάθετε τί εἶδους παγωνιά ἦταν ἂν τὴ συγκρίνετε μὲ τὴ σημερινὴ ἡμέρα, κρῦο ποῦ περνοῦσε καὶ μέσα ἀπὸ τὶς τρίχες. Τὴν ὑπερβολὴ τὴ γνωρίζετε καὶ οἱ αὐτόχθονες καὶ ὅσοι ἤρθατε ἀπὸ ἄλλοῦ, καὶ δὲν ἔχετε ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσει ὁ λόγος μου.

17 Ἄλλὰ καὶ ἓνα ἄλλο μπορεῖ νὰ μιλήσει γιὰ τοὺς καταπληκτικούς χειμῶνες σας. Πῶς ποταμοὶ ποῦ κυλοῦν ἀέναον σταματοῦν τὸ ρεῦμα τους, καθὼς ὁ πάγος ἀντιμάχεται τὴ ροὴ τους καὶ πετρώνει τὰ κύματα. Ἡ γειτονικὴ λίμνη χρειάζεται ὀρισμένα σημάδια γιὰ νὰ καταλάβομε πῶς εἶναι λίμνη, ἀφοῦ ἐγινε ξηρὰ ἀπὸ τὸν πάγο, καὶ συνηθίζεται σ' αὐτὴ ὅσοι θέλουν νὰ περάσουν νὰ καβαλλικεύουν τὰ κύματά της. Ξέρω

ζεσθαι. Οἶδα πολλάκις καὶ ἐκ πυρὸς ὕδωρ τοῖς ἐγχωρίοις ἐπι-
 νουόμενον, ὅταν τι τρύφος τοῦ ὕδατος ἀποκλάσαντες ὡσπερ
 τινὶ χαλκὸν ἢ σίδηρον τῷ πυρὶ διατήξαντες, ὕδωρ τὸν λίθον
 10 ποιήσωσιν. Τοιοῦτος ἦν ὁ καιρὸς κατὰ τὸν τῆς ἀθλήσεως χρό-
 νον, ἐπίτασιν τοῦ κακοῦ παρὰ φύσιν ἐκ βορείων πνευματικῶν
 λαβόντος, καθὼς ἔστιν ἀκούειν τῶν διηγουμένων τὰ θαύματα.

18 Ἐπειδὴ τοίνυν λαμπρῶς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δημοσίᾳ
 κηρύξαντες, καὶ ἤδη στεφανίτας ἑαυτοὺς διὰ τῆς τοιαύτης ἀναρ-
 ρήσεως δείξαντες, ἐχώρουν ἐπὶ τὴν διὰ τοῦ θανάτου τελείωσιν,
 οὗτος αὐτοῖς ἐπενοήθη τῆς ἀθλήσεως ὁ τρόπος· πρόσταγμα γί-
 5 νεται τοῦ τυράννου, κρυμῶ τοὺς ἀθλητὰς τιμωρήσασθαι. Ὡ
 τῆς ἀσθενείας καὶ τῶν ρημάτων καὶ τῶν νοημάτων! Ὅσον
 ἀπολείπεται τῆς ἀξίας ὁ λόγος! Θανάτου πρόσταγμα καὶ κρυ-
 μὸς καὶ τιμωρία καὶ προσδοκία τῆς τοιαύτης κολάσεως, καὶ ἡ
 μακαρία νεότης ἐν γέλωτι καὶ παιδιᾷ καὶ φαιδρότητι τὸν τῆς τι-
 10 μωρίας κατελάμβανε τόπον· δρόμος ἦν ἀθλητῶν ἐπὶ τὸ πάθος,
 δρόμος ἱερός τε καὶ σύντονος, καὶ φιλονεικία τοῦ προαρπάσαι
 τῆς ὁμολογίας τὸν στέφανον· ἴση πρὸς τὴν νίκην ἦν αὐτοῖς ἡ
 σπουδὴ· οὐδεὶς ὕστερος ὤφθη τῇ προθυμίᾳ, ἀλλ' ὁμοθυμαδὸν
 ἄπαντες τουτονὶ καταλαβόντες τὸν τόπον, ὡσεὶ δημοσίοις τότε
 15 λουτροῖς σχολάζοντα, ὡς καὶ αὐτοὶ μέλλοντες τῷ λουτρῷ κα-
 ταφαιδρύνειν τὰ σώματα, ἐτοίμως τὴν τῶν χιτῶνων περιβολὴν
 ἀπετίθεντο, τὸ τοῦ Ἰώβ πάντες ἐπιφθεγγόμενοι, ὅτι «γυμνοὶ εἰσ-
 ἤλθομεν εἰς τὸν κόσμον, γυμνοὶ πρὸς τὸν εἰσαγαγόντα ἀπελευ-
 σόμεθα»· οὐδὲν εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, οὐδὲν ἐξενεγκεῖν
 20 τι ὀφείλομεν· μᾶλλον δὲ γυμνοὶ εἰσελθόντες, πλήρεις θησαυρῶν
 τῶν ἐκ τῆς ἀγαθῆς ὁμολογίας ἀπελευσόμεθα.

ὅτι συχνὰ οἱ ἐγγώριοι παίρνουν νερό μὲ τὴ βοήθεια τῆς φωτιᾶς, ὅταν κόβοντας ἓνα κομμάτι πάγο καὶ λειώνοντάς το μὲ τὴ φωτιὰ σὰ νὰ ἦταν χαλκὸς ἢ σίδηρος κάνουν τὴν πέτρα νερό. Τέτοιος ἦταν ὁ καιρὸς κατὰ τὸ χρόνο τῆς ἄθλησης καὶ τὸ κακὸ εἶχε ἐπιταθεῖ ἀφύσικα ἀπὸ βόρειους ἀνέμους, ὅπως μπορούμε ν' ἀκούσομε ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ διηγοῦνται τὰ θαύματα.

- 18 Εἶχαν λοιπὸν κηρύξει λαμπρὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δημοσίᾳ καὶ ἀφοῦ μὲ τὴ διακήρυξη αὐτὴ παρουσιάστηκαν ἤδη στεφανωμένοι καὶ βιάδιζαν στὴν τελείωσή τους μέσω τοῦ θανάτου, ἐπινοήθηκε γι' αὐτοὺς ὁ ἐξῆς τρόπος ἄθλησης. Βγαίνει διαταγὴ τοῦ τυράννου νὰ τιμωρηθοῦν οἱ ἄθλητὲς μὲ τὴν παγωνιά. Λέξεις καὶ νοήματα χωρὶς καμιά δύναμη! Πόσο ἀπέχει ὁ λόγος ἀπὸ τὸ περιεχόμενο. Διαταγὴ θανάτου καὶ παγωνιά καὶ τιμωρία καὶ προσδοκία τῆς τιμωρίας αὐτῆς, καὶ ἡ μακάρια νεότητα προχωροῦσε στὸν τόπο τῆς τιμωρίας γελώντας καὶ παίζοντας καὶ χαρούμενη. Ἔτρεχαν οἱ ἄθλητὲς στὸ πάθος σ' ἓνα δρόμο ἱερὸ καὶ ἔντονο, καὶ φιλονεικοῦσαν ποιὸς θ' ἀρπάξει πρῶτος τὸ στεφάνι τῆς ὁμολογίας. Ἴσος ἦταν ὁ ζήλος τους γιὰ τὴ νίκη· κανένας δὲν ὑστέρησε σὲ προθυμία, ἀλλὰ ὅλοι μαζί εἰσήλθαν σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπο ποὺ χρησιμοποιοῦνταν τότε γιὰ δημόσια λουτρά καὶ σὰ νὰ ἐπρόκειτο κι αὐτοὶ νὰ πλυθοῦν στὸ λουτρὸ ἀπέθεταν πρόθυμα τὰ φορέματά τους λέγοντας τὴ φράση τοῦ Ἰώβ· «γυμνοὶ εἰσήλθαμε στὸν κόσμον καὶ γυμνοὶ θὰ βαδίσουμε σ' ἐκεῖνον ποὺ μᾶς ἔφερε μέσα σ' αὐτόν»⁷. «Τίποτα δὲ φέραμε μέσα στὸν κόσμον, καὶ τίποτε δὲν δικαιούμαστε νὰ πάρομε ἀπὸ αὐτόν»⁸· ἢ καλύτερα, ἐνῶ εἰσήλθαμε σ' αὐτόν γυμνοὶ, θὰ φύγομε γεμάτοι ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς ἀγαθῆς ὁμολογίας.

7. Ἰώβ 1,21.

8. Α' Τιμ. 6,7.

19 Ταῦτα λέγοντες καὶ τοιούτοις ἑαυτοὺς λόγοις παραθαρσύνοντες, ἐδίδοσαν τῇ πῆξει τὸ σῶμα· καὶ ἡ μὲν τῶν στοιχείων φύσις κατεκρατεῖτο τῇ πῆξει, ἡ δὲ τῶν μαρτύρων φύσις, ὡς ἀδούλωτος ἦν· μᾶλλον δὲ ἡ μὲν φύσις τὸ οἰκεῖον ἔπασχε καὶ τὰ
 5 ἀλγεινὰ παρεδέχετο, ἡ δὲ μεγαλοφυῖα τῶν ἀθλητῶν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν διηγωνίζετο. Ἡ μὲν γὰρ δύναμις κατὰ μικρὸν διελύετο, μαραιομένη καὶ δαπανωμένη διὰ τῆς πῆξεως, ὁ δὲ τῆς ψυχῆς τόνος μείζων ἐγίνετο· ἐμελαίνετο μὲν ἡ ὥρα τοῦ σώματος καὶ ἀπῆνθει τὸ κάλλος καὶ τὸ τῆς σαρκὸς εὐχρουν κα-
 10 τεμαραίνεται· ἀπέρρεον δάκτυλοι, τῷ κρυμῷ κατ' ὀλίγον περι-κοπτόμενοι, μέλη τε πάντα καὶ αἰσθητήρια τῇ πικρίᾳ τοῦ κρύου περιεθρόφετο. Πελιδνουμένη γὰρ κατ' ὀλίγον ἡ σὰρξ καὶ διοιδοῦσα καὶ περιλακιζομένη τοῖς μέλεσι, τῶν ὀστέων ἀπέρρεε καὶ τὰ τῆς νεκρότητος πάθη ἐν αἰσθήσει ἐδέχετο. Καὶ
 15 οὕτως αὐτοῖς κατὰ μικρὸν ὁ θάνατος προῖὼν ἐμηκύνετο τρισὶν ἡμέρις παρατεινόμενος. Μέχρι γὰρ τοσοῦτου τῆς αἰσθήσεως αὐτοῖς διαρκούσης, ἔμειναν ἐφ' ἧς ἐξ ἀρχῆς ἐτάχθησαν τάξεως, διὰ πάντων νικηταὶ κατὰ τοῦ ἐναντίου γινόμενοι.

20 Ἄλλὰ τίς ἂν μοι τὰ ἐπὶ τούτοις πρὸς ἀζίαν ἐκδιηγῆσαιτο; Τίς ὑπογράψει λόγος τὴν θείαν ἐκείνην πομπήν, ὅτε τὰ ἅγια σώματα δι' ἁμαζῶν ἐπὶ τὸ πῦρ ἐπομπεύετο; Πῶς ἀντὶ τοῦ κλαπέντος ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἀντεισῆχθη τῷ ἀριθμῷ ὁ δεσμοφύλαξ ὑπὸ
 5 τῆς χάριτος; Τίς μοι διηγῆσεται τὴν μητέρα ἐκείνην τὴν ἀζίαν τοῦ μάρτυρος ρίζαν, ἡ καταλειφθέντα ὑπὸ τοῦ δημίου τὸν ἐξ αὐτῆς, διότι ἔμπρους ἦν καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἀναληφθέντα μετὰ τῶν ἄλλων ἐπὶ τὴν ἁμαξαν, ἐπειδὴ εἶδε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ δημίου ἐπὶ τὸν ἀριστέα, τὴν ὕβριν οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλ' ἐκείνον
 10 μὲν ἐλοιδορεῖ, ὅτι τῶν συναγωνιστῶν τὸν ἀθλητὴν ἀπεσχοίνισεν, αὕτη δὲ παραστάσα τῷ μάρτυρι, ἤδη νεναρκηκότη καὶ ἀκινῆτως ὑπὸ τῆς πῆξεως ἔχοντι, καὶ ἰδοῦσα ψυχρῷ καὶ μεμαρα-

19 Αὐτὰ ἔλεγαν καὶ μὲ τέτοια λόγια παροτρύνοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, παρέδιναν τὸ σῶμα τους στὸν πάγο. Καὶ ὁ πάγος βέβαια κυριαρχοῦσε στὰ στοιχεῖα τοῦ σώματός τους, ἦταν ὁμως ἀδούλωτη ἡ ψυχὴ τῶν μαρτύρων. Ἡ μᾶλλον ἡ ἀνθρώπινη φύση τους ἔπασχε τὰ ἀνθρώπινα, τὸ ὑψηλὸ ὁμως φρόνημα τῶν ἀθλητῶν ἀγωνιζόταν καὶ πρὸς αὐτὴ τὴ φύση. Ἡ δύναμή τους παρέλκε λίγος λίγος, τὴ μάταια ἢ πῆξη καὶ τὴν ἐξαντλοῦσε, τὸ σθένος ὁμως τῆς ψυχῆς δυνάμωνε ὀλοένα. Τὸ σῶμα τους μαύριζε καὶ ἡ ὁμορφιά του φυλλορροοῦσε, ἡ ὠραία λάμψη τῆς σάρκας τους ἔσβηνε, τὰ δάχτυλα ἔπεφταν, φαγωμένα βαθμιαῖα ἀπὸ τὸ κρῦο, ὅλα τὰ μέλη καὶ τὰ αἰσθητήριά τους θρύβονταν ἀπὸ τὴ δριμύτητα τοῦ κρῦου. Μελά-νιαζε λίγος λίγος ἡ σάρκα, φούσκωνε καὶ σκιζόταν σὲ διάφορα σημεῖα, ὅποτε ξεκολλοῦσε ἀπὸ τὰ ὀστέα καὶ ἐνωθε τὴν ἐπίδραση τῆς νεκρότητας. Ἐτσι προχωρώντας ὁ θάνατος λίγος λίγος, μακραινέ καὶ παρατεινόταν σὲ τρεῖς μέρες. Ὅσο λοιπὸν λειτουργοῦσε ἡ αἴσθησή τους, ἔμειναν μὲ τὴ σειρὰ πού τοὺς εἶχαν βάλει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ ἀποδεικνύονταν νικητὲς κατὰ τοῦ ἀντιπάλου σὲ ὅλα.

20 Ποιὸς ὁμως θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς διηγηθεῖ ἐπάξια ὅσα ἀκολούθησαν; Ποιὸς λόγος θὰ περιγράψει ἐκείνη τὴ θεῖα πομπή, ὅταν τὰ ἅγια σώματα ἐπάνω στὰ ἀμάξια ὀδηγοῦνταν στὴ φωτιά; Πῶς τὴ θέση ἐκείνου πού ἔκλεψε ὁ διάβολος ἔκανε ἢ χάρη νὰ τὴν καταλάβει ὁ δεσμοφύλακας; Ποιὸς θὰ μοῦ κάνει λόγο γιὰ τὴ μητέρα ἐκείνη, τὴν ἄξια ρίζα τοῦ μάρτυρα, πού ὅταν ἄφησε ὁ δήμιος τὸ γιό της, ἐπειδὴ ἦταν ἀκόμα ζωντανὸς καὶ γι' αὐτὸ δὲν τὸν ἔβαλε στὸ ἀμάξι μαζί μὲ τοὺς ἄλλους, βλέποντας τὴ φιλανθρωπία τοῦ δημίου πρὸς τὸν ὑπέροχο ἀγωνιστὴ δὲν δέχτηκε τὴν προσβολή; Κακο-λογώντας τὸ δήμιος ἐπειδὴ χῶρισε τὸν ἀγωνιστὴ ἀπὸ τοὺς συναθλητὲς του, πηγαίνει κοντὰ στὸ μάρτυρα. Ἦταν πιά ναρ-κωμένος καὶ ἦταν ἀκίνητος ἀπὸ τὸ πάγωμα κι ὅταν τὸν εἶδε ν' ἀφήνει πνοὴ ψυχρὴ καὶ ἀδύνατη καὶ νὰ ζεῖ τόσο μόνο ὅσο

σμένω τῷ βλέμματι τὴν μητέρα ἑαυτοῦ ὑποβλέποντα, νεκρᾷ
καὶ ἀτονούσῃ τῇ χειρὶ διανεύοντά τε καὶ παραμυθούμενον, ὑπο-
15 φέρειν γενναίως παρεγγυῶντα; Ἐπειδὴ ταῦτα εἶδεν ἡ μήτηρ,
ἀρά τι ἔπαθε μητρικόν; Ἐὰρ συνεκινήθη τὰ σπλάγχνα, ἡ τὸν
χιτῶνα περιερρήξατο, ἡ περιεχύθη τῷ τέκνῳ θερμαῖς ταῖς
ὠλέναις τὸν μαρασμὸν ἐπιθάλπουσα; Ἄπαγε. Καὶ τὸ εἰπεῖν τι
τοιούτων, τῶν ἀτόπων ἐστίν. Ὅντως ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον
20 ἐπιγινώσκομεν· οὐ δύναται δένδρον σαπρὸν καρποῦς καλοῦς
ποιῆσαι.

21 Ἐπεὶ οὖν ὁ καρπὸς τῆς μαρτυρίας καλός, ἐπαίνεσον τὴν ἀρι-
στοτόκον μητέρα, τὴν διὰ τῆς τεκνογονίας σωζομένην, καθὼς
φησιν ὁ Ἀπόστολος. Ἐπειδὴ γὰρ τοιοῦτον παρέστηκεν τῷ Θεῷ
τὸν καρπὸν, ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν γυναικῶν ἀπελογήσατο φύσε-
5 ως. Οὐκ ἐμόν, φησί, τέκνον σύ· οὐ τῆς ἐμῆς ὠδίνος βλάστημα·
τὸν Θεὸν δεξάμενος, κατὰ Θεὸν ἐγεννήθης. Ἔλαβες ἐξουσίαν
τέκνον Θεοῦ γενέσθαι. Δράμε πρὸς τὸν σὸν Πατέρα, μὴ κατα-
λειφθῆς παρὰ τῶν ὀμηλικῶν, μὴ δεύτερος ἐπὶ τὸν στέφανον
ἔλθῃς, μὴ ἀτελεῖ ποιήσης μητρῶαν εὐχὴν· οὐ λυπήσεις μητέρα,
10 στεφανίτης καὶ νικητῆς καὶ τροπαιοφόρος γενόμενος. Ταῦτα λέ-
γουσα, καὶ ὑπὲρ τὴν φύσιν ἑαυτὴν τονώσασα, μᾶλλον δὲ τονω-
θεῖσα ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, αὐτὴ τὸν ἐξ αὐτῆς μετὰ τῶν λοιπῶν
ἐπὶ τὴν ἀπήνην ἀπέθετο, φαιδρῶ τῷ προσώπῳ τοῦ ἀθλητοῦ
προπομπεύουσα. Τὰ δὲ ἐπὶ τούτοις οἶα; Ἐνήθλησαν τῷ ἀέρι οἱ
15 ἅγιοι, ἡγίασαν καὶ τὸ πῦρ τῇ ἑαυτῶν προσθήκῃ, ὕλη τῇ φλογὶ
γενόμενοι. Ἦνεγκαν καὶ ἐπὶ τὸ ὕδωρ τὴν εὐλογίαν. Διὰ πάντων

νά αισθάνεται τὸν πόνο, νά κοιτάζει τὴ μητέρα του μὲ θολὸ καὶ σβησμένο βλέμμα, νά τῆς κάνει νεῦμα μὲ νεκρὸ καὶ ἄτονο χέρι καὶ νά τὴν παρηγορεῖ, προτρέποντάς τὴν νά ὑποφέρει μὲ γενναιότητα, ὅταν τὰ εἶδε αὐτὰ ἢ μητέρα, ἔνωσε τάχα κάποιο συναίσθημα μητρικὸ; Ταράχτηκαν τάχα τὰ σπλάχνα τῆς, ἔσκισε τὰ φορέματά τῆς, χύθηκε πάνω στὸ παιδί τῆς ἀγκαλιάζοντάς το καὶ ζεσταίνοντάς το μὲ τὰ ζεστά χέρια τῆς; Τίποτε ἀπὸ αὐτά. Καὶ μόνο νά εἰπωθεῖ κάτι τέτοιο, εἶναι ἀνεπίτρεπτο. Πραγματικὰ τὸ δέντρο ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸν καρπὸ του. Ἐνα χαλασμένο δέντρο δὲν μπορεῖ νά κάνει γερούς καρπούς.

- 21 Ἄφοῦ λοιπὸν εἶναι καλὸς ὁ καρπὸς τοῦ μαρτυρίου, ἐπαίνεσε τὴ μητέρα τοῦ ἄριστοῦ παιδιοῦ, πού σώζεται μὲ τὴν τεκνογονία, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος⁹. Ἐπειδὴ πρόσφερε τέτοιο καρπὸ στὸ Θεό, ἀπολογήθηκε ὑπὲρ τῆς κοινῆς φύσης τῶν γυναικῶν. Ἐν εἶσαι δικό μου παιδί, τοῦ λέει, ἔδεν εἶσαι καρπὸς τῆς ὠδίνης μου. Δέχτηκες τὸ Θεὸ καὶ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ γεννήτηκες. Ἐλαβες τὸ δικαίωμα νά γίνεις παιδί τοῦ Θεοῦ. Τρέξε πρὸς τὸν Πατέρα σου, μὴν ἐγκαταλειφθεῖς ἀπὸ τοὺς συνομήλικούς σου, μὴ φτάσεις δεύτερος γιὰ τὸ στεφάνωμα, μὴν ἀφήσεις ἀνολοκλήρωτη τὴ μητρικὴ εὐχή· δὲ θὰ λυπήσεις τὴ μητέρα, θὰ γίνεις στεφανηφόρος καὶ νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος. Αὐτὰ τοῦ ἔλεγε κι ἀφοῦ ἐνίσχυσε τὸν ἑαυτὸ τῆς πάνω ἀπὸ τὴ γυναικεία φύση τῆς ἢ καλύτερα ἀφοῦ ἐνισχύθηκε ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, βάζει ἢ ἴδια τὸ γιό τῆς ἐπάνω στὴν ἄμαζα μαζί μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ προχωροῦσε πρώτη στὴν πομπὴ τοῦ ἀθλητῆ μὲ χαρούμενο πρόσωπο. Τί ἔγινε ἔπειτα; Ἀγωνίστηκαν οἱ ἅγιοι μέσα στὸν ἀέρα, ἀγίασαν καὶ τὴ φωτιά προσθέτοντας τὰ σώματά τους ὡς ὕλη γιὰ τὴ φωτιά. Μετέφεραν τὴν εὐλογία καὶ στὸ νερό. Ἐκπληρώνονταν μὲ ὅλα οἱ θεῖοι λόγοι. Ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς παῖ-

ἐπληροῦτο τὰ θεῖα λόγια. Οἱ τρεῖς παῖδες συμπαραλαμβάνουσιν εἰς τὴν κοινὴν ὑμνολογίαν ψῆχος, καὶ καῦμα· τὸ ψῆχος διὰ τῆς πῆξεως, τὸ καῦμα διὰ τῆς καύσεως· εἶτα διήλθον διὰ πυρὸς καὶ
20 ὕδατος.

22 Ἄλλ' ἐπιθυμεῖ ταῦτα ὡς ἐγνωσμένα παραδραμεῖν ὁ λόγος καὶ περὶ τινος τῶν πρώων ζητουμένων ἐν καιρῷ νῦν ἐξετάσαι· ὅτε ἐξωρίσθη τοῦ παραδείσου ὁ ἄνθρωπος, ἐτάχθη φρουρεῖν τὴν εἰσοδὸν φλογίνη ρομφαία ἢ στρεφομένη. Καὶ ἡ αἰτία τῆς
5 τοιαύτης τοῦ Θεοῦ προμηθείας, τὸ μὴ παρελθεῖν ἐπὶ τὸ τῆς ζωῆς ξύλον τὸν ἄνθρωπον καὶ ἄψασθαι καὶ διαμεῖναι ἀθάνατον. Μέμνησθε πάντως τῶν ἐζητημένων· μέμνησθε δὲ, ὡς εἰκόσ, καὶ τῶν πρὸς τὸ ζητούμενον ἡμῖν εὐρημένων· ἀλλ' εἰ μέλλομεν πάλιν ἀπ' ἀρχῆς ἐπεξιέναι καὶ ὄλον διαλαμβάνειν τὸν
10 λόγον, ὑπὲρ τὸν παρόντα ἔσται καιρὸν ἢ παράτασις. Τὸ μὲν οὖν ζητούμενον τοῦτο ἦν· Εἰ καὶ τοῖς ἀγίοις ἄβατός ἐστιν ὁ παράδεισος διὰ τῆς στρεφομένης ρομφαίας, καὶ εἰ τοῦ παραδείσου οἱ ἀθληταὶ ἀποκλείονται.

23 Τίς ἡ ἐπαγγελία λοιπὸν ὑπὲρ ἧς ἀναδέχονται τοὺς τῆς εὐσεβείας ἀγῶνας, καὶ εἰ τοῦ ληστοῦ ἔλαττον ἔξουσι, πρὸς ὃν εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι «σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ»; Καίτοι γε οὐχ ἔκουσίως ὁ ληστής τῷ σταυρῷ προσῆλθεν, ἀλλ'
5 ἐπειδὴ ἐγγὺς τῆς σωτηρίας ἐγένετο, εἶδεν ὁ ὄξυς καὶ εὐφυῆς κλέπτης τὸν θησαυρὸν, καὶ ἐπιτυχὸν καιροῦ τὴν ζωὴν ἐλήϊσατο, καλῶς τῇ κλεπτικῇ καὶ εὐστόχως ἀποχρησάμενος, «Κύριε, μνήσθητί μου», εἰπὼν, «ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Εἶτα ἐκεῖνος μὲν ἀξιοῦται τοῦ παραδείσου, ἐπὶ δὲ τῶν ἀγίων ἢ φλογίνη ρομφαία

δες συμπεριλαμβάνουν στο κοινό δοξολόγημά τους τόσο τὸ ψύχος ὅσο καὶ τὸ κάψιμο· τὸ ψύχος μὲ τὸ πάγωμα τὸ κάψιμο μὲ τὴν καύση. Κι ἔτσι πέρασαν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ τὸ νερό¹⁰.

22 Ἄλλὰ θέλει ὁ λόγος μου νὰ τὰ προσπεράσει αὐτὰ ὡς γνωστὰ καὶ νὰ συζητήσει τώρα στὴν ὥρα του κάτι ποὺ ἀπὸ προηγουμένως ζητούσατε. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐξορίστηκε ἀπὸ τὸν παράδεισο, τάχτηκε νὰ φρουρεῖ τὴν εἴσοδό του ἢ φλογίνη περιστρεφόμενη ρομφαία. Ἡ αἰτία τῆς φροντίδας αὐτῆς τοῦ Θεοῦ ἦταν νὰ μὴν ὀρμήσει ὁ ἄνθρωπος στὸ ξύλο τῆς ζωῆς, τὸ δοκιμάσει καὶ μείνει ἀθάνατος. Θυμᾶστε ὅπως ὅποτε τί εἶχατε ζητήσει ἀλλὰ θυμᾶστε, ὅπως εἶναι φυσικό, καὶ τί ἐρμηνεῖα δώσαμε σχετικὰ μ' αὐτά. Ἄν ὁμως θελήσουμε νὰ ἐκθέσουμε πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅλη τὴν ἀνάπτυξη, ἢ παράταση θὰ βγεῖ ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς τωρινῆς εὐκαιρίας. Ἐκεῖνο λοιπὸν ποὺ ζητούσατε ἦταν τοῦτο: Ἄν ὁ παράδεισος εἶναι ἄβατος καὶ γιὰ τοὺς ἁγίους ἐξαιτίας τῆς περιστρεφόμενης ρομφαίας κι ἂν ἀπὸ τὸν παράδεισο ἀποκλείονται οἱ ἀθλητές.

23 Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ ὑπόσχεση ποὺ γιὰ χάρη της ἀναλαμβάνουν τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν πίστη καὶ ἂν θὰ ἔχουν λιγότερο ἀπὸ τὸ ληστή στὸν ὁποῖο ὁ Κύριος εἶπε, «σήμερα θὰ εἶσαι μαζί μου στὸν παράδεισο»¹¹; Ἄν καὶ βέβαια ὁ ληστής δὲν προσῆλθε μὲ τὴ θέλησή του στο σταυρό, ἀλλά, ἐπειδὴ ἔφτασε κοντὰ στη σωτηρία ὁ ὀξυδερκὴς καὶ ἐξυπνος κλέφτης, εἶδε τὸ θησαυρό, κι ἀφοῦ τοῦ ἔλαχε ἡ εὐκαιρία λήστεψε τὴ ζωὴ, χρησιμοποιώντας ὀρθὰ καὶ ἐπιτυχημένα τὴν ἰκανότητά του στὴν κλοπὴ καὶ λέγοντας: «Κύριε, μὴ μὲ λησμονήσεις στὴ βασιλεία σου»¹². Ἐπειτα, ἐκεῖνος βέβαια ἀξιῶνεται νὰ καρδίσει τὸν παράδεισο, γιὰ τοὺς ἁγίους ὁμως ἢ

10. Δαν. Προσευχὴ τριῶν παιδῶν 3,23 ἔ.

11. Λουκᾶ 23,43.

12. Λουκᾶ 23,42.

10 διακωλύει τὴν εἰσοδον; Ἡ αὐτῶθεν ἔχει τὴν λύσιν τὸ ζήτημα.
 Διὰ τοῦτο γὰρ οὐκ ἀεὶ ἐστῶσαν ἀντιπρόσωπον τοῖς εἰσιούσι τὴν
 ρομφαίαν ὁ λόγος ἔδειξεν, ἀλλὰ καὶ στρεφομένην ἐποίησεν, ἵνα
 τοῖς μὲν ἀναξίοις κατὰ στόμα προφαίνηται, τοῖς δὲ ἀξίοις στρε-
 φομένη κατὰ νώτου γίνηται, ἀκώλυτον αὐτοῖς τὴν εἰσοδον ἐπὶ
 15 τὴν ζωὴν ὑπανοίγουσα, ἧς ἐντὸς ἐκεῖνοι γεγῶνασι, τῇ παρρησίᾳ
 τῶν ἀγώνων ἀπαθῶς τὴν φλόγα περάσαντες.

24 Ἦν καὶ ἡμεῖς ἀδεῶς περάσαντες, τοῦ παραδείσου ἐντὸς γε-
 νοίμεθα, διὰ τῆς πρεσβείας αὐτῶν δυναμωθέντες πρὸς τὴν ἀγα-
 θὴν ὁμολογίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

φλογίνη ρομφαία ἐμποδίζει τὴν εἴσοδο; Τὸ ζήτημα ἀσφαλῶς ἔχει τὴ λύση μόνο του. Γι' αὐτὸ δὲν παρουσίασε ἡ Γραφή τὴ ρομφαία νὰ στέκεται ἀντιμέτωπη μ' ἐκείνους ποὺ μπαίνουν, ἀλλὰ τὴν παρουσίασε νὰ περιστρέφεται, ὥστε νὰ δείχνει στοὺς ἀνάξιους τὴν κόψη της, γιὰ τοὺς ἀξιους ὁμῶς νὰ στρέφεται στὸ ἀντίθετο μέρος καὶ νὰ τοὺς ἀνοίγει ἐλεύθερη τὴν εἴσοδο στὴ ζωὴ. Σ' αὐτὴν ἐκεῖνοι μπῆκαν περνώντας τὴ φλόγα χωρὶς νὰ πάθουν τίποτε μὲ τὴν παρρησία τῶν ἀγώνων τους.

- 24 Εἶθε κι ἐμεῖς νὰ τὴν περάσομε ἄφοβα καὶ νὰ μποῦμε στὸν παράδεισο παίρνοντας δύναμη μὲ τὶς πρεσβεῖες τους γιὰ τὴν καλὴ ὁμολογία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΣ

ΡΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ ΜΑΡΤΥΡΙΩ.

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΣ

ΡΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ ΜΑΡΤΥΡΙΩ

1 Οἱ μὲν ὀπλίται Ρωμαίων κατὰ νόμον πάτριον καὶ συνήθειαν
παλαιάν, ἣν παῖδες παρὰ προγόνων διαδεξάμενοι καὶ μέχρι τοῦ
παρόντος φυλάττουσιν, ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐνεστῶτος μηνὸς τὴν
πανοπλίαν ἐνσκευαζόμενοι καὶ χωροῦντες ἐπὶ τι πεδίων
5 ἠπλωμένον ἰκανῶς καὶ ὕπτιον, ἐνθαπερ ἔξεστι καὶ δρόμον ἵπ-
πων ἐκτεῖναι καὶ μελετῆσαι τὰ τακτικὰ καὶ πᾶσαν γυμνασθῆναι
τὴν ἐνόπλιον ἀσκησιν, ἀνάμνησίν τε τοῦ ἔτους ποιοῦνται καὶ
τὴν ἡμέραν ἐπίσημον ἀγοῦσιν. Ἐγὼ δὲ μνήμην μαρτύρων τε-
λῶν καὶ ταύτην τῇ προτεραίᾳ κηρύξας ὑμῖν, τοὺς τοῦ χριστοῦ
10 στρατιῶτας τοὺς μ', τοὺς πᾶσαν προθυμίαν ὑπερβαλομένους, ἐν
τοῖς ἀγῶσιν ὀπίσθας διὰ τῆς μνήμης σήμερον θαυμαστοὺς τοῖς
δυναμένοις βλέπειν προΐστημι, κόσμον τῆς Ἐκκλησίας καὶ
λαῶν εὐφροσύνην καὶ Θεοῦ δόξαν τοῦ ἐνισχύσαντος. Ἄριστον
δὲ πάντως καὶ ἄγαν λυσιτελὲς τοῖς τῆς ἀρετῆς διηγήμασι τοὺς
15 τε νέους ἐντρέφειν καὶ συνακμάζειν τοὺς ἄνδρας. Ἡ ἀκοὴ
μέρος καιριώτατόν ἐστι τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς ὕψεως οὐχ
ἥττον διδακτικόν. Διὰ γὰρ τῶν ὠτων ἐναργῶς ἐπεισάγει τὴν
μάθησιν ταῖς ψυχαῖς καὶ κίνδυνος οὐ μικρὸς καλὰ τυγχάνειν ἢ
φαῦλα τὰ διηγήματα. Οἷα γὰρ ἐκεῖνα λέγεται, τοιαύτην ἐπάναγ-
20 κες τοῖς λογισμοῖς φαντασίαν ἐγγίνεσθαι· ἔννοια δὲ καὶ θεωρία

ΣΤΟΥΣ ΣΑΡΑΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΣ

ΠΟΥ ΕΚΦΩΝΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ

1 Οί Ρωμαῖοι ὀπλίτες σύμφωνα μὲ πατρογονικὸ νόμο καὶ συνήθεια παλαιά, πὸ τὰ παιδιὰ πῆραν ἀπὸ τοὺς προγόνους καὶ φυλάγουν μέχρι σήμερα, στὴν ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ μηνὸς φορώντας τὴν πανοπλία τους καὶ πηγαίνοντας σὲ κάποια ὁμαλὴ καὶ τελείως ἐπίπεδη πεδιάδα, ὅπου μποροῦν νὰ τρέξουν καὶ ἄλογα καὶ ν' ἀσκηθοῦν σὲ θέματα τακτικῆς καὶ νὰ γυμναστοῦν σὲ ὅλες τὶς ἐνοπλες ἀσκήσεις, τελοῦν ταυτόχρονα ἀνάμνηση τοῦ ἔτους καὶ τὸ γιορτάζουν μὲ ἐπίσημότητα. Ἐγὼ ὁμως τελώντας τὴ μνήμη τῶν μαρτύρων κι ἀφοῦ σᾶς μίλησα γι' αὐτοὺς χτές, τοὺς σαράντα στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ πὸ ξεπέρασαν κάθε ὄριο προθυμίας, ἀφοῦ τοὺς ἀρμάτωσα μέσα στοὺς ἀγῶνες τους, τοὺς παρουσιάζω σήμερα μὲ τὴ βοήθεια τῆς μνήμης θαυμαστοὺς σὲ ὅσους μποροῦν νὰ βλέπουν, στολίδια τῆς Ἐκκλησίας, χαρὰ τῶν λαῶν καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ πὸ τοὺς ἐνίσχυσε. Καὶ ὅπωςδήποτε εἶναι ἄριστο καὶ πάρα πολὺ ὠφέλιμο καὶ οἱ νέοι νὰ μεγαλώνουν μὲ διηγήσεις ἀρετῆς καὶ οἱ ἄντρες νὰ συναναστρέφονται ἀπὸ αὐτοὺς. Ἡ ἀκοὴ εἶναι μιὰ βασικότερη αἴσθησις καὶ ὄχι λιγότερο διδακτικὴ ἀπὸ τὴν δραση. Μὲ τὰ αὐτιά εἰσάγει ζωντὴ τὴ μάθησις στὶς ψυχὰς καὶ δὲν εἶναι μικρὸς ὁ κίνδυνος οἱ διηγήσεις νὰ εἶναι καλὰ καὶ φαῦλες. Γιατὶ σύμφωνα μὲ τὶς διηγήσεις εἶναι ἀνάγκη νὰ δημιουργεῖται στὸ νοῦ καὶ ἡ ἀνάλογη φαντασία, καὶ μιὰ συνεχὴς σκέψις καὶ θεωρία τοῦ νοῦ

τοῦ νοῦ συνεχῆς, εἰς ἐπιθυμίαν ἄγει τὸν ἄνθρωπον τοῦ ποιεῖν ἅ
 λογίζεται. Διό μοι τὴν ἀκρόασιν γαληνῶσαν καὶ ἀμετεώριστον
 εὐτρεπίσατε, ἵνα καὶ οἱ μακάριοι μάρτυρες τιμηθῶσι τὰ πρέ-
 ποντα, καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς μνήμης παιδευθῆτε τὸ εὐσεβὲς καὶ φι-
 25 λόθειον.

2 Ἐμοὶ δε πρόκειται διπλοῦς ἀγὼν καὶ δέος μὴ καθυβρίσω
 μὲν τὴν ὑπόθεσιν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ἐξηγήσεως. Εἴτε γὰρ ἐννοή-
 σειέ τις αὐτοῦ τοῦ ἐν χερσὶ πράγματος τὴν μεγαλοπρέπειαν,
 κατὰ παντὸς λόγου φέρει τὰ νικητήρια, εἴτε τὸν πρὸ ἡμῶν διὰ
 5 τῆς ἑαυτοῦ σοφίας στεφανώσαντα τοὺς ἀγίους, ἀνὴρ οὗ τὸ θαῦ-
 μα τῆς οἰκουμένης κοινόν, παιδείας τῆς τε παρὰ Χριστιανοῖς
 καὶ τῆς ἔξωθεν, κανῶν ἀκριβῆς, φιλοσοφίας ἀγαλμα, ἐπισκό-
 πων τύπος καὶ κίνδυνος, διδάσκαλος ἔργων καὶ λόγων σύμφω-
 νος, παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀνανταγώνιστον ἔχων τὴν εὐδοκί-
 10 μῆσιν, πλὴν εἰ μὴ παρ' οἷς οὐδὲ Χριστὸς ἐστὶν ἀβλασφήμητος.
 Ὡς γὰρ οὐδεὶς ἀντιλέγει φωτίζειν καὶ θερμαίνειν τὸν ἥλιον, οὐ-
 τως οὐδὲ τὸν μέγαν Βασιλείον ἀντερεῖ τις, μὴ παντὶ τῷ κάλλει
 τῆς ἀρετῆς κεκοσμηῆσθαι. Ὑψηλὸς μὲν οὖν τῶν ὑψηλῶν ἐπαι-
 νέτης, ἅγιος τῶν ἀγίων θεραπευτής, κατὰ τὴν προσοῦσαν δύνα-
 15 μιν ἀποπληρώσας τοῖς ἀριστεῦσι τὸ γέρας. Ἐμοὶ δὲ οὐ διὰ τοῦ-
 το σιωπητέον, ἐπειδήπερ τὰ θαυμαστὰ μεγάλως ὁ προλαβὼν
 διεκήρυξεν. Οὐ γάρ ἐστι νῦν ὁ σκοπὸς ἄμιλλα πρὸς τὸν εἰρηκό-
 τα, ἀλλ' ὑμῶν τῆς τῶν ἀκουόντων ὠφελείας ἐπιμέλεια· ὠφελεῖ
 δὲ ἕκαστος πάντως ὡς δύναται, τῆς ἀπολαύσεως τῶν μειζόνων
 20 παρὰ τῶν πλουσιωτέρων χορηγουμένης.

3 Στρατιῶται μὲν οὖν οἱ τεσσαράκοντα, τοῦ βίου τὴν τάξιν βα-
 σιλεῖ τῶν Ρωμαίων ὀπλιτεύειν λαχόντες, Χριστιανοὶ δὲ τὴν πί-
 στιν καὶ εὐσεβεῖς τὴν θρησκείαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τηνικαῦτα κρα-
 τῶν (εἷς ὢν τῶν πολυθέων, δαιμόνων αὐτῷ τὸ πικρὸν ὑποθε-

ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ κάνει αὐτὰ ποὺ σκέφτεται. Γι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐτοιμάσετε τὴν ἀκρόαση γαλήνια καὶ ἀπερίσπαστη, ὥστε καὶ οἱ μακάριοι μάρτυρες νὰ ἔχουν τὴν πρέπουσα τιμὴ καὶ ἐσεῖς μὲ τὴν ἀνάμνηση αὐτῶν νὰ διδαχτεῖτε τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

- 2 Ἔχω μπροστά μου ἀγῶνα διπλὸ καὶ φοβοῦμαι μήπως ἐξευτελίσω τὸ θέμα μὲ τὴν ἀδυναμία τῆς ἐξήγησής μου. Εἴτε δηλαδὴ σκεφτεῖ κανένας τὸ μεγαλεῖο τῆς ὑπόθεσης ποὺ ἱστοροῦμε ποὺ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε λόγο, εἴτε σκεφτεῖ ἐκείνον ποὺ πρὶν ἀπὸ ἐμένα στεφάνωσε τοὺς ἀγίους μὲ τὴ σοφία του. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἄνθρωπος ἔχοντας κοινὸ ὄλο τὸ θαυμασμὸ τῆς οἰκουμένης, εἶναι κανόνας ἀκριβῆς τῆς χριστιανικῆς καὶ τῆς μὴ χριστιανικῆς σοφίας, ἄγαλμα τῆς φιλοσοφίας, πρότυπο καὶ φόβος τῶν ἐπισκόπων, δάσκαλος λόγων ποὺ εἶναι σύμφωνοι μὲ τὰ ἔργα, ποὺ ἔχει ὄλων τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀδιαφιλονείκητη ἐκτίμησι ἐκτὸς ἐκείνων ποὺ οὔτε τὸν Χριστὸ ἀποφεύγουν νὰ βλασφημοῦν. Ὅπως δηλαδὴ κανένας δὲν ἀντιλέγει ὅτι ὁ ἥλιος φωτίζει καὶ ζεσταίνει, ἔτσι οὔτε καὶ γιὰ τὸ μεγάλο Βασίλειο θὰ προβάλλει κανένας ἀντίρρηση ὅτι κοσμεῖται μὲ ὄλο τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Εἶναι ὑπέροχος καὶ τῶν ὑπέροχων ὑμνητῆς, ἅγιος καὶ τῶν ἁγίων λάτρης, καὶ μὲ τὴν μεγάλη του δύναμη ἀπέδωσε τὸ βραβεῖο σ' ἐκείνους ποὺ ἀρίστευσαν. Ὅμως ἐγὼ δὲν πρέπει νὰ σωπάσω γι' αὐτό, ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ πρὶν ἀπὸ ἐμένα κήρυξε μεγαλόφωνα τὰ θαυμαστά ἔργα τους. Ὁ στόχος μου τώρα δὲν εἶναι ὁ συναγωνισμὸς μὲ ἐκείνον ποὺ ἔχει μιλήσει, ἀλλὰ μέριμνα νὰ ὠφεληθεῖτε ἐσεῖς ποὺ ἀκοῦτε. Καὶ καθένας ὅπως δὴ ποτε ὠφελεῖ κατὰ δύναμη καὶ τὴ μεγαλύτερη ἀπόλαυση τὴ χορηγοῦν οἱ πιὸ δυνατοί.

- 3 Ἦταν λοιπὸν οἱ σαράντα στρατιῶτες, ταγμένοι στὴν ὀπλιτικὴ τάξη τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ρωμαίων, Χριστιανοὶ στὴν πίστη καὶ εὐσεβεῖς στὴ θρησκεία τους. Κι ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ εἶχε τότε τὴν ἐξουσία (ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πολυθεοὺς εἰδωλολάτρεις καὶ

5 μένων ἐκεῖνο βούλευμα), καινῶ νόμῳ καὶ γράμματι Χριστιανὸς ἤλαυνε, κελεύσας πάντας τοὺς ὑπηκόους, ἢ τὸ λιβανωτὸν ἐναγίζειν τοῖς δαίμοσιν, ἢ τοῦτο μὴ ποιῶντας θανάτῳ καταδικάζεσθαι, καὶ πρό γε τῆς τελευτῆς, παντὶ τῷ σώματι πολλὰς ὑπομένειν τὰς λώβας, τότε δὴ τότε, τὴν τυραννικὴν ὀμότητα
 10 καὶ τὸν μισόθειον νόμον, ἀνδραγαθίας ἑαυτῶν οἱ μακάριοι ποιησάμενοι, καὶ τῶν ἄλλων μὲν ἀπορραγέντες στρατιωτῶν, φάλαγγα ἐξαιρετον καὶ φιλόχριστον συγκροτήσαντες τῇ δυνάμει στρατηγουμένην τοῦ Πνεύματος, φανερῶς ἑαυτοὺς τοῖς μιαιοῖς ἀντικατέστησαν γράμμασι, καὶ σύμφωνον πάντες, ὡς ἐκ μιᾶς
 15 γλώττης, τὴν πίστιν ἡμῶν ἐξεβόησαν, μικρὸν φροντίζειν λέγοντες τῆς προσκαιροῦ ταύτης ζωῆς, καὶ παρέχειν ἑκδοτὰ τὰ σώματα ποικίλαις κολάσεων ἰδέαις.

4 Ὅ τοίνυν τοῦ βιαίου νόμου τυραννικώτερος ὑπηρέτης, καταμαθὼν τῶν ἀγίων τὴν ἔνστασιν, ἰσόρροπον ἔσπευσε μηχανήσασθαι τῆς προθυμίας τὴν τιμωρίαν καὶ ψυχαῖς ἀνενδότοις καινὴν καὶ παράδοξον ἐπινοήσας δειλίαν. Ἐὰν τὸ ζῆφος αὐτοῖς ἀπειλή-
 5 σω, φησί, μικρὸς εἰς κατάπληξιν ὁ φόβος καὶ οὐδαμῶς ὑποκύψουσιν· ἄνδρες γὰρ εἰσιν ἐν ὄπλοις ἐκ παίδων ζήσαντες καὶ σίδηρον φέρειν εἰθισμένοι. Ἐὰν ἄλλας αὐτοῖς προσαγάγω κολάσεις, γενναίως ἐγκαρτερήσουσιν, οὐκ ἀπίρως ἔχοντες πληγῶν καὶ τραυμάτων· οὐδὲ τὸ πῦρ ἐστὶ φοβερὸν τοῖς ἐνστατικῶς, ὡς
 10 οὗτοι, διακειμένοις. Διὸ προσῆκεν ἐξευρεθῆναι τιμωρίαν, ἢ καὶ τὴν ἐνέργειαν ἔξει τῆς ἀλγηδόνοσ ὀδυνηράν, καὶ τὸν χρόνον μακρὸν καὶ παρέλκοντα.

5 Τί οὖν ἐπιμελῶς ἐβουλεύσατο κατὰ τῶν ἀγίων ὁ τῶν κακῶν σοφιστής; Καὶ μεριμνήσας, εἶδεν ἐναέριον κίνδυνον, ὃν πρόχειρον αὐτῷ παρεῖχεν ὁ καιρὸς καὶ ἡ χώρα. Ὁ μὲν γὰρ καιρὸς ἦν χειμῶν, ὁ δὲ τόπος Ἀρμενία, ἢ πρόσσοικος χώρα, ὡς
 5 ἴστε, δυσχείμερος· οὐδὲ τὴν τοῦ θέρους ὥραν ἀλεινὴν τοῖς

τοῦ εἶχαν οἱ δαίμονες εἰσηγηθεῖ τῇ σκληρῇ ἐκείνῃ ἀπόφασιν) μὲ νέο νόμο καὶ διαταγὰς καταδίωκε τοὺς Χριστιανοὺς προστάζοντας ὄλους τοὺς ὑπηκόους του ἢ νὰ προσφέρουν τὸ λιβανωτὸ στοὺς δαίμονες ἢ, ἂν ἀρνοῦνταν, νὰ καταδικάζονται σὲ θάνατο καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τοὺς νὰ ὑπομένουν βασανιστήρια σὲ ὄλο τὸ σῶμα τοὺς, τότε λοιπὸν οἱ μακάριοι, κάνοντας ἀφορμὴ γι' ἀνδραγαθήματα τὴν τυραννικὴ σκληρότητα καὶ τὸν ἐχθρικό στο Θεὸ νόμο, ἀποκόπηκαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους στρατιῶτες κι ἀφοῦ συγκρότησαν μιὰ φάλαγγα ἐξαιρετὴ καὶ φιλόχριστη, πού στρατηγοῦνταν ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ Πνεύματος, ἀντιπαρατάχθηκαν ἀπροκάλυπτα στὶς μιὰρες διαταγὰς καὶ ὄλοι μὲ μιὰ φωνὴ καὶ μιὰ γλώσσα διακήρυξαν τὴν πίστη μας, λέγοντας ὅτι ἐλάχιστα τοὺς ἐνδιέφερε αὐτὴ ἢ πρόσκαιρη ζωὴ, καὶ παραδίνοντας τὰ σώματά τοὺς σὲ διάφορους τρόπους βασανισμῶν.

4 Ὁ ὑπρέτης λοιπὸν πιὸ τυραννικός ἀπὸ τὸν σκληρὸ νόμο, ὅταν πληροφορήθηκε τὴν ἀντίσταση τῶν ἀγίων, βιάστηκε νὰ μηχανευτεῖ τιμωρία ἰσόρροπη μὲ τὴν προθυμία κι ἐπινόησε γιὰ ψυχὰς ἀνυποχώρητες ἓνα νέο καὶ παράδοξο τρόπο ἐκφοβισμοῦ. Ἐὰν τοὺς ἀπειλήσω, λέει, μὲ τὸ ξίφος, εἶναι μικρὴ ἢ ἀπειλὴ γιὰ νὰ τοὺς τρομάξει καὶ δὲ θὰ ὑποκύψουν καθόλου· γιὰτὶ εἶναι ἄνδρες πού ἀπὸ παιδιὰ ἐζήσαν μὲ τὰ ὄπλα καὶ εἶναι συνηθισμένοι νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ ὄπλα. Ἐὰν μεταχειριστῶ ἄλλα βασανιστήρια, θὰ τὰ ὑποφέρουν μὲ γενναιότητα, ἐπειδὴ ἔχουν δοκιμάσει τὰ χτυπήματα καὶ τὰ τραύματα. Οὐτε ἡ φωτιὰ εἶναι φοβερὴ σ' αὐτοὺς πού ἀντιστέκονται μὲ τέτοια δύναμη. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ βρεθεῖ μιὰ τιμωρία πού καὶ πόνος ὄξυ νὰ προκαλοῦσε καὶ ἡ διάρκειά της νὰ ἦταν μακρὰ καὶ παρατεταμένη.

5 Τί σχέδιο συνέλαβε λοιπὸν καλομελετημένο ὁ ἐφευρέτης τῶν κακῶν; Ἐφοῦ σκέφτηκε, βρῆκε ἓναν κίνδυνο ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα πού τοῦ παρεῖχε πρόχειρα ὁ καιρὸς καὶ ἡ χώρα. Ἦταν καιρὸς χειμῶνα καὶ ὁ τόπος, ἡ Ἀρμενία, χώρα γειτονική, ὅπως γνωρίζετε, ἔχει βαρὺ χειμῶνα. Οὐτε τὸ καλοκαίρι δὲν

ένοικοῦσι παρέχουσα, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀγαπητῶς θαλπομένη, ὅσον ἐκθρέψαι τὸν ἄσταχυν· ἀμπέλου δὲ τὸ φυτὸν παρ' αὐτοῖς καὶ ἠγνόηται, καὶ ὁ μὴ μακρὰν ἐκδημήσας, βότρυν οὐκ οἶδεν· ἐρωτᾷ δὲ περὶ σταφυλῆς οὗτος, ὡς ἡμεῖς περὶ τῶν παρ' Ἰνδοῖς
 10 γινομένων. Ἐκεῖ χιόνος οὕσης ἀνατέμνει τὴν γῆν ὁ σπείρων καὶ τὸν ἄμητον καταλαμβάνει νιφάς, καὶ τὸν θεριστὴν ἀποδύουσιν ἄνεμοι, ἂν μὴ σφόδρα καταδήσας ἑαυτὸν τοῖς ἱματίοις, πρὸς τὴν βίαν τῶν πνευμάτων διαγωνίσηται. Μετόπωρον δὲ καὶ ἔαρ σχεδὸν οὐκ εἰσιν, ὡς παρὰ κακοῦ γείτονος τοῦ χειμῶνος πρὸς
 15 τὴν ἐκείνου δυναστείαν παρασυρόμενα.

6 Ἐπ' ἐκείνης τοίνυν τῆς χώρας καὶ τοῦ ἐνεστῶτος μηνὸς ἀποδύσας τοὺς ἀγίους, ὑπαιθρίους ἔστησεν ἐν ὀλογύμοις τοῖς σώμασιν ἐξ ἐναντίας τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῆς Βαβυλωνίας καμίνου, τοὺς τῆς εὐσεβείας μαθητὰς ἀμυνόμενος.
 5 Οὐδὲν δὲ παραπλήσιον εἰς ἀλγηδόνα, πῶρ φλέγον καὶ κρυμὸς συμπηγνὺς καὶ μαραίνων· τὸ μὲν γὰρ τῷ σιδήρῳ προσῆκεν, ὀξέως ἄγον ἐπὶ τὸν θάνατον, τὸ δὲ τὴν ὀδύνην ἔχον ἰσόρροπον, παρατείνει τὴν τελευτήν. Ἀργότερα γὰρ καθόλου τὰ ὑπὸ ψυχροῦ γινόμενα πάθη, οἷον τεταρταῖοι καὶ καρκῖνοι καὶ ἀνθρακες
 10 καὶ ὅσα φιλοσοφοῦντες ἰατρικοὶ τὴν ψυχρὰν ὕλην ἀπεφάναντο τοῖς σώμασιν ἐμποιεῖν. Οὕτως οἱ ψυχρότεροι καὶ πιμελώδεις, νωθρότεροι καὶ δύσχρηστον ἔχοντες τὸ σωματίον, καὶ τὰ ἄλογα δὲ τῶν ζώων ὁμοίως. Τὰ μὲν θερμότερα, ταχέα καὶ πρὸς τὴν ἐπείγουσαν χρεῖαν εὐκίνητα, τὰ δὲ ἐναντίως ἔχοντα, βραδέα καὶ
 15 νάρκη πεπεδημένα. Οὕτως ἵππος ταχύς, συριγμῶ πρὸ τῆς μάστιγος διεγειρόμενος πρὸς τὸν δρόμον· βραδὺς ὁ ὄνος, καὶ μόλις διὰ τῶν ροπάλων τὴν ὁδοιπορίαν ἀνύων. Ὄξεια ἢ πάρδαλις, ξηρῶ καὶ θερμῶ τῷ σώματι διπταμένη τὰς νάπας· ἢ ἄρκτος, τὸ ἀνάπαλιν παχυτέροις τοῖς μέλεσιν ἐμβραδύνουσα.

7 Ταῦτά δὲ ὑμῖν οὐκ ἀπὸ καιροῦ ἐφυσιολόγησα, ἀλλ' ἵνα τὴν

ἀφήνει τοὺς κατοίκους νὰ ζεσταθοῦν, ἀλλὰ τοὺς θερμαίνει τόσο λίγο, ὅσο νὰ ὀριμάσουν τὰ στάχια. Ὅσο γιὰ τὸ φυτὸ τοῦ ἀμπελιοῦ εἶναι ἄγνωστο σ' αὐτοὺς κι ὁποῖος δὲν ταξίδεψε μακριά, δὲν ξέρει τὰ σταφύλια, ἀλλὰ ρωτᾷ γιὰ τὰ σταφύλια ὅπως ἐμεῖς γιὰ τὰ προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν. Ἐκεῖ ὀργώνει τὴ γῆ ὁ γεωργὸς γιὰ νὰ σπείρει ἐνῶ εἶναι χιονισμένη καὶ τὸ χιόνι προφτάνει τὸ θερισμό. Παίρνουν ἀπὸ τὸ θεριστὴ οἱ ἄνεμοι τὰ ρούχα του, ἂν δὲ δέσει σφιχτὰ τὰ φορέματά του γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὴ σφοδρότητα τῶν ἀνέμων. Φθινόπωρο καὶ ἀνοιξη σχεδὸν δὲν ὑπάρχουν, παρασυρόμενα ἀπὸ τὸ χειμῶνα στὴν ἐπικράτειά του σὰν ἀπὸ κακὸ γείτονα.

- 6 Σ' ἐκείνη λοιπὸν τὴ χώρα καὶ τὸ μήνα αὐτόν, ἀφοῦ ξέντυσε τοὺς ἅγιους, τοὺς στήνει στὸ ὑπαιθρο ὀλόγυμνους πολεμώντας μὲ ἀντίθετο ἀπὸ τὸ βασιλιὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ τὸ καμῖνι τῆς Βαβυλώνας τρόπο τοὺς μαθητὲς τῆς εὐσέβειας. Δὲν εἶναι καθόλου ὁμοῖος ὁ πόνος ποὺ προκαλοῦν ἢ φωτιά ποὺ καίει καὶ τὸ κρύο ποὺ ξυλιάζει καὶ καταστρέφει. Γιατὶ ἢ φωτιά μοιάζει μὲ τὸ σίδηρο καὶ ὀδηγεῖ ἀμέσως στὸ θάνατο, ἐνῶ ἢ παγωνιά, ἂν καὶ εἶναι τὸ ἴδιο ὀδυνηρὴ, παρατείνει τὸ θάνατο. Εἶναι γενικὰ βραδύτερα τὰ πάθη ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ τὸ ψυχρὸ, οἱ τεταρταῖοι, οἱ καρκῖνοι, οἱ ἄνθρακες καὶ ὅσα μὲ τίς μελέτες τους οἱ γιατροὶ ἀποφάνθησαν ὅτι προκαλεῖ στὰ σώματα ἢ ψυχρὴ ὕλη. Ἔτσι οἱ πιὸ ψυχροὶ καὶ παχεῖς εἶναι νωθρότεροι καὶ ἔχουν δύσκλητο τὸ σῶμα· τὸ ἴδιο καὶ τὰ ἄλογα ζῶα. Τὰ πιὸ θερμὰ εἶναι γρήγορα καὶ εὐκίνητα σὲ μιὰ ἀνάγκη ἐπείγουσα. Τὰ ὄχι θερμὰ εἶναι ἀργὰ καὶ δεμένα ἀπὸ νωθρότητα. Ἔτσι τὸ ἄλογο εἶναι ταχὺ καὶ μὲ τὸ σφύριγμα, πρὶν τὸ ἀγγίξει τὸ μαστίγιον, ὀρμᾷ στὸ τρέξιμον. Ὁ ὄνος εἶναι βραδὺς καὶ μόλις μὲ τὸ ζύλον ἐκτελεῖ τὸ δρόμον του. Ἡ πάρδαλη εἶναι ἀστραπὴ καὶ μὲ ξηρὸ καὶ θερμὸ σῶμα πετάει στὶς κοιλάδες. Ἀντίθετα ἢ ἀρκούδα πηγαίνει ἀργὰ μὲ τὰ πιὸ παχιά μέλη της.

- 7 Δὲν ἔκανα ἄκαιρα αὐτὴ τὴ θεωρία γιὰ τὴ φύση, ἀλλὰ γιὰ νὰ

καρτερίαν τῶν ἀνδρῶν καταμάθητε, τὸν τρόπον τῆς τιμωρίας ἐπισκεψάμενοι. Χειμῶν ποιεῖ ποταμοὺς ναυσιπόρους πεζεύεσθαι, καὶ ὕδωρ τὸ ρέον εἰς τὴν τῶν λίθων μεταβάλλει σκληρότητα, καὶ πέτρας διαλύει, ὅταν τοῦ βάθους καθίκηται, καὶ τοῖς ἐναντίοις σώμασιν ἐξίσῃς λυμáινεται, τὰ μὲν ἀπαλὰ λιθοποιῶν, τὰ δὲ σκληρὰ διαλύων. Οὕτως ὁ οἶνος ὅταν παγῆ μορφοῦται πρὸς τὸν περιέχοντα πίθον, καὶ τὸ ἀπαλὸν ἔλαιον ἴσταται στερεὸν πρὸς τὸν τόπον τοῦ ἀγγείου σχηματισθέν· ἢ ὕελος δὲ καὶ ὄστρακον περιρραγέοντα τοῖς ὑγροῖς διαθρύπτεται. Ζῶα δὲ τὰ τὴν ὄρειον ζωὴν λαχόντα καὶ ὑπαιθρον, τὰ μὲν διόλλυται, τὰ δὲ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ κακοῦ ἐπιλανθάνεται καὶ τῆς ἀγριότητος. Ἐλαφοὶ γὰρ καὶ δορκάδες ἐν μάνδραις ἀλλίζονται· οὔτε κύνας τότε δειλιῶσαι, οὔτε τοὺς ἐγγίζοντας ἀποφεύγουσαι. Τὸ γὰρ μείζον ἀεὶ δεινὸν τῶν ὑποδεεστέρων φόβων τὴν δειλίαν ἐκβάλλει. Ὅρνιθες δὲ παρ' ἀνθρώποις εἰσοικίζονται καὶ μένουσιν ὑπώροφιοι. Ἄνθρωποι δὲ πόντον ὀρύττουσι καὶ λιθουργοῖς ὀργάνοις τὸ ὕδωρ κόπτουσι, καὶ οἱ πλησίον ἀλλήλοις οὐκ ἐπιμίγνυνται. Ὁ τοιοῦτος καιρὸς ὄπλον τῷ τυράνῳ κατὰ τῶν μαρτύρων ἐγένετο. Ἐδει γάρ, ὡς ἔοικε, τὴν μεγάλην καὶ σύμφωνον τῶν μακαρίων φάλαγγα καινῷ τρόπῳ τιμωρίας ἐναγωνίσασθαι, ἵνα πρὸς τοὺς πολλοὺς τῶν μαρτύρων ἀσύγκριτον κτήσωνται τῆς εὐσεβείας τὴν δόξαν.

2 Ἔστησαν οὖν καὶ ἐπήγνυντο τὰ μέλη τρέμοντες καὶ τὴν γνώμην ἀκλόνητον ἔχοντες, θεὰν παρέχοντες ἐναγώνιον, ἀγγέλους, ἀνθρώπους καὶ δαίμοσι. Ἄγγελοι μὲν τὸν χωρισμὸν τῶν ψυχῶν ἀνέμενον, ἵνα παραλαβόντες αὐτὰς πρὸς τὸν ἴδιον ἀναγάγωσι κλῆρον, ἄνθρωποι δὲ τὸ τέλος ἐκαραδόκου, τῆς κοινῆς φύσεως τὴν δύναμιν δοκιμάζοντες, εἰ διὰ φόβον καὶ ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος τηλικούτων κατευμεγεθῶν ἀληθδόνων ἰσχύοιμεν. Δαίμονες δὲ σφόδρα προσεῖχον τοῖς γινομένοις, ἐπιθυμοῦντες ἰδεῖν τὴν πτώσιν τῶν ἀθλητῶν καὶ τὴν πρὸς τοὺς κινδύνους

καταλάβετε τὴν ἀντοχὴ τῶν ἀνδρῶν, βλέποντας τὸν τρόπο τῆς τιμωρίας τους. Ὁ χειμῶνας κάνει νὰ περνοῦμε πεζοὶ τοὺς πλωτοὺς ποταμοὺς καὶ τὸ νερὸ ποὺ κυλᾷ τὸ μεταβάλλει καὶ τοῦ δίνει τὴ σκληρότητα τῆς πέτρας, καὶ ὅταν εἰσχωρήσει βαθιὰ διαλύει τὶς πέτρες. Καταστρέφει ἐξίσου τὰ ἀντίθετα σώματα, πετρώνει τὰ ἀπαλά, διαλύει τὰ σκληρά. Ἔτσι τὸ κρασί ὅταν παγώσει παίρνει τὴ μορφή τοῦ πιθαριοῦ ποὺ τὸ περιέχει καὶ τὸ ἀπαλὸ λάδι στέκεται στερεὸ παίρνοντας τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου, ἐνῶ τὸ γυαλί καὶ τὸ κεραμίδι θρυμματίζονται ραγισμένα ὀλόγυρα ἀπὸ τὰ ὑγρά. Τὰ ζῶα ποὺ ζοῦνε ζωὴ ὀρεινὴ καὶ ὑπαίθρια ἄλλα χάνονται κι ἄλλα ξεχνοῦν καὶ τὴν ἀγριότητά τους ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴ τοῦ κακοῦ. Τὰ ἐλάφια καὶ τὰ ζαρκάδια κλείνονται στὶς μάντρες χωρὶς οὔτε τὰ σκυλιὰ νὰ φοβοῦνται οὔτε ν' ἀποφεύγουν ὄσους τὰ πλησιάζουν. Γιατὶ τὸ μεγαλύτερο κακὸ διώχνει πάντοτε τὸ φόβο τοῦ μικροτέρου. Τὰ πουλιὰ μπαίνουν στὰ σπίτια τῶν ἀνθρώπων καὶ μένουν κάτω ἀπὸ τὶς στέγες, ἐνῶ οἱ ἀνθρωποὶ σκάβουν τὸ πέλαγος καὶ κόβουν τὸ νερὸ μὲ λιθουργικὰ ὄργανα καὶ οἱ κοντινοὶ δὲν ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους. Αὐτὸς ὁ καιρὸς ἐγίνε τὸ ὄπλο τοῦ τυράννου κατὰ τῶν μαρτύρων. Ὅπως φαίνεται ἔπρεπε ἡ μεγάλῃ καὶ μονιασμένη φάλαγγα τῶν μακαρίων σαράντα νὰ ἀθλήσουν μὲ νέο τρόπο τιμωρίας, γιὰ νὰ κερδίσουν δόξα τῆς εὐσέβειας ποὺ νὰ μὴ συγκρίνεται μὲ τῶν πολλῶν μαρτύρων.

- 8 Στάθηκαν λοιπόν, ἔτρεμαν καὶ τὰ μέλη τους πάγωναν, μὰ ἡ γνώμη τους ἦταν ἀκλόνητη καὶ παρουσίαζαν θέαμα ὄλο ἀγωνία καὶ στοὺς ἀγγέλους καὶ στοὺς ἀνθρώπους καὶ στοὺς δαίμονες. Οἱ ἄγγελοι περίμεναν τὸ χωρισμὸ τῶν ψυχῶν ἀπὸ τὸ σῶμα, γιὰ νὰ τὶς παραλάβουν καὶ νὰ τὶς ὀδηγήσουν στὸν κλῆρο τους, ἐνῶ οἱ ἀνθρωποὶ παρακολουθοῦσαν πότε θὰ ἐρχόταν τὸ τέλος δοκιμάζοντας τὴ δύναμη τῆς κοινῆς φύσης τους, ἂν δηλαδὴ ἀπὸ φόβο καὶ ἐλπίδα γιὰ τὸ μέλλον μπορεῖ ν' ἀντεπεξέλθει σὲ τόσο μεγάλες ἀλγηδόνες. Οἱ δαίμονες ἦταν ἀπορροφημένοι ἀπὸ ὅσα γίνονταν, ἐπιθυμώντας νὰ δοῦν τὴν πτώση τῶν ἀθλητῶν καὶ

10 ἄνανδρον ἀπαγόρευσιν. Ἡ δὲ ἐλπίς αὐτῶν κατησχύνθη, διὰ τὸν ἐνδυναμοῦντα Θεόν. Ἔβλεπον γὰρ τοὺς ἀκρωτηριασμούς, καὶ τοὺς ἰδίους ἕκαστος καὶ τοὺς ἀλλήλων οἱ πάντες. Ὁ μὲν ἔκειτο ποδὸς ἢ δακτύλων περιρρυέντων· ἄλλος ἔκειτο τῆς ἐμφύτου θερμότητος καταψυχθείσης εἰς τέλος. Ὡσπερ δὲ οἱ σφοδρότα-
 15 τοι τῶν ἀνέμων, τόπον ἐπιπνεύσαντες σύμφυτον εἶτα τὰ ὑψηλὰ τῶν δένδρων κατασεΐσαντες, εἰς γῆν καταφέρουσι πρόρριζα, οὕτως ἐστορέσθη παρὰ τοῦ χειμῶνος ἢ τῶν μακαρίων παράταξις· τὰ εὐγενῆ φυτὰ τοῦ παραδείσου, τοῦ γένους τὸ ἐγκαλλώπισμα, αἱ ρίζαι τῆς ἡμετέρας βλαστήσεως, οἱ Παύλου ὀπλίται, οἱ
 20 Χριστοῦ δορυφόροι, οἱ τῶν βωμῶν καταλυταί, οἱ τῶν Ἐκκλησιῶν οἰκοδόμοι, οἱ κατὰ βαρβάρων ὀπλιτεύειν ἀπογραφάμενοι καὶ πρὸν τὸν κοινὸν ἐχθρὸν τῆς ἀνθρωπότητος τὸν ἀγῶνα τελέσαντες.

9 Ἐγίνετο δὲ αὐτοῖς οὐ πρὸς βίαν καὶ ἀπαραίτητον ἀνάγκην ὁ θάνατος, ἀλλὰ καὶ μάλα πρόχειρος ἦν καὶ ἐπ' ἐξουσίας ἢ σωτηρία, εἰ καὶ μαλακισθῆναι πρὸς τὴν ἐνστασιν ἠβουλήθησαν. Λουτρὸν γὰρ ἦν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ὅπερ ἐγεινία κατ' ἐπίνοιαν
 5 τῷ τόπῳ τῆς τιμωρίας, καὶ ἡ θύρα ἠνέφκτο καὶ παρεστῶτες ἐκάλουν. Σοφιστῆς γὰρ ὢν διωγμοῦ καὶ ποικίλης ραδιουργίας ὁ τύραννος, ἐγγὺς τὸ δέλεαρ τῆς παραβάσεως τοῖς πηγνυμένοις παρέθηκε, καὶ συνεβούλευε πρὸς τὴν θεραπείαν αὐτομόλησαι, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ τοὺς πρωτοπλάστους εἰς τὴν γεῦσιν τοῦ ζύ-
 10 λου. Οἱ δὲ τότε καὶ μᾶλλον τὴν ἀνδρείαν ἐπέτεινον, εἰδότες ὡς καρτερία τηνικαῦτα παρέχει τὴν βάσανον, ἠνίκα ἂν προκειμένης ἐν ἐξουσίᾳ τῆς ἀπολαύσεως φείσῃται, ὅπερ ἐν τοῖς ἀνωτέροις χρόνοις Δανιὴλ ὁ θεσπέσιος πεποικῶς ἐπιδέδεικται. Πα-
 15 ρακαλούμενος γὰρ ἄφθονα καὶ ἡδέα σῖτα καὶ ποτὰ προσφέρεσθαι, μίσει καὶ ἀποστροφῇ τῶν εἰδωλοθύτων, τὴν σπερμοφαγίαν ἠγάπησε, καὶ νηστεύων ἦνθει, καὶ ἀσιτῶν ὑπὲρ τοὺς τρυφῶν-

τὴν ἀνανδρὴ ἄρνηση τῶν κινδύνων, ἡ ἐλπίδα τοὺς ὁμῶς κατα-
ντροπιάστηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ πού δυνάμωνε τοὺς ἀθλητές. Ὁ ἕνας
ἦταν πεσμένος ἐνῶ τοῦ ἔλειπε τὸ πόδι ἢ τὰ δάχτυλα, ἄλλος
κειτόταν ἐνῶ καὶ ἡ παραμικρὴ θερμότητα μέσα του εἶχε παγώ-
σει. Ὅπως οἱ θελλῶδεις ἄνεμοι, φυσώντας σ' ἕνα τόπο γεμα-
το ἀπὸ δέντρα, κλονίζουν τὰ ψηλὰ δέντρα καὶ τὰ ρίχνουν ἀπὸ
τις ρίζες στὴ γῆ, ἔτσι στῶθηκε κάτω ἀπὸ τὴν παγωνιά ἢ πα-
ράταξη τῶν μακαρίων, τὰ εὐγενικὰ φυτὰ τοῦ παραδείσου, τὸ
στόλισμα τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ ρίζες τῆς δικῆς μας φυτείας, οἱ
ὀπλίτες τοῦ Παύλου, οἱ δορυφόροι τοῦ Χριστοῦ, οἱ καταλυτὲς
τῶν βωμῶν, οἱ οἰκοδόμοι τῶν Ἐκκλησιῶν, αὐτοὶ πού εἶχαν
γραφτεῖ ὡς ὀπλίτες κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ πού εἶχαν ὀλοκλη-
ρῶσει τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ τῆς ἀνθρωπότητος.

- 9 Καὶ βέβαια δὲν τοὺς ἐπιβαλλόταν ὁ θάνατος ἀπὸ τὴ βία κά-
ποιου ἢ ἀπὸ ἀναπόφευκτη ἀνάγκη, ἀλλὰ ἡ σωτηρία τοὺς ἦταν
πολὺ πρόχειρη καὶ στὴν ἐξουσία τοὺς, ἀρκεῖ νὰ ἤθελαν μόνο
νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἀντίστασή τοὺς. Πολὺ κοντὰ δηλαδὴ
ὑπῆρχε λουτρό, πού γειτόνευε κατὰ πρόβλεψη σκόπιμη μὲ τὸν
τόπο τῆς τιμωρίας, τοῦ ὁποῖου ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ ἀπὸ
μέσα τοὺς καλοῦσαν. Ὁ τύραννος ἦταν ἐφευρετικὸς στοὺς
διωγμοὺς καὶ σὲ κάθε εἶδος κακοθήειας καὶ ἔβαλε κοντὰ στοὺς
παγωμένους τὸ δόλωμα τῆς παράβασης συμβουλευόντάς τοὺς
νὰ αὐτομολήσουν στὸν τόπο τῆς θεραπείας, ὅπως ὁ πατέρας
του τοὺς πρωτόπλαστους γιὰ νὰ δοκιμάσουν τὸ δέντρο. Ἐκεῖ-
νοι ὁμῶς τότε ἐπέτειναν περισσότερο τὴν ἀνδρεία τοὺς, γνωρί-
ζοντας ὅτι ἡ καρτερία δοκιμάζεται τότε, ὅταν κρατηθεῖ ἀπὸ
τὴν ἀπόλαυση πού εἶναι στὴν ἐξουσία τῆς νὰ δοκιμάσει, πράγ-
μα πού βλέπομε νὰ τὸ ἔχει κάνει στοὺς παλαιότερους χρόνους
ὁ Δανιήλ. Ἐνῶ δηλαδὴ τὸν παρακινούσαν νὰ δεχτεῖ ἄφθονα
καὶ νόστιμα φαγητὰ καὶ ποτά, ἀπὸ μίσος κι ἀποστροφὴ τῶν εἰ-
δωλοθύτων ἀρκέστηκε στὴ διατροφή μὲ σπόρους. Ἦταν ἀκμαῖ
ἄλλος νηστεύοντας καὶ πεινῶντας ἦταν πιὸ εὐσαρκος ἀπὸ
ὅσους ἔτρωγαν ἄφθονα¹. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι δῶρο ἐξαίρετο τοῦ

τας εὐσαρκος ἦν· Θεοῦ γὰρ τοῦτο δῶρον ἐξαιρετον, τοῖς πιστοῖς δούλοις ἐν ταῖς ἀπορίαις τὰ παρ' ἐλπίδα χαρίζεσθαι.

10 Πλὴν ἐπειδὴ τοῖς ὑψηλοῖς τῶν πραγμάτων οἱ φθόνοι παραπεπήγασιν, ἐκινδύνευσε λωβηθῆναι τὸ μακάριον σύνταγμα, καὶ μικροῦ δέοντος, ἀπώλεσαμεν τῆς τετάρτης δεκάδος τὸ πλήρωμα. Εἷς γὰρ ἀπαγορεύσας διὰ τὸν κρυμὸν, πρὸς αὐτῷ τῷ τέλει τῆς νίκης, οἴμοι! τοὺς μὲν συστρατιώτας ἀφήκε, τῇ τέχνῃ δὲ τοῦ τυράννου προσεχώρησε τῷ λουτρῷ, ἤδη τῆς σαρκὸς μαρανθείσης φεισάμενος ὁ φιλόζωος· τῆς τε γὰρ ἐλπίδος ἐξέπεσε, καὶ τῆς προσκαιροῦ ζωῆς οὐκ ἐπέτυχεν, εὐθὺς ἐπιτελευτήσας τῇ παραβάσει· Ἰούδας ἄθλιος ἐν τοῖς μάρτυσιν, οὔτε μαθητῆς, 10 οὔτε πλούσιος, καὶ πρὸς γε τὸν βρόχον ἐφελκυσάμενος· καὶ μὴ θαυμάση μηδεὶς. Σύνηθες γὰρ τῷ διαβόλῳ κατὰ τῶν ὑποκυπτόντων αὐτῷ τὸ τοιουτότροπον ραδιούργημα· ἀπατᾷ καὶ κολλακεύει ποικίλως, ἵνα ρίψη, ρίψας δέ, εὐθὺς ἐπεμβαίνει καὶ τοῦ κειμένου καταγελαῖ. Ἐπικωμάζει δὲ τῇ συμφορᾷ τὴν αἰσχύνην, 15 καὶ τῇ αἰσχύνῃ τοῦ δελεασθέντος εὐφραίνεται. Διὸ καὶ ὁ Ψαλμωδὸς ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν προσηγόρευσε, τὸ τοῦ τρόπου παλίμβολον ἐκ τῆς τῶν ὀνομάτων σημαίνων ἐναντιότητος. Ἀνθρώπων γὰρ ἐκεῖνος οὐδέποτε γίνεται ἔνσπονδός τε καὶ φίλιος· ὑποκρίνεται δὲ τότε τὸ φίλιον, ὅταν αὐτῷ θελήσῃ προσωπεῖον 20 ἀπάτης ἐνδύσασθαι.

11 Ἄλλ' ὁ τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας ἐπίκουρος καὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ λόγων καὶ πράξεων γεωργὸς εὔρε, κατὰ τὸν Ἀβραάμ, ἑαυτῷ πρόβατον εἰς θυσίαν ἐκ τῶν πολεμούντων οἰκεῖον, ἐκ τῶν βλασφημούντων ὁμολογητὴν, καὶ ἐκ τοῦ συντάγματος τῶν 5 διωκόντων μάρτυρα. Εἷς γὰρ τῶν τῆς τυραννίδος δημίων, ὀπτασίας ἀγγέλων ἀξιοθεις τῶν ἐλθόντων ἐπὶ τοὺς μάρτυρας, καὶ περιλαμφθεις τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν ἀγίων πνευμάτων, ὥς ποτε

Θεοῦ, νὰ χαρίζει δηλαδή στοὺς πιστοὺς δούλους του κατὰ τὴ στέρησή τους ἐκεῖνα ποὺ δὲν ἐλπίζουν.

10 Ἐπειδὴ ὁμως στὰ ὑψηλὰ ἐγγχειρήματα ἀκολουθοῦν οἱ φθόνοι, κινδύνεψε τὸ μακάριο σύνταγμα νὰ καταστραφεῖ καὶ παρ' ὀλίγο θὰ χάναμε τὸν τελευταῖο τῆς τεσσαρακοντάδας. Ἐνας δηλαδή ποὺ εἶχε ἀπαυδῆσει ἀπὸ τὸ κρῦο, κοντὰ στὸ τέλος πιά τῆς νίκης, ἀλίμονο, ἀφήνει τοὺς συστρατιῶτες του καὶ πέφτει στὸ τέχνασμα τοῦ τυράννου, στὸ λουτρό, ἀπὸ λύπη ὁ φιλοζῶος πρὸς τὴ σάρκα ποὺ ἤδη εἶχε νεκρωθεῖ· καὶ τὴν ἐλπίδα ὁμως ἔχασε καὶ τὴν πρόσκαιρη ζωὴ δὲν ἐπέτυχε, γιὰτὶ ἀμέσως μετὰ τὴν παράβαση ξεψύχησε. Ἐγινε ἀνάμεσα στοὺς μάρτυρες ὁ Ἰούδας ὁ ἄθλιος, οὔτε μαθητῆς οὔτε πλούσιος, κι ἐπιπλέον σύρθηκε στὴ θηλειά. Κι ἄς μὴ θαυμάσει κανένας. Εἶναι συνηθισμένη στὸ διάβολο αὐτὴ ἡ πανουργία γι' αὐτοὺς ποὺ ὑποκύπτουν σ' αὐτόν. Ἀπατᾷ καὶ κολακεύει γιὰ νὰ τοὺς καταβάλει, κι ὅταν τοὺς καταβάλει, τοὺς πατάει εὐθύς καὶ περιγεῶ ἐκεῖνον ποὺ ἔριξε κάτω. Βάζει τὴν ντροπὴ νὰ διασκεδάζει γιὰ τὴ συμφορὰ κι εὐφραίνεται μὲ τὴν ντροπὴ ἐκείνου ποὺ πιάστηκε στὸ δόλωμα. Γι' αὐτὸ κι ὁ Ψαλμωδὸς τὸν ὀνόμασε «ἐχθρὸ καὶ τιμωρό»², δείχνοντας μὲ τὴν ἐναντιότητα τῶν ὀνομάτων τὸ εὐμετάβλητο αὐτοῦ. Γιατὶ ἐκεῖνος δὲν συνθηκολογεῖ καὶ δὲ συμφιλιώνεται ποτὲ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὑποκρίνεται μονάχα τὸ φίλο τότε, ὅταν θέλει νὰ φορέσει προσωπεῖο ἀπάτης.

11 Ἀλλὰ ὁ βοηθὸς τῆς ἀσθένειάς μας καὶ γεωργὸς τῶν ἀγαθῶν λόγων καὶ ἔργων βρῆκε, ὅπως ἐγινε μὲ τὸν Ἀβραάμ, πρόβατο γιὰ τὴ θυσία δικό του, ἀπὸ τίς τάξεις ἐκείνων ποὺ τὸν πολεμοῦσαν, ὁμολογητὴ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν βλασφημοῦσαν καὶ μάρτυρα ἀπὸ τὴν παράταξη ἐκείνων ποὺ τὸν καταδίωκαν. Ἐνας δηλαδή ἀπὸ τοὺς δῆμιους τοῦ τυράννου, ἀφοῦ ἀξιώθηκε νὰ δεῖ τὴν ὄπτασία τῶν ἀγγέλων ποὺ ἦρθαν στοὺς μάρτυρες καὶ κα-

2. Ψαλμ. 8,3.

Παῦλος τῇ δόξῃ Χριστοῦ, ἠνίκα τὴν ἐπὶ Δαμασκὸν ἐπορεύετο, εὐθὺς τὴν γνώμην μετέθετο, καὶ γυμνώσας ἑαυτὸν τῆς ἐσθῆτος, 10 τοῖς πηγνυμένοις συνανεμίχθη. Πάντα δὲ ἐν ὀλίγῃ καιροῦ ροπῇ συνάψας ἐγένετο προσήλυτος, ὁμολογητῆς, μάρτυς, λουσάμενος ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι τὸ τῆς παλιγγενεσίας λουτρόν, αἵματι τῷ νεκρωθέντι καὶ μὴ ρεύσαντι· ἀνὴρ στεφανίτης, ἀνὴρ τοῦ παντὸς ἄξιος· τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ δι' ἐκείνων ἔχω τοὺς μ'. Διὰ τὸν 15 γενναῖον οὐ κολοβὸς ἢ τῶν μαρτύρων παράταξις. Διὰ τὸν προσήλυτον τελείαν ἄγομεν ἐπ' ἀριθμῶ τελείῳ πανήγυριν. Ὁ δὲ διάβολος χαρίεν ἔπαθεν πρᾶγμα καὶ γέλωτος ἄξιον· ὡς γὰρ ἔκλεπτε τὸν στρατιώτην, ἐσυλήθη τὸν διώκτην καὶ δῆμιον.

12 Εἶτα τί τὰ ἐπὶ τούτοις; Οἱ μὲν τρισμακάριοι ἐφθασαν, ὅπου ἔσπευδον, ὁ δὲ τῆς τιμωρίας κύριος, οὐκ ἐνεγκὼν ἀνεκτῶς τῶν μαρτύρων τὴν νίκην, τοῖς νεκροῖς ἐπολέμει σώμασι· κελεύσας πυρὶ παραδοθῆναι τὰς οἰκίας τῶν ἀγίων ψυχῶν, καὶ δι' ἐνὸς 5 πρᾶγματος ἐμίμειτο ἄγρια θηρία καὶ πικροὺς ἄνδρας. Τὰ μὲν γὰρ τῶν διωκομένων ἀνθρώπων φυγόντων τὴν προσοριφθεῖσαν αὐτοῖς ἐσθῆτα σπαράττει, οἱ δὲ τῶν δυσμενῶν ἀναχωρησάντων τὰς οἰκίας ἐμπιπρῶσι καὶ καταλύουσι. Καί τις ἂν τῶν μαρτύρων εἶπεν ἐνδίκως πρὸς αὐτόν·

10 'Οὐκέτι σου, μάταιε, δειλιῶ τὴν ὀμότητα. Ἐφοβούμεν γὰρ μέχρις αἱ ψυχαὶ συμπαρῆσαν τοῖς πηγνυμένοις, μὴ τὸ ὑπερβάλλον τῆς βασάνου νικήσῃ τὴν ἀνδρείαν τῶν εὐσεβῶν· τούτου δὲ παρελθόντος τοῦ δέους, χρῆσαι τῷ ἀπομείναντι πηλῶ, καθὼς βούλει· κἂν ἀπογεύσῃ 15 τῶν σαρκῶν, οὐ φροντίζω. Ὅσῳ γὰρ λυσσῶσαν δει-

θῶς βρέθηκε καταφωτισμένος ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἀγίων πνευμάτων, ὅπως κάποτε ὁ Παῦλος μέσα στὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ, ὅταν βάδιζε τὸ δρόμο πρὸς τὴ Δαμασκὸ³, ἀλλάξε εὐθὺς γνώμη κι ἀφοῦ ἔβγαλε τὸ φόρεμά του πῆρε θέση ἀνάμεσα στοὺς παγωμένους. Καὶ συνδέοντας τὰ πάντα μέσα σὲ μιὰ στιγμή ἔγινε προσήλυτος, ὁμολογητὴς, μάρτυρας, καὶ δέχτηκε τὸ λουτρὸ τῆς παλιγγενεσίας μὲ τὸ ἴδιο του τὸ αἷμα ποὺ νεκρώθηκε ἀπὸ τὸν πάγο καὶ δὲν χύθηκε, νικητὴς στεφανηφόρος, ἄξιος γιὰ κάθε τιμὴ. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἔχει χάρη σ' αὐτὸν τοὺς σαράντα μάρτυρες καὶ ἐξαιτίας τοῦ γενναίου δὲν κολοβώθηκε ἢ παράταξη τῶν μαρτύρων. Χάρη σ' αὐτὸν ποὺ προσηλυτίσθηκε ἐορτάζομε τέλεια πανήγυρη μὲ ἀριθμὸ τέλειο. Ἐνῶ ὁ διάβολος ἔπαθε πάθημα ἀστεῖο καὶ ἄξιο γιὰ γέλια· καθὼς δηλαδὴ ἔκλεβε τὸ στρατιώτη, τοῦ ἀφαιρέθηκε ὁ διώκτης καὶ δῆμιος.

- 12 Καὶ ποιά εἶναι ἡ συνέχεια σ' αὐτά; Οἱ τρισμακάριοι βέβαια ἔφτασαν ἐκεῖ ποὺ βιάζονταν νὰ φτάσουν, ὁ τιμωρὸς ὁμως ἀφέντης δὲν δέχτηκε μὲ ἀνοχὴ τὴ νίκη τῶν μαρτύρων καὶ πολεμοῦσε τὰ νεκρὰ σώματά τους. Διέταξε νὰ παραδοθοῦν στὴ φωτιὰ τὰ κατοικητήρια τῶν ἀγίων ψυχῶν καὶ μὲ μιὰ ἐνέργεια γινόταν μιμητὴς ἄγριων θηρίων καὶ κακῶν ἀνθρώπων. Τὰ θηρία δηλαδὴ ξεσκίζουν τὰ ροῦχα ποὺ τοὺς πέταξαν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ξέφυγαν τὴν καταδίωξή τους, ἐνῶ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι πυρπολοῦν καὶ καταστρέφουν τὰ σπίτια τῶν ἐχθρῶν ποὺ ἔφυγαν. Καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς μάρτυρες θὰ μπορούσε νὰ πεῖ δίκαια σ' αὐτόν·

Ἐν φοβᾶμαι πιά, ἀνόητε, τὴ σκληρότητά σου. Φοβόμουν ὅσο οἱ ψυχὲς ἦταν μέσα στὰ σώματα ποὺ πάγωναν, μήπως τὰ ὑπερβολικὰ βασανιστήρια καταβάλουν τὴν ἀνδρεία τῶν εὐσεβῶν. Τώρα ποὺ αὐτὸς ὁ φόβος πέρασε, μεταχειρίσου ὅπως σοῦ ἀρέσει τὸν πηλὸ ποὺ ἀπόμεινε. Ἀκόμα καὶ νὰ γευτεῖς τίς σάρκες μου δὲ μὲ

κνύεις τὴν ὠμότητα, τοσοῦτω πλέον στεφανοῖς τῶν ἀπελθόντων τὴν νίκην.'

Αἱ γὰρ γενναῖαι προσβολαὶ τῶν ἀντιτεταγμένων, ἀποδείξεις ἀκριβεῖς τῆς ἀνδρείας τῶν κρατησάντων γίνονται.

13 Ἄλλὰ τί μακρὰ διατρίβομεν; Ἐφλέχθη τὰ σώματα, καὶ τὸ πῦρ αὐτὰ διεδέξατο, τὴν δὲ κόνιν ἐκείνην καὶ τῆς καμίνου τὰ λείψανα ὁ κόσμος ἐμερίσθη καὶ πᾶσα γῆ σχεδὸν τοῖς ἀγιάσμασι τούτοις εὐλογεῖται. Ἐχω κἀγὼ μερίδα τοῦ δώρου καὶ τῶν
5 ἐμῶν πατέρων τὰ σώματα τοῖς τῶν στρατιωτῶν παρεθέμην λειψάνοις, ἵνα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως μετὰ τῶν εὐπαρρησιαστῶν βοηθῶν ἐγερωθῶσιν. Οἶδα γάρ, ὡς ἰσχύουσι, καὶ τῆς παρρησίας αὐτῶν τῆς πρὸς Θεὸν ἐναργεῖς ἐθεασάμην τὰς ἀποδείξεις, καὶ δὴ βούλομαι ἐν τι τῶν εἰς θαῦμα τελούντων τῆς
10 ἐκείνων ἐνεργείας εἰπεῖν.

14 Κώμης τῆς ἐμοὶ προσηκούσης, ἐν ἧ τὰ τῶν τρισμακαρίων τούτων ἀναπέπαιται λείψανα, ἔστι τις πολίχνη ἢ γείτων, Ἴβωρα καλοῦσιν αὐτήν. Ἐν δὴ ταύτῃ, κατὰ τὸν συνήθη Ρωμαίοις νόμον, καταλόγου στρατιωτῶν διάγοντος, εἷς τις τῶν ὀπλιτῶν
5 ἐπὶ τὴν κώμην τὴν προλεχθεῖσαν ἀφίκετο, πρὸς φυλακὴν τοῦ χωρίου παρὰ τοῦ ταξιάρχου δοθείς, ἵνα τῶν συστρατιωτῶν ἑαυτοῦ τὰς ὀρμὰς καὶ τὰς ὕβρεις ἀνείργῃ, ἃς εἰώθασιν ἐπάγειν τοῖς ἀγροίκοις ὑπὸ θράσους οἱ ὀπλιτεύοντες. Ἐνόσει δὲ οὗτος τὸν ἕτερον τοῖς ποδοῖν καὶ ἐχώλευε, καὶ τὸ πάθος αὐτῷ χρόνιον
10 καὶ δυσίατον ἦν. Ἐπεὶ δὲ ἐντὸς ἐγένετο τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς ἀναπαύσεως τῶν ἁγίων, καὶ Θεῷ προσευξάμενος, τὴν τῶν ἁγίων πρεσβειάν ἐπεκαλέσατο· νύκτωρ αὐτῷ φαίνεται τις ἀνὴρ ἀξιοπρεπής, καὶ τινα ἄλλα διαλεχθεῖς,

Ἐχωλεύεις», ἔφη, «ὦ στρατιῶτα, καὶ δεῖ σοι θεραπείας; ἀλλὰ δός μοι ψηλαφησαὶ τὸν πόδα'.

15 Λαβόμενος δὲ θναρ αὐτοῦ, σφοδρῶς ἐφειλκύσατο. Τῆς δὲ νυ-

μέλει'. Ὅσο πὺ λυσσαλέα ὤμότητα δείχνεις, τόσο περισσότερο στεφανώνεις τὴν νίκη αὐτῶν πού ἔφυγαν.

Πράγματι οἱ ἰσχυρὲς ἐπιθέσεις τῶν ἀντίθετων εἶναι ἀκριβῶς ἀποδείξεις τῆς ἀνδρείας τῶν νικητῶν.

13 Ἄλλὰ γιὰ τί μακρύνω τόσο τὸ λόγο μου; Τὰ σώματα πυρπολήθηκαν καὶ τὰ κατέκαυσε ἡ φωτιά, τὴν τέφρα ὁμως ἐκείνη καὶ τὰ λείψανα τοῦ καμινιοῦ τὰ μοιράστηκε ὁ κόσμος καὶ μὲ τὰ ἀγιάσματα αὐτὰ εὐλογεῖται σχεδὸν ὀλόκληρη ἡ γῆ. Ἔχω κι ἐγὼ μερίδα ἀπὸ τὸ δῶρο καὶ τῶν γονιῶν μου τὰ λείψανα τ' ἀπέθεσα κοντὰ τὰ λείψανα τῶν στρατιωτῶν, γιὰ ν' ἀναστηθοῦν στὸν καιρὸ τῆς ἀνάστασης μαζί μὲ τοὺς γεμάτους παρρησία βοηθοὺς. Γνωρίζω ὅτι αὐτοὶ ἔχουν δύναμη καὶ εἶδα σαφεῖς ἀποδείξεις τῆς παρρησίας τους πρὸς τὸ Θεό. Θέλω λοιπὸν νὰ ἐκθέσω μία ἐνέργειά τους πού προκαλεῖ θαυμασμό.

14 Κοντὰ στὴν ἀγαπητὴ μου κωμόπολη, ὅπου ἀναπαύονται τὰ λείψανα τῶν τρισμακάρων αὐτῶν μαρτύρων, ὑπάρχει μιὰ γειτονικὴ πολίχνη πού λέγεται Ἰβωρα. Ἰσ' αὐτὴ λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο πού ἰσχύει στοὺς Ρωμαίους, ὑπῆρχε ἕνας στρατιωτικὸς κατάλογος, κι ἔφτασε ἕνας ὀπλίτης στὴν πολίχνη πού ἀνέφερα, πού στάλθηκε ἀπὸ τὸν ταξίαρχο γιὰ τὴ φύλαξη τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ συγκρατεῖ τις ἐξεγέρσεις καὶ τις ὕβρεις, πού συνηθίζουν νὰ ἐκσφενδονίζουν οἱ στρατευμένοι στοὺς χωρικοὺς. Ἦταν τὸ ἕνα του πῶδι πονεμένο καὶ κούτσαινε· τὸ πάθος ἦταν χρόνιο καὶ δυσθεράπευτο. Ὅταν ὁμως μπῆκε στὸ χῶρο τῆς ἀνάπαυσης τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ προσευχήθηκε στὸ Θεό, ἐπικαλέστηκε τὴν πρεσβεία τῶν ἁγίων. Τὴ νύχτα τοῦ παρουσιάστηκε ἕνας σεβάσμιος ἄνδρας καὶ ἀφοῦ τοῦ εἶπε πολλὰ ἄλλα τοῦ λέει κι αὐτὸ·

Ἐκκουτσαίνεις, στρατιώτη, καὶ σοῦ χρειάζεται θεραπεία; Ἄφησέ με λοιπὸν νὰ ψηλαφήσω τὸ πῶδι σου'.

Τὸν ἔπιασε μέσα στὸ ὄνειρό του καὶ τὸν τράβηξε δυνατὰ. Αὐτὰ

κτερινῆς ὄψεως τοῦτο ποιούσης, ὕπαρ τηλικούτος ἐγένετο ψόφος, οἷος ἂν γένοιτο, ὅστευ τῆς φυσικῆς ἀρμονίας ἐξολισθήσαντος, εἶτα βιαίως ἐναρμοσθέντος, ὥστε ἀφυπνίσαι καὶ τοὺς
 5 συγκαθεύδοντας καὶ αὐτὸν τὸν στρατιώτην, διεγερθῆναι δὲ τὸν ἄνθρωπον εὐθὺς καὶ βαδίζειν ὑγιῶς κατὰ φύσιν, ὡς εἶωθεν. Ταύτην τὴν θαυματουργίαν εἶδον ἐγώ, αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ περτυχῶν ἐξαγγέλλοντι πρὸς πάντας καὶ κηρύττοντι τὴν μαρτύρων εὐεργεσίαν, καὶ τὴν τῶν στρατιωτῶν φιλανθρωπίαν ἀνυ-
 10 μνοῦντι.

- 15 Εἰ δέ τι χρῆ προσθεῖναι καὶ τῶν κατ' ἐξαιρέτόν μοι προσηκόντων, ἐρῶ. Ἦνίκα γὰρ τὴν ἐπὶ τοῖς λειψάνοις πανήγυριν τὴν πρώτην τελεῖν ἐμέλλομεν, κὰν τῷ ἀγίῳ σηκῷ ἀναπαύειν τὴν λάρνακα, ἢ μήτηρ ἢ ἐμὴ (αὕτη γὰρ ἦν ἢ τῷ Θεῷ συνάγουσα καὶ
 5 κοσμοῦσα τὴν ἑορτήν), ἢ δὲ ἤκειν με πρὸς τὴν μετουσίαν τῶν δρωμένων ἐκέλευσε, πόρρω τε διάγοντα καὶ ἔτι νέον ὄντα, κὰν τοῖς λαϊκοῖς ἀριθμούμενον. Οἷα δὲ φιλεῖ γίνεσθαι ἐπὶ πράγμασι κατεπείγουσιν, ἄσχιλος ὢν, βαρύτερον ὁ ἀνόητος ἐδεξάμην τὴν κληῖσιν, ὑπομεμψάμενος τῇ μητρὶ, ὅτι μὴ εἰς ἄλλον καιρὸν ὑπε-
 10 ρέθετο τὴν πανήγυριν, ἀλλὰ με πολλῶν ἀποκινήσασα φροντίδων, μεθειλκυσε ταύτη καὶ πρὸ μιᾶς τῆς συνόδου. Ἀφικόμην εἰς τὸ χωρίον· παννυχίδος δὲ οὔσης ἐν κήπῳ, ἔνθα καὶ τὰ λείψανα τῶν ἀγίων ἐτύγχανε ψαλμωδίας τιμώμενα, ἐμοὶ πλησίον ἐπὶ τινος δωματίου καθεύδοντι φαίνεται ὄναρ ὄψις τοιαύτη.
- 16 Ἐδόκουν βούλεσθαι εἰσιέναι ἐν τῷ κήπῳ, ἔνθα ὕπαρ ἢ παννυχὶς ἐτελεῖτο. Γενομένῳ δὲ μοι περὶ τὴν θύραν, πλῆθος ὄφθη στρατιωτῶν προσκαθήμενον τῇ εἰσοδῷ· ἀθρόον δὲ οἱ πάντες διαναστάντες, ράβδους ἐπανατεινόμενοι καὶ ἀπειλητικῶς ἐφορ-
 5 μῶντες, οὐ συνεχώρουν τὴν εἰσοδόν· ἔλαβον δ' ἂν καὶ πληγὰς, εἰ μὴ με εἶς, ὡς ἐδόκουν, φιλανθρωπότερος ἐζητήσατο. Ὡς δὲ με ὁ ὕπνος ἀφῆκε καὶ ἤλθον εἰς ἀναλογισμὸν τῆς ἐπὶ τῇ κλήσει

γινόταν στὸ νυχτερινὸ ὄνειρο· ὅταν ξύπνησε ἔγινε τόσο δυνατὸς θόρυβος, ὅπως ἐνὸς ὄστου πού εἶχε βγεῖ ἀπὸ τὸ φυσικὸ του σύνδεσμο κι ἔπειτα ξαναμπήκε βίαια, ὥστε κι αὐτοὶ πού κοιμοῦνταν μαζί του ξύπνησαν καὶ ὁ ἴδιος ὁ στρατιώτης· σηκώθηκε ὁ στρατιώτης ἀμέσως καὶ βάδιζε ὑγιῆς πιά φυσιολογικὰ ὅπως συνήθιζε. Εἶδα μὲ τὰ μάτια μου τὸ θαῦμα αὐτό, συναντώντας τὸν ἴδιο ὅταν τὸ ἀνακοίνωνε σὲ ὄλους καὶ διακήρυττε τὴν εὐεργεσία τῶν μαρτύρων καὶ ἐγκωμιάζε τὴ φιλανθρωπία τῶν στρατιωτῶν.

15 Ἄν πρέπει νὰ προσθέσω καὶ κάτι ἀπὸ ὅσα ἀποκλειστικὰ μὲ ἀφοροῦν, θὰ σᾶς πῶ. Ὅταν ἦταν νὰ τελέσω τὴν πρώτη πανηγυρὴ γιὰ τὰ λείψανά τους καὶ ν' ἀποθέσωμὲ τὴ λάρνακά τους στὸν ἅγιο σηκό, ἡ μητέρα μου (γιατὶ αὐτὴ ἦταν πού συγκέντρωνε καὶ ὀργάνωνε τὴν ἑορτὴ) μὲ διέταξε νὰ πάω γιὰ νὰ λάβω μέρος στὰ δρώμενα, ἐνῶ βρισκόμουν μακριὰ καὶ ἤμουν νέος ἀκόμα καὶ ἀνῆκα στοὺς λαϊκοὺς. Κι ὅπως κάνομε σὲ πράγματα πολὺ βιαστικά, ἐπειδὴ ἤμουν ἀπασχολημένος, δέχτηκα τὴν πρόσκληση μὲ κάποια δυσαρέσκεια. Ἐψεξα τὴ μητέρα μου πού δὲν ἀνέβαλε γιὰ μιὰ ἄλλη εὐκαιρία τὴν πανηγυρὴ, ἀλλὰ ἀποσπώντας με ἀπὸ πολλὰς φροντίδες μὲ τραβοῦσε ἐκεῖ καὶ μάλιστα μπροστὰ σὲ ὄλη τὴ συγκέντρωση. Ἐφτασα στὸ χωριό. Γινόταν ὀλονύκτια ἀκολουθία μέσα σὲ κῆπο, ὅπου ἦταν καὶ τὰ λείψανα τῶν ἀγίων καὶ τὰ τιμοῦσαν μὲ ψαλμούς. Ἐνῶ κοιμόμουν σ' ἓνα δωμάτιο ἐκεῖ κοντὰ εἶδα ἓνα τέτοιο ὄνειρο.

16 Μοῦ φάνηκε πὼς ἤθελα νὰ μῶ στὸν κῆπο ὅπου γινόταν ἡ παννυχίδα. Ὅταν πλησίασα στὴν πόρτα, εἶδα νὰ κάθονται στὴ εἴσοδο ἓνα πλῆθος στρατιωτῶν. Πετάχτηκαν ἐπάνω ὄλοι μαζί καὶ σηκώνοντας ἐναντίον μου ραβδιὰ καί, ἀπειλητικὰ ὀρμώντας, δὲ μὲ ἄφηναν νὰ μῶ. Καὶ θὰ μὲ χτυποῦσαν, ἂν δὲν μεσολαβοῦσε κάποιος πού μοῦ φάνηκε πιὸ φιλάνθρωπος. Μόλις ξύπνησα καὶ ἀναλογίστηκα τὸ λάθος μου σχετικὰ μὲ τὴν πρόσ-

πλημμελείας, ἡσθόμην μὲν εἰς τί ἔφερεν ἢ τῶν στρατιωτῶν
 ἐπίφοβος ὄπτασία, πολλοῖς δὲ θρήνοις ὠδυρόμην τὴν ἔμαντοῦ
 10 ματαιότητα, καὶ αὐτῇ γε τῇ θήκῃ τῶν λειψάνων πικρὸν ἐπέρ-
 ρευσσα δάκρυον, ἵνα μοι ὁ Θεός τε εὐμενῶς ἔχη καὶ οἱ ἅγιοι
 στρατιῶται τὴν ἀμνησίαν χαρίσωνται.

17 Ταῦτα εἶπον, ἵνα πεισθῶμεν, ὅτι ζῶσιν οἱ μάρτυρες καὶ εἰσι
 Θεοῦ δορυφόροι καὶ πάρεδροι, οἱ σήμερον ἡμῶν τὴν Ἐκκλη-
 σίαν ὠφελήσαντες καὶ κοσμήσαντες· λαμπροτέρα δὲ καὶ μεί-
 ζων αὐτῆ ἢ τεσσαρακοστὴ τῶν μ' μαρτύρων τὴν μνήμην ἔχου-
 5 σα, καὶ ὁ μὴν ἐπιφανέστερος τῶν μηνῶν καὶ ὁ μοχθηρὸς χει-
 μῶν οὐκέτι μοι δοκεῖ χαλεπός· οὐδὲ σχετλιάζω κατὰ τῆς ἐνε-
 στῶτος καιροῦ ἀγριότητος. Οὗτος γὰρ ὄπλον τοῦ διώκτου γε-
 νόμενος, ταύτην μοι τὴν ἱερὰν ἐτελείωσε φάλαγγα. Καὶ ὡσπερ
 τῶν ἑπτὰ Μακκαβαίων ἡ μήτηρ, διὰ τὸ ψυχὴν ἔχειν φιλόθεον
 10 μᾶλλον ἢ φιλόσαρκον, οὔτε τὴν Ἀντιόχου τοῦ τυράννου Συρίας
 ὠμότητα κατεμέμψατο, οὔτε πρὸς τὰς κολάσεις καὶ τὰς συμφο-
 ρὰς τῶν υἱῶν ἔδυσχέρανε, ἐδέξατο δὲ τὴν ἐρημίαν ὡς εὐεργε-
 σίαν, καὶ τὴν ἀπαιδίαν ὡς βοήθειαν· οὔτε μὴν ὁ Στέφανος λι-
 θαζόμενος ἐνόμιζε βλάπτεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ζωοποιεῖσθαι·
 15 οὕτω καὶ ἡμεῖς τοῖς θεομάχοις ὀφείλομεν χάριν ἐκ τῆς ἀγαθῆς
 ἀποβάσεως, ἀνθ' ὧν ἡμῖν τοσοῦτων ἀγαθῶν κατέστησαν αἴ-
 τιοι, εἰ καὶ μὴ σκοπῶ εὐεργετούντων, ἀλλὰ πολεμούντων ἐνήρ-
 γουν.

18 Εὐεργετοῦσι γὰρ καὶ ἐχθροὶ μὴ θέλοντες, τῶν γνησίων φί-
 λων οὐκ ἀτιμότερα. Ὁφέλησεν ὁ διάβολος τὸν Ἰὼβ μᾶλλον, ἢ
 ἔβλαψεν. Εὐεργέτης ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων τοῦ Δανιὴλ ἐγένε-
 νετο. Καὶ οἱ τρεῖς παῖδες τῇ καμίνῳ χάριν ὁμολογεῖτωσαν· καὶ
 5 πρισθεὶς ὁ Ἡσαΐας τοὺς Ἑβραίους ὑμνεῖτω. Καὶ Ζαχαρίας με-
 ταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου σφαγεὶς τιμάτω τοὺς αὐ-
 τόχειρας· καὶ Ἰωάννης τὴν κεφαλὴν ἀποτιμηθεὶς, εὐεργέτην

κληση, κατάλαβα τί σήμαινε ἡ ἐπίφοβη ὄπτασία τῶν στρατιωτῶν. Θρηνοῦσα κι ἔκλαιγα γιά τήν ἀνοησία μου. Ἔχουσα πικρά δάκρυα καί ἐπάνω στή θήκη τῶν λειψάνων, γιά νά εἶναι σ' ἐμένα εὐμενῆς ὁ Θεός καί οἱ ἅγιοι μάρτυρες νά μοῦ χαρίσουν ἀμνηστία γιά τὸ παράπτωμά μου.

17 Τὰ εἶπα αὐτὰ γιά νά πεισθοῦμε ὅτι οἱ μάρτυρες ζοῦν καί εἶναι δορυφόροι τοῦ Θεοῦ καί συμπαρακαθήμενοι αὐτοὶ ποῦ σήμερα ὠφέλησαν καί κόσμησαν τὴν Ἐκκλησία. Καί εἶναι λαμπρότερη καί μεγαλύτερη αὐτὴ ἢ τεσσαρακοστὴ ποῦ ἔχει τὴ μνήμη τῶν σαράντα μαρτύρων καί ὁ μῆνας εἶναι ὁ πιὸ ἐπιφανῆς ἀπὸ τοὺς μῆνες καί ὁ σκληρὸς χειμῶνας δὲ μοῦ φαίνεται βαρὺς οὔτε ἀγανακτῶ γιά τὴν ἀγριότητα τοῦ καιροῦ αὐτοῦ. Γιατί ὁ καιρὸς αὐτὸς ἔγινε τὸ ὄπλο τοῦ διώκτη καί μοῦ ὀλοκλήρωσε αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἱερὴ φάλαγγα. Καί ὅπως ἡ μητέρα τῶν ἑπτὰ Μακκαβαίων, ἐπειδὴ ἀγαποῦσε τὸ Θεὸ περισσότερο κι ὄχι τὴ σάρκα, οὔτε τὴν ὠμότητα τοῦ τυράννου τῆς Συρίας Ἀντιόχου κατηγορήσε οὔτε θύμωσε γιά τὰ βασανιστήρια καί τὰ παθήματα τῶν παιδιῶν της, ἀλλὰ δέχτηκε τὴ μοναξιά ὡς εὐεργεσία καί τὴ στέρηση τῶν παιδιῶν της ἀνακούφιση· καί ὅπως ἐπίσης οὔτε ὁ Στέφανος δὲ νόμιζε ὅτι πάθαινε ζημία ἐπειδὴ τὸν λιθοβολοῦσαν, ἀλλὰ μάλλον ὅτι κέρδιζε τὴ ζωὴ, ἔτσι κι ἐμεῖς ὀφείλομε εὐχαριστίες στοὺς θεομάχους γιά τὸ ἀγαθὸ ἀποτέλεσμα, ἐπειδὴ μᾶς ἔγιναν αἴτιοι τῶσων ἀγαθῶν, ἂν καί δὲν ἐνεργοῦσαν μὲ σκοπὸ νά εὐεργετήσουν ἀλλὰ νά καταπολεμήσουν.

18 Πράγματι εὐεργετοῦν καί οἱ ἐχθροὶ χωρὶς νά θέλουν ὄχι λιγότερο ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς φίλους. Ὁ διάβολος ὠφέλησε μάλλον τὸν Ἰώβ παρὰ νὰ τὸν ἐβλάψει, κι ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων ἔγινε εὐεργέτης τοῦ Δανιήλ. Καί οἱ τρεῖς παῖδες ἄς ὁμολογοῦν εὐχαριστίες στὸ καμίνι καί ὁ Ἡσαΐας ποῦ πριονίστηκε ἄς ὑμνεῖ τοὺς Ἑβραίους. Ἐπίσης ὁ Ζαχαρίας, ποῦ τὸν ἐσφαζαν ἀνάμεσα στὸ ναὸ καί στὸ θυσιαστήριο, ἄς τιμᾷ τοὺς αὐτουργούς, καί ὁ Ἰωάννης, ποῦ τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι, ἄς ἀνακηρύττει εὐεργέτη

κηρυττέτω Ἡρώδην· καὶ οἱ ἀπόστολοι τοὺς δῆσαντας καὶ μα-
στιζαντας, καὶ πάντες μάρτυρες ἀγαπάτωσαν τοὺς διώκοντας·
10 εἰ μὴ γὰρ ἐκεῖνοι τὸ στάδιον ἤνοιξαν, οὐκ ἂν οἱ ἀθληταὶ τὴν ἀν-
δρείαν ἐδημοσίευσαν.

19 Τί δ' ἂν τις πλέον ἀγασθεῖ τῶν προκειμένων ἡμῖν εἰς εὐ-
φημίαν ἀνδρῶν; Τὸ πλῆθος ἢ τὴν ἀνδρείαν ἢ τὴν ἀψευδῆ συμ-
φωνίαν; Καὶ μὴ παρέλθωμεν ἀναισθητῶς, μηδὲ ἀχαρίστως
πρῶτον τὸν ἀριθμόν. Ὁ γὰρ τοσοῦτους ἔχων πρεσβευτάς, οὐ-
5 ποτ' ἂν ἄπρακτος ἀπέλθοι προσευχῆς καὶ δεήσεως, κἂν σφό-
δρα βεβαρημένος ὑπάρχη τοῖς ἀμαρτήμασι. Καὶ ταύτης τῆς δια-
νοίας καὶ ἐλπίδος μάρτυς ἐστὶν ὁ Θεός, ἐν τῇ πρὸς Ἀβραὰμ
διαλέξει, ἡνίκα τὴν ὑπὲρ Σοδομιτῶν ἱκετείαν ἐδέχετο, οὐ τεσ-
σαράκοντα δικαίους, ἀλλὰ δέκα ζητήσας εἰς παραίτησιν πόλε-
10 ως μελλούσης ἐξαφανίζεσθαι.

20 Ἡμεῖς δέ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, τοσοῦτον ἔχοντες περικεί-
μενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, μακαρίσωμεν ἑαυτοὺς τῇ ἐλπίδι
χαίροντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς μνήμαις τῶν
ἀγίων κοινωνοῦντες. Τεσσαράκοντα γὰρ μάρτυρες, ἰσχυροὶ μὲν
5 κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὑπασπισταί, ἀξιόπιστοι δὲ τῆς πρὸς τὸν Δε-
σπότην ἱκεσίας παράκλητοι· μετὰ τῆς τούτων ἐλπίδος κατα-
θαρρεῖτω Χριστιανός, καὶ τοῦ διαβόλου πειρασμοὺς ράπτωντος;
καὶ ἀνθρώπων πονηρῶν ἐπανισταμένων, καὶ τυράννων τῷ
θυμῷ ζεόντων, καὶ θαλάσσης ἀγριαινούσης, καὶ γῆς μὴ φερού-
10 σης, ἃ γεννᾶν ἀνθρώποις τέτακται, καὶ οὐρανοῦ συμφορὰς
ἀπειλοῦντος. Πρὸς πᾶσαν γὰρ χρεῖαν καὶ περίστασιν ἢ τούτων
δύναμις ἐξαρκεῖ, καὶ πλουσίαν παρὰ Χριστοῦ λαμβάνει τὴν χά-
ριν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

του τὸν Ἡρώδη, καὶ οἱ ἀπόστολοι ὄσους τοὺς ἔδεσαν καὶ τοὺς μαστίγωσαν καὶ ὅλοι οἱ μάρτυρες ἃς ἀγαποῦν τοὺς διώκτες τους. Ἄν δὲν ἄνοιγαν ἐκεῖνοι τὸ στάδιο, δὲ θὰ ἔκαναν οἱ ἀθλητὲς γνωστὴ τὴν ἀνδρεία τους.

19 Τί περισσότερο μπορεῖ νὰ θαυμάσει κανένας, γιὰ νὰ ἐπαινέσει τοὺς ἄνδρες ποὺ κείμενοι μπροστὰ μας; Τὸ πλῆθος τους ἦ τὴν ἀνδρεία ἢ τὴν ἀδιάψευστη ὁμοθυμία τους; Ἄς μὴν περάσομε τὸν ἀριθμὸ χωρὶς πρῶτα νὰ προσέξομε καὶ χωρὶς νὰ εὐχαριστήσομε γι' αὐτόν. Ὅποιος διαθέτει τόσους πρεσβευτὲς, δὲ θὰ φύγει ποτὲ ἀνικανοποίητος ἀπὸ τὴν προσευχὴ καὶ τὴ δέησή του, ἀκόμα κι ἂν τὸν βαρύνουν ὑπερβολικὰ τὰ ἁμαρτήματά του. Τῆς σκέψης αὐτῆς καὶ τῆς ἐλπίδας μάρτυρας εἶναι ὁ Θεὸς στὴ συνομιλία του μὲ τὸν Ἀβραάμ, ὅταν δεχόταν τὴν πρεσβεία του γιὰ τοὺς Σοδομίτες· δὲ ζήτησε σαράντα δικαίους, ἀλλὰ δέκα γιὰ τὴ σωτηρία πόλης ποὺ ἐπρόκειτο ν' ἀφανιστεῖ.

20 Ἐμεῖς λοιπόν, κατὰ τὸν Ἀπόστολο⁴, ἔχοντας τόσο νέφος μαρτύρων νὰ μᾶς περικυκλώνει, ἃς μακαρίσομε τοὺς ἑαυτοὺς μας χαρούμενοι γιὰ τὴν ἐλπίδα μας, ἐπιμένοντας καρτερικὰ στὴν προσευχὴ καὶ ἐορτάζοντας τὰ μνημόσυνα τῶν ἁγίων. Σαράντα μάρτυρες εἶναι ἰσχυροὶ ὑπερασπιστὲς κατὰ τῶν ἐχθρῶν κι ἀξιόπιστοι μεσολαβητὲς στὴν παράκλησή μας πρὸς τὸν Κύριο. Συμμεριζόμενος τὴν ἐλπίδα τούτων, ἃς πάρει θάρρος ὁ Χριστιανός, εἴτε ἐξυφαίνει ὁ διάβολος πειρασμούς, εἴτε μᾶς ἐπιτίθενται πονηροὶ ἄνθρωποι, εἴτε βράζουν οἱ τύραννοι ἀπὸ τὸ θυμὸ τους, εἴτε ἀγριεύει ἡ θάλασσα καὶ ἡ γῆ δὲν παράγει ὅσα ἔχει ὀριστεῖ νὰ προσφέρει στοὺς ἀνθρώπους κι ὁ οὐρανὸς ἀπειλεῖ συμφορὲς, γιὰτὶ κάθε ἀνάγκη καὶ δύσκολη περίσταση τοῦ φτάνει ἡ δύναμη τους καὶ παίρνει πλούσια τὴ χάρη ἀπὸ τὸ Χριστό, στὸν ὁποῖο ἀρμόζει κάθε δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

4. Ἐβρ. 12,1.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑ ΜΑΡΤΥΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟΝ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΜΑΡΤΥΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟΝ

1 Ὑμεῖς ὁ τοῦ Χριστοῦ λαός, ἡ ἁγία ποιμνη, τὸ βασίλειον ἱε-
ράτευμα, οἱ πανταχόθεν ἀστικοί τε καὶ χωριτικοὶ συρρεύσαντες
δῆμοι, πόθεν λαβόντες τὸ σύνθημα τῆς ὁδοῦ, πρὸς τὸν ἱερόν
τοῦτον ἐδημαγωγήθητε τόπον; Τίς ὑμῖν τῆς ἐνθάδε σπουδαίαν
5 οὕτω καὶ ἐμπρόθεσμον ἀνάγκην ἐπέθηκεν, καὶ ταῦτα ὥρα χει-
μῶνος, ἡνίκα καὶ πόλεμος ἠρεμεῖ, καὶ στρατιώτης τὴν πανο-
πλίαν ἀποσκευάζεται, καὶ πλωτῆρ ὑπὲρ καπνοῦ τίθησι τὸ
πηδάλιον, καὶ γεωργὸς ἡσυχάζει τοὺς ἀροτῆρας βοῦς θεραπεύ-
ων ἐπὶ τῆς φάτνης; Ἡ πρόδηλον, ὡς ἐσάλπισε μὲν ἐκ τῶν
10 στρατιωτικῶν καταλόγων ὁ ἅγιος μάρτυς, κινήσας δὲ πολλοὺς
ἐκ διαφόρων πατρίδων, πρὸς τὴν οἰκείαν ἀνάπαυσιν καὶ ἐστίαν
ἐκάλεσεν, οὐκ εἰς πολεμικὴν εὐτρεπίζων παρασκευήν, ἀλλὰ
πρὸς τὴν γλυκεῖαν καὶ μάλιστα δὴ Χριστιανοῖς πρέπουσαν συν-
άγων εἰρήνην; Οὗτος γάρ, ὡς πιστεύομεν, καὶ τοῦ παρελθόν-
15 τος ἐνιαυτοῦ τὴν βαρβαρικὴν ζάλην ἐκοίμισε καὶ τὸν φρικώδη
τῶν ἀγρίων Σκυθῶν ἔστησε πόλεμον, δεινὸν αὐτοῖς ἐπισείσας
καὶ φοβερόν ἤδη βλεπομένοις καὶ πλησιάσασιν, οὐ κράνος τρί-
λοφον, οὐδὲ ξίφος εὖ τεθηγμένον καὶ πρὸς τὸν ἥλιον ἀποστίλ-
20 στοῦ, ὑπὲρ οὐ καὶ αὐτὸς παθῶν, τὴν δόξαν ταύτην ἐκτήσατο.

2 Καὶ μοι λοιπὸν τὸν νοῦν ἐπιστήσαντες διασκεψασθε, οἱ τῆς

ΕΓΚΩΜΙΟ

ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟ

1 Ἐσεῖς ὁ λαὸς τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἱερὸ ποῖμνιο, τὸ βασιλικὸ ἱερατεῖο, τὸ πλῆθος τὸ ἀστικὸ καὶ τὸ ἀγροτικὸ, ποὺ συρρεῦσατε ἀπὸ παντοῦ, ἀπὸ ποιὸν πήρατε τὸ σύνθημα γιὰ τὸ δρόμο καὶ ὀδηγηθήκατε ὅλοι μαζὶ στὸν ἱερὸ τοῦτο τόπο; Ποιὸς σᾶς ἐπέβαλε τὴν ἀνάγκη τὴν τόσο σπουδαία καὶ χρονικὰ καθορισμένη, καὶ μάλιστα σὲ ἐποχὴ χειμῶνα, ὅποτε καὶ ὁ πόλεμος σταματᾷ καὶ ὁ στρατιώτης βγάζει τὴν πανοπλία του καὶ ὁ ναύτης κρεμᾷ πάνω ἀπ' τὸ τζάκι τὸ πηδάλιο καὶ ὁ γεωργὸς ἀναπαύει τὰ καματερά βόδια του φροντίζοντάς τα στὸ παχνί; Ἦ εἶναι φανερὸ ὅτι σάλπισε ὁ ἅγιος μάρτυρας ἀπὸ τῆ στρατιωτικῆ τάξῃ καὶ ἀφου κινήτοποίησε παῖδους ἀπὸ διάφορα μέρη, τοὺς κάλεσε στὸ μέρος τῆς ἀνάπαυσής του, ὄχι βέβαια ἐτοιμάζοντάς τους γιὰ πόλεμο, ἀλλὰ συναθροίζοντάς τους στὴ γλυκιὰ καὶ κατεξοχὴν ἀρμόζουσα στοὺς Χριστιανοὺς εἰρήνη; Γιατὶ αὐτὸς πιστεύομε καὶ τοῦ περασμένου χρόνου τὸ βαρβαρικὸ σάλο καθησύχασε καὶ τὸ φρικτὸ πόλεμο τῶν ἄγριων Σκυθῶν σταμάτησε, ἐπισείοντας ἐναντίον τους δεινὸ καὶ φοβερὸ γιὰ ὄσους τὸ εἶδαν καὶ εἶχαν πλησιάσει, ὄχι κρᾶνος μὲ τριπλὸ λοφίο, οὔτε ξίφος ἀκονισμένο καλὰ ποὺ ἀστράφτει στὸν ἥλιο, ἀλλὰ τὸν ἀλεξίκακο καὶ παντοδύναμο σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ, ποὺ γι' αὐτὸν ὑπέφερε κι ἐκεῖνος κι ἀπόχτησε αὐτὴ τὴ δόξα.

2 Δώστε μου λοιπὸν τὴν προσοχὴ σας καὶ ἐκτιμῆστε, σεῖς

καθαρᾶς ταύτης θρησκείας ὑπηρεταί καὶ φιλομάρτυρες, ἡλίκων
 χρήμα δίκαιος καὶ ὄσων ἀξιοῦται τῶν ἀμοιβῶν (τῶν ἐγκο-
 σμίων τε, λέγω, καὶ τῶν παρ' ἡμῖν· τῶν γὰρ ἀοράτων οὐδεὶς
 5 ἱκανὸς λογίσασθαι τὴν μεγαλοπρέπειαν), καὶ διορίσαντες τὸν
 τῆς εὐσεβείας καρπὸν, ζηλώσατε τῶν οὕτω προτιμωμένων τὴν
 γνώμην. Ἐπιθυμήσατε δὲ τῶν γερωῶν ἃ Χριστὸς πρὸς ἀξίαν δια-
 νέμει τοῖς ἀθληταῖς. Καὶ τέως, εἰ δοκεῖ, τῆς ἀπολαύσεως τῶν
 μελλόντων ἀγαθῶν σχολαζούσης, ἣν ἐλπίς ἀγαθὴ ταμιεύεται
 10 τοῖς δίκαιοις, ἡνίκα ἂν ὁ τῶν ἡμετέρων βίων δικαστῆς ἐπιφοι-
 τήσῃ, τὴν παροῦσαν ἴδωμεν τῶν ἀγίων κατάστασιν, ὅπως καλ-
 λίστη ἐστὶ καὶ μεγαλοπρεπής. Ψυχὴ μὲν γὰρ ἀνελθοῦσα περὶ
 τὸν ἴδιον κλῆρον ἐμφιλοχωρεῖ, καὶ ἀσωμάτως τοῖς ὁμοίοις συν-
 διαιτᾶται· σῶμα δὲ τὸ σεμνὸν καὶ ἀκηλίδωτον ἐκείνης ὄργανον,
 15 οὐδαμοῦ τοῖς ἰδίοις πάθεσι βλάβαν τῆς ἐνοικησάσης τὴν
 ἀφθαρσίαν, μετὰ πολλῆς τιμῆς καὶ θεραπείας περισταλέν, σε-
 μνῶς ἐν ἱερῷ τόπῳ κατάκειται, ὥσπερ τι κειμήλιον πολυτίμη-
 τον τῷ καιρῷ τῆς παλιγγενεσίας τηρούμενον, πολὺ τὸ ἀσύγκρι-
 τον ἔχον πρὸς τὰ ἄλλα τῶν σωμάτων, ἃ κοινῶ καὶ τῷ τυχόντι
 20 διελύθη θανάτῳ, καὶ ταῦτα ἐν ὁμοίᾳ ὕλῃ τῆς φύσεως.

3 Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν λειψάνων καὶ βδελυκτὰ τοῖς πολλοῖς
 ἐστὶ καὶ οὐδεὶς ἠδέως παρέρχεται τάφον, ἢ καὶ ἀνεωγῶτι τυχῶν
 ἐκ τοῦ παραδόξου, ἐπιβαλὼν δὲ τὴν ὄσιν τῇ ἀμορφίᾳ τῶν ἐγ-
 κειμένων, πάσης ἀηδίας πληρωθεὶς καὶ βαρῆα καταστενάξας
 5 τῆς ἀνθρωπότητος, παρατρέχει. Ἐλθὼν δὲ εἰς τι χωρίον ὁμοιον
 τούτῳ, ἔνθα σήμερον ὁ ἡμέτερος σύλλογος, ὅπου μνήμη δι-
 καίου καὶ ἁγίου λείψανον, πρῶτον μὲν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῶν
 ὀρωμένων ψυχαγωγεῖται, οἶκον βλέπων ὡς Θεοῦ ναόν, ἐξη-
 σκημένον λαμπρῶς τῷ μεγέθει τῆς οἰκοδομῆς καὶ τῷ τῆς ἐπι-
 10 κοσμῆσεως κάλλει, ἔνθα καὶ τέκτων εἰς ζώων φαντασίαν τὸ

οὐκ ὑπηρετεῖς αὐτῆς τῆς καθαρῆς θρησκείας καὶ τῶν μαρτύρων φίλοι, πόσο μεγάλο πράγμα εἶναι ὁ δίκαιος καὶ πόσες ἀμοιβὲς ἀξιῶνεται, ἀμοιβὲς ποὺ τιμᾷ ὁ κόσμος καὶ ἡμεῖς (γιατὶ τὸ μεγαλεῖο ὄσων πραγμάτων δὲν φαίνονται κανένας δὲν εἶναι ἰκανὸς νὰ τὸ ὑπολογίσει), καί, ἀφοῦ προσδιορίσετε τὸν καρπὸ τῆς εὐσέβειας, γίνετε ζηλωτὲς τοῦ φρονήματος ἐκείνων ποὺ τιμοῦνται γι' αὐτὸ καὶ ποθῆστε τὰ βραβεῖα ποὺ ὁ Χριστὸς ἀπονέμει κατὰ τὴν ἀξία τοὺς στοὺς ἀθλητῆς. Καὶ τώρα, ἂν θέλετε, ποὺ βρίσκεται σὲ ἀπραξία ἢ ἀπόλαυση τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ποὺ ἡ ἀγαθὴ ἐλπίδα φυλάγει γιὰ τοὺς δίκαιους, ὅταν θὰ ἔρθει ὁ δικαστὴς τῆς ζωῆς τοῦ καθενὸς μας, ἅς δοῦμε τὴν παρούσα κατάστασι τῶν ἀγίων, πόσο πανώρνια εἶναι καὶ μεγαλειώδης. Γιατὶ ἡ ψυχὴ, ἀφοῦ ἀνέβηκε ψηλά, διαμένει μ' εὐχαρίστησι στὸν κλῆρο τῆς καὶ χωρὶς σῶμα συναναστρέφεται μὲ τοὺς ὁμοιοῦς τῆς, ἐνῶ τὸ σῶμα, τὸ σεμνὸ καὶ ἀκηλίδωτο ὄργανό τῆς, ποὺ δὲν ἐβλάψε καθόλου μὲ τὰ πάθη τοῦ τὴν ἀφθαρσία τῆς ἐνοίκου του, φροντισμένον μὲ πολλὴ τιμὴ καὶ περιποίησι κείμεται σεβάσιμον σὲ τόπο ἱερό, σὰν ἓνα κειμήλιον πολὺτιμον ποὺ φυλάγεται γιὰ τὸν καιρὸ τῆς παλιγγενεσίας καὶ ἔχει μεγάλη διαφορὰ μὲ τὰ ἄλλα σώματα, ποὺ τὰ διέλυσε ὁ κοινὸς καὶ τυχαῖος θάνατος καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἴδια ὕλη.

- 3 Τὰ ἄλλα λείψανα εἶναι ἀκόμα καὶ ἀποκρουστικὰ γιὰ τοὺς πολλοὺς καὶ κανένας δὲν περνᾷ μ' εὐχαρίστησι ἀπὸ τάφο, καὶ ἂν συναντήσῃ κάποιον τάφο ἀνοιχτὸ χωρὶς νὰ τὸ περιμένει καὶ ρίξει τὸ βλέμμα στὴν ἀμορφία τοῦ περιεχομένου, ἀφοῦ γεμίσει ὡς ἐπάνω ἀπὸ ἀηδία καὶ ἀφοῦ ἀναστενάξῃ γιὰ τὴν ἀθροπότητα, προσπερνᾷ τρέχοντας. "Ὅταν ὁμως ἔρθῃ σὲ ἓνα τόπο ὅπως αὐτός, ὅπου γίνεται σήμερα ἢ σὺνάξῃ μας, ὅπου τὸ μνημόσυνο τοῦ δικαίου καὶ τὸ ἅγιον λείψανό του, πρῶτα ἡ ψυχὴ του τέρπεται μὲ τὸ μεγαλεῖο ὄσων βλέπει, βλέποντας ἓνα οἰκοδόμημα ὡς ναὸ τοῦ Θεοῦ κατασκευασμένον μεγαλόπρεπον ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς οἰκοδομῆς καὶ τὴν

ξύλον ἐμόρφωσε καὶ λιθοξόος εἰς ἀργύρου λειότητα τὰς πλάκας ἀπέξεσεν. Ἐπέχρωσε δὲ καὶ ζωγράφος τὰ ἄνθη τῆς τέχνης ἐν εἰκόνι διαγραψάμενος, τὰς ἀριστείας τοῦ μάρτυρος, τὰς ἐνστάσεις, τὰς ἀλγηδόνας, τὰς θηριώδεις τῶν τυράννων μορφάς, τὰς
 15 ἐπηρείας, τὴν φλογοτρόφον ἐκείνην κάμινον, τὴν μακαριωτάτην τελείωσιν τοῦ ἀθλητοῦ, τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς τὸ ἐκτύπωμα, πάντα ἡμῶν ὡς ἐν βιβλίῳ τινὶ γλωττοφόρῳ διὰ χρωμάτων τεχνουργησάμενος, σαφῶς διηγόρευσε τοὺς ἀγῶνας τοῦ μάρτυρος, καὶ ὡς λειμῶνα λαμπρὸν τὸν
 20 νεῶν κατηγλάισεν· οἶδε γὰρ καὶ γραφὴ σιωπῶσα ἐν τοίχῳ λαλεῖν καὶ τὰ μέγιστα ὠφελεῖν, καὶ ὁ τῶν ψηφίδων συνθέτης, ἱστορίας ἀξίον ἐποίησε τὸ πατούμενον ἔδαφος.

4 Καὶ τοῖς αἰσθητοῖς οὕτω φιλοτεχνήμασιν ἐνευπαθήσας τὴν ὄψιν, ἐπιθυμεῖ λοιπὸν καὶ αὐτῇ πλησιάσαι τῇ θῆκῃ, ἀγιασμὸν καὶ εὐλογίαν τὴν ἐπαφὴν εἶναι πιστεῦων. Εἰ δὲ καὶ κόνιν τις δοίη φέρειν τὴν ἐπικειμένην τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς ἀναπαύσεως,
 5 δῶρον ὁ χοῦς λαμβάνεται καὶ ὡς κειμήλιον ἢ γῆ θησαυρίζεται. Τὸ γὰρ αὐτοῦ τοῦ λειψάνου προσάψασθαι, εἴ ποτέ τις ἐπιτυχία τοιαύτη παράσχοι τὴν ἐξουσίαν, ὅπως ἐστὶν πολυπόθητον καὶ εὐχῆς τῆς ἀνωτάτω τὸ δῶρον, ἴσασιν οἱ πεπειραμένοι καὶ τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας ἐμφορηθέντες. Ὡς σῶμα γὰρ αὐτὸ ζῶν καὶ
 10 ἀνθοῦν οἱ βλέποντες κατασπάζονται, τοῖς ὀφθαλμοῖς, τῷ στόματι, ταῖς ἀκοαῖς, πάσαις προσάγοντες ταῖς αἰσθήσεσιν, εἶτα τὸ τῆς εὐλαβείας καὶ τὸ τοῦ πάθους ἐπιχέοντες δάκρυον, ὡς ὀλοκλήρῳ καὶ φαινομένῳ τῷ μάρτυρι τὴν τοῦ πρεσβεῦειν ἰκεσίαν προσάγουσιν, ὡς δορυφόρον τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντες, ὡς
 15 λαμβάνοντα τὰς δωρεὰς ὅταν ἐθέλῃ ἐπικαλοῦμενοι. Ἐκ τούτων

ὁμορφιά τῆς διακόσμησις, ὅπου ὁ ξυλογλύπτῃς μεταμόρφωσε τὸ ξύλο σὲ ζῶα καὶ ὁ μαρμαρὰς ἔδωσε στίς πέτρες τὴ λειότητα τοῦ ἀσημιοῦ. Ἄλλὰ καὶ ὁ ζωγράφος χρωμάτισε τὰ ἄνθη τῆς τέχνης του ζωγραφίζοντας σὲ πίνακα τὰ κατορθώματα τοῦ μάρτυρα, τὴν ἀντίστασίν του, τοὺς πόνους του, τὶς θηριώδεις μορφὲς τῶν τυράννων, τὰ βασανιστήρια, τὸ ὄλοφλογο ἐκεῖνο καμίνι, τὴν τρισμακάρια τελείωσιν τοῦ ἀθλητῆ, τὴν ἀποτύπωσιν τῆς ἀνθρώπινῃς μορφῆς τοῦ ἀγωνοθέτη Χριστοῦ, κι ἀφοῦ παρέστησε τὰ πάντα γιὰ μᾶς μὲ τὰ χρώματα, σὰν σὲ βιβλίον ποὺ μιλάει μὲ τὶς λέξεις, μᾶς διηγῆθηκε μὲ σαφήνεια τοὺς ἀγῶνες τοῦ μάρτυρα καὶ καταστόλισε τὸ ναὸ σὰν ἀνθισμένον λιβάδι. Γιατὶ γνωρίζει καὶ ἡ ζωγραφία, μένοντας σιωπηλῆ στὸν τοῖχο, νὰ μιᾷ καὶ νὰ προσφέρει μεγάλη ὠφέλεια: ἐπίσης καὶ ὁ ψηφοθέτης ἔκανε τὸ δάπεδο ποὺ πατοῦμε ἰσάξιο μὲ ἱστορία.

- 4 Κι ἀφοῦ μὲ τὰ αἰσθητὰ αὐτὰ φιλοτεχνήματα ἱκανοποίησε τὰ μάτια, ἐπιθυμεῖ νὰ πλησιάσει καὶ τὴν ἴδια τὴ λειψανοθήκη, πιστεύοντας πῶς στὴ συνέχεια ἢ ἐπαφῇ ἀποτελεῖ ἁγιασμὸ καὶ εὐλογία. Κι ἂν κάποιος ἐπιτρέψει νὰ πάρομε καὶ λίγη σκόνῃ ποὺ κάθισε στὴν ἐπιφάνεια τῆς λάρνακας, παίρνομε τὸ χῶμα ὡς δῶρο καὶ φυλάγομε τὴ γῆ σὰν κειμήλιο καὶ θησαυρό. Γιατὶ τὸ ἄγγιγμα τοῦ ἴδιου τοῦ λειψάνου, ἂν κάποτε μᾶς δώσει τὴ δυνατότητα τέτοια τύχη, πόσο πολὺ ποθητὸ εἶναι αὐτὸ τὸ δῶρο καὶ καρπὸς τῆς πιὸ ἀνώτερης προσευχῆς, τὸ γνωρίζουν ὅσοι τὸ δοκίμασαν καὶ γέμισαν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία αὐτῆ. Ὅσοι τὸ βλέπουν τὸ καταφιλοῦν ὡς σῶμα ἐπάνω στὸ ἄνθος του μὲ τὰ μάτια, τὸ στόμα, τὰ αὐτιά, μὲ ὄλες τὶς αἰσθήσεις τους, ἔπειτα, χύνοντας τὰ δάκρυα τῆς εὐλάβειας καὶ τῆς συγκίνησις, ἀπευθύνουν στὸ μάρτυρα, σὰ νὰ τὸν βλέπουν ὀλόκληρο μπροστά τους, τὴν ἰκεσία τους γιὰ νὰ πρεσβεύσει, παρακαλώντας τὸν ὡς δορυφόρο τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπευθύνουν τὴν ἐπὶ κλησὶν τους σ' αὐτόν, σὰν πρὸς κάποιον ποὺ παίρνει ὅταν θέλει τὶς δωρεές. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἐσεῖς ὁ εὐσεβὴς λαὸς

πάντων, ὁ εὐσεβῆς λαός, καταμάθετε, ὅτι «τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ». Ἐν μὲν γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα πάντων ἀνθρώπων, ἐξ ἑνὸς φυράματος ἔχον τὴν σύστασιν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπλῶς ἀποθανὸν ρίπτεται ὡς τὸ τυχόν, τὸ δὲ
 20 τῷ πάθει τοῦ μαρτυρίου χαριτωθὲν οὕτως ἐστὶν ἐράσιμον καὶ ἀμφισβητήσιμον, ὡς ὁ προλαβὼν λόγος ἐδίδαξεν.

5 Διὰ τοῦτο πιστεύσωμεν ἐκ τῶν φαινομένων τοῖς ἀοράτοις, ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ πείρας τῇ τῶν μελλόντων ἐπαγγελίᾳ. Πολλοὶ γὰρ οἱ τὴν γαστέρα καὶ τὴν κενοδοξίαν καὶ τὸν ἐνθάδε συρφετὸν πάντων ἐπίπροσθεν ἄγοντες, οὐδὲν ἠγοῦνται τὸ μέλ-
 5 λον, τῷ τέλει δὲ τοῦ βίου συμπεραιοῦσθαι τὰ πάντα νομίζουσιν. Ἄλλ' ὁ φρονῶν οὕτως, ἐκ τῶν μικρῶν τὰ μεγάλα κατάμαθε, ἐκ τῶν σκιῶν τὰ ἀρχέτυπα νόησον. Τίς τῶν βασιλέων τοιαύτην τιμᾶται τιμῆν; Τίς τῶν καθ' ὑπερβολὴν ἐν ἀνθρώποις φανέντων τοιαύτη μνήμη δοξάζεται; Τίς τῶν στρατηγῶν τῶν πόλεις
 10 τειχήρεις ἐλόντων καὶ ἔθνη δουλωσαμένων μυρία, οὕτως ἐστὶν ἀοίδιμος, ὡς ὁ στρατιώτης οὗτος, ὁ πένης, ὁ νεόλεκτος, ὃν Παῦλος ὤπλισεν, ὃν ἄγγελοι πρὸς τὸν ἀγῶνα ἤλειψαν καὶ νικήσαντα Χριστὸς ἐστεφάνωσεν; Μᾶλλον δὲ ἐπειδὴ ἐγγὺς ἐγενόμην τῷ λόγῳ τῶν ἀγώνων τοῦ μάρτυρος, φέρε, τὰ κοινὰ κα-
 15 ταλιπόντες, τὸν ἐξαιρετὸν τοῦ ἀγίου λόγον ποιήσωμεν· φίλον γὰρ ἐκάστῳ τὸ ἴδιον.

6 Πατρὶς τοίνυν τῷ γενναίῳ ἢ πρὸς ἥλιον ἀνίσχουσα χώρα· εὐγενῆς γὰρ καὶ οὗτος κατὰ τὸν Ἰώβ τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν καὶ τῆς πατρίδος ἐκείνῳ κοινωνῶν, οὐκ ἀπελείφθη τῆς τοῦ ἡθους μιμήσεως. Νῦν δὲ πάσῃ τῇ οἰκουμένη ἐστὶ μάρτυς κοινὸς
 5 τῆς ὑφ' ἡλίῳ πολίτης· ληφθεὶς δὲ ἐκεῖθεν πρὸς ὀπλιτικοὺς κα-

μάθετε καλά ὅτι «εἶναι πολύτιμος γιά τόν Κύριο ὁ θάνατος τῶν ὀσίων του»¹. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι βέβαια ἔχουν ἓνα καί τὸ αὐτὸ σῶμα καί ἡ σύστασή τους εἶναι ἀπὸ τὸ ἴδιο φύραμα, ἀλλὰ αὐτὸ πού πέθανε κοινά, ρίχνεται ὅπου νὰ εἶναι, ὅπου ὅπως ἔχει δεχτεῖ τῆ χάρη τοῦ μαρτυρίου εἶναι πάρα πολὺ ποθητὸ καί τὸ διεκδικοῦν πάρα πολλοί, ὅπως ἔδειξε προηγουμένως ὁ λόγος.

5 Γι' αὐτὸ ἄς πιστέψομε ἀπὸ τὰ φαινόμενα στὰ ἀόρατα, ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τοῦ κόσμου, στὴν ὑπόσχεση τῶν μελλοντικῶν. Πολλοὶ βέβαια βάζοντας μπροστὰ ἀπὸ ὅλα τὴν κοιλιά, τὴν κενοδοξία καί τὸν ἐδῶ συρφετό, καί ὑπολογίζοντας καθόλου τὸ μέλλον, νομίζουν ὅτι μὲ τὸ τέλος τῆς ζωῆς τελειώνουν τὰ πάντα. Ἀλλὰ ἐσύ, πού σκέφτεσαι ἔτσι, κατανόησε τὰ μεγάλα ἀπὸ τὰ μικρά, σκέψου ἀπὸ τίς σκιές τὰ ἀρχέτυπα. Ποιὸς ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς δέχεται τόσο μεγάλη τιμῆ; Ποιὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού δοξάστηκαν ὑπερβολικά δοξάζεται μὲ τέτοια μνημόσυνα; Ποιὸς ἀπὸ τοὺς στρατηγούς, πού κυρίεψαν περιτειχισμένες πόλεις καί ὑποδούλωσαν ἄπειρους λαοὺς, ἔχει τόσους ἐπαίνους, ὅσους ὁ στρατιῶτης αὐτός, ὁ φτωχός, ὁ νεοσύλλεκτος, πού τὸν ὀπλισε ὁ Παῦλος, τὸν προετοίμασαν οἱ ἄγγελοι γιά τὸν ἀγῶνα καί τὸν στεφάνωσε νικητὴ ὁ Χριστός; Κι ἐπειδὴ ὁ λόγος μ' ἔφερε στοὺς ἀγῶνες τοῦ μάρτυρα, ἐμπρός, ἀφήνοντας τὸν κοινὸ ἔπαινο ὄλων, ἄς ἐκφωνήσω τὸν λόγο τὸν ξεχωριστὸ γιά τὸν ἅγιο· γιὰ τὸν ὁ καθένας ἀγαπᾷ τὸ δικό του.

6 Πατρίδα λοιπὸν τοῦ γενναίου ἦταν ἡ χῶρα στὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου. Ἦταν εὐγενῆς καί αὐτὸς ὅπως καί ὁ Ἰώβ ἀπὸ τίς ἀνατολές τοῦ ἡλίου, καί, ἔχοντας τὴν ἴδια μ' ἐκεῖνον πατρίδα, δὲν ὑστέρησε καί στὴ μίμηση τοῦ ἡθους ἐκεῖνου. Τώρα εἶναι μάρτυρας ὅλης τῆς οἰκουμένης, κοινὸς πολίτης τῆς ὑψηλίου.

ταλόγους, οὕτω μετὰ τοῦ ἰδίου τάγματος πρὸς τὴν ἡμετέραν
 διέβη χώραν, τῆς χειμερινῆς ἀναπαύσεως τοῖς στρατιωταῖς ἐν-
 θάδε παρὰ τῶν κρατούντων διαταχθείσης. Πολέμου δὲ κινη-
 θέντος ἀθρόον, οὐκ ἐξ ἐφόδου βαρβαρικῆς, ἀλλ' ἐκ νόμου σα-
 10 τανικοῦ καὶ δόγματος θεομάχου (πᾶς γὰρ Χριστιανὸς ἠλαύνετο
 τῷ δυσσεβεῖ γράμματι καὶ πρὸς θάνατον ἤγετο), τότε δὴ, τότε ὁ
 τρισμακάριος οὗτος, γνώριμος ὢν ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ τὴν πίστιν
 τὴν εἰς Χριστὸν πανταχοῦ περιφέρων, μόνον οὐκ ἐπὶ τοῦ μετώ-
 15 δρειᾶν, οὐδὲ ἄπειρος πολέμου καὶ μάχης, ἀλλὰ γενναῖος τὴν ψυ-
 χὴν, ἰσχυρὰν ποιησάμενος πρὸς τοὺς κινδύνους τὴν ἔνστασιν,
 οὐχ ὑφειμένος, οὐ δειλιῶν, οὐ λόγον ἀπαρρησίαστον προβαλλό-
 μενος.

7 Ὡς γὰρ ἐκάθισε τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο δικαστήριον, ὃ τε ἡγε-
 μῶν καὶ ὁ ταξίαρχος εἰς ταῦτ' ἐσυνελθόντες, ὡς Ἡρώδης ποτὲ
 καὶ Πιλάτος, τὸν δοῦλον τοῦ σταυρωθέντος εἰς κρίσιν ὁμοίαν
 τοῦ Δεσπότη κατέστησαν.

5 'Καὶ λέγει', φησί, 'πόθεν σοι θρασύτητος καὶ τόλμης
 ἐγγινομένης, εἰς τὸν βασιλικὸν ἐξυβρίζεις νόμον, οὐχ
 ὑποκύπτεις δὲ τρέμων τοῖς τοῦ δεσπότη προστάγμα-
 σιν, οὐδὲ προσκυνεῖς κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς κρατοῦσιν.'

Οἱ γὰρ ἀμφὶ Μαζιμιανὸν τότε τῆς βασιλείας ἡγοῦντο. Ὡς
 10 στερρῶ τῷ προσώπῳ καὶ ἀκαταπλήκτῳ τῇ γνώμῃ, εὐστοχον
 τὴν ἀπόκρισιν τοῖς λεχθεῖσιν ἐπέθηκεν·

'Θεοὺς μὲν οὐκ οἶδα (οὐδὲ γὰρ εἰσι κατὰ τὴν ἀλή-
 θειαν), δαίμονας δὲ ὑμεῖς ἀπατεῶνας πλανᾶσθε τῇ τοῦ
 Θεοῦ τιμῶντες προσηγορίᾳ· ἐμοὶ δὲ Θεὸς ὁ Χριστός, ὁ
 15 τοῦ Θεοῦ μονογενῆς Υἱός. Ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τοίνυν

Ἄφοῦ τὸν πῆραν ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ νὰ τὸν συμπεριλάβουν στοὺς καταλόγους τῶν ὀπλιτῶν, πέρασε μὲ τὸ δικό του τάγμα στὴ δική μας χώρα, ὅταν διέταξαν οἱ ἄρχοντες νὰ διαχειμᾶσουν οἱ στρατιῶτες σ' ἐμᾶς. Ὅταν ὁμως ξαφνικὰ σηκώθηκε πόλεμος ὄχι ἀπὸ ἐπιδρομὴ βαρβάρων, ἀλλὰ ἀπὸ σατανικὸ νόμο καὶ διάταγμα ἀντίθετο (γιατὶ καταδίωκαν κάθε Χριστιανὸ μὲ βία τὴν ἀσεβῆ διαταγὴ καὶ τὸν ὀδηγοῦσαν στὸ θάνατο), τότε λοιπὸν ὁ τρισμακάριστος αὐτὸς στρατιώτης, γνωστὸς γιὰ τὴν εὐσέβειά του καὶ περιφέροντας παντοῦ τὴν πίστη του στὸ Χριστὸ μόνον ποὺ δὲν εἶχε γράψει τὴν ὁμολογία του στὸ μέτωπό του, δὲν ἦταν πιά νεοσύλλεκτος στὴν ἀνδρεία οὔτε ἄπειρος ἀπὸ πόλεμο καὶ μάχη, ἀλλὰ, ἔχοντας γενναία ψυχὴ, πρόβαλε ἰσχυρὴ ἀντίσταση στοὺς κινδύνους, μὴ ὑποχωρῶντας, μὴ δειλιάζοντας καὶ προβάλλοντας πάντοτε λόγο θαρραλέο.

- 7 Μόλις πῆραν τὶς θέσεις τους οἱ δικαστὲς ἐκεῖνοι τῆς κακίας καὶ ἦταν παρόντες τόσο ὁ διοικητὴς ὅσο κι ὁ στρατηγός, ὅπως κάποτε ὁ Ἡρώδης καὶ ὁ Πιλάτος, ἀρχίζουν τὴ δίκη τοῦ δούλου τοῦ σταυρωμένου, δίκη ὁμοια μὲ τοῦ Κυρίου του. Καὶ τοῦ λένε·

Ἄγε, ποῦ βρίσκεις τὸ θράσος καὶ τὴν τόλμη καὶ περιφρονεῖς τὸ βασιλικὸ νόμο καὶ δὲ σκύβεις τρέμοντας στὶς προσταγὰς τοῦ βασιλιᾶ οὔτε προσκυνᾷς τὶς προσταγὰς τῶν ἀρχόντων;

Τὴν ἐξουσία εἶχαν τότε οἱ γύρω ἀπὸ τὸ Μαξιμιανό. Ἐκεῖνος μὲ σταθερὸ βλέμμα καὶ ἀφοβο φρόνημα δίνει εὐστοχη ἀπάντηση στὴν ἐρώτησή τους.

Ἐθεοὺς δὲν ἀναγνωρίζω (οὔτε βέβαια ὑπάρχουν στὴν πραγματικότητα) καὶ ἐσεῖς εἶστε σὲ πλάνη ἀποδίδοντας σὲ ἀπατεῶντες δαίμονες τὴν ὀνομασίαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ δικός μου Θεὸς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Γιὰ χάρις λοιπὸν τῆς εὐσέβειας

καὶ τῆς ὁμολογίας τῆς εἰς ἐκεῖνον, καὶ ὁ τιτρώσκων
 τεμνέτω, καὶ ὁ μαστίζων ξαινέτω, καὶ ὁ καίων προσ-
 αγέτω τὴν φλόγα, καὶ ὁ ταῖς φωναῖς μου ταύταις
 ἀχθόμενος ἐξαιρέτω τὴν γλῶσσαν· καθ' ἕκαστον γὰρ
 20 μέλος, τὸ σῶμα τῶ κτίσαντι χρεωστεῖ τὴν ὑπομονήν'.

8 Ἠττήθησαν τῶν λόγων οἱ τύραννοι καὶ τὴν πρώτην προσ-
 βολὴν τοῦ ἀριστεύος οὐκ ἤνεγκαν, νεανίσκον βλέποντες πρὸς
 τὸ πάθος σφριγῶντα καὶ ὡς ἡδύ τι πόμα τὴν τελευταίην ἐφελκό-
 μενον. Ὡς δὲ ἐκεῖνοι μικρὸν ἐπέιχον ἠπορημένοι καὶ βουλευό-
 5 μενοι τὸ πρακτέον, εἰς τις τῶν ἐν τέλει στρατιώτης κομψὸς εἶ-
 ναι οἰόμενος, ἐπιχλευάζων ὁμοῦ τὴν ἀπόκρισιν τὴν τοῦ μάρτυ-
 ρος.

“Ἔστι γάρ”, ἔφη, “Υἱός, ὦ Θεόδωρε, τῶ σῶ Θεῶ καὶ
 γεννηθεὶς ἐκεῖνος, ὡς ἄνθρωπος, ἐμπαθῶς;”

10 “Ἐμπαθῶς μὲν ὁ ἐμός”, ἔφη, “Θεὸς οὐκ ἐγέννησεν,
 ἀλλὰ καὶ Υἱὸν ὁμολογῶ, καὶ θεοπρεπῆ λέγω τὴν γέν-
 νησιν· σύ, ὦ νηπιώδη τὸν λογισμὸν καὶ ἄθλιε, οὐκ
 ἐρυθριᾷς οὐδὲ ἐγκαλύπτῃ καὶ θήλειαν ὁμολογῶν θεάν,
 καὶ ὡς μητέρα δώδεκα παίδων τὴν αὐτὴν προσκυ-
 15 νῶν, πολυτόκον τινα δαίμονα κατὰ τοὺς λαγῶδες ἢ
 τὰς ὕδας εὐκόλως καὶ ἐγκυῖσκομένην καὶ ἀποτίκτου-
 σαν;”

9 Οὕτω δὲ τοῦ ἀγίου διπλοῦν ἀντιστρέψαντος τῶ εἰδωλο-
 λάτρῃ τὸν καταγέλωτα, σχῆμα πλασάμενοι φιλανθρωπίας οἱ
 τύραννοι,

5 “Ὀλίγος”, φασί, “πρὸς διάσκεψιν ἐνδοθήτω τῶ μαινο-
 μένῳ καιρός· ἴσως κατὰ σχολὴν δοῦς ἑαυτῷ γνώμην,
 μετάθῃται πρὸς τὸ βέλτιον”.

καὶ τῆς ὁμολογίας πίστεως σ' ἐκεῖνον, ὁποῖος μὲ χτυ-
πᾷ ἅς μὲ κομματιάζει κι ὁποῖος μὲ μαστιγώνει ἅς μὲ
ξεσκίζει κι ὁποῖος θέλει νὰ μὲ κάψει ἅς φέρει τὴ
φωτιὰ κι ὁποῖον τὸν ἐνοχλοῦν οἱ φωνές μου ἅς μοῦ
κόψει τὴ γλώσσα. Γιατὶ γιὰ κάθε μέλος του τὸ σῶμα
χρεωστεῖ στό δημιουργό του τὴν ὑπομονή'.

- 8 Νικήθηκαν ἀπὸ τὰ λόγια οἱ τύραννοι καὶ δὲν ὑπέφεραν
τὴν πρώτη ἐπίθεση τοῦ πρωταθλητῆ, βλέποντας ἓνα νεαρό νὰ
ἔχει πάθος γιὰ τὸ μαρτύριο καὶ νὰ ρουφᾷ τὸ τέλος του σὰν
γλυκὸ ποτό. Καὶ ἐνῶ ἐκεῖνοι στέκονταν γιὰ λίγο ἀπορημένοι
καὶ σκέπτονταν τί νὰ κάνουν, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπικεφαλῆς βαθ-
μοφόρους, ποὺ νόμιζε πὼς ἦταν ἐξυπνος, χλευάζοντας τὴν
ἀπόκριση τοῦ μάρτυρα εἶπε·

“Ὁ Θεός σου, Θεόδωρε, ἔχει γιό, καὶ γεννᾷ ὁ Θεός
σου ὅπως οἱ ἄνθρωποι μὲ πάθος σωματικό;”

Τοῦ ἀπαντᾷ·

‘Μὲ σωματικό πάθος δὲ γέννησε βέβαια ὁ Θεός μου,
ἀλλὰ καὶ τὸν Υἱό ὁμολογῶ καὶ τὴ γέννηση ἐννοῶ
ὅπως ἀρμόζει στό Θεό. Ἐσὺ ὁμοῦ, ἄθλιε καὶ μὲ σκέ-
ψη νηπίου, δὲν ντρέπεσαι οὔτε καλύπτεις τὸ πρόσω-
πό σου ὁμολογώντας θηλυκιὰ θεὰ καὶ προσκυνώ-
ντας τὴν ὡς μητέρα δώδεκα παιδιῶν, μιὰ πολυγόνη
μη δαμόνισσα, ὅπως οἱ λαγοὶ καὶ οἱ χοῖροι ποὺ κυο-
φοροῦν εὐκόλα καὶ γεννοῦν;’

- 9 Ἄφοῦ ἔτσι ὁ ἅγιος ἔστρεψε κατὰ τοῦ εἰδωλολάτρη διπλὸ
τὸ περίπαιγμα, οἱ τύραννοι μὲ μιὰ πλαστή ἐπιφάνεια φιλαν-
θρωπίας εἶπαν·

“Ἄς δώσομε λίγο καιρό γιὰ νὰ σκεφτεῖ ὁ τρελὸς αὐ-
τός. Ἴσως, ὅταν σκεφτεῖ μὲ ἡσυχία, ἀλλάξει τὴ
γνώμη του πρὸς τὸ καλύτερο’.

Μανίαν γὰρ οἱ ἔκφρονες τὴν σωφροσύνην ἐκάλουν, ἔκστασιν δὲ καὶ παραφορὰν τὴν εὐλάβειαν, ὥσπερ ὅταν οἱ μεθύοντες τὸ ἴδιον πάθος τοῖς νήφουσιν ὄνειδίζωσιν. Ἄλλ' ὁ εὐσεβῆς ἄνθρωπος καὶ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης εἰς ἀνδρικὴν πράξιν τῇ δοθείσῃ σχολῇ κατεχρήσατο. Ποία ταῦτη; Καιρὸς ὑμῖν μετ' εὐφροσύνης ὑποδέξασθαι τὸ διήγημα.

10 Τῇ μωθευομένη μητρὶ τῶν θεῶν, ναὸς ἦν ἐπὶ τῆς μητροπόλεως Ἀμασειας, ὃν οἱ τότε πλανώμενοι, αὐτοῦ που περὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τῇ ματαιότητι κατεσκεύασαν. Τοῦτον ὁ γενναῖος ἐν τῷ τῆς δοθείσης ἀδείας καιρῷ ἐπιτηρήσας εὐκαιρον ὥραν καὶ αὖραν ἐπίφορον, ἐμπρήσας κατέφλεξεν, ἔργῳ τοῖς ἀλιτηρίοις δοὺς τὴν ἀπόκρισιν, ἣν πάντως ἀνέμενον μετὰ τὴν διάσκεψιν. Ἐπειδήλου δὲ τοῦ πράγματος ταχέως ἅπασι γενομένου (καὶ γὰρ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως φανερώτατον ἐξήφθη τὸ πῦρ), οὐκ ἐπεκρύψατο τὴν ἐγχείρησιν, οὐδὲ ἐσπούδασε τὸ λαθεῖν, ἀλλ' ἐνδηλος ἦν καὶ σφόδρα γε τῷ κατορθώματι γαυριῶν καὶ ὑπερχαίρων τῇ ταραχῇ τῶν ἀθέων, ἣν ἐταράττοντο, τῷ ναῷ περιαλοῦντες καὶ τῷ ζοάνῳ. Καὶ μέντοι κατεμηνύθη τοῖς ἄρχουσιν, ὡς αὐτουργήσας τὸν ἐμπρησμόν· καὶ πάλιν κριτήριον φοβερώτερον τοῦ προτέρου, ὥσπερ οὖν καὶ εἰκός, ἐπισυμβάντος τηλικούτου τοῦ παροξύναντος. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τὸν δικαστικὸν ἀνέβησαν θρόνον, Θεόδωρος δὲ εὐπαρρησίαστος ἐν τοῖς μέσοις ἄρχοντος θάρσος ἔχων ἐν τῇ στάσει τοῦ κρινομένου ἐρωτώμενος καὶ τῷ τάχει τῆς ὁμολογίας τὴν ἐρώτησιν ἐπικόπτων.

11 Ἐπειδὴ δὲ ἀκατάπληκτος ἦν καὶ πρὸς οὐδὲν ἐφείδετο τῶν ἀπειλουμένων δεινῶν, εἰς τούναντίον μετεβλήθησαν τρόπον, καὶ φιλανθρώπως διαλεγόμενοι, ἐπαγγελίαις ὑποσύρειν ἐπειρῶντο τὸν δίκαιον.

Τρέλα λοιπὸν ἀποκαλοῦσαν οἱ ἀνόητοι τῇ σωφροσύνῃ, καὶ ἔκσταση καὶ παραφορὰ τὴν εὐλάβεια, ὅπως ὅταν οἱ μεθυσμένοι κατηγοροῦν τοὺς νηφάλιους γιὰ τὸ δικό τους πάθος. Ἄλλὰ ἐκεῖνος ὁ εὐσεβὴς καὶ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης χρησιμοποίησε τὸν καιρὸ πού τοῦ δόθηκε γιὰ μιὰ πράξη ἀνδρείας. Ποιά εἶναι αὐτή; Εἶναι εὐκαιρία ν' ἀκούσετε μὲ χαρὰ τὴ διήγησή μου.

10 Ὑπῆρχε στὴν πρωτεύουσα Ἀμάσεια ἕνας ναὸς γιὰ τὴ λεγόμενη ἀπὸ τοὺς μύθους μητέρα τῶν θεῶν, τὸν ὁποῖο ἄνθρωποι, πού ζοῦσαν τότε στὴν πλάνη, εἶχαν καστασκευάσει κάπου ἐκεῖ στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ κινημένοι ἀπὸ τὴ μάταιη πίστη τους. Αὐτὸν τὸν ναὸ ὁ γενναῖος, παραφυλάγοντας τὴν κατάλληλη στιγμή στὸ διάστημα τῆς ἄδειας πού τοῦ εἶχαν δώσει καὶ μὲ βοηθητικὸ ἄνεμο, βάζει φωτιὰ καὶ τὸν καίει. Ἐδωσε ἔτσι ἔμπρακτα στοὺς ἀλιτῆριους τὴν ἀπάντηση, πού περίμεναν ὅπωςδῆποτε νὰ δώσει μετὰ ἀπὸ σκέψη. Τὸ πρᾶγμα φανερώθηκε γρήγορα σὲ ὄλους (γιατὶ οἱ φλόγες πετάχτηκαν σὲ κοινὴ θεὰ στὸ κέντρο τῆς πόλης), ἀλλὰ αὐτὸς δὲν ἔκρυψε τὴν πράξη του οὔτε προσπάθησε νὰ ξεφύγει. Ἀπειναντίας ἔδειχνε ὅτι θεωροῦσε μεγάλο τὸ κατόρθωμά του καὶ χαιρόταν ὑπερβολικὰ γιὰ τὴν ταραχὴ τῶν ἀθέων πού ἐνίωσαν μεγάλο πόνον γιὰ τὸ ναὸ καὶ τὸ ξόανον. Καταγγέλθηκε ὡστόσο στοὺς ἄρχοντες ὅτι ἦταν ὁ δράστης τοῦ ἔμπρησμοῦ. Γίνεται λοιπὸν πάλι δικαστήριον πιὸ φοβερὸ ἀπὸ τὸ πρῶτον, ὅπως καὶ ἦταν φυσικόν, ἀφοῦ εἶχε συμβεῖ τέτοιο γεγονός πού τοὺς ἐρέθισε. Ἀνέβηκαν αὐτοὶ στὶς θέσεις τῶν δικαστῶν, κι ὁ Θεόδωρος, γεμάτος θάρρος σὰ νὰ ἦταν ἐκεῖνος ὁ ἄρχοντας, δεχόταν τὶς ἐρωτήσεις στὴ θέση τοῦ κατηγορούμενου καὶ διέκοπτε τὴν ἐρώτησιν μὲ τὴν ταχύτητα τῆς ἀπάντησής του.

11 Ἐπειδὴ ἦταν ἄφοβος καὶ δὲν τρόμαζε μὲ κανένα ἀπὸ τὰ φοβερὰ πού τὸν ἀπειλοῦσαν, ἄλλαξαν τρόπο ἀπέναντί του καὶ μιλώντας του μαλακὰ προσπαθοῦσαν νὰ παρασύρουν τὸν δίκαιο μὲ ὑποσχέσεις, καὶ τοῦ ἔλεγαν·

- 5 'Καὶ γίνωσκε', φασίν, 'ὡς, εἰ βουληθείης εὐπειθῶς τὴν συμβουλὴν τὴν ἡμετέραν προσδέξασθαι, εὐθύς σε καταστήσομεν ἐξ ἀφανῶν γνώριμον, ἐξ ἀδόξων ἔντιμον, καὶ σοὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπαγγελλόμεθα τὴν ἀξίαν'.
- 10 Ὡς δε τοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξιώματος ἤκουσεν, ἐγγελάσας μακρὸν ὁ τρισμακάριος εἶπεν·
- Ἐγὼ καὶ τοὺς ἱερέας τῶν εἰδώλων ἀθλίους κρίνων καὶ ὡς ματαίας πράξεως ὑπηρέτας οἰκτεῖρω, τοὺς δὲ ἀρχιερέας ἐπὶ πλεῖον ἐλεῶ καὶ βδελύσσομαι· ἐπὶ γὰρ
- 15 τῶν χειρόνων, ὁ μείζων καὶ πρωτοτακτῶν ἀθλιώτερος· ὡς ἐν τοῖς ἀδίκοις, ὁ ἀδικώτερος· ὡς ἐν τοῖς φονεῦσιν, ὁ μᾶλλον ὠμός· ὡς ἐν τοῖς ἀκολάστοις, ὁ ἀσελγέστερος· καὶ διὰ τοῦτο ἐντεῦθεν ἤδη διὰ τῶν ὀλεθρίων ἐπαγγελιῶν καταβάλετε· λελήθατε γὰρ μοι, ὧ
- 20 οὔτοι, τὴν κορυφὴν τῶν κακῶν ὑποσχόμενοι· τῷ δὲ εὐσεβῶς καὶ ὀρθῶς ζῆν προαιρουμένῳ, «παραρριπτεῖσθαι καλὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μᾶλλον, ἢ οἰκεῖν ἐν σκηνώμασιν ἀμαρτωλῶν». Ἐγὼ καὶ τοὺς βασιλέας τούτους, ὧν τὸν ἄνομον συνεχῶς ὑπαναγινώσκετε νόμον, ἐλεῶ, ὅτι αὐταρκες ἐν ἀνθρώποις ἀξίωμα τὸ
- 25 κράτος τῆς βασιλείας ἔχοντες, τὴν τοῦ ἀρχιερέως ἐαυτοῖς προσηγορίαν ἀνέθεσαν καὶ τὴν πενθήρη καὶ σκοτεινὴν πορφύραν ἐκεῖθεν ἀπίσχονται, κατὰ μίμησιν τῶν κακοδαιμόνων ἀρχιερέων, ἀξιώματι φαιδρῶ σκυθρωπὸν περιφέροντες ἔνδυμα· ἔστι δὲ ὅτε καὶ
- 30 μιαρῶ βωμῶ πλησιάζοντες, ἀντὶ βασιλέων γίνονται μάγειροι, ὄρνεις θύοντες καὶ βοσκημάτων ἀθλίων σπλάγχνα διερευνώμενοι καὶ τῷ λύθρῳ τοῦ αἵματος, ὡς κρεωπῶλαί τινες, τὴν ἐσθῆτα μολύνοντες.

‘Νὰ ξέρεις ὅτι, ἂν θελήσεις νὰ δεχτεῖς φρόνιμα τὴ συμβουλή μας, ἀμέσως θὰ σὲ κάνομε ἀπὸ ἄγνωστο γνωστό, ἀπὸ ἀφανὴ γεμάτο τιμές. Καὶ σοῦ ὑποσχόμαστε τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης’.

“Ὅταν ἄκουσε γιὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης γέλασε παρατεταμένα ὁ τρισμακάριος καὶ εἶπε:

“Ἐγὼ θεωρῶ ἄθλιους τοὺς ἱερεῖς τῶν εἰδώλων καὶ τοὺς λυποῦμαι, γιὰ τὴν ὑπηρετοῦν μιὰ χαμένη ὑπόθεση, ἐνῶ τοὺς ἀρχιερεῖς τοὺς θεωρῶ πιὸ ἐλεεινοὺς καὶ τοὺς ἀποτροπιάζομαι περισσότερο, γιὰ τὴν ἀνάμεσα στοὺς κακοὺς πιὸ ἀξιολύπητος εἶναι ὁ χειρότερος καὶ ὁ πρῶτος στὴν τάξη. Τὸ ἴδιο καὶ ἀνάμεσα στοὺς ἀδικούς, ὁ ἀδικότερος καὶ στοὺς φονιάδες ὁ πιὸ σκληρὸς καὶ στοὺς ἀκόλαστους ὁ πιὸ ἀσελγής, καὶ γι’ αὐτὸ ἤδη ἀπὸ τώρα μὲ καταβάλετε μὲ τὶς ὀλέθριες ὑποσχέσεις σας. Γιὰ τὴν σᾶς διαφεύγει, κύριοι δικαστές, ὅτι μοῦ ὑπόσχεσθε τὸ πιὸ μεγάλο κακό. Γι’ αὐτὸν ὅμως ποὺ ἔχει διαλέξει νὰ ζεῖ μὲ τὸν ὀρθὸ βίον τῆς εὐσέβειας «εἶναι καλύτερο νὰ εἶναι παρατεταγμένος μέσα στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, παρὰ νὰ κατοικεῖ σὲ κατοικίαις ἀμαρτωλῶν»². Ἐγὼ λυποῦμαι καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλιάδες, ποὺ συνεχῶς διαβάζετε τὸν ἀδικο νόμο τους, ἐπειδὴ, ἐνῶ ἔχουν ἱκανοποιητικὸ ἀξίωμα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἐξουσία τοῦ βασιλιᾶ, πῆραν τὴν προσηγορία τοῦ ἀρχιερέα καὶ γι’ αὐτὸ ντύνονται τὴν πένθιμη καὶ σκοτεινὴ πορφύρα καί, ἀντιγράφοντας τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν κακῶν δαιμόνων, περιφέρονται μὲ ἀξίωμα χαρᾶς ἕνα σκυθρωπὸ φόρεμα. Κάποτε πλησιάζουν καὶ σὲ μιὰρὸ βωμὸ κι ἀντὶ βασιλιάδες γίνονται μάγειροι ποὺ θυσιάζουν πουλιὰ κι ἐξετάζουν σπλάχνα ἄθλιων ζώων καὶ σὰν κάποιιοι κρεωπῶλες μολύνουν μὲ αἵματα τὸ φόρεμά τους’.

2. Ψαλμ. 83,11.

12 Μετὰ ταύτας τὰς φωνὰς τοῦ δικαίου, οὐκέτι οὐδὲ τὴν πλα-
 στήν φιλανθρωπίαν καὶ ἐσχηματισμένην οἱ ἄρχοντες ἐπεδεί-
 κνυντο, ἀλλὰ καὶ ἀσεβέστατον πρὸς τοὺς θεοὺς καλοῦντες, καὶ
 ἔτι τῶν βασιλέων ὑβριστὴν καὶ βλάσφημον, πρῶτον μὲν ἐπὶ
 5 τοῦ βασανιστηρίου ζύλου κρεμάσαντες, τὸ σῶμα κατέζαινον· ὁ
 δέ, τῶν δημίων σφοδρῶς ἐνεργούντων, καρτερὸς ἦν καὶ ἀνέν-
 δοτος καὶ στίχον ἐκ τῆς Ψαλμωδίας ταῖς βασάνοις ἐπῆδεν· «εὐ-
 λογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ παντὸς ἡ ἀίνεσις αὐτοῦ
 ἐν τῷ στόματί μου». Καὶ οἱ μὲν τῶν σαρκῶν ἀπέξεον, ὁ δὲ
 10 ἔψαλλεν, ὡς ἄλλου τινὸς ὑφισταμένου τὴν τιμωρίαν. Διεδέξατο
 τὴν κόλασιν ταύτην τὸ δεσμωτήριον, καὶ πάλιν ἐκεῖ θαῦμα ἐτε-
 λεῖτο περὶ τὸν ἅγιον, καὶ νύκτωρ φωνὴν πλήθους ψαλλόντων
 ἠκούετο, καὶ λαμπάδων ἐπιφαινουσῶν, ὡς ἐν παννυχίδι αὐγὴ
 ἑώρατο τοῖς ἔξωθεν, ὡς καὶ τὸν δεσμοφύλακα πρὸς τὴν παρά-
 15 δοξον ὄψιν καὶ ἀκοὴν ταραχθέντα, εἰσπηδῆσαι εἰς τὸν οἰκίσκον
 καὶ μηδένα εὐρεῖν πλην τοῦ μάρτυρος ἡσυχάζοντος, καὶ τῶν
 ἄλλων δεσμωτῶν καθευδόντων.

13 Ἐπειδὴ δὲ πολλῶν γινομένων ἠκμαζε πρὸς τὴν ὁμολογίαν
 καὶ τὴν εὐσέβειαν, ἦλθεν ἐπ' αὐτὸν ἡ κατακρίνουσα ψῆφος, καὶ
 πυρὶ τελειωθῆναι κελευσθεῖς, αὐτὸν μὲν ἀπῆλθε τὴν καλὴν καὶ
 μακαρίαν πρὸς Θεὸν πορείαν, ἡμῖν δὲ τὴν μνήμην τοῦ ἀγῶνος
 5 διδασκάλιον κατέλιπε, λαοὺς ἀθροίζων, Ἐκκλησίαν παιδεύων,
 δαίμονας ἀπελαύνων, ἀγγέλους εἰρηνικοὺς κατάγων, ζητῶν
 ὑπὲρ ἡμῶν παρὰ Θεοῦ τὰ συμφέροντα, ἰατρεῖον νόσων ποικί-
 λων τὸν τόπον τοῦτον ἀπεργασάμενος, λιμένα τῶν χειμαζομέ-
 νων ταῖς θλίψεσι, πενήτων εὐθηνουμένων ταμιεῖον, ὁδοιπόρων
 10 ἀνεκτὸν καταγῶγιον, πανήγυριν τῶν ἑορταζόντων ἄληκτον. Εἰ

12 Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ δικαίου δὲν ἔδειχναν πιά οἱ ἄρχοντες οὔτε τὴν πλαστή καὶ ὑποκριτικὴ φιλανθρωπία, ἀλλὰ καλώντας τον καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀσεβέστατο κι ἀκόμα ὑβριστὴ τῶν βασιλέων καὶ βλάσφημο, ἀφοῦ πρῶτα τὸν κρέμασαν στὸ ξύλο τοῦ βασανισμοῦ, ξέσκιζαν τὸ σῶμα του. Ἐκεῖνος ὁμως, ἂν καὶ οἱ δῆμιοι τοῦ φέρνονταν σκληρά, ἦταν σταθερὸς κι ἀνυποχώρητος κι ἔψαλλε ἓνα στίχο ἀπὸ τοὺς ψαλμοὺς γιὰ τὰ βασανιστήριά του· «θὰ εὐλογῆσω τὸν Κύριο σὲ κάθε περίσταση, πάντοτε τὰ χεῖλη μου θὰ προφέρουν ὕμνο πρὸς αὐτόν»³. Ἐκεῖνοι κομμάτιαζαν τὶς σάρκες του κι αὐτὸς ἔψαλλε, σὰ νὰ ὑπέμενε τὴν τιμωρία κάποιος ἄλλος. Τὴν τιμωρία αὐτὴν τὴν διαδέχτηκε τὸ δεσμοκτήριο. Κι ἐκεῖ πάλι γίνεται ἓνα θαῦμα γύρω ἀπὸ τὸν ἅγιο· μέσα στὴ νύχτα ἀκουγόταν φωνὴ ἀπὸ πλῆθος ἀνθρώπων ποὺ ἔψαλλαν καὶ ἔβλεπαν οἱ ἀπέξω σὰν λάμψη ἀπὸ παννυχίδα λαμπάδες ποὺ ἐφεγγαν, ὥστε ὁ δεσμοφύλακας ἀνησύχησε ἀπὸ τὸ παράδοξο θέαμα καὶ ἄκουσμα κι ὄρμησε μέσα στὸ σπιτάκι, ὅπου δὲ βρῆκε κανένα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μάρτυρα ποὺ ἠσύχαζε καὶ τοὺς ἄλλους φυλακισμένους ποὺ κοιμοῦνταν.

13 Ἐπειδὴ ὁμως, ἂν καὶ τοῦ ἔκαναν πολλὰ, κρατοῦσε σταθερὰ τὴν ὁμολογία καὶ τὴν πίστη του, βγῆκε γι' αὐτὸν ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφαση καὶ δόθηκε διαταγὴ νὰ θανατωθεῖ στὴν πυρά. Κι αὐτὸς βέβαια βάδισε τὴν τιμητικὴ καὶ μακάρια πορεία πρὸς τὸ Θεό, σ' ἐμᾶς ὁμως ἄφησε ὡς δίδαγμα τὴ μνήμη τῶν ἀγῶνων του, συναθροίζοντας τὸν κόσμο, παιδεύοντας τὴν ἐκκλησία, ἀπομακρύνοντας τοὺς δαίμονες, κατεβάζοντας εἰρηνικοὺς τοὺς ἀγγέλους, ζητώντας γιὰ χάρη μας ἀπὸ τὸ Θεὸ ὅ,τι εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον μας καὶ ἠνέδειξε τὸν τόπο τοῦτο σὲ ἰατρεῖο γιὰ κάθε νόσο, λιμάνι γιὰ ὄσους τοὺς χτυπᾷ ἢ τρικυμία τῶν θλίψεων, ταμεῖο ποὺ πλουτίζει τοὺς φτωχοὺς, πανδοχεῖο γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῶν ὁδοιπόρων, ἀτελείωτο πανη-

3. Ψαλμ. 33,1.

γὰρ καὶ ἐνιαυσιαίοις ἑορταῖς τὴν ἡμέραν ταύτην τελοῦμεν, ἀλλ' οὐδέποτε λήγει τῶν κατὰ σπουδὴν ἀφικνουμένων τὸ πλῆθος, τῶν μυρμῆκων δὲ σώζει τὴν ὁμοιότητα ἢ ἐπὶ τάδε φέρουσα λεωφόρος, τῶν μὲν ἀνιόντων, τῶν δὲ ὑποχωρούντων τοῖς ἐρχο-
15 μένοις.

14 Ἡμεῖς μὲν οὖν, ὦ μακάριε, τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ κύκλον κατα-
λαβόντες φιλανθρωπία τοῦ κτίσαντος, ἠθροίσασμέν σοι τὴν πα-
νήγυριν, τὸν ἱερὸν τῶν φιλομαρτύρων σύλλογον, τὸν τε κοινὸν
προσκυνοῦντες Δεσπότην, καὶ τὴν ἐπινίκιον πληρώσαντες τῶν
5 σῶν ἀγώνων ὑπόμνησιν· σὺ δέ, δεῦρο δὴ πρὸς ἡμᾶς, ὅπου ποτ'
ἂν ἦς, τῆς ἑορτῆς ἔφορος (καλέσαντα γὰρ σε ἀντικαλοῦμεν)· καὶ
εἴτε τῷ ὑψηλῷ αἰθέριον διαιτᾶ, εἴτε τινὰ ἐπουράνιον ἀψίδα πε-
ριπολεῖς, ἢ χοροῖς ἀγγέλων συντεταγμένος τῷ Δεσπότη παρέ-
στηκας, ἢ μετὰ δυνάμεων καὶ ἐξουσιῶν, ὡς δοῦλος πιστὸς
10 προσκυνεῖς, μικρὸν τὸ αὐτόθι παραιτησάμενος, ἦκε πρὸς τοὺς
τιμῶντάς σε ἀόρατος φίλος· ἰστόρησον τὰ τελούμενα, ἵνα τὴν
εἰς Θεὸν εὐχαριστίαν διπλασιάσης, τὸν ἀντὶ πάθους ἐνὸς καὶ
μῆδος εὐσεβοῦς ὁμολογίας, τοσαύτας σοι τὰς ἀμοιβὰς χαρισάμε-
νον, εὐφρανθείης δὲ τῷ αἵματι καὶ τῇ τοῦ πυρὸς ἀλγηδόνι.
15 Ὅσους γὰρ εἶχες τότε λαοὺς τῆς τιμωρίας θεατάς, τοσοῦτους
νῦν τῆς τιμῆς ἔχεις ὑπηρέτας. Χρῆζομεν πολλῶν εὐεργεσιῶν·
πρέσβευσον ὑπὲρ τῆς πατρίδος πρὸς τὸν κοινὸν βασιλέα· πα-
τρὶς γὰρ μάρτυρος, τοῦ πάθους ἢ χώρα, πολῖται δὲ καὶ συγγε-
νεῖς, οἱ περιστείλαντες καὶ ἔχοντες καὶ τιμῶντες.

15 Ὑφορώμεθα θλίψεις, προσδοκῶμεν κινδύνους, οὐ μακρὰν
οἱ ἀλιτήριοι Σκῦθαι τὸν καθ' ἡμῶν ὠδίνοντες πόλεμον· ὡς
στρατιώτης ὑπερμάχησον, ὡς μάρτυς ὑπὲρ τῶν ὁμοδούλων
χρῆσαι τῇ παρρησίᾳ. Εἰ καὶ ὑπερέβης τὸν βίον, ἀλλ' οἶδας τὰ
5 πάθη καὶ τὰς χρείας τῆς ἀνθρωπότητος· αἴτησον εἰρήνην, ἵνα αἱ

γύρι τῶν ἑορταστῶν. Γιατί, ἂν καὶ τιμοῦμε τὴν ἡμέρα αὐτὴ μὲ ἐτήσιες ἑορτές, ποτὲ δὲ σταματᾷ ὡστόσο τὸ πλῆθος ἐκείνων ποὺ ἔρχονται μὲ πόθο καὶ ἡ λεωφόρος ποὺ φέρνει ἐδῶ μοιάζει μὲ δρόμο μυρμηγκιῶν, ποὺ ἄλλα ἀνεβαίνουν κι ἄλλα ἀποχωροῦν γιὰ χάρη ἐκείνων ποὺ ἔρχονται.

- 14 Ἐμεῖς λοιπόν, ὦ μακάριε, ποὺ ἡ φιλανθρωπία τοῦ δημιουργοῦ ἐπέτρεψε νὰ συμπληρώσομε τὸν κύκλο τοῦ χρόνου, σοῦ κάναμε αὐτὴ τὴν πανηγυρικὴ συνάθροιση, τὴν ἱερὴ σύναξη τῶν φίλων τῶν μαρτύρων καὶ τὸν κοινὸ Κύριό μας προσκυνώντας καὶ ἐκπληρώνοντας τὴν ἐπινίκια ὑπενθύμιση τῶν ἀγώνων σου. Ἐσὺ πάλι ἔλα σ' ἐμᾶς, ὅπου κι ἂν εἶσαι, ἔφορος τῆς ἑορτῆς μας (μᾶς κάλεσες καὶ σ' ἀντιπροσκαλοῦμε) καὶ εἴτε ζεῖς ψηλὰ στὸν αἰθέρα εἴτε περιπολεῖς σὲ κάποια οὐράνια ἀψίδα ἢ στέκεσαι κοντὰ στὸν Κύριο ἀνάμεσα στοὺς χορούς τῶν ἀγγέλων ἢ τὸν λατρεύεις μαζί μὲ τὶς δυνάμεις καὶ τὶς ἐξουσίες σὰν δοῦλος του πιστός, ἄφησε γιὰ λίγο τὰ ἔργα σου αὐτὰ κι ἔλα φίλος ἀόρατος σ' αὐτοὺς ποὺ σὲ ὑμνοῦν. Διηγῆσου μας ὅσα τελοῦνται, γιὰ νὰ διπλασιάσεις τὶς εὐχαριστίες μας στὸ Θεὸ ποὺ γιὰ ἓνα μαρτύριό σου καὶ μιὰ εὐσεβῆ ὁμολογία σοῦ χάρισε τόσες ἀμοιβές. Θὰ χαρεῖς γιὰ τὸ αἷμα ποὺ ἔχυσες καὶ γιὰ τὸν πόνο ἀπὸ τὴ φωτιά. Ὅσο κόσμος εἶχες τότε θεατὴ τῆς τιμωρίας σου, τόσους ὑπηρέτες ἔχεις τώρα νὰ σοῦ προσφέρουν τιμές. Ἐχομε ἀνάγκη ἀπὸ πολλὰς εὐεργεσίες. Γίνου πρεσβευτὴς τῆς πατρίδας σου πρὸς τὸ κοινὸ βασιλιά μας· πατρίδα τοῦ μάρτυρα εἶναι ὁ τόπος τοῦ μαρτυρίου του, πολίτες καὶ συγγενεῖς του ἐκεῖνοι ποὺ τὸν στόλισαν νεκρὸ κι ἔχουν τὸ λείψανό του καὶ τὸν τιμοῦν.

- 15 Ὑποπτευόμαστε θλίψεις, προσδοκοῦμε κινδύνους, δὲν εἶναι μακριὰ οἱ ἀλιτήριοι Σκύθες ποὺ κυοφοροῦν τὸν ἐναντίον μας πόλεμο. Ὑπερασπίσου μας σὰν στρατιώτης ποὺ εἶσαι, χρησιμοποίησε τὴν παρρησία σου γιὰ χάρη τῶν ὁμοδοῦλων σου σὰν μάρτυρας. Καὶ ἂν καὶ ἔχεις ὑπερβεῖ τὸ βίό αὐτόν,

πανηγύρεις αὐται μὴ λήξωσιν, ἵνα μὴ κωμάσῃ κατὰ ναῶν ἢ θυ-
 σιαστηρίων λυσσῶν καὶ ἄθεσμος βάρβαρος, ἵνα μὴ πατήσῃ τὰ
 ἅγια βέβηλος. Ἡμεῖς γὰρ καὶ ὑπὲρ ὧν ἀπαθεῖς ἐφυλάχθημεν,
 σοὶ λογιζόμεθα τὴν εὐεργεσίαν, αἰτοῦμεν δὲ καὶ τοῦ μέλλοντος
 10 τὴν ἀσφάλειαν. Ἄν χρεία γένηται καὶ πλείονος δυσωπίας,
 ἄθροισον τὸν χορὸν τῶν σῶν ἀδελφῶν τῶν μαρτύρων, καὶ
 μετὰ πάντων δεήθητι· πολλῶν δικαίων εὐχαί, λαῶν καὶ δήμων
 ἀμαρτίας λυσάτωσαν· ὑπόμνησον Πέτρον, διέγειρον Παῦλον,
 Ἰωάννην ὁμοίως τὸν Θεολόγον καὶ φιλούμενον μαθητὴν, ἔν'
 15 ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν ἃς συνεστήσαντο μεριμνήσωσιν, ὑπὲρ
 ὧν τὰς ἀλύσεις ἐφόρεσαν, ὑπὲρ ὧν τοὺς κινδύνους καὶ τοὺς θα-
 νάτους ἤνεγκαν· μὴ εἰδωλολατρία ἄρῃ καθ' ἡμῶν κεφαλὴν, μὴ
 αἰρέσεις ὡς ἄκανθοι τῷ ἀμπελῶνι ὑποβλαστήσωσι, μὴ ζιζάνιον
 ἐγερθὲν πνίξῃ τὸν σῖτον· μὴ τις πέτρα γένηται καθ' ἡμῶν λει-
 20 πομένη τῆς πιότητος τῆς ἀληθινῆς δρόσου καὶ ἄριζον ἀποδείξῃ
 τῆς εὐκαρπίας τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τῆς σῆς
 πρεσβείας καὶ τῶν σὺν σοί, θαυμαστέ, καὶ ὑπερλάμπον ἐν τοῖς
 μάρτυσι λήϊον ἀποδειχθεῖ τὸ τῶν Χριστιανῶν πολίτευμα μέχρι
 τέλους μένον, ἐν τῇ λιπαρᾷ καὶ εὐκάρπῳ τῆς ἐν Χριστῷ πίστε-
 25 ως ἀρούρα ἀεὶ καρποφοροῦν τὴν αἰώνιον ζωὴν, τὴν ἐν Χριστῷ
 Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἀγίῳ Πνεύ-
 ματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰώνων. Ἀμήν.

γνωρίζεις ὡστόσο τὰ πάθη καὶ τὶς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων. Ζήτησε νὰ ἐπικρατήσῃ εἰρήνη, γιὰ νὰ μὴν τελειώσουν αὐτὲς οἱ πανηγυρικὲς συνάξεις, γιὰ νὰ μὴν ὀρμήσῃ θριαμβευτὴς ὁ βάρβαρος κατὰ τῶν ναῶν ἢ τῶν θυσιαστηρίων λυσσασμένος καὶ παράνομος, γιὰ νὰ μὴν πατήσῃ ὁ βέβηλος τὰ ἅγια. Ἐμεῖς ἀποδίδομε σ' ἐσένα τὴν εὐεργεσία καὶ γιὰ ὅσα φυλαχτήκαμε ἀνεπηρέαστοι σοῦ ζητοῦμε καὶ τὴν ἀσφάλειά μας στὸ μέλλον. Ἄν χρειαστεῖ περισσότερη παράκληση, συνάθροισε τὸ χορὸ τῶν ἀδελφῶν σου μαρτύρων καὶ παρακάλεσε μαζὶ μὲ ὄλους αὐτούς. Οἱ εὐχὲς πολλῶν δικαίων ἄς σβήσουν τὶς ἁμαρτίες κόσμου καὶ λαοῦ. Ὑπενθύμισε στὸν Πέτρο, ξεσήκωσε τὸν Παῦλο, ἐπίσης καὶ τὸν Ἰωάννη τὸ Θεολόγο καὶ ἀγαπημένο μαθητὴ γιὰ νὰ φροντίσουν γιὰ τὶς Ἐκκλησίες ποὺ ἴδρυσαν καὶ ποὺ γιὰ χάρη τους φόρεσαν τὶς ἀλυσίδες, γιὰ τὶς ὁποῖες ὑπέμειναν τοὺς κινδύνους καὶ τὸ θάνατο, ὥστε νὰ μὴ σηκώσει ἡ εἰδωλολατρία κεφάλι ἐναντίον μας, νὰ μὴ βλαστήσουν λαθραῖα οἱ αἰρέσεις ὅπως τὰ ἀγκάθια στὸν ἀμπελώνα, νὰ μὴ μεγαλώσουν τὰ ζιζάνια καὶ πνίξουν τὸ σιτάρι, νὰ μὴ πετρώσει τὸ ἔδαφος στερημένο ἀπὸ τὴν ἰκμάδα τῆς ἀληθινῆς δροσιᾶς καὶ ἀποδείξει δίχως ρίζες τὴ δύναμη καρποφορίας τοῦ λόγου. Ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη τῆς πρεσβείας τῆς δικῆς σου καὶ ὅσων εἶστε μαζὶ, θαυμαστὲ καὶ ὑπέρλαμπρε μάρτυρα μέσα στοὺς μάρτυρες, ν' ἀποδειχτεῖ τὸ πολίτευμα τῶν Χριστιανῶν φυτεία ποὺ παραμένει μέχρι τὸ τέλος μέσα στὸ παχὺ καὶ γόνιμο χωράφι τῆς πίστεως στὸ Χριστὸ, καρποφορώντας πάντοτε τὴν αἰώνια ζωὴ μὲ τὴ δύναμη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμη καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΠΙΤΑΦΙΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ

ΙΔΙΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΑΙΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ

1 Καλὴν ἐπέθηκεν ὁ Θεὸς τὴν τάξιν ταῖς ἐτησίοις ταύταις
ἡμῶν ἑορταῖς, ὡς διὰ τινος τεταγμένης ἀκολουθίας κατὰ τὰς
ἡμέρας ταύτας ἤδη τε ἡγάγομεν, καὶ πάλιν ἄγομεν. Ἡ δὲ τάξις
ἡμῖν ἐστὶ τῶν πνευματικῶν πανηγύρεων, ἣν καὶ ὁ μέγας Παῦ-
5 λος ἐδίδαξεν, ἄνωθεν τῶν τοιοῦτων τὴν γνῶσιν ἔχων. Φησὶ
γὰρ ἐκεῖνος, ἐν πρώτοις μὲν τοὺς ἀποστόλους τε καὶ τοὺς προ-
φήτας τετάχθαι, μετ' ἐκείνους δὲ τοὺς ποιμένας καὶ διδασκά-
λους. Συμβαίνει τοίνυν τῇ ἀποστολικῇ ταύτῃ ἀκολουθίᾳ ἡ τάξις
τῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ πανηγύρεων. Ἡ γὰρ ἐπὶ τῇ θεοφανείᾳ τοῦ μο-
10 νογενοῦς Υἱοῦ χάρις, ἡ διὰ τῆς ἐκ Παρθένου γεννήσεως ἀναδει-
χθεῖσα τῷ κόσμῳ, οὐχ ἀπλῶς ἐστὶν ἁγία πανήγυρις, ἀλλ' ἁγία
ἀγίων' καὶ 'πανήγυρις πανηγύρεων'. Οὐκοῦν τὰς μετ' αὐτὴν
ἀριθμήσωμεν.

2 Πρῶτον ἡμῖν ἀπόστολοί τε καὶ προφῆται τῆς πνευματικῆς
χοροστασίας κατήρξαντο. Τὰ δύο γὰρ πάντως περὶ τοὺς αὐτοὺς
ἐστὶ χαρίσματα, τὸ τε ἀποστολικὸν πνεῦμα, καὶ τὸ τῆς προφη-
τείας. Εἰσὶ δὲ οὗτοι, Στέφανος, Πέτρος, Ἰάκωβος, Ἰωάννης,
5 Παῦλος· εἶτα μετὰ τούτους, φυλάξας τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, ἐξάρχει
τῆς παρουσίας ἡμῖν πανηγύρεως ὁ ποιμὴν καὶ διδάσκαλος. Τίς
οὗτος; Εἶπω τὸ ὄνομα, ἢ ἀρκεῖ ἡ χάρις ἀντὶ τοῦ ὀνόματος δεῖ-
ξαι τὸν ἄνδρα; Διδάσκαλον γὰρ καὶ ποιμένα μετὰ τοὺς ἀποστό-

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΣΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟ ΤΟΥ ΜΕΓΑΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

1 Καλή έβαλε ο Θεός τάξη γι' αυτές τις ετήσιες γιορτές μας, που με κάποια όρισμένη ακολουθία ήδη εορτάσαμε τις ημέρες αυτές και πάλι εορτάζουμε. Πρόκειται για την τάξη των πνευματικῶν συναθροίσεων, που μᾶς δίδαξε και ο μέγας Παῦλος, έχοντας τή γνώση γι' αὐτά ἀπό τόν οὐρανόν. Γιατί λέει ἐκεῖνος, ὅτι πρῶτοι στή σειρά ἔχουν ταχθεῖ οἱ προφηῆτες κι ἔπειτα οἱ ποιμένες και διδάσκαλοι¹. Ἡ σειρά λοιπόν τῶν πανηγύρεων τοῦ χρόνου συμφωνεῖ μέ τήν ἀποστολική σειρά, ἀλλά τήν πρώτη ὁμως δέν τήν συναριθμῶ μαζί μέ τις ἄλλες. Γιατί ἡ χάρη, που ἦρθε στόν κόσμον κατὰ τή φανέρωση τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ μέ τή γέννησή του ἀπό τήν Παρθένο, δέν εἶναι μιὰ ἀπλή ἀγία πανήγυρη, ἀλλά 'ἀγία ἀγίων' και 'πανήγυρις πανηγύρεων'. Ἄς ἀριθμήσομε λοιπόν τις ἔπειτα ἀπό αὐτήν.

2 Ἄρχή στήν πνευματική χοροστασία ἔκαναν γιά μᾶς οἱ ἀπόστολοι και οἱ προφηῆτες. Γιατί ὅπωςδήποτε σ' αὐτούς ἀνήκουν τά δύο χαρίσματα, τὸ ἀποστολικὸ πνεῦμα και τὸ προφητικόν. Και αὐτοὶ εἶναι ὁ Στέφανος, ὁ Πέτρος, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰωάννης, ὁ Παῦλος. Ἐπειτα ἀπό αὐτούς, φυλάγοντας τή σειρά του, ἐξάρχων αὐτῆς τῆς πανηγυριῆς εἶναι ὁ ποιμένας και δάσκαλος. Ποιός εἶναι αὐτός; Νά πῶ τὸ ὄνομά του ἢ φτάνει ἀντί τοῦ ὀνόματος ἡ χάρη νά φανερώσει τόν ἄνδρα;

1. Κορ. 12,28.

λους ἀκούσας, ἐνόησας πάντως τὸν μετὰ τοὺς ἀποστόλους ποι-
 10 μένα τε καὶ διδάσκαλον· τοῦτον λέγω, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς,
 τὸν ὑψηλὸν βίῳ τε καὶ λόγῳ Βασίλειον, τὸν ἀστεῖον τῷ Θεῷ
 ἐκ γεννήσεως, τὸν τοῖς ἤθεσι πολὺν ἐκ νεότητος, τὸν παιδευ-
 θέντα μὲν κατὰ Μωϋσέα πάσῃ σοφίᾳ τῶν ἔξωθεν λόγων, τοῖς
 15 τραφέντα καὶ συναυξηθέντα καὶ συνακμάσαντα· ὅθεν διδάσκων
 πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ τῇ θείᾳ τε καὶ τῇ ἔξωθεν, οἷόν
 τις ἀριστεὺς περιδέξιος δι' ἑκατέρας παιδεύσεως τοῖς ἀντιτε-
 ταγμένοις ἑαυτὸν ἀνθοπλίζων, ὑπεραίρει δι' ἀμφοτέρων τοὺς
 προσπαλαίοντας, ὑπερέχων ἐν ἑκατέρῳ τοὺς ἐν θατέρῳ τινὰ
 20 κατὰ τῆς ἀληθείας ἰσχὴν ἔχειν νομίζοντας, τοὺς μὲν ἐκ τῆς αἰρέ-
 σεως τὰς Γραφὰς προβαλλομένους, ταῖς Γραφαῖς ἀνατρέπων,
 Ἑλληνας δὲ διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν συμποδίζων παιδεύσεως. Ἡ
 δὲ κατὰ τῶν ἀντιπάλων νίκη οὐ πτώσιν ἐποίει τῶν ἡττημένων,
 ἀλλ' ἀνάστασιν. Οἱ γὰρ ἡττώμενοι τῆς ἀληθείας, νικηταὶ καὶ
 25 στεφανῖται κατὰ τῆς πλάνης καὶ τοῦ ψεύδους ἐγίνοντο.

3 Τοῦτον οὖν ἔχομεν καὶ ἡμεῖς νῦν τὸν διατιθέντα ἡμῖν τὴν
 παροῦσαν πανήγυριν, τὸν γνήσιον ὑποφήτην τοῦ Πνεύματος,
 τὸν γενναῖον τοῦ Χριστοῦ στρατιώτην, τὸν μεγαλόφωνον κήρυ-
 κα τοῦ σωτηρίου κηρύγματος, τὸν ἀγωνιστὴν τε καὶ πρόμαχον
 5 τῆς ὑπὲρ Χριστοῦ παρρησίας, ᾧ τὰ δευτέρα μετὰ τοὺς ἀποστό-
 λους ὁ χρόνος δίδωσι μόνον. Εἰ γὰρ κατὰ τὸν αὐτὸν τῷ Παύλῳ
 χρόνον μετέσχεν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου Βασίλειος, οὕτως ἂν
 πάντως συνεγράφη τῷ Παύλῳ ὡς Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος·
 καὶ ὅτι οὐκ ἔξω τῆς ἀληθείας στοχάζομαι, οὕτως τὸν λόγον
 10 κατανοήσωμεν· Παρείσθω τὸ προτερεύειν τοὺς ἀγίους τῷ

Γιατί όταν ἄκουσες ‘διδάσκαλο καὶ ποιμένα’, κατάλαβες ὅπωςδὴποτε τὸν μετὰ τοὺς ἀποστόλους ποιμένα καὶ δάσκαλο, αὐτὸν λέγω, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, τὸν ὑπέροχο στὸ βίο καὶ στὸ λόγο Βασίλειο, τὸν ἀγαπητὸ στὸ Θεὸ ἀπὸ τῆς γέννησής του, ποῦ ἦταν γέροντας ἀπὸ τῆ νεότητά του, αὐτὸν ποῦ παιδεύτηκε βέβαια, ὅπως ὁ Μωυσῆς², μὲ κάθε ἐξωτερικὴ σοφία, ἐνῶ μὲ τὰ ἱερὰ γράμματα ἀπὸ βρέφος ποῦ ἦταν ὡς τὸ τέλος τοῦ ἀναστράφηκε μ’ αὐτὰ καὶ μεγάλωσε καὶ ἔφτασε στὴν ἀκμὴ του. Γι’ αὐτὸ διδάσκοντας κάθε ἄνθρωπο μὲ ὅλη τὴν ἐξωτερικὴ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ σοφία, σὰν ἓνας πρωταθλητῆς ἐπιδεξιότητος ἐξοπλίζοντας τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὴ διπλὴ αὐτὴ μὀρφωση ἐναντίον τῶν ἀντιθέτων, ὑπερφαλαγγίζει καὶ μὲ τίς δύο τοὺς ἀντιπάλους του, ὑπερέχοντας καὶ στίς δύο ἀπὸ ὄσους νόμιζαν πῶς εἶχαν κάποια δύναμη κατὰ τῆς ἀλήθειας: τοὺς αἰρετικούς ποῦ πρόβαλλαν τὴ Γραφή τοὺς ἀνέτρεπε μὲ τίς Γραφές, στοὺς Ἕλληνες προκαλοῦσε σύγχυση μὲ τὴν ἴδια τους τὴν παιδεία. Ἡ νίκη ὁμως κατὰ τῶν ἀντιπάλων δὲν προκαλοῦσε πτώση τῶν ἠττημένων, ἀλλὰ ἀνάστασις αὐτῶν. Οἱ νικημένοι ἀπὸ τὴν ἀλήθεια γίνονταν νικητὲς στεφανηφόροι κατὰ τῆς πλάνης καὶ τοῦ ψεύδους.

- 3 Αὐτὸν λοιπὸν ἔχομε τώρα κι ἐμεῖς ποῦ ἔκανε γιὰ μᾶς αὐτὴ τὴν ἑορτῆ, τὸν γνήσιο ἐξηγητὴ τοῦ Πνεύματος, τὸν γενναῖο στρατιῶτη τοῦ Χριστοῦ, τὸν μεγαλόφωνο κήρυκα τοῦ κηρύγματος τῆς σωτηρίας, τὸν ἀγωνιστὴ καὶ πρόμαχο τῆς παρρησίας στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Σ’ αὐτὸν ὁ χρόνος δίνει τὰ δευτερεῖα μετὰ τοὺς ἀποστόλους μόνο. Ἐὰν ὁ Βασίλειος ζοῦσε τὴν ἴδια ἐποχὴ μὲ τὸν Παῦλο, θὰ γραφόταν τὸ ὄνομά του μαζὶ μὲ τὸν Παῦλο, ὅπως ὁ Σιλουανὸς καὶ ὁ Τιμόθεος. Καὶ ὅτι τὸ συμπέρασμά μου δὲν εἶναι ἐξω ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ὡς κάνω τὸν ἐξῆς συλλογισμό. Ἐὰς ἀφήσομε τὸ

χρόνω. Ἡ γὰρ τοῦ χρόνου φύσις ἐν τῷ παρωχηκότι καὶ τῷ μέλλοντι, πρὸς ἀρετὴν τε καὶ κακίαν ὁμοίως ἔχει, οὔτε τοῦτο οὔσα, οὔτε τὸ ἕτερον· ἐν γὰρ προαιρέσει τὸ ἀγαθόν, οὐκ ἐν χρόνω. Ἄλλ' ἐξεταζέσθω πρὸς τὴν πίστιν ἢ πίστις, καὶ πρὸς
 15 τὸν λόγον ὁ λόγος· εὐρήσει γὰρ ὁ γε δικαίως ἐκ παραλλήλου ἀντεξετάζων τὰ θαύματα μίαν ἐπ' ἀμφοτέρων τὴν χάριν ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος ἐγγινομένην ἐν ἑκατέρῳ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως. Εἰ δὲ προήκει τῷ χρόνῳ Παῦλος, καὶ πολλαῖς ὕστερον γενεαῖς ἀνεδείχθη Βασίλειος, τῆς θείας ὑπὲρ τῶν ἀν-
 20 θρώπων οἰκονομίας λέγεις τὸ ἔργον, οὐκ ἀπόδειξιν τῆς κατ' ἀρετὴν ἐλαττώσεως· ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς τοῦ Ἀβραὰμ πολλοῖς χρόνοις μεταγενέστερος, καὶ Σαμουὴλ Μωϋσέως, καὶ τούτου Ἡλίας, κάκεινου ὁ μέγας Ἰωάννης, καὶ μετὰ Ἰωάννην Παῦλος, καὶ μετὰ τοῦτον Βασίλειος.

4 Ὡσπερ οὖν ἐν τοῖς προάγουσιν οὐδὲν ὁ χρόνος δευτερεύων εἰς τὴν κατὰ Θεὸν δόξαν τοὺς ἀγίους ἠλάττωσεν, οὕτω καὶ νῦν ἐν τῷ τῆς ἀρετῆς λόγῳ σιωπάσθω τὰ πρεσβεῖα τοῦ χρόνου. Τὸ γὰρ τοιοῦτον, καθὼς ἔφαμεν, τῆς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων τοῦ
 5 Θεοῦ προμηθείας τὴν ἀπόδειξιν ἔχει. Ὁ γὰρ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, καθὼς φησιν ὁ προφήτης, καὶ τὴν συνδιεξιούσαν ταῖς ἀνθρωπίναις γενεαῖς τοῦ διαβόλου κακίαν κα-
 τανοῶν, πρόσφορόν τε καὶ κατάλληλον τῷ καθ' ἑκάστην γενε-
 ἂν ἀρρωστήματι τὸν ἰατρὸν ἐτοιμάζει, ὡς ἂν μὴ ἀθεράπευτον
 10 περιίδοι τῶν ἀνθρώπων τὴν νόσον, δι' ἐρημίαν τῶν διορθουμένων κατακρατοῦσαν τοῦ γένους. Τούτου χάριν ἐπικρατούσης ποτὲ τῆς Χαλδαικῆς φιλοσοφίας, οἱ τὴν τῶν ὄντων αἰτίαν ἐν τῇ ποιᾷ κινήσει τῶν ἄστρον ὠρίζοντο, ὑπερκεῖσθαι δέ τινα τῶν φαινομένων δυνάμιν ποιητικὴν τῶν ὄντων οὐκ ᾔφροντο, τότε τὸν

ποιός ἅγιος προηγεῖται χρονικά. Γιατί ὁ χρόνος τόσο στο παρελθόν ὅσο καὶ στο μέλλον μετῶ τὸ ἴδιο ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία, καὶ οὔτε ἀρετὴ εἶναι οὔτε κακία, ἀφοῦ τὸ ἀγαθὸ βρίσκεται στὴν προαίρεσή μας ὄχι στο χρόνο. Ἄλλὰ ὡς ἐξεταστεῖ ἡ πίστη σὲ σύγκριση μὲ τὴν πίστη κι ὁ λόγος μὲ τὸ λόγο. Αὐτὸς ποὺ κάνει μιὰ παράλληλη καὶ δίκαιη ἀντεξέταση τῶν θαυμάτων θὰ βρεῖ τὴν ἴδια χάρη νὰ ἐκδηλώνεται καὶ στὶς δύο ἀπὸ τὸ ἴδιο Πνεῦμα σύμφωνα μὲ τὴν ἀναλογία τῆς πίστεως. Ἄν ὁ Παῦλος προηγεῖται στο χρόνο καὶ ὁ Βασίλειος ἀναδείχτηκε πολλὲς γενιὲς ἀργότερα, μιᾶς γιὰ τὸ ἔργο τῆς θείας οἰκονομίας πρὸς χάρη τῶν ἀνθρώπων, δὲν δίνεις ἀπόδειξη γιὰ ἐλάττωση τῆς ἀρετῆς. Γιατί κι ὁ Μωυσῆς ἦταν πολλὰ χρόνια μεταγενέστερος ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ καὶ ὁ Σαμουὴλ ἀπὸ τὸν Μωυσῆ κι ἀπὸ τὸ Σαμουὴλ ὁ Ἡλίας, κι ἀπὸ τὸν Ἡλία ὁ μεγάλος Ἰωάννης καὶ μετὰ τὸν Ἰωάννη ὁ Παῦλος καὶ ἔπειτα ὁ Βασίλειος.

- 4 Ὅπως λοιπὸν στοὺς προηγούμενους ὁ μετέπειτα χρόνος δὲν μείωσε καθόλου τὴν κατὰ Θεὸ δόξα τῶν ἁγίων, ἔτσι καὶ τώρα προκειμένου γιὰ τὸ λόγο τῆς ἀρετῆς ὡς ἀποσιωπηθοῦν τὰ πρεσβεῖα τοῦ χρόνου. Τὸ φαινόμενο αὐτό, ὅπως εἶπαμε, εἶναι ἀπόδειξη τῆς πρόνοιας τοῦ Θεοῦ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὰ πάντα πρὶν ἀπὸ τὴ γέννησή τους³, ὅπως λέει ὁ προφήτης, καὶ ἀντιλαμβάνεται τὴν κακία τοῦ διαβόλου ποὺ συνοδεύει τὶς ἀνθρώπινες γενιὲς, ἐτοιμάζει τὸν ἀνάλογο καὶ κατάλληλο γιατρὸ γιὰ τὸ νόσημα κάθε γενιᾶς, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσει ἀθεράπευτη τὴν ἀσθένεια τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ ἔλλειψη τῶν θεραπειῶν νὰ βασανίζει τοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ὅταν ἐπικρατοῦσε κάποτε ἡ φιλοσοφία τῶν Χαλδαίων, ποὺ ὄριζαν τὴν αἰτία τῶν ὄντων σὲ κάποια κίνηση τῶν ἀστρῶν κι ἀρνοῦνταν ὅτι ὑπῆρχε πάνω ἀπὸ τὰ φαινόμενα μιὰ δύναμη δημιουργικὴ τῶν ὄντων,

3. Δαν. 13,42.

15 Ἀβραὰμ ἀναδείκνυσιν, ὃς, ἐπιβάθρα τῇ τοιαύτῃ παιδεύσει
 χρησάμενος, ἀνεζήτησε τὸν διὰ τῶν ὀρωμένων νοούμενον, καὶ
 ὁδὸς τοῖς ἐφεξῆς ἐγένετο πίστεως τῆς εἰς τὸν ὄντως ὄντα Θεόν,
 αὐτὸς πρὸς ταύτην καθηγησάμενος, διὰ τοῦ καταλιπεῖν τὴν πα-
 τρώαν ἀπάτην καὶ τὴν τῶν αἰσθητηρίων πρὸς τὴν φαινομένην
 20 κτίσιν συγγένειαν.

5 Ἔττα τῶν Αἰγυπτίων δαιμονίαν τινὰ καὶ γοητικὴν σοφίαν
 ἐξευρηκότων, ἐξ ὑποθήκης, οἶμαι, τοῦ ποικίλως δι' ἀπάτης κα-
 ταβυθίζοντος, ἀνέδειξε τὸν Μωϋσέα τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς σο-
 φίας τὴν Αἰγυπτίαν ἀπάτην ἐξαφανίσοντα. Ἐπιγινώσκει δὲ
 5 πάντως τὸν λόγον ὁ τὴν Γραφὴν ἐπιστάμενος, πῶς, ἀντεπιδει-
 κνυμένων τοῖς θείοις σημείοις τῶν γοήτων τὰς ἰδίας ἀπάτας,
 ὑπερέσχε κατὰ κράτος Μωϋσῆς, διὰ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας
 τὴν αἰγυπτίαν ἰσχὸν πᾶσαν ἐξαφανίσας. Νοεῖς δὲ τοῦτο διὰ τε
 τῶν ἄλλων, καὶ τῷ τῶν ράβδων αἰνίγματι. Προϊόντος δὲ τοῦ
 10 χρόνου, καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν δι' ἀναρχίας ἐν δημοκρατορικῇ
 συγχύσει πλημμελῶς διακειμένων, ὁ Σαμουὴλ ἀναφαίνεται,
 κρατῶν δι' ἑαυτοῦ τὸ ὑπήκοον καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους
 ἐπιμιξίας ἀπειργῶν· εἶτα, πρὸς βασιλείας κατάστασιν τὴν ἀναρ-
 χίαν μετασκευάσας, συνήθροισεν αὐτὸ περὶ ἑαυτὸ τὸ ἀλλόφυ-
 15 λον, τῆς βασιλικῆς δυναστείας νομοθέτης γενόμενος.

6 Μετὰ ταῦτα δὲ πολλαῖς ὕστερον γενεαῖς, ὅτε Ἀχαὰβ ἐκεῖνος,
 τὸ γυναικεῖον ἀνδράποδον, αὐτὸς τε τῶν πατρῶων ἀπέστη θε-
 σμῶν, γυναικὶ χλιδῶση δεδουλωμένος καὶ τὴν τῶν εἰδώλων
 πλάνην δι' ἐκείνης ἐπισπασάμενος, συναπέστησεν ἑαυτῷ τὸν
 5 Ἰσραηλίτην λαόν, τότε ἀναδείκνυσιν ὁ Θεὸς τὸν Ἥλιαν ἀντίρ-
 ροπον ἔχοντα τῷ μεγέθει τῆς νόσου τῶν ἀνθρώπων τὴν θερα-
 पेύουσαν δύναμιν, ἄνδρα ἐν ὑπεροψίᾳ τῆς θεραπείας τοῦ

τότε ἀναδεικνύει τὸν Ἀβραάμ, πὺ χρησιμοποιοῦντας ὡς βά-
θρο τὴν σοφία αὐτή, ἀναζήτησε αὐτὸν πὺ νοεῖται διαμέσου
τῶν φαινομένων καὶ ἔγινε γιὰ τοὺς μεταγενέστερους ὁδὸς
πίστης στὸν πραγματικὰ ἓνα Θεὸ καὶ στάθηκε ὁδηγὸς ὁ
ἴδιος στὸ δρόμο αὐτὸν μὲ τὸ νὰ ἐγκαταλείψει τὴν προγονικὴ
ἀπάτη καὶ τὴ συγγένεια τῶν αἰσθητηρίων πρὸς τὴν κτίση
τῶν φαινομένων.

- 5 Ἐπειτα, ὅταν οἱ Αἰγύπτιοι ἀνακάλυψαν κάποια δαιμονι-
κὴ κι ἀγυρτικὴ σοφία, ἀπὸ συμβουλὴ νομίζω ἐκείνου πὺ
βουλιάζει τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὶς ποικίλες ἀπάτες του, ἀνέ-
δειξε τὸν Μωυσῆ, γιὰ νὰ ἐξαφανίσει μὲ τὴν ὑπερέχουσα σο-
φία του τὴν αἰγυπτιακὴ ἀπάτη. Κατανοεῖ πάντως τὸ λόγο
ὅποιος γνωρίζει τὴ Γραφή, πῶς, ὅταν ἀντιπαρέθεταν στά
θεῖα σημεῖα οἱ ἀγύρτες τὶς ἀπάτες τους, ὑπερίσχυσε κατὰ
κράτος ὁ Μωυσῆς, ἐξαφανίζοντας ὅλη τὴν αἰγυπτιακὴ δύνα-
μη μὲ τὴν οὐράνια συμμαχία. Τὸ κατανοεῖς αὐτὸ καὶ μὲ τὰ
ἄλλα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ συμβολισμὸ τῶν ραβδιῶν. Μὲ τὸ πέ-
ρασμα τοῦ χρόνου κι ἐνῶ οἱ Ἰσραηλίτες βρισκόνταν σὲ
κακὴ κατάσταση, σὲ ἀναρχία καὶ ὄχλοκρατικὲς ταραχές, ἐμ-
φανίζεται ὁ Σαμουὴλ, συγκρατῶντας τὸ λαὸ κι ἐμποδίζο-
ντάς τον ἀπὸ τὴν ἐπιμιξία μὲ τοὺς ἄλλοφύλους. Στὴ συνέ-
χεια, ἀφοῦ μεταρρυθμίσει τὴν ἀναρχία σὲ καθεστῶς βασι-
λείας, συγκέντρωσε χωριστὰ κάθε μιὰ φυλὴ κι ἔγινε ὁ νομο-
θέτης τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας.

- 6 Ἐπειτ' ἀπὸ αὐτὰ πολλὰς γενιὰς ἀργότερα, ὁ γνωστὸς
Ἀχαάβ, τὸ τῆς γυναίκας ἀνδράποδο, ἀποτίναξε τοὺς προγο-
νικοὺς θεσμούς, ὑποδουλωμένος σὲ γυναίκα παραδομένη
στὴ χλιδὴ καί, ἀφοῦ ἐξαιτίας τῆς ἀκολούθησε τὴν πλάνη
τῶν εἰδώλων, παρασύρει στὴν ἀποστασία του καὶ τὸν
Ἰσραηλιτικὸ λαὸ. Τότε ὁ Θεὸς ἀναδεικνύει τὸν Ἡλία πὺ
εἶχε ἀντίρροπη στὸ μέγεθος τῆς νόσου τῶν ἀνθρώπων τὴ
δύναμη τῆς θεραπείας, ἓνα ἄνδρα πὺ περιφρονοῦσε τὴν πε-

σώματος, ἀύχμῶντα τὸ πρόσωπον καὶ τῷ πλήθει τῶν ἰδίων
 τριχῶν σκιαζόμενον, ἰδιαστὴν τῷ βίῳ, σεμνὸν προσιδεῖν ἐν
 10 ἀμειδεῖ τῷ προσώπῳ καὶ συννενευμένον τῷ βλέμματι, δέρματι
 αἰγίῳ τοσοῦτον τοῦ σώματος σκέπτοντα, ὅσον εὐπρεπέστερόν
 ἐστὶ καλυπτόμενον, τῷ δὲ λοιπῷ διακαρτεροῦντα πρὸς τὸν
 ἀέρα καὶ οὐδὲν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ θάλλους τε καὶ κρύους ἀνωμα-
 λίαν ἐπιστρεφόμενον. Ὅς, ἀναφανείς τῷ λαῷ, τῇ τε διὰ τοῦ λι-
 15 μοῦ μάστιγι σωφρονίζει τὸν Ἰσραῆλ, καθάπερ τινὶ σκυτάλῃ τῇ
 τοιαύτῃ πληγῇ τῆς ἀταξίας τοῦ λαοῦ καθαπτόμενος, μετὰ ταῦτα
 δὲ καὶ τῷ θείῳ πυρὶ τῷ περὶ τὴν ἱεουργίαν γεγενημένῳ θερα-
 पेύει τὴν περὶ τὰ εἶδωλα νόσον. Εἴτα μετ' ἐκεῖνον ἄλλος ἐκεῖ-
 νος χρόνοις ὕστερον πλείοσιν ἀναφαίνεται, ὁ ἐν Πνεύματι καὶ
 20 δυνάμει Ἡλίου διὰ Ζαχαρίου καὶ Ἐλισάβετ ἐπιδημήσας τῷ
 βίῳ καὶ ἅπαν τὸ ἔθνος ἐξεκκλησιάζων ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ κηρύ-
 γματος, καὶ τὸ ἐπὶ τῷ αἵματι τῶν προφητῶν λύθρον καὶ τὰ
 παντοδαπὰ μιάσματα καὶ τὰ ποικίλας τῆς ἁμαρτίας δεσμά, οἷς
 ὑποδημάτων δίκην κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἅπας ὁ λαὸς ἐνεδέ-
 25 δετο· πάντα τὰ τοιαῦτα τῷ τε κηρύγματι τῆς μετανοίας ἐκλύων
 καὶ τῷ περιρραντηρίῳ ὕδατι κατὰ τὸν Ἰορδάνην ἐκπλύνων, ἐν
 οὐδενὶ τὸ ἔλαττον τῶν ἐν ἀρετῇ προωδευκότων ἐν τοῖς κατὰ
 Θεὸν ἐπεδείξατο.

7 Τί δὲ μετὰ τοῦτον ὁ Παῦλος πρὸς τὸ ἀκρότατον τῆς κατὰ
 Θεὸν προκοπῆς ἀναδραμεῖν ἐκωλύθη δευτερεύων τῷ χρόνῳ;
 Οὐκ εὐθύς ἐραστής τοῦ θείου κάλλους ἐγένετο, τοῦ τοῖς ὀφθαλ-
 μοῖς ἐναστράψαντος, ὁμοῦ τῷ τὰς λεπίδας ἀποβαλεῖν τῶν ὀμ-
 5 μάτων, αἱ σύμβολον ἦσαν τοῦ περικαρδίου καλύμματος, ὃ περι-
 κείμενον τῷ διορατικῷ τῶν Ἰουδαίων ψυχῶν, τυφλώττειν αὐ-
 τοὺς παρασκευάζει πρὸς τὴν ἀλήθειαν; Οὐκ ἐπειδὴ τῷ μυ-
 στικῷ λουτρῷ τὸν τῆς ἀγνοίας τε καὶ ἀπάτης ρύπον ἐναπέθετο,
 εὐθύς πρὸς τὸ θεϊότερον μετεσκευάσθη τὴν φύσιν καί, οἷον ἐκ-
 10 δὺς τὴν παχεῖαν ταύτην καὶ σαρκώδη περιβολήν, αὐτοῖς τοῖς

ριποίηση τοῦ σώματος με τραχὺ πρόσωπο σκιασμένο ἀπὸ τὴν παχιά γενειάδα, πού ζοῦσε στὴ μοναξιά, σεβάσμιο με τὴν ἀγέλαστη ὄψη του, συνοφρυωμένο με βλέμμα σκεπτικό. Με δέρμα κατσικιῦ σκέπαζε τόσο μέρος ἀπὸ τὸ σῶμα του, ὅσο ἡ εὐπρέπεια ἀπαιτεῖ νὰ καλύπτεται καὶ τὸ ὑπόλοιπο νὰ ὑπομένει τὶς καιρικὲς μεταβολές καὶ νὰ μὴν τὸν ἐνδιαφέρει καθόλου τὸ ὑπερβολικὸ κάμα καὶ τὸ ψῦχος. Αὐτὸς πού παρουσιάστηκε τότε στὸ λαό, σωφρονίζει τὸν Ἰσραὴλ με τὴ μάστιγα τοῦ λιμοῦ, χτυπώντας με τὴν πληγὴ αὐτὴ ὅπως με ρόπαλο τὴν ἀταξία τοῦ λαοῦ, κι ἔπειτα με τὴ θεϊκὴ φλόγα, πού προκάλεσε στὴ θυσία, θεραπεύει τὴ νόσο τῆς εἰδωλολατρίας. Ἐπειτ' ἀπὸ αὐτὸν πολλὰ χρόνια ἀργότερα ἐμφανίζεται ἐκεῖνος πού ἦρθε στὴ ζωὴ ἀπὸ τὸ Ζαχαρία καὶ τὴν Ἐλισάβετ με τὸ φρόνημα καὶ τὸ σθένος τοῦ Ἡλία καὶ συγκεντρώνοντας με τὸ κήρυγμά του ὅλο τὸ λαὸ στὴν ἔρημο καὶ διαλύοντας τὸ μόλυσμα, ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν προφητῶν, καὶ τὰ κάθε εἶδους μιάσματα καὶ τὰ ποικίλα δεσμὰ τῆς ἀμαρτίας με τὰ ὁποῖα ἦταν δεμένος τότε ὅλος ὁ λαὸς σὰ νὰ ἦταν ποδεμένος με τὰ ὑποδήματα· λύνοντάς τὰ ὅλα αὐτὰ με τὸ κήρυγμα τῆς μετάνοιας καὶ πλύνοντάς τα με τὸ νερὸ τοῦ ραντισμοῦ στὸν Ἰορδάνη, δὲν ἔδειξε νὰ ὑστερεῖ σὲ τίποτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ πού εἶχαν προκόψει στὴν ἀρετὴ. 7|7|

- 7 Κι ἔπειτ' ἀπὸ αὐτὸν τί ἐμπόδισε τὸν Παῦλο, πού ἦταν μεταγενέστερος χρονικά, νὰ φτάσει στὸ ἀκρότατο τῆς ἀρετῆς; Δὲν ἔγινε ἐραστής τοῦ θεῖου κάλλους εὐθὺς μόλις ἄστραψε στὰ μάτια του καὶ μαζί ἔπεσαν καὶ τὰ λέπια ἀπὸ αὐτά, πού συμβόλιζαν τὸ περικάλυμμα τῆς καρδιάς, πού τυλίγοντας τὴ διορατικότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ἰουδαίων τίς ἔκανε ν' ἀλλοιωθῶρίζουν πρὸς τὴν ἀλήθεια; Ἐπειδὴ καθαρίστηκε ἀπὸ τὸ ρύπο τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς ἀπάτης, δὲν εἶναι πού γι' αὐτὸ μεταβλήθηκε εὐθὺς ἡ φύση του πρὸς τὸ θεϊκότερο πού ἀναστρεφόταν πὰ στὰ ἴδια τὰ οὐράνια ἄδυστα βγάζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὴν παχιά αὐτὴ καὶ σάρκινη περιβολή, χωρὶς

οὐρανίοις ἀδύτοις ἐπεχωρίαζεν, οὐδὲν βαρούμενος τῷ ἐφορκίῳ τοῦ σώματος, καὶ ἐντὸς ἐγένετο τῆς θείας τοῦ παραδείσου φυτείας, ἐκεῖ τὴν ἄρρητον μυσταγωγίαν παρὰ τῆς ἀληθείας τελειούμενος, κάκειϑεν λαμβάνων τοῦ λόγου τὴν δύναμιν εἰς ὑπα-
 15 κοὴν τῆς πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; "Ὅθεν μικροῦ δεῖν τῆς οἰκουμένης πάσης πατὴρ γίνεται, διὰ τῶν πνευματικῶν ὠδίνων εἰς φῶς ἐνάγων τοὺς δι' αὐτοῦ μορφουμένους κατὰ Χριστὸν εἰς εὐσέβειαν.

8 Εἰ τοίνυν ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγίων ἢ κατὰ τὸν χρόνον τάξις οὐδὲν τῆς κατὰ Θεὸν προκοπῆς ἠλάττωσεν, ὁμοτίμως ἐκάστῳ τῆς χάριτος πρὸς τὴν τελειότητα συνεργούσης, εἰκότως τολμῶ-
 5 σκευὸς τῆς ἀληθείας, Βασιλείον, τοῖς ὀνομαστοῖς ἐκείνοις ἀγίοις ἐναρίθμιον εἶναι λέγειν, οὐδὲν τῆς χρονικῆς ἀκολουθίας οὔτε τὴν ὑψηλὴν ἐκείνου πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιθυμίαν, οὔτε τὴν θείαν χάριν πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς τελείωσιν ἐμποδιζούσης, ὡς ἂν μὴ τῆς θείας οἰκονομίας ὁ σκοπὸς τι παραβλαβείη, ἢ τι παρὰ
 10 τὴν τοῦ χρόνου αἰτίαν ἐλαττωθείη τῆς παρ' αὐτοῦ συνεισφερομένης συμμαχίας πρὸς τὸ μυστήριον. Πάντως δὲ οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὸν σκοπὸν τῆς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτου τοῦ διδασκάλου ἡμῶν ἀναδείξεως.

9 Ἐπειδὴ γὰρ ἢ περὶ τὰ εἰδωλα τῶν ἀνθρώπων μανία τῷ κηρύματι τοῦ Χριστοῦ κατεσβέσθη καὶ πάντα ἦν ἐν ἐρειπίοις ἤδη καὶ ἀφανισμῷ τὰ τῶν ματαίων σεβάσματα, διὰ πάσης σχε-
 5 δὸν τῆς οἰκουμένης τοῦ κηρύγματος τῆς εὐσεβείας φοιτήσαντος, ὥστε τὸν ἐπικρατοῦντα τῆς ἀνθρωπίνης ἀπάτης πανταχόθεν ἐξείργεσθαι, τῷ τοῦ Χριστοῦ ὀνόματι τῆς οἰκουμένης ἐξελαυνόμενον, σοφὸς δὲ εἰς κακίαν ὢν ὁ τῆς κακίας εὐρετής, οὐκ ἠπόρησεν πονηρᾶς ἐπινοίας, ὥστε πάλιν ὑποχείριον ποιῆσαι δι'
 10 σμοῦ τὴν εἰδωλολατρίαν κατὰ τὸ λεληθὸς ἐπανήγαγεν, πείσας

νά τὸν βαραίνει καθόλου τὸ σκαφίδι τοῦ σώματος καὶ δὲν εἶναι πού γι' αὐτὸ μπῆκε μέσα στὴ θεία φυτεία τοῦ παραδείσου κι ἐκεῖ τελειοποιούμενος ἀπὸ τὴν ἀλήθεια στὴν ἄρρητη μυσταγωγία, ἀπὸ ἐκεῖ ἔπαιρνε τὴ δύναμη τοῦ λόγου γιὰ νὰ ὑπακούσουν στὴν πίστη ὅλα τὰ ἔθνη; Γι' αὐτὸ γίνεται σχεδὸν ὅλης τῆς οἰκουμένης πατέρας ὀδηγώντας στὸ φῶς μὲ τὶς πνευματικὲς ὠδίνες τοῦ ὄλου ἐκείνους πού δέχτηκαν τὴν πίστη στὸ Χριστό.

8 Ἄν λοιπὸν στοὺς ἄλλους ἀγίους ἢ χρονικὴ σειρὰ δὲν προκάλεσε καμιὰ ἐλάττωση τῆς προκοπῆς κατὰ Θεόν, ἀλλὰ ἢ θεία χάρη βοηθοῦσε ἀνάλογα τὸν καθένα στὴν τελειώσή του, εἶναι δικαιολογημένη ἢ τόλμη μας νὰ λέμε ὅτι συγκαταλέγεται μὲ ἐκείνους τοὺς ὀνομαστοὺς ἀγίους ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ στὴ δική μας γενιά, τὸ μέγα σκεῦος τῆς ἀλήθειας, ὁ Βασίλειος, χωρὶς νὰ ἐμποδίζει καθόλου ἢ χρονικὴ σειρὰ οὔτε τὴν οὐράνια ἐπιθυμία ἐκείνου πρὸς τὸ Θεὸ οὔτε τὴ θεία χάρη στὴν τελειώση τῆς ψυχῆς του, ὥστε οὔτε νὰ βλαβεῖ σὲ κάτι ὁ σκοπὸς τῆς θείας οἰκονομίας ἢ νὰ ἐλαττωθεῖ ἐξαιτίας τοῦ χρόνου σὲ κάτι ἢ βοήθειά του στὸ μυστήριο. Καὶ ὅπως δὲν ἄγνοεῖ κανένας τὸ σκοπὸ τῆς ἐμφάνισης τοῦ δασκάλου μας αὐτὴ τὴν ἐποχή.

9 Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἢ μανία τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὰ εἰδῶλα μαράθηκε ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ καὶ κείτονταν σ' ἐρείπια καὶ πῆγαιναν ν' ἀφανιστοῦν ὅλα τὰ σεβάσματα τῶν ψεύτικων θεῶν, ἐπειδὴ τὸ κήρυγμα τῆς οἰκουμένης εἶχε ἀπλωθεῖ σ' ὅλη σχεδὸν τὴν οἰκουμένη, ὥστε ὁ κυρίαρχος τῆς ἀνθρώπινης ἀπάτης νὰ ἀποκλείεται ἀπὸ παντοῦ καὶ νὰ ἐκδιώκεται ἀπὸ τὴν οἰκουμένη στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὄντας σοφὸς στὴν κακία ὁ ἐφευρέτης τῆς κακίας, δὲν τοῦ ἔλειψε βέβαια ἢ πονηρὴ ἐπινοητικότητα, ὥστε νὰ κάνει πάλι τὸ ἀνθρώπινο γένος ὑποχείριό του, ἀλλὰ μὲ τὸ πρόσχημα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπανεφέρε λαθραῖα τὴν εἰδωλολατρία. Ἐ-

τοῖς ἰδίοις σοφίσμασι τοὺς πρὸς αὐτὸν ὀρῶντας μὴ ἀποστῆναι τῆς κτίσεως, ἀλλὰ ταύτην προσκυνεῖν καὶ ταύτην σέβεσθαι καὶ Θεὸν τὸ ποῖημα οἶεσθαι, τῇ τοῦ Υἱοῦ κλήσει ὀνομαζόμενον. Εἰ δὲ ἐκ μὴ ὄντων ἐστὶν ἡ κτίσις καὶ τῆς θείας οὐσίας κατὰ τὴν
 15 ἰδίαν ἡλλοτριῶται φύσιν, μηδένα ποιεῖσθαι τούτου λόγον, ἀλλὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἐπιθέντας τῇ κτίσει ταύτην προσκυνεῖν, ταύτη λατρεύειν, ἐν ταύτῃ τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἔχειν, παρὰ ταύτης ἀναμένειν τὴν κρίσιν. Καὶ ὁλος ἐμπεσὼν ὁ ἀποστατίας ἀνθρώποις, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν κακίαν ἱκανοῖς χωρῆσαι,
 20 Ἀρείῳ τε λέγω καὶ Ἀετίῳ, Εὐνομίῳ, Εὐδοξίῳ, καὶ πρὸς τούτοις καὶ πολλοῖς ἄλλοις, δι' ὧν ἐκλείπουσαν ἤδη τὴν εἰδωλολατρίαν πάλιν, καθὼς εἴρηται, τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπανήγαγεν, καὶ κατεκράτει τῶν ἀνθρώπων ἡ νόσος, τῶν κτίσει λατρευόντων παρὰ τὸν κτίσαντα, ὡς καὶ τῇ συμμαχίᾳ τῶν τότε βασιλέ-
 25 ὦν τὴν ἀπάτην κρατύνεσθαι καὶ πάσας τὰς ὑπερεχούσας ἀρχὰς τῆς τοιαύτης ὑπερμάχεσθαι νόσου.

10 Καὶ πάντων μικροῦ δεῖν ἀνθρώπων πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν μετατεθέντων, τότε παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀναδεικνύονται ὁ μέγας Βασίλειος, καθάπερ ἐπὶ τοῦ Ἀχαάβ ὁ Ἥλιος, καὶ τῆς ἱερωσύνης ἤδη, τρόπον τινά, πεπτωκυίας ἀντιλαμβανόμενος, ὥσπερ τινὰ
 5 λύχνον ἐκλελοιπότα τὸν τῆς πίστεως λόγον διὰ τῆς ἐνοικούσης αὐτῷ χάριτος ἀναλάμψαι πάλιν ἐποίησεν, καὶ οἷόν τις πυρσὸς τοῖς νύκτωρ διαπλανωμένοις κατὰ τὸ πέλαγος ὑπερφανεῖς τῆς Ἐκκλησίας, πάντας πρὸς τὴν εὐθειᾶν ὁδὸν ἐπέστρεψεν, ὑπάρχουσιν συμπλεκόμενος, στρατηλάταις συμμίσγων, βασιλεῦσι παρ-
 10 ησιαζόμενος, ἐπ' ἐκκλησιῶν βοῶν, τοὺς πόρρωθεν ἀφεστηκότας, καθ' ὁμοιότητα Παύλου, δι' ἐπιστολῶν προσαγόμενος, ἐκφεύγων τὰς τῶν συμπλεκομένων λαβὰς, οὐκ ἔχων ὅπου κρατηθῆ παρὰ τῶν ἀντιπάλων. Κρείττων μὲν γὰρ ἦν τῶν

πεισε δηλαδή με τὰ σοφίσματά του ὄσους ἀπέβλεπαν σ' αὐτὸν νὰ μὴν ἀποστοῦν ἀπὸ τὴν κτίση, ἀλλὰ αὐτὴν νὰ προσκυνοῦν καὶ αὐτὴν νὰ σέβονται καὶ νὰ θεωροῦν τὸ δημιούργημα ὡς Θεὸ πού ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ. Ἐν ὁμοίᾳ τῆς κτίσης προῆλθε ἀπὸ τὸ μηδέν καὶ ἡ φύση τῆς εἶναι ξένη πρὸς τὴ θεία οὐσία, νὰ μὴν κάνουν κανένα λόγο γι' αὐτό, ἀλλὰ δίνοντας στὴν κτίση τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, αὐτὴν νὰ προσκυνοῦν, αὐτὴ νὰ λατρεύουν, σ' αὐτὴν νὰ ἔχουν τὶς ἐλπίδες τῆς σωτηρίας τους, ἀπὸ αὐτὴν νὰ περιμένουν τὴν κρίση. Καὶ ὁμοῦσε ὁ ἀποστάτης σὲ ἀνθρώπους ἰκανοὺς νὰ χωρέσουν ὅλη τὴν κακία του, ἐννοῶ τὸν Ἄρειο, τὸν Ἀέτιο, τὸν Εὐνόμιο, τὸν Εὐδόξιο καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἄλλους πολλοὺς, καὶ με ὄργανά του αὐτούς, ἐνῶ ἔσβησε ἤδη ἡ εἰδωλολατρία, ὅπως εἰπώθηκε, τὴν ἐπανάφερε με τὸ ἐνδυμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἶχε ὑποδουλώσει ἡ νόσος τοὺς ἀνθρώπους πού λάτρευαν τὴ δημιουργία καὶ ὄχι τὸν δημιουργό, ὥστε ἡ ἀπάτη νὰ ἐνισχύεται καὶ με τὴ βοήθεια τῶν τότε βασιλέων καὶ ὄλες οἱ ἀνώτερες ἀρχές νὰ ὑπερασπίζουν αὐτὴ τὴ νόσο.

- 10 Ὅταν λοιπὸν εἶχαν μετατεθεῖ σχεδὸν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ μέρος τῶν νικητῶν, τότε ἐμφανίζεται ἀπὸ τὸ Θεὸ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ Ἀχαάβ ὁ Ἡλίας. Παίρνοντας τότε στὰ χέρια του τὴν ἱερωσύνη, πού εἶχε πέσει κατὰ κάποιον τρόπο, κάνει τὸ λόγο τῆς πίστεως πού τρεμόσβηνε σὰν ἓνα λυχνάρι νὰ ξαναλάμψει πάλι με τὴ χάρι πού εἶχε μέσα του. Σὰν ἓνας πυρσὸς λάμποντας ξάφνου πάνω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία γιὰ ὄσους εἶχαν χάσει τὴ νύχτα τὴν πορεία τους μέσα στὸ πέλαγος, τοὺς γύρισε ὄλους στὸν ὀρθὸ δρόμο, συμπλεκόμενος με διοικητές, συγκρουόμενος με στρατηγούς, μιλώντας με θάρρος στοὺς βασιλεῖς, ὑψώνοντας φωνὴ στὶς ἐκκλησίες· ὄποιους ζοῦσαν μακριὰ τοὺς προσεῖλκε με ἐπιστολές, ὅπως ὁ Παῦλος, ξεφεύγοντας τὶς λαβὲς τῶν ἀντιπάλων καὶ μὴ δείχνοντάς τους ἀκάλυπτο σημεῖο γιὰ νὰ τὸν χτυπήσουν. Ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ αὐτοὺς

δημεύόντων, αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς βασιλείας δημεύ-
 15 σας. Τοῦ κατὰ τὴν ἐξορίαν φόβου ἀπήλλακτο, μίαν πατρίδα ἀν-
 θρώπων, τὸν παράδεισον εἶναι λέγων, πᾶσαν δὲ τὴν γῆν ὡς
 κοινὴν τῆς φύσεως ἐξορίαν βλέπων. Ὁ δὲ καθ' ἡμέραν
 ἀποθνήσκων καὶ πάντοτε διὰ νεκρώσεως ἐκὼν δαπανώμενος,
 20 πότε ἂν ἐφοβήθη τὸν θάνατον τὸν παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἀπειλού-
 μενον; ᾧ γε συμφορὰ ἦν τὸ μὴ πολλάκις δύνασθαι τοὺς τῶν
 μαρτύρων ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ἀληθείας μιμήσασθαι, ἐνὶ θανάτῳ
 ὑπεξευγμένης τῆς φύσεως, ὅς ποτε, τῶν ὑπάρχων τινὶ τὸ ἦπαρ
 ἐξοίσειν αὐτοῦ τῶν σπλάγχθων καταπληκτικῶς ἀπειλάσαντι,
 μειδιάματι τὴν ἀπαίδευτον ἀπειλὴν καταχλευάζων φησί·

25 'Χάριν εἶσομαί σοι τῆς προαιρέσεως. Καὶ γὰρ οὐ με-
 τρώς ἀνιᾶ τὸ ἦπαρ τοῖς σπλάγχθοις ἐγκείμενον. Ἐκ-
 βαλὼν οὖν αὐτό, καθῶς ἠπειλήσας, τοῦ λυποῦντος
 ἐλευθερώσεις τὸ σῶμα'.

11 Τί τοίνυν αὐτοῦ τὸ μεθ' ἑτέρους ἀγίους ἐπιδημῆσαι τῷ βίῳ
 κατασμικρύνει τὴν κατὰ Θεὸν εὐδοκίμησιν, ὡς διὰ τοῦτο τῶν
 ἐπὶ τοῖς ἀγίοις ἑορτῶν ἐλάττω δοκεῖν εἶναι τὴν ἐπὶ τούτῳ πα-
 νήγυριν; Σκόπησον γάρ, εἰ δοκεῖ, πρὸς ἓνα τινὰ τῶν προλαβόν-
 5 των ἀγίων τὸν τούτου βίον ἀντεξετάζων. Ἠγάπησε τὸν Θεὸν ὁ
 Παῦλος· τοῦτο γάρ δὴ τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον, τὸ τῆς ἀγά-
 πης λέγω, ἐφ' ἧς πᾶσα πίστις, καὶ ἐλπίς πᾶσα, καὶ τὸ ἐξ ὑπο-
 μονῆς προσδοκώμενον, καὶ τὸ ἐν παντὶ καλῷ ἀμετάπτωτον,
 καὶ τὸ μετὰ παντὸς πνευματικοῦ χαρίσματος τὸ πλεόν ἔχειν.
 10 Ἄλλ' ἐξετάσωμεν πόσον ἦν ἐν Παύλῳ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης
 τὸ μέτρον. Ἐρεῖς πάντως, ὅτι ἐξ ὅλης καρδίας καὶ ἐξ ὅλης ψυ-
 χῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας αὐτοῦ ἠγάπησε Θεόν. Τοῦτον γὰρ
 ἔδωκε τὸν ἀκρότατον τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ὄρον ὁ νόμος. Οὐ-

πού δήμευαν τ' ἀγαθά του, ἀφοῦ ὁ ἴδιος εἶχε δημεύσει τὸν ἑαυτό του γὰρ τὴν ἐλπίδα τῆς βασιλείας. Ἦταν ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὸ φόβο τῆς ἐξορίας, λέγοντας πῶς οἱ ἄνθρωποι ἔχουν μία πατρίδα, τὸν Παράδεισο, καὶ ὅλη τὴ γῆ τὴν ἔβλεπε σὰν κοινὸ τόπο ἐξορίας ὄλων. Κι' αὐτὸς πού πέθαινε κάθε μέρα καὶ πού πάντοτε ἐξαντλοῦσε ἐκούσια μὲ τὴ νέκρωση τὸν ἑαυτό του, πότε φοβήθηκε τὸ θάνατο πού τοῦ ἐπέσειαν ὡς φόβητρο οἱ ἐχθροὶ του; Αὐτὸς θεωροῦσε συμφορά, γιὰτὶ δὲν μποροῦσε νὰ μιμηθεῖ πολλὰς φορὰς τοὺς ἀγῶνες τῶν μαρτύρων γὰρ χάρις τῆς ἀλήθειας, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη φύσις εἶναι ὑποχρεωμένη σ' ἓνα θάνατο, κι ὅταν ἓνας ἀπὸ τοὺς διοικητὲς κάποτε τὸν ἀπειλήσει γὰρ νὰ τὸν τρομάξει ὅτι θὰ τοῦ βγάλει τὸ σικῶτι ἀπὸ τὰ σπλάχνα, καταχλευάζοντας μὲ γέλιο τὴν ἀστοιχείωτη ἀπειλὴ εἶπε:

Ἔὰ σοῦ χρεωστῶ χάρις γι' αὐτὸ πού ἐπιθυμεῖς. Γιὰτὶ δὲ μοῦ προξενεῖ μικρὴ ἐνόχληση ἐκεῖ πού βρίσκεται τὸ σικῶτι μέσα στὰ σπλάχνα. Ὅταν λοιπὸν τὸ βγάλεις, ὅπως μὲ ἀπειλήσεις, θὰ ἐλευθερώσεις τὸ σῶμα ἀπὸ αὐτὸ πού τὸ ἐνοχλεῖ'.

- 11 Κατὰ τί λοιπὸν ὁ ἐρχομὸς του στὴ ζωὴ ἔπειτα ἀπὸ ἄλλους ἀγίους μειώνει τὴ προκοπὴ του σὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ νομίζουν γι' αὐτὸ ὅτι ἡ πανηγυρικὴ συνάθροιση γι' αὐτὸν εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὶς ἐορτὲς τῶν ἄλλων ἀγίων; Ἐξέτασε, ἂν θέλεις, ἀντιπαραβάλλοντας τὴ ζωὴ του μὲ καθένα ἀπὸ τοὺς πρὶν ἀπὸ αὐτὸν ἀγίους. Ἀγάπησε ὁ Παῦλος τὸ Θεό· γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι τὸ κεφαλαιῶδες ἀγαθόν, ἐννοῶ ἡ ἀγάπη. Ἀπὸ αὐτὴν προέρχεται ὅλη ἡ πίστις, ὅλη ἡ ἐλπίδα καὶ ὅλη ἡ ὑπομονητικὴ προσδοκία καὶ ἡ ἐμμονὴ σὲ κάθε καλόν, ὁ ἀνώτερος βαθμὸς σὲ κάθε πνευματικὸ χάρισμα. Ἄς ἐξετάσομε ὅμως πόσο ἦταν τὸ μέτρο τῆς ἀγάπης πού εἶχε ὁ Παῦλος γὰρ τὸν Θεόν. Θὰ πεῖς ἀσφαλῶς ὅτι ἀγάπησε τὸ Θεόν μὲ ὅλη του τὴν καρδιά, ὅλη του τὴν ψυχὴ καὶ ὅλη τὴ σκέψη του. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀκρότατο ὄριο πού καθόρισεν ὁ νόμος γὰρ

κοῦν ὁ πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν τε καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διά-
 15 νοιαν ἀναθεῖς τῷ Θεῷ καὶ πρὸς ἄλλο μηδὲν τῶν κατὰ τὸν βίον
 τοῦτον σπουδαζομένων ἐπιρρεπῶς διακειμένος, ἐν τῷ ἀκρο-
 τάτῳ γίνεται τῆς ἀγάπης ὄρω.

12 Εἰ μὲν οὖν ἔχει τις δεῖξαι τὸν τοῦ διδασκάλου βίον περὶ τι
 τῶν κατὰ τὸν κόσμον τοῦτον σπουδαζομένων ἔχοντα τὴν ρο-
 πῆν, οἷον περὶ πλοῦτον ἢ δυναστείαν ἢ κενῆς δόξης ἐπιθυμίαν
 (τὰς γὰρ ἀνδραποδωδεστέρας ἐπ' αὐτῷ τῶν ἡδονῶν οὐδὲ λέ-
 5 γειν ἄξιος εἰκός ἐστιν), ὅτι ἂν τούτων εὐρεθῆ σπουδαζόμενον,
 ἐλαττοῦσθαι λέγειν δεῖ κατ' ἐκεῖνο τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης
 τὸ μέτρον, τῆς ἐπιθυμητικῆς αὐτοῦ διαθέσεως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ
 πρὸς τὰ ὑλώδη μεταρρυσίσης. Εἰ δὲ πάντων τούτων καὶ τῶν
 τοιούτων ἐχθρός τις ἦν καὶ πολέμιος, πρότερον μὲν τοῦ ἰδίου
 10 βίου πᾶσαν ἐξορίζων τὴν ἐμπαθῆ περὶ ταῦτα διάθεσιν, ἔπειτα
 δὲ καὶ τὴν κοινὴν ζωὴν ἐκκαθαίρων τῷ τε διδακτικῷ λόγῳ καὶ
 τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι, δῆλον ἂν εἴη, ὅτι ἐκεῖνο τῆς πρὸς
 τὸν Θεὸν ἀγάπης τὸ μέτρον εἶχεν ἐν ἑαυτῷ, οὗ τὸ πλεον οὐκ
 ἐχώρει ἢ φύσις. Ὁ γὰρ ἐξ ὅλης καρδίας τε καὶ ψυχῆς καὶ δια-
 15 νοίας τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, πῶς ἂν ὑπερτιθεῖ πρὸς τὸ πλεον τῆς
 ἀγάπης μέτρον, ὃ χῶραν οὐκ ἔχει;

13 Οὐκοῦν εἰ ἓνα τῆς τελείας ἀγάπης ὄρον ἐμάθομεν, τὸν ἐξ
 ὅλης καρδίας τῷ Θεῷ ἀνακειόμενον, ἡγάπων δὲ Παῦλος καὶ
 Βασίλειος ἐν ὅλη καρδίᾳ τῷ Θεῷ ἀνακειόμενοι, ἐν μέτρον εἶναι
 τῆς ἀγάπης ἐν ἀμφοτέροις εἰπεῖν τις τολμῆσας, οὐκ ἂν ἀμάρτοι
 5 τῆς ἀληθείας. Ἄλλὰ μὴν πάντων τῶν ἀγαθῶν μείζονα τὴν ἀγά-
 πην ὃ τε Ἀπόστολος λέγει καὶ ἐπισηφίζει τὸ ὑψηλὸν Εὐαγγέ-
 λον. Ὁ μὲν οὖν Ἀπόστολος προφητείας αὐτὴν καὶ γνώσεως
 προτιμότεραν λέγων, πίστεως δὲ παγιωτέραν καὶ ἐλπίδος διαρ-
 κεστέραν καὶ πάντοτε ἐν τῷ αὐτῷ διαμένουσαν, ἧς ἄνευ ἀνόνη-
 10 τον εἶναι πᾶν τὸ ἐπ' ἀγαθοῦ σπουδαζόμενον, ὁ δὲ Κύριος, πάντα

τὴν ἀγάπῃ. Ἐπομένως αὐτὸς ποὺ ἀφιέρωσε στὸ Θεὸ ὅλη του τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν σκέψῃ φτάνει στὸ ἀκρότατο ὄριο τῆς ἀγάπης.

- 12 Ἄν λοιπὸν μπορεῖ νὰ δείξει κάποιος ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ δασκάλου εἶχε κάποια κλίση σὲ κάτι ἀπὸ ὅσα ἐπιδιώκονται στὴ ζωὴ αὐτῆ, ὅπως ὁ πλοῦτος ἢ ἡ ἐξουσία ἢ ἡ ἐπιθυμία κενῆς δόξας (γιατὶ τὶς δουλικότερες ἡδονὲς εἶναι φυσικὸ ὅτι δὲν ἀξίζει οὔτε κὰν νὰ τὶς ἀναφέρομε γι' αὐτόν), ὅποιο ἀπὸ αὐτὰ βρεθεῖ νὰ ἐπιδίωξε, πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι σ' αὐτὸ ὑστερεῖ ὡς πρὸς τὸ μέτρο τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ Θεό, ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία του μετατοπίστηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ πρὸς τὰ ὑλικά. Ἄν ὁμως ὅλων αὐτῶν καὶ τῶν ὁμοίων ἦταν ἐχθρὸς καὶ πολέμιος, ἐξορίζοντας πρῶτα πρῶτα ἀπὸ τὴ δική του ζωὴ κάθε ἐμπαθὴ διάθεση γι' αὐτὰ κι ἔπειτα καθαίροντας καὶ τὴν κοινὴ ζωὴ ὅλων μὲ τὸ λόγο τῆς διδαχῆς του καὶ τὸ παράδειγμά του, θὰ γίνῃ φανερὸ ὅτι διέθετε ἐκεῖνο τὸ μέτρο τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ Θεό, ποὺ πέρα ἀπὸ αὐτὸ δὲ χωροῦσε ἡ φύση. Αὐτὸς δηλαδὴ ποὺ ἀγαπᾷ τὸ Θεὸ μὲ ὅλη του τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὴ διάνοια, πῶς θὰ ἦταν δυνατὸν ν' ἀνεβεῖ στὸ ἀνώτερο μέτρο τῆς ἀγάπης, ποὺ δὲν ὑπάρχει;

- 13 Ἐπομένως ἂν μάθαμε ὅτι ὑπάρχει ἓνας ὀρισμὸς τῆς τελείας ἀγάπης, αὐτὸς κατὰ τὸν ὁποῖο παραδίνεται κανεὶς μὲ ὅλη τὴν καρδιά του στὸ Θεό, κι ἂν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βασίλειος ἦταν παραδομένοι στὸ Θεὸ καὶ τὸν ἀγαποῦσαν μὲ ὅλη τους τὴν καρδιά, δὲ θὰ κάνει λάθος κανένας ἂν τολμήσει νὰ πεῖ ὅτι ἰσχύει καὶ στοὺς δύο ἓνα μέτρο τῆς ἀγάπης. Ἀλλὰ ὡς μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναγνωρίζει καὶ τὸ Εὐαγγέλιο ἐπισηφίζει τὴν ἀγάπῃ. Ὁ Ἀπόστολος λέει ὅτι εἶναι προτιμότερη ἀπὸ τὴν προφητεία καὶ τὴ γνώση, σταθερότερη ἀπὸ τὴν πίστη καὶ διαρκέστερη ἀπὸ τὴν ἐλπίδα. Χωρὶς αὐτὴν ὅ,τι ἐπιδιώκεται ὡς ἀγαθὸ εἶναι ἀνώφελο⁴. Ἐνῶ ὁ Κύριος, ἐξαρτώντας ἀπὸ τὸ χάρισμα

4 Ἄ. Κορ. 8.13· 1 ἐ.

νόμον καὶ πάντα τὰ μυστήρια τὰ προφητικὰ τοῦ τοιούτου ἐξά-
 πτων χαρίσματος, πάντων πρωτεύειν τὴν ἀγάπην καὶ αὐτὸς
 ἀποφαίνεται. Εἰ οὖν ἐν τῷ ὑπερέχοντι καὶ περιληπτικῷ τῶν
 κατορθωμάτων οὐκ ἀπολείπεται τοῦ μεγάλου Παύλου, ἄρα καὶ
 15 ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ὧν ἡ ἀγάπη καθηγείται καὶ ὅσα ἐκ ταύτης
 ἐκφύεται, πάντως οὐκ ἔλαττον ἔχων ἀναφανήσεται. Ὡσπερ
 γὰρ ὁ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μετέχων, ἐν πᾶσιν ἐστὶ τοῖς τῆς
 φύσεως ἰδιώμασιν, οὕτω καὶ ὁ τὸ τέλειον τῆς ἀγάπης ἐν ἑαυτῷ
 κατορθώσας, πάντα ὅσα συνθεωρεῖται ταύτη τῶν ἀγαθῶν εἶδη,
 20 μετὰ τοῦ πρωτοτύπου τῶν κατορθωμάτων ἔχει. Εἴτε γὰρ πί-
 στις ἐστὶν ἢ σώζουσα, εἴτε διὰ τῆς ἐλπίδος σωζόμεθα, εἴτε δι'
 ὑπομονῆς τὴν χάριν ἀπεκδεχόμεθα, ἡ ἀγάπη πάντα πιστεύει καὶ
 πάντα ἐλπίζει καὶ πάντα ὑπομένει, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος.
 Καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον λέγοντες διατρίβω-
 25 μεν, τῆς κατὰ τὴν ἀγάπην ρίζης βλάστημα γίνεται, ὅσα τῷ τῆς
 ἀρετῆς λόγῳ σπουδάζεται, ὥστε, τὸν ταύτην ἔχοντα, μηδενὸς
 ἐνδεῶς ἔχειν τῶν ἄλλων.

14 Ταύτην ἔχων ὁ μέγας Βασίλειος, οὐδενὸς ἄρα τῶν ἀγαθῶν
 δι' αὐτῆς ἀπελείπετο. Εἰ δὲ πάντα εἶχεν, ἐν οὐδενὶ πάντως
 ἡλάττωτο. Ἄλλ' ἑρεῖ τις πάντως, ὅτι τρίτον οὐρανὸν εἶδεν ἐκεῖ-
 νος καὶ ἠρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ρήμα-
 5 τα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. Ἄλλ' οὐδὲ ἐκεῖνος φανερῶς
 διὰ τῆς σαρκὸς ταύτης τὴν τοιαύτην χάριν ἐδέξατο. Οὐ γὰρ ἐπι-
 κρύπτεται τὴν ἀμφιβολίαν λέγων· «εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα,
 εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα· ὁ Θεὸς οἶδεν». Καὶ περὶ τού-
 του τολμήσας εἶποι τις ἄν, ὅτι ἐν σώματι τοιοῦτον μὲν οὐδὲν οἶ-
 10 δεν, τῇ δὲ ἀσωμάτῳ καὶ νοητῇ θεωρίᾳ οὐκ ἔστιν ὃ τι τούτων
 ἀφῆκεν ἀθέατον. Μάρτυς δὲ τούτων ὁ παρ' αὐτοῦ λόγος, ὃν τε
 ἐφ' ἑαυτοῦ διεξήκει καὶ ὃν κατέλιπεν ἐν συγγράμμασιν. Ἐκεῖνος,

5. Ματθ. 22,40.

6. Ματθ. 25,35 ἔ.

δλο τὸ νόμο καὶ ὄλα τὰ προφητικὰ μυστήρια⁵, ἀποφαίνεται κι αὐτὸς ὅτι πρῶτο ἀπὸ ὄλα εἶναι ἡ ἀγάπη⁶. Ἐν λοιπὸν στὸ ἀνώτερο ἀπὸ τὰ κατορθώματα ἀρετῆς καὶ περιληπτικὸ ὄλων δὲν ὑστερεῖ ἀπὸ τὸν μεγάλο Παῦλο, ἄρα δὲ θὰ παρουσιαστεῖ ἀσφαλῶς νὰ ὑστερεῖ καὶ σὲ ὄλα τὰ ἄλλα πού ἡ ἀγάπη ἐμπνέει καὶ προέρχονται ἀπὸ αὐτήν. Ὅπως δηλαδὴ ὁποῖος μετέχει τῆς ἀνθρώπινης φύσης ἔχει ὄλα τὰ ἰδιώματα τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ἔτσι κι ὁποῖος κατόρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του τὴν ἀγάπη στὴν τελειότητά της ἔχει καὶ ὄλα τὰ εἶδη τῶν ἀγαθῶν πού συνθεωροῦνται μαζί της μὲ τὸ πρότυπο τῶν κατορθωμάτων. Εἴτε λοιπὸν ἡ πίστη εἶναι πού μᾶς σώζει εἴτε μὲ τὴν ἐλπίδα σωζόμεστε εἴτε περιμένουμε τὴ χάρη μὲ ὑπομονή, ἡ ἀγάπη δὲ χάνει τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα, τὴν ὑπομονή, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος⁷. Καὶ ὄλα τὰ ἄλλα, γιὰ νὰ μὴ χρονοτριβοῦμε ἀναφέροντάς τα ἓνα ἓνα, βλασταίνουν ἀπὸ τὴ ρίζα τῆς ἀγάπης, ὅσα ἐπιδιώκονται ὡς ἀρετές· ὥστε ὁποῖος ἔχει αὐτήν δὲ στερεῖται καθόλου τίς ἄλλες.

- 14 Αὐτὴν ἔχοντας ὁ μέγας Βασίλειος, χάρη σ' αὐτὴν δὲν ὑστεροῦσε σὲ κανένα ἀγαθό. Κι ἂν τὰ εἶχε ὄλα, ἄρα δὲν τοῦ ἔλειπε κανένα. Ἄλλὰ ὅπωςδήποτε θ' ἀντιτείνει κάποιος, ὅτι ἐκεῖνος εἶδε τὸν τρίτο οὐρανὸ κι ἔγινε ἀνάρπαστος στὸν παράδεισο, ἄκουσε λόγους ἀνείπωτους, πού δὲν μπορεῖ ὁ ἀνθρώπος νὰ πεῖ. Οὔτε ἐκεῖνος ὅμως δέχτηκε φανερά μὲ τὴ σάρκα τὴ χάρη αὐτή. Γιατὶ δὲν κρύβει τὴν ἀμφιβολία του λέγοντας· «δὲν ξέρω ἂν μὲ τὸ σῶμα του οὔτε ξέρω ἂν χωρὶς τὸ σῶμα του»⁸. Τολμώντας θὰ ἔλεγε κανένας σχετικὰ ὅτι τίποτε τέτοιο δὲν εἶδε μὲ τὸ σῶμα του, ἀλλὰ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἄφησε ἀθεώρητο μὲ μιὰ θέαση χωρὶς σῶμα, νοερῆ. Μαρτυρεῖ γι' αὐτὰ ὁ ἴδιος ὁ λόγος του, πού καὶ προφορικὰ κήρυττε ὁ ἴδιος καὶ στὰ συγγράμματά του μέσα μᾶς ἄφησε.

7. Α' Κορ. 13,7.

8. Β' Κορ. 12,2 ἐ.

ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἐπὶ τὸ Ἰλλυρικὸν ἐν κύκλῳ παριελθὼν, πᾶσι
 τοῖς διὰ μέσου τὸν εὐαγγελικὸν ἐκήρυξε λόγον· καὶ ὁ τούτου λό-
 15 γος καὶ τὸ κήρυγμα πᾶσαν μικροῦ δεῖν τὴν οἰκουμένην διέλα-
 βεν, ἐπ' Ἰσῆς τοῖς Παύλου λόγοις παρὰ πάντων καὶ αὐτὸ σπου-
 दाζόμενον. Παρεῖσθω δὲ τὰ λοιπὰ δι' ὧν ὁ βίος τούτου πρὸς
 τὸν ἐκείνου συμφέρεται, οἷον ἐσταυρώθη τῷ κόσμῳ ἐκεῖνος,
 καὶ τούτῳ ὁ κόσμος. Ἐνέκρωσε τὸ σῶμα ἐκεῖνος, ἐτελείωσε
 20 καὶ οὗτος ἐν ἀσθενείᾳ τὴν δύναμιν. Χριστὸς ἦν τὸ ζῆν ἀμφοτέ-
 ροις, καὶ ὁμοίως ἑκατέρῳ κέρδος ὁ θάνατος, καὶ προτιμότερα
 τοῦ πεπλανημένου βίου ἢ πρὸς τὸν Δεσπότην ἀνάλυσις.

15 Ἡ καὶ τὸν Ἰωάννην ἀντιπαραδειῖξαι τῷ διδασκάλῳ δοκεῖ;
 Ἄλλὰ τὸ μὲν προτερεῦειν ἐκεῖνον, τῷ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν
 καὶ περισσότρονον ἔχειν τοῦ προφήτου τῆς θείας φωνῆς μαρτυ-
 ρούσης, μανίας ἂν εἶη καὶ ἀσεβείας ἅμα ἄλλον ἀντιπαραξεγα-
 5 γεῖν τῷ τοιούτῳ βίῳ διὰ συγκρίσεως, ἀλλὰ τοῦ τοσοῦτου καὶ
 τοιούτου καὶ τὸ κατόπιν ἐλθεῖν, τῆς ἀνωτάτω μακαριότητος
 τὴν ἀπόδειξιν ἔχει. Οὕτωςι δὲ τὸν λόγον κατανοήσωμεν· οὐκ
 ἦν οὔτε ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ὁ Ἰωάννης, οὔτε κάλαμος ἦν ἀνέ-
 μοις ἐνσαλευόμενος. Ἠσπάζετο δὲ πρὸ τῶν οἰκουμένων τὴν
 10 ἔρημον, καὶ πάλιν τοῖς οἰκουμένης ἐπεχωρίαζεν. Μὴ τις ἄρα
 ἐπισκῆψει τῷ λόγῳ, εἰ τοῦτο προσμαρτυρήσει καὶ τῷ διδα-
 σκάλῳ ἡμῶν ἢ ἀλήθεια, ὡς ἐν τούτοις αὐτὸν τοῦ μεγάλου Ἰω-
 ἀννου μὴ ἀπολείπεσθαι; Τίς οὐκ οἶδεν ὅπως μαλακὴν τε καὶ
 τεθρυμμένην τοῦ βίου δίαιταν πολεμίαν ἠγήσατο, ἐν παντὶ τὸ
 15 καρτερικὸν καὶ ἀνδρῶδες πρὸ τῶν ἡδέων θηρώμενος, ἠλίω
 θαλπόμενος, κρύει παραβαλλόμενος, νηστείαις καὶ ἐγκρατείαις
 καταγυμνάζων τὸ σῶμα, ταῖς πόλεσιν ὡς ἐν ἐρήμοις ἐνδιατρί-
 βων (οὐδὲν εἰς ἀρετὴν ἐκ τῆς συντυχίας παραβλαπτόμενος), καὶ

Ἐκεῖνος, μεταβαίνοντας κυκλικὰ ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα ὡς τὸ Ἰλλυρικό, κήρυξε τὸν εὐαγγελικὸ λόγον σὲ ὄλους ἀπὸ οὗ περνοῦσε, ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος τοῦ Βασιλείου καὶ τὸ κήρυγμά του παρὰ λίγο νὰ περιλάβει ὅλη τὴν οἰκουμένη, προκαλῶντας σὲ ὄλους τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον μὲ τοὺς λόγους τοῦ Παύλου. Ἄς ἀφήσω τὰ ἄλλα κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ βίος τοῦ Βασιλείου συμβαδίζει μὲ τὴ ζωὴ τοῦ Παύλου, πῶς ἐκεῖνος σταυρώθηκε γιὰ τὸν κόσμον καὶ πῶς σταυρώθηκε ὁ κόσμος γι' αὐτόν. Νέκρωσε ἐκεῖνος τὸ σῶμα του, καὶ αὐτὸς τελειοποίησε τὴ δύναμή του μὲ τὴν ἀδυναμία του. Ἡ ζωὴ καὶ γιὰ τοὺς δύο ἦταν ὁ Χριστὸς καὶ ὁμοία γιὰ καθένα τους κέρδος ὁ θάνατος καὶ ἦταν προτιμότερη ἀπὸ τὸ βίον τῆς πλάνης ἢ ἀναχώρησις πρὸς τὸν Κύριον.

- 15 Ἡ θέλετε ν' ἀντιπαραβάλλω τὸ δάσκαλό μας καὶ μὲ τὸν Ἰωάννη; Ἀλλὰ ὅταν ἡ θεία φωνὴ μαρτυρεῖ ὅτι ἐκεῖνος ἔχει τὸ πρωτεῖον, ἀφοῦ ἀνάμεσα στὰ παιδιὰ τῶν γυναικῶν εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ προφήτης, θὰ ἀποτελοῦσε μανία καὶ ἀσέβεια μαζί ν' ἀντιπαραβάλλομε σὲ τέτοιο βίον τὸ βίον κάποιου ἄλλου. Τὸ νὰ ἔρθει ὁμοίως κανεὶς ἔπειτα ἀπὸ ἕνα τόσο μεγάλο καὶ σημαντικὸ ἄνθρωπον, δίνει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀνώτατης μακαριότητος. Μποροῦμε νὰ σκεφτοῦμε τὸ πρᾶγμα ὡς ἐξῆς. Ὁ Ἰωάννης δὲ φοροῦσε οὔτε μαλακὰ ρούχα οὔτε ἦταν καλαμιὰ πὺ λυγίζει στὸν ἄνεμον μιὰ ἐδῶ μιὰ ἐκεῖ. Προτιμοῦσε ἀπὸ τὰ κατοικημένα μέρη τὴν ἔρημον, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἀπουσίαζε ἀπὸ τὰ κατοικημένα μέρη. Μήπως λοιπὸν θὰ ψέξει κανένας τὸ λόγον, ἂν ἀποδώσει τὸ ἴδιον καὶ στὸ δάσκαλό μας ἀληθινά, ὅτι δὲν ὑστερεῖ σ' αὐτὰ ἀπὸ τὸ μεγάλο Ἰωάννη; Ποιὸς δὲ γνωρίζει ὅτι θεώρησε τὴ ζωὴ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀπόλαυσις ἐχθρικήν στὸν ἄνθρωπον, ὅτι σὲ ὅλα θῆρευσεν τὴν ἀποχὴν καὶ τὸ ἀνδρικό ἦθος κι ὅχι τὸ εὐχάριστον, ὑπέφερε τὴ θέρμη τοῦ ἡλίου, δὲν ἔμενε ἐκτιθεμένος στὸ κρῦον, γύμναζε τὸ σῶμα του μὲ νηστεία καὶ ἐγκράτεια, ζοῦσε μέσα στὶς πόλεις σὰ νὰ ἦταν ἔρημος (δὲν ἐπηρεαζόταν καθόλου ἀπὸ τίς

πόλεις τὰς ἐρημίας ἀπεργαζόμενος; Οὐτε γὰρ ἢ μετὰ τῶν πολλῶν διαγωγῇ τῆς ἀκριβοῦς τι καὶ ἀσφαλοῦς πολιτείας παρέτρεψεν, οὔτε, εἰ πρὸς ἑαυτὸν ἐπὶ τὴν ἐσχατιὰν ἐχώρησεν, γυμνωθῆναι τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ συνόντων οἷός τε ἦν, ὥστε καὶ ἐπὶ τούτου, καθ' ὁμοιότητα τοῦ Βαπτιστοῦ, πόλιν τὴν ἔρημον γενέσθαι στενοχωρουμένην τοῖς ἐπιρρέουσιν.

16 Τὸ δὲ μὴ κάλαμον αὐτὸν εἶναι δι' εὐκολίας πρὸς τὰς ἐναντίας ὑπολήψεις μετακλινόμενον, δείκνυσι τὸ ἐν πᾶσι τοῖς παρὰ τὸν βίον κεκριμένοις αὐτῷ ἀμετάπτωτον. Ἦρεσεν ἐξ ἀρχῆς ἡ ἀκτημοσύνη· πέτρα τις ἀσειστος ἡ κρίσις ἐγένετο. Ἐπεθύμει 5 διὰ καθαρότητος προσεγγίζειν τῷ Θεῷ, ὄρος ἦν ἡ ἐπιθυμία αὐτῆ, οὐ κάλαμος. Οὐδέποτε γὰρ πρὸς τὰς ἀντιπνοίας τῶν πειρασμῶν ὑπεκλίνεται. Τῆς δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης τὸ πάγιον μόνου ἦν τοῦ Ἀποστόλου διὰ τῶν ἰδίων λόγων ἐνδείξασθαι, τῷ μῆτε τὴν ζωὴν, μῆτε τὸν θάνατον, μὴ ἐνεστῶτα, μὴ μέλλοντα, 10 μῆτε τινὰ κτίσιν ἐτέραν δύνασθαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης παρώσασθαι. Οὕτω καὶ ἐν πᾶσι τοῖς κατ' ἀρετὴν αὐτῷ κεκριμένοις, οὐδαμῶς καλαμώδης τις ἦν καὶ ἀβέβαιος τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ διὰ πάντων ὁ βίος εἶχε τὸ ἐν τοῖς καλοῖς ἀμετάπτωτον. Παρρησιάζεται πρὸς τὸν Ἡρώδη Ἰωάν- 15 νης, καὶ οὗτος πρὸς Οὐάλεντα. Ἀντεξετάσωμεν δὲ πρὸς ἄλληλα τῶν ἀνδρῶν τούτων τὰ ἀξιώματα.

17 Ὁ μὲν μέρους τινὸς τῆς Παλαιστίνης ψήφῳ Ρωμαίων τὴν δυναστείαν κεκλήρωτο, τούτου δὲ τῆς ἀρχῆς ὄρος ἦν ὄλος μικροῦ δεῖν ὁ τοῦ ἡλίου δρόμος, ἐκ τῶν τῆς Περσίδος ὄρων, εἰς Βρεττανούς τε καὶ τὰ ἔσχατα τοῦ Ὀκεανοῦ παρατείνων. Καὶ 5 τῆς μὲν πρὸς τὸν Ἡρώδη παρρησίας ἦν ὁ σκοπός, μὴ παρανο-

συντροφιᾶς) καὶ μετέβαλλε τίς ἐρημιᾶς σὲ πόλεις; Οὔτε ἡ ἀναστροφὴ τοῦ μὲ τοὺς πολλοὺς τὸν ἀπομάκρυνε ἔστω καὶ λίγο ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ καὶ ἀσφαλισμένη ζωὴ οὔτε μποροῦσε, πηγαίνοντας σὲ μιὰν ἄκρη ὀλομόναχος, ν' ἀποχωριστεῖ ἀπὸ ἐκείνους πού τὸν συναντοῦσαν γιὰ λόγους ὠφέλειας. Ὡστε καὶ στὸ Βασίλειο ὁμοία μὲ τὸν Ἰωάννη ἡ ἔρημος νὰ γίνῃ πόλη ἀσφυκτιώντας ἀπὸ τὰ πλήθη πού συνέρρεαν.

- 16 Τὸ ὅτι δὲν ἦταν καλαμιὰ πού εὐκόλα μεταστρεφόταν στίς ἀντίθετες ἀντιλήψεις δείχνει πόσο ἦταν ἀμετάθετος στίς πεποιθήσεις του γιὰ τὴ ζωὴ. Τοῦ ἄρесе ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἡ ἀκτημοσύνη καὶ ἡ γνώμη του αὐτὴ τοῦ ἔγινε βράχος ἀσάλευτος. Ἐπιθυμοῦσε νὰ προσεγγίξει τὸ Θεὸ μὲ καθαρότητα καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτὴ τοῦ ἔγινε ὄρος ὄχι καλαμιὰ. Ποτὲ δὲ λυγοῦσε στὴν ἀντίθετη φορὰ τῶν πειρασμῶν. Ὅσο γιὰ τὴ σταθερότητα τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸ Θεὸ μόνο τὴ σταθερότητα τοῦ Ἀποστόλου μποροῦσε νὰ δείξεις μὲ τὰ ἴδια λόγια, ὅτι οὔτε ἡ ζωὴ οὔτε ὁ θάνατος οὔτε τὰ παρόντα οὔτε τὰ μέλλοντα οὔτε καμιὰ ἄλλη φύση μπορεῖ ν' ἀπομακρύνει τὴν καρδιά του ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεό⁹. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τίς ἀποφάσεις του σχετικὰ μὲ τὴν ἀρετὴ ἢ σκέψη του δὲν ἦταν σὰν τὴν ἀβέβαιη καλαμιὰ, ἀλλὰ σ' ὄλη τὴν διάρκειά τῆς ζωῆς εἶχε τὴ σταθερότητα στὰ καλά. Μιλᾷει μὲ θάρρος ὁ Ἰωάννης στὸν Ἡρώδη, τὸ ἴδιο κι αὐτὸς στὸν Οὐάλεντα. Ἄς παραλληλίσουμε μεταξὺ τους τὰ ἀξιώματα αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν.

- 17 Στὸν ἓνα μὲ ἀπόφαση τῶν Ρωμαίων εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ διοίκηση μέρους τῆς Παλαιστίνης, ἐνῶ ὄρια τῆς ἐξουσίας τοῦ Οὐάλεντα ἦταν ὅλος σχεδὸν ὁ κόσμος πού διατρέχει ὁ ἥλιος ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Περσίας καὶ ἐκτεινόταν ὡς τοὺς Βρεταννοὺς καὶ τίς ἐσχατιᾶς τοῦ Ὠκεανοῦ. Καὶ ὁ σκοπὸς βέβαια τῆς παρρησίας τοῦ Ἰωάννη πρὸς τὸν Ἡρώδη ἦταν νὰ

μεῖν κατὰ γυναιίου τινός, ἀλλὰ κολάζειν ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν, ὡς ἀπειρημένην τῷ νόμῳ, ἢ δὲ πρὸς Οὐάλεντα τοῦ διδασκάλου παρρησία τίς ἦν; Ἐσουλόν τε καὶ ἀμίαντον τὴν πίστιν ἔαν, ἧς ἡ παρανομία πάσης τῆς οἰκουμένης ἄγος ἐγένετο. Ἐντι-
 10 θέτου τοίνυν ὁ δίκαιος τῶν πραγμάτων ἐξεταστὴς τὴν τε δυναστείαν τῇ δυναστείᾳ, καὶ τὸν σκοπὸν τῆς παρρησίας ταύτης πρὸς τὴν παρρησίαν ἐκείνην. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐν τῷ σώματι τοῦ Ἡρώδου τὸ ἄγος περιωρίζετο· ἐνταῦθα δὲ πάσης ἦν ἀδικία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἢ παρανομία τῆς πίστεως. Ἐκεῖνος μέχρι
 15 θανάτου ἐμμένει τῇ παρρησίᾳ· καὶ τούτῳ πέρας τῆς παρρησίας ἐξορία γίνεται, τοῦτο τοῦ βασιλέως ἀντὶ τῆς ἐπιθανατίου ψήφου καταδικάσαντος. Ἄλλὰ καὶ Ἰωάννης ἀποθανὼν ζῆν ἐπιστεύετο· καὶ Βασιλείῳ παρ' αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν ἢ τῆς ἐξορίας ἀναλύεται ψήφος, οὐδὲν διὰ τῆς ἀπειλῆς μαλακισθέντι περὶ τὴν ἐνστασιν.

18 Ἄρα τολμήσαιμεν καὶ ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν Ἥλιαν ἀναβῆναι τῷ λόγῳ, καὶ δεῖξαι τὸν καθ' ἡμᾶς διδάσκαλον πρὸς τὴν ἐκείνου χάριν τῷ βίῳ τῷ καθ' ἑαυτὸν ὁμοιούμενον; Ἄλλὰ τὴν μὲν ἐπὶ τοῦ φλογίνου ἄρματος διφρεῖαν καὶ τὴν τῶν πυρίνων ἠνιόχησιν
 5 ἵππων καὶ τὴν πρὸς τὸ ὑπερκείμενον τῆς ἄνω λήξεως μεταχώρησιν μηδεὶς ἀπαιτεῖτω τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος ἐν τοῖς ὄροις μένων τῆς φύσεως, ἀπαθὴς ἐν τῷ πυρὶ διεσώζετο, πρὸς τὸ ἀνωφερές τε καὶ κοῦφον θεῖα δυνάμει μετασκευάζων τὸ ἐμβριθές τε καὶ γῆινον, μήθ' ὅτι τὸν ἑαυτοῦ λόγον οἶόν
 10 τινα κλεῖν ἐποιεῖτο τῆς ἐξ οὐρανοῦ χορηγίας, ἀνιείς τε ὅτε βούλοιο, καὶ ἀποκλείων πάλιν κατ' ἐξουσίαν ὅτε τοῦτο πράττειν ἄμεινον ᾤετο. Ἄλλὰ καὶ τὸ εἰς πολλὴν αὐτὸν διαρκέσαι χρόνον ἀπόσιτον, μιᾷ τροφῇ τοῦ ἐγκρυφίου ἐκείνου ὀλυρίτου ἐν ὁμοίῳ τὴν δύναμιν αὐτοῦ διασώζοντα μέχρις ἡμερῶν τεσσαράκοντα,

μὴν παρανομεῖ μὲ κάποιον γύναιον, ἀλλὰ νὰ περιορίσει τὴν ἐπιθυμία του μέσα του, ἐπειδὴ τὴν ἀπαγόρευε ὁ νόμος. Ποιά δμως ἦταν ἡ παρρησία τοῦ δασκάλου μας πρὸς τὸν Οὐάλεντα; Ν' ἀφήσει ἀπαραβίαστη καὶ ἀμίαντη τὴν πίστη, πού παρὰ βία εἰς βάρος της θὰ ἀποτελοῦσε ἀνοσιότητα γιὰ ὅλη τὴν οἰκουμένη. Ἄς ἀντιπαραθέσει λοιπὸν ὁ δίκαιος ἐξεταστής τῶν πραγμάτων τὸ ἀξίωμα μὲ τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ σκοπὸ τῆς μιᾶς παρρησίας μὲ τὴν ἄλλη παρρησία. Ἐκεῖ τὸ μόλυσμα περιοριζόταν στὸ σῶμα τοῦ Ἡρώδη, ἐνῶ ἡ παρανομία στὴν πίστη γινόταν ἀδικία ὅλης τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Ἐκεῖνος ἐπιμένει στὴν παρρησία του μέχρι θανάτου καὶ ἡ παρρησία τοῦ Βασιλείου εἶχε ὡς κατάληξή της τὴν ἐξορία, πού σ' αὐτὴν ἀντὶ σὲ θάνατο τὸν εἶχε καταδικάσει ὁ βασιλιάς. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης, ἂν καὶ εἶχε πεθάνει, πίστευαν ὅτι ζοῦσε· καὶ τοῦ Βασιλείου ἡ ἀπόφαση γιὰ ἐξορία ἀπορρίπτεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐχθροὺς του, ἐπειδὴ ἡ ἀπειλὴ δὲν τὸν ἔκανε νὰ ὑποστείλει τὴν ἀντίστασή του.

- 18 Νὰ τολμήσω ἄραγε ν' ἀναφερθῶ μὲ τὸ λόγο μου καὶ στὸν οὐράνιον Ἡλία καὶ νὰ δείξω τὸ δάσκαλό μας ὁμοίον μὲ τὸ βίον του πρὸς τὴ χάρη ἐκείνου; Τὴν ἀρματοδρομίαν του βέβαιον πάντων στὸν πύρινον δίφρον καὶ τὴν ἠνιόχησιν τῶν φλόγων ἀλόγων καὶ τὴν μετάθεσίν του πρὸς αὐτὸν πού ὑπέρκειται τὴν οὐράνια μακαριότητα, αὐτὴν ἂς μὴν τὴ ζητᾶ κανένας ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν. Γιατί ὁ Ἡλιάς, παραμένοντας μέσα στὰ ὄρια τῆς φύσης μας, περνοῦσε ἀνέπαφος μέσα ἀπὸ τὴ φωτιὰ μεταστοιχειώνοντας μὲ τὴ θεία δύναμιν πρὸς τὸ ἀνοδικὸ καὶ ἀνάλαφρον τὸ βαρὺ καὶ γήινον στοιχεῖον, οὔτε γιὰ τὴν χρησιμοποιοῦσε τὸν λόγο του σὰν κλειδί τῆς οὐράνιας χορηγίας κι ἀνοίγε τὸν οὐρανὸ ὅποτε ἤθελε καὶ πάλιν τὸν ἔκλεινε κατὰ δικαίωμα, ὅταν αὐτὸ τὸ θεωροῦσε καλύτερον. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι κράτησε πολὺν καιρὸ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὴν τροφήν, τρώγοντας τὸ μυστικὸν ἐκεῖνον ψωμὶ ἀπὸ σίκαλην, μιὰ τροφήν πού διατηροῦσε τὴν δύναμίν του ἴδια γιὰ σαράντα

15 παρείσθω καὶ τοῦτο, ὡς μείζον ἢ κατὰ ἄνθρωπον. Ἐπορος γὰρ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τῶν ὑπὲρ φύσιν ἢ μίμησις. Σιγᾶσθω δὲ μετὰ τούτων ὁ τε βραχὺς ἐκεῖνος τοῦ ἀλεύρου κέραμος καὶ ὁ τοῦ ἐλαίου καμψάκης· διαρκῶν ἐκάτερος πρὸς τὴν χρείαν ἐν τῇ τῆς τροφῆς χορηγίᾳ καὶ παντὶ τοῦ λιμοῦ τῷ χρόνῳ συμπαρατεί-
20 νων τὴν χάριν εἰς ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ. Τὰ γὰρ τῆς ἄνωθεν ἐνεργείας θαύματα ἰδιάζουσιν ἐπὶ τῶν ἔργων ἔχει τὴν δύναμιν καὶ οὐκ ἂν τις εὐλόγως ἀνθρωπίνῃ φύσει τὰς τοιαύτας θαυμα-
τοποιίας λογίσαιτο.

19 Τίνα οὖν ἐστὶν ὅσα τοῦ διδασκάλου ἡμῶν πρὸς τὰ ἐν τῷ προφήτῃ θεωρούμενα τὴν κοινωνίαν ἔχει; Ζῆλος πίστεως, δυσ-
μένεια κατὰ τῶν ἀθετούντων, ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, ἐπιθυμία
τοῦ ὄντος ὄντως πρὸς οὐδὲν τῶν ὑλικῶν ἀπορρέουσα, ζωὴ διὰ
5 πάντων ἐξητασμένη, βίος κατεσκληκῶς, βλέμμα τῷ τόνῳ τῆς
ψυχῆς συντεινόμενον, σεμνότης ἀνεπιτήδευτος, ἡσυχία λόγου
ἐνεργεσττέρα, φροντὶς περὶ τῶν ἐλπιζομένων, καταφρόνησις
τῶν ὀρωμένων, ὁμοτιμία πρὸς πᾶν τὸ φαινόμενον, εἴτε τις τῶν
ὑπερόγκων ἐν ἀξιώματι τύχοι, εἴτε τῶν ταπεινῶν τε καὶ ἀπερ-
10 ριμμένων προφαίνοιτο. Ταῦτά ἐστι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν οἷς μιμεῖ-
ται ὁ τοῦ διδασκάλου βίος τὰ τοῦ Ἥλιου θαύματα. Εἰ δέ τις
προφέρει τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν τὴν ἀσιτίαν, καὶ ἡμεῖς τοῦ
διδασκάλου τὴν διὰ παντὸς τοῦ βίου ὀλιγοσιτίαν ἀντιπροσοίσο-
μεν. Γειτνιάζει γὰρ πῶς τῷ ἀσίτῳ τὸ ὀλιγόσιτον, καὶ μάλιστα
15 ὅταν τὸ μὲν ἐν ὀλίγῳ γένηται χρόνῳ, τὸ δὲ πρὸς πάντα διαρ-
κέση τὸν βίον. Ἄλλως τε κάκει μὲν ὁ ὀλυρίτης ἐκεῖνος ἐγκρυ-
φίας διεκράτει τοῦ προφήτου τὸν τόνον, ἔχων τι πάντως ἐν
ἑαυτῷ τοιοῦτον, ᾧ συνετηρεῖτο τοῦ προσενεγκαμένου τὴν τρο-
φὴν ταύτην ἢ δύναμις.

20 Τεκμήριον δέ, ὅτι οὐχὶ τῶν ὁμοφύλων τις αὐτῷ σιτοποιή-

ἡμέρες, ἃς τὸ ἀφήσομε κι αὐτὸ, ἐπειδὴ εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση εἶναι ἀδύνατη ἡ μίμηση τῶν ὑπερφυσικῶν. Ἄς μὴν ἀναφερθεῖ μαζί μ' αὐτὰ καὶ τὸ μικρὸ ἐκεῖνο ἀγγεῖο μὲ τὸ ἀλεύρι καθὼς καὶ τὸ λαδερὸ ποῦ ἐπαρκοῦσε τὸ καθένα γιὰ νὰ χαρίσει τὴν τροφή ποῦ χρειαζόταν, συμπαρατείνοντας τὴν εὐεργετικὴ τους χάρη σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ λιμοῦ, τρία χρόνια κι ἕξι μῆνες. Γιατὶ τὰ θαύματα τῆς θείας ἐνέργειας ἔχουν ἰδιάζουσα δύναμη ἐπάνω στὰ ἔργα, καὶ δὲ θὰ μπορούσε νὰ καταλογίσει κανένας δικαιολογημένα στὴν ἀνθρώπινη φύση τὶς θαυμαστὲς αὐτὲς ἐκδηλώσεις.

- 19 Ποιὰ εἶναι λοιπὸν τὰ κοινὰ σημεῖα τοῦ δασκάλου μας ποῦ βλέπομε νὰ τὰ ἔχει ὁ προφήτης; Φλογερὴ πίστη, μίσος γιὰ τοὺς παραβάτες, ἀγάπη πρὸς τὸ Θεό, ἐπιθυμία τοῦ ἀληθινοῦ ὄντος ποῦ δὲν ὀλισθαίνει σὲ κανένα ὑλικό, ζωὴ προσεγμένη ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὲς, βίος ταλαιπωρημένος, βλέμμα ποῦ δείχνει τὴν ἔνταση τῆς ψυχῆς, σεμνότητα ἀνεπιτήδευτη, ἡσυχία ποῦ εἶναι πιὸ δραστικὴ ἀπὸ τὸ λόγο, φροντίδα γιὰ ὅσα ἐλπίζομε, καταφρόνηση τῶν φαινομένων, ἐξίσωση ὅλων τῶν φαινομένων εἴτε τυχαίνει νὰ ἀσκεῖ κανένας κάποιο ὑψηλὸ ἀξίωμα ἀπὸ τὰ πολὺ ὑψηλὰ εἴτε παρουσιάζεται ὡς ταπεινὸς καὶ παραπεταμένος. Αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ ὅμοια μὲ τὰ ὁποῖα ὁ βίος τοῦ δασκάλου μας μιμεῖται τὰ θαύματα τοῦ Ἡλία. Κι ἂν προβάλει κανένας τὴν σαρανταήμερη ἀσιτία, θ' ἀντιπροσκομίσομε κι ἐμεῖς τὴν ὀλιγοφαγία μιᾶς ὁλόκληρης ζωῆς τοῦ δασκάλου μας. Στὴν ἀσιτία εἶναι κάπως γειτονικὴ ἡ ὀλιγοφαγία καὶ μάλιστα ὅταν ἡ πρώτη ἰσχύσει γιὰ λίγο καιρὸ, ἐνῶ ἡ δευτέρη κρατήσῃ μιὰ ὁλόκληρη ζωὴ. Ἄλλωστε κι ἐκεῖ τὸ σικάλινο ἐκεῖνο ψωμὶ συντηροῦσε κρυφὰ τὴ δύναμη τοῦ προφήτη, ἔχοντας ἀσφαλῶς τὸ στοιχεῖο ποῦ συντηροῦσε τὴ δύναμη ἐκείνου ποῦ ἔδωσε τὴν τροφή.

- 20 Καὶ νὰ ἡ ἀπόδειξη. Δὲν τοῦ παρέθεσε φτιάχνοντας κά-

σας τὴν τροφήν παρεθήκατο, ἀλλ' ἀγγελικῆς παρασκευῆς ἐνεφορήθη. Ὅθεν αὐτῷ πλήρης τε καὶ ἀδιάπνευστος ἦν ἡ διὰ τῆς τροφῆς ἐκείνης ἐγγινομένη τῷ σώματι δύναμις. Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν καινοτομηθείσης τῆς συνηθείας, μέτρον τῆς τροφῆς ὁ λογισμὸς ἦν, τοσοῦτον παρέχων τῷ σώματι, οὐχ ὅσον ἡ φύσις ἐβούλετο, ἀλλ' ὅσον ὁ τῆς ἐγκρατείας ἐνεκελεύετο νόμος. Ἡ δὲ ἱερωσύνη τοῦ διδασκάλου μιμεῖται τὰ τῆς ἱερωσύνης τοῦ προφήτου αἰνίγματα, διὰ τοῦ τρισευεῖν ἐν τῷ λόγῳ τῆς πίστεως, 10 τὸ οὐράνιον πῦρ πρὸς τὰς ἱεουργίας ἐφέλκομένη. Πῦρ δὲ τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος δύναμιν καλεῖσθαι πολλαχῆ παρὰ τῆς Γραφῆς ἐδιδάχθημεν. Αὐχμὸν δὲ γῆς ὁ διδάσκαλος οὔτε ἔλυσεν, οὔτε ἐπήγαγεν. Ἐκεῖ δὲ ὁ μέγας προφήτης, πλήξας τῇ πλάστιγι τῆς ἀνομβρίας τὴν γῆν, ὁ αὐτὸς καὶ ἰατρὸς τοῦ τραύματος γίνε- 15 ται, ἐφάμιλλον τῇ ἀλγηδόνι τῆς μάστιγος τὴν ἐκ τῆς θεραπείας ἄνεσιν αὐτοῖς χαρίζομενος.

21 Εἰ δὲ χρή τι καὶ πρὸς τοῦτο τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἥλιου θαῦμα εἰπεῖν, θεῖα βουλήσει τῆς τοιαύτης ποτὲ συμφορᾶς ἀπειληθείσης καὶ ξηροῦ παντὸς τοῦ χειμερίου καιροῦ παραδραμόντος, καὶ μηδεμιᾶς καρπῶν ὑποφαινομένης ἐλπίδος, τότε προσπεσὼν τῷ 5 Θεῷ ὁ διδάσκαλος, μέχρι τῆς ἀπειλῆς τὸν φόβον ἔστησεν, λιταῖς τὸ Θεῖον ἰλεωσάμενος, καὶ λύσας διὰ προσευχῶν τὴν τῆς ἀνομβρίας κατῆφειαν. Ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ λιμοῦ παραμυθίας, ἣν ἐπὶ μιᾶς ἐνεδείξατο χήρας ὁ μέγας Ἥλιος, ἔχει τι καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς βίος ἐπὶ τοῦ διδασκάλου ὁμοίωμα. Λιμοῦ γάρ ποτε χαλε- 10 ποῦ καταπονοῦντος αὐτὴν τε τὴν πόλιν ἐν ἧ̄ δαιτώμενος ἐτύγχανεν, καὶ πᾶσαν τὴν ὑποτελοῦσαν τῇ πόλει χώραν, τὰς ἑαυτοῦ κτήσεις ἀποδόμενος καὶ εἰς τροφὰς διαμείψας τὰ χρήματα, ὅτε σπάνιον ἦν καὶ τοὺς σφόδρα παρασκευασμένους τράπεζαν ἑαυτοῖς παραστήσασθαι, διήρκεσεν ἐκεῖνος ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τοῦ

ποιος ἀπὸ τοὺς ὁμοφύλους του αὐτὴ τὴν τροφή, ἀλλὰ εἶχε γευθεῖ ἀγγελικὸ παρασκευάσμα. Γι' αὐτὸ ἦταν ἀκέραιη πάντα καὶ δὲν ἐξατμιζόταν ἡ δύναμη ποὺ προξενούσε στὸ σῶμα ἢ τροφή ἐκείνη. Ἐδῶ ὁμως δὲν εἶχε παρουσιαστεῖ μιὰ νέα συνήθεια· μέτρο τῆς τροφῆς ἦταν ὁ λογισμὸς, ποὺ παρεῖχε στὸ σῶμα ὄχι ὄση τροφή ἤθελε ἡ φύση, ἀλλὰ ὄση ὄριζε ὁ νόμος τῆς ἐγκράτειας. Ἐνῶ ἡ ἱερωσύνη τοῦ δασκάλου μας μιμεῖται τὰ σύμβολα τῆς ἱερωσύνης τοῦ προφήτη μιλώντας γιὰ τρία πρόσωπα στὸ λόγο τῆς πίστεως μας ἔλκει τὴν οὐράνια φλόγα γιὰ τὴν ἱερὴ θυσία. "Ὅτι φωτιὰ καλεῖται ἡ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ εἶδαμε σὲ πολλὰ μέρη τῆς ἁγίας Γραφῆς. Ὁ δάσκαλος βέβαια οὔτε τὴν ξηρασία τῆς γῆς ἀνάστειλε οὔτε καὶ τὴν προκάλεσε, ἐνῶ ἐκεῖ ὁ μέγας προφήτης, πλῆττοντας τὴ γῆ μὲ τὴ μᾶστιγα τῆς ἀνομβρίας, γίνεται ὁ ἴδιος καὶ ὁ ἰατρὸς τοῦ τραύματος χαρίζοντας ἀνακούφιση μὲ τὴ θεραπεία ἀντίστοιχη μὲ τὸν πόνο τῆς μᾶστιγας.

- 21 Ἄν πρέπει τώρα νὰ ποῦμε καὶ κάποιο ἀνάλογο μ' αὐτὸ θαῦμα τοῦ δικοῦ μας Ἡλία, νὰ· Ἀπειλήθηκε κάποτε αὐτὴ ἡ συμφορὰ μὲ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ πέρασε ὅλη ἡ διάρκεια τοῦ χειμῶνα χωρὶς σταγὸνα βροχῆς καὶ δὲ φαίνονταν καμιὰ ἐλπίδα καρποφορίας. Τότε προσπέφτοντας ὁ δάσκαλος στὸ Θεὸ, περιόρισε τὸ φόβο τους ὡς τὴν ἀπειλὴ μόνον, ἐξιλεώνοντας τὸ Θεὸ μὲ τὶς παρακλήσεις του καὶ διαλύοντας μὲ τὶς προσευχῆς του τὴν ἀπελπισία τῆς ἀνομβρίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ βίος τοῦ δασκάλου μας ἔχει στὴν ἐποχὴ μας κάποια ὁμοιότητα μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸ λιμὸ ποὺ προκάλεσε σὲ μιὰ χῆρα ὁ μέγας Ἡλίας. Ταλαιπωροῦσε κάποτε βαρὺς λιμὸς τὴν πόλη ὅπου ζοῦσε καὶ ὅλη τὴ χώρα ποὺ ἦταν ὑποτελὴς στὴν πόλη αὐτή. Πουλώντας τότε τὰ κτήματά του, ἀγόρασε μὲ τὰ χρήματα τροφές, καὶ σὲ καιρὸ ποὺ ἦταν σπάνιο ἀκόμα καὶ ὄσοι στέκονταν οἰκονομικὰ πάρα πολὺ καλὰ νὰ στρώσουν τραπέζι στὸ σπίτι γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ἐκεῖνος

15 λιμοῦ τρέφων τοὺς τε πανταχόθεν συρρέοντας καὶ τὴν νεολέαν παντὸς τοῦ δήμου τῆς πόλεως, ὡς καὶ τοῖς τῶν Ἰουδαίων παισὶν ἐκ τοῦ Ἰσου προτιθέναι τῆς φιλανθρωπίας ταύτης τὴν μετουσίαν. Διαφέρει δὲ πάντως οὐδὲν ἢ διὰ καμψάκου τὴν θεϊὰν ἐντολὴν ἢ διὰ τινος ἄλλης ἀφορμῆς ἐκπληρῶσαι. Ἡ γὰρ παρα-
20 μυθία τῶν δεομένων οὐ ζητεῖ τὸ πόθεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ γινόμενον βλέπει.

22 Εἰ δὲ ἀνωφερῆς ὁ Ἡλίας ἐγένετο, θαυμαστὸν μὲν καὶ τοῦτο καὶ ὑπὲρ λόγον τὸ θαῦμα, πλὴν οὐκ ἀπόβλητον καὶ τὸ ἕτερον εἶδος τῆς ἐπὶ τὸ ἄνω φορᾶς, ὅταν τις δια τῆς ὑψηλῆς πολιτείας ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ἀνοικίζηται, διὰ τοῦ Πνεύματος ἄρμα τὰς
5 ἀρετὰς ποιησάμενος, ὅπερ δὴ κατωρθῶσθαι τῷ διδασκάλῳ πᾶς ὁ εὐγνωμόνως τὰ κατ' αὐτὸν ἐξετάζων συνθήσεται. Ἴσως γὰρ καὶ τοῦ Σαμουὴλ κατατολμῆσαι τῷ λόγῳ; Ἄλλ', ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι τῶν πρωτείων τῷ προφήτῃ παραχωρήσαντες, πρὸς δύο τινὰ τῶν περὶ αὐτοῦ λεγομένων καὶ τὰ περὶ τὸν διδά-
10 σκαλον ἡμῶν οἰκείως ἔχοντα δεῖξομεν· Θεόσδοτος ἀμφοτέρων ἢ γέννησις ἦν. Ὡς γὰρ ἐκεῖνον ἢ μήτηρ, οὕτω καὶ τοῦτον ἐξ αἰτήσεως θείας ὁ πατὴρ ἐτεκνώσατο. Καὶ ἀρρωστία ποτὲ συσχεθέντος ἐπιθανατίῳ ἔτι ἐν τῷ νέῳ τῆς ἡλικίας, εἶδεν ὁ πατὴρ ἐπιφανέντα αὐτῷ κατὰ τὴν ἐνύπνιον ὄψιν τὸν Κύριον, τὸν ἐν τῷ
15 Εὐαγγελίῳ τὸν παῖδα τῷ βασιλικῷ χαρισάμενον, κάκεῖνα εἰπόντα πρὸς τοῦτον, ἃ πρὸς ἐκεῖνον εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι «πορεύου, ὁ υἱός σου ζῆ». Οὗ τὴν πίστιν καὶ αὐτὸς μιμησάμενος, τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῇ πίστει καρπὸν ἐκομίσασατο, τὴν τοῦ υἱοῦ σωτηρίαν ἐκ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου δεξάμενος.

ἦταν σέ θέση νά τρέφει καθ' ὄλη τή διάρκεια τοῦ λιμοῦ καί ὄσους συνέρρεαν ἀπό παντοῦ καί τοὺς νέους ὄλου τοῦ λαοῦ τῆς πόλης, ὥστε νά προσφέρει ἐξίσου καί στὰ παιδιά τῶν Ἑβραίων τῇ δυνατότητα τῆς μετοχῆς στή φιλανθρωπία αὐτή. Καί βέβαια δὲ διαφέρει καθόλου τὸ νά ἐκπλήρωσει κανεὶς τὴν ἐντολὴ εἴτε μὲ λαδερὸ ἢ μὲ κάποιο ἄλλο μέσο. Ἡ ἀνακούφιση ὄσων ἔχουν ἀνάγκη δὲν ζητεῖ τὸ πῶς, ἀλλὰ βλέπει αὐτὸ πού γίνεται. 7/7

- 22 Ἄν τώρα ὁ Ἡλίας ἐγίνε ἀνάρπαστος στὸν οὐρανό, εἶναι καί αὐτὸ θαυμαστὸ καί εἶναι τὸ θαῦμα πάνω ἀπὸ τὴ λογικὴ. Δὲν εἶναι ὅμως ἀπορρίψιμο καί τὸ ἄλλο εἶδος τῆς φορᾶς πρὸς τὰ ἄνω, ὅταν δηλαδὴ κάποιος μεταβαίνει ἄνω μὲ τὴν ὑψηλὴ πολιτεία του ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανὸ κάνοντας μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Πνεύματος ἄρμα τις ἀρετές του. Αὐτὸ θὰ συμφωνήσῃ ὅτι τὸ κατόρθωσε ὁ δάσκαλός μας ὅποιος ἐξετάσει τὴ ζωὴ του μὲ εἰλικρινὴ διάθεση. Πρέπει τάχα νά τολμήσῃ ὁ λόγος μου ν' ἀναφερθεῖ καί στὸ Σαμουήλ; Ἀλλὰ ἀφοῦ παραχωρήσομε στὸν προφήτη τὰ πρωτεῖα σὲ ὄλα τὰ ἄλλα, σὲ δύο πράγματα πού ἀναφέρονται γι' αὐτὸν θὰ δεῖξομε ὅτι δὲν εἶναι ξένος ὁ δάσκαλός μας. Δῶρο τοῦ Θεοῦ καί τῶν δύο ἡ γέννηση. Ὅπως δηλαδὴ ἡ μάνα ἐκείνου τὸν ἀπέκτησε μὲ αἴτησή της πρὸς τὸ Θεό, τὸ ἴδιο καί αὐτὸν ὁ πατέρας του. Καί ὅταν κάποτε εἶχε ἀρρωστήσει θανάσιμα, ἐνῶ ἦταν ἀκόμη νέος στὴν ἡλικία, εἶδε νά παρουσιάζεται στὸν ὕπνο του ὁ Κύριος, πού μέσα στὸ Εὐαγγέλιο χάρισε στὸ βασιλικὸ ἀξιωματικὸ τὸ γιό του, καί εἶπε σ' αὐτὸν ὅσα εἶπε ὁ Κύριος σ' ἐκεῖνον· «πῆγαινε, ὁ γιός σου ζεῖ»¹⁰. Τὴν πίστη τοῦ ἀξιωματικοῦ μιμήθηκε κι αὐτὸς καί ἔλαβε τὸν ἴδιο καρπὸ γιὰ τὴν πίστη του, κερδίζοντας τὴ σωτηρία τοῦ γιοῦ του ἀπὸ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου.

10. Ἰω. 4,50.

23 Ἐν μὲν δὴ τοῦτο τοῖς θαύμασι τοῦ Σαμουὴλ ἀνατίθεμεν.
 Ἔτερον δέ, ὅτι τὸ εἶδος τῆς ἱερουργίας τὸ αὐτὸ τοῖς δύο συνε-
 σπυδάσθη. Εἰρηνικὰς προσήγαγον ἀμφοτέροι τῷ Θεῷ τὰς θυ-
 σίας, ὑπὲρ τῆς τῶν πολεμίων ἀναιρέσεως ἱερουργοῦντες, ὁ μὲν
 5 ἐπὶ τῇ καταλύσει τῶν αἰρέσεων, ὁ δὲ κατὰ τῶν ἀλλοφύλων
 τοῦτο ποιῶν. Μωϋσῆς δὲ ὁ μέγας κοινὸν πρόκειται πᾶσι τοῖς
 πρὸς ἀρετὴν ὁρῶσιν ὑπόδειγμα, καὶ οὐκ ἂν τις πλημμελοίῃ, τοῦ
 ἰδίου βίου σκοπὸν τὴν ἀρετὴν τοῦ νομοθέτου ποιούμενος. Οὐ-
 κοῦν ἀνεπίφθονον πάντως εἶη δεῖξαι τὸν διδάσκαλον ἡμῶν, ἐν
 10 οἷς οἷός τε ἦν, τὸν νομοθέτην ἐπὶ τοῦ βίου μιμούμενον. Ἐν τίσι
 τοίνυν ἢ μίμησις ἦν; Ἀρχουσά τις τῶν Αἰγυπτίων εἰσποιησα-
 μένη τὸν Μωϋσέα παιδεύει τὴν ἐγχώριον παιδευσιν, οὐκ ἀπο-
 στάντα τοῦ μητρῶου μαζοῦ, ἕως ἔδει τὴν πρώτην ἡλικίαν τῇ
 τοιαύτῃ τροφῇ τιθηνήσασθαι. Τοῦτο καὶ τῷ διδασκάλῳ μαρτυ-
 15 ρεῖ ἡ ἀλήθεια. Ἀνατρεφόμενος γὰρ ὑπὸ τῆς ἕξω σοφίας, αἶτι τοῦ
 μαζοῦ τῆς Ἐκκλησίας εἶχετε, τοῖς ἐντεῦθεν διδάγμασι τὴν ψυ-
 χὴν αὔξων καὶ ἀδρυνόμενος. Ἠρνήσατο μετὰ ταῦτα ὁ Μωϋσῆς
 τῆς ψευδωνύμου μητρὸς τὴν σεσοφισμένην συγγένειαν. Οὐδὲ
 οὗτος παρέμεινεν ἐπιπολὸν νομίζεσθαι τοῦτο ᾧ ἐπησχύνετο.
 20 Πᾶσαν γὰρ τὴν ἐκ τῶν ἕξωθεν λόγων δόξαν ἀποσεισάμενος,
 ὥσπερ τὴν βασιλείαν ἐκεῖνος, πρὸς τὸν ταπεινὸν ἀπηυτομόλησε
 βίον, καθάπερ καὶ τοὺς Ἑβραίους ὁ Μωϋσῆς προτιμοτέρους
 τῶν Αἰγυπτίων θησαυρῶν ἐποίησατο. Τῆς δὲ φύσεως ἐφ' ἐκά-
 στου τὸ ἑαυτῆς ἐνεργούσης (ἐκάστου γὰρ ἢ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ
 25 τοῦ πνεύματος), οὐδὲ οὗτος ἐκτὸς ἦν τῆς τοῦ Αἰγυπτίου λογι-
 σμοῦ μάχης, ἣν ἐπῆγε τῷ καθαρῶντι, ἀλλά, συμμαχῶν τῷ
 βελτίονι, νεκρὸν ἐποίει τὸν κακῶς τῷ Ἑβραίῳ ἐπεγειρόμενον.
 Ἑβραῖος δὲ λογισμὸς, ὁ ἐκκεκαθαρμένος καὶ ἀμόλυντος. Ὁ γὰρ

23 Αὐτὸ εἶναι τὸ ἕνα ποῦ συγκρίνω μὲ τὰ θαύματα τοῦ Σαμουήλ. Τὸ ἄλλο εἶναι ὅτι ἄσκησαν καὶ οἱ δύο τὸ ἴδιο εἶδος τῆς ἱερουργίας. Πρόσφεραν καὶ οἱ δύο εἰρηνικὲς θυσίες στὸ Θεό, ἱερουργώντας γιὰ τὴν κατατρόπωση τῶν ἐχθρῶν, ὁ ἕνας γιὰ τὴν κατάλυση τῶν αἰρέσεων κι ὁ ἄλλος γιὰ τὸν ἀφανισμό τῶν ἄλλοφύλων. Ὁ Μωυσῆς ὁ μέγας εἶναι τὸ κοινὸ παράδειγμα ὄλων ὄσοι ἀποβλέπουν στὴν ἀρετὴ, καὶ δὲ θὰ κάνει κανένας λάθος, ἂν θέσει ὡς σκοπὸ τῆς ζωῆς του τὴν ἀρετὴ τοῦ νομοθέτη. Ἐπομένως δὲ θὰ προκαλέσω ἀσφαλῶς τὸ φθόνο ἂν δείξω ὅτι ὁ δάσκαλός μας ἦταν μιμητής, ὅπου μποροῦσε, τοῦ νομοθέτη. Ποῦ βρίσκεται λοιπὸν ἡ μίμηση; Μιὰ ἀρχόντισσα τῶν Αἰγυπτίων υἰοθέτησε τὸν Μωυσῆ καὶ τὸν μορφώνει στὴν παιδεία τῆς χώρας, χωρὶς νὰ στερηθεῖ τὸ μητρικὸ γάλα ὅσο ἔπρεπε νὰ τραφεῖ μὲ τὴν τροφή αὐτὴ στὴν πρώτη ἡλικία. Αὐτὸ βεβαιώνει ἡ ἀλήθεια καὶ γιὰ τὸ δάσκαλο. Ἐνῶ δηλαδὴ ἀνατρεφόταν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ σοφία, ἔπινε πάντοτε τὸ γάλα τῆς Ἐκκλησίας καὶ μεγάλωνε καὶ μέστωνε μὲ τὰ διδάγματα ποῦ ἀντλοῦσε ἀπὸ αὐτήν. Ἀργότερα ὁ Μωυσῆς ἀρνήθηκε τὴν πλαστὴ συγγένεια μὲ τὴν ψευδώνυμη μητέρα του. Καὶ ὁ Βασίλειος δὲν παρέμεινε γιὰ πολὺ χρόνο ὅ,τι ντρεπόταν νὰ τὸν θεωροῦν. Ἀποτινάζοντας ὄλη τὴ δόξα τῶν ἐξωτερικῶν λόγων, ὅπως ἐκεῖνος τῆ βυσιλεία, αὐτομόλησε στὴν ταπεινὴ ζωὴ, ὅπως καὶ ὁ Μωυσῆς προτίμησε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῶν Αἰγυπτίων. Κι ἐπειδὴ ἡ φύση καὶ στοὺς δύο λειτουργοῦσε σύμφωνα μὲ τὸ νόμο της (γιατὶ τοῦ καθενὸς ἡ σάρκα ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος)¹¹, οὔτε αὐτὸς ἀπέφυγε τὸν πόλεμο μὲ τὸν Αἰγύπτιο λογισμό, ποῦ ἀντιμετώπιζε τὸ καθαρὸ μέρος τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ συμμαχώντας μ' αὐτὸ τὸ καλύτερο στοιχεῖο προκαλοῦσε τὸ θάνατο ἐκείνου ποῦ χτυποῦσε ἄδικα τὸν Ἑβραῖο. Καὶ λογισμὸς Ἑβραῖος εἶναι ὁ καθαρμένος

11. Γαλ. 5,17.

διὰ τοῦ νεκρῶσαι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς μέλη τῆ ψυχῆ συμμαχῶν μι-
 30 μεῖται τοῦ Μωϋσέως τὴν ἀριστείαν, ἣν κατὰ τοῦ Αἴγυπτίου
 ἐνήργησεν.

24 Παραδραμεῖν δὲ προσήκει τὰ πολλὰ τῆς ἱστορίας, ὡς ἂν μὴ
 πολὺν ὄχλον ἐπάγοι τῆ ἀκοῆ, τὸ πάντα δι' ἀκριβείας θέλειν
 ἐκτίθεσθαι, ὅσα τε ἐπὶ Μωϋσέως ὁ λόγος κατέχει καὶ ἐν οἷς
 ἐγένετο τοῦ διδασκάλου ἢ πρὸς τὸν νομοθέτην ὁμοίωσις. Κατέ-
 5 λιπε τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αἴγυπτίου ὁ Μωσῆς
 καὶ πολὺν ἐν τῷ μέσῳ διῆγεν χρόνον ἐφ' ἑαυτοῦ ἰδιάζων. Κα-
 τέλιπε καὶ οὗτος τοὺς ἐν ἄστει θορύβους καὶ τὰς ὑλικὰς ταύτας
 περιηγήσεις, καὶ ἦν ἐπὶ τῆς ἐσχατιᾶς προσφιλοσοφῶν τῷ Θεῷ.
 Κατελάμφθη τῷ φωτὶ διὰ τῆς βάτου ἐκεῖνος. Ἐχομέν τι συγγε-
 10 νὲς τῆς ὀπτασίας ταύτης καὶ ἐπὶ τούτου εἰπεῖν· ὅτι, νυκτὸς οὐ-
 σης, γίνεται αὐτῷ φωτὸς ἔλλαμψις κατὰ τὸν οἶκον προσευχο-
 μένω· αὐλον δέ τι τὸ φῶς ἦν ἐκεῖνο, θεία δυνάμει καταφωτίζον
 τὸ οἶκημα, ὑπ' οὐδενὸς πράγματος ὑλικοῦ ἐξαπτόμενον. Σώζει
 τὸν λαὸν ὁ Μωσῆς ἐκ τοῦ τυράννου ρυσάμενος. Μαρτυρεῖ τὰ
 15 ἴσα τοῦ καθ' ἡμᾶς νομοθέτου ὁ λαὸς οὗτος, οὗ διὰ τῆς ἱερωσύ-
 νης πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ καθηγήσατο.

25 Καὶ τί χρὴ τὰ καθ' ἕκαστον λέγειν, ὅσους διήγαγε καὶ οὗτος
 διὰ τοῦ ὕδατος, ὅσοις διὰ τοῦ λόγου τὸν στύλον τοῦ πυρὸς ἐδα-
 δούχησεν, ὅσους τῆ τοῦ Πνεύματος νεφέλη διέσωσεν, ὅσους
 ἔθρεψε τῆ οὐρανία τροφῆ, ὅπως ἐμιμεῖτο τὴν πέτραν ἣ ποτε τῷ
 5 ζύλω ἀνεστομώθη τὸ ὕδωρ, τουτέστιν, ἣ ποτε ὁ τοῦ σταυροῦ τύ-
 πος τοῦ στόματος ἔθιγεν, ὅπως ἐπότιζε τοὺς διψῶντας τοῦ ὕδα-
 τος ἐκείνου, τῷ πλήθει τῆς ἐπιρροῆς τὰς ἀβύσσους μιμούμενος,
 οἷαν μαρτυρίου σκηνήν, καὶ σωματικῶς μὲν ἐν τῷ προαστείῳ

καὶ ἀμόλυντος. Ὅποιος δηλαδὴ μὲ τὴ νέκρωση τῶν γήινων μελῶν βοηθεῖ τὸ ἔργο τῆς ψυχῆς, μιμεῖται τὴν ἀριστεία τοῦ Μωυσῆ πού ἐπέτυχε εἰς βάρος τῶν Αἰγυπτίων.

- 24 Πρέπει ὁμως νὰ παραλείψω τὰ περισσότερα γεγονότα τῆς ἱστορίας, γιὰ νὰ μὴ κατακλύσουν τὴν ἀκοή μὲ πλῆθος ὑλικοῦ, θέλοντας νὰ ἐκτίθενται λεπτομερῶς ὅλα ὅσα λέει ἡ Γραφή γιὰ τὸ Μωυσῆ¹² καὶ σὲ ποιά ἐγινε ἡ ὁμοίωση τοῦ δασκάλου μὲ τὸ νομοθέτη. Ἐγκατέλειψε τὴν Αἴγυπτο ὁ Μωυσῆς μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Αἰγυπτίου καὶ πέρασε πολὺ ἐνδιάμεσο χρόνο ζώντας κατ' ἰδίαν. Ἐγκατέλειψε καὶ ὁ Βασίλειος τοὺς θορύβους τῆς πόλης καὶ τὸ βροντοκόπημα ἀπὸ τὰ ὑλικά πράγματά της καὶ ζοῦσε στὴν ἐσχατιὰ φιλοσοφώντας γιὰ τὸ Θεό¹³. Καταφώτισε ἐκεῖνον τὸ φῶς τῆς βίας. Μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ γι' αὐτὸν κάτι συγγενικὸ μὲ αὐτὴν τὴν ὄπτασία. Ἦταν νύχτα καὶ γίνεται μιὰ λάμψη ἀπὸ φῶς ἐνῶ προσευχόταν στὸ σπίτι. Τὸ φῶς ἐκεῖνο εἶχε αὐτὴ φύση καὶ καταφώτιζε τὸ σπίτι μὲ τὴ θεία δύναμη, χωρὶς νὰ τὸ ἀνάβει κάποιο καύσιμο ὑλικό. Ἔσωσε ὁ Μωυσῆς τὸ λαὸ ἀπαλλάσσοντάς τον ἀπὸ τὸν τύραννο. Τὸν ἴδιο μαρτυρεῖ καὶ γιὰ τὸ δικό μας νομοθέτη ὁ λαὸς αὐτός, πού μὲ τὴν ἱεροσύνη του τὸν ὁδήγησε στὴν ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ.

- 25 Τί χρειάζεται ὁμως νὰ ἀναφέρω λεπτομέρειες; Πόσους διαπεραίωσε καὶ αὐτός μέσω τοῦ νεροῦ, σὲ πόσους μὲ τὸ λόγο του φώτισε ὅπως μὲ δάδα μὲ τὸ στύλο τῆς φωτιᾶς, πόσους ἔσωσε μὲ τὴ νεφέλη τοῦ Πνεύματος, πόσους ἔθρεψε μὲ τὴν οὐράνια τροφή, πῶς πετύχαινε τὴ μίμηση τῆς πέτρας ἀπὸ ὅπου μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ραβδιοῦ ἀνοίξε στόμα καὶ φλέβα νεροῦ, δηλαδὴ ὅταν κάποτε ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ ἄγγιξε τὸ στόμα, πῶς πότιζε ὄσους διψοῦσαν ἐκεῖνο τὸ νερὸ δείχνοντας μὲ τὸ πλῆθος τοῦ ἀναβρύσματος σὰ νὰ ἀνάβρυσαν

12. Ἐξ. 2,1 ἐ.

13. Ἐξ. 3,1 ἐ.

κατεσκευάσατο, τοὺς πτωχοὺς τῷ σῶματι, πτωχοὺς τῷ πνεύ-
 10 ματι διὰ τῆς ἀγαθῆς διδασκαλίας εἶναι ποιήσας, ὥστε αὐτοῖς
 γενέσθαι μακαριστὴν τὴν πτωχείαν τῆς ἀληθινῆς βασιλείας
 προξενούσαν τὴν χάριν; Σκηνὴν δὲ ἀληθῆ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ
 κατοίκησιν τὴν ἐκάστου ψυχὴν ἐδημιούργει τῷ λόγῳ, καὶ στύ-
 λους τινὰς ἐν αὐτῇ κατασκευάζων· λογισμοὺς λέγω τοὺς στύ-
 15 λους τοὺς τὸ ἐπίπονον τῆς ἀρετῆς ὑπερείδοντας, καὶ λουτήρας
 ὡσαύτως πρὸς τὸ ἐκπλύνειν τῆς ψυχῆς τὰ μιάσματα, τῷ ἐκ
 τῶν ὀφθαλμῶν ὕδατι τὸν μολυσμὸν ἀποκλύζοντας. Ὅσας λυ-
 χνίας ἐνετίθει τῇ ἐκάστου ψυχῇ, καταφωτίζων τῷ λόγῳ τὰ
 κρύφια! Οἷα τὰ τῶν προσευχῶν θυμιατήριά τε καὶ θυσιαστήρια
 20 κατεσκεύασεν, ἐκ καθαρῶ καὶ ἀδόλου χρυσοῦ, τουτέστιν ἐξ
 ἀληθινῆς τε καὶ καθαρᾶς διαθέσεως, οὐ μὴδὲν ὁ βαρὺς τῆς κε-
 νοδοξίας μόλυβδος τὴν λαμπηδόνα τῶν γινομένων ἡμαύρωσεν!

26 Τί δεῖ λέγειν τὴν μυστικὴν κιβωτόν, οἶαν ἐκάστῳ ἐτεκτήνα-
 το, τὰς πλάκας τῆς διαθήκης, τὰς τῷ θείῳ δακτύλῳ ἐγγεγραμ-
 μένας ἐντιθεὶς τῇ ψυχῇ; Λέγω δὲ ταῦτα πρὸς ἐκεῖνο βλέπων,
 ὅτι τὴν ἐκάστου καρδίαν ἐποίει κιβωτόν, περιεκτικὴν τῶν
 5 πνευματικῶν μυστηρίων, γραπτὸν ἔχουσαν τὸν νόμον διὰ τῶν
 ἔργων καταγραφόμενον τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Πνεύματος (οὕτω γὰρ ὁ
 δάκτυλος τοῦ Θεοῦ ἐρμηνεύεται), ἐν ἧ καὶ τῆς ἱερωσύνης ἡ ρά-
 βδος αἰεὶ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐξήνθει, διὰ τῆς μετουσίας τῶν ἀγια-
 σμάτων ἀναβλαστάνουσα, καὶ ἡ στάμνος οὐκ ἔκενουτο τοῦ
 10 μάννα. Τότε γὰρ κενὸν γίνεται τῆς ψυχῆς τὸ ἀγγεῖον τῆς οὐρα-
 νίας τροφῆς, ὅταν ἁμαρτία παρεμπεσοῦσα τὴν ἐπιρροὴν τοῦ
 μάννα κωλύσῃ. Μάννα δὲ ἐστὶν ἄρτος οὐράνιος.

27 Τί χρὴ λέγειν ὅπως δι' ἀκριβείας τὴν ἱερατικὴν στολὴν αὐ-
 τὸς τε περιετίθετο καὶ κατεκόσμηι τοὺς ἄλλους τῷ καθ' ἑαυτὸν
 ὑποδείγματι, αἰεὶ φέρων τὸν ἐπὶ τοῦ στήθους κόσμον, ᾧ ὄνομα

ἄβυσσοι, ποιά σκηνή τοῦ μαρτυρίου κατασκεύασε καὶ σωματικὰ στὸ προάστιο κάνοντας τοὺς φτωχοὺς στὸ σῶμα μὲ τὴν εὐεργετικὴν διδασκαλίαν του νὰ γίνουσι φτωχοὶ στὸ πνεῦμα, ὥστε νὰ καλοτυχιστεῖ ἢ πτωχεῖα πού προξενεῖ τὴ χάρη τῆς ἀληθινῆς βασιλείας; Ἀληθινὴ σκηνὴ γὰρ νὰ κατοικήσει ὁ Θεὸς κατασκεύαζε μὲ τὸ λόγο του τὴν ψυχὴ τοῦ καθενὸς κι ὀρθώνοντας σ' αὐτὴν καὶ κάποιους στύλους. Στύλους ἐννοῶ τοὺς λογισμοὺς πού στηρίζουν τὴν ἐπίπονη προσπάθειαν τῆς ἀρετῆς. Ἐπίσης καὶ λουτῆρες γὰρ νὰ πλύνουσι τὰ μιάσματα τῆς ψυχῆς, ἀποπλύνοντας ἀπὸ τὰ μάτια μὲ τὸ νερὸ τὸ μολυσμὸν τους. Πόσες λυχνίαι ἀναβῆσθαι ἐπὶ τὴν ψυχὴν τοῦ καθενὸς καταφωτίζοντας μὲ τὸν λόγον ὅσα εἶναι κρυμμένα! Πῶς κατασκεύασε τὰ θυμιατήρια καὶ τὰ θυσιαστήρια τῶν προσευχῶν ἀπὸ καθαρὸ καὶ ἄδολο χρυσάφι, ἀπὸ ἀληθινὴν δηλαδὴ καὶ καθαρὴν διάθεσιν, πού καθόλου δὲν ἀμαύρωσε τὴν λάμψην ὅσων ἐγίναν ὁ βαρὺς μόλυβδος τῆς κενοδοξίας!

26 Καὶ τί χρειάζεται ν' ἀναφέρω τὴ μυστικὴν κιβωτὸν, πῶς τὴν κατασκεύασε γὰρ τὸν καθένα, τίς πλάκες τῆς διαθήκης βάζοντας μέσα εἰς τὴν ψυχὴν πού τις ἔγραψε μὲ τὸ θεῖον τοῦ δάκτυλου; Τὰ λέω αὐτὰ ἐπειδὴ ἔχω ὑπόψιν ἐκεῖνο, ὅτι ἔκανε τὴν καρδίαν καθενὸς κιβωτὸν πνευματικῶν μυστηρίων, πού ἔχει γραπτὸν τὸ νόμον καταγραφόμενον μὲ τὰ ἔργα καὶ μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος (γιατὶ ἔτσι ἐρμηνεύεται ὁ δάκτυλος τοῦ Θεοῦ). Σ' αὐτὴν καὶ ἡ 'ράβδος' τῆς ἱερωσύνης καρποφοροῦσε πάντοτε τὸν ἴδιον καρπὸν ἀναβλασταίνοντας μὲ τὴν μετουσίαν τῶν ἁγιασμάτων, καὶ ἡ 'στάμνα' δὲν ἀδειάζε ἀπὸ τὸ 'μάννα'. Γιατὶ τὸ δοχεῖον τῆς ψυχῆς ἀδειάζει τότε ἀπὸ τὴν οὐράνια τροφήν, ὅταν παρεμπέσει ἢ ἁμαρτία κι ἐμποδίσῃ τὴν εἴσοδον τοῦ μάννα. Καὶ μάννα εἶναι τὸ οὐράνιον ψωμί.

27 Τί χρειάζεται νὰ πῶ μὲ πόσῃ ἀκρίβειαν φοροῦσε καὶ ὁ ἴδιος τὴν ἱερατικὴν στολὴν καὶ στόλιζε καὶ τοὺς ἄλλους μὲ τὸ δικό του παράδειγμα, ἔχοντας πάντοτε στὸ στήθος τὰ κο-

λογεῖον τε καὶ δήλωσις καὶ ἀλήθεια, ἃ πάντα παρήμι τοῖς φι-
 5 λοπονωτέροις κατὰ τὴν τροπικὴν σημασίαν ἐφαρμόζειν τῷ δι-
 δασκάλῳ, δι' ὧν αὐτός τε τοιοῦτος ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκοινωνεῖ
 τοῦ κόσμου; Πολλάκις ἔγνωμεν αὐτὸν καὶ ἐντὸς τοῦ γνόφου γε-
 νόμενον, οὗ ἦν ὁ Θεός. Τὸ γὰρ τοῖς ἄλλοις ἀθεώρητον, ἐκείνω
 ληπτὸν ἐποίειν ἢ μυσταγωγία τοῦ Πνεύματος, ὡς δοκεῖν ἐντὸς
 10 τῆς περιοχῆς εἶναι τοῦ γνόφου, ᾧ ὁ περὶ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐναπο-
 κρύπτεται. Πολλάκις ἀντέστησεν ἑαυτὸν τοῖς Ἀμαληκίταις,
 δπλω χρησάμενος τῇ προσευχῇ, οὗ τὰς χεῖρας ἐπαίροντος, ὁ
 ἀληθινὸς Ἰησοῦς κατηγωνίζετο τῶν πολεμίων. Πολλῶν κατὰ
 τὸν Βαλαὰμ ἐκείνον γοήτων τὰς μαγανείας διέλωσεν, οἳ οὐχί
 15 τοῦ ἀληθινοῦ λόγου ἀκούοντες, ἀλλὰ τῇ ὄνώδει διδασκαλίᾳ
 τῶν δαιμόνων πειθόμενοι, ἀνερέργητον εἶχον εἰς κακίαν τὸ
 στόμα, τῆς τοῦ διδασκάλου εὐχῆς εἰς εὐλογίαν τὴν κατάραν με-
 τατιθείσης.

28 Ταῦτα δὲ παρ' ἡμῶν λέγεται δι' ἐπίδρομῆς τε καὶ συντομίας,
 ἐφαρμόσει δὲ τῇ ἀληθείᾳ τῶν γεγονότων τὰ καθ' ἕκαστον ὁ μὴ
 ἀγνοῶν τοῦ Ἁγίου τὸν βίον, ὅσοι, διὰ φαρμακείας τε καὶ γοη-
 5 τείας ἐπιβουλὰς κατὰ τινων συσκευάσαντες, ἄπρακτον ἔσχον
 τὴν πονηρίαν, μὴ συγχωρηθέντες ὑπὸ τῆς τοῦ διδασκάλου πί-
 στεως προαγαγεῖν τὸ κακὸν εἰς τελείωσιν. Ἀλλὰ, πάντα τὰ διὰ
 μέσου καταλιπὼν, τοῦ τέλους ἀμφοτέρων ἐπιμνησθήσομαι.
 Ἀφῆκε μὲν τὸν βίον ἐκάτερος· μνημόσυνον δὲ τῆς ἰδίας περὶ
 τὴν σάρκα σχέσεως, οὐθέτερος αὐτῶν τῷ βίῳ κατέλιπεν. Οὔτε
 10 γὰρ Μωϋσέως τάφος εὐρίσκεται, οὔτε οὗτος περιουσίᾳ τινὶ
 ὑλικῇ ὑπεχώσθη, ἀλλ' ὁμοῦ τε παρῆλθεν τὸν βίον καὶ συμπα-
 ρῆλθεν αὐτῷ πάντα, δι' ὧν ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων ἔχει τὴν σύ-
 στασιν, ὡς μηδὲν εὐρεθῆναι τοῦ ἀνδρὸς ὑλικὸν μνημεῖον ἐκ τῆς

σμήματα πού λέγονται 'λογεῖον' καὶ 'δήλωσις' καὶ 'ἀλήθεια'¹⁴; Ἐν τῷ ἀφήνω ὅλα αὐτὰ στοὺς πῶς φιλόπουνους νὰ τὰ ἐφαρμόζουν στοὺς δάσκαλο με συμβολικὴ σημασία. Μὲ αὐτὰ ἐκεῖνος φαινόταν τέτοιος πού ἦταν καὶ μετεῖχε στοὺς στολισμοὺς με τοὺς ἄλλους. Πολλὲς φορὲς καταλάβαμε ὅτι εἰσερχόταν καὶ μέσα στοὺς γνόφο, ὅπου ἦταν ὁ Θεός. Ὅτι οἱ ἄλλοι δὲν μποροῦσαν νὰ ἐξηγήσουν, σ' ἐκεῖνον τὸ ἔκανε κατανοητὸ ἢ διδασκαλία τοῦ Πνεύματος, ὥστε νὰ φαίνεται πῶς βρίσκεται μέσα στὴν περιοχὴ τοῦ γνόφου, ὅπου μέσα κρύβεται ὁ Θεός. Πολλὲς φορὲς ἀντιστάθηκε στοὺς Ἀμαληκίτες, χρησιμοποιοῦντας ὡς ὄπλο του τὴν προσευχὴ. Ὅταν ὑψωνε τὰ χέρια του κατανοοῦσε τοὺς ἐχθροὺς ὁ ἀληθινὸς Ἰησοῦς. Διέλυσε πολλὲς μαγανεῖες τῶν ἀγυρτῶν ἐκείνων μαζί με τὸ Βαλαάμ, πού δὲν ἄκουγαν τὸν ἀληθινὸ λόγον, ἀλλὰ, ἀκολουθώντας τὴν ὀνικὴ διδασκαλία τῶν δαιμόνων, εἶχαν ἀναποτελεσματικὸν στὴν κακία τὸ στόμα τους, ἐπειδὴ ἡ προσευχὴ τοῦ δασκάλου μετέβαλλε τὴν κατάρα σὲ εὐλογία.

- 28 Ὅλα αὐτὰ τὰ λέω πρόχειρα καὶ με συντομία, καὶ καθένα ἀπὸ αὐτὰ θὰ τὸ ἐφαρμόσει στὰ ἀληθινὰ γεγονότα ὅποιος δὲν ἀγνοεῖ τὸ βίον τοῦ Ἁγίου, πόσοι με ἀγυρτεῖς καὶ μαγεῖες πού κατασκεύασαν ἐπιβουλὲς ἐναντίον κάποιων ἔμειναν με τὴν πονηρία τους χωρὶς ἀποτέλεσμα, γιατί δὲν τοὺς ἐπέτρεψε ἡ πίστη τοῦ δασκάλου νὰ ὀδηγήσουν τὸ κακὸ στὴν ὀλοκλήρωσή του. Ἀφήνοντας ὁμοίως ὅλα τὰ ἐνδιάμεσα, θὰ ἀναφερθῶ στοὺς τὸ τέλος καὶ τῶν δύο. Πέθανε ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος καὶ δὲν ἄφησε κανένας τους στὴ ζωὴ σημάδι τῆς σχέσης του με τὴ σάρκα. Οὔτε τοῦ Μωυσῆ σώζεται τάφος, οὔτε ὁ Βασίλειος σκεπάστηκε ἀπὸ κάποιον περιουσιακὸν στοιχεῖον, ἀλλὰ μόλις ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἔφυγαν μαζί του τὰ πάντα, ὅσα συνιστοῦν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, ὥστε νὰ μὴ βρεθεῖ κα-

14. Λογεῖον: ἦταν κοσμητικὸν σύμβολον τῆς ἐνδυμασίας τῶν Ἑβραίων ἀρχιερέων καὶ ἱερέων, εἶδος μαντικῶν ἐπιστηθίου.

τῶν ὑπολειφθέντων περιουσίας καταχωννύον αὐτοῦ τὴν πρὸς
 15 τὸ κρεῖττον ὑπόληψιν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Μωσέως ἡ ἱστορία λέ-
 γουσα τοῦτο, ὅτι οὐχ εὐρέθη αὐτοῦ τάφος ἕως τῆς σήμερον ἡμέ-
 ρας.

29 Εἰ οὖν τοιοῦτος ἀπὸ τοῦ λόγου ἡμῖν ἀναδέδεικται ὁ Μέγας
 Βασίλειος, ὥστε μὴ πόρρω τῶν ἀγίων εἶναι αὐτὸν διὰ τοῦ βίου
 πρὸς ἕκαστον τῶν μεγάλων παρατιθέμενον, καλῶς ἡμῖν ἢ ἀκο-
 λουθία τῶν ἑορτῶν ἐπὶ τούτον ἄγει νῦν τὴν ἐνεστῶσαν πανήγυ-
 5 ριν. Ἄλλὰ μὴν διὰ τῶν κεχαρισμένων ἐκείνῳ προσαγαγεῖν πρέ-
 πον ἂν εἴη τὴν μνήμην. Οὐκοῦν σκεπτέον ὅπως διαθέντες τὴν
 ἑορτὴν, κεχαρισμένως τῷ ἀγίῳ πανηγυρίσομεν. Ἐὰρ τις ἐπιζη-
 τήσει τὸν ἐπιδεικτικὸν ἐπ' αὐτοῦ καὶ κομπῶδη τῶν ἐγκωμίων
 τρόπον, πατρίδα καὶ γένος καὶ τὴν ἐκ γονέων ἀνατροφὴν καὶ
 10 τὰ καθ' ἕκαστον τοῦ βίου ἐπιτηδεύματα, οἷς συνηυξήθη τε καὶ
 συνήκμασε καὶ δι' ὧν τὸ περιφανές τε καὶ περίβλεπτον ἔσχεν
 ἐν ἀνδράσι γεγινώς; Ἄλλὰ παρωθεῖται πᾶσαν τὴν κομπῶδη
 ταύτην ὑψηγορίαν τὸ μέγεθος τῶν περὶ αὐτὸν θεωρουμένων
 καλῶν, ὅτι πρὸς τούναντίον ἐκβαίνει τὸ σπουδαζόμενον, τῷ μὴ
 15 εἶναι δύναμιν ἐν λόγοις τοιαύτην, ἣτις τοῦ μεγέθους τῶν θαυμά-
 των πρὸς ἀξίαν ἐφάπεται.

30 Ὡς ἂν οὖν μὴ τῇ μικροφυῖα τοῦ λόγου συγκαθαιρεθεῖ τὸ
 θαῦμα καὶ τῆς ἐν ἐκάστῳ νῦν περὶ αὐτοῦ δόξης γένοιτό τις διὰ
 τῶν ἐπαινεῖν ἐπιχειρούντων ἐλάττωσις, κρεῖττον ἂν εἴη τῇ
 σιωπῇ μᾶλλον αὔξειν ἐν ἑαυτοῖς τὸ θαῦμα, ἢ διὰ τοῦ λόγου κα-
 5 τασμικρύνειν τὸν ἔπαινον. Τί γὰρ ἂν τις τοιοῦτον εἰπὼν, σεμνό-
 τερον αὐτὸν ἀπεργάσαιτο; Ἐὰρ δέξαιτο ἂν ἐκεῖνος τὴν διὰ σαρ-
 κός τε καὶ αἵματος λεγομένην εὐγένειαν; Καὶ τίς οὐκ οἶδεν τοῦ

νένα ὑλικὸ ἐνθύμιον ποὺ ἀπὸ τὴν ἀφθονία ὄσων εἶχαν ἀπομείνει νὰ σκεπάζει τὴν ἐκτίμησίν του γιὰ τὰ ἀνώτερα, ὅπως ἡ ἱστορία λέγει γιὰ τὸν Μωυσῆ, ὅτι «ὡς τὰ σήμερα δὲ βρέθηκε ὁ τάφος του»¹⁵.

29 Ἄν λοιπὸν ὁ λόγος μας παρουσίασε τέτοιον τὸν μεγάλο Βασίλειον, ὥστε νὰ μὴν ἀπέχει ἀπὸ τοὺς ἀγίους κατὰ τὸ βίον παραβαλλόμενος μὲ καθέναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς μεγάλους, εἶναι ὀρθὸ ποὺ ἡ ἀκολουθία τῶν ἑορτῶν μᾶς φέρνει νὰ ἑορτάσομε τώρα αὐτὴν τὴν πανήγυρὴν του. Εἶναι ὁμοίως πρέπον νὰ τελέσομε τὸ μνημόσυνόν του μὲ ὅσα εὐχαριστοῦσαν ἐκεῖνον. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάσομε πῶς πρέπει νὰ ἑορτάσομε τὴν ἑορτὴν, γιὰ νὰ εὐχαριστήσομε τὸν ἅγιον μὲ τὸν πανηγυρισμὸν της. Θὰ ζητήσῃ ἄραγε κανένας γι' αὐτὸν τὸ ἐπιδεικτικὸ καὶ πομπῶδες ὕψος τῶν ἐγκωμίων; Τὴν πατρίδα καὶ τὴν γενιὰ καὶ τὴν ἀνατροφή τῶν γονιῶν του, καὶ τίς διάφορες πράξεις τῆς ζωῆς του, ποὺ τὸν συνόδευαν στὸ πέρασμα τῶν χρόνων ὡς τὴν ὠριμότητά του καὶ τὸν ἔκαναν νὰ εἶναι ἀνάμεσα στοὺς ἄνδρες λαμπρὸς καὶ περιζήτητος; Ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖο τῶν καλῶν ποὺ συναντοῦμε σ' αὐτὸν ἀποκρούει ὅλη αὐτὴν τὴν πομπώδη μεγαληγορία, ἐπειδὴ ἡ ἐπιδίωξίς μας ἔχει τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει τέτοια δύναμις τοῦ λόγου ποὺ ν' ἀσχοληθεῖ ἐπάξια μὲ τὸ μέγεθος τῶν θαυμάτων.

30 Γιὰ νὰ μὴ μειωθεῖ λοιπὸν ὁ θαυμασμὸς ἀπὸ τὴν ἀναξιότητα τοῦ λόγου, θὰ ἦταν προτιμότερον ν' ἀφήσομε ν' αὐξηθεῖ μέσα μας ὁ θαυμασμὸς μὲ τὴν σιωπὴν, παρὰ νὰ μειώσομε μὲ τὸν λόγον μας τὸν ἔπαινον. Πράγματι τί παρόμοιον μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας γιὰ νὰ τὸν κάνει σοβαρότερον; Θὰ δεχόταν τάχα ἐκεῖνος τὴν λεγόμενὴ εὐγένεια σάρκας καὶ αἵματος; Μὰ ποιὸς δὲ γνωρίζει πῶς ἦταν διατεθειμένος ἀπέναντι στὴ

15. Δευτ. 34,6.

μεγάλου τὴν περὶ τὴν σάρκα διάθεσιν, ὡς ἐναντίως πρὸς αὐτὴν εἶχεν, καθάπερ ἀνδράποδόν τι δραπετικὸν ἀεὶ τοῖς ἐκ τῶν λογι-
 10 σμῶν δεσμοῖς περιβάλλων καὶ διὰ τῆς ἀκροτάτης κακοπαθείας τε καὶ ἐγκρατείας μαστίζων τε καὶ στρεβλῶν τὸν μαστιγίαν ἐκείνιον δοῦλον τὸ σῶμα, οἷόν τις ἀπαραίτητος δεσπότης, οὐδεμίαν ἄνεσιν ἐνδιδούς τῷ δεσμώτῃ; Τὸν οὖν οὕτως ἔχοντα περὶ τὴν σάρκα, διὰ τῆς σωματικῆς εὐεργεσίας ἀποσεμνύνειν, τῶν
 15 ἀλογωτάτων ἂν εἴη. Πῶς γὰρ ὑπὸ τούτων νῦν τιμηθήσεται, ᾧ παρὰ τὴν ζωὴν ἐπὶ σχύνετο;

31 Ὅμοίως δὲ καὶ τῆς πατρίδος ἡ μνήμη, τῷ περὶ τοῦ γένους συνεκβάλλεται λόγῳ. Ὁ γὰρ παντὸς ὑπερθεὶς ἑαυτὸν τοῦ κόσμου καὶ οἷον στενοχωρούμενος ἐν πάσῃ τῇ αἰσθητῇ τῶν στοιχείων φύσει, ὡς μηδὲ τὸν οὐρανὸν φέρειν ἑαυτοῦ ὑπερκεείμενον,
 5 ἀλλ' εἰς τὸ ἐπέκεινα ἴεσθαι τῇ ψυχῇ καὶ ὑπερκύπτοντα τὴν αἰσθητὴν τοῦ κόσμου περιοχὴν ἀεὶ τοῖς νοητοῖς ἐμβατεῦειν καὶ συμμετεωροπορεῖν ταῖς θείαις δυνάμεσι, μηδὲν τῷ σωματικῷ ἐφορκίῳ πρὸς τὴν τοῦ νοῦ πορείαν ἐμποδιζόμενος, πότε ἂν δέξαιτο μέρει τινὶ τῆς γῆς ἑαυτὸν ἐπονομάζειν καὶ διὰ τῆς τοῦ τό-
 10 που εὐφυΐας ἑαυτῷ τοὺς ἐπαίνους συνερανίζεσθαι; Ὑβρις γὰρ ἂν εἴη καὶ τῶν ἀληθινῶν ἐπαίνων ἐλάττωσις, εἰ τῆς ἀρετῆς προκειμένης τῇ θεωρίᾳ, ὕδωρ καὶ φύλλα καὶ βῶλος καὶ τὰ τοιαῦτα θαυμάζοιτο. Ἄλλως τε πᾶν ὃ μὴ προαιρέσεως γίνεται κτῆμα, κἂν ὅτι μάλιστα καλὸν ᾗ, οὐδεμίαν εὐφημίαν ἐκείνῳ φέ-
 15 ρει, ᾧ κατὰ τὸ αὐτὸ συνηνέχθη. Οὐκοῦν σιωπάσθω πατρὶς καὶ γένος καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον, ὃ τῇ αὐτομάτῳ συντυχίᾳ τοῖς ἐπιτυχούσι συμφέρεται. Ἐκείνης δ' ἂν τις εἰκότως ἐπ' αὐτοῦ μνησθεῖη πατρίδος τε καὶ εὐγενείας, ἥ διὰ προαιρέσεως τοῖς ἐσπουδακόσι προσγίνεται.

σάρκα ὁ μέγας, πόσο ἐχθρικός ἦταν πρὸς αὐτή, πού τὴν ἔδενε ὀλόγυρα μὲ τὰ δεσμά τοῦ λογικοῦ σὰν ἓνα ἀνδράποδο πού δραπετεύει καὶ μαστίγωνε καὶ στρέβλωνε μὲ τὴν ἀκρότατη κακοπάθεια καὶ ἐγκράτεια τὸ σῶμα, τὸ δοῦλο τὸν ἀξιογιά μαστίγωση, σὰν ἓνας ἀτεγκτος κύριος, πού δὲν παραχωρεῖ καμιὰ ἀνεση στὸ δεσμότη; Αὐτὸν πού λοιπὸν πού ἔχει τέτοια διάθεση ἀπέναντι στὴ σάρκα νὰ θέλεις νὰ τὸν ἐπαινέσεις μὲ σωματικὰ εὐεργετήματα θὰ ἦταν τὸ πιὸ παράλογο πράγμα. Πῶς νὰ θεωρήσει τιμὴ του, αὐτὸ πού ντρεπόταν ὄσο ζοῦσε;

- 31 Ὅμοια καὶ ἡ ἀναφορὰ τῆς πατρίδας πηγαίνει κι αὐτὴ μαζὶ μὲ τὸ λόγο γιὰ τὴ γενιὰ. Αὐτὸς πού ἔθεσε τὸν ἑαυτό του πάνω ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον καὶ πού στενοχωρεῖται κατὰ κάποιον τρόπο μέσα σὲ ὅλη τὴν αἰσθητὴ φύση τῶν στοιχείων, ὥστε νὰ μὴν ἀνέχεται οὔτε τὸν οὐρανὸ νὰ εἶναι πάνω ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ὀρμᾷ μὲ τὴν ψυχὴ του στὸ ἐπέκεινα καὶ ὑπερβαίνοντας τὴν αἰσθητὴ περιοχὴ τοῦ κόσμου νὰ περιπολεῖ πάντοτε ἀνάμεσα στὰ νοητὰ καὶ νὰ συμμετεωροπορεῖ μαζὶ μὲ τὶς θεῖες δυνάμεις χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται καθόλου ἀπὸ τὸ σκαφίδι τοῦ σώματος στὴν πορεία τοῦ νοῦ του, πότε θὰ δεχόταν νὰ ἐπονομάζεται ἀπὸ ἓνα μέρος τῆς γῆς καὶ νὰ συγκεντρώνει τοὺς ἐπαίνους του ἀπὸ τὴν καλοτυχία τοῦ τόπου; Θὰ ἦταν προσβολὴ καὶ μείωση τῶν ἀληθινῶν ἐπαίνων, ἂν, ἐνῶ ἀντικείμενο τῆς θεωρίας μας εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἐμεῖς νὰ θαυμάσαμε τὸ νερὸ καὶ τὰ φύλλα καὶ τοὺς σβώλους τοῦ χύματος καὶ τὰ παρόμοια. Ἐξάλλου ὁ,τι δὲ γίνεται κτῆμα τῆς προαίρεσης, ὄσο καλὸ καὶ νὰ εἶναι, δὲν προκαλεῖ καμιὰ καλὴ φήμη σ' ἐκείνον πού συνοδεύει. Ἄς μὴ γίνεται λοιπὸν λόγος γιὰ πατρίδα καὶ γενιὰ καὶ ὁ,τι ὅμοιο πού συνοδεύει ὅποιονδήποτε αὐτόματα καὶ τυχαῖα. Δικαιοῦται ὁμοίως κανένας ν' ἀναφέρει γι' αὐτὸν ἐκείνη τὴν πατρίδα καὶ τὴν εὐγενὴ καταγωγὴ πού ἀποχτοῦν μὲ τὴν προαίρεσή τους ὄσοι τὸ ἐπιδιώκουν.

32 Τίς οὖν ἡ Βασιλείου εὐγένεια καὶ τίς ἡ πατρὶς; Γένος μὲν αὐτῷ ἢ πρὸς τὸ Θεῖον οἰκείωσις, πατρὶς δὲ ἡ ἀρετὴ. Ὁ γὰρ τὸν Θεὸν δεξάμενος, καθὼς φησι τὸ Εὐαγγέλιον, ἐξουσίαν ἔχει τέκνον Θεοῦ γενέσθαι. Τί δὲ τῆς πρὸς Θεὸν συγγενείας εὐγενέστερον ἂν τις ἐπιζητήσειεν; Ὁ δὲ ἐν τῇ ἀρετῇ ὢν καὶ ταύτην γεωργῶν καὶ ἐκ ταύτης προσοδοῦμενος, πατρίδα πάντως ἑαυτοῦ ποιεῖται τοῦτο ᾧ ἐμβιοτεύει. Σωφροσύνη ἦν αὐτῷ τὸ ἐφέστιον, σοφία τὸ κτῆμα, δικαιοσύνη δὲ καὶ ἀλήθεια καὶ καθαρότης τὰ λαμπρὰ καὶ περίβλεπτα τῶν οἰκοδομημάτων κάλλη, οἷς ἐνδιαι-
10 τώμενος ἐπηγάλλετο πλέον, ἢ ὅσον ὁ τοῖς μαρμαρίνοις τε καὶ χρυσοπάστοις οἴκοις ἐναβρυνόμενοι. Εἰ τις ἀπὸ τοιαύτης αὐτὸν ἐγκωμιάζοι πατρίδος καὶ ἀπὸ τοιούτου σεμνύνοι γένους, ἀληθῆ τε λέξει καὶ ἀπὸ τῶν κεχαρισμένων αὐτῷ τοὺς ἐπαίνους ποιήσεται· γῆν δὲ καὶ αἷμα καὶ σάρκα καὶ πλοῦτον καὶ δυναστείας
15 καὶ τὰς ἐν τούτοις περιφανείας προσμαρτυρεῖτωσαν οἱ βουλόμενοι τοῖς τοῦ κόσμου φίλοις. Εἰ οὖν ἀχώρητον τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ τὸ ἀρμόζον ἐκείνῳ ἐγκώμιον, παραιτητέον ἂν εἴη τὰς τοιαύτας σπουδὰς καὶ παραγράφεσθαι τῶν ἐγκωμίων τὰς τέχνας.

33 Πῶς οὖν τὴν ἐπ' αὐτῷ μνήμην ἀγάγωμεν, ἴσως ἐρεῖ τις, εἰ μὴ μετ' ἐγκωμίων τοῦτο ποιήσομεν; Πῶς ὁ νόμος τῆς Γραφῆς πληρωθήσεται, ὃς φησι, τὴν μνήμην τῶν δικαίων μετ' ἐγκωμίων δεῖ γενέσθαι, εἰ τὸν μὲν διὰ τῶν ἀληθῶν ἐπαίνων τὸν λό-
5 γον προσάγειν ἐστὶν ἀμήχανον, τὸ δὲ διὰ τῶν κοινοτέρων ἐφύβριστον; Ἄλλ' ἐστὶν ἴσως οὐκ ἀπορησαί τινος ἐπινοίας, ὡς μὴ πάντη τῶν ἡμετέρων αὐτὸν ἐπαίνων καταλειφθῆναι ἀγέραστον. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ ἐπίνοια; Τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι πᾶς λόγος τῶν ἔργων διεξευγμένος, μάταιος καθ' ἑαυτὸν καὶ ἀνυπόστατος; Ἡ δὲ

32 Ποιά εἶναι λοιπόν ἡ εὐγένεια τοῦ Βασιλείου καὶ ποιά ἡ πατρίδα; Γενιά του ἦταν ἡ οἰκείωσή του μὲ τὸ Θεό, πατρίδα του ἡ ἀρετή. Γιατὶ ὁποῖος δέχτηκε τὸ Θεό, λέει τὸ Εὐαγγέλιο, «ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γίνεῖ παιδὶ τοῦ Θεοῦ»¹⁶. Καὶ τί μπορεῖ καλύτερο νὰ ἐπιδιώξει κανένας ἀπὸ τὴ συγγένεια μὲ τὸ Θεό; Κι ὁποῖος μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ αὐτὴν καλλιεργεῖ κι ἀπὸ αὐτὴν ἔχει τὰ εἰσοδήματά του, κάνει ὅπωςδῆποτε αὐτὸ ὅπου μέσα ζεῖ πατρίδα του. Σπίτι του ἦταν ἡ σωφροσύνη, κτῆμα του ἡ σοφία. Ἡ δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια καὶ ἡ καθαρότητα τὰ λαμπρὰ καὶ περίοπτα κοσμήματα τῶν οἰκοδομημάτων. Σ' αὐτὰ ζοῦσε καὶ χαιρόταν περισσότερο ἀπὸ ὄσους καυχιοῦνται γιὰ τὰ μαρμάρια καὶ χρυσοποίκιλτα σπίτια τους. Ἄν τὸν ἐγκωμιάζει κανένας γι' αὐτὴ του τὴν πατρίδα καὶ τὸν ἐπαινεῖ γι' αὐτὴ του τὴ γενιά, θὰ πεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ θὰ τοῦ κάνει ἔπαινο πού τὸν εὐχαριστεῖ. Τὰ χωράφια ὅμως καὶ τὸ αἷμα καὶ τὴ σάρκα καὶ τὸν πλοῦτο καὶ τὰ ἀξιώματα καὶ τὴ λαμπρότητα πού δίνουν ἅς τὴν προβάλλουν ὅσοι θέλουν στοὺς φίλους τοῦ κόσμου. Κι ἂν ὁ λόγος μου δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσει τὸ ἐγκώμιο πού ἀρμόζει σ' ἐκεῖνον, ἅς παραιτήσομε τίς προσπάθειες τοῦ εἴδους αὐτοῦ κι ἅς διαγράψομε τίς τέχνες τῶν ἐγκωμίων.

34 Πῶς λοιπόν θὰ ἐορτάσομε τὴ μνήμη του, ἴσως θὰ πεῖ κάποιος, ἂν ὄχι μὲ ἐγκώμια; Πῶς θὰ ἐκπληρωθεῖ ὁ νόμος τῆς Γραφῆς πού λέει, ὅτι «ἡ μνήμη τῶν δικαίων πρέπει νὰ τελεῖται μ' ἐγκώμια»¹⁷, ἂν μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ χρησιμοποιήσομε στοὺς λόγους μας τοὺς ἀληθινούς ἐκεῖνους ἐπαίνους, ἐνῶ ἂν χρησιμοποιήσομε τοὺς κοινούς εἶναι προσβολή; Εἶναι ὅμως ἴσως δυνατό νὰ ἐπινοήσομε κάποιο τρόπο, ὥστε νὰ μὴν τὸν ἀφήσομε ὀλότελα ἀβράβευτο ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους μας. Ποιός εἶναι ὁ τρόπος; Ποιός δὲ γνωρίζει ὅτι κάθε λόγος χωρὶς τὴ συνοδεία τῶν ἔργων εἶναι μάταιος καθευτὸν

16. Ἰω. 1,12.

17. Ἐκκλ. 30,11.

10 τῶν ἔργων φύσις ἐν ὑποστάσει καὶ ἀληθείᾳ τὸ λεγόμενον δείκνυσιν.

34 Οὐκοῦν προτιμότερος ἂν εἴη τοῦ λόγου ὁ διὰ τῶν ἔργων πληρούμενος ἔπαινος. Τοῦτο δέ ἐστι τί; Τὸ διὰ τῆς μνήμης ἐκείνου τὸν βίον ἡμῖν γενέσθαι τῆς συνηθείας βελτίονα. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ δακτυλίου σφενδόνης, καλλίστης τινὸς ἐν γλωφίδι
5 προφαινομένης μορφῆς, ὁ ἐντυπωθεὶς τῇ σφραγίδι κηρὸς εἰς ἑαυτὸν τὸν ἐγκείμενον τῇ γλαφίδι κάλλος μετήνεγκεν, ὅλον τὸν χαρακτῆρα τῆς σφραγίδος ἰδίους τύποις ἀναμαζάμενος, καὶ οὐκ ἂν τις οὕτω διὰ τοῦ λόγου τὴν εὐδιάθετον τῆς γλωφῆς ὥραν εἰς ὑπογραφὴν ἀγάγοι, ὡς ἐπὶ τοῦ κηροῦ δεικνύων μεμορφωμένον
10 τὸ κάλλος, τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰ ὁ μὲν λόγῳ ψιλῶ τοῦ διδασκάλου τὴν ἀρετὴν ἀποσεμνύνοι, ἕτερος δὲ τὸν ἑαυτοῦ βίον καλλωπίζοι, διὰ τῆς πρὸς ἐκείνον μιμήσεως ἐνεργότερος ἂν εἴη τοῦ ὑψηλοῦ λόγου, ὁ διὰ τοῦ βίου πληρούμενος ἔπαινος.

35 Οὕτως οὖν, ἀδελφοί, καὶ ἡμεῖς μιμησάμενοι τῇ σωφροσύνῃ τὸν σώφρονα, οἷς ποιοῦμεν, κατ' ἀξίαν τὴν ἀρετὴν ἐπαινέσωμεν καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὡσαύτως τὸ θαῦμα τοῦ σοφοῦ ἐν τῇ μετουσίᾳ τῆς σοφίας πληρούσθω, ὁ τῆς ἀκτημοσύνης ἔπαινος, ἐν
5 τῷ καὶ ἡμᾶς γενέσθαι τῆς ὑλικῆς περιουσίας ἀκτῆμονας· ἡ ὑπεροψία τῶν κατὰ τὸν κόσμον σπουδαζομένων ὁ βίος ἔστω. Μὴ λέγε μόνον ὅτι τῷ Θεῷ ἐκείνος ἀνέκειτο, ἀλλὰ ἀνάθεσ καὶ σὺ σεαυτὸν τῷ Θεῷ· μήθ' ὅτι μόνον ἦν αὐτῷ κτῆμα ἢ ἐλπίζομένη ἀνάπαυσις, ἀλλὰ καὶ σὺ θησαύρισον σεαυτῷ τοῦτον τὸν πλοῦτον
10 ὡσπερ ἐκείνος· ἔξεστι γάρ· μετέθηκεν ἐκείνος ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τὸ πολίτευμα, μετάρθεις καὶ σύ. Τοῖς ἀσύλοις τοῦ οὐρα-

καὶ ἀβάσιμος; Τὰ ἔργα ὁμῶς δείχνουν πραγματικά κι ἀληθινὰ ὅ,τι λέμε.

35 Προτιμότερος λοιπὸν εἶναι ἀπὸ τὸν ἔπαινο τοῦ λόγου, ὁ ἔπαινος ποὺ γίνεται μὲ τὰ ἔργα. Καὶ τί σημαίνει αὐτό; Τὸ νὰ γίνει μὲ τὴ μνήμη ἐκείνου ἢ ζωὴ μας καλύτερη ἀπὸ τὴ συνήθη. Ὅπως δηλαδὴ γίνεται μὲ τὴ σφενδόνη τοῦ δαχτυλιδιοῦ, ὅπου φαίνεται τὸ σκάλισμα μιᾶς ἐξαιρετικῆς μορφῆς· τὸ κηρί ποὺ μ' αὐτὰ σφραγίζομε μεταφέρει στὸν ἑαυτό του τὸ κάλλος τοῦ σκαλίσματος, ἀποτυπώνοντας στὸ δικό του ἀποτύπωμα ὅλο τὸ σκάλισμα τῆς σφραγίδας καὶ δὲν μπορεῖ νὰ περιγράψει κανένας μὲ λέξεις τὴν ἐκφραστικὴ ὁμορφιά τοῦ στολίσματος ὅπως τὴ δείχνει διαμορφωμένη ἐπάνω του τὸ κηρί. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἂν κάποιος ὑμνεῖ μὲ ἀπλοὺς λόγους τὴν ἀρετὴ τοῦ δασκάλου, ἐνῶ ἓνας ἄλλος κοσμεῖ τὴ δική του ζωὴ μὲ τὴ μίμηση ἐκείνου, θὰ εἶναι πιὸ δραστικὸ ἀπὸ τὸν ἀπλὸ λόγο ὁ ἔπαινος ποὺ πραγματοποιεῖται μὲ τὰ ἔργα τῆς ζωῆς μας.

36 Ἔτσι λοιπὸν, ἀδελφοί μου, ἂς μιμηθοῦμε κι ἐμεῖς μὲ τὴ σωφροσύνη μας τὸν σῶφρονα, καὶ μὲ τὰ ἔργα μας, κι ἂς ἐπαινέσομε ἐπάξια τὴν ἀρετὴ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τὸ ἴδιο. Ὁ θαυμασμὸς τοῦ σοφοῦ νὰ ἐκδηλώνεται μὲ τὴ μετοχὴ ἐκ μερῶν μας τῆς σοφίας, ὁ ἔπαινος τῆς ἀκτημοσύνης μὲ τὸ νὰ καταστοῦμε κι ἐμεῖς ἀκτῆμονες, χωρὶς ὕλική περιουσία. Ἡ περιφρόνηση τοῦ κόσμου τούτου ἂς μὴν λέμε μόνο, ὅτι εἶναι ἀρετὴ ἀξιέπαινη καὶ τιμητικὴ, ἀλλὰ ἂς γίνει ἡ ζωὴ μας μάρτυρας τῆς περιφρόνησης ὅσων ἐπιδιώκονται στὴ ζωὴ. Νὰ μὴ λές μόνο ὅτι ἐκεῖνος ἦταν ἀφιερωμένος στὸ Θεό, ἀλλὰ ἀφιερῶσου στὸ Θεὸ κι ἐσύ. Οὔτε ὅτι τὸ μοναδικό του κτῆμα ἦταν ἡ ἀνάπαυση ποὺ περίμενε, ἀλλὰ θησαύρισε κι ἐσὺ γιὰ τὸν ἑαυτό σου τὸν πλοῦτο αὐτόν, ὅπως κι ἐκεῖνος· γιὰτὶ ἔχεις τὴ δυνατότητα. Μετέφερε ἐκεῖνος τὴν πολιτεία του ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανό, μετάφερε τὴν κι ἐσύ. Ἐξασφάλισε

νοῦ θησαυροφυλακείois τὸν ἴδιον ἐναπέθετο πλοῦτον· μίμησαι
 διὰ τούτων καὶ σὺ τὸν διδάσκαλον. Κατηρτισμένος γὰρ ἔσται
 μαθητῆς ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς λοιποῖς ἐπι-
 15 τηδεύμασιν, ὁ ἰατρῶ μαθητεύσας ἢ γεωμέτρῃ ἢ ρήτορι, ἀναξιό-
 πιστος ἐπαινέτης τῆς τοῦ διδασκάλου τέχνης γενήσεται, εἰ τῶ
 μὲν λόγῳ θαυμάζοι τοῦ καθηγητοῦ τὴν ἐπιστήμην, ἐφ' ἑαυτοῦ
 δὲ δεικνύοι μηδὲν τοῦ θαύματος ἄξιον. Ἐρεῖ γὰρ τις πρὸς αὐ-
 τόν· Ἰπῶς λέγεις ἰατρὸν τὸν ἑαυτοῦ διδάσκαλον, αὐτὸς ἀνιά-
 20 τρευτος ὢν; Ἡ ἴπῶς μαθητὴν σεαυτὸν τῶ γεωμέτρῃ λέγεις,
 ἀπείρω τῆς γεωμετρίας ἔχων; Ἄλλ', εἰ τις ἐν ἑαυτῷ δείκνυσιν
 τὴν τέχνην ἣ ἐμαθήτευσεν, σεμνύνει τῇ καθ' ἑαυτὸν ἐπιστήμῃ
 τὸν τῆς τέχνης καθηγησάμενον.

36 Οὕτω καὶ ἡμεῖς, οἱ Βασίλειον ἀρχοῦντες διδάσκαλον, τῶ
 βίῳ δείξωμεν τὴν μαθητείαν, ἐκεῖνο γινόμενοι, ὅπερ αὐτὸν ὀνο-
 μαστόν τε καὶ μέγαν Θεῶ καὶ ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐν Χριστῶ
 Ἰησοῦ τῶ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶ-
 5 νας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

στά ασύλητα θησαυροφυλάκια τοῦ οὐρανοῦ τὸν πλοῦτο του, μιμήσου κι ἐσὺ σ' αὐτὸ τὸ δάσκαλο. Ἔχει καταρτιστεῖ καλά ὁ μαθητῆς, ἂν γίνει ὅπως ὁ δάσκαλός του. Καὶ στὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα ὁποῖος μαθήτευσε κοντὰ σὲ γιατρό ἢ γεωμέτρη ἢ ρήτορα θὰ γίνει ἀναξιόπιστος ἐπαινέτης τῆς ἱκανότη-
τας τοῦ δασκάλου του, ἂν μὲ τὸ λόγο θαυμάζει τὴν ἐπιστήμη του, ἀλλὰ στὸν ἑαυτό του δὲ δείχνει τίποτε ἄξιο θαυμασμοῦ.
 Γιατὶ θὰ τοῦ πεῖ κάποιος: 'Πὼς ἐπαινεῖς ὡς γιατρό τὸ δάσκαλό σου ἐνῶ ὁ ἴδιος εἶσαι ἄμοιρος ἀπὸ ἰατρικῆ; Ἡ πὼς προβάλλεις πὼς εἶσαι μαθητῆς τοῦ γεωμέτρη ἐνῶ εἶσαι ἀνίδεος ἀπὸ γεωμετρία;' Ἄν ὁμως κάποιος δείχνει στὸν ἑαυτό του τὴν τέχνη πὺ σπούδασε, τιμᾷ μὲ τὴ δική του ἐπιστημοσύνη τὸν καθηγητὴ του πὺ τοῦ δίδαξε τὴν τέχνη του.

- 37 Ἔτσι κι ἐμεῖς πὺ καυχιόμαστε γιατί ἔχομε δάσκαλό μας τὸ Βασίλειο, ἃς δείξομε μὲ τὴ ζωὴ μας πὼς εἶμαστε μαθητῆς του κι ἃς γίνομε ἐκεῖνο πὺ ἀνέδειξε αὐτὸν ὀνομαστὸ καὶ μεγάλο γιὰ τὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

7/7/1993

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΛΕΤΙΟΝ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΕΙΣ ΜΕΛΕΤΙΟΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

1 Ηδῆξησεν ἡμῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποστόλων ὁ νέος ἀπόστο-
λος, ὁ συγκαταψηφισθεὶς μετὰ τῶν ἀποστόλων· εἴλκυσαν γὰρ
οἱ ἅγιοι πρὸς ἑαυτοῦς τὸν ὁμότροπον, τὸν ἀθλητὴν οἱ ἀθληταί,
τὸν στεφανίτην οἱ στεφανῖται, τὸν ἀγνὸν τῇ ψυχῇ οἱ καθαροὶ τῇ
5 καρδίᾳ, τὸν κήρυκα τοῦ λόγου οἱ ὑπηρέται τοῦ λόγου. Ἀλλὰ
μακαριστὸς μὲν ὁ πατὴρ ἡμῶν τῆς τε ἀποστολικῆς συσκηναίας
καὶ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναλύσεως, ἔλεεινοὶ δὲ ἡμεῖς· οὐ γὰρ
ἐῶ μακαρίζειν ἡμᾶς τοῦ πατρὸς τὴν εὐκληρίαν ἢ ἁωρία τῆς ὀρ-
φανίας. Ἐκείνῳ κρεῖττον ἦν τὸ σὺν Χριστῷ εἶναι διὰ τῆς ἀνα-
10 λύσεως, ἀλλ' ἡμῖν χαλεπὸν τὸ διαζευχθῆναι τῆς πατρικῆς προ-
στασίας. Ἴδου γὰρ βουλῆς καιρὸς, καὶ ὁ συμβουλευὼν σιγᾷ· πό-
λεμος ἡμᾶς περιεστοίχισται, πόλεμος αἵρετικὸς, καὶ ὁ στρατη-
γῶν οὐκ ἔστιν· κάμνει ταῖς ἀρρωστίαις τὸ κοινὸν σῶμα τῆς
'Εκκλησίας, καὶ τὸν ἰατρὸν οὐχ εὐρίσκομεν. Ὁρᾶτε ἐν ποταποῖς
15 τὰ ἡμέτερα.

2 Ἐβουλόμην, εἴ πως οἶόν τε ἦν. τονώσας ἑμαυτοῦ τὴν ἀσθένειαν
συναναβῆναι τῷ ὄγκῳ τῆς συμφορᾶς καὶ τινα ρῆξαι
φωνὴν κατ' ἀξίαν τοῦ πάθους, καθάπερ οἱ γενναῖοι πεποιήκα-

1. Α' Κορ. 9,25. Α' Τιμ. 6,12. Β' Τιμ. 2,5.

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΣΤΟΝ ΜΕΛΕΤΙΟ

ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

1 Μᾶς αὐξήσε τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀποστόλων ὁ νέος ἀπόστολος, αὐτὸς ποὺ συγκαταλέχθηκε μὲ τοὺς ἀποστόλους. Γιατὶ προσέλκυσαν κοντὰ τους οἱ ἅγιοι τὸν ὁμότροπό τους, οἱ ἀθλητῆς τὸν ἀθλητῆ, οἱ στεφανηφόροι τὸν στεφανηφόρο¹, οἱ καθαροὶ στὴν καρδιά τὸν ἀγνὸ στὴν ψυχῇ, οἱ ὑπηρετές τοῦ λόγου τὸν κήρυκα τοῦ λόγου². Καὶ ἐνῶ ὁ πατέρας μας εἶναι μακαριστὸς γιὰ τὴν ὁμοσκηνία του μὲ τοὺς ἀποστόλους καὶ γιὰ τὴν ἐκδημία του πρὸς τὸ Χριστό³, ἐμεῖς ὅμως εἴμαστε ἀξιολύπητοι. Γιατὶ δὲ μᾶς ἀφήνει ἡ πρόωρη ὀρφάνια μας νὰ μακαρίσομε τὴν καλοτυχία τοῦ πατέρα μας. Γιὰ ἐκεῖνον ἦταν καλύτερο μὲ τὴν ἐκδημία του νὰ εἶναι μαζὶ μὲ τὸ Χριστό, γιὰ μᾶς ὅμως εἶναι βαρὺ νὰ χωριστοῦμε ἀπὸ τὴν πατρικὴ προστασία. Γιατὶ νά, εἶναι καιρὸς γιὰ σκέψη καὶ σωπαίνει αὐτὸς ποὺ θὰ μᾶς συμβουλέψει. Μᾶς περικύκλωσε πόλεμος, ὁ πόλεμος τῆς αἵρεσης, καὶ δὲν ὑπάρχει ὁ στρατηγός· ὑποφέρει ἀπὸ τίς ἀρρώστιες τὸ κοινὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲ βρίσκομε τὸ γιατρό. Βλέπετε σὲ ποιά κατάστασι βρισκόμαστε.

2 Ἄν ἦταν δυνατὸ μὲ κάποιον τρόπο θὰ ἤθελα, δίνοντας δύναμη στὴν ἀσθένειά μου, ν' ἀνεβῶ στὸν ὄγκο τῆς συμφορᾶς καὶ ἀπὸ κεῖ νὰ βγάλω φωνὴ ἀντάξια τοῦ παθήματός μας,

2. Βλ. Ματθ. 5,8. Β' Τμ. 4,2. Α' Τμ. 2,7. Λουκᾶ 1,2.

3. Φίλ. 1,23. Β' Τμ. 4,6.

σιν οὔτοι μεγαλοφώνως τὴν ἐπὶ τῷ πατρὶ συμφορὰν ὀδυρόμε-
 5 νοι. Ἄλλὰ τί πάθω; Πῶς βιάσωμαι γλῶσσαν εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ
 λόγου καθάπερ τινὶ πέδη βαρεῖα τῇ συμφορᾷ πεδηθεῖσαν; Πῶς
 ἀνοιξῶ τὸ στόμα τῇ ἀφασίᾳ κεκρατημένον; Πῶς προῶμαι
 φωνὴν εἰς πάθη καὶ θρήνους ἐκ συνηθείας κατολισθαίνουσαν;
 Πῶς ἀναβλέψω τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς τῷ τῆς συμφορᾶς
 10 γνόφῳ κεκαλυμμένοις; Τίς μοι διασχὼν τὴν βαθεῖαν ταύτην καὶ
 σκοτεινὴν τῆς λύπης νεφέλην πάλιν ἐξ αἰθρίας λαμπρὰν ἀναδεί-
 ξει τὴν τῆς εἰρήνης ἀκτῖνα; Πόθεν δὲ καὶ ἀναλάμψει ἡ ἀκτὶς
 τοῦ φωστῆρος ἡμῶν καταδύντος; Ὡ κακῆς σκοτομήνης ἀνα-
 τολῆν φωστῆρος οὐκ ἐλπίζουσης.

3 Ὡς ἀπεναντίον ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι τόπῳ νῦν τε καὶ πρόην
 οἱ λόγοι γίνονται. Τότε γαμικῶς ἐχορευόμεν, νῦν ἐλεεινῶς ἐπὶ
 τῷ πένθει στενάζομεν. Τότε ἐπιθαλάμιον, νῦν ἐπιτάφιον ἔδο-
 μεν. Μέμνησθε γὰρ ὅτε τὸν πνευματικὸν γάμον ὑμᾶς εἰστιάσα-
 5 μεν τῷ καλῷ νυμφίῳ συνοικίζοντες τὴν παρθένον, ὑμᾶς, καὶ τὰ
 τῶν λόγων ἔδνα κατὰ δύναμιν ἡμῶν εἰσηνεγκάμεθα εὐφραίνον-
 τες ἐν τῷ μέρει καὶ εὐφραινόμενοι. Ἄλλὰ νῦν εἰς θρήνον ἡμῖν ἡ
 χαρὰ μεθηρμόσθη καὶ ἡ τῆς εὐφροσύνης περιβολὴ σάκκος ἐγένε-
 νετο. Ἡ τάχα σιωπᾶν ἔδει τὸ πάθος καὶ ἔνδον ἀποκλείειν τῇ
 10 σιωπῇ τὴν ἀλγηδόνα, ὡς ἂν μὴ διοχλοῖημεν τοὺς υἰοὺς τοῦ νυμ-
 φῶνος οὐκ ἔχοντες τὸ φαιδρὸν τοῦ γάμου ἔνδυμα, ἀλλὰ μελα-
 νειμονοῦντες τῷ λόγῳ; Ἐπειδὴ γὰρ ἀπήρθη ἀφ' ἡμῶν ὁ καλὸς
 νυμφίος, ἀθρόως τῷ πένθει κατεμελάνθημεν, καὶ οὐκ ἔστι συν-
 ἦθως καταφαιδρῦναι τὸν λόγον τὴν κοσμοῦσαν ἡμᾶς στολῆν
 15 τοῦ φθόνου ἀποσυλήσαντος. Πλήρεις ἀγαθῶν πρὸς ὑμᾶς ἀπην-

ὅπως ἔκαναν αὐτοὶ ἐδῶ οἱ γενναῖοι θρηνώντας μεγαλόφωνα τῇ συμφορᾷ τῆς ἀπώλειας τοῦ πατέρα τους. Ἄλλὰ τί νὰ κάνω; Πῶς νὰ ὑποχρεώσω τὴ γλώσσα νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ λόγο, ἀφοῦ σὰν μὲ κάποιο βαρὺ δεσμὸ ἔχει δεθεῖ μὲ τὴ συμφορᾷ; Πῶς ν' ἀνοιξῶ τὸ στόμα μου πού τὸ κρατεῖ ἀκίνητο ἢ ἀφασία; Πῶς ν' ἀφήσω φωνὴ πού ἀπὸ συνήθεια κατολισθαίνει σὲ πόνον καὶ σὲ θρήνους; Πῶς νὰ ὑψώσω τὰ μάτια τῆς ψυχῆς⁴ πού τὰ σκεπάζει ἡ ὀμίχλη τῆς συμφορᾷ; Ποιὸς θὰ μοῦ σχίσει αὐτὸ τὸ βαθὺ καὶ σκοτεινὸ νέφος τῆς λύπης, γιὰ νὰ παρουσιάσῃ μέσα ἀπὸ τὴν αἰθρία λαμπρὴ τὴν ἀκτίνα τῆς εἰρήνης; Καὶ πῶς θὰ ξαναλάμψῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου μας⁵ πού ἔδυσε; Ὡσσοτάδι φοβερὸ πού δὲν ἐλπίζει ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου.

- 3 Σ' αὐτὸν τὸν τόπον τώρα καὶ παλαιότερα οἱ λόγοι μας ἀλληλομαχοῦν. Τότε χορεύαμε χοροὺς τοῦ γάμου, τώρα θρηνοῦμε ἀξιολύπητοι γιὰ τὸ πένθος μας. Τότε τραγουδοῦσαμε τὸ τραγούδι τοῦ πνευματικοῦ γάμου, τώρα μοιρολογοῦμε. Γιατὶ θυμᾶστε ὅταν σᾶς παραθέσαμε τὸ τραπέζι τοῦ πνευματικοῦ γάμου παραδίδοντας στὸν καλὸ νυμφίον τὴν νύφη, δηλαδὴ ἐσᾶς, προσφέραμε καὶ τὰ προικιά τοῦ λόγου κατὰ τὴ δύναμή μας ἀπὸ τὴ μιὰ δίνοντας καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη παίροντας χαρὰ. Ἡ χαρὰ μας ὁμως σήμερον ἀλλάξε⁶ σὲ θρήνον καὶ τὰ φορέματα τῆς χαρᾷς ἔγιναν σάκκος τῆς λύπης. Ἡ μήπως ἔπρεπε ν' ἀποσιωπήσομε τὴν συμφορᾷ καὶ νὰ κλείσομε τὸν πόνον μέσα μας μὲ τὴν σιωπὴν, γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλήσομε τοὺς καλεσμένους τοῦ γάμου, ἀφοῦ δὲν ἔχομε τὸ χαρούμενον ἔνδυμα τοῦ γάμου ἀλλὰ φοροῦμε τὴν μαύρην φορεσιά τοῦ λόγου μας; Γιατὶ φεύγοντας ἀπὸ μᾶς ὁ καλὸς νυμφίος, μαυροφορέσαμε μεμιᾶς ἀπὸ τὸ πένθος. Καὶ δὲ γίνεται ὡς συνήθως νὰ ὁμορφαίνει ὁ λόγος τὴν περιβολὴν πού μᾶς στολίζει, ἐπειδὴ μᾶς τὴν ἀφαίρεσε ὁ φθόνος. Σᾶς συναντήσαμε γεμάτοι

5. Φιλ. 2,15.

6. Ἰακ. 4,9.

τήσαμεν, γυμνοὶ καὶ πένητες ἀφ' ὑμῶν ὑποστρέφομεν. Ὁρθὴν εἶχομεν ὑπὲρ κεφαλῆς τὴν λαμπάδα πλουσίῳ τῷ φωτὶ καταλάμπουσαν, ταύτην ἐσβεσμένην ἀνακομίζομεν εἰς καπνὸν καὶ κόνιν διαλυθέντος τοῦ φέγγους. Εἶχομεν τὸν θησαυρὸν τὸν μέ-
 20 γαν ἐν ὄστρακίνῳ τῷ σκεύει, ἀλλ' ὁ μὲν θησαυρὸς ἀφανής, τὸ δὲ ὄστράκινον σκεῦος κενὸν τοῦ πλούτου τοῖς δεδωκόσιν ἐπα-
 νασφάζεται. Τί ἐροῦσιν οἱ ἀποστείλαντες; Τί ἀποκρινοῦνται οἱ ἀπαιτούμενοι;

4 Ὡς πονηροῦ ναυαγίου. Πῶς ἐν μέσῳ τῷ λιμένι τῆς ἐλπίδος ἡμῶν ἐναυαγήσαμεν; Πῶς ἡ μυριοφόρος ὀλκὰς αὐτῷ πληρώματι καταδῦσα γυμνοὺς ἡμᾶς τοὺς ποτε πλουτοῦντας κατέλι-
 πεν; Ποῦ τὸ λαμπρὸν ἰστίον ἐκεῖνο τὸ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι
 5 διὰ παντὸς εὐθυνόμενον; Ποῦ τὸ ἀσφαλὲς τῶν ψυχῶν ἡμῶν πηδάλιον, δι' οὗ τὰς τρικυμίας τὰς αἰρετικὰς ἀπαθῶς παρεπλέομεν; Ποῦ ἡ ἀμετάθετος τῆς γνώμης ἄγκυρα, ἣ μετὰ πάσης ἀσφαλείας πεποιθότες ἀνεπαυόμεθα; Ποῦ ὁ καλὸς κυβερνήτης ὁ πρὸς τὸν ἄνω σκοπὸν διευθύνων τὸ σκάφος; ἼΑρα μικρὰ τὰ
 10 συμβάντα καὶ μάτην παθαίνομαι; Ἦ μᾶλλον οὐκ ἐφικνοῦμαι τοῦ πάθους, κἂν ὑπερφωνήσω τῷ λόγῳ; Χρήσατε ἡμῖν, ἀδελφοί, χρήσατε τὸ ἐκ συμπαθείας δάκρυον. Καὶ γὰρ ὅτε ὑμεῖς ἠυφραίνεσθε, ἡμεῖς τῆς εὐφροσύνης ὑμῖν ἐκοινωνήσαμεν. Οὐκοῦν ἀπόδοτε ἡμῖν τὸ πονηρὸν τοῦτο ἀντάλλαγμα.

5 «Χαίρειν μετὰ χαιρόντων», τοῦτο ἡμεῖς ἐποιήσαμεν, «κλαίειν μετὰ κλαιόντων», τοῦτο ὑμεῖς ἀνταπόδοτε. Ἐδάκρυσέ ποτε ξένος λαὸς ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ καὶ τὴν ἀλλοτρίαν συμφορὰν ᾠκειώσατο, ὅτε τὸ πατέρα ἐξ Αἰγύπτου οἱ ἀπ' ἐκεί-

ἀπὸ ἀγαθὰ καὶ ἐπιστρέφομε ἀπὸ σᾶς γυμνοὶ καὶ φτωχοί. Εἴχαμε πᾶνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μας ὀρθή τῆ λαμπάδα πού μᾶς πλημμύριζε μὲ τὸ πλούσιο φῶς της καὶ τὴν παίρνομε πίσω σβηστή μὲ σκορπισμένο τὸ φέγγος της σὲ καπνὸ καὶ αἰθάλη. Εἴχαμε τὸ μεγάλο θησαυρὸ σὲ πῆλινο σκεῦος, ἀλλὰ ὁ θησαυρὸς δὲν φαίνεται πουθενὰ καὶ τὸ πῆλινο σκεῦος τὸ παίρνουν πίσω ἀκέραιο ἀλλὰ ἄδειο ἐκεῖνοι πού τὸ ἔδωσαν. Τί θὰ ποῦν ἐκεῖνοι πού τὸ ἔστειλαν; Τί θ' ἀποκριθοῦν αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ζητεῖται νὰ τὸ ἐπιστρέψουν;

4 Τί ναυάγιο θλιβερό. Πῶς ναυαγήσαμε στὴ μέση τοῦ λιμανιοῦ τῆς ἐλπίδας; Πῶς τὸ μυριόπλοτο ἐμπορικὸ καράβι βουλιάζοντας μὲ ὄλο τὸ πλήρωμά του μᾶς ἄφησε γυμνοὺς ἐμᾶς τοὺς κάποτε πλούσιους; Ποῦ εἶναι ἐκεῖνο τὸ λαμπρὸ πανὶ πού τὸ κατευθύνει ἀδιάκοπα τὸ ἅγιο Πνεῦμα; Ποῦ εἶναι τὸ σταθερὸ πηδάλιο τῶν ψυχῶν μας, μὲ τὸ ὁποῖο διαπλέαμε χωρὶς ζημία τίς τρικυμίες τῶν αἰρέσεων; Ποῦ εἶναι ἡ ἀμετάθετη ἄγκυρα τῆς γνώμης, πού ἀναπαυόμασταν σ' αὐτὴ μὲ κάθε ἀσφάλεια κι ἐμπιστοσύνη; Ποῦ εἶναι ὁ καλὸς κυβερνήτης πού κατευθύνει τὸ σκάφος μας πρὸς τὸν οὐράνιο σκοπὸ; Εἶναι τάχα ὄσα μᾶς ἔχουν συμβεῖ μικρὰ καὶ ὑποφέρω ἄδικα; Ἦ μάλλον δὲ φτάνω στὸ βαθμὸ τοῦ πάθους ὄσο κι ἂν ὑψώσω τὸν τόνο τοῦ λόγου μου; Δανεῖστε μου τώρα, ἀδελφοί μου, δανεῖστε μου τὸ δάκρυ τῆς συμπάθειας. Γιατί, ὅταν ἐσεῖς ἦσατε στίς χαρὲς σας, συμμεριστήκαμε τὴ χαρὰ σας κι ἐμεῖς. Δῶστε λοιπὸν σ' ἐμένα τὸ θλιβερὸ αὐτὸ ἀντάλλαγμα.

5 Ἐμεῖς σᾶς προσφέραμε τὸ «χαίρετε μετὰ χαιρόντων», σεῖς ἀνταποδῶστε μας τὸ «κλαίειν μετὰ κλαιόντων»⁷. Ἐκλαψε κάποτε ἓνας λαὸς ξένος γιὰ τὸν πατριάρχη Ἰακῶβ κι ἔκανε δική του τὴν ξένη συμφορὰ, ὅταν ἔκαναν τὴ μετα-

7. Ρωμ. 12,15.

5 νου μετακομίσαντες πανδημεὶ τὴν ἐπ' αὐτῶ συμφορὰν ἐπὶ τῆς
 ἀλλοτρίας κατωλοφύραντο ἡμέραις τριάκοντα καὶ τοσαύταις
 νυξὶ τὸν ἐπ' αὐτῶ θρῆνον συμπαρατείνοντες. Μιμήσασθε τοὺς
 ἀλλοφύλους οἱ ἀδελφοὶ καὶ ὁμόφυλοι. Κοινὸν ἦν τότε τῶν ξέ-
 νων καὶ τῶν ἐγχωρίων τὸ δάκρυον, κοινὸν ἔστω καὶ νῦν, ἐπεὶ
 10 καὶ τὸ πάθος κοινόν. Ὁρᾶτε τοὺς πατριάρχας τούτους· πάντες
 οὗτοι τέκνα τοῦ ἡμετέρου εἰσὶν Ἰακώβ. Ἐξ ἐλευθέρως οἱ πάν-
 τες. Οὐδεὶς νόθος οὐδὲ ὑπόβλητος. Οὐδὲ γὰρ ἦν θέμις ἐκεῖνῳ
 δουλικὴν δυσγένειαν ἐπεισάγειν τῇ εὐγενείᾳ τῆς πίστεως. Οὐ-
 κοῦν καὶ ὑμέτερος ἐκεῖνος πατήρ, διότι τοῦ πατρὸς ἦν τοῦ ὑμε-
 15 τέρου πατήρ.

6 Ἦκούσατε ἀρτίως τοῦ Ἐφραὶμ καὶ τοῦ Μανασσῆ, οἷα καὶ
 ὄσα περὶ τοῦ πατρὸς διηγήσαντο, ὡς ὑπερβαίνει λόγον τὰ θαύ-
 ματα. Δότε κάμοί τι περὶ τούτων εἰπεῖν· καὶ γὰρ ἀκίνδυνον τὸ
 μακαρίζειν λοιπόν· οὐκέτι φοβοῦμαι τὸν φθόνον· τί γὰρ με χει-
 5 ρον ἐργάζεται; Οὐκοῦν γνῶτε τίς ὁ ἀνὴρ. Εὐγενὴς τῶν ἀφ'
 ἡλίου ἀνατολῶν, «ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπε-
 χόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος» (οὐ γὰρ δὴ ζηλοτυ-
 πήσει ὁ μέγας Ἰώβ, εἰ ταῖς περὶ αὐτοῦ μαρτυρίαις καὶ ὁ μιμητὴς
 ἐκεῖνου ἐγκαλλωπίζοιτο). Ἄλλ' ὁ τὰ καλὰ πάντα βλέπων φθό-
 10 νος εἶδε καὶ τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν πικρῶ ὀφθαλμῶ, καὶ ὁ ἔμπε-
 ριπατῶν τῇ οἰκουμένῃ καὶ δι' ἡμῶν περιεπάτησε πλατὺ τὸ
 ἶχνος τῆς θλίψεως ταῖς εὐπραγίαις ἡμῶν ἐναπερείσας. Οὐ βοῶν
 καὶ προβάτων ἀγέλας διελυμήνατο, πλὴν εἰ μὴ ἄρα τις κατὰ τὸ
 μυστικὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μεταλάβοι τὸ ποίμνιον· πλὴν οὐκ
 15 ἐν τούτοις ἡμῖν παρὰ τοῦ φθόνου ἢ βλάβη, οὐδὲ ἐν ὄνοις καὶ

8. Γεν. 50,7-11.

9. Ρωμ. 1,6-10. Γαλ.4,22-31. Γεν. 46,8-27.

κομιδῇ τοῦ πατριάρχῃ οἱ δικοί του καὶ θρήνησαν ὅλοι μαζί τὴ συμφορὰ τοῦ θανάτου του στὴν ξένη χώρα παρατείνοντας τὸ θρήνο του γιὰ τριάντα μέρες καὶ τριάντα νύχτες⁸. Μιμηθεῖτε τοὺς ἄλλοφύλους ἐσεῖς οἱ ἀδελφοὶ καὶ ὁμόφυλοι. Ἦταν κοινὸ τότε τὸ κλάμα τῶν ξένων καὶ τῶν ἐντοπίων. Κοινὸ ἄς εἶναι καὶ τώρα, ἀφοῦ καὶ ἡ συμφορὰ εἶναι κοινή. Βλέπετε τοὺς πατριάρχες αὐτούς· ὅλοι αὐτοὶ εἶναι παιδιὰ τοῦ δικοῦ μας Ἰακώβ. Ὅλοι παιδιὰ τῆς ἐλευθερίας⁹. Κανένας νόθος ἢ πλαστός. Οὔτε βέβαια ἦταν γιὰ ἐκεῖνον θεμιτὸ νὰ εἰσαγάγει δουλικὴ κακὴ διαγωγὴ στὴν εὐγένεια τῆς πίστεως. Εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνος καὶ δικός σας πατέρας, γιὰτὶ ἦταν πατέρας τοῦ δικοῦ σας πατέρα.

7 / α

- 6 Ἀκούσατε πρὶν ἀπὸ λίγο ἀπὸ τὸν Ἐφραὶμ καὶ τὸν Μανασσῆ τὰ πολλὰ καὶ διάφορα ποὺ διηγήθηκαν γιὰ τὸν πατέρα, πόσο εἶναι θαύματα ποὺ ὑπερβαίνουν τὸ λόγο¹⁰. Δῶστε μου τὴν ἄδεια νὰ πῶ κάτι γι' αὐτὰ κι ἐγὼ· γιὰτὶ τὸ νὰ μακαρίζω εἶναι πιά γιὰ μένα ἀκίνδυνο. Δὲν φοβοῦμαι τὸ φθόνον· γιὰτὶ τί χειρότερο μπορεῖ νὰ μοῦ κάνει; Μάθετε λοιπὸν ποιός εἶναι ὁ ἄνδρας. Ἦταν εὐγενῆς ἀπὸ τὴν ἀνατολή, «ἄμμεπτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, ποὺ ἀπεῖχε ἀπὸ κάθε πονηρῆ ἐνέργειαν»¹¹ (καὶ βέβαια δὲ θὰ ζηλέψει ὁ μέγας Ἰώβ, ἂν τοὺς δικούς του χαρακτηρισμοὺς δεχτεῖ ὡς ἐγκαλλωπίσματά του καὶ ὁ μιμητὴς ἐκεῖνου). Ἀλλὰ ὁ φθόνος ποὺ διακρίνει ὅλα τὰ καλὰ εἶδε μὲ τὸ ἐχθρικό του μάτι καὶ τὸν δικό μας ἀγαθὸ κι αὐτὸς ποὺ περπατεῖ ὅλη τὴν οἰκουμένη¹², περπάτησε καὶ σ' ἐμᾶς ρίχνοντας πάνω στὴν εὐτυχία μας πλατὺ τὸ βῆμα τῆς θλίψεως. Δὲ μᾶς κατέστρεψε τίς ἀγέλες τῶν βοδιῶν καὶ τῶν προβάτων, ἐκτὸς ἂν θεωρήσει κάποιος κατὰ τρόπο μυστικὸ ὡς ποιόνιο τὴν Ἐκκλησίαν. Δὲ μᾶς ζημιώνει λοιπὸν σ' αὐτὰ ὁ φθόνος οὔτε μᾶς προκάλεσε

10. Γεν. 46. 20.

11. Ἰώβ 1,3-11.

12. Ἀποκ. 12,4. Α' Πέτρ. 5,8.

καμήλοις τὴν ζημίαν εἰργάσατο, οὐδὲ τραύματι σαρκὸς τὰς αἰσθήσεις ἐδρίμυξεν, ἀλλ' αὐτῆς ἡμᾶς τῆς κεφαλῆς ἀπεσύλησεν, τῇ δὲ κεφαλῇ συναπῆλθε τὰ τίμια ἡμῶν αἰσθητήρια. Οὐκέτι ἔστιν ὁ ὀφθαλμὸς ὁ τὰ οὐράνια βλέπων, οὐδὲ ἡ ἀκοὴ ἡ τῆς
 20 θείας φωνῆς ἐπαΐουσα, οὐδὲ ἡ γλυκεῖα τῶν ὀμμάτων γαλήνη; Ποῦ τὸ φαιδρὸν ἐπὶ τοῦ χεῖλους μειδίημα; Ποῦ ἡ εὐπροσήγορος δεξιὰ τῇ τοῦ στόματος εὐλογία τοὺς δακτύλους συνεπισειούσα; Προάγομαι δὲ ὡς ἐπὶ σκηνῆς ἀναβοῆσαι τὴν συμφορὰν.

7 Ἐλεῶ σε, ὦ Ἐκκλησία· πρὸς σὲ λέγω τὴν Ἀντιόχου πόλιν· ἐλεῶ σε τῆς ἀθρόας ταύτης μεταβολῆς. Πῶς ἀπεκοσμήθη τὸ κάλλος; Πῶς ἀπεσυλήθη ὁ κόσμος; Πῶς ἐξαίφνης ἀπερρῦθη τὸ ἄνθος; Ὅντως «ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν».
 5 Τίς ὀφθαλμὸς πονηρὸς, τίς βασκανία κακὴ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης ἐκώμασεν; Οἷα ἀνθ' οἴων ἠλλάξατο. Ἐξέλιπεν ἡ πηγὴ, ἐξηράνθη ὁ ποταμὸς, πάλιν εἰς αἷμα μετεποιήθη τὸ ὕδωρ. Ὡς δυστυχοῦς ἀγγελίας ἐκείνης τῆς διαγγελούσης τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ πάθος. Τίς ἐρεῖ τοῖς τέκνοις ὅτι ἀπωρφανίσθησαν; Τίς ἀπαγγε-
 10 λεῖ τῇ νύμφῃ ὅτι ἐχήρευσεν; Ὡς τῶν κακῶν. Τί ἐξέπεμψαν, καὶ τί ὑποδέχονται; Κιβωτὸν προέπεμψαν καὶ σορὸν ὑποδέχονται. Κιβωτὸς γὰρ ἦν, ἀδελφοί, ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος· κιβωτός, περιέχων ἐν ἑαυτῷ τὰ θεῖα μυστήρια. Ἐκεῖ ἡ στάμνος ἡ χρυσῆ, πλήρης τοῦ θείου μάννα, πλήρης τῆς οὐρανοῦ τροφῆς. Ἐν
 15 ἐκείνῃ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης ἐν ταῖς πλαξὶ τῆς καρδίας ἐγγεγραμμέναι Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐ μέλανι· οὐδὲν γὰρ τῇ καθαρότητι τῆς καρδίας ζοφῶδες καὶ μέλαν ἐνεκέκαυτο νόημα· ἐν

ζημία μὲ δνους καὶ καμηλῆς¹³, οὔτε πρόσβαλε τις αἰσθήσεις μ' ἕνα σωματικὸ τραῦμα, ἀλλὰ μᾶς ἀφαίρεσε τὴν ἴδια τὴν κεφαλὴν μας καὶ μαζὶ ἀκολούθησαν τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ πολύτιμα αἰσθητήριά μας. Δὲν ὑπάρχει πιά ὁ ὀφθαλμὸς ποὺ βλέπει τὰ οὐράνια, ἡ ἀκοὴ ποὺ γνωρίζει τὴ θεία φωνή, ἡ γλῶσσα ἐκεῖνη, τὸ ἀγνὸ ἐγκαλλώπισμα τῆς ἀλήθειας. Ποῦ εἶναι ἡ γλυκιά γαλήνη τοῦ βλέμματος; Ποῦ εἶναι τὸ ὠραῖο χαμόγελο ἐπάνω στὰ χεῖλη; Ποῦ εἶναι ἡ ὀμιλητικὴ δεξιὰ ποὺ κινεῖ τὰ δάχτυλα μὲ τοὺς καλοὺς λόγους τοῦ στόματος; Μοῦ ἔρχεται νὰ διαλαλήσω τὴ συμφορὰ ὅπως κάνουν ἐπάνω στὴ σκηνή.

- 7 Σὲ λυποῦμαι, Ἐκκλησία. Ἄπευθύνομαι σ' ἐσένα τὴν πόλη τοῦ Ἀντιόχου. Σὲ λυποῦμαι γιὰ τὴν ξαφνικὴ αὐτὴ μεταβολή. Πῶς ἔχασε ἡ ὁμορφιὰ τὸ κάλλος της; Πῶς ἀρπάχτηκε ἡ ὁμορφιά σου; Πῶς ξαφνικὰ φυλλορρόησε τὸ ἄνθος; Πραγματικὰ «τὸ χόρτο ξεράθηκε κι ἔπεσε ὁ ἀνθός»¹⁴. Ποιὸ κακὸ μάτι, ποιά βασκανία κακὴ ὄρμησε στὴν ἐκκλησία ἐκεῖνη; Πῶς ἦταν τὰ πράγματα καὶ πῶς ἔγιναν. Στέρεψε ἡ πηγὴ, ξεράθηκε τὸ ποτάμι. Πάλι τὸ νερὸ ἔγινε αἷμα. Ὡ κακορρίζικη ἀγγελία ποὺ μὴνυσε στὴν Ἐκκλησία τὴ συμφορὰ. Ποιὸς θὰ πεῖ στὰ παιδιά ὅτι ἔμειναν ὀρφανά; Ποιὸς θ' ἀναγγεῖλει στὴ νύφη ὅτι ἔμεινε χήρα; Δεινὰ ποὺ τοὺς βρῆκαν! Τί κατευόδωσαν καὶ τί ὑποδέχονται; Πρόπεμψαν κιβωτὸ καὶ ὑποδέχονται νεκρικὴ σορὸ. Ἦταν κιβωτός, ἀδελφοί μου, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, κιβωτός ποὺ περιεῖχε τὰ θεῖα μυστήρια. Ἐκεῖ ἦταν ἡ χρυσοῦ στάμνα, γεμάτη ἀπὸ τὸ θεῖο μάννα, γεμάτη ἀπὸ τὴν οὐράνια τροφή. Μέσα σ' ἐκεῖνη ἦταν οἱ πλάκες τῆς διαθήκης χαραγμένες στὶς πλάκες τῆς καρδιάς μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ὄχι μὲ μελάνη· γιὰ κανένα νόημα σκοτεινὸ καὶ μαῦρο δὲν ἔχει χαραχτεῖ μὲ τὴ φωτιὰ στὴν καθαρότητα τῆς καρδιάς. Μέσα ἐκεῖ ἦταν ἡ ράβδος τῆς ἱερω-

14. Ἦσ. 40,7. Α' Πέτρ. 1,24.

ἐκείνη ἢ ράβδος τῆς ἱερωσύνης ἢ ἐν ταῖς χερσὶ ταῖς ἐκείνου βλαστήσασα. Καὶ εἴ τι ἄλλο τὴν κιβωτὸν ἔχειν ἀκούομεν, πάν-
20 τα τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνδρὸς περιείληπτο.

8 Ἄλλ' ἀντ' ἐκείνων τί; Σιωπάτω ὁ λόγος. Σινδόνες καθαραὶ καὶ τὰ ἐκ σηρῶν ὑφάσματα, μύρων καὶ ἀρωμάτων δαψίλεια, γυναικὸς φιλοτιμία κοσμίας τε καὶ εὐσχήμονος· εἰρήσεται γάρ, ὡς ἂν καὶ ταῦτα γένοιτο εἰς μαρτυρίαν αὐτῇ, ὃ περὶ τὸν ἱερέα
5 ἐποίησεν δαψιλῶς τὴν ἀλάβαστρον τοῦ μύρου τῆς τοῦ ἱερέως κεφαλῆς καταχέασα. Ἄλλὰ τὸ ἐν τούτοις διασωζόμενον τί; Ὅστεα νεκρὰ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου προμεμελετηκότα τὴν νέκρωσιν, τὰ λυπηρὰ τῶν συμφορῶν ἡμῶν μνημόσυνα. Ὡ οἶα φωνὴ πάλιν ἐν Ραμὰ ἀκουσθήσεται· Ραχὴλ κλαίουσα οὐχὶ τὰ
10 τέκνα ἑαυτῆς, ἀλλὰ τὸν ἄνδρα καὶ οὐ προσιεμένη παράκλησιν. Ἔφετε, οἱ παρακαλοῦντες, ἄφετε. Μὴ κατισχύσητε παρακαλέσαι. Βαρὺ πενθεῖτω ἡ χήρα. Αἰσθέσθω τῆς ζημίας, ἣν ἐζημίωται· καίτοι οὐκ ἀμελέτητός ἐστι τοῦ χωρισμοῦ ἐν τοῖς ἀγῶσι τοῦ ἀθλητοῦ προεθισθεῖσα φέρειν τὴν μόνωσιν. Μέμνησθε
15 πάντως ὅπως ὑμῖν ὁ πρὸ ἡμῶν λόγος τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἀνδρὸς διηγῆσατο, ὅτι διὰ πάντων τιμῶν τὴν ἀγίαν Τριάδα καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἀγώνων τὴν τιμὴν διεσώσατο τρισὶ πειρασμῶν προσβολαῖς ἐναθλήσας. Ἐκούσατε τὴν ἀκολουθίαν τῶν πόνων, οἷος ἐν πρώτοις, οἷος ἐν μέσοις, ἐν τελευταίοις οἷος ἦν. Περι-
20 τὴν κρίνω τὴν ἐπανάληψιν τῶν εἰρημένων καλῶς, ἀλλὰ τοσοῦτον εἰπεῖν μόνον ἴσως οὐκ ἄκαιρον.

9 Ὅτε τὸ πρῶτον εἶδεν ἡ σώφρων ἐκκλησία ἐκείνη τὸν ἄνδρα, εἶδε πρόσωπον ἀληθῶς ἐν εἰκόνι Θεοῦ μεμορφωμένον, εἶδεν ἀγάπην πηγάζουσαν, εἶδε χάριν περικεχυμένην τοῖς χεῖλεσιν, ταπεινοφροσύνης τὸν ἀκρότατον ὄρον, μεθ' ὃν οὐκ ἔστιν

σύνης πού βλάστησε στὰ χέρια ἐκείνου¹⁵ καὶ ὅτι ἄλλο ἀκοῦμε ὅτι ὑπῆρχε μέσα στὴν Κιβωτό, περιέχονταν μέσα στὴν ψυχὴ του.

- 8 Κι ἀντὶ ὄλων ἐκείνων τί; Ἄς σωπάσει ὁ λόγος. Σεντόνια καθαρὰ καὶ μεταξωτὰ ὑφάσματα, πλοῦτος μυρωδικῶν καὶ ἀρωμάτων, ἔργο φιλότιμης γυναίκα, σεμνῆς κι ἐπίσημης. Θὰ ἀναφέρω, γιὰ ν' ἀποτελέσουν γι' αὐτὴν μαρτυρία, τί ἔκανε στὸν ἱερέα, ἀδειάζοντας ἄφθονα τὸ ἀλάβαστρο δοχεῖο τοῦ μύρου στὸ κεφάλι τοῦ ἱερέα¹⁶. Μέσα ὁμως σ' αὐτὸ τὸ στολισμὸ τί κρυβόταν; Ὅστὰ νεκρὰ πού εἶχαν προετοιμάσει τὸ θάνατο πρὶν ἀπὸ τὴ νέκρωσή του· αὐτὰ ἦταν τὰ θλιβερὰ ἐνθύμια τῶν συμφορῶν μας. Τί θλιβερὴ φωνὴ θ' ἀκουστεῖ πάλι στὴ Ραμὰ. Ἡ Ραχήλ πού κλαίει ὄχι τὰ παιδιά της ἀλλὰ τὸν ἄντρα της καὶ δὲν θέλει νὰ παρηγορηθεῖ¹⁷. Ἀφῆστε, οἱ παρηγορητές, ἀφῆστε· μὴ ὑπερισχύσετε μὲ τις παρακλήσεις σας. Ἄς πενθήσει πένθος βαρὺ ἢ χῆρα. Ἄς νιώσει τὴ ζημία πού ἔπαθε. Ἄν καὶ βέβαια ἔχει συνηθίσει καὶ δὲν εἶναι ἀπροετοίμαστη νὰ ὑποφέρει τὴ μοναξιά ἀπὸ τὸ χωρισμὸ τοῦ ἀθλητῆ κατὰ τοὺς ἀγῶνες. Θυμᾶστε ἀσφαλῶς πῶς παρουσίασα μὲ τὸ λόγο μου τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἱεράρχη· ὅτι, τιμῶντας σὲ ὅλα τὴν ἀγία Τριάδα, ἔδειξε αὐτὴ τὴν τιμὴ καὶ μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀγώνων του ἀθλώντας σὲ τρεῖς ἐπιθέσεις τοῦ πειρασμοῦ. Ἀκούσατε τὴ σειρά τῶν ἀγώνων του· πῶς ἦταν στὴν ἀρχή, πῶς στὴ μέση καὶ πῶς στοὺς τελευταίους. Θεωρῶ περιττὸ νὰ ἐπαναλάβω ὅσα εἰπώθηκαν καλὰ. Ἴσως ὁμως δὲν εἶναι ἀνεπίκαιρο νὰ πῶ τόσο μονάχα.

- 9 Ὅταν ἀντίκρισε στὴν ἀρχὴ ἐκείνη ἢ φρόνιμη ἐκκλησία τὸν ἐπίσκοπο, εἶδε πρόσωπο πού εἶχε ἀληθινὰ μορφωθεῖ σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Εἶδε ἀγάπη πηγαία, εἶδε χάρη ἀπλωμένη στὰ χεῖλη του, εἶδε τὸ ἀκρότατο ὄριο τῆς

15. Ἐβρ. 9,4. Ἀριθμ. 17,19· 25.

16. Βλ. Μάρκ 14,3. Ματθ. 26,7. Ἰω. 12,3.

17. Ματθ. 2,18.

5 ἐπινοῆσαι τὸ πλεόν· κατὰ τὸν Δαβίδ τὴν πραότητα, κατὰ τὸν
 Σολομῶντα τὴν σύνεσιν, κατὰ τὸν Μωϋσέα τὴν ἀγαθότητα,
 κατὰ τὸν Σαμουὴλ τὴν ἀκρίβειαν, κατὰ τὸν Ἰωσήφ τὴν σωφρο-
 σύνην, κατὰ τὸν Δανιὴλ τὴν σοφίαν, κατὰ τὸν μέγαν Ἴλιαν ἐν
 τῷ ζήλω τῆς πίστεως, κατὰ τὸν ὑψηλὸν Ἰωάννην ἐν τῇ ἀφθο-
 10 ρίᾳ τοῦ σώματος· εἶδε τοσοῦτων ἀγαθῶν συνδρομὴν περὶ μίαν
 ψυχὴν, ἐτρόθη τῷ μακαρίῳ ἔρωτι ἐν τῇ ἀγνῇ καὶ ἀγαθῇ φιλο-
 φροσύνῃ τὸν νυμφίον ἑαυτῆς ἀγαπήσασα. Ἄλλὰ πρὶν τὴν ἐπιθυ-
 μίαν ἐμπλῆσαι, πρὶν ἀναπαῦσαι τὸν πόθον, ἔτι τῷ φίλτρῳ ζέου-
 σα, κατελείφθη μόνη τῶν πειρασμῶν τὸν ἀθλητὴν ἐπὶ τοὺς
 15 ἀγῶνας καλοῦντων. Καὶ ὁ μὲν ἐνήθλει τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας
 ἰδρῶσιν, ἡ δὲ ὑπέμενε ἐν σωφροσύνῃ τὸν γάμον φυλάσσουσα.
 Χρόνος ἦν ἐν τῷ μέσῳ πολὺς καὶ τις μοιχικῶς κατεπεχειρεῖ
 τῆς ἀχράντου παστάδος. Ἄλλ' ἡ νύμφη οὐκ ἐμιαίνετο.

10 Καὶ πάλιν ἐπάνοδος καὶ πάλιν φυγὴ καὶ ἐκ τρίτου ὡσαύτως,
 ἕως διασχῶν τὸν αἰρετικὸν ζόφον ὁ Κύριος καὶ τὴν ἀκτίνα τῆς
 εἰρήνης ἐπιβαλὼν ἔδωκεν ἀνάπαυσίν τινα τῶν μακρῶν πόνων
 ἐλπίζειν. Ἄλλ' ἐπειδὴ πάλιν εἶδον ἀλλήλους καὶ ἀνενεώθησαν
 5 εὐφροσύναι καὶ θυμηδαίαι πνευματικαὶ καὶ πάλιν ἀνεφλέχθη ὁ
 πόθος, εὐθὺς διακόπτει τὴν ἀπόλαυσιν ἡ ἐσχάτη αὐτῆ ἀποδη-
 μία. Ἦλθε νυμφοστολήσων ὑμᾶς καὶ οὐ διήμαρτε τοῦ σπουδά-
 σματος. Ἐπέθηκε τῇ καλῇ συζυγίᾳ τοὺς τῆς εὐλογίας στεφά-
 νους. Ἐμιμήσατο τὸν Δεσπότην τὸν ἴδιον. Ὡς ἐν Κανᾷ τῆς Γα-
 10 λιλαιᾶς ὁ Κύριος, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὁ μιμητὴς τοῦ Κυρίου. Τὰς
 γὰρ ἰουδαϊκὰς ὑδρίας τοῦ αἰρετικοῦ ὕδατος πεπληρωμένας
 πλήρεις τοῦ ἀκηράτου οἴνου ἐποίησεν ἐν τῇ δυνάμει τῆς πίστε-
 ως μεταποιήσας τὴν φύσιν. Ἔστησεν ἐν ὑμῖν πολλάκις κρατῆ-
 ρα νηφάλιον τῇ γλυκεῖᾳ ἑαυτοῦ φωνῇ δαμιλῶς οἰνοχοῆσας τὴν
 15 χάριν. Πολλάκις ὑμῖν προεθῆκατο τὴν λογικὴν πανδαισίαν. Ὁ

ταπεινοφροσύνης, πού δὲν μπορεῖς νὰ φανταστεῖς περισσό-
 τερη. Συνάντησε τὴν πραότητα τοῦ Δαβίδ, τὴ σύνεση τοῦ
 Σολομώντα, τὴν ἀγαθότητα τοῦ Μωυσῆ, τὴν αὐστηρότητα
 τοῦ Σαμουήλ, τὴ σωφροσύνη τοῦ Ἰωσήφ, τὴ σοφία τοῦ Δα-
 νιήλ, τὴ φλόγα τῆς πίστεως τοῦ μεγάλου Ἡλία, τὴν ἀφθορία
 τοῦ σώματος τοῦ οὐράνιου Ἰωάννη. Εἶδε τὴ συρροὴ τόσων
 ἀγαθῶν σὲ μιὰ ψυχῇ. Πληγώθηκε ἀπὸ τὸν μακάριο ἔρωτα
 ἀγαπώντας τὸ νυμφίον τῆς μετ' ἀγνῆς καὶ ἀγαθῆς διάθεσης καὶ
 προθυμίας. Πρὶν ὅμως ἰκανοποιῆσαι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς, πρὶν
 ἀναπαύσει τὸν πόθον τῆς, ἐνῶ φλεγόταν ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀγά-
 πην, ἔμεινε μόνη, ἐπειδὴ οἱ πειρασμοὶ καλοῦσαν τὸν ἀθλητὴ
 στοὺς ἀγῶνες. Ἐκεῖνος ἀθλοῦσε στὸν ἰδρώτα γιὰ χάριν τῆς
 ἀλήθειας καὶ ἐκείνη φύλαγε τὸ γάμον τῆς μετ' ὑπομονῆς καὶ
 σωφροσύνης. Μεσολαβοῦσε πολὺς καιρὸς καὶ κάποιος ἐπι-
 χεῖρησε μοιχεία κατὰ τῆς ἀγνῆς παστάδας, ἀλλὰ ἡ νύφη δὲ
 δεχόταν μίανσμα.

- 10 Ἐπακολουθεῖ ἐπιστροφή καὶ φυγὴ πάλι καὶ τὰ ἴδια γιὰ
 τρίτη φορά, ὡς πού, σχίζοντας τὸ ζόφο τῆς αἵρεσης ὁ Κύ-
 ριος καὶ ἀπλώνοντας τὴ λάμπη τῆς εἰρήνης, ἔδωσε νὰ ἐλπί-
 ζει κάποια ἀνάπαυση ἀπὸ τοὺς μακροὺς ἀγῶνες. Ἐπειδὴ
 ὅμως πάλι ἀντίκρισαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο καὶ ἀνανεώθηκαν χα-
 ρές καὶ εὐχαριστήσεις πνευματικῆς καὶ ἔβγαλε πάλι φλόγες ὁ
 πόθος, εὐθύς ἢ ἔσχατη αὐτὴ ἀποδημία διακόπτει τὴν ἀπό-
 λουση. Ἦρθε γιὰ νὰ σᾶς ὁδηγήσει ὡς νύφη καὶ δὲν ἀπέτυχε
 στὸ σκοπὸν του. Ἐβαλε ἐπάνω στὴν καλὴν συζυγίαν τὰ στεφά-
 νια τῆς εὐλογίας. Μιμήθηκε τὸν ἴδιον τοῦτον Κύριον. Ὅπως
 ὁ Κύριος στὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ μιμητὴς
 τοῦ Κυρίου. Τὶς ἰουδαϊκῆς στάμνες πού ἦταν γεμάτες ἀπὸ τὸ
 αἰρετικὸν νερὸν τίς γέμισε μετ' αἰῶνιον κρασί, μεταβάλλοντας
 τὴ φύσιν τοῦ νεροῦ μετ' τὴ δύναμιν τῆς πίστεως. Ἔστησε μπρο-
 στά σας πολλὰς φορὰς κρατήρα νηφάλιον καὶ ἐγένετο οἰνοχόος
 τῆς πλούσιας χάριτος μετ' τὴν γλυκίαν φωνὴν του. Πολλὰς φορὰς
 σᾶς παρέθεσε τὴ λογικὴ πανδαισία. Ἐκεῖνος εὐλογοῦσε ὡς

μὲν εὐλογῶν καθηγεῖτο, οἱ δὲ καλοὶ οὗτοι μαθηταὶ διηκόνουν τοῖς ὀχλοῖς λεπτοποιοῦντες τὸν λόγον. Καὶ ἡμεῖς ἠὲ φραινόμεθα τὴν τοῦ γένους ὑμῶν δόξαν οἰκείαν ποιούμενοι.

11 Ὡς καλὰ μέχρι τούτου τὰ διηγήματα. Ὡς μακάριον ἦν τούτοις ἐναποληῖσαι τὸν λόγον. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα τί; «Καλέσατε τὰς θρηνούσας», ὁ Ἰερεμίας φησίν. Οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως φλεγόμενη καρδίαν καταπεφθῆναι ὑπὸ τοῦ πάθος οἰδαίνουσαν, μὴ
5 στεναγμοῖς καὶ δακρῦοις κουφιζομένην. Τότε παρεμυθεῖτο τὸν χωρισμὸν ἢ τῆς ἐπανόδου ἐλπίς, νυνὶ δὲ τὸν ἔσχατον ἡμῶν χωρισμὸν ἀπεσχίσθη. Χάσμα μέγα μετὰ αὐτοῦ τε καὶ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ μέσον ἐστήρικται. Ὁ μὲν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Ἀβραάμ ἀναπαύεται, ὁ δὲ διακομίζων τὴν σταγόνα τοῦ
10 ὕδατος, ἵνα καταψύξῃ τῶν ὀδυνωμένων τὴν γλῶσσαν, οὐκ ἔστιν. Ὁῤεχεται τὸ κάλλος ἐκεῖνο, σιγᾶ ἢ φωνῆ, μέμυκε τὰ χεῖλη, ἀπέπτυ ἢ χάρις, διήγημα γέγονεν ἢ εὐκληρία. Ἐλύπει ποτὲ καὶ τὸν Ἰσραηλίτην λαὸν Ἠλίας ἀπὸ γῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀνιπτάμενος, ἀλλὰ παρεμυθεῖτο τὸν χωρισμὸν Ἐλισσαῖος τῇ μηλωτῇ
15 τοῦ διδασκάλου κοσμούμενος. Νυνὶ δὲ τὸ τραῦμα ὑπὲρ θεραπείαν ἔστιν, ὅτι καὶ Ἠλίας ἀνελήφθη καὶ Ἐλισσαῖος οὐχ ὑπελείφθη.

12 Ἦκούσατε τοῦ Ἰερεμίου φωνάς τινος σκυθρωπᾶς καὶ γοῶδεις, αἷς ἐρημωθεῖσαν τὴν πόλιν Ἱεροσολυμιτῶν κάτεθρήνησεν, ὅς ἄλλα τέ τινα περιπαθῶς διεξῆλθε καὶ τοῦτό φησιν «ὁδοὶ Σιών πενθοῦσιν». Ταῦτα τότε μὲν εἴρηται, νῦν δὲ πεπλήρωται.
5 Ὅταν γὰρ περιαγγείλῃ τὸ πάθος ἢ φήμη, τότε πλήρεις ἔσονται αἱ ὁδοὶ τῶν πενθούντων καὶ προχυθήσονται οἱ ὑπ' αὐτοῦ ποι-

προκαθήμενος, ἐνῶ οἱ καλοὶ αὐτοὶ μαθητὲς διακονοῦσαν τοὺς ὄχλους ἐξηγώντας τὸ λόγο, καὶ ἐμεῖς νιώθαμε χαρὰ κάνοντας δική μας τῆ δόξα τοῦ γένους σας.

- 11 Εἶναι ὠραῖες οἱ διηγήσεις ὡς ἐδῶ. Πόσο θὰ ἦταν μακάριο νὰ σταματήσουμε τὸ λόγο μὲ αὐτά. Τί ἔγινε ὁμως ἔπειτ' ἀπὸ αὐτά; «Καλέστε τὶς μοιρολογῆτρες», λέει ὁ Ἰερεμίας¹⁸. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ καταλαγιάσει ἀλλιῶς μιὰ καρδιά πὺ φλέγεται καὶ εἶναι φουσκωμένη ἀπὸ τὸ πάθος, ἂν δὲν ἀνακουφιστεῖ μὲ στεναγμοὺς καὶ δάκρυα. Τότε ἡ ἐλπίδα τῆς ἐπανόδου παρηγοροῦσε τὴ λύπη τοῦ χωρισμοῦ, τώρα ὁμως χωρίστηκε ἀπὸ μᾶς μὲ τὸν τελευταῖο χωρισμό. «Χάσμα μέγα ἀνοιξε»¹⁹ ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ τὴν Ἐκκλησία. Αὐτὸς ἀναπαύεται στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Ἀβραάμ, δὲν ὑπάρχει ὁμως αὐτὸς πὺ μεταφέρει τὴ στάλα τοῦ νεροῦ, γιὰ νὰ δροσίσει τὴ γλώσσα ἐκείνων πὺ ὑποφέρουν. Χάθηκε ἐκείνη ἡ ὁμορφιά, ἡ φωνὴ σωπαίνει, τὰ χεῖλη σφραγίστηκαν, πέταξε ἡ χάρη, ἡ καλοτυχιά ἔγινε ἱστορία. Λυποῦσε κάποτε καὶ τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ ὁ Ἥλιος, ὅταν πετοῦσε ἀπὸ τὴ γῆ πρὸς τὸ Θεό. Ἀλλὰ ὁ Ἐλισσαῖος τοὺς παρηγοροῦσε γιὰ τὸ χωρισμὸ φερόντας τὴ γούνα τοῦ δασκάλου του. Τώρα ὁμως τὸ τραῦμα εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ θεραπεία, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἥλιος ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ καὶ ὁ Ἐλισσαῖος δὲν ἀπόμεινε πίσω²⁰.

- 12 Ἀκούσατε τοῦ Ἰερεμῖα κάποιες φωνὲς σκυθρωπὲς καὶ θρηνητικὲς, μὲ τὶς ὁποῖες ἔκλαψε τὴν ἐρημωμένη πόλη τῶν Ἱεροσολυμιτῶν. Ἀνάμεσα σὲ ἄλλα γεμάτα πάθος εἶπε καὶ τοῦτο· «οἱ δρόμοι τῆς Σιών πενθοῦν»²¹. Αὐτὰ εἰπώθηκαν τότε, βρῆκαν ὁμως τώρα τὴν πραγμάτωσή τους. Ὅταν ἡ φήμη διαλαλήσει παντοῦ ὀλόγυρα τὴ συμφορὰ, τότε θὰ γεμίσουν οἱ δρόμοι ἀπὸ ὄσους πενθοῦν καὶ θὰ ξεχυθοῦν ὅποιοι ποιμαίνονται ἀπὸ αὐτὸν βγάζοντας γιὰ τὴ συμφορὰ τους

18. Ἱερ. 9,16.

20. Δ' Βασ. 2,10-11.

19. Λουκᾶ 16,26.

21. Θρῆνοι 1,4.

μαινόμενοι τὴν τῶν Νινευϊτῶν φωνὴν ἐπὶ τοῦ πάθους μιμούμενοι, μᾶλλον δὲ κάκεινων ἀλγεινότερον ὀδυνώμενοι. Τοῖς μὲν γὰρ ὁ θρῆνος τὸν φόβον ἔλυσεν, τούτοις δὲ λύσις οὐδεμία τῶν κακῶν
10 ἀπὸ τῶν θρήνων ἐλπίζεται.

- 13 Οἶδά τινα τοῦ Ἱερεμίου καὶ ἄλλην φωνὴν ταῖς βίβλοις οὔσαν τῶν ψαλμῶν ἐναριθμίον, ἣν ἐπὶ τῇ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ ἐποίησατο, ὅτε ἐπὶ τῶν Βαβυλωνίων ποταμῶν καθήμενοι τὴν μνήμην τῶν ἰδίων ἀγαθῶν ἀπεκλάοντο. Φησὶ δὲ ὁ λόγος ὅτι
5 «ἐν ἰτέαις ἐκρεμάσαμεν ἑαυτῶν τὰ ὄργανα», σιωπῆν ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ὀργάνων καταδικάσαντες. Ἐμὴν ποιῶμαι τὴν ᾠδὴν ταύτην. Ἐὰν γὰρ ἴδω τὴν αἰρετικὴν σύγχυσιν (Βαβυλῶν δέ ἐστίν ἡ σύγχυσις) καὶ ἐὰν ἴδω τοὺς πειρασμοὺς τοὺς διὰ τῆς συγχύσεως ρέοντας, ταῦτα ἐκεῖνά φημι τὰ βαβυλώνια ρεύματα,
10 οἷς προσκαθήμενοι κλαίωμεν, ὅτι τὸν διάγοντα ἡμᾶς διὰ τούτων οὐκ ἔχομεν. Κἂν τὰς ἰτέας εἴπῃς καὶ τὰ ἐπὶ τούτων ὄργανα, ἐμὸν καὶ τοῦτο τὸ αἰνίγμα. Ὅντως γὰρ ἐν ἰτέαις ὁ βίος. Δένδρον γὰρ ἄκαρπον ἡ ἰτέα ἐστίν. Ἡμῶν δὲ ἀπερρῦη τῆς ζωῆς ὁ γλυκὺς καρπός. Οὐκοῦν ἰτέαι γεγόναμεν ἄκαρποι, ἀργὰ καὶ ἀκί-
15 νητα τὰ τῆς ἀγάπης ὄργανα ἐπὶ τῶν ζύλων κρεμάσαντες. «Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου», φησὶν, «Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεὶς ἡ δεξιὰ μου». Δότε μοι μικρὸν ὑπαλλάξαι τὸ γεγραμμένον, ὅτι οὐχ ἡμεῖς τῆς δεξιᾶς, ἀλλ' ἡ δεξιὰ ἡμῶν ἐπιλέλησται, καὶ ἡ γλῶσσα τῷ ἰδίῳ λάρυγγι κολληθεῖσα τὰς τῆς φωνῆς διεξόδους ἀπέφραξεν,
20 ἵνα μηκέτι ἡμεῖς τῆς γλυκειᾶς ἐκείνης φωνῆς πάλιν ἀκούσωμεν.

- 14 Ἄλλ' ἀποψήσασθέ μοι τὰ δάκρυα. Αἰσθάνομαι γὰρ πέρα τοῦ δέοντος ἐπὶ τῷ πάθει γυναικιζόμενος. Οὐκ ἀπήρθη ἀφ' ἡμῶν ὁ νυμφίος, μέσος ἡμῶν ἔστηκεν, κἂν ἡμεῖς μὴ βλέπωμεν. Ἐν τοῖς ἀδύτοις ὁ ἱερεὺς, εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ καταπετάσματος, δπου

φωνές ὁμοιες μὲ τῶν Νινευϊτῶν ἢ μᾶλλον ἢ ὀδύνη τους θὰ εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνων. Ὁ θρῆνος ἐκείνων διέλυσε τὸ φόβο τους, γι' αὐτοὺς ὁμως δὲν ἐλπίζεται ἀπὸ τοὺς θρηνοὺς καμιὰ λύση τῶν δεινῶν.

- 13 Γνωρίζω κι ἓνα ἄλλο λόγο τοῦ Ἱερεμιά περιεχόμενο στὰ βιβλία τῶν ψαλμῶν, πού εἶπε γιὰ τὴν αἰχμαλωσία τοῦ Ἰσραήλ, ὅταν καθισμένοι στοὺς ποταμοὺς τῆς Βαβυλώνας θρηνοῦσαν τὴν ἀνάμνηση τῆς εὐτυχίας τους. Λέει λοιπὸν ὁ θρῆνος: «στὶς ἰτιές κρεμάσαμε τὰ ὄργανά μας, καταδικάζοντας τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τὰ ὄργανά μας σὲ σιωπή»²². Κάνω δική μου τὴν ᾠδή αὐτή. Γιατί, ὅταν βλέπω τὴ σύγχυση τῶν αἰρέσεων (Βαβυλώνα εἶναι ἡ σύγχυση) κι ὅταν βλέπω τοὺς πειρασμοὺς πού ταξιδεύουν στὰ κύματα τῆς σύγχυσης, λέγω πῶς εἶναι τὰ ἴδια τὰ κύματα τῆς Βαβυλώνας, ὅπου καθισμένοι κλαῖμε, ἐπειδὴ δὲν ἔχομε ἐκεῖνον πού θὰ μᾶς βγάλει ἀπὸ αὐτά. Κι ἂν ἀναφέρεις τὶς ἰτιές καὶ τὰ ὄργανα, εἶναι δικό μου καὶ τὸ αἶνιγμα αὐτό. Γιατὶ ἀληθινὰ κρεμάσαμε τὴ ζωὴ μας στὶς ἰτιές. Ἡ ἰτιά εἶναι δέντρο ἄκαρπο κι ἀπὸ ἐμᾶς ἔπεσε κάτω ὁ γλυκὸς καρπὸς τῆς ζωῆς. Γίναμε λοιπὸν ἰτιές ἄκαρπες κρεμώντας πάνω στὰ δέντρα ἀδρανῆ κι ἀκίνητα τὰ ὄργανα τῆς ἀγάπης²³. «Ἄν σὲ λησμονήσω», λέει, «Ἱερουσαλήμ, νὰ λησμονηθεῖ τὸ δεξί μου χέρι»²⁴. Ἐπιτρέψτε μου ν' ἀλλάξω λίγο τὸ λόγο, γιατί δὲν ξεχάσαμε ἐμεῖς τὸ δεξὶ χέρι, ἀλλὰ αὐτὸ ἐμᾶς. Καὶ ἡ γλώσσα κολλημένη στὸ λάρυγγα ἔφραξε ὅλες τὶς ἐξόδους τῆς φωνῆς, γιὰ νὰ μὴν ξανακούσομε ἐκείνη τὴ γλυκιὰ φωνή.

- 14 Σκουπίστε μου ὡστόσο τὰ δάκρυα. Νομίζω ὅτι ἀντιμετωπίζω τὴ συμφορὰ ὅπως οἱ γυναῖκες περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι πρέπει. Δὲν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ ἐμᾶς ὁ νυμφίος, στέκεται ἀνάμεσά μας κι ἄς μὴν τὸν βλέπομε. Ὁ ἱερέας εἶναι μέσα

22. Ψαλ. 136,1· 3-4.

23. Πράξ. 5,30.

24. Ψαλμ. 136,5-6.

5 πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰση̄λθε Χριστός. Κατέλιπε τὸ τῆς σαρκὸς παραπέτασμα. Οὐκέτι ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ τῶν ἐπουρανίων λατρεύει, ἀλλ' εἰς αὐτὴν βλέπει τὴν τῶν πραγμάτων εἰκόνα. Οὐκέτι δι' ἐσόπτρου καὶ δι' αἰνίγματος, ἀλλ' αὐτοπροσώπως ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ, ἐντυγχάνει δὲ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῶν τοῦ
 10 λαοῦ ἀγνοημάτων. Ἀπέθετο τοὺς δερματίνους χιτῶνας (οὐδὲ γάρ ἐστι χρεῖα τοῖς ἐν παραδείσῳ διάγουσι τῶν τοιούτων χιτῶνων), ἀλλ' ἔχει ἐνδύματα, ἃ τῇ καθαρότητι τοῦ βίου ἐαυτῷ ἐξυφήνας ἐπεκομίσαστο. «Τίμιος ἐναντίον Κυρίου τοῦ ὀσίου ὁ θάνατος», μᾶλλον δὲ οὐχὶ θάνατος, ἀλλὰ ρῆξις ἐστὶ δεσμῶν. «Διέρ-
 15 ρηξας», γάρ φησιν, «τοὺς δεσμούς μου». Ἀπελύθη ὁ Συμεὼν, ἠλευθερώθη τῶν δεσμῶν τῶν τοῦ σώματος. Ἡ παγὶς συνετρίβη, τὸ δὲ στρουθίον ἀπέπτη. Κατέλιπεν τὴν Αἴγυπτον, τὸν ἰλωὼδη βίον. Ἐπέρασεν οὐχὶ τὴν ἐρυθρὰν ἐκείνην, ἀλλὰ τὴν μέλαιναν ταύτην καὶ ζοφώδη τοῦ βίου θάλασσαν. Εἰση̄λθεν εἰς τὴν
 20 γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐπὶ τοῦ ὄρους προσφιλοσοφεῖ τῷ Θεῷ. Ἐλύσαστο τὸ ὑπόδημα τῆς ψυχῆς, ἵνα καθαρᾷ τῇ βάσει τῆς διανοίας τῆς ἀγίας γῆς ἐπιβατεύσῃ, ἐν ἧ̄ καθορᾶται Θεός.

15 Ταύτην ἔχοντες, ἀδελφοί, τὴν παράκλησιν ὑμεῖς οἱ τὰ ὁστᾶ τοῦ Ἰωσήφ ἐπὶ τὴν χώραν τῆς εὐλογίας μετακομίζοντες, ἀκούσατε τοῦ Παύλου παρεγγυῶντος· «μὴ λυπεῖσθε ὡς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα». Εἶπατε τῷ ἐκεῖ λαῷ, διηγῆσασθε τὰ
 5 καλὰ διηγήματα. Εἶπατε τὸ ἀπιστούμενον θαῦμα, πῶς εἰς θάλασσης ὄψιν καταπυκνωθέντες ὁ μυριάνθρωπος δῆμος ἐν ἧ̄ν κατὰ τὸ συνεχὲς σῶμα οἱ πάντες οἷόν τι ὕδωρ περὶ τὴν τοῦ σκηνώματος πομπὴν πελαγίζοντες· πῶς ὁ καλὸς Δαβὶδ πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως εἰς μυρίας τάξεις ἐαυτὸν καταμερίσας

25. Βλ. Μαθ. 9,15 Ἐβρ. 9,7. 6,19-20. 8,5. 10,1. 9,24. 10,20. Β' Κορ. 3,16. Α' Κορ. 13,12. Ρωμ. 11,2. Γεν. 3,21.

στό ἄδυτο, στό βάθος τοῦ καταπετάσματος, ὅπου ὡς πρόδρομος μπήκε γιά χάρη μας ὁ Χριστός. Ἐγκατέλειψε τὸ παραπέτασμα τῆς σάρκας. Δὲν προσκυνᾷ πιά τὸν τύπο καὶ τὴ σκιά τῶν ἐπουρανίων, ἀλλὰ βλέπει τὴν ἴδια τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων. Ὅχι πιά σὰν αἶνιγμα μέσα σὲ καθρέφτη, ἀλλὰ συνομιλεῖ μὲ τὸ Θεὸ προσωπικά, συνομιλεῖ γιά χάρη μας καὶ γιά τίς παραβάσεις ἄγνοιας τοῦ λαοῦ. Ἀπέθεσε τοὺς δερμάτινους χιτῶνες· γιατί ὅσοι ζοῦνε στὸν παράδεισο δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς χιτῶνες αὐτούς²⁵. Ἔχει φορέματα ποὺ πῆρε μαζί του ὑφασμένα γιά τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ μὲ τὴν καθαρότητα τοῦ βίου του. «Στὰ μάτια τοῦ Κυρίου εἶναι ἄξιος γιά τιμὲς ὁ θάνατος τοῦ ὀσίου του», ἢ καλύτερα, δὲν εἶναι θάνατος, ἀλλὰ σπάσιμο δεσμῶν. Γιατί λέει· «ἔσπασες τὰ δεσμά μου»²⁶. Ζήτησε κι ἔλαβε ὁ Συμεὼν τὴν ἀπόλυσή του, ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ σωματικά δεσμά. Ἡ παγίδα συντριφτήκε καὶ ὁ σπουργίτης πέταξε. Ἐγκατέλειψε τὴν Αἴγυπτο, τὴ ζωὴ τοῦ βούρκου. Πέρασε ὄχι ἐκείνη τὴν Ἐρυθρά, ἀλλὰ τὴ μαύρη καὶ σκοτεινὴ θάλασσα τοῦ βίου. Μπήκε στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, πάνω στὰ βουνὰ συνομιλεῖ πνευματικά μαζί μὲ τὸ Θεό. Ἔλυσε τὸ ὑπόδημα τῆς ψυχῆς του, γιά νὰ περπατήσῃ μὲ καθαρὸ βηματισμὸ τῆς διάνοιας τὴν ἀγία γῆ, ὅπου βλέπεται ὁ Θεός.

- 15 Ἐχοντας, ἀδελφοί μου, αὐτὴ τὴν παρηγοριὰ ἐσεῖς ποὺ κάνετε τὴ μετακομιδὴ τῶν ὀστῶν τοῦ Ἰωσήφ στὴ χώρα τῆς εὐλογίας, ἀκοῦστε τὸν Παῦλο ποὺ συμβουλεύει· «νὰ μὴ λυπᾶστε ὅπως οἱ ἄλλοι ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα»²⁷. Μιλήστε στὸ λαὸ ἐκεῖ, ἀναφέρετε τίς καλὲς διηγήσεις. Διηγηθεῖτε τὸ ἀπίστευτο θαῦμα, πῶς ἡ πολυάνθρωπη πόλη μαζεύτηκε σὲ μιὰ ἀπέραντη θάλασσα κι ἀποτέλεσαν ὄλοι ἓνα σῶμα κυματίζοντας ὅπως τὸ πέλαγος στὴν πομπὴ τοῦ σκηνώματος. Πέστε πῶς ὁ καλὸς Δαβὶδ χόρευε γύρω ἀπὸ τὸ σκῆνος του μοιρά-

26. Ψαλμ. 115,6.7.

27. Α' Θεσ. 4,13.

- 10 ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ὁμογλώσσοις περὶ τὸ σκῆνος ἐχόρευεν·
 πῶς ἐκατέρωθεν οἱ τοῦ πυρὸς ποταμοὶ τῇ συνεχείᾳ τῶν λαμ-
 πᾶδων οἷον τις ὑδάτων ὀλκὸς ἀδιασπάστως ρέοντες, ἕως οὐ
 δυνατὸν ἦν ὀφθαλμῷ λαβεῖν, παρετείνοντο. Εἶπατε τοῦ λαοῦ
 παντὸς τὴν προθυμίαν, τῶν ἀποστόλων τὴν συσκηνίαν· πῶς τὰ
 15 σουδάρια τῶν χρωτῶν αὐτοῦ εἰς φυλακτῆρια τῶν πιστῶν διε-
 τίλλετο. Προσκείσθω τῷ διηγήματι βασιλεὺς σκυθρωπάζων
 ἐπὶ τῷ πάθει καὶ θρόνων ἐξανιστάμενος, καὶ πόλις ὅλη τῇ
 * πομπῇ τοῦ ἀγίου συμμεταβαίνουσα, καὶ παρακαλεῖτε ἀλλήλους
 ἐν τοῖς λόγοις τούτοις. Καλῶς ὁ Σολομὼν ἰατρεύει τὴν λύπην.
 20 Κελεύει γὰρ οἶνον τοῖς ἐν λύπῃ διδόναι, πρὸς ὑμᾶς τοῦτο λέ-
 γων, τοὺς τοῦ ἀμπελῶνος ἐργάτας.
- 16 Δότε οὖν τὸν ὑμέτερον οἶνον τοῖς λυπουμένοις, οὐ τὸν τῆς
 μέθης ἐργάτην, ἀλλὰ τὸν τὴν καρδίαν εὐφραίνοντα. Ζωροτέρῳ
 τῷ κράματι καὶ ἀφθονωτέραις δεξιούσθαι τοῦ λόγου ταῖς κύλι-
 ξιν, ὥστε ἡμῖν πάλιν εἰς εὐφροσύνην περιστραφῆναι τὸ πένθος
 5 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.
 Ἀμήν.

ζοντας τὸν ἑαυτό του μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους σὲ μύριες ὀμάδες, σὲ ἀλλόγλωσσους καὶ ὁμόγλωσσους. Πῶς ἀπὸ τῆ μιᾶ καὶ τὴν ἄλλη σὰν μιὰ σειρά νεροῦ μὲ τὴ συνέχεια τῶν λαμπάδων οἱ ποταμοὶ τῆς φωτιᾶς κυλοῦσαν ἀδιάσπαστα καὶ παρατείνονταν ὅσο μποροῦσε νὰ δεῖ τὸ μάτι. Πέστε τὴν προθυμία ὄλου τοῦ λαοῦ, τὴ συγκέντρωση τῶν ἀποστόλων. Πῶς τὰ σάβανα τοῦ λειψάνου του τὰ μοίραζαν ὡς φυλαχτὰ τῶν πιστῶν. Προσθέστε στὶς διηγήσεις σας καὶ τὸ βασιλιά σκυθρωπὸ ἀπὸ τὴ συμφορὰ, νὰ σηκώνεται ἀπὸ τὸ θρόνο του καὶ ὄλη τὴν πόλη νὰ συμπορεύεται στὴν πομπὴ τοῦ ἁγίου καὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ νὰ παρηγορεῖ ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Ὅρθά ὁ Σολομὼν θεραπεύει τὴ λύπη. Γιατὶ ὀρίζει στοὺς λυπημένους νὰ δίνεται κρασί²⁸, λέγοντας αὐτὸ σ' ἐμᾶς, τοὺς ἐργάτες τοῦ ἀμπελώνα.

- 16 Δῶστε λοιπὸν τὸ δικό σας κρασί στοὺς λυπημένους, ὄχι αὐτὸ ποὺ προκαλεῖ τὴ μέθη, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ εὐφραίνει τὴν καρδιά²⁹. Προσφέρετε πιὸ δυνατὸ κράμα καὶ πιὸ ἄφθονα ποτήρια τοῦ λόγου, ὥστε νὰ μεταστραφεῖ πάλι σὲ χαρὰ τὸ πένθος μας μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

28. Παρμ. 1,6.

29. Ψαλμ. 103, 15.

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ
ΣΤΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΠΛΑΚΙΔΑ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ΕΙΣ ΠΛΑΚΙΛΛΑΝ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΝ

1 Ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος (ἐκ γὰρ τῶν ἀνεγνωσμέ-
νων ἀπὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίου προοιμιάζομαι), ὃν κατέστησεν ὁ
Κύριος ἐπὶ τῆς οἰκετίας ταύτης τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τοῖς οἰκο-
νομουμένοις τὸ σιτομέτριον, καλῶς ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ
5 καταδικάσας τὴν ἀφωνίαν τοῦ λόγου, καλῶς τοῦ μεγέθους τῆς
συμφορᾶς ἐπαισθόμενος καὶ τιμήσας τῇ ἡσυχίᾳ τὸ πένθος, οὐκ
οἶδ' ὅπως ἐν τῷ παρόντι συλλόγῳ πάλιν ἐπανάγει τῇ Ἐκκλη-
σίᾳ τὸν λόγον αὐτὸς ἀναλύων τὴν ἰδίαν κατὰ τοῦ λόγου ψῆφον·
καίτοι γε σφόδρα θαυμάζων τῆς συνέσεως ἐν πολλοῖς τὸν διδά-
10 σκαλον, ἐν τούτῳ μάλιστα πλέον ὑπερεθαύμασα ὡς καλῶς ἐν
τῇ συμφορᾷ τὸν λόγον κατασιγάσαντα. Προσφρὲς γὰρ μοι δοκεῖ
καὶ κατάλληλον εἶναι τοῖς πενθοῦσι φάρμακον ἢ σιγὴ τὸ διοι-
δοῦν τῆς ψυχῆς χρόνῳ καὶ κατηφείᾳ δι' ἡσυχίας ἐκπέττουσα.
Ὡς, εἴ γέ τις ἔτι τὴν ψυχὴν τοῦ πάθους ὑποθερμαίνοντος ἀνακι-
15 νοίῃ τὸν λόγον, δυσαλθέστερον τὸ τῆς λύπης τραῦμα γενήσεται,
τῇ μνήμῃ τῶν ἀλγεινῶν οἷόν τισιν ἀκάνθαις ἐπιζαινόμενον. Εἰ
δὲ μὴ λίαν ἐστὶ τολμηρὸν κάμει τι τῶν τοῦ διδασκάλου προσ-
διορθώσασθαι, τάχα καλῶς ἔσχε μέχρι τοῦ νῦν κατακρατεῖν
ἡμῶν τὴν ἡσυχίαν, ὡς ἂν μὴ πρὸς τὸ πάθος ὁ λόγος καθελκυ-
20 σθῆις τὴν ἀκοὴν ἀνιάσειεν. Οὕτω γὰρ τοσοῦτος ὁ ἐν τῷ μέσῳ
χρόνος, ὥστε προσεθίσει τῷ κακῷ τὴν διάνοιαν· ἔτι νέον ἐν τῇ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

ΣΤΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΠΛΑΚΙΛΛΑ

1 Ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος (παίρνω τὸ προσιμὸ μου ἀπὸ τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ θεοῦ Εὐαγγελίου), πού ὁ Κύριος τοποθέτησε στὴν ὑπηρεσία αὐτὴ νὰ δίνει ἐγκαίρως τὴ μερίδα τῆς τροφῆς σ' αὐτοὺς πού ἔχει στὴ φροντίδα του, ἐνῶ καταδίκασε ὀρθὰ στὸν προηγούμενο καιρὸ τὴν σιωπὴ τοῦ λόγου καὶ ὀρθὰ αἰσθάνθηκε τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς κι ἐτίμησε τὸ πένθος μὲ τὴ σιγὴ, δὲν καταλαβαίνω πῶς στὴν παρούσα συνάθροιση ἐπαναφέρει τὸ λόγο στὴν Ἐκκλησία ἀναιρώντας τὴν ἴδια του τὴν ἀπόφαση κατὰ τοῦ λόγου. Ἄν καὶ βέβαια θαυμάζω πάρα πολὺ τὸ δάσκαλο σὲ πολλὰ, σ' αὐτὸ τὸν θαύμασα σὲ ὑπερβολικὰ μεγάλο βαθμὸ, πού σωστὰ ἐπέβαλε σιγὴ στὸ λόγο κατὰ τὴ συμφορά. Γιατὶ νομίζω ἡ σιγὴ εἶναι πρόσφορο καὶ κατάλληλο φάρμακο γιὰ ὄσους πενθοῦν, πού ἡσυχία μαλακώνει μὲ τὸν καιρὸ τὴ λύπη στὸ σκληρὸ πόνο τῆς ψυχῆς. Γιατὶ, ἂν κανεὶς ἀνακινεῖ τὸ λόγο, ἐνῶ τὸ πάθος καίει ἀκόμα τὴν ψυχὴ, θὰ γίνεи πιὸ δυσκολοθεράπευτο τὸ τραῦμα τῆς λύπης πού μὲ τὴ θύμηση τῶν ὀδυνηρῶν ἀναξέεται ὅπως μὲ ἀγκάθια. Κι ἂν δὲν εἶναι πολὺ τολμηρὸ ἐκ μέρους μου νὰ διορθώσω σὲ κάτι τὸ δάσκαλό μου, ἴσως ἔκανε καλὰ πού μᾶς ἐπέβαλε ὡς τώρα τὴν ἡσυχία, γιὰ νὰ μὴ λυπήσει τὴν ἀκοή μας ὁ λόγος παρασυρμένος ἀπὸ τὸ πάθος. Γιατὶ δὲν εἶναι ἀρκετὸς ὁ χρόνος πού μεσολάβησε, ὥστε νὰ ἐξοικειωθεῖ ἡ διάνοια μὲ τὴ συμφορά. Ἀκόμα ὁ

ψυχῆ τὸ πάθος (τάχα δὲ καὶ αἰεὶ νέον ἔσται τῷ βίῳ τὸ ἄλγημα),
 ἔτι ταράσσεται ἡμῶν ἡ καρδιά καὶ καθάπερ τις θάλασσα κυμα-
 τουμένη τῇ λαίλαπι τῆς συμφορᾶς ἐκ βυθῶν ἀναστρέφεται, ἔτι
 25 διοιδοῦσιν οἱ λογισμοὶ πρὸς τὴν μνήμην τῶν κακῶν ἀναζέον-
 τες.

2 Ἄστατούσης οὖν τῷ τοιούτῳ κλύδωνι τῆς ψυχῆς, πῶς ἔστι
 προαγαγεῖν ἐπ' εὐθείας τὸν λόγον οἷόν τι καταιγίδι τῷ πάθει
 τῆς λύπης ἐγγειμαζόμενον; Ἄλλ' ἐπειδὴ χρὴ κελεύοντι πείθε-
 σθαι, οὐκ οἶδα ὅπως τῷ λόγῳ χρήσομαι· οὐ γὰρ εὐρίσκω τῆς
 5 διανοίας τοῦ διδασκάλου καταστοχάσασθαι. Ἡ τάχα βούλεται
 τι καὶ τῷ πάθει χαρίσασθαι καὶ τοῖς ἐμπαθεστέροις τῶν λόγων
 ἀνακινήσαι τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ δάκρυον; Καὶ εἰ ταῦτα διανοεῖται,
 ὀρθῶς, κατὰ γε τὴν ἐμὴν κρίσιν, καὶ τοῦτο ποιεῖ· δεῖ γὰρ πάν-
 τως, ὥσπερ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν προθυμούμεθα, οὕτω
 10 καὶ πρὸς τὰ λυπηρὰ τῶν συμπιπτόντων οἰκείως ἔχειν· τοῦτο
 γὰρ καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής συμβουλεύει· «καιρὸς», φησί, «τοῦ
 γελάσαι καὶ καιρὸς τοῦ κλαῦσαι». Μανθάνομεν γὰρ διὰ τού-
 των, ὅτι δεῖ καταλλήλως τῷ ὑποκειμένῳ καὶ τὴν ψυχὴν διατί-
 θεσθαι· κατὰ ροῦν τὰ πράγματα φέρεται; εὐκαιρον τὸ εὐφραίνει-
 15 σθαι. Μετέπεσε τὸ φαιδρὸν εἰς κατήφειαν; μεταβάλλειν προσή-
 κει καὶ τὴν εὐθυμίαν εἰς δάκρυον. Ὡσπερ γὰρ ὁ γέλως σημεῖον
 τῆς ἔνδον φαιδρότητος γίνεται, οὕτω καὶ ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ πόνος
 ὑπὸ τῶν θρήνων διερμηνεύεται καὶ γίνεται τῶν τῆς ψυχῆς
 τραυμάτων ὥσπερ αἷμα τὸ δάκρυον. Τοῦτο καὶ ἡ Παροιμία Σο-
 20 λομῶντός φησιν ὅτι «καρδίας εὐφραينوμένης πρόσωπον θάλ-
 λει, τῆς ψυχῆς δὲ ἐν λύπαις οὐσης σκυθρωπάζει».

3 Οὐκοῦν ἀνάγκη πᾶσα τῇ διαθέσει τῆς καρδίας συσκυθρω-

πόνος εἶναι πρόσφατος μέσα στήν ψυχὴ (καὶ ἴσως ὁ πόνος νὰ εἶναι νέος γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ): ταράζεται ἀκόμα ἡ καρδιά κι ὅπως μιὰ θάλασσα ποὺ τὴν τρικυμίζει ἡ λαίλαπα τῆς συμφορᾶς καὶ τὴν ἀναποδογυρίζει ἀπὸ τὸ βυθό, ἀκόμα φουντώνουν οἱ λογισμοὶ καθὼς τίς ἀναφλογίζει ἡ θύμηση τῶν κακῶν.

- 2 Μὴ μπορώντας λοιπὸν ἡ ψυχὴ νὰ σταθεῖ μέσα σ' αὐτὸν τὸ σάλο, πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ κρατήσῃ ὁ λόγος ἴσια τὴν πορεία του, ἀφοῦ δέρνεται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς λύπης σὰν ἀπὸ καταιγίδα; Ἀλλά, ἐνῶ πρέπει, ἀφοῦ διατάζει, νὰ ὑπακούσω, δὲν ξέρω πῶς νὰ χειριστῶ τὸ λόγο. Δὲ βρίσκω τρόπο νὰ κατανοήσω τὴ σκέψη τοῦ δασκάλου. Ἡ μήπως θέλει κάποιος νὰ κάνει καὶ στὸ πάθος μιὰ ὑποχώρηση, καὶ νὰ κινήσῃ μέσα στήν ἐκκλησία τὰ δάκρυα μὲ τοὺς πιὸ παθητικοὺς λόγους; Ἄν σκέφτεται ἔτσι, κάνει καλὰ κατὰ τὴν κρίση μου. Γιατὶ πρέπει, ὅπως ἐπιθυμοῦμε τὴν ἀπόλαυση τῶν ἀγαθῶν, ἔτσι νὰ δεχόμαστε καὶ ὅσα λυπηρὰ μᾶς συμβαίνουν. Αὐτὸ μᾶς συμβουλεύει καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής: «ὑπάρχει καιρὸς», λέει, «γιὰ νὰ γελάσουμε καὶ καιρὸς γιὰ νὰ κλάψουμε»¹. Ἀπὸ αὐτὰ μαθαίνομε ὅτι ἀνάλογα μὲ ὅ,τι μᾶς συμβαίνει πρέπει νὰ εἶναι ἡ ψυχικὴ μας διάθεση. Κυλοῦν ὁμαλὰ τὰ πράγματα; Εἶναι καιρὸς γιὰ χαρά. Ἡ φαιδρότητα ἄλλαξε σὲ κατήφεια; Πρέπει τότε νὰ μεταβάλλεται καὶ ἡ εὐθυμία σὲ κλάμα. Ὅπως τὸ γέλιο εἶναι σημεῖο τῆς μέσα μας χαρᾶς, ἔτσι καὶ ὁ πόνος τῆς καρδιάς ἐκφράζεται μὲ τοὺς θρήνους καὶ τὸ δάκρυ γίνεται τὸ αἷμα τῶν ψυχικῶν τραυμάτων. Αὐτὸ λένε καὶ οἱ Παροιμίες τοῦ Σολομώντα: «ὅταν εὐφραίνεται ἡ καρδιά, τὸ πρόσωπο λάμπει, ἐνῶ ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι λυπημένη, σκοτεινιάζει»².

- 3 Εἶναι λοιπὸν ἀπόλυτη ἀνάγκη μαζί μὲ τὴ λυπημένη διά-

1. Ἐκκλ. 3,4.

2. Παρμ. 15,13.

πάσαι τὸν λόγον. Καὶ εἶθε δυνατόν ἦν τοιοῦτους ἐξευρεῖν τινὰς λόγους, οἷους ὁ μέγας Ἰερεμίας τῇ συμφορᾷ ποτε τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπεθρήνησεν. Ἐκείνων γὰρ ἄξια τὰ παρόντα μᾶλλον ἢ εἰ τι
 5 τῶν ἀρχαίων ἐν σκυθρωποῖς μνημονεύεται. Χαλεπὰ τὰ τοῦ Ἰώβ διηγήματα· ἀλλὰ τί χρὴ πρὸς τοσοῦτον κακὸν ἀντεξαγαγεῖν μιᾶς οἰκίας εὐαρίθμητα πάθη; Κἂν τὰ μεγάλα καὶ κοινότερα τῶν κακῶν διεξέλθῃς, σεισμοὺς καὶ πολέμους καὶ ἐπικλύσεις καὶ χάσματα, μικρὰ καὶ ταῦτα, εἰ πρὸς τὰ παρόντα κρίνοι-
 10 το. Διὰ τί; Ὅτι οὐ πάσης ἀθρόως τῆς οἰκουμένης ἢ κατὰ πόλεμον ἄπτεται συμφορὰ, ἀλλὰ τὸ μὲν τι πολεμεῖται αὐτῆς, τὸ δὲ εἰρηνεύεται. Μέρος τι πάλιν ἢ σκηπτὸς ἐπέφλεξεν ἢ τὸ ὕδωρ ἐπέκλυσεν ἢ κατεπόθη τῷ χάσματι.

4 Τὸ δὲ παρὸν κακὸν πάσης ἀθρόως τῆς οἰκουμένης ἐστὶ πληγῆ· οὐκ ἔστιν ἔθνος ἐν ἡ πόλιν μίαν ἀπολοφύρασθαι, ἀλλ' ἀρμόζει τάχα τὴν τοῦ Ναβουχοδοноσοῦρ προέσθαι φωνήν, ἣν πρὸς τοὺς ὑποχειρίους πεποιήται· «ὕμῖν λέγω, λαοί, φυλαί,
 5 γλῶσσαι». Μᾶλλον δὲ συγχωρήσατέ μοι προσθεῖναι τι τῷ Ἀσσυρίῳ κηρύγματι καὶ μεγαλοφωνότερον ἀνακηρῦξαι τὴν συμφορὰν καὶ εἰπεῖν, ὡς ἂν τις ἐπὶ σκηνῆς ἀναβοήσας εἴποι· ὦ πόλεις καὶ δῆμοι καὶ ἔθνη καὶ σύμπασα γῆ καὶ τῆς θαλάσσης ὄσον τε πλόϊμον καὶ ὄσον οἰκούμενον, ὦ πάσης τῆς καθ' ἡμᾶς
 10 οἰκουμένης ὄσον τῷ σκῆπτρῳ τῆς βασιλείας εὐθύνεται, ὦ πάντες οἱ πανταχόθεν ἄνθρωποι, κοινῇ τῷ πάθει ἐπιστενάξατε, κοινῇ τοῦ θρήνου τὴν συνωδίαν στήσασθε, κοινῇ τὴν πάντων ζημίαν ἀπολοφύρασθε. Ἦ βούλεσθε, καθὼς ἂν οἶός τε ᾧ, καὶ τὴν ζημίαν ὑμῖν διηγῆσωμαι;

5 Ἦνεγκεν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐκβᾶσα

θεση τῆς ψυχῆς νὰ σκυθρωπάσει καὶ ὁ λόγος. Καὶ μακάρι νὰ ἦταν δυνατὸ νὰ βρεθοῦν τέτοιοι λόγοι, ὅπως ἐκεῖνοι μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Ἱερεμίας θρήνησε κάποτε τὴ συμφορὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Γιατὶ τὰ παρόντα εἶναι περισσότερο ἰσάζια μὲ ἐκεῖνα, παρὰ μὲ ὁποιοδήποτε θλιβερὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρεται. Θλιβερὸς οἱ διηγήσεις γιὰ τὸν Ἰώβ. Ἀλλὰ γιατί πρέπει ν' ἀντιπαραθέσομε σ' ἓνα τόσο μεγάλο κακὸ τὰ ὀλιγάριθμα πάθη ἐνὸς σπιτιοῦ; Κι ἂν ἀκόμα ἀναφέρεις τὰ μεγάλα καὶ πιὸ συνηθισμένα ἀπὸ τὰ δεινὰ, σεισμούς, πολέμους, πλημμύρες, χάσματα τῆς γῆς, εἶναι κι αὐτὰ μικρὰ ὅταν συγκριθοῦν μὲ τὰ παρόντα. Γιὰ ποιὸ λόγο; Γιατὶ μιὰ πολεμικὴ καταγίδα δὲ σαρώνει ὅλη γενικὰ τὴν οἰκουμένη· σ' ἓνα μέρος γίνεται πόλεμος, σ' ἓνα ἄλλο ἐπικρατεῖ εἰρήνη. Κι ἓνα μέρος πάλι ἢ κεραυνὸς τὸ πυρπολεῖ ἢ τὸ κατακλύζει τὸ νερὸ ἢ βουλιάζει σ' ἓνα χάσμα.

- 4 Τὸ παρὸν ὁμως δεινὸ εἶναι μάστιγα ὅλης τῆς οἰκουμένης. Ὁ θρῆνος δὲν περιορίζεται σ' ἓνα λαὸ ἢ σὲ μιὰ πόλη, ἀλλὰ ἀρμόζει νὰ ἀφήσομε τὴν κραυγὴ τοῦ Ναβουχοδονόσορα, ποὺ ἀπηύθυνε στοὺς ὑπηκόους του· «σ' ἐσᾶς μιλῶ, λαοί, φυλές, γλῶσσοι»³. Ἡ καλύτερα ἐπιτρέψτε μου νὰ προσθέσω κάτι στὸ κήρυγμα τοῦ Ἀσσύριου καὶ νὰ διαλαλήσω μὲ δυνατὴ φωνὴ τὴ συμφορὰ καὶ νὰ πῶ, ὅπως θὰ κραύγαζε κάποιος ἐπάνω στὴ σκηνή· ὦ πόλεις καὶ πολῖτες καὶ λαοὶ καὶ ὅλη ἡ γῆ καὶ θάλασσα, ὅση ταξιδεύεται καὶ ὅση κατοικεῖται, ὦ ὅλη ἡ δική μας οἰκουμένη ὅση κυβερνᾷ τὸ σκῆπτρο τοῦ βασιλιᾶ μας, ὦ ὅλοι οἱ ἀπανταχοῦ ἄνθρωποι, στενάξτε ἀπὸ κοινοῦ γιὰ τὴ συμφορὰ, συγκροτῆστε μιὰ θρηνωδία ἀπὸ κοινοῦ, κλάψτε ἀπὸ κοινοῦ τὴν κοινὴ ἀπώλεια ὄλων. Ἡ θέλετε νὰ σᾶς διηγηθῶ καὶ τὴν ἀπώλεια, ὅσο μοῦ εἶναι δυνατό;

- 5 Ἐφερε στὴ γενιά μας ἡ ἀνθρώπινη φύση βγαίνοντας ἀπὸ

3. Δαν. 3,4.

τοὺς ἰδίους δρους καὶ τὰ συνήθη μέτρα νικήσασα, ἤνεγκεν ἡ φύσις, μᾶλλον δὲ ὁ τῆς φύσεως Κύριος, ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἐν γυναικείῳ τῷ σώματι ὑπὲρ πάντα σχεδὸν τὰ προλαβόντα τῆς ἀρετῆς ὑποδείγματα, ἐν ἧ ἅσα μὲν σώματος ἅσα δὲ ψυχῆς ἀρετὴ συνδρομοῦσα θαῦμα ἀπιστον ἔδειξε τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ, πόσων ἀγαθῶν συνδρομὴν μία ψυχὴ ἐν ἐνὶ ἐχώρησε σώματι. Καὶ ὡς ἂν μάλιστα καταφανὲς ἅπασι γένοιτο τῆς γενεᾶς τὸ εὐτύχημα, ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν θρόνον τῆς βασιλείας ἀνάγεται, ὅπως ἡλίου δίκην ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματος ἅσαν τὴν οἰκουμένην ταῖς ἀκτῖσι τῶν ἀρετῶν καταλάμπειεν. Καὶ τῷ κατὰ θείαν ψῆφον τῆς οἰκουμένης ἀπάσης προτεταγμένῳ εἰς βίου τε καὶ βασιλείας κοινωσίαν συναρμοσθεῖσα, μακαριστὸν ἐποίει δι' ἑαυτῆς τὸ ὑπήκοον, ὄντως, καθὼς φησιν ἡ Γραφή, βοηθὸς αὐτῷ πρὸς πᾶν ἀγαθὸν γινομένη. Εἰ φιλανθρωπίας ἦν ὁ καιρὸς, ἢ συνέτρεχεν αὐτῷ πρὸς τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἢ καὶ προέτρεχεν ἴσος ἦν ὁ ζυγὸς ἐκατέρωθεν τῇ τῆς φιλανθρωπίας ροπῇ.

6 Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ τά τε πρότερα ἀριθμὸν νικῶντα καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος κηρύγματα, ἃ νῦν παρὰ τοῦ κήρυκος τῆς ἀληθείας ἠκούσαμεν. Εἰ τὸ εὐσεβὲς ἐπιζητεῖς, κοινὸς ἦν ἀμφοτέρων ὁ πρὸς εὐσέβειαν δρόμος, εἰ τὸ προνοητικὸν, εἰ τὸ δίκαιον, εἰ ἄλλο τι τῶν πρὸς τὸ κρεῖττον σπουδαζομένων, πάντα ἐν ἀμίλλῃ ἦν ἀλλήλους νικᾶν ἐν ταῖς εὐποιΐαις φιλονεικούντων καὶ οὐκ ἦν ὁ ἠττώμενος. Ἴση τις ἦν ἀμφοτέρων ἢ ἐπ' ἀλλήλοις χάρις ἢ μὲν ἀρετῆς ἄθλον εἶχε τὸν τῆς οἰκουμένης προτεταγμένον, ὁ δὲ μικρὰν ἠγεῖτο γῆς τε καὶ θαλάττης τὴν ἐξουσίαν συγκρίσει τοῦ κατ' αὐτὴν εὐτυχήματος. Ἴσας ἀλλήλοις ἀντιπαρεῖχον τὰς εὐφροσύνας, ἀλλήλους τε βλέποντες καὶ ὑπ' ἀλλήλων ὀρώμενοι ὁ μὲν τοιοῦτος ὢν οἶός ἐστι (ποῖον γάρ ἂν τις κάλλος ὑπὲρ τὸ φαινόμενον δείξειεν; Καὶ εἴη γε διαρκέσαι καὶ εἰς ἐκγῶ-

τὰ δριὰ της καὶ νικώντας τὰ συνηθισμένα μέτρα, ἔφερε ἡ φύση, ἢ καλύτερα ὁ Κύριος τῆς φύσης, ἀνδρική ψυχὴ σὲ γυναικεῖο σῶμα ξεπερνώντας ὅλα τὰ προηγούμενα ὑποδείγματα τῆς ἀρετῆς. Σ' αὐτὴν συνέπεσε κάθε σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀρετὴ καὶ παρουσίασε ἀπίστευτο θαῦμα στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, πόσων ἀγαθῶν συρροὴ χώρεσε μιὰ ψυχὴ σ' ἓνα σῶμα. Καὶ γιὰ νὰ γίνει τελείως φανερὴ σ' ὅλους ἡ καλοτυχία τῆς γενιᾶς μας, ἀνεβαίνει στὸν ὑψηλὸ θρόνο τῆς βασιλείας, γιὰ νὰ φωτίσει σὰν ἥλιος ἀπὸ τὸ ὑψηλὸ της ἀξίωμα ὅλη τὴν οἰκουμένη μὲ τὶς ἀκτίνες τῶν ἀρετῶν της. Κι ἀφοῦ παντρεύτηκε γιὰ νὰ μοιραστεῖ μαζί του τὴ ζωὴ καὶ τὴ βασιλεία ἐκεῖνον, ποὺ εἶχε ταχθεῖ μὲ τὴ θεία ἀπόφαση ἐπικεφαλῆς τῆς οἰκουμένης, ἔκανε εὐτυχισμένους τοὺς ὑπηκόους της, καθῶς ἔγινε ἀληθινά, ὅπως λέει ἡ Γραφή, βοηθός του σὲ κάθε ἀγαθὸ ἔργο⁴. Ἄν ἦταν κάποια εὐκαιρία φιλανθρωπίας ἢ ἔτρεχε μαζί του πρὸς τὸν ἀγαθὸ αὐτὸ σκοπὸ ἢ ἔσπευδε πρῶτη.

- 6 Μάρτυρας στὸ λόγο μου τὰ ἀναρίθμητα προηγούμενα κηρύγματα καὶ τὰ τωρινά, ποὺ ἀκούσαμε ἀπὸ τὸν κήρυκα τῆς ἀλήθειας. Ἄν ἐπιζητεῖς τὴν εὐσέβεια, ἦταν κοινὸς καὶ τῶν δύο ὁ δρόμος πρὸς αὐτὴν· ἂν τὴν προνοητικότητα, ἂν τὸ δίκαιο, ἂν κάτι ἄλλο ἀπὸ ὅσα ἐπιδιώκονται γιὰ τὸ καλύτερο, σὲ ὅλα συναγωνίζονταν φιλονεικώντας νὰ νικήσει ὁ ἓνας τὸν ἄλλο στὶς ἀγαθοεργίες καὶ νικημένος δὲν ὑπῆρχε. Ἴσομοιράζονταν τὴ χάρη μεταξύ τους οἱ δύο. Ἐκεῖνη εἶχε ἐπαθλο γιὰ τὴν ἀρετὴ της τὸν προκαθήμενο ὅλης τῆς οἰκουμένης, κι ἐκεῖνος θεωροῦσε μικρὴ τὴν ἐξουσία τῆς γῆς καὶ τῆς θάλασσας σὲ σύγκριση μὲ τὸ εὐτύχημα τῆς συζύγου του. Προκαλοῦσαν ἴση χαρὰ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, βλέποντας συνέχεια ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Ἐκεῖνος εἶναι τέτοιος ποὺ εἶναι (ποιός μπορεῖ νὰ δεῖξει ὁμορφιὰ περισσότερη ἀπὸ αὐτὴ ποὺ φαίνεται; Καὶ μακάρι ὅ,τι φαίνεται νὰ συνεχιστεῖ καὶ στὴ ζωὴ τῶν

4. Γεν. 2,18.

νων ζώην τὸ ὀρώμενον), τὴν δέ, οἷα τις ἦν, οὐκ ἔστιν ὑποδείξαι
 15 τῷ λόγῳ· οὐ γὰρ περιλέλειπται τι αὐτῆς δι' ἀκριβείας παρὰ τῆς
 τέχνης ὁμοίωμα, ἀλλ', εἰ καὶ τι γέγονεν ἐν γραφαῖς ἢ ἐν πλά-
 σμασιν, πάντα τῆς ἀληθείας ἐστὶν ἐνδεέστερα.

7 Τοιαῦτα καὶ μέχρι τούτου τὰ διηγήματα. Τὰ δὲ ἐπὶ τούτοις
 οἷα. Πάλιν βοᾶν ἀναγκάζομαι καὶ μοι σύγγνωτε ὑπερβοῶντι τὸ
 πάθος· ὧ Θράκη τὸ φευκτὸν ὄνομα, ὧ δυστυχεὲς ἔθνος, ἐκ συμ-
 5 φορῶν γνωριζόμενον, ὧ πρότερον μὲν πολεμίῳ πυρὶ ταῖς τῶν
 βαρβάρων ἐπιδρομαῖς δηλωθεῖσα, νῦν δὲ τὸ κεφάλαιον τῆς κοι-
 νῆς συμφορᾶς ἐν ἑαυτῇ δεξαμένη. Ἐκεῖθεν τὸ ἀγαθὸν ἀναρπά-
 ζεται, ἐκεῖ ὁ φθόνος κατὰ τῆς βασιλείας ἐκώμασεν, ἐκεῖ γέγο-
 νεν τὸ τῆς οἰκουμένης νανάγιον, ἐκεῖ καθάπερ ἐν κλύδωνι τῷ
 προβόλῳ προσπταίσαντες τῷ τῆς λύπης βυθῷ κατεδύημεν.

8 Ὡς πονηρᾶς ἐκδημίας ἐκείνης, ἢ τὴν ὑποστροφὴν οὐκ ἀπέ-
 δωκεν, ὧ πικρῶν ὑδάτων, ὧν τὰς πηγὰς ἐπεπόθησεν, ὡς οὐκ
 ὠφελεν, ὧ χωρίον, ἐν ᾧ τὸ πάθος ἐγένετο, διὰ τὸ πάθος τῇ
 σκοτομήνῃ ἐπόνυμον, (ἀκούω γὰρ κατὰ τὴν πάτριον αὐτῶν
 5 γλῶσσαν Σκοτούμην τὸν τόπον ἐπονομάζεσθαι). Ἐκεῖ ἐσκοτί-
 σθη ὁ λύχνος, ἐκεῖ κατεσβέσθη τὸ φέγγος, ἐκεῖ αἱ ἀκτῖνες τῶν
 ἀρετῶν ἡμαυρώθησαν. Οἶχεται τῆς βασιλείας τὸ ἐγκαλλώπι-
 σμα, τὸ τῆς δικαιοσύνης πηδάλιον, ἢ τῆς φιλανθρωπίας εἰκὼν,
 μᾶλλον δὲ αὐτὸ τὸ ἀρχέτυπον. Ἀφηρέθη τῆς φιλανδρίας ὁ τύ-
 10 πος, τὸ ἀγνὸν τῆς σωφροσύνης ἀνάθημα, ἢ εὐπρόσιτος σεμνό-
 της, ἢ ἀκαταφρόνητος ἡμερότης, ἢ ὑψηλὴ ταπεινοφροσύνη, ἢ
 πεπαρρησιασμένη αἰδώς, ἢ σύμμικτος τῶν ἀγαθῶν ἀρμονία.
 Οἶχεται ὁ τῆς πίστεως ζῆλος, ὁ τῆς Ἐκκλησίας στῦλος, ὁ τῶν
 θυσιαστηρίων κόσμος, ὁ τῶν πενομένων πλοῦτος, ἢ πολυαρ-
 15 κῆς δεξιὰ, ὁ κοινὸς τῶν καταπονουμένων λιμῆν. Πενθεῖτω ἢ
 παρθενία, θρηνεῖτω ἢ χηρεία, ὀδυρέσθω ἢ ὀρφανία, γνῶτωσαν
 τί εἶχον, ὅτε οὐκ ἔχουσιν.

ἀπογόνων τους)· ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ δεῖξομε μὲ τὸ λόγο πῶς ἦταν ἐκείνη. Δὲν ἔχει ἀπομείνει γι' αὐτὴν κανένα ὁμοίωμα τῆς φτιαγμένο μὲ ἀκρίβεια καὶ τέχνη, ἀλλὰ κι ἂν ἔγινε κάτι σὲ ζωγραφιὰ ἢ γλυπτὸ ὅλα εἶναι κατώτερα ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

7 Τέτοιες εἶναι ὡς ἐδῶ οἱ διηγήσεις. Ποιά ὁμως ἡ συνέχειά τους; Πάλι θ' ἀναγκαστῶ νὰ φωνάξω καὶ νὰ μὲ συγχωρίσετε πού τὸ πάθος μὲ κάνει νὰ φωνάξω ὑπερβολικά: "Ὡ Θράκη, λέξη πού πρέπει νὰ τὴν ἀποφεύγει κανεὶς, ὦ δυστυχισμένο ἔθνος πού εἶσαι γνωστὸ ἀπὸ τὶς συμφορὲς σου. "Ὡ ἐσὺ πού πρῶτα ρημάχτηκες ἀπὸ τὴ φωτιά τῶν ἐχθρῶν καὶ τὶς βαρβαρικὲς ἐπιδρομὲς καὶ τώρα δέχτηκες τὸ σύνολο τῆς κοινῆς συμφορᾶς. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀναρπάζεται τὸ ἀγαθό, ἐκεῖ ὀρμησε ὁ φθόνος κατὰ τῆς βασιλείας. Ἐκεῖ πραγματοποιήθηκε τὸ ναυάγιο τῆς οἰκουμένης, ἐκεῖ χτυπώντας ὅπως σὲ τρικυμία ἐπάνω σὲ σκόπελο βουλιάξαμε στὸ βυθὸ τῆς λύπης.

8 "Ὡ ἐκείνη ἡ κακὴ ἀποδημία, πού δὲν ἔφερε καὶ τὴν ἐπιστροφή. "Ὡ νερὸ φαρμακερὸ πού ἐπόθησε τὶς πηγὲς σου, πού νὰ μὴν τὸ ἔκανε ποτέ, ὦ μέρος ὅπου ἔγινε ἡ συμφορὰ καὶ ἀπὸ τὴ συμφορὰ ἔγινε ἐπῶνυμο τοῦ σκότους (γιατὶ ἀκούω νὰ λέγεται ὁ τόπος στὴν πατρικὴ τους γλῶσσα Σκοτούμη). Ἐκεῖ σκοτείνιασε ὁ λύχνος, ἐκεῖ σβῆστηκε τὸ φῶς, ἐκεῖ θάμπωσαν οἱ λάμπεις τῶν ἀρετῶν. Χάθηκε τὸ κόσμημα τῆς βασιλείας, τὸ πηδάλιο τῆς δικαιοσύνης, ἡ εἰκόνα τῆς φιλανθρωπίας, ἢ καλύτερα τὸ ἴδιο τὸ ἀγνὸ ἀφιέρωμα τῆς σωφροσύνης, ἢ καταδεκτικὴ σεμνότητα, ἢ ἀκαταφρόνητη ἡμερότητα, ἢ ὑψηλὴ ταπεινοφροσύνη, ἢ θαρρετὴ ντροπαλοσύνη, ἢ ἀρμονικὴ ἀνάμειξη τῶν ἀρετῶν. Χάθηκε ἡ φλόγα τῆς πίστεως, ὁ στύλος τῆς Ἐκκλησίας, τὸ κόσμημα τῶν θυσιαστηρίων, ὁ πλοῦτος τῶν φτωχῶν, τὸ χέρι πού ἐπαρκοῦσε σὲ πολλούς, τὸ κοινὸ λιμάνι τῶν καταπονουμένων. Ἄς πενθεῖ ἡ παρθενία, ἄς θρηνοῦν οἱ χῆρες, ἄς ὀδύρονται τὰ ὄρφανά, ἄς καταλάβουν τί εἶχαν πού δὲν τὸ ἔχουν τώρα.

9 *Μᾶλλον δὲ τί χρῆ με κατὰ μέρη καὶ τάξεις διαιρεῖν τὸν θρη-
νον; Στεναζέτω πᾶσα ἡ γενεὰ βύθιον ἐκ μέσης καρδίας τὸν στε-
ναγμὸν ἀναπέμπουσα. Συμπενθείτω καὶ ἡ ἱερωσύνη αὐτῆ τὸν
κοινὸν κόσμον τοῦ φθόνου ἀποσυλήσαντος. ἼΑρα μὴ τολμηρὸν
5 τὸ τοῦ προφήτου εἰπεῖν, τὸ «ἵνα τί ἀπόσω, ὁ Θεός, εἰς τέλος,
καὶ διωργίσθη ὁ θυμός σου ἐπὶ πρόβατα νομῆς σου;». Ποίων
ἀμαρτημάτων τὰς δίκας ἐκτινύομεν; Ὑπὲρ τίνος ταῖς ἐπαλλή-
λοις τῶν συμφορῶν μαστιζόμεθα; Ἡ τάχα διὰ τὸ πλεονάσαι
τὴν ἀσέβειαν τῶν ποικίλων αἰρέσεων αὐτῆ καθ' ἡμῶν ἡ ψῆφος
10 ἐκράτησεν; Ὅρατε γὰρ οἴοις κακοῖς ἐν βραχεῖ συνηνέχθημεν
χρόνω. Ὀδῶ ἐπὶ τῇ προτέρῃ πληγῇ ἀναπνεύσαντες, ὀδῶ τὸ
δάκρυον τῶν ὀφθαλμῶν ἀποψήσαντες πάλιν ἐν τοσαύτῃ γεγό-
ναμεν συμφορᾷ· τότε τὸ νεοθαλὲς ἄνθος ἀπωδουράμεθα, νῦν
αὐτὸ τὸ ἔρνος, ἀφ' οὗ τὸ ἄνθος ἐβλάστησεν, τότε τὴν ἐλπισθεῖ-
15 σαν ὥραν, νῦν τὴν ἀκμάσασαν, τότε τὸ προσδοκώμενον ἀγα-
θόν, νῦν τὸ ἐν πείρᾳ γενόμενον.*

10 ἼΑρά μοι συγγνώσεσθε, ἀδελφοί, εἴ τι διὰ τὸ πάθος παραλη-
ρήσαιμι; Τάχα, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, καὶ αὐτῆ ἡ κτίσις
τῷ ἡμετέρῳ κακῷ συνεστενάξεν. Ὑπομνήσω δὲ τῶν γεγονό-
των ὑμᾶς καὶ οἶμαι τοὺς πολλοὺς τοῖς λεγομένοις συνθήσεσθαι·
5 ὅτε χρυσῷ πορφυρίδι κεκαλυμμένη ἐπὶ τὴν πόλιν ἡ βασιλὶς
ἐκομίζετο (κλίνη δὲ ἦν ἡ κομίζουσα) καὶ πᾶσα ἀξία καὶ ἡλικία
πᾶσα προχθεῖσα τοῦ ἄστεος ἅπαν ἐστενοχώρει ἀπὸ πλήθους
τὸ ὑπαιθρον πάντων ἐκ ποδῶν καὶ τῶν ὑπερεχόντων τοῖς
ἀξιώμασι προπομπευόντων τοῦ πάθους (μέμνησθε πάντως
10 ὅπως ὁ ἥλιος ταῖς νεφέλαις τὰς ἀκτῖνας ἑαυτοῦ συνεκάλυψεν,
ὡς ἂν μὴ ἴδοι τάχα καθαρῶ τῷ φωτὶ μετὰ τοιοῦτου σχήματος
εἰσελαύνουσαν τὴν βασιλίδαν τῇ πόλει, οὐκ ἐπὶ ἄρματός τινος ἢ

5. Ψαλμ. 73,1.

6. Ἀναφέρεται στὸ θάνατο τῆς Πουλχερίας.

9 Ἄλλὰ τί χρειάζεται νά χωρίζω τὸ θρῆνο μου σὲ μέρη καὶ λέξεις; Ἄς στενάξει ὅλη ἡ γενιά μας βγάζοντας βαθὺ στεναγμὸ μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς. Ἄς πενθεῖ μαζί καὶ ἡ ἴδια ἡ ἱερωσύνη, ἀφοῦ ὁ φθόνος σύλησε τὸ κοινὸ κόσμημα ὄλων. Εἶναι μήπως τολμηρὸ νά ποῦμε ὅ,τι εἶπε ὁ προφήτης; «Γιατί, Κύριε, μᾶς ἀπώθησες τελείως ἀπὸ κοντά σου καὶ ὁ θυμὸς σου ξέσπασε στὰ πρόβατα τοῦ κοπαδιοῦ σου;»⁵. Ποιῶν ἀματιῶν μας τίς τιμωρίες πληρώνομε; Γιὰ ποιὸ πρᾶγμα μαστιζόμαστε ἀπὸ τίς ἀλλεπάλληλες συμφορές; Ἡ τάχα, ἐπειδὴ περίσσεψε ἡ ἀσέβεια αὐτῆ τῶν ποικιλῶνυμων αἰρέσεων, βγῆκε αὐτῆ ἡ ἀπόφαση γιὰ μᾶς; Κοιτάζτε πόσα κακὰ μᾶς βρῆκαν σὲ λίγο διάστημα. Δὲν εἶχαμε ἀκόμα ἀναπνεύσει ἀπὸ τὸ προηγούμενο χτύπημα, δὲν εἶχαμε ἀκόμα σκουπίσει τὰ δάκρυα ἀπὸ τὰ μάτια μας, καὶ πέσαμε πάλι σὲ τέτοια συμφορὰ. Τότε κλάψαμε καὶ θρηνήσαμε τὸ νέο λουλούδι, τώρα θρηνοῦμε τὸ ἴδιο τὸ φυτὸ ἀπὸ ὅπου βγῆκε τὸ ἄνθος. Τότε τὴν ὁμορφιά πού ἐλπίζαμε, τώρα τὴν ὁμορφιά πού εἶχε πραγματοποιηθεῖ, τότε τὸ ἀγαθὸ πού προσδοκούσαμε, τώρα θρηνοῦμε τὸ ἀγαθὸ πού ἐχομε δοκιμάσει⁶.

10 Ἄραγε θὰ μὲ συγχωρήσετε, ἀδελφοί μου, ἂν παραληρῶ ἀπὸ τὸν πόνο μου; Ἴσως, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος, στενάξει μαζί μας καὶ ἡ ἴδια ἡ φύση γιὰ τὴ συμφορὰ μας. Θὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τὰ γεγονότα καὶ νομίζω οἱ πολλοὶ θὰ συμφωνήσουν μὲ τὰ λεγόμενά μου. Καλυμμένη μὲ χρυσάφια καὶ τὴ βασιλικὴ πορφύρα ἔφερναν τὴ βασίλισσα⁷ (πάνω σὲ κλίνη) καὶ πλῆθος ἀπὸ κάθε ἀξίωμα καὶ κάθε ἡλικία εἶχαν ξεχυθεῖ ἀπὸ τὴν πόλη καὶ γέμιζαν τὸ ὑπαιθρο κι ὅλοι πεζοί, ἀκόμα καὶ οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι⁸, ἀκολουθοῦσαν τὴν πένθιμη πομπή (θυμᾶστε ὅπως ὅποτε πῶς ὁ ἥλιος σκέπασε μὲ σύννεφα τίς ἀκτίνες του, γιὰ νά μὴ δεῖ μὲ καθαρὸ φῶς τὴ βασίλισσα νά μπαίνει μὲ τέτοιο τρόπο στὴν πόλη, ὄχι πάνω σὲ

7. Τὸ σῶμα τῆς Πλακίλλας μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴ Θράκη στὴν Κωνσταντινούπολη.

8. Δηλαδὴ ὁ Θεοδόσιος καὶ ὁ Ἀρκάδιος μᾶλλον.

χρυσοδέτου ἀπήνης κατὰ τὸν βασιλείον κόσμον τοῖς δορυφό-
 ροις ἀγαλλομένην, ἀλλ' ἐν σορῶ κεκαλυμμένην, ἐπικρυπτομέ-
 15 νην τὸ εἶδος ἐκείνῳ τῷ σκυθρωπῶ προκαλύμματι, θέαμα δει-
 νόν τε καὶ ἐλεεινόν, δακρῦων ἀφορμὴν προκειμένην τοῖς ἐντυ-
 χάνουσιν, ἦν ἅπας τῶν συνειλεγμένων ὁ δῆμος ὁ ἐπηλύς τε καὶ
 ὁ ἐγχώριος οὐκ εὐφημίαις, ἀλλὰ θρήνοις εἰσιοῦσαν ἐδέχεται),
 τότε καὶ ὁ ἀὴρ πενθικῶς ἐσκυθρώπασεν, οἷον ἰμάτιόν τι πενθι-
 20 κὸν τὸν ζόφον περιβαλλόμενος, ἀλλὰ καὶ αἱ νεφέλαι καθὼς δυ-
 νατὸν αὐταῖς ἦν ἐπεδάκρυν ἀπαλὰς ψεκάδας ἀντὶ δακρῦων
 ἐπαφιεῖσαι τῷ πάθει.

11 Ἡ ταῦτα μὲν ὄντως λῆρός ἐστι καὶ οὐδὲ λέγειν ἄξιον; Εἰ
 γάρ τι καὶ γέγονεν ἐν τῇ κτίσει τοιοῦτον, οἷον ἐπισημῆναι τὴν
 συμφορὰν, οὐ παρὰ τῆς κτίσεως γέγονε πάντως, ἀλλὰ παρὰ τοῦ
 Δεσπότης τῆς κτίσεως, τιμῶντος δι' ὧν ἐποίει τῆς ὀσίας τὸν
 5 θάνατον· «τίμιος», γάρ φησιν, «ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν
 ὀσίων αὐτοῦ». Εἶδον δὲ ἐγὼ τότε ἕτερον θέαμα τῶν εἰρημένων
 παραδοξότερον· εἶδον διπλοῦν ὄμβρον τὸν μὲν ἐκ τοῦ ἀέρος τὸν
 δὲ ἐκ τῶν δακρῦων ἐπὶ τὴν γῆν καταρρέοντα καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξ
 ὀφθαλμῶν ὑετὸς τοῦ ἐκ τῶν νεφῶν ἐνδεέστερος· ἐν γὰρ τοσαύ-
 10 ταις μυριάσι τῶν συμπαρόντων οὐκ ἦν ὀφθαλμὸς ὁ μὴ κατα-
 βρέχων τὴν γῆν ταῖς τῶν δακρῦων σταγόσιν.

12 Ἄλλ' οὐ καλῶς τάχα τῆς τοῦ διδασκάλου γνώμης ἐστοχα-
 σάμεθα πλέον ἢ ἔδει τοῖς σκυθρωποῖς ἐμβαθύναντες. Ἴσως
 γὰρ βούλεται μᾶλλον ἢ ἀνιᾶσαι τὴν ἀκοήν, ἡμεῖς δὲ τὸ ἐναντίον
 νῦν πεποιήκαμεν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἰατρός, τραυματίαν λαβὼν,
 5 μὴ μόνον ἀμελοῖη τῆς θεραπείας, ἀλλὰ καὶ βρωτικοῖς τισι φαρ-
 μάκοις προσεπιτρίβοι τὸν ὀδυνώμενον. Οὐκοῦν ἐπαντλητέον

ἄρμα ἢ σὲ χρυσόδετη ἄμαξα, ἀλλὰ σκεπασμένη μέσα σὲ φέρετρο μὲ τὸ πρόσωπο κρυμμένο μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ ἀπαίσιο σκέπασμα, θέαμα φοβερὸ κι ἀξιολύπητο, ποὺ ἀποτελοῦσε γιὰ ὄσους τὸ ἀντίκριζαν ἀφορμὴ γιὰ κλάμα καὶ ποὺ ὄλος ὁ κόσμος ποὺ εἶχε μαζευτεῖ ξένοι καὶ ἐντόπιοι ὑποδέχονταν τὴν εἴσοδὸ τῆς ὄχι μ' ἐπευφημίες ἀλλὰ μὲ θρήνους). Τότε καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα σκοτείνιασε πένθιμα, σὰ νὰ φόρεσε τὸ ζόφο ὡς πένθιμο φόρεμα. Ἀλλὰ καὶ τὰ σύννεφα ὄσο τοὺς ἦταν δυνατὸ δάκρυζαν κλαίγοντας γιὰ τὸ πένθος μὲ ἀπαλὲς σταγόνες ἀντὶ δάκρυα.

11 Ἀλλὰ μήπως αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ φλυαρίες καὶ δὲν ἀξίζει οὔτε νὰ λέγονται; Ἄν δηλαδὴ ἐγινε μέσα στὴν κτίση κάτι ποὺ νὰ ὑπογραμμίσει τὴ συμφορὰ, δὲν ἐκδηλώθηκε ὀπωσδήποτε ἐκ μέρους τῆς κτίσης, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ Δεσπότη τῆς κτίσης ποὺ τιμοῦσε μὲ ὄσα ἔκανε τὸ θάνατο τῆς ὄσιας. Γιατὶ λέει, «ὁ Κύριος θεωρεῖ πὼς εἶναι ἀξίος γιὰ τιμὲς ὁ θάνατος τῶν ὄσιων του»⁹. Τότε εἶδα ἓνα ἄλλο θέαμα πιὸ παράδοξο ἀπὸ ὄσα εἶπα. Εἶδα διπλὴ βροχὴ νὰ πέφτει ἐπάνω στὴ γῆ, ἢ μιὰ ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ ἢ ἄλλη ἀπὸ τὰ δάκρυα, καὶ ἢ βροχὴ ἀπὸ τὰ μάτια δὲν ἦταν φτωχότερη ἀπὸ τὴ βροχὴ τῶν οὐρανῶν. Γιατὶ μέσα σὲ τόσες δεκάδες χιλιάδες συγκεντρωμένων δὲν ὑπῆρχαν μάτια ποὺ νὰ μὴν πότιζαν τὴ γῆ μὲ τὶς σταγόνες τῶν δακρῶν τους.

12 Ἴσως ὁμως δὲν κατανοήσαμε σωστὰ τὴ γνώμη τοῦ δασκάλου ἐμβαθύνοντας στὰ θλιβερὰ περισσότερο ἀπὸ ὄσο ἔπρεπε. Γιατὶ ἴσως θέλει περισσότερο νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν ἀκοή μας παρὰ νὰ τὴ λυπήσῃ. Ἐμεῖς ὁμως κάναμε τώρα τὸ ἀντίθετο, ὄπως ἓνας γιαιτρὸς ποὺ, πηγαίνοντας σ' ἓνα τραυματία, ὄχι μόνον ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν εὐχαρίστησή του, ἀλλὰ καὶ μὲ κάποια καυστικὰ φάρμακα κάνει αὐτὸν ποὺ πονᾷ νὰ

9. Ψαλμ. 115,6.

τὸν ἐλαιώδη λόγον τῇ διοιδούσῃ πληγῇ· οἶδε γὰρ καὶ ἡ εὐαγγελικὴ ἰατρεία τῇ στύψει τοῦ οἴνου καταμιγνύειν τὸ ἐλαιον. Ἐπικλίνωμεν οὖν ὑμῖν παρὰ τῆς Γραφῆς λαβόντες τὸν τοῦ ἐλαίου
10 καμψάκην, ὡς ἐστι δυνατόν, τὸ σκυθρωπὸν τῶν εἰρημένων εἰς παραμυθίαν παλινωδῆσαντες.

13 Ἀλλὰ μοι μηδεὶς ἀπιστεῖτω τῷ λεγομένῳ, κἂν παράδοξον ἦ· ἔστιν, ἀδελφοί, τὸ ἀγαθὸν ὃ ζητοῦμεν, ἔστι καὶ οὐκ ἀπόλω-
λεν. Μᾶλλον δὲ μικρότερον εἶπον τῆς ἀληθείας· οὐ μόνον γὰρ
ἔστι τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ ἐν ὑψηλοτέροις, ἢ πρότερον. Τὴν βα-
5 σιλίδα ζητεῖς; Ἐν τοῖς βασιλείοις τὴν διαγωγὴν ἔχει. Ἀλλ' ὀφθαλμῷ γινῶναι τοῦτο ποθεῖς; Οὐκ ἐξεστί σοι βασιλίδος θεῶν περιεργάζεσθαι, φοβερὰ περὶ αὐτὴν ἢ τῶν δορυφόρων φρουρά, οὐ τούτων λέγω τῶν δορυφόρων, οἷς σίδηρος τὸ δπλον ἐστίν, ἀλλὰ τῶν τῇ φλογίνῃ ρομφαίᾳ καθωπλισμένων, ὧν τὸ εἶδος
10 ἀνθρώπων ὄψις οὐχ ὑποδέχεται. Ἐν τοῖς ἀπορρήτοις τῆς βασιλείας ἢ οἴκησις· τότε ὄψει ὅταν καὶ σὺ προκύψῃς τοῦ σώματος, οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως ἐντὸς τῶν ἀδύτων τῆς βασιλείας γενέσθαι, μὴ διασχόντα τὸ τῆς σαρκὸς παραπέτασμα.

14 Ἥ κρεῖττον οἶει τὸ διὰ σαρκὸς μετέχειν τοῦ βίου; Οὐκοῦν παιδευσάτω σε ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὁ τῶν ἀρρήτων τοῦ παραδείσου μετεσχηκῶς μυστηρίων. Τί λέγει περὶ τῆς ὧδε ζωῆς τάχα ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων φθεγγόμενος; «Ταλαίπωρος ἐγὼ
5 ἄνθρωπος· τίς με ρύσεται ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;». Διὰ τί τοῦτο λέγει; Ὅτι «τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι πολλῶν κρεῖττον εἶναι φησιν». Τί δὲ ὁ μέγας Δαυὶδ ὁ τοσαύτη δυναστεία κομῶν, ὁ πάντα πρὸς ἡδονὴν καὶ κατ' ἐξουσίαν

10. Λουκᾶ 10,34. Μάρκ. 6,13.

11. Δαν. 8,16-18. Ἦσ. 6,1 ἐ. Ἰεζ. 1,1 ἐ.

ὑποφέρει περισσότερο. Ἄς στάξομε λοιπὸν σὰν λάδι τὸ λόγο μας ἐπάνω στὴν ἐρεθισμένη πληγὴ. Γιατὶ γνωρίζει καὶ ἡ ἰατρικὴ τοῦ Εὐαγγελίου ν' ἀναμιγνύει τὸ λάδι μαζί με τὸ στυφτικὸ κρασί¹⁰. Ἄς σκύψομε λοιπὸν νὰ πάρομε γιὰ χάρη σας ἀπὸ τὴ Γραφὴ τὸ δοχεῖο τοῦ λαδιοῦ κι ὅσο γίνεται παλιωδώντας νὰ μεταβάλομε τὴ θλίψη σὲ παραμυθία.

13 Ἄς μὴ δυσπιστεῖ ὁμως κανένας στὸ λόγο μου κι ἂν ἀκόμα φαίνεται παράδοξος. Ὑπάρχει, ἀδελφοί μου, τὸ ἀγαθὸ πὺ ζητοῦμε, ὑπάρχει καὶ δὲν ἔχει χαθεῖ. Ἡ μάλλον, ὑποβίβασα τὴν ἀλήθεια. Ὅχι μονάχα ὑπάρχει τὸ ἀγαθὸ, ἀλλὰ καὶ σὲ ὑψηλότερο βαθμὸ ἀπὸ ὅ,τι πρῶτα. Ζητεῖς τὴ βασίλισσα; Διαμένει τώρα στὰ ἀνάκτορα. Ἐπιθυμεῖς νὰ τὴ δεῖς με τὰ μάτια σου; Δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ δεῖς τὴ βασίλισσα. Εἶναι φοβερὴ ἢ φρουρὰ τῶν δορυφόρων της. Καὶ δὲν ἐννοῶ τοὺς δορυφόρους αὐτοὺς πὺ ἔχουν τὰ σιδερένια ὄπλα, ἀλλὰ τοὺς ὄπλισμένους με τὴ φλόγινη ρομφαία, πὺ δὲν μποροῦν τ' ἀνθρώπινα μάτια νὰ ὑποφέρουν τὸ ἀντίκριμά τους¹¹. Ἡ βασίλισσα κατοικεῖ μέσα στὰ ἄδυτα. Θὰ τὴ δεῖς τότε, ὅταν κι ἐσὺ βγεῖς ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα· δὲ γίνεται νὰ μπεῖς με ἄλλο τρόπο στὰ βασιλικά ἄδυτα, ἂν δὲν περάσεις ἀπὸ τὸ παραπέτασμα τῆς σάρκας.

14 Ἡ θεωρεῖς καλύτερο νὰ μετέχεις στὴ ζωὴ με τὴ σάρκα; Ἄς σὲ διδάξει λοιπὸν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὁ κοινωνὸς τῶν ἀνέκφραστον μυστηρίων τοῦ παραδείσου. Τί λέει γιὰ τὴ ζωὴ ἐδῶ, μιλώντας ἴσως ἐκ μέρους ὄλων τῶν ἀνθρώπων; «Δυστυχισμένος ἐγὼ ἄνθρωπος· ποιὸς θὰ με λυτρώσει ἀπὸ αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ ὑποταγμένο στὸ θάνατο;»¹². Γιατὶ τὸ λέει αὐτό; Ἐπειδὴ, ὅπως λέει, «τὸ νὰ φύγει ἀπὸ δῶ καὶ νὰ εἶναι μαζί με τὸ Χριστὸ εἶναι πολὺ καλύτερο»¹³. Ἀλλὰ τί λέει καὶ ὁ Δαβὶδ ὁ μέγας, πὺ καυχίεται γιὰ τὴν τόσο μεγάλη δύναμὴ

12. Ρωμ. 7,24.

13. Φίλ. 1,23.

εἰς ἀπόλαυσιν ἔχων; Οὐ στενοχωρεῖται τῷ βίῳ; οὐ φυλακὴν
 10 ὀνομάζει τὴν ὧδε ζωὴν; οὐ βοᾷ πρὸς τὸν Κύριον, «ἐξήγαγε ἐκ
 φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου»; οὐ πρὸς τὴν παράτασιν τῆς ζωῆς δυ-
 σcheraίνει, «οἴμοι», λέγων, «ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη»;
 Ἦ οὐκ ἤδειςαν διακρῖναι οἱ ἅγιοι τὸ καλὸν ἐκ τοῦ χείρονος καὶ
 διὰ τοῦτο προτιμωτέραν ᾤοντο τῇ ψυχῇ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος
 15 ἕξοδον;

15 Σὺ δε τί καλόν, εἶπέ μοι, παρὰ τὸν βίον ὄρα; Κατανόησον
 ἐντίσιν ἡ ζωὴ θεωρεῖται. Οὐ λέγω σοι τὴν τοῦ προφήτου
 φωνήν, ὅτι «πᾶσα σὰρξ χόρτος»: σεμνύνει γὰρ ἐκεῖνος μᾶλλον
 τῷ ὑποδείγματι τὴν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀθλιότητα· τάχα γὰρ
 5 κρεῖττον ἦν χόρτον εἶναι μᾶλλον ἢ ὄπρ ἐστίν. Διὰ τί; Ὅτι οὐ-
 δεμίαν ὁ χόρτος ἐκ φύσεως ἀηδίαν ἔχει, ἡ δὲ σὰρξ ἡμῶν ὄσμῆς
 ἐστὶν ἐργαστήριον, ἅπαν τὸ ληφθὲν εἰς διαφθορὰν ἀχρειοῦσα.
 Τὸ δὲ τὸν ἅπαντα χρόνον ὑποκεῖσθαι τῇ τῆς γαστρὸς λειτουργίᾳ
 ποίας τιμωρίας οὐκ ἔστιν ἀνιαρώτερον;

16 Ὅρατε γὰρ τοῦτον τὸν διηνεκῆ φορολόγον, τὴν γαστέρα
 λέγω, ὄσπν ἐπάγει καθ' ἡμέραν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπαιτήσεως,
 ᾧ κἂν ποτε πλέον τοῦ τεταγμένου προκαταβάλωμεν, οὐδὲν τοῦ
 ἐφεξῆς χρέους προεξετίσαμεν. Οὐ καθ' ὁμοιότητα τῶν ἐν τῷ
 5 μυλῶνι ταλαιπωρούντων ζώων κεκαλυμμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς
 τὴν τοῦ βίου μύλην περιερχόμεθα, ἀεὶ διὰ τῶν ὁμοίων περιχω-
 ροῦντες καὶ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἀναστρέφοντες; Εἶπω σοι τὴν κυκλι-
 κὴν ταύτην περίοδον; Ὅρεξις, κόρος, ὕπνος, ἐγρήγορσις, κέ-
 νωσις, πλήρωσις· ἀεὶ ἀπ' ἐκείνων ταῦτα καὶ ἀπὸ τούτων ἐκεῖ-
 10 να καὶ πάλιν ταῦτα καὶ οὐδέποτε κύκλω περιϊόντες παυόμεθα,

του, αὐτὸς ποὺ εἶχε τὰ πάντα στὴν ἐξουσία του γιὰ νὰ τ' ἀπολαμβάνει καὶ νὰ εὐχαριστεῖται; Δὲν νιώθει ὅτι στενοχωρεῖται στὴ ζωὴ; Δὲν ὀνομάζει τὴ ζωὴ αὐτὴ φυλακὴ; Δὲ φωνάζει πρὸς τὸν Κύριο, «βγάλε ἀπὸ αὐτὴ τὴ φυλακὴ τὴν ψυχὴ μου»¹⁴; Δὲν δυσανασχετεῖ γιὰ τὴν παράταση τῆς ζωῆς του λέγοντας, «ἀλίμονο, μάκρυνε ἡ ζωὴ μου μακριὰ ἀπὸ σένα»¹⁵; Ἡ οἱ ἄγιοι δὲν ἤξεραν νὰ διακρίνουν τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ γι' αὐτὸ θεωροῦσαν προτιμότερη γιὰ τὴν ψυχὴ τὴν ἐξοδὸ τῆς ἀπὸ τὸ σῶμα;

- 15 Πές μου, ἐσὺ τί καλὸ βλέπεις στὴ ζωὴ; Σκέψου μὲ τί συγκρίνεται ἡ ζωὴ. Δὲν σοῦ λέγω τὸ λόγο τοῦ προφήτη ὅτι, «κάθε σάρκα εἶναι χόρτο»¹⁶. Μὲ τὸ παράδειγμά του μάλλον τιμᾷ τὴν ἀθλιότητα τῆς φύσης μας. Ἴσως ἦταν καλύτερο νὰ εἶναι χόρτο παρὰ αὐτὸ ποὺ εἶναι. Γιατί; Ἐπειδὴ τὸ χόρτο δὲν ἔχει ἀπὸ τὴ φύση του τίποτα τὸ δυσάρεστο, ἐνῶ ἡ σάρκα μας εἶναι ἐργαστήριον δυσάρεστης ὀσμῆς, ἀχρηστεύοντας καὶ διαφθείροντας ὅ,τι παίρνει. Καὶ τὸ νὰ ὑπομένεις ὄλο τὸν καιρὸ τῆ λειτουργία τῆς κοιλιᾶς ἀπὸ ποιά τιμωρία δὲν εἶναι χειρότερο;

- 16 Πράγματι βλέπετε αὐτὸν τὸν ἀχόρταγο φορολογητὴ, ἐννοῶ τὴ γαστέρα, πόσο μᾶς ἐπιβάλλει καθημερινὰ νὰ δεχόμεστε τίς ἀπαιτήσεις τῆς σ' αὐτὴν ἀκόμα καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸ ὀρισμένον ἂν προκαταβάλομε, δὲν προεξοφλοῦμε οὔτε μέρος ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο χρέος μας. Δὲ γυρίζομε μὲ κλειστὰ τὰ μάτια ὁμοια μὲ τὰ ζῶα, ποὺ ταλαιπωροῦνται στὸ μύλο, τὴ μυλόπετρα τῆς ζωῆς, περνώντας ἀδιάκοπα ἀπὸ τὰ ἴδια καὶ ἐπιστρέφοντας στὰ ἴδια; Νὰ σοῦ πῶ αὐτὴ τὴν κυκλικὴ περιφορὰ; ὄρεξη-χόρτασμα, ὕπνος-ἐγρήγορση, κένωση-πλήρωση. Πάντοτε αὐτὰ ἀπὸ ἐκεῖνα κι ἐκεῖνα ἀπὸ αὐτὰ καὶ πάλι τὰ ἴδια καὶ ποτὲ δὲ σταματᾷ τὸ κυκλικὸ γύρι-

15. Ψαλμ. 119,5.

16. Ἡσ. 40,6.

ἕως ἂν ἔξω τοῦ μυλῶνος γενώμεθα. Καλῶς ὁ Σολομὼν πίθον τετρημένον καὶ οἶκον ἀλλότριον ὀνομάζει τὸν ὧδε βίον. Ὅντως γὰρ ἀλλότριος οἶκος καὶ οὐχ ἡμέτερος, ὅτι οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν ἢ ὅτε βουλόμεθα ἢ ἐφ' ὅσον ἐπιποθοῦμεν ἐν αὐτῷ εἶναι, 15 ἀλλὰ καὶ εἰσαγόμεθα ὡς οὐκ οἶδαμεν καὶ ἐξοικιζόμεθα ὅτε οὐκ οἶδαμεν.

17 Τὸ δὲ τοῦ πίθου αἰνίγμα νοήσεις εἰς τὸ ἀπλήρωτον τῶν ἐπιθυμιῶν ἀποβλέψης. Ὅρας πῶς ἐπαντλοῦσιν ἑαυτοῖς οἱ ἀνθρώποι τὰς τιμὰς, τὰς δυναστείας, τὰς δόξας καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα; Ἄλλν ὑπορρεῖ τὸ βαλλόμενον καὶ οὐ παραμένει τῷ 5 ἔχοντι· ἢ μὲν γὰρ περὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν δυναστείαν καὶ τὴν τιμὴν σπουδὴ πάντοτε ἐνεργεῖται, ὁ δὲ τῆς ἐπιθυμίας πίθος μένει ἀπλήρωτος. Τί δὲ ἡ φιλοχρηματία; Οὐκ ἀληθῶς πίθος τετρημένος ἐστὶν ὄλω τῷ πυθμένι ῥέων, ᾧ, κἂν πᾶσαν ἐπαντλήσης τὴν θάλασσαν, πληρωθῆναι φύσιν οὐκ ἔχει;

18 Τί οὖν λυπηρὸν εἰ τῶν τοῦ βίου κακῶν ἢ μακαρία κεχώρι-
σται καί, ὡς περ τινὰ λήμνην τὸν τοῦ σώματος ῥύπον ἀποβαλοῦ-
σα, καθαρᾷ τῇ ψυχῇ πρὸς τὴν ἀκήρατον ζωὴν μετανίσταται, ἐν
ἣ ἀπάτη οὐ πολιτεύεται, διαβολὴ οὐ πιστεύεται, κολακεία
5 χῶραν οὐκ ἔχει, ψεῦδος οὐ καταμίγνυται, ἡδονὴ τε καὶ λύπη
καὶ φόβος καὶ θράσος καὶ πενία καὶ πλοῦτος καὶ δουλεία καὶ
κυριότης καὶ πᾶσα ἢ τοιαύτη τοῦ βίου ἀνωμαλία ὡς πορρωτά-
τω τῆς ζωῆς ἐκείνης ἐξώριται; «Ἀπέδρα» ἐκεῖθεν, καθὼς
φησιν ὁ προφήτης, «ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός». Ἄντι δε
10 τούτων τί; Ἀπάθεια, μακαριότης, κακοῦ παντός ἀλλοτρίωσις,
ἀγγέλων ὁμιλία, τῶν ἀοράτων θεωρία, Θεοῦ μετουσία, εὐφρο-
σύνη τέλος οὐκ ἔχουσα.

σμά μας, ὥσπου νὰ βγοῦμε ἔξω ἀπὸ τὸ μύλο. Σωστὰ ὁ Σολομῶν ὀνομάζει τὴ ζωὴ αὐτὴ πιθάρι τρύπιο καὶ σπίτι ξένο¹⁷. Εἶναι πραγματικὰ ξένο σπίτι καὶ ὄχι δικό μας, ἐπειδὴ δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας νὰ μείνομε σ' αὐτὸ ὅταν θέλομε καὶ ὅσο ποθοῦμε. Ἀλλὰ καὶ μπαίνομε σ' αὐτὸ μὲ τρόπο ποῦ δὲν γνωρίζομε καὶ βγαίνομε ἀπὸ αὐτὸ ὅταν δὲν τὸ γνωρίζομε.

7 Τὸ αἶνιγμα πάλι τοῦ πιθαριοῦ θὰ τὸ καταλάβεις ὅταν λάβεις ὑπόψη ὅτι οἱ ἐπιθυμίαι εἶναι ἀνικανοποίητες. Βλέπεις πῶς ἐπιδιώκουν οἱ ἄνθρωποι τὶς τιμές, τὶς ἐξουσίες, τὶς δόξες καὶ ὅλα τὰ ὅμοια; Ἀλλὰ τὸ ἐπιδιωκόμενο ξεγλιστρᾷ καὶ δὲν παραμένει σ' αὐτὸν ποῦ τὸ ἔχει. Γιατὶ ἡ σπουδὴ γιὰ τὴ δόξα καὶ τὴν ἐξουσία καὶ τὴν τιμὴ ἐκδηλώνεται πάντοτε, τὸ πιθάρι ὁμοίως τῆς ἐπιθυμίας δὲ γεμίζει ποτέ. Καὶ ἡ φιλοχρηματία πάλι; Δὲν εἶναι ἀληθινὰ τρύπιο πιθάρι ποῦ τρέχει ὅλος ὁ πυθμένας του, ὅπου κι ὀλόκληρη τὴ θάλασσα νὰ χύσει μέσα εἶναι ἀδύνατο νὰ γεμίσει;

8 Γιατί λοιπὸν εἶναι λυπηρὸ ἂν ἡ μακαριστὴ βασίλισσα χωρίστηκε ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς ζωῆς καί, ἀφοῦ ἀπέβαλε τὸ σωματικὸ ρῦπο σὰν ἓνα λέπι, μεταναστεύει στὴ ζωὴ τῆς ἀφθαρσίας, ὅπου δὲν κυκλοφορεῖ ἡ ἀπάτη, ἡ διαβολὴ δὲ γίνεται πιστευτὴ, ἡ κολακεία δὲ βρίσκει θέση, ἡ ψευτιά δὲ ἀνακατεύεται κι ἔχουν ἐξοριστεῖ πάρα πολὺ μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖνη τὴ ζωὴ ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη, ὁ φόβος καὶ τὸ θράσος, ἡ πενία καὶ ὁ πλοῦτος, ἡ δουλεία καὶ ἡ κυριότητα καὶ ὅλη ἡ παρόμοια ἀκαταστασία τῆς ζωῆς; «Ἐφυγαν ἀπὸ ἐκεῖ», ὅπως λέει ὁ προφήτης, «ἡ ὀδύνη καὶ ἡ λύπη καὶ ὁ στεναγμός»¹⁸. Καὶ στὴ θέση τους ποιά μῆτηκαν; Ἡ ἀπάθεια, ἡ μακαριότητα, ἡ ἀποξένωση ἀπὸ κάθε κακὸ, ἡ συνάναστροφή μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἡ θεωρία τῶν ἀοράτων, ἡ μετουσία τοῦ Θεοῦ, ἡ χαρὰ ποῦ δὲν ἔχει τέλος.

17. Παρμ. 23,27.

18. Ἡσ. 35,10. 51,11.

19 Ἄρ' οὖν λυπεῖσθαι προσήκει περὶ τῆς βασιλίδος, μαθόντας οἷα ἀνθ' οἷων ἠλλάξατο; Κατέλιπε βασιλείαν γῆνιν, ἀλλὰ τὴν οὐράνιον κατέλαβεν· ἀπέθετο τὸν ἐκ λίθων στέφανον, ἀλλὰ τὸν τῆς δόξης περιεθήκατο· ἀπεδύσατο τὴν πορφυρίδα, ἀλλὰ Χριστὸν ἐνεδύσατο. Τοῦτό ἐστι τὸ βασιλικὸν ὄντως καὶ τίμιον ἔνδυμα. Τὴν ὧδε πορφύραν ἀκούω αἵματι κόχλου τινὸς θαλασσίας φοινίσσεσθαι, τὴν δὲ ἄνω πορφύραν τὸ τοῦ Χριστοῦ αἷμα λάμπειν ποιεῖ. Εἶδες ὅσον ἐν τῷ ἐνδύματι τὸ διάφορον.

20 Βούλει πεισθῆναι ὅτι ἐν ἐκείνοις ἐστίν; Ἀνάγνωθι τὸ Εὐαγγέλιον· «δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου (φησὶ ταῦτα πρὸς τοὺς δεξιούς ὁ κριτής), κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν»· τὴν παρὰ τίνος ἡτοιμασμένην; Ἦν ἑαυτοῖς, φησί, διὰ τῶν ἔργων προητοιμάσασθε. Πῶς; «Ἐπειὼν, ἐδίψων, ξένος ἤμην, γυμνός, ἀσθενής, ἐν φυλακῇ»· «ἐφ' ὅσον ἐποίησατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε». Εἰ οὖν ἢ περὶ ταῦτα σπουδὴ βασιλείας πρόξενος γίνεται, ἀριθμήσατε, εἴπερ δυνατόν ἐστιν ἐξαριθμῆσασθαι, πόσοι τοῖς ἐνδύμασι τοῖς 10 παρ' αὐτῆς ἐσκεπάσθησαν, πόσοι τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ δεξιᾷ διετράφησαν, πόσοι τῶν κατακλείστων οὐκ ἐπισκέψεως μόνον, ἀλλὰ καὶ παντελοῦς ἀφέσεως ἠξιώθησαν. Εἰ δὲ τὸ ἐπισκέψασθαι τὸν κατάκλειστον προξενεῖ βασιλείαν, τὸ ἐλευθερῶσαι τῆς τιμωρίας δηλαδὴ πλείονος τιμῆς ἄξιον, εἴπερ τι βασιλείας ἐστὶν 15 ἀνώτερον.

21 Ἄλλ' οὐ μέχρι τούτων ἐστὶν ἐκείνης ὁ ἔπαινος. Παρέρχεται γὰρ καὶ τὰ προστεταγμένα τοῖς κατορθώμασιν. Πόσοι δι' ἐκείνην τὴν τῆς ἀναστάσεως χάριν ἐφ' ἑαυτῶν ἐγνώρισαν, οἱ, τοῖς

- 19 Πρέπει λοιπὸν νὰ λυπούμαστε γιὰ τὴ βασίλισσα, τώρα ποὺ μάθαμε ποιά πράγματα ἄλλαξε μὲ ποιά; Ἐφησε τὴ γήινη βασιλεία, ἀλλὰ ἔλαβε τὴν οὐράνια· ἀπέβαλε τὸ στεφάνι ἀπὸ πέτρες, ἀλλὰ φόρεσε τὸ στεφάνι τῆς δόξας· ξεντύθηκε τὴν πορφύρα, ἀλλὰ ντύθηκε τὸ Χριστό¹⁹· αὐτὸ εἶναι πραγματικά τὸ βασιλικὸ καὶ πολῦτιμο ἔνδυμα. Τὴν ἐδῶ πορφύρα ἀκούω ὅτι τὴ βάφουν ἀπὸ τὸ αἷμα ἐνὸς κοχυλιοῦ τῆς θάλασσας, ἐνῶ τὴν οὐράνια πορφύρα τὴν κάνει νὰ λάμπει τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ²⁰. Βλέπεις πόση εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ φορέματος;
- 20 Θέλεις νὰ πειστεῖς ὅτι βρίσκεται ἀνάμεσα σ' ἐκείνους; Διάβασε τὸ Εὐαγγέλιο· «Ἐλᾶτε ὅσοι εἶστε εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα» (αὐτὰ λέει ὁ κριτὴς σὲ ὅσους εἶναι δεξιά του), «κληρονομήστε τὴ βασιλεία ποὺ ἔχει ἐτοίμαστῆ γιὰ σᾶς»²¹. Ἄπὸ ποιὸν ἔχει ἐτοίμαστῆ; Ποὺ ἐτοιμάσατε, λέει, ἐσεῖς γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας μὲ τὰ ἔργα σας. Πῶς; «Πεινοῦσα, διψοῦσα, ἡμιον ξένος, γυμνός, ἄρρωστος, στὴ φυλακὴ»²¹. «Ὅ,τι κάνατε γιὰ ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς μηδαμινοὺς ἀδελφούς μου, τὸ κάνατε σ' ἐμένα»²¹. Ἄν λοιπὸν ἡ ἐπιδίωξη τῶν πῶ πάνω γίνεται πρόξενος τῆς βασιλείας, μετρήστε, ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ μετρηθοῦν, πόσοι σκεπάστηκαν μὲ τὰ ροῦχα ἐκείνης, πόσους ἔθρεψε τὸ μεγάλο ἐκεῖνο χέρι, πόσοι ἀπὸ τοὺς φυλακισμένους δὲν ἀξιώθηκαν ὄχι τὴν ἐπίσκεψή της μονάχα, ἀλλὰ καὶ τὴν πλήρη συγχώρηση. Κι ἂν ἡ ἐπίσκεψη τοῦ φυλακισμένου γίνεται πρόξενος τῆς βασιλείας, εἶναι φανερὸ πῶς ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν τιμωρία ἀξίζει μεγαλύτερη τιμὴ, ἂν ὑπάρχει βέβαια κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὴ βασιλεία.
- 21 Ἄλλὰ ὁ ἔπαινος ἐκείνης δὲν περιορίζεται σ' αὐτά. Μὲ τὰ κατορθώματα τῆς ἀρετῆς της ξεπερνᾷ καὶ τὰ προσταγμένα. Πόσοι γνώρισαν στὸν ἑαυτὸ τους ἐξαιτίας της τὴ χάρη της

20. Ἄποκ. 7,14.

21. Ματθ. 25,34· 35.

νόμοις ἀποθανόντες καὶ τὴν ἐπὶ θανάτῳ ψῆφον δεξάμενοι, πά-
 5 λιν δι' αὐτῆς εἰς τὴν ζωὴν ἀνεκλήθησαν. Ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν εἰ-
 ρημένων ἡ μαρτυρία. Εἶδες παρὰ τὸ θυσιαστήριον ἀπογνὸν τὴν
 σωτηρίαν μειράκιον, εἶδες γύναιον ἐπὶ κατακρίσει ἀδελφοῦ
 ὀδυρόμενον, ἤκουσας τοῦ τὰ ἀγαθὰ τῆ Ἐκκλησίᾳ κηρύσσοντος,
 ὅπως τῆ μνήμῃ τῆς βασιλίδος ἡ σκυθρωπῆ τοῦ θανάτου ψῆφος
 10 εἰς ζωὴν ἀναλύεται.

22 ἼΑρα καὶ μόνον ταῦτα; Τὴν δὲ ταπεινοφροσύνην ποῦ θήσο-
 μεν, ἣν προτιμότεραν ἡ Γραφὴ ποιεῖται παντὸς τοῦ κατ' ἀρετὴν
 κατορθώματος; Ἦτις συνηιοχοῦσα τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ τὴν
 τοσαύτην ἀρχὴν πάσης δυναστείας ὑποκυπτούσης, τοσοῦτων
 5 ἔθνῶν ὑποτελούντων, γῆς τε καὶ θαλάττης ἐκ τῶν οἰκείων
 ἑκατέρας δωροφορούσης οὐκ ἔδωκε πάροδον καθ' ἑαυτῆς τῷ
 τύφῳ, ἀεὶ πρὸς ἑαυτὴν οὐκ εἰς τὰ ἔξω ἑαυτῆς ἀποβλέπουσα.
 Διὰ τοῦτο τοῦ μακαρισμοῦ γίνεται κληρονόμος διὰ τῆς προσ-
 καιρίου ταπεινοφροσύνης τὸ ἀληθινὸν ὕψος ἐμπορευσαμένη.
 10 Εἶπω τι καὶ τῆς φιλανδρίας τεκμήριον; Ἔδει πάντως διαλυο-
 μένης τῆς σωματικῆς συζυγίας καὶ τὰ τίμια τῶν προσόντων
 αὐτοῖς ἀγαθῶν ἐλθεῖν εἰς διαίρεσιν. Πῶς οὖν ἐποίησατο τὴν
 διανομήν; Τριῶν ὄντων τέκνων (ταῦτα γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὰ κε-
 φάλαια) τοὺς ἄρρενας τῷ πατρὶ προσκατέλιπεν, ὥστε εἶναι αὐ-
 15 τοὺς τῆς βασιλείας ἐρεῖσματα, τῆς δὲ ἰδίας μερίδος μόνην τὴν
 θυγατέρα πεποίηται. Ὁρᾷς πῶς εὐγνώμων τε καὶ φιλόστοργος
 ἐν τοῖς τιμίοις, τὸ πλεον τῷ ἀνδρὶ συγχωρήσασα;

23 Ἄλλ' ὁ μάλιστα παρ' ἡμῶν λέγεσθαι χρή, τοῦτο προσθεῖς,
 καταπαύσω τὸν λόγον. Τὸ τῶν εἰδώλων μῖσος κοινὸν πάντων
 ἐστὶ τῶν μετεχόντων τῆς πίστεως, ἀλλ' ἐκείνης ἐξαίρετον τὸ
 τὴν Ἀρειανὴν ἀπιστίαν ὁμοίως τῆ εἰδωλολατρῖα βδελύττεσθαι.

ἀνάστασης, πού, ἐνῶ εἶχαν πεθάνει σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους καὶ εἶχαν δεχτεῖ τὴ θανατικὴ καταδίκη, ἀνακλήθηκαν πάλι στὴ ζωὴ μέσω ἐκείνης. Μπροστά μας εἶναι ἡ μαρτυρία γιὰ ὅσα εἶπα. Εἶδες κοντὰ στὸ θυσιαστήριον παιδάριον πού ἀπελπίστηκε γιὰ τὴ σωτηρία του, εἶδες μιὰ φτωχὴ γυναῖκα νὰ θρηνεῖ γιὰ τὴν καταδίκη τοῦ ἀδελφοῦ της, ἀκουσες αὐτὸν πού κηρύσσει τὰ ἀγαθὰ στὴν Ἐκκλησία, πῶς μὲ τὴ θύμηση τῆς βασιλίσσας ἡ ἀπαίσια ἀπόφαση τοῦ θανάτου καταλήγει στὴ ζωὴ.

- 22 Καὶ μόνο αὐτὰ τάχα; Ποῦ θὰ βάλομε τὴν ταπεινοφροσύνη, πού ἡ Γραφή τὴ θεωρεῖ προτιμότερη ἀπὸ κάθε κατόρθωμα ἀρετῆς²²; Αὐτὴ ἠνιοχώντας μαζί μὲ τὸ μεγάλο βασιλιά σαν ἄρμα τὴν ἀπέραντη βασιλικὴ ἀρχή, ὅπου κάθε ἐξουσία ἔσκυβε, τόσα ἔθνη προσκυνοῦσαν, καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα τῆς πρόσφερε κάθε μιὰ τὰ δικά της δῶρα, δὲν ἄφησε νὰ τὴν ἐπηρεάσει ἡ ἐπαρση, γιὰτὶ πάντοτε ἐβλεπε πρὸς τὰ μέσα, στὸν ἑαυτὸ της καὶ ὄχι στὴν ἐπιφάνεια. Καὶ γι' αὐτὸ κληρονομεῖ τὸ μακαρισμὸ κερδίζοντας μὲ τὴν πρόσκαιρη ταπεινοφροσύνη τὸ ἀληθινὸ ὕψος. Ν' ἀναφέρω καὶ κάποιον δεῖγμα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνδρα της; Ἔπρεπε μὲ τὴ διάλυση τῆς σωματικῆς συζυγίας νὰ μοιραστοῦν καὶ τὰ πολὺτιμα ἀγαθὰ τους. Πῶς ἐγινε ἡ διανομή; Ἀπὸ τὰ τρία παιδιά τους²³ (αὐτὰ εἶναι τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ) ἄφησε τὰ ἀγόρια στὸν πατέρα, γιὰ νὰ εἶναι στηρίγματα τῆς βασιλείας, καὶ στὸ μερίδιόν της κράτησε μόνο τὴν κόρη. Βλέπεις πόσο καλοδιάθετη καὶ φιλικὴ εἶναι στὰ πολὺτιμα παραχωρώντας τὸ περισσότερο στὸν ἄνδρα της;

- 23 Καὶ τώρα αὐτὸ πού ἐμεῖς πρέπει κυρίως νὰ τονίζομε, αὐτὸ θὰ προσθέσω καὶ θὰ σταματήσω τὸ λόγο μου. Τὸ μίσος τῶν εἰδώλων εἶναι κοινὸ σὲ ὅλους ὅσοι ἀσπάζονται τὴν πίστη· τὸ ἰδιαιτέρο σ' αὐτὴν εἶναι ὅτι θεωροῦσε βδέλυγμα

23. Ἄρκάδιος, Ὀνώριος, Πουλχερία.

5 Τοὺς γὰρ ἐν τῇ κτίσει τὸ θεῖον εἶναι νομίζοντας οὐδὲν ἔλαττον
 ἄσεβεῖν ᾤετο τῶν εἰδωλοπιούντων τὰς ὕλας, καλῶς καὶ εὐσε-
 βῶς τοῦτο κρίνουσα· ὁ γὰρ τὸ κτίσμα προσκυνῶν, κἂν ἐπ' ὄνο-
 ματι τοῦ Χριστοῦ τοῦτο ποιῇ, εἰδωλολάτρης ἐστί, Χριστὸν ὄνο-
 μα τῷ εἰδώλῳ τιθέμενος. Διὰ τοῦτο μαθοῦσα ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς
 10 πρόσφατος, μίαν προσεκύνει θεότητα, τὴν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ
 καὶ Πνεύματι ἀγίῳ δοξαζομένην.

24 Ταύτη ἐνηυξήθη τῇ πίστει, ταύτη ἐνήκμασεν, ταύτη τὸ πνεῦ-
 μα παρακατέθετο, ὑπὸ ταύτης προσήχθη τῷ κόλπῳ τοῦ πατρὸς
 τῆς πίστεως Ἀβραὰμ παρὰ τὴν τοῦ παραδείσου πηγὴν (ἧς ἡ ρα-
 νὶς ἐπὶ τοὺς ἀπίστους οὐκ ἔρχεται), ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ξύλου
 5 τῆς ζωῆς τοῦ πεφυτευμένου παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων,
 ὧν καὶ ἡμεῖς ἀξιοθεύημεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,
 ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τὴν ἀρειανὴ ἀπιστία ἴδια μὲ τὴν εἰδωλολατρία. Αὐτοὶ ποὺ τοποθετοῦσαν τὸ θεῖο μέσα στὴν κτίση νόμιζε πὼς δὲν ἦταν λιγότερο ἀσεβεῖς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ θεοποιοῦσαν τὴν ὕλη καὶ ἡ κρίση αὐτὴ ἦταν ὀρθὴ καὶ εὐσεβῆς. Ὅποιος προσκυνεῖ τὸ κτίσμα, ἀκόμα κι ἂν τὸ προσκυνεῖ στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι εἰδωλόλατρες, ὀνομάζοντας τὸ εἶδωλο Χριστό. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ διδάχτηκε ὅτι δὲν ὑπάρχει θεὸς νεότερος, προσκυνοῦσε μία θεότητα ποὺ τιμᾶται στὸ ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος.

- 24 Μ' αὐτὴ τὴν πίστη μεγάλωσε, μ' αὐτὴν ἔζησε στὴν ὄριμη ἡλικία της, μ' αὐτὴν παρέδωσε τὸ πνεῦμα της, μ' αὐτὴν ὀδηγήθηκε στὸν κόλπο τοῦ Πατέρα τῆς πίστεως Ἀβραὰμ στὴν πηγὴ τοῦ παραδείσου (τῆς ὁποίας ἡ σταγόνα δὲ φτάνει στοὺς ἄπιστους), κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιό τοῦ δέντρου τῆς ζωῆς ποὺ εἶναι φυτευμένο κοντὰ σὲ τρεχούμενα νερά, τὰ ὁποῖα εἶθε ν' ἀξιωθοῦμε κι ἐμεῖς μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

**ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΥΛΧΕΡΙΑΝ**

ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΠΟΥΛΧΕΡΙΑΝ

- 1 Οὐκ οἶδα ὅπως τῷ λόγῳ χρήσομαι· διπλὴν τε γὰρ ὀρώ τὴν
ὑπόθεσιν καὶ σκυθρωπὴν καθ' ἑκάτερον, ὡς μὴ ῥάδιον ἔξω
δακρύων τὸν λόγον ἔλθειν, ὅτιοῦν ἐξ ἀμφοτέρων ἐλόμενον. Ἡ
παροῦσα τοῦ ἔτους περίοδος, καθὼς ἡμῖν χθὲς τοῦτο παρὰ τοῦ
5 ποιμένος ἐπήγγελται, σκυθρωπῶν πραγμάτων τῶν τῇ γείτονι
πόλει ποτὲ διὰ τοῦ σεισμοῦ συμπεπτωκότων περιέχει τὴν
μνήμην, ἃ τίς ἂν ἀδακρυτὶ διεξέλθοι; Ἡ δὲ μεγάλη καὶ περιφα-
νῆς αὕτη καὶ τῆς ὑφ' ἥλιον πάσης προτεταγμένη καλλιπόλις ἄλ-
λον σεισμὸν ὑπέστη καὶ οὐ μικρὸν ἀπεσυλήθη κόσμον, τοῦ ἐν
10 αὐτῇ λάμπαντος φωστῆρος εἰς προσθήκην τῆς βασιλικῆς εὐ-
κληρίας ἀθρόως ἀφαιρεθεῖσα καὶ διὰ τοῦτο τῇ κατηφείᾳ τῶν
βασιλέων συσκυθρωπάζουσα. Τὸ δὲ λεγόμενον οὐκ ἀγνοεῖτε
πάντως οἱ πληροῦντες τὸν σύλλογον, ὀρώντες αὐτὸν τε τὸν τό-
πον τοῦτον, ἐν ᾧ συνειλέγεθα, καὶ τὴν ἐν τῷ τόπῳ κατήφειαν.
- 2 Οὐκ οἶδα τοίνυν πρὸς ποῖον σεισμὸν τρέψω τὸν λόγον, πρὸς
τὸν νῦν ἢ τὸν πάλαι γενόμενον. Ἡ καλῶς ἔχει πρὸς τὸ ὑπερ-
βάλλον τοῦ πάθους στήναι καὶ καταπραῖναι τῆς πόλεως τὴν
ἰδίαν ἀλγηδόνα λογισμοῖς τισι καταφαρμάσσοντα; Εἰ γὰρ καὶ
5 μὴ πάντες οἱ τοῦ κακοῦ συμμετέχοντες τῷ συλλόγῳ πάρεισιν,
ἀλλὰ διὰ τῶν παρόντων ἴσως καὶ εἰς τοὺς μὴ παρόντας ὁ λόγος
διαδοθήσεται. Καὶ γὰρ καὶ τῶν ἱατρῶν ἐκεῖνοι σοφοί, οἱ πρὸς

ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΣΤΗΝ ΠΟΥΛΧΕΡΙΑ

- 1 Δέν ξέρω πῶς νά χειριστῶ τὸ λόγο μου. Τὸ θέμα μου εἶναι διπλὸ καὶ θλιβερὸ καὶ στίς δύο του ὄψεις, ὥστε δέν εἶναι εὐκόλο ν' ἀποφύγει ὁ λόγος μου τὰ δάκρυα, ὅποια ἀπὸ τίς δύο ὄψεις προτιμήσει. Ἡ περίοδος αὐτῆ τοῦ ἔτους, ὅπως μᾶς εἶπε χτές ὁ ποιμένας μας, περιέχει τὴ μνήμη τοῦ σεισμοῦ πού ἔγινε κάποτε στίς γειτονικὲς πόλεις. Αὐτὰ ποιὸς μπορεῖ νὰ τὰ διηγηθεῖ χωρὶς νὰ κλάψει; Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ μεγάλη καὶ περιφανὴς καλλιπόλη, ἡ πρωτεύουσα ὄλης τῆς ὑψηλίου, σειστήκε καὶ ἀπὸ ἄλλον σεισμό κι ἔχασε ἓνα ὄχι μικρὸ κόσμημά της· στερήθηκε ξαφνικὰ τὸ ἄστρο πού ἔλαμψε σ' αὐτὴν γιὰ ν' αὐξηθεῖ ἡ βασιλικὴ καλοτυχία, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι σκυθρωπὴ μαζὶ μὲ τοὺς κατηφεῖς βασιλιάδες. Δὲ σᾶς εἶναι ὅπως δὴποτε ἄγνωστο αὐτὸ πού σᾶς λέγω, ὄσοι ἀποτελεῖτε τὴ συνάθροιση, βλέποντας τὸν τόπο αὐτὸν ὅπου ἔχομε συγκεντρωθεῖ καὶ τὴ θλίψη πού ἐπικρατεῖ.
- 2 Δέν ξέρω λοιπὸν σὲ ποιὸ σεισμό νὰ στρέψω τὸ λόγο μου, στὸν τωρινὸ ἢ σ' ἐκεῖνον πού ἔγινε παλιά. Ἦ τὸ ὀρθὸ εἶναι νὰ σταθῶ στὴν ὑπερβολὴ τῆς λύπης καὶ νὰ καταπραῶνω τὸν πόνο τῆς πόλης μαλακώνοντάς τον μὲ κάποιες σκέψεις; Γιατί, κι ἂν ἀκόμα δέν εἶναι παρόντες στὴν συνάθροιση ὄσοι χτυπήθηκαν ἀπὸ τὴ συμφορὰ, ὥστόσο ὁ λόγος γι' αὐτοὺς πού εἶναι παρόντες θὰ διαδοθεῖ ἴσως καὶ σὲ ὄσους λείπουν. Γιατὶ κι ἀπὸ τοὺς γιατροὺς σοφοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀντιμε-

τὸ πλεονάζον τῶν ἀληθόνων διὰ τῆς τέχνης ἰστάμενοι, τῶν δὲ ἤττον ὀδυνηρῶν τὴν θεραπείαν ὑπερτιθέμενοι. Ὡσπερ δὲ φα-
 10 σιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, εἰ δύο κατὰ ταῦτὸν ἐνὶ σώματι πόνοι
 συμκέσοιεν, μόνου τοῦ ὑπερβάλλοντος τὴν αἴσθησιν γίνεσθαι,
 ἐν τῷ πλεονάζοντι τῆς ἐπικρατούσης ἀληθόνος ἐκκλεπτομένης
 τῆς ἤττονος, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος βλέπω· τὸ γὰρ νέον τε
 καὶ ἡμέτερον ἄλγημα τῶν διὰ τῆς μνήμης ἀλγυνόντων ἡμᾶς
 15 ἔστιν ἐπικρατέστερον. Πῶς γὰρ οὐκ ἂν τις ἐπὶ τοῖς συμβεβηκό-
 σι πάθοι; Τίς οὕτως ἀπαθῆς τὴν ψυχὴν; τίς οὕτω τὸν τρόπον
 σιδήρεος, ὡς ἀναλγητὶ τὸ συμβᾶν δέξασθαι;

3 Ἐγνωτε πάντως τὴν νέαν ταύτην περιστερὰν τὴν ἐντρεφο-
 μένην τῇ βασιλικῇ καλιᾷ, τὴν ἄρτι μὲν πτερουμένην ἐν λαμπρῷ
 τῷ πτερῷ, ὑπερβᾶσαν δὲ τὴν ἡλικίαν ταῖς χάρισιν, ὅπως ἀφεί-
 σα τὴν καλιὰν οἴχεται, ὅπως ἔξω τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἀπέ-
 5 πτη, ὅπως αὐτὴν ἀθρόως ὁ φθόνος τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀφήρπα-
 σεν, εἴτε περιστερὰν χρῆ λέγειν ταύτην, εἴτε νεοθαλῆς ἄνθος, ὃ
 οὕτω μὲν ὄλον τῶν καλύκων ἐξέλαμψεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἔλαμπεν
 ἤδη, τὸ δὲ λάμπειν ἠλπίζετο, καὶ ὁμοῦς ἐν τῷ μικρῷ τε καὶ
 ἀτελεῖ ὑπερέλαμπεν· ὅπως ἀθρόως ἐναπέσβη τῇ κάλυκι καί,
 10 πρὶν εἰς ἀκμὴν προελθεῖν καὶ ὄλον ἄνω διαπετάσαι τὸ ἄνθος,
 αὐτὸ περὶ ἑαυτὸ κατερρῦη καὶ κόνις ἐγένετο, ὃ οὔτε ἐδρέψατό
 τις οὔτε ἐστεφανώσατο, ἀλλὰ μάτην ἢ φύσις ἐπόνησεν, οὐδὲ τὸ
 μὲν ἀγαθὸν ἐν ἐλπίσιν ἦν, ὃ δὲ φθόνος ξίφους δίκην πλάγιος ἐμ-
 πεσῶν τὴν ἐλπίδα διέκοψεν.

4 Σεισμός τις ἦν ἀντικρυς, ἀδελφοί, τὸ γενόμενον, σεισμός οὐ-
 δὲν τῶν χαλεπῶν συμπτωμάτων φιλανθρωπότερος· οὐ γὰρ
 ἄψυχον οἰκοδομημάτων κάλλος διελυμήνατο, οὐδὲ εὐανθεῖς
 γραφᾶς ἢ λίθων περικαλλῆ θεάματα εἰς γῆν κατέβαλεν, ἀλλ'
 5 αὐτῆς τῆς φύσεως τὸ οἰκοδόμημα λαμπρὸν τῷ κάλλει, ὑπερα-

τωπίζουσαν τὴν ὑπερβολὴ τῶν πόνων μὲ τὴν τέχνη τους καὶ ἀναβάλλουσαν τὴν θεραπεία τῶν λιγότερο ὀδυνηρῶν. Κι ὅπως λένε οἱ σοφοὶ σ' αὐτά, ἂν συμπέσουν ταυτόχρονα σ' ἓνα σῶμα δύο πόνοι, γίνεται αἰσθητὸς μόνον ὁ ἰσχυρότερος, καθὼς ὑποκλέπτεται ὁ μικρότερος πόνος στὸ πλεόνασμα τοῦ ἐπικρατέστερου, ἔτσι βλέπω καὶ τὴν παρούσα περίπτωσι. Γιατὶ τὸ νέο δικό μας ἄλγος εἶναι ἰσχυρότερον ἀπὸ ὅσα ἄλγυνά θυμόμαστε. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ συγκινηθεῖ κανένας γιὰ ὅσα ἔχουν συμβεῖ; Ποιὸς ἔχει τόσο ἀσυγκίνητη ψυχὴ; Ποιὸς ἔχει τόσο σιδερένιο ἦθος, ὥστε νὰ δεχτεῖ χωρὶς πόνον αὐτὸ πὺ συνέβηκε;

3 Γνωρίσατε ὅπως δὴποτε τὴ νέα αὐτὴ περιστέρα πὺ τρέφονταν μέσα στὴ βασιλικὴ φωλιά, πὺ μόλις ἐβγαζε τὰ λαμπρὰ φτερά της καὶ εἶχε χάρες ἀνώτερες ἀπὸ τὴν ἡλικία της, πῶς ἄφησε τὴ φωλιά της κι ἔφυγε, πῶς πέταξε καὶ χάθηκε ἀπὸ τὰ μάτια μας, πῶς ἄξαφνα τὴν ἄρπαξε ὁ φθόνος ἀπὸ τὰ χέρια μας, εἴτε περιστέρα πρέπει νὰ τὴ λέμε εἴτε λουλούδι πὺ μόλις ἀνθεῖ, πὺ δὲν ἔλαμψε ἀκόμα ὀλόκληρο ἔξω ἀπὸ τοὺς κάλυκός του, ἀλλὰ μόνον ἓνα μέρος του καὶ τὸ ἄλλο περιμέναμε νὰ λάμψει, κι ὁμως τὸ λίγο καὶ μικρὸ μέρος πὺ φαινόταν ἔλαμπε κι ἄστραφτε· πῶς ξαφνικὰ ἐσβησε μέσα στὸν κάλυκά του καὶ προτοῦ ἀνοίξει ὀλάνθιστο ἐρριξε τὰ πέταλά του κι ἔγινε σκόνη, πὺ οὔτε τὸ ἔκοψε κανένας οὔτε τὸ ἔβαλε στὸ στεφάνι του, ἀλλὰ ἡ φύση κοπίασε ἄσκοπα. Τρέφαμε ἐλπίδες γιὰ τὸ καλὸ πὺ θὰ προκαλοῦσε, μὰ ἔκοψε τίς ἐλπίδες μας ὁ φθόνος χτυπώντας πλάγια σὰν ξίφος.

4 Ὅ,τι ἔγινε, ἀδελφοί μου, ἦταν πραγματικὸς σεισμὸς, καθόλου πὺ φιλόσοφος ἀπὸ τὰ βαριὰ ὑλικά ἐρείπια. Δὲν κατέστρεψε τὴν ἄψυχη ὁμορφιὰ κάποιων οἰκοδομημάτων, οὔτε ἰσοπέδωσε πολὺχρωμες ζωγραφιῆς ἢ πανέμορφους συνδυασμοὺς ἀπὸ πέτρες, ἀλλὰ ὁ σεισμὸς αὐτὸς πὺ ἔγινε

στράπτον ταῖς χάρισιν, ἀθρόως προσπεσὼν ὁ σεισμὸς οὗτος διέλυσεν. Εἶδον ἐγὼ καὶ τὸ ὑψηλὸν ἔρνος, τὸν ὑψίκομον φοίνικα (τὸ βασιλικόν φημι κράτος) τὸν ταῖς βασιλικαῖς ἀρεταῖς οἶόντισι κλάδοις πάσης ὑπερανεστῶτα τῆς οἰκουμένης καὶ πάντα
 10 διαλαμβάνοντα· εἶδον αὐτὸν τῶν μὲν ἄλλων κρατοῦντα, τῇ δὲ φύσει καμπτόμενον καὶ πρὸς τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἄνθους ἐπικλινόμενον. Εἶδον καὶ τὴν εὐγενῆ κληματίδα τὴν περιειλημμένην τῷ φοίνικι τὴν τὸ ἄνθος ἡμῖν τοῦτο ὠδίναςαν, οἷας ὑπέστη ἐκ δευτέρου πάλιν ὠδίνας ἐν ψυχῇ, οὐκ ἐν σώματι, ὅτε αὐτῆς οὐ-
 15 τος ὁ βλαστὸς ἀπετίλλετο. Τίς ἀστενάκτως τὸ πάθος παρέδραμεν; τίς τὴν τοῦ βίου ζημίαν οὐκ ὠλοφύρατο; τίς οὐκ ἐπαφῆκε τῷ πάθει δάκρυα; τίς οὐ κατέμιξε τῇ κοινῇ συνωδίᾳ τοῦ θρήνου τὰς ἰδίας φωνάς;

5 Εἶδον θέαμα ἄπιστον, ὃ οὐκ ἂν εἰς πίστιν ἔλθοι τοῖς ἀκοῇ παραδεχομένοις τὰ θαύματα· εἶδον ἐξ ἀνθρώπων πέλαγος τῇ πυκνότητι τῶν συνεστῶτων οἶόν τι ὕδωρ κατὰ πᾶν μέρος τοῖς ὀφθαλμοῖς προφαινόμενον· πλήρης ὁ ναός, πλήρες τοῦ ναοῦ τὸ
 5 προαύλιον, ἡ ἐκδεχομένη πλατεῖα, οἱ στενωποί, τὰ ἄμφοδα, ἡ μέση, τὰ πλάγια, ἡ ἐπὶ τῶν δωμάτων εὐρυχωρία· πᾶν τὸ ὀρώμενον ἀνθρώπων πλήρωμα ἦν, ὥσπερ πάσης τῆς οἰκουμένης εἰς ταῦτον συνδραμούσης ἐπὶ τῷ πάθει. Θέαμα δὲ προέκειτο πᾶσι τὸ ἱερὸν ἄνθος ἐκεῖνο ἐπὶ κλίνης χρυσοῦς κομιζόμενον.
 10 Πῶς κατηφῆ πάντων ἦν τῶν προσορώντων τὰ πρόσωπα, πῶς δεδακρυμένα τὰ ὄμματα, χεῖρες ἀλλήλαις συναρασσόμεναι, στεναγμοὶ πρὸς τούτοις τὴν ἐγκάρδιον ὀδύνην καταμηνύοντες. Ὁμοί μοι ἔδοξε κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην (τάχα δὲ οὐδὲ τοῖς ἄλλοις τῶν τότε παρόντων) τὴν ἐκ φύσεως χάριν ὁ χρυσοῦς ἀποστίλβειν,
 15 σάλλα καὶ αἱ τῶν λίθων ἀγαῖ καὶ τὰ ἐκ χρυσοῦ ὑφάσματα καὶ αἱ τοῦ ἀργύρου μαρμαρυγαὶ καὶ τὸ ἐκ τοῦ πυρὸς φῶς πολὺ τε καὶ ἄφθονον κατὰ τὰ πλάγια ἐκατέρωθεν τῇ συνεχείᾳ τῶν ἐκ

ξαφνικά διέλυσε τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἴδιας τῆς φύσης ποῦ ἀκτινοβολοῦσε ὁμορφιᾶ κι ἄστραφτε ἀπὸ χάρη. Ἐγὼ εἶδα καὶ τὸ ψηλὸ φυτὸ, τὸν ὑψίκομο φοῖνικα (ἐννοῶ τὸν κραταιὸ βασιλιά), μὲ τὶς βασιλικὲς ἀρετὲς του, ὅπως μὲ κλαδιά, ν' ἀπλώνεται πάνω ἀπὸ ὅλη τὴν οἰκουμένη καὶ νὰ καλύπτει τὰ πάντα. Τὸν εἶδα νὰ κυριαρχεῖ σ' ὄλους τοὺς ἄλλους, νὰ σκῦβει ὅμως στὴ φύση τοῦ πατέρα καὶ νὰ λυγίζει μπροστὰ στὴν ἀπώλεια τοῦ ἔθνους. Εἶδα καὶ τὴν εὐγενὴ κληματίδα¹ ποῦ ἀγκαλιάζει τὸ φοῖνικα καὶ ποῦ μᾶς γέννησε τὸ ἄνθος αὐτό, τί νέες ὠδίνες ἔσκισαν πάλι τὴν ψυχὴ της, ὄχι τὸ σῶμα της, ὅταν ξεκολλοῦσε βίαια ἀπὸ αὐτὴν ὁ βλαστὸς αὐτός. Ποιὸς πέρασε τὸν πόνο χωρὶς στεναγμὸ; Ποιὸς δὲν ἔκλαψε τὴ ζημία τοῦ βίου; Ποιὸς δὲν ἔχυσε δάκρυα γιὰ τὴ συμφορὰ; Ποιὸς δὲν ἀρμόνισε στὴν κοινὴ θρηνωδία καὶ τὶς δικὲς του φωνές;

5 Εἶδα ἀπίστευτο θέαμα, ποῦ δὲ θὰ τὸ πιστέψουν ὄσοι δεχτοῦν τὰ θαύματα στὴν ἀκοή τους. Εἶδα μιὰ ἀνθρωποθάλασσα ποῦ ἀπὸ τὴν πυκνότητα τῶν συγκεντρωμένων φαινόταν στὰ μάτια σὰν νερό. Γεμάτος ὁ ναός, γεμάτο τὸ προαύλιο, ἡ ἐφαπτόμενη πλατεία, οἱ στενωποὶ, τὰ ἀδιέξοδα, τὸ κέντρο τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰ πλάγια, τὰ πλατιά δώματα. Ὅ,τι ἐβλεπες ἦταν γεμάτο ἀνθρώπους, σὰ νὰ εἶχε μαζευτεῖ ὅλη ἡ οἰκουμένη μαζί γιὰ τὴ συμφορὰ. Ἦταν θέαμα γιὰ ὄλους ἐκείνους τὸ ἱερὸ ἄνθος ποῦ μεταφερόταν ἐπάνω σὲ χρυσὴ κλίνη. Τὰ πρόσωπα ὄσων κοιτάζαν ἦταν σκυμμένα, τὰ μάτια δακρυσμένα, χτυποῦσαν τὰ χέρια τὸ ἓνα τὸ ἄλλο², κι ἀκόμα στεναγμοὶ ποῦ φανέρωναν τὴν ὀδύνη ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς. Δὲν ἐβλεπα ἐκείνη τὴν ὥρα (ἴσως καὶ οἱ ἄλλοι παρόντες) νὰ βγάζει τὸ χρυσάφι τὴ φυσικὴ του λάμψη. Ἀλλὰ καὶ τῶν πολυτίμων λίθων ἡ ἀνταύγεια καὶ τὰ χρυσὰ ὑφάσματα καὶ ἡ μαρμαρυγὴ τοῦ ἀσημιοῦ καὶ ἡ λάμψη τῆς φωτιᾶς, ποῦ πλού-

1. Ἐννοεῖ τὴν Πλακίλλα, μητέρα τῆς Πουλχερίας.

2. Ὁ Σολωμὸς στὸν ἐθνικὸ ὕμνο 'τό 'να χτύπας τ' ἄλλο χέρι...'

τοῦ κηροῦ λαμπάδων παρατεινόμενον, πάντα τῷ πένθει συνε-
 μελαίνετο καὶ πάντα μετεῖχε τῆς κοινῆς κατηφείας. Τότε καὶ ὁ
 20 μέγας Δαβὶδ τὰς ἰδίας ὕμνωδίας τοῖς θρήνοις ἔχρησε καὶ ἀντὶ
 τῆς φαιδρᾶς χοροστασίας, μεταλαβὼν τὴν γοερὰν τε καὶ πένθι-
 μον, ἐξεκαλεῖτο τοὺς θρήνους τοῖς μέλεσιν, πάσης δὲ κατὰ τὸν
 καιρὸν ἐκεῖνον ἡδονῆς τῶν ψυχῶν ἀπελασθείσης, μόνον ἦν ἐν
 ἡδονῇ τοῖς ἀνθρώποις τὸ δάκρυον.

6 Ἐπειδὴ τοίνυν τοσοῦτον ἠττήθη τοῦ πάθους ὁ λογισμὸς,
 καιρὸς ἂν εἴη τὸ κεκμηκὸς τῆς διανοίας διὰ τῆς τῶν λογισμῶν
 συμβουλῆς ὡς ἔστι δυνατόν ἀναρρώννυσθαι. Κίνδυνος γὰρ οὐ
 μικρὸς παρακούσαντας τοῖς ἀνελπίστοις. Φησὶ γάρ, καθὼς τοῦ
 5 ὑπαναγινώσκοντος ἀρτίως ἠκούσαμεν, «μὴ δεῖν ἐπὶ τῶν κεκοι-
 μημένων λυπεῖσθαι· μόνων γὰρ τοῦτο τῶν οὐκ ἐχόντων ἐλπίδα
 τὸ πάθος εἶναι». Ἄλλ' εἴποι τις ἂν, οἶμαι, τῶν μικροψυχοτέρων
 ἀδύνατα κελεύειν τὸν θεῖον Ἀπόστολον καὶ ὑπερβαίνειν τὴν φύ-
 σιν τοῖς ἐπιτάγμασιν. Πῶς γὰρ ἔστι δυνατόν ὑπεραρθῆναι τοῦ
 10 πάθους τὸν ἐν τῇ φύσει ζῶντα καὶ μὴ κρατηθῆναι τῇ λύπῃ ἐπὶ
 τοιούτῳ θεάματι, ὅταν μὴ καθ' ὥραν ἐν γῆρα συμπέση ὁ θάνα-
 τος, ἀλλ' ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ κατασβεσθῇ μὲν τῷ θανάτῳ ἡ
 ὥρα, καλυφθῇ δὲ τοῖς βλεφάροις ἢ τῶν ὀμμάτων ἀκτίς, μετα-
 πέση δὲ εἰς ὠχρότητα τῆς παρειᾶς τὸ ἐρύθημα, κρατηθῇ δὲ τῇ
 15 σιωπῇ τὸ στόμα, μελαίνηται δὲ τὸ ἐπὶ τοῦ χεῖλους ἄνθος, χαλε-
 πὸν δὲ μὴ μόνον τοῖς γεννησαμένοις τοῦτο δοκῇ, ἀλλὰ καὶ παντὶ
 τῷ πρὸς τὸ πάθος βλέποντι; Τί οὖν πρὸς τούτοις ἡμεῖς; Οὐχ
 ἡμέτερον ἐροῦμεν, ἀδελφοί, λόγον, ἀλλὰ τὴν ἀναγνωσθεῖσαν
 ἡμῖν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ρῆσιν παραθησόμεθα. Ἠκούσατε γὰρ
 20 λέγοντος τοῦ Κυρίου· «ἄφετε τὰ παιδία καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ

σια κι ἄφθονα χυνόταν στὰ πλάγια ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὴ συνεχῆ σειρὰ τῶν λαμπάδων, ὅλα φαινόταν μαῦρα ἀπὸ τὸ πένθος κι ὅλα μοιράζονταν τὴν κοινὴ κατῆφεια. Τότε κι ὁ μεγάλος Δαβὶδ δάνεισε τὴν ὕμνωδία τοῦ στοῦς θρήνουσ κι ἀλλάζοντας τὰ χαρούμενα τραγούδια τοῦ χοροῦ μὲ τὰ θλιβερὰ καὶ πένθιμα προκαλοῦσε μὲ τὴ μελωδία τοῦ τοῦσ θρήνουσ. Τὶς ὥρες ἐκεῖνες κάθε εὐχαρίστηση εἶχε χαθεῖ ἀπὸ τὶς ψυχῆς καὶ ἡ μόνη ἡδονὴ ἦταν τὰ δάκρυα.

- 6 Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ πένθος νίκησε τόσο πολὺ τὸ λογισμό, εἶναι ὥρα ἡ διάνοια, ποῦ ἔχει ἀπαυδῆσει, ν' ἀναλάβει ὄσο γίνεται μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ λογικοῦ. Γιατὶ εἶναι κίνδυνος μεγάλος, ἂν παρακούσομε σ' αὐτὸ τὴ συμβουλὴ τοῦ Ἀποστόλου, νὰ κατακριθοῦμε μαζὶ μ' αὐτοῦσ ποῦ δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Γιατὶ λέει, ὅπως ἀκούσαμε πρὶν ἀπὸ λίγο ἀπὸ τὸν ἀναγνώστη, ὅτι «δὲν πρέπει νὰ λυπούμαστε γιὰ τοῦσ κεκοιμημένους· ἡ λύπη ταιριάζει μόνο σὲ ὄσους δὲν ἔχουν ἐλπίδα»³. Ἄλλὰ θὰ μπορούσε νὰ πεῖ, νομίζω, κάποιος ἀπὸ τοῦσ πιὸ μικρόψυχους, ὅτι ὁ θεῖος Ἀπόστολος διατάζει ἀδύνατα πράγματα καὶ μὲ τὶς παραγγελίες τοῦ ξεπερνᾶ τὴ φύση μας. Γιατὶ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ ξεπεράσει πάνω ἀπὸ τὸ πένθος ὄποιος ζεῖ στὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ νὰ μὴν κυριαρχηθεῖ ἀπὸ τὴ λύπη μπροστὰ σ' ἓνα τέτοιο θέαμα, ὅταν ὁ θάνατος δὲν συμπέσει στὴν ὥρα τοῦ μὲ τὰ γηρατεία, ἀλλὰ σβῆσει ἡ ὀμορφιὰ μὲ θάνατο στὴν πρώτη νιότη καὶ σκεπάσουν τὰ βλέφαρα τὴ λάμπση τῶν ματιῶν, ὠχριάσουν τὰ κόκκινα μάγουλα, τὸ στόμα κλείσει σιωπηλὸ, μελανιάσουν τὰ χεῖλη χωρὶς χαμόγελο, πράγμα ποῦ εἶναι βέβαια βαρὺ ὄχι μόνο γιὰ τοῦσ γονεῖς, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὄποιον ἀντικρίζει τέτοιο πένθος; Τί θὰ ποῦμε λοιπὸν ἐμεῖς γιὰ ὅλα αὐτά; Δὲν θὰ παραθέσω, ἀδελφοί μου, λόγο δικό μου, ἀλλὰ τὸ λόγο τοῦ Εὐαγγελίου ποῦ διαβάσαμε. Γιατὶ ἀκούσατε τὸν Κύριο νὰ λέει· ἀφήστε τὰ

3. Α' Θεσ. 4,13.

ἔρχεσθαι πρὸς με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

7 Οὐκοῦν εἰ καὶ σοῦ ἀπεφοίτησε τὸ παιδίον, ἀλλὰ πρὸς τὸν Δεσπότην ἀπέδραμεν. Σοὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκλείσειν, ἀλλὰ τῷ φωτὶ τῷ αἰωνίῳ διήνοιξεν. Τῆς σῆς ἀπέστη τραπέζης, ἀλλὰ τῇ ἀγγελικῇ προσετέθη. Ἐνθεν τὸ φυτὸν ἀνεσπάσθη, ἀλλὰ 5 τῷ παραδείσῳ ἐνεφυντεύθη. Ἐκ βασιλείας εἰς βασιλείαν μετέστη. Ἐξεδύσατο τὸ τῆς πορφύρας ἄνθος, ἀλλὰ τῆς ἄνω βασιλείας τὴν περιβολὴν ἐνεδύσατο. Εἶπω σοὶ τὴν ὕλην τοῦ θεοῦ ἐνδύματος; Οὐ λίνον ἐστὶν οὐδὲ ἔριον οὐδὲ τὰ ἐκ σηρῶν νήματα. Ἄκουσον τοῦ Δαβὶδ, ὅθεν ἐξυφαίνεσθαι λέγει τῷ Θεῷ τὰ 10 ἐνδύματα· «ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω, ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱματιον». Ὅρᾳς οἶα ἀνθ' οἶων ἠλλάξατο; Λυπεῖ σε τὸ τοῦ σώματος κάλλος μηκέτι φαινόμενον, οὐ γὰρ ὄρᾳς αὐτῆς τὸ ἀληθινὸν τῆς ψυχῆς κάλλος, ᾧ νῦν ἐν τῇ πανηγύρει τῶν οὐρανίων ἀγάλλεται. Ὡς καλὸς ἐκεῖνος ὀφθαλμὸς ὁ τὸν 15 Θεὸν βλέπων. Ὡς ἡδὺ τὸ στόμα τὸ ταῖς θεαῖς ὑμνωδίαις καλωπιζόμενον. «Ἐκ στόματος», γάρ φησιν, «νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον». Ὡς καλαὶ αἱ χεῖρες αἱ μηδέποτε τὸ κακὸν ἐνεργήσασαι. Ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες οἱ μὴ ἐπιβάντες κακίας, μηδὲ τῇ ὁδῷ τῶν ἁμαρτωλῶν τὸ ἴχνος ἐαυτῶν ἐπιστή- 20 σαντες. Ὡς καλὴ πᾶσα τῆς ψυχῆς ἐκείνης ἡ ὄψις, οὐ λίθων αὐγαῖς κεκοσμημένη, ἀλλ' ἀπλότητι καὶ ἀκακίᾳ ἐκλάμπουσα.

8 Ἄλλὰ λυπεῖ σε τυχὸν τὸ μὴ εἰς γῆρας ἐλθεῖν. Τί γάρ, εἶπέ μοι, καλὸν ἐνορᾶς τῷ γῆρα; Ἄρα καλὸν τὸ κνυζοῦσθαι τὰ δμματα, τὸ ρυσοῦσθαι τὴν παρεϊάν, τὸ ἀπορρεῖν τοὺς ὀδόντας τοῦ στόματος καὶ ψελλισμὸν ἐμποιεῖν τῇ γλώσσει, τὸ ὑποτρέμειν τῇ 5 χειρὶ καὶ εἰς γῆν κύπτειν, καὶ ὑποσκάζειν τῷ ποδὶ καὶ χειραγωγοῖς ἐπερείδεσθαι καὶ παρανοεῖν τῇ καρδίᾳ καὶ παραφθέγγε-

παιδιά καὶ μὴν τὰ ἐμποδίζετε νὰ ρθοῦν σ' ἐμένα· γιατί ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι τῶν ὁμοίων μ' αὐτὰ»⁴.

- 7 Ἄν καὶ ἔφυγε λοιπὸν ἀπὸ ἐσένα τὸ παιδί σου, ἔφυγε ὡστόσο στὸν Κύριο. Ἐκλείσε γιὰ σένα τὰ μάτια του, τὰ ἀνοιξε ὁμως στὸ αἰώνιο φῶς. Ἐλείψε ἀπὸ τὸ δικό σου τραπέζι, ἀλλὰ προστέθηκε στὸ ἀγγελικό. Ξερριζώθηκε τὸ φυτὸ ἀπὸ δῶ, ἀλλὰ φυτεύτηκε στὸν παράδεισο. Ἀπὸ βασιλεία ἔφυγε καὶ σὲ βασιλεία πῆγε. Ξεντύθηκε τὴ λαμπερὴ πορφύρα, ἀλλὰ ντύθηκε τὴ στολὴ τῆς βασιλείας τοῦ οὐρανοῦ. Νὰ σοῦ πῶ τὸ ὑλικὸ τοῦ θείου φορέματος; Δὲν εἶναι λινάρι οὔτε μαλλί οὔτε οἱ μεταξωτὲς κλωστὲς. Ἄκουσε τὸ Δαβὶδ ποὺ λέει ἀπὸ ποῦ ὑφαίνονται τὰ ροῦχα τοῦ Θεοῦ· «ντύθηκες τιμὴ καὶ μεγαλοπρέπεια, φορώντας τὸ φῶς σὰν ἱμάτιο»⁵. Βλέπεις τί ἄφησε καὶ τί ἔλαβε; Σὲ λυπεῖ ποὺ δὲ βλέπεις πιά τὸ σωματικὸ κάλλος, γιατί δὲ βλέπεις τὴν ἀληθινὴ ὁμορφίαν τῆς ψυχῆς, ποὺ τὴ χαίρεται τώρα στὴν πανήγυρη τῶν οὐρανίων. Εἶναι ὠραία τὰ μάτια ποὺ ἀντικρίζουν τὸ Θεό. Εἶναι γλυκὸ τὸ στόμα ποὺ καλλωπίζεται ἀπὸ τίς θεῖες ὕμνωδιες. Γιατί λέει, «ἀπὸ τὸ στόμα νηπίων καὶ βρεφῶν σύνθεσες τὸν ὕμνο σου»⁶. Ὠραία τὰ χέρια ποὺ δὲν ἔκαναν ποτὲ κακό. Ὠραία τὰ πόδια ποὺ δὲν περπάτησαν τὸ δρόμο τῆς κακίας οὔτε ἄφησαν τὰ ἴχνη τους στὸ δρόμο τῶν ἀμαρτωλῶν. Ὠραία ἡ ὄψη ἐκείνης τῆς ψυχῆς ποὺ δὲν τὴν στολίζουν οἱ ἀνταύγειες τῶν πολυτίμων λίθων, ἀλλὰ ἀστράφτει ἀπὸ ἀπλότητα καὶ ἀκακία.

- 8 Ἄλλὰ σὲ λυπεῖ πιθανὸν τὸ ὅτι δὲν ἔφτασε στὰ γηρατειά. Τί καλό, πές μου, βλέπεις στὰ γηρατειά; Εἶναι καλὸ τάχα νὰ πονοῦν τὰ μάτια, νὰ ζαρώνουν τὰ μάγουλα, νὰ πέφτουν τὰ δόντια ἀπὸ τὸ στόμα καὶ νὰ προκαλοῦν τὸ τραύλισμα στὴν ὁμιλία, νὰ τρέμουν τὰ χέρια καὶ νὰ σκύβει κανεὶς στὴ γῆ, νὰ κουτσαίνουν τὰ πόδια του καὶ νὰ στηρίζεται στοὺς ὁδηγούς

5. Ψαλμ. 103,1.

6. Ψαλμ. 8,3.

σθαι τῇ φωνῇ, οἷα τῇ ἡλικίᾳ ταύτῃ κατ' ἀνάγκην συμβαίνει πάθῃ; Καὶ ὑπὲρ τούτου ἀγανακτοῦμεν, ὅτι μὴ ἀφίκετο εἰς τὴν τῶν τοιούτων πείραν; Καὶ μὴν συγχαίρειν προσήκει ἐκείνοις, 10 ὧν ἡ ζωὴ τὴν τῶν σκυθρωπῶν πείραν οὐ παρεδέξατο καὶ οὔτε ἐνταῦθα τῶν λυπηρῶν ἤσθετο οὔτε τι τῶν ἐκεῖ σκυθρωπῶν ἐπιγνώσεται. Ἡ γὰρ τοιαύτη ψυχὴ, ἢ οὐκ ἔχουσα ἐφ' ὄτω εἰς κρίσιν ἔλθῃ, γέενναν οὐ φοβεῖται, κρίσιν οὐ δέδοικεν, ἄφοβος διαμένει καὶ ἀκατάπληκτος, οὐδενὸς πονηροῦ συνειδότης τὸν 15 τῆς κρίσεως φόβον ἐπάγοντος.

9 Ἄλλ' ἔδει, φησὶν, αὐτὴν εἰς μέτρον ἡλικίας ἐλθεῖν καὶ νυμφικῶ θαλάμῳ ἐμφαιδρυνθῆναι. Ἄλλ' ἔρεῖ σοι πρὸς τοῦτο ὁ ἀληθινὸς νυμφίος, ὅτι κρεῖττων ἢ οὐρανία παστάς, προτιμότερος ἐκεῖνος ὁ θάλαμος, ἐν ᾧ χηρείας φόβος οὐκ ἔστιν. Τίνος 5 οὖν, εἰπέ μοι, τῶν καλῶν ἀπεστέρηται τὸν σάρκινον τοῦτον ἐκδυσσαμένη βίον; Εἶπω σοι τὰ τοῦ βίου καλά; Λῦπαι καὶ ἡδοναί, θυμοὶ καὶ φόβοι, ἐλπίδες καὶ ἐπιθυμίαι. Ταῦτά ἐστι καὶ τὰ τοιαῦτα, οἷς κατὰ τὴ παροῦσαν ζωὴν συμπεπλέγεσθε. Τί οὖν κακὸν πέπονθεν ἢ τοσοῦτων ἀπαλλαγεῖσα τυράννων; Ἐκα- 10 στον γὰρ πάθος, ὅταν ἐπικρατῇ τῆς ψυχῆς, τύραννος ἡμῶν γίνε-ται τοὺς λογισμοὺς δουλωσάμενος.

10 Ἡ λυπεῖ ἡμᾶς, ὅτι μὴ κατεπονήθη διὰ ὠδίνων, ὅτι μὴ συνε-τριβῆ διὰ φροντίδων παιδοτροφίας, ὅτι μὴ τὰς ὁμοίας ἀληθό-νας ἐδέξατο, ἃς ἐπ' αὐτῆς οἱ γεγεννηκότες ὑπέμειναν; Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα μακαρισμῶν οὐκ ὀδυρμῶν ἐστὶν ἀξία. Τὸ γὰρ ἐν μηδε- 5 νι γενέσθαι κακῶ κρεῖττον ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐστίν. Οὕτω καὶ ὁ σοφὸς Σολομὼν ἐν τῇ ἰδίᾳ γραφῇ μακαρίζει πρὸ τοῦ περιόντος τὸν κατοιχόμενον, καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ θρήνου καὶ οἰμωγῆς ἀξίαν τὴν ἐν σαρκὶ διαγωγὴν εἶναί φησιν. Καίτοι γε ἀμφοτέρω λαμπροὶ κατὰ τὴν βασιλείαν ὑπάρχοντες, πάντων

του, ἄλλα νὰ ἐννοεῖ ὁ νοῦς κι ἄλλα νὰ ἐκφράζει ἡ γλῶσσα, τὰ συνηθισμένα ὑποχρεωτικὰ παρακόλουθα τῆς ἡλικίας αὐτῆς; Κι ἀγανακτοῦμε γι' αὐτό, πού δὲν πρόφτασε νὰ τὰ δοκιμάσει; Κι ὁμως πρέπει νὰ χαιρόμαστε γιὰ κείνους πού δὲ δοκίμασαν στὴ ζωὴ τους θλιβερὰ πράγματα κι οὔτε ἐνίωσαν ἐδῶ λύπη οὔτε ἐκεῖ θὰ αἰσθανθοῦν τὰ δυσάρεστα. Γιατὶ ἡ ψυχὴ πού δὲν ἔχει γιὰ ποιό νὰ δικαστεῖ, δὲ φοβᾶται τὴ γέεννα, ἡ κρίση δὲν τὴν τρομάζει, παραμένει ἀφοβη κι ἀτάραχη, ἀφοῦ καμιὰ ἐνοχη συνείδηση δὲν τῆς προκαλεῖ τὸ φόβο τῆς κρίσης.

9 Ἐπρεπε ὁμως, λέει, νὰ φτάσει στὴν ἡλικία της καὶ νὰ χαρεῖ τὸ νυφικὸ θάλαμο. Ἀλλὰ θὰ σοῦ πεῖ γι' αὐτό ὁ ἀληθινὸς νυμφίος, ὅτι εἶναι ἀνώτερη ἢ οὐράνια παστάδα, προτιμότερος ἐκεῖνος ὁ θάλαμος, ὅπου δὲν ὑπάρχει φόβος χρείας. Τί ἀγαθὸ στερήθηκε, πές μου, ὅταν ἐγκατέλειψε τὴ ζωὴ τῆς σάρκας; Νὰ σοῦ ἀριθμήσω τὰ καλὰ τῆς ζωῆς; Λύπες καὶ ἠδονές, θυμοὶ καὶ φόβοι, ἐλπίδες κι ἐπιθυμίες. Αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ ὁμοιά τους πού ἔχομε ἐμπλακεῖ στὴ ζωὴ. Τί κακὸ λοιπὸν ἔπαθε αὐτὴ πού ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τόσους τυράννους; Γιατὶ κάθε πάθος γίνεται τύραννός μας, ὅταν κυριαρχήσει στὴν ψυχὴ ὑποδουλώνοντας τὸ λογικόν.

10 Ἡ ἡ λύπη σας εἶναι πού δὲν ταλαιπωρήθηκε ἀπὸ τίς ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ, πού δὲν τὴν τσάκισαν οἱ φροντίδες τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν, πού δὲν ὑπέφερε τοὺς ἴδιους πόνους πού οἱ γονεῖς της ὑπέφεραν γι' αὐτήν; Αὐτὰ ὁμως εἶναι ἄξια νὰ τὰ μακαρίζει κανεὶς ὄχι νὰ τὰ θρηνεῖ. Γιατί, τὸ νὰ μὴ δοκιμάσει κανεὶς κανένα κακόν, αὐτὸ ξεπερνᾷ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Καὶ ὁ σοφὸς Σολομὼν στὸ σύγγραμμά του καλοτυχίζει αὐτὸν πού πέθανε περισσότερο ἀπὸ αὐτὸν πού ἔμεινε. Καὶ ὁ μεγάλος Δαβὶδ λέει ὅτι εἶναι ἄξια γιὰ θρήνους καὶ κοπετοὺς ἡ ζωὴ τῆς σάρκας. Ἄν καὶ βέβαια καὶ οἱ δύο εἶχαν λαμπρὴ βασιλεία καὶ ἀπολάμβαναν ὅπως ἤθελαν τὰ εὐχάρι-

- 10 κατ' ἐξουσίαν τῶν κατὰ τὸν βίον ἡδέων μετέχοντες, οὐδὲν πρὸς τὴν παροῦσαν ἀπόλαυσιν ἐπεκλίθησαν, ἀλλὰ, τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τῶν ἐν τῇ ἀσωμάτῳ ζωῇ προκειμένων τὴν ἐπιθυμίαν ἔχοντες, συμφορὰν ἐποιοῦντο τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν. Ἦκουσα πολλαχῆ τοῦ Δαβὶδ ἐν ταῖς ἱεραῖς ψαλμωδίαις ἐξω γενέσθαι τῆς
15 τοιαύτης ἀνάγκης ἐπιθυμοῦντος, ἐν οἷς φησι νῦν μὲν, ὅτι «ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου», νῦν δέ, ὅτι «ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου». Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ἱερεμίας κατάρως ἀξίαν κρίνει τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν ἄρξασαν αὐτῷ τῆς τοιαύτης ζωῆς. Καὶ πολλάς ἐστι τοιαύτας τῶν
20 παλαιῶν ἀγίων φωνὰς ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ φερομένας εὐρεῖν, οἳ δι' ἐπιθυμίαν τῆς ὄντως ζωῆς τὴν ἐν σαρκὶ διαγωγὴν ἐβαρύνοντο.
- 11 Οὕτω καὶ ὁ μέγας ποτὲ Ἀβραὰμ προθύμως τῷ Θεῷ διὰ θυσίας προσῆγε τὸν ἠγαπημένον υἱόν, εἰδὼς ὅτι πρὸς τὸ κρεῖττόν τε καὶ θειότερον γενήσεται τῷ παιδί ἢ μετάστασις. Ὅσοι δὲ τῆς ἱστορίας ἐμπείρως ἔχετε, πάντως οὐκ ἀγνοεῖτε τὰ περὶ αὐ-
5 τοῦ διηγήματα. Τί γάρ φησιν ἡ Γραφή; Ὅτι νέω μὲν ὄντι τῷ Ἀβραὰμ θεόθεν περὶ τοῦ παιδὸς ἐπαγγελία γίνεται, παρεληλυθότι δὲ τὴν ἀκμὴν καὶ ἤδη καταμαρανθέντι ὑπὸ τοῦ χρόνου, ὅτε παύεται ἡ φύσις ἑαυτὴν αὐξοῦσα οὐκέτι τοῦ γήρως ταῖς ὀρμαῖς ὑπακούοντος, τότε παρὰ τὰς ἀνθρωπίνους ἐλπίδας εἰς πέρας ἢ
10 ὑπόσχεσις ἀγεται, καὶ τίκτεται παῖς ὁ Ἰσαάκ· καὶ συμμέτρου διαγεγονότος χρόνου, οἷόν τι ἔρνος ἀναδραμῶν εἰς κάλλος καὶ μέγεθος, ἡδὺς ἦν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν γονέων τῷ τῆς νεότητος κάλλει λαμπόμενος. Τότε προσάγεται τῷ Ἀβραὰμ ἡ τῆς ψυχῆς δοκιμασία καὶ βάσανος, εἰ ἀκριβῶς ἐν τῇ τῶν ὄντων φύσει δια-
15 γιγνώσκει τὸ κάλλιον, εἰ μὴ πρὸς τὴν παροῦσαν βλέπει ζωὴν, καὶ φησι πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός· «ἀνένεγκε τὸν υἱόν σου διὰ θυσίας εἰς ὀλοκάρπωσιν». Οἴδατε πάντως ὅσοι πατέρες ἐστὲ καὶ παῖ-

στα τῆς ζωῆς, δὲν παραδόθηκαν καθόλου στὴν παρούσα ἀπόλαυση· ἀλλά, ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦσαν τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ τῆς ἀσώματης ζωῆς, θεωροῦσαν συμφορὰ τὴ ζωὴ τῆς σάρκας. Διάβασα πολλές φορές στοὺς ἱεροὺς ψαλμοὺς νὰ λέει ὁ Δαβὶδ ὅτι ἐπιθυμῶ ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη αὐτή, ἄλλοτε λέγοντας «σβῆνει καὶ χάνεται ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τὸν πόθο νὰ βρεθῆί στις αὐλές τοῦ Κυρίου», κι ἄλλοτε «βγάλε τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ τὴ φυλακὴ»⁷. Καὶ ὁ Ἱερεμίας ἐπίσης καταριέται τὴν ἡμέρα πού ἄρχισε ἡ ζωὴ αὐτῆ γι' αὐτόν⁸. Καὶ μποροῦμε νὰ βροῦμε στὴν ἀγία Γραφὴ πολλές τέτοιες ὁμο-λογίες ἀγίων, πού ἀπὸ ἐπιθυμία τῆς ἀληθινῆς ζωῆς θεωροῦ-σαν βάρος τὴ ζωὴ τῆς σάρκας.

- 11 Ἔτσι κάποτε καὶ ὁ μέγας Ἀβραάμ πρόσφερε μὲ προθυμία τὸν ἀγαπημένο του γιὸ θυσία στὸ Θεό, γνωρίζοντας ὅτι ἡ μετάσταση τοῦ παιδιοῦ θὰ τοῦ ἦταν πρὸς τὸ καλύτερο καὶ θεϊκότερο. Ὅσοι γνωρίζετε τὴν ἱερὰ ἱστορία, δὲν ἀγνοεῖτε ὅπωςδῆποτε τὶς διηγήσεις γιὰ τὸ γεγονός. Τί λέει λοιπὸν ἡ Γραφή; Ὅταν ἦταν ὁ Ἀβραάμ νέος τοῦ δίνει ὁ Θεὸς τὴν ὑπόσχεση γιὰ τὴν ἀπόκτηση γιοῦ καὶ ὅταν εἶχε πιά περάσει ἡ ἡλικία του καὶ ἤδη τὸν εἶχε ὁ χρόνος καταμαράνει, ὅταν παῦει ἡ φύση νὰ ἀναπαράγεται, ἀφοῦ τὸ γῆρας δὲν ὑπακούει πιά στις ὀρμές, τότε ἀντίθετα μὲ ὅσα ἐλπίζουν οἱ ἄνθρωποι φτάνει ἡ ὑπόσχεση στὴν ἐκπλήρωσή της κι ἀποχτᾶ τὸ γιὸ τοῦ Ἰσαάκ. Κι ἀφοῦ πέρασε ὁ ἀνάλογος χρόνος καὶ ψῆλωσε σὰν φυτὸ καὶ πῆρε ὁμορφιά κι ἀνάστημα, τὸν ἔβλεπαν ὄλο χαρὰ οἱ γονεῖς του νὰ λάμπει ἀπὸ τὴν ὁμορφιά τῆς νιότης. Τότε ἦρθε γιὰ τὸν Ἀβραάμ ἡ δοκιμασία τῆς ψυχῆς καὶ ἡ βάσανος, γιὰ νὰ φανεῖ ἂν διακρίνει τὸ καλύτερο στὴ φύση τῶν ὄντων καὶ δὲν ἀποβλέπει στὴν παρούσα ζωὴ, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ λέει· «πρόσφερε μου τὸ γιὸ σου θυσία ὀλοκαύτωσης»⁹. Ξέρετε ὅσοι εἴστε πατέρες καὶ ἔχετε παιδιά

8. Ἱερ. 20,14-18. 15,10.

9. Γεν. 22,1-2.

δας ἔχετε καὶ τὴν πρὸς τὰ τέκνα στοργὴν παρὰ τῆς φύσεως ἐδιδάχθητε, ὅπως εἰκὸς διατεθῆναι τὸν Ἀβραάμ, εἰ πρὸς τὴν πα-
 20 ροῦσαν μόνην ἀφεώρα ζωὴν, εἰ δοῦλος τῆς φύσεως ἦν, εἰ ἐν τῷ παρόντι βίω τὸ γλυκὸ τῆς ζωῆς ἐλογίζετο.

12 Τί δὲ περὶ ἐκείνου φημί, καταλιπὼν τὴν γυναῖκα, τὸ ἀσθενέ-
 στερον μέρος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως; Εἰ μὴ πεπαίδευτο κά-
 κείνη ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς τὰ θεϊότερα, εἰ μὴ ἠπίστατο τὴν κεκρυμ-
 μένην ζωὴν εἶναι τῆς φαινομένης ἀμείνονα, οὐκ ἂν ἐπέτρεπε τῷ
 5 ἀνδρὶ τοιαῦτα κατὰ τοῦ παιδὸς ἐνεργῆσαι· πάντως γὰρ τοῖς
 μητρικοῖς συγκινηθεῖσα σπλάγχνοις περιεχύθη τῷ τέκνῳ καὶ
 ταῖς ὠλέναις αὐτὸν ἐμπλεξαμένη πρὸ αὐτοῦ τὴν καιρίαν ἐδέχε-
 το. Ἄρ' οὐκ εἶπεν ἂν πρὸς τὸν Ἀβραάμ ταῦτα τὰ ρήματα;

Φεῖσαι τοῦ παιδὸς, ἄνερ, μὴ πονηρὸν γέννη τοῦ βίου δι-
 10 ἡγήμα, μὴ μῦθος τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ γενώμεθα, μὴ
 φθονήσης τῷ υἱῷ τῆς ζωῆς, μὴ στερήσης αὐτὸν τῆς
 γλυκείας ἀκτίνος· θάλαμος τέκνοις, οὐ τάφος παρὰ
 πατέρων σπουδάζεται, στέφανος γαμικός, οὐ ξίφος
 φονικόν, γαμήλιος λαμπάς, οὐ πῦρ ἐπιτάφιον· ταῦτα
 15 λησται καὶ πολέμιοι, οὐ πατέρων χεῖρες ἐπὶ τῶν τέ-
 κνων ἐργάζονται· εἰ δὲ χρὴ πάντως γενέσθαι τὸ κα-
 κόν, μὴ ἴδοι Σάρρας ὀφθαλμὸς νεκρούμενον τὸν
 Ἰσαάκ· ἴδου δι' ἀμφοτέρων ὥσον τὸ ξίφος, ἀπ' ἐμοῦ
 τῆς δειλαιᾶς ἀρξάμενος· μία τοῖς δυσὶν ἀρκέσει πληγὴ,
 20 κοινὸν ἐπ' ἀμφοτέρων γενέσθω τὸ χῶμα, μία στήλη
 τὴν κοινὴν συμφορὰν τραγοδεῖτω.

Ταῦτα πάντως ἂν καὶ τὰ τοιαῦτα διεξῆει ἡ Σάρρα, εἰ μὴ ἐκεῖνα
 τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐβλεπεν, ἅπερ ἡμῖν ἐστὶν ἀθέατα. Ἦδει γὰρ ὅτι
 τὸ τέλος τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἀρχὴ τοῦ θειοτέρου βίου τοῖς μετα-

καὶ διδασχτήκατε ἀπὸ τῆ φύση τῆ στοργῆ πρὸς τὰ παιδιά σας, τί ἦταν φυσικὸ νὰ αισθανθεῖ ὁ Ἀβραάμ, ἂν ἀπέβλεπε μόνο πρὸς τὴν παρούσα ζωὴ, ἂν ἦταν δοῦλος τῆς φύσης, ἂν ἀναζητοῦσε τὴ γλυκύτητα τῆς ζωῆς στὴν παρούσα ζωὴ.

- 12 Ἄλλὰ γιατί μιλῶ γιὰ ἐκεῖνον, ἀφήνοντας τὴ γυναῖκα, τὸ ἀσθενέστερο μέρος τῆς ἀνθρώπινης φύσης; Ἐὰν δὲν εἶχε διδασχεῖ κι ἐκεῖνη ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς τὰ θεῖα καθήκοντα, ἂν δὲν εἶχε συνειδητοποιήσει ὅτι ἡ κρυμμένη ζωὴ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ ἐκεῖνη ποὺ φαίνεται, δὲ θὰ ἄφηνε τὸν ἄνδρα τῆς νὰ κάνει τέτοια στὸ παιδί, ἂν καὶ μὲ ταραγμένα τὰ μητρικά τῆς σπλάχνα χύθηκε ἐπάνω στὸ παιδί καὶ σφιχταγκαλιάζοντάς το δέχτηκε πρὶν ἀπὸ αὐτὸ τὸ καίριο χτύπημα. Ἐραγε δὲ θὰ ἔλεγε στὸν Ἀβραάμ αὐτὰ τὰ λόγια;

Ἐλπίσου, ἄντρα μου, τὸ παιδί, μὴ γίνεις κακὸ παράδειγμα στὴ ζωὴ, μὴ γίνουμε ἱστορία γιὰ τὸ μεταγενέστερο χρόνο· μὴν ἀρνηθεῖς τὴ ζωὴ στὸ γιό σου, μὴν τοῦ στερήσεις τὸ γλυκὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Οἱ πατέρες φροντίζουν γιὰ τὸ γάμο τῶν παιδιῶν τους ὄχι γιὰ τὸν τάφο, γιὰ στεφάνι τοῦ γάμου ὄχι γιὰ φορικὸ μαχαίρι, γιὰ λαμπάδα γαμήλια ὄχι γιὰ φωτιά ἐπιτάφια. Αὐτὰ τὰ κάνουν οἱ ληστές καὶ οἱ ἐχθροί, δὲν κάνουν τέτοια στὰ παιδιὰ τὰ χέρια τῶν πατέρων τους. Ἐὰν ὁμοῦς πρέπει νὰ γίνει τὸ κακὸ, ἄς μὴ δοῦν νεκρὸ τὸν Ἰσαὰκ τὰ μάτια τῆς Σάρρας. Πέρασε κι ἀπὸ τοὺς δύο μας τὸ ξίφος ἀρχίζοντας ἀπὸ ἐμένα τὴ δύστυχη. Ἐνα χτύπημα θὰ φτάσει καὶ γιὰ τοὺς δύο, ἄς γίνει καὶ γιὰ τοὺς δύο μας κοινὸς ὁ τάφος, μιὰ στήλη ἄς διηγηθεῖ τὴν κοινὴ, τραγικὴ συμφορὰ μας'.

Αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια θὰ ἔλεγε ἀσφαλῶς ἡ Σάρρα, ἂν δὲν ἔβλεπε μὲ τὰ μάτια τῆς ἐκεῖνα, ποὺ εἶναι σ' ἐμᾶς ἀόρατα. Ἐξέρε ὅτι τὸ τέλος τῆς ἐνσαρκῆς ζωῆς γίνεται γιὰ τοὺς νε-

25 *στᾶσι γίνεται· καταλείπει σκιάς, καταλαμβάνει ἀλήθειαν, ἀφή-
σιν ἀπάτας καὶ πλάνας καὶ θορύβους, καὶ εὐρίσκει ἐκεῖνα τὰ
ἀγαθὰ, ἃ ὑπὲρ ὀφθαλμὸν τε καὶ ἀκοὴν καὶ καρδίαν ἐστίν· οὔτε
ἔρωσ αὐτὸν ἀνιάσει οὔτε ἐπιθυμία ρυπαρὰ διαστρέψει, οὐχ ὑπε-
ρηφανία χαννώσει, οὐκ ἄλλο τι πάθος τῶν λυπούντων τὴν ψυ-
30 χὴν ἐνοχλήσει, ἀλλὰ πάντα γίνεται αὐτῷ ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο
προθύμως δίδωσι τῷ Θεῷ τὸν παῖδα.*

13 *Τί δὲ ὁ μέγας Ἰώβ; Ὅτε αὐτῷ γυμνωθέντι πάντων τῶν πε-
ριόντων ἀθρώως, πρὶν ἐπὶ ταῖς προλαβούσαις πληγαῖς τὴν ψυ-
χὴν ἀναλέξασθαι, ἢ τελευταία κατεμηνύθη πληγὴ, πῶς ἐδέξατο
τὴν ἐπὶ τοῖς παισὶ συμφορὰν; Τρεῖς αὐτῷ θυγατέρες ἦσαν καὶ
5 παῖδες ἐπτά. Μακαριστὸς ἦν τῆς εὐπαιδίας· τοσοῦτοι γὰρ ὄντες
εἷς ἦσαν οἱ πάντες τῇ μετ' ἀλλήλων στοργῇ οὐ διηρημένως
καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος βιοτεύοντες, ἀλλὰ πάντες παρ' ἀλλήλους
φοιτῶντες διὰ τῆς ἐγκυκλίου φιλοφροσύνης διετέλουν εὐφραί-
νοντες ἀλλήλους ἐν τῷ μέρει καὶ εὐφραινόμενοι. Καὶ δῆτα καὶ
10 τότε κατὰ περίοδον παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν ἀδελφῶν ἦν τὸ
συμπόσιον· πλήρεις οἱ κρατῆρες, πλήρης τῶν ἐδώδιμων ἢ τρά-
πεζα, ἐν χερσὶν αἱ κύλικες, θεάματα ὡς εἰκὸς ἐπὶ τούτοις καὶ
ἀκροάματα καὶ πᾶσαι θυμηδίαὶ συμποτικά· προπόσεις, φιλο-
φροσύνη, παίγνια, μειδιάματα, πάντα ὅσα εἰκὸς ἐν συνόδῳ
15 νέων ἐφ' ἐστίας ἀβρύνεσθαι. Τί οὖν ἐπὶ τούτοις; Ἐν ἀκμῇ τῆς
ἀπολαύσεως τῶν ἡδίστων, ἐπισεισθέντος αὐτοῖς τοῦ ὀρόφου,
τάφος τῶν δέκα παίδων τὸ συμπόσιον γίνεται, καὶ τοῖς αἵμασι
τῶν νέων ὁ κρατῆρ καταμίγνυται, καὶ τὰ ἐδώδιμα τῷ ἐκ τῶν
σωμάτων λύθρῳ κατεμολύνετο.*

14 *Τοιαύτης συμφορᾶς τῷ Ἰώβ ἀγγελθείσης (θέασαί μοι τῷ
λόγῳ τὸν ἀθλητὴν, οὐχ ἵνα θαυμάσης μόνον τὸν νικητὴν, μι-*

κρούς ἀρχὴ τῆς θεϊκῆς ζωῆς. Ἀφήνει σκιές καὶ συναντᾷ τὴν ἀλήθεια, ἀφήνει ἀπάτη, πλάνη, θορύβους καὶ βρίσκει ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ ποὺ ξεπερνοῦν καὶ μάτια καὶ ἀκοὴ καὶ καρδιά¹⁰. Οὐτε ἔρωτας θὰ τὸν στενοχωρήσει οὐτε βρώμικη ἐπιθυμία θὰ τὸν παραμορφώσει οὐτε ἡ ὑπερηφάνεια θὰ τὸν κάνει ν' ἀτονήσει οὐτε κανένα ἄλλο πάθος τῆς ψυχῆς θὰ τὸν ἐνοχλήσει, ἀλλὰ ὅλα γίνονται γι' αὐτὸν ὁ Θεός¹¹. Γι' αὐτὸ δίνει πρόθυμα στὸ Θεὸ τὸ γιό του.

- 13 Ἄλλὰ τί κάνει καὶ ὁ μέγας Ἰῶβ; Ὅταν εἶχε ἀπογυμνωθεῖ ξαφνικά ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ του καί, πρὶν συνέλθει ἀπὸ τὶς προηγούμενες πληγές, τοῦ ἦρθε ἡ τελευταία, πῶς δέχτηκε τὴ συμφορὰ ἀπὸ τὰ παιδιά του; Εἶχε τρεῖς θυγατέρες καὶ ἑπτὰ γιούς. Τὸν καλοτύχιζαν γιὰ τὰ καλὰ παιδιά του. Ἐνῶ ἦταν τόσα πολλά, ἦταν ὅλα ἐνωμένα μὲ τὴν μεταξύ τους στοργή· δὲ ζοῦσαν καθένα μόνο του χωριστά, ἀλλὰ ἦταν πάντα μαζί μὲ ἀγάπη ποὺ πήγαινε ἀδιάκοπα ἀπὸ τὸν ἕνα στὸν ἄλλο κι εὐχαριστοῦσαν κι εὐχαριστιοῦνταν μὲ τὴ σειρά τους τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο. Καὶ τότε λοιπὸν ἦταν ἡ σειρά τοῦ μεγαλύτερου ποὺ τοὺς εἶχε τὸ τραπέζι· τὰ ποτήρια γεμάτα, τὸ τραπέζι γεμάτο ἀπὸ τὰ φαγητά, τὰ ποτήρια ἦταν στὰ χέρια, θεάματα συνηθισμένα στὴν περίσταση καὶ ἀκροάματα καὶ ὄλες οἱ συμποτικές εὐθυμίες. Προπόσεις, φιλοφρονήσεις, παιγνίδια, γέλια, ὅλα ὅσα εἶναι φυσικὸ νὰ ὁμορφαίνουν τὶς συντροφικὲς τῶν νέων στὸ σπίτι. Τί γίνεται ἐπάνω σ' αὐτά; Στὸ ἀνώτερο σημεῖο τῆς ἀπόλαυσης κλονίζεται ἀπάνω τους ἡ ὄροφὴ καὶ τὸ συμπόσιο γίνεται ὁ τάφος τῶν δέκα παιδιῶν· τὸ ποτό τους ἀνακατεύεται μὲ τὸ αἷμα καὶ μολύνονται τὰ φαγητά τους ἀπὸ τὰ σκοτωμένα τους σώματα.

- 14 Φτάνει στὸν Ἰῶβ τὸ μήνυμα τῆς μεγάλης συμφορᾶς (πα-
ρακολούθησε στὸ λόγο μου τὸν ἀθλητῆ, ὄχι γιὰ νὰ θαυμά-

10. Α' Κορ. 2,9. Ἦσ. 64,3.

11. Α' Κορ. 15,28.

κρὸν γὰρ τὸ ἐκ τοῦ θαύματος κέρδος, ἀλλ' ἵνα ζηλώσης ἐν τοῖς
 ὁμοίοις τὸν ἄνδρα καὶ σοι γένηται παιδοτρίβης ὁ ἀθλητής, τῷ
 5 καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι πρὸς ὑπομονὴν καὶ ἀνδρείαν τὴν ψυ-
 χὴν ἀλείφων ἐν καιρῷ τῆς τῶν πειρασμῶν συμπλοκῆς), τί οὖν
 ἐποίησεν ὁ ἀνὴρ; Ἐὰρ τι δυσγενὲς καὶ μικρόψυχον ἢ εἶπε τῷ
 ῥήματι ἢ διὰ σχήματος ἐνεδειξατο ἢ παρειὰν ἀμύξας τοῖς ὄνυξιν
 ἢ τρίχας τῆς κεφαλῆς ἀποτίλας ἢ κόνιν καταπασάμενος ἢ τὰ
 10 στήθη ταῖς χερσὶ μαστιγώσας ἢ ἐπὶ γῆν ἑαυτὸν ρίψας ἢ θρη-
 νωδοὺς ἑαυτῷ περιστήσας ἢ ἀνακαλῶν τὰ τῶν κατοικομένων
 ὀνόματα καὶ ἐποιμώζων τῇ μνήμῃ; Οὐκ ἔστι τούτων οὐδέν.
 Ἄλλ' ὁ μὲν τῶν κακῶν μηνυτὴς τὴν κατὰ τοὺς παῖδας συμφο-
 ρὰν διηγῆσατο, ὁ δὲ ὁμοῦ τε ἤκουσε καὶ εὐθὺς περὶ τῆς τῶν ὄν-
 15 των ἐφιλοσόφει φύσεως, πόθεν τὰ ὄντα λέγων καὶ παρὰ τίνος
 εἰς γένεσιν ἄγεται καὶ τίνα εἰκὸς τῶν ὄντων ἐπιστατεῖν· «ὁ Κύ-
 ριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο». Ἐκ Θεοῦ, φησί, τοῖς ἀνθρώ-
 ποις ἢ γένεσις, καὶ πρὸς αὐτὸν ἢ ἀνάλυσις· ὅθεν παρῆκται, πρὸς
 ἐκεῖνο καὶ ἀναλύεται. Θεὸς οὖν ὁ τοῦ διδόναι τὴν ἐξουσίαν
 20 ἔχων, ὁ αὐτὸς ἔχει καὶ τοῦ ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν· ἀγαθὸς
 ὢν ἀγαθὰ βουλευέται, σοφὸς ὢν τὸ συμφέρον ἐπίσταται. Ὡς
 τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν (ἔδοξε δὲ πάντως καλῶς), οὕτω καὶ ἐποίη-
 σεν· «εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον».

15 Ὅρα ὅσον τὸ ὕψος τῆς τοῦ ἀθλητοῦ μεγαλοφυΐας· τὸν τῆς
 θλίψεως καιρὸν εἰς ἐπίσκεψιν τῆς περὶ τῶν ὄντων φιλοσοφίας
 μετέστησεν. Ἦδει γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι ἢ ὄντως ζωὴ δι' ἐλπίδος
 ἀπόκειται, ἢ δὲ παροῦσα ζωὴ οἶονεὶ σπέρμα τῆς μελλούσης
 5 ἐστίν. Πολὺ δὲ διενήνοχε τῶν παρόντων τὰ προσδοκώμενα,
 ὅσον διαφέρει ὁ στάχυς τοῦ κόκκου ὅθεν ἐκφύεται. Ὁ νῦν βίος
 ἀναλογεῖ πρὸς τὸν κόκκον, ὁ δὲ προσδοκώμενος βίος ἐν τῷ

σεις μόνο τὸ νικητῆ, γιατί εἶναι μικρὸ τὸ κέρδος ἀπὸ τὸ θαυμασμό, ἀλλὰ γιὰ νὰ μιμηθεῖς σὲ παρόμοιες περιπτώσεις τὸν ἄνδρα καὶ νὰ σοῦ γίνεῖ γυμναστής ὁ ἀθλητῆς, προγυμνάζοντας μὲ τὸ παράδειγμά του τὴν ψυχὴ στὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἀνδρεία τὸν καιρὸ τῆς συμπλοκῆς μὲ τοὺς πειρασμούς). Τί ἔκανε τότε ὁ Ἰώβ; Ἔκανε κάτι ταπεινὸ καὶ μικρόψυχο ἢ ἐκδηλώθηκε μὲ τὸ λόγο ἢ μὲ μιὰ κίνηση, ἔσκισε τὰ μάγουλά του μὲ τὰ νύχια του ἢ μάρδησε τὰ μαλλιά του ἢ ἔρριξε ἐπάνω του χώματα ἢ μαστίγωσε μὲ τὰ χέρια τὰ στήθη του ἢ κυλίστηκε στὴ γῆ ἢ μάζεψε γύρω του μοιρολογητῆς ἢ φώναζε τὰ ὀνόματα τῶν σκοτωμένων κι ἔβγαζε κραυγές γοερές καθὼς τὰ θυμόταν; Τίποτα ἀπὸ αὐτά. Ὁ ἀγγελιοφόρος τῶν κακῶν διηγήθηκε τὴ συμφορὰ τῶν παιδιῶν του, κι αὐτὸς μόλις ἄκουσε, ἀμέσως ἄρχισε νὰ φιλοσοφεῖ γιὰ τὴ φύση τῶν πραγμάτων, λέγοντας ἀπὸ ποῦ ἔρχονται ὅσα ἔχομε, ποιὸς τὰ ἔφερε στὸ φῶς καὶ ποιὸς εἶναι φυσικὸ νὰ ἐπιστατεῖ σ' αὐτά. «Ὁ Κύριος τὰ ἔδωσε, ὁ Κύριος τὰ πῆρε»¹². Οἱ ἄνθρωποι, λέει, ἔλαβαν τὸ εἶναι ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ σ' αὐτὸν ἀναχωροῦν. Ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ δημιουργήθηκε, σ' αὐτὸν καὶ ἐπιστρέφει. Ὁ Θεὸς ἔχει τὴν ἐξουσία νὰ δίνει κι αὐτὸς ἔχει τὴν ἐξουσία νὰ ἀφαιρεῖ. Εἶναι ἀγαθὸς καὶ ἀγαθὰ σκέφτεται, εἶναι σοφὸς καὶ γνωρίζει τὸ συμφέρον. «Ὅπως ἀποφάσισε ὁ Κύριος (κι ἀποφάσισε καλὰ) ἔτσι κι ἔκανε. Ἄς εἶναι εὐλογημένο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»¹².

- 15 Βλέπεις πόσο ψηλὰ φτάνει ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ ἀθλητῆ τὸν καιρὸ τῆς θλίψης τὸν μετέτρεψε σὲ ἀνάλυση τῆς φιλοσοφίας τῶν ὄντων. Γνώριζε μὲ ἀκρίβεια ὅτι ἡ πραγματικὴ ζωὴ βρίσκεται στὶς ἐλπίδες μας καὶ ἡ παρούσα εἶναι ἓνα εἶδος σπόρου τῆς μελλοντικῆς. Ὅσα προσδοκοῦμε διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὰ παρόντα, ὅσο διαφέρει τὸ στάχυ ἀπὸ τὸ σπειρὶ ἀπὸ ὅπου φυτρώνει. Ὁ τωρινὸς βίος μας ἀναλογεῖ στὸ σπει-

12. Ἰώβ 1,21.

κάλλει τοῦ στάχυος δείκνυται· «δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύ-
 σασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸν θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανά-
 5 σίαν».

- 16 Πρὸς ταῦτα βλέπων ὁ Ἰώβ συγχαίρει τοῖς τέκνοις τῆς εὐ-
 κληρίας, ὡς θᾶττον ἐκλυθεῖσι τῶν τοῦ βίου δεσμῶν. Τεκμή-
 ριον δὲ ὅτι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ τὸ διπλάσιον ἀντὶ τῶν
 ἀφαιρεθέντων πάντων ὑποσχομένης, ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι δι-
 5 πλασιασθείσης τῆς ἀντιδόσεως, μόνων τῶν τέκνων τὸν διπλα-
 σιασμὸν οὐκ ἐζήτησεν, ἀλλὰ δέκα μόνον ἀντὶ τῶν ἀφαιρεθέντων
 δέδοται. Ἐπειδὴ δὲ αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ εἰς ἀεὶ διαμένου-
 σιν, τούτου χάριν τῶν ἀπολλυμένων διπλασίαν δέχεται τὴν ἀν-
 τίδοσιν, ἐπὶ δὲ τῶν τέκνων τὰ ἐπιγενόμενα τοῖς προγεννηθεῖσι
 10 συναριθμεῖται ὡς πάντων τῶ Θεῷ ζῶντων, καὶ οὐδὲν τοῦ προσ-
 καιρίου θανάτου τοὺς κατοικομένους πρὸς τὸ εἶναι κωλύοντος.
 Οὐδὲ γὰρ ἄλλο τί ἐστὶν ἐπ' ἀνθρώπων ὁ θάνατος, εἰ μὴ κακίας
 καθάρσιον. Ἐπειδὴ γὰρ οἷόν τι σκεῦος ἀγαθῶν δεκτικὸν τὸ
 κατ' ἀρχὰς ἢ φύσις ἡμῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων κατε-
 15 σκευάσθη, τοῦ δὲ ἐχθροῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν δι' ἀπάτης ἡμῖν τὸ
 κακὸν παρεγγέαντος, τὸ ἀγαθὸν χῶραν οὐκ ἔσχεν, τούτου ἔνε-
 κεν, ὡς ἂν μὴ διαωνίζοι ἡμῖν ἢ ἐμφυεῖσα κακία, προνοία κρεῖτ-
 τονι θανάτῳ τὸ σκευος πρὸς καιρὸν διαλύεται, ἵνα, τῆς κακίας
 ἐκρυσθείσης, ἀναπλασθῇ τὸ ἀνθρωπίνον καὶ ἀμιγῆς κακίας τῶ ἐξ
 20 ἀρχῆς ἀποκαταστῇ βίῳ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ ἀνάστασις, ἢ εἰς τὸ
 ἀρχαῖον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀναστοιχείωσις. Εἰ οὖν ἀμήχανόν
 ἐστὶν ἀναστοιχειωθῆναι πρὸς τὸ κρεῖττον τὴν φύσιν χωρὶς ἀνα-
 στάσεως, θανάτου δὲ μὴ προηγησαμένου ἀνάστασις γενέσθαι

ρί, ἐνῶ ὁ βίος πού προσδοκοῦμε φανερώνεται στήν ὁμορφιά τοῦ σταχυοῦ. «Γιατί πρέπει τὸ φθαρτὸ τοῦτο νὰ ντυθεῖ ἀφθαρσία καὶ τοῦτο τὸ θνητὸ νὰ ντυθεῖ ἀθανασία»¹³.

- 16 Ἀυτὰ εἶχε στὸ νοῦ του ὁ Ἰῶβ καὶ χαίρεται μαζί μὲ τὰ παιδιά του τὴν καλὴ τους μοίρα, ἐπειδὴ ἀπαλλάχτηκαν γρήγορα ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ βίου. Καὶ ἀπόδειξη ὅτι, ἐνῶ ἡ ὑπόσχεση τοῦ Θεοῦ μιλοῦσε γιὰ διπλασιασμὸ ὄσων τοῦ εἶχαν ἀφαιρεθεῖ, καὶ σὲ ὄλα αὐτὰ ἡ ἀντίδοση ἐγινε διπλάσια¹⁴, τῶν παιδιῶν μόνο δὲ ζήτησε τὸ διπλασιασμὸ, ἀλλὰ ἔδωσε δέκα μόνο στὴ θέση ὄσων τοῦ εἶχε πάρει. Κι ἐπειδὴ οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων παραμένουν παντοτινά, γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἐνῶ δέχεται διπλάσια ἀπόδοση γιὰ ὅσα ἔχασε, στὰ παιδιά, τὰ δευτέρα συναριθμοῦνται μαζί μὲ τὰ πρῶτα, ἐπειδὴ γιὰ τὸ Θεὸ ἦταν ὄλα ζωντανὰ καὶ ὁ πρόσκαιρος θάνατος δὲν ἐμπόδιζε τοὺς νεκροὺς νὰ εἶναι ζωντανοί. Γιατί ὁ θάνατος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, παρὰ καθάρσιο τῆς κακίας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ φύση μας κατασκευάστηκε στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸ Θεὸ τῶν ὄλων σὰν ἓνα σκεῦος γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ ὁ ἐχθρὸς τῶν ψυχῶν μας ἔρριξε μέσα μας μὲ ἀπάτη τὸ κακό, ὅποτε τὸ ἀγαθὸ δὲν εὑρίσκει πιά θέση, γιὰ τὸ λόγο αὐτό, γιὰ νὰ μὴ διαιωνίζεται ἡ κακία πού φυτεύθηκε μέσα μας, ἀπὸ μιὰ ἀνώτερη πρόνοια τὸ σκεῦος διαλύεται πρόσκαιρα μὲ τὸ θάνατο, ὥστε, ἀφοῦ ἐκρεύσει ἡ κακία, ν' ἀναπλασθεῖ ἡ ἀνθρώπινη φύση καὶ χωρὶς κακία πιά ν' ἀποκατασταθεῖ στὴν ἀρχικὴ ζωὴ. Γιατί αὐτὸ εἶναι ἡ ἀνάσταση, ἡ ἀναστοιχείωση δηλαδὴ τῆς φύσης μας στὴν ἀρχικὴ κατάσταση. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι ἀδύνατο ν' ἀναστοιχειωθεῖ χωρὶς τὴν ἀνάσταση ἡ φύση μας πρὸς τὸ καλύτερο κι ἂν χωρὶς νὰ προηγηθεῖ ὁ θάνατος δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ ἀνάσταση, εἶναι ὁ θάνατος κάποιον ἀγαθὸ καὶ γί-

13. Α' Κορ. 15,13.

14. Ἰῶβ 42,10-15.

οὐ δύναται, ἀγαθὸν ἂν εἶη ὁ θάνατος, ἀρχὴ καὶ ὁδὸς τῆς πρὸς τὸ
25 κρεῖττον μεταβολῆς ἡμῖν γενόμενος.

- 17 Οὐκοῦν ἐκβάλλωμεν, ἀδελφοί, τὴν λύπην τὴν περὶ τῶν κε-
κοιμημένων, ἦν μόνοι ὑπομένουσιν οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. Ἐλ-
πίς δέ ἐστιν ὁ Χριστός, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

νεται ἀρχὴ καὶ δρόμος τῆς μεταβολῆς μας πρὸς τὸ καλύτε-
ρο.

- 17 Ὡς διώξομε λοιπόν, ἀδελφοί μου, τὴ λύπη γιὰ τοὺς νεκροὺς, πὺ ἀρμόζει μόνο σέ ὄσους δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Κι ἐλπίδα εἶναι ὁ Χριστός, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς
 στὸ κεφάλαιο, τὸ στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ
 γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα στὴ σελίδα, τὸ κεφάλαιο καὶ
 τὸν στίχο πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις		34	29		100
				30		100
1	9	30				
2	7	18				
	9	20			Λευϊτικὸν	
	10	20				
	18	352	12	2ἐ.		72
3	6	204				
	16	18			Ἀριθμοὶ	
	21	340				
18	20-21	136	3	11ἐ.		80
22	1-2	386		13		78
39	20	94		16ἐ.		86
46	8-27	328	8	17		78
	20	328	17	19		332
50	7-11	328		25		332
62	20	94				
					Δευτερονόμιον	
	Ἔξοδος		12	6		90
2	1ἐ.	304	32	7		98
3	1ἐ.	304	34	6		310
13	2	76				
	11-13	76				
14	13	90			Βασιλειῶν Α'	
	25ἐ.	84				
16	13-15	30	17	23ἐ.		200

	Βασιλειῶν Δ'		3	20
			8-9	56
2	10-11	336	96 1	34
			97 2	106
	Ἑσδρας Β'		3	106
			103 1	382
9	52	60	15	40. 342
			109 6	142
	Ψαλμοὶ		111 7	154
			113 4	20
4	9	98	115 6	252. 340. 358
	10	98	7	340
8	3	232. 382	117 24	18
18	5	166. 184	118 120	110
19	2	74	119 5	362
21	12	28	131 17	160
	28	24	136 1	338
22	4	40	5-6	338
23	1	40	141 8	362. 386
	6	42	144 13	34
	7	44		
	8	44		
	10	44. 46		
33	1	262		
35	10	140	1 3	330
45	5	70	3-11	328
46	3	20	17	330
64	12	20	21	208. 392
65	3	108	2 5	330
67	19	44	7	330
71	17	106	42 10-15	394
73	1	356		
77	11	106		
	56	56		
83	3	386	1 6	342
	11	260	15 13	348
84	11	106	23 27	364
92	1	32		
	2	34		
94	1	50. 108		
	2	108	3 4	348

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

401

30	11	314	53	2-3	26
			63	2	44
	Σοφία Σολομώντος			3	58
			64	3	390
13	5	198			
				Ἰερεμίας	
	Σοφία Σειράχ		9	16	336
			15	10	386
11	25	18	20	14-18	386
			34	1έ.	94
	Μιχαίας				
				Βαρούχ	
6	6-7	81			
			3	28	70
	Ζαχαρίας				
				Θρήνοι Ἰερεμίου	
8	19	68			
			1	4	336
	Μαλαχίας				
				Ἰεζεκιήλ	
3	8	106			
			1	1έ.	360
	Ἡσαΐας			13	198
				Δανιήλ	
1	1	78			
5	7	150	2	4	230
	11	364	3	4	350
6	1έ.	360	7	14	34
	10	82	8	16-18	360
7	16	66	13	42	274
9	2	100			
	6	106			
12	3	168		Προσευχή Παίδων	
35	10	364			
38	16	102	3	23έ.	214
40	1	106			
	6	362		Ματθαῖος	
	7	330			
49	6	102	2	1	84

	13	120		26	100
	24	32	12	15	326
	41	120	13	14	366
3	2	120			
	21	46			
5	30	338			
6	5	120			
	8ε.	152	1	20	24
	9	122	2	9	16. 390
	10	152	3	12	340
	12-14	126		17	52
	15	136	4	1	120
7	2	134		9	116
	2-7	134	7	31	182
	20	134	8	1ε.	286
	21	134		13	286
	22	134	9	25	322
	30	134	11	3	162
	34	134	12	5-6	122
	36	134		26	166
	37	134		28	270
	51	156	13	7	288
	54	132	14	2	104. 144
	55	140		10	66
	57	136		19	54
	60	130	15	13	394
8	27ε.	126		26	44
9	1	234		28	390
	15	126		53	34
				55	32. 204

Κορινθίους Β'

Ρωμαίους

			3	16	340
				18	72. 100
1	6-10	328	4	4	170
6	3-4	40		6	170
7	23	44		8	174
	24	360			
8	38	292	5	21	24
10	16	86	10	15	152
11	2	340	11	2	110
	25	100	12	2ε.	288

2. Εὐρετήριο ονομάτων καὶ πραγμάτων

Α

Ἄαρών: 86,15,5.

Ἄβραάμ: 88,15,17. 94,20,20. 134,14,8. 232,11,2. 242,19,7. 274,3,21.
276,4,15. 336,11,9. 370,24,3. 386,11,1ε. 388,11,19. 12,8.

ἀγαθότης: 152,2,1. 160,5,27. 334,9,6.

ἀγαλλίαμα: 18,2,7ε. 56,5,3.

ἀγαλλιάσις: 68,3,14.

ἀγάπη: μιμησώμεθα (τὸν Δαβίδ) ἐν τῇ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ 46,6,2. 132,12,16.
284,11,6ε. 286,11,17. 12,6ε. 13,1ε. 288,13,13ε. 292,16,7. ἀγάπη πρὸς
τὸν Θεὸν 296,19,3. 332,9,3. 338,13,15.

ἄγγελος, -οι: 42,4,8. ἄγγελος τῆς μεγάλης βουλῆς 106,27,13. ὁ ἄγγελος τῆς
διαθήκης 106,27,26. 116,2,5ε. 136,15,4. 156,3,27. 184,9,16. 200,11,5.
226,8,2. 232,11,6. 252,5,12. 262,13,6. 264,14,8.

ἀγιασμός: ἀναζυμώσας εἰς ἀγιασμὸν τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας τὸ σύγκριμα
86,14,18. 250,4,2.

ἅγιος: 74,7,6ε. 78,10,15.

ἀγιότης: 86,14,31.

ἀγνόημα, -τα: 340,14,10.

ἄγνοια: ἡ νῦξ τῆς ἀγνοίας κατεῖχε τὰ σύμπαντα 90,17,11.

ἄγος: 294,17,13.

Ἄδὰμ: 202,11,11. 13,2.

ἄδης: 32,15,8. 204,13,11.

ἀδίκημα: 126,9,12. 128,9,18.

ἀδικία: 58,6,10. 294,17,13.

Ἄετιος: 282,9,20.

ἄζυμα: 108,28,18.

ἀηδία: 248,3,4. 362,15,6.

ἀθανασία: 32,14,7. 32,16,7. 394,15,9.

Αἰγύπτιος: 76,8,8. 84,13,10. 90,17,5. 126,8,14. 276,5,1. 302,23,11ε.
304,23,30.

Αἴγυπτος: 76,8,12ε. 80,11,16. 86,14,13. 94,20,10ε. 134,14,12. 304,24,5.
326,5,4. 340,14,17.

αἰδώς: πεπαρησιασμένη αἰδώς 354,8,12.

αἷμα: 78,9,10. αἵματα θυσίας 78,10,7ε. 116,2,8. 234,11,12. αἷμα Χριστοῦ
366,19,7.

αἵρεσις: 266,18,18. 272,2,20. 302,23,5. 356,9,9.

αίσχυνη: 18,3,14. 108,28,37. 232,10,14ε.

αίχμαλωσία: 44,5,4. 92,19,8.

ἀκακία: 382,7,21.

ἀκτημοσύνη: 292,16,4. 316,35,4.

ἀλαλαγμός: ἀλαλαγμός δέ ἐστιν ἐπινίκιος εὐφημία παρὰ τῶν κεκρατηκότων ἐγειρομένη κατὰ τῶν πολεμίων 20,4,5-6.

Ἄλεξανδρεῖς: 122,6,11.

Ἄλέξανδρος: Ἄλεξάνδρου πόλις 132,13,8.

ἀλήθεια: ἐπανάγει (ὁ Δεσπότης) ἀπὸ τῆς πλάνης τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν 52,3,3-4. 64,1,4. φῶς τῆς ἀληθείας 72,6,13. 76,8,9. 78,10,13. 84,1,4ε. φανέρωσις τῆς ἀληθείας 92,19,2. 106,27,16. 118,3,11. 122,6,12ε. 124,6,19ε. 124,7,3. φανέρωσις τῆς ἀληθείας 132,12,17. 13,11. 134,14,2. 150,1,3. εὐαγγελικὴ ἀλήθεια 150,1,16. ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας 158,5,6. θεϊκὴ ἐπίκρισις ἀληθείας 164,7,31. 166,9,5. ἡ τῶν δογμάτων ἀλήθεια 166,10,4ε. 168,10,18. ἐν τῷ βραβεῖον τῆς ἀληθείας 170,12,14. 272,2,24. 278,7,7. 280,7,13. 8,5. 284,10,21. 286,1,5. 308,27,4. 390,12,25.

ἀλλοτριώσεις: κακοῦ παντός ἀλλοτριώσεις 364,18,10.

Ἄμαληκίτης, -αῖ 308,27,11.

ἀμάρτημα, -τα: 28,8,3. 242,19,6. 356,9,7.

ἀμαρτία 18,2,12. 18,3,9. εὐφημήσωμεν τὸν τὴν ἀμαρτίαν ἐνδυσάμενον 24,1,7. 32,16,1. 42,3,12. ἀθέτησις τῆς ἀμαρτίας 72,6,11. θηλυπρεπὴς ἀμαρτία 74,7,5. 82,12,29. 84,14,2. 108,28,33. 116,2,8. 130,11,15ε. 202,13,3. 204,13,7. 266,15,13. 278,6,23. 306,26,11.

ἀμαρτωλός: 24,2,4. 28,7,15. 260,11,23. 382,7,19.

Ἄμάσεια: 258,10,2.

ἀμνηστία: 18,3,2. 240,16,12.

ἀμοιβή: 248,2,3. 264,14,13.

ἀναγέννησις: 24,3,5. τῇ θεῖα ἀναγεννήσει τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποθέμενοι 108,28,20-21.

ἀνάστασις: εὐφημήσωμεν ... τὴν ἀνάστασιν τοῦ νικητοῦ 94,1,5. ἡ νέα ἀνάστασις 20,2,1. τριήμερος ἀνάστασις ζωῆς αἰωνίου πρόξενος 30,14,1. 100,25,1. 102,25,9ε. Κυριακὴ τῆς ἀναστάσεως 158,5,2. 236,13,6. τοῦτο ἐστὶν ἡ ἀνάστασις, ἡ εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀναστοιχείωσις 394,16,20-21. θανάτου μὴ προηγησαμένου ἀνάστασις γενέσθαι οὐ δύναται 394,16,23.

ἀναστοιχείωσις: 394,16,21.

ἀνδραγαθία: 224,3,10.

ἀνδρεία: 230,9,10. 234,12,13. 236,12,19. 242,18,10. 19,2. 254,6,14. 392,14,5.

ανάθημα: τὸ ἀγνὸν τῆς σωφροσύνης ἀνάθημα 354,8,10.

ἀνάμνησις: 176,2,9.

ἀνάπαυσις: 316,35,9.

ἀναρχία: 276,5,10έ.

Ἀνατολή: ἐπεσκέψατο ἡμᾶς Ἀνατολή ἐξ ὕψους 158,5,15.

ἄνθρωπος: Κυριακὸς ἄνθρωπος 156,3,23.

Ἄννα 102,25,23· 26,1. 110,29,1.

ἀντίδοσις: 88,16,9. 394,16,5.

Ἀντικείμενος: 200,10,7έ.

ἀντίλυτρον: 82,12,14.

Ἀντίοχος: 240,17,10. 330,7,1.

ἀπάθεια: 364,18,10.

ἀπαρχή: εἰ γὰρ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα 86,14,19έ. 150,1,17.

ἀπάτη: 50,2,3. 54,4,28. 122,6,7. 124,7,3. προσωπεῖον τῆς ἀπάτης
232,10,19–20. 276,4,19· 5,2έ. αἰγυπτία ἀπάτη 276,5,3–4. ρυπος ἀπάτης
278,7,8. ἀνθρωπίνῃ ἀπάτη 280,9,5. 282,9,25. 364,18,4. 390,12,26.

ἀπαύγασμα: 134,14,22.

ἀπειλή: 198,8,8. 284,10,24. 294,17,19. 298,21,5.

ἀπιστία: 58,7,13. 102,26,9. 140,17,18. 152,2,9. ἀρειανὴ ἀπιστία 368,23,4.

ἀπόλαυσις: 362,14,9. ἀπόλαυσις τῶν ἡδίστων 390,13,16.

Ἀπόστολος: 54,4,21. 56,5,12έ. 86,14,24. 118,4,5. 122,5,12έ. 124,8,1έ.
142,19,18. 146,21,20. 152,1,21. 154,2,13έ., 160,6,12. 164,9,1έ. 10,6.
170,11,1. 174,1,10. 176,2,5. 182,8,2. 200,9,7. 212,21,3. 242,18,8.
242,20,1. 270,1,6· 2,1έ. 272,2,9. 286,13,6. 292,16,8. 322,1,1. 342,15,14.
356,10,2. 360,14,2. 380,6,8.

ἀπρέπεια: 26,2,7έ.

ἀπώλεια: 32,16,3.

Ἄρειος: 282,9,20.

ἀρετὴ: 20,3,22. 42,3,13έ. 66,1,24. 132,12,5έ. 150,1,19. 156,4,5. 164,9,2. ἀπο-
στολικὴ ἀρετὴ 168,11,14. 170,12,4. 192,2,9. 196,6,6. 222,2,13.
274,3,12έ. 4,3. 278,6,27. 290,15,18. 292,16,12. 300,22,5. 302,23,7έ.
306,25,15. 312,31,11. 314,32,2. 316,34,11· 35,2. 352,5,5έ. 6,8. 354,8,7.
368,22,2. 376,4,8.

Ἀρμενία: 224,5,4.

ἁρμονία: τῆς ἀποστολικῆς ἁρμονίας ἐξαρχοὶ 156,4,8. 238,14,18. ἡ σύμμικτος
τῶν ἀγαθῶν ἁρμονία 354,8,12.

ἄρχιερέυς: 260,11,25. κατὰ μίμησιν τῶν κακοδαμόνων ἀρχιερέων
260,11,28.

ἀρχιερωσύνη: 76,9,2. 260,11,8έ.

ἀσέβεια: 82,12,29. καρπὸς ἀσεβείας 84,13,5. 142,20,1. τὸ σκότος τῆς ἀσεβείας 158,5,6. 290,15,4. 356,9,9.

ἀσιτία: τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀσιτία 296,19,12.

Ἀσσύριος, -οι: 226,6,3. 240,18,3. 350,4,5.

ἄφεςις: ἄφεςις τῶν ἁμαρτωλῶν 24,2,4.

ἄφθαρσία: τὸν τῆ θεϊκῆ μεγαλοουργία τὸ φθαρτὸν εἰς ἀφθαρσίαν μεταλλεύσαντα 26,2,9. τὸν ἀφθαρσίαν τοῖς ἀναγενωμένοις δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἁγίου χαριζόμενον 28,8,7-8. 32,15,1. 32,16,6. 248,2,16. 394,15,9.

ἀφθορία: 334,9,9.

Ἀχαάβ: 276,6,1. 282,10,3.

B

Βαβυλών: 338,13,7.

Βαβυλώνιος, -οι: 338,13,3.

Βαλαάμ: 308,27,14.

βάπτισμα: 108,28,20.

βαπτισμός: συνταφῆναι αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτισμοῦ εἰς τὸν θάνατον 40,2,4.

Βαπτιστής (ὁ Ἰωάννης): 160,6,1έ. 292,15,23.

βασιλεία: ἡ βασιλεία σου βασιλεία αἰώνιος, ἥτις οὐ διαφθαρῆσεται 34,16,8έ. 214,23,8. πτωχεία τῆς ἀληθινῆς βασιλείας 306,25,11. 366,20,4. 382,7,5έ.

βασιλεία τῶν οὐρανῶν 88,15,10. 382,6,21.

Βασιλείος: 222,2,12. 272,2,13· 3,7. 274,3,24. 280,8,5. 282,10,2. 286,13,3. 288,14,1. 294,17,18. 310,29,2. 314,32,1. 318,36,1.

βασιλεὺς: ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης 42,4,10-11έ. 44,4,16· 5,13έ.

βασκανία: 330,7,5.

βίος: βίος ὁμόδοξος 170,12,8. ὁ προσδοκώμενος βίος 392,15,7.

Βοανεργεῖς: 168,11,19.

βραβεῖον: ἐν τὸ βραβεῖον τῆς ἀληθείας 170,12,14.

Βρεττανός, -οί: 292,17,4.

Γ

Γαβριήλ: 74,7,7.

Γαλάται: 126,8,15.

γαλήνη: 330,6,20.

Γαλιλαία: 334,10,9.

γάμος: θεῖος γάμος 70,4,21. γάμος δεύτερος 110,29,19. γάμος πνευματικὸς 324,3,4. τὸ φαιδρὸν τοῦ γάμου ἐνδυμα 324,3,11.

γένενα: 384,8,13.
 γέλως: 348,2,16.
 γέννησις: 18,3,5. γέννησις τῆς Παρθένου 24,2,3.
 γλῶσσα: ἡ πυρίνη γλῶσσα τοῦ Πνεύματος 54,4,27. ἡ χριστοκίνητος γλῶσσα 64,1,3.
 γνόφος: 308,27,7.
 γνώσις: πόλις κατοικητηρίου γνώσεώς τε καὶ ἀληθείας 84,13,15. 122,6,5.
 γνώσις τοῦ Θεοῦ 152,2,6. ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ 170,12,11–12. 270,1,5.
 γόης: 308,27,14.
 γοητεία: 308,28,3.
 Γομόρρα: 136,15,17.
 γονυκλισία: 194,4,6.
 Γραφή: 152,2,8. 272,2,21. 276,5,5. 298,20,12. 314,33,2. 352,5,14. 360,12,9. 368,22,2. 386,10,20· 11,5.

Δ

Δαβίδ: 32,14,8. 38,1,2. 46,5,19. 50,1,1. 52,3,26. 68,3,15. 98,23,7. 106,27,15. 142,20,6έ. 144,20,17. 146,21,19έ. 200,10,9. 334,9,5. 340,15,8. 360,14,7. 380,5,20. 382,7,9. 384,10,7. 386,10,14.
 δαμόνιον: 26,3,2. 54,4,8.
 δαίμων,–ες: 28,7,11. 32,15,11. 50,2,4. 118,4,5. 198,8,3έ. 222,3,4. 224,3,7. 228,8,3έ. 254,7,13. 256,8,15. 262,13,6. 308,27,16.
 δάκρυον: 328,5,9. 336,11,5. 374,1,3.
 Δαμασκός: 234,11,3.
 Δανιήλ: 230,9,13. 240,18,3. 334,9,8.
 δειλεία: 224,4,4.
 δέησις: 104,26,5.
 δεξιά: ἡ πολυαρκῆς δεξιά 354,8,14–15.
 Δεσπότης: 30,9,2. 116,1,4. 264,14,4έ. 334,10,9. 358,11,4. 382,7,2.
 δήλωσις: 308,27,4.
 διαβολή: 364,18,4.
 διάβολος: 28,8,5. 84,14,1. 124,6,20. 126,8,7έ. 9,6. 184,9,14. 198,9,3. 200,9,9. 202,11,9. 210,20,4. 232,10,11. 240,18,2. 242,20,7. 274,4,7.
 Διαθήκη Καινή: 78,10,4. 102,25,4. 108,28,12.
 Διαθήκη Παλαιά: 72,6,6.
 διακονία: 122,5,18έ.
 διάκρισις: 66,1,32. 68,3,19.
 διαλογισμὸς: διαλογισμοὶ ἀμφιβολίας 102,25,20.

διαφθορά: 362,15,7.

δίδραχμον: 80,11,26.

δικαιοσύνη: 18,3,10. 90,17,13. 106,27,16. ἡλιος τῆς δικαιοσύνης 150,1,6.
158,5,5. 354,8,8.

διόρθωσις: 24,2,2.

διχόνοια: 102,25,20.

δοκιμασία: 386,11,14.

δόξα: 18,3,14. 20,4,12. 34,16,11. ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης 44,4,11έ. 44,5,13.
46,6,5. οἱ ἐχθροὶ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος 58,7,1. 60,8,7. τοῦ θρόνου
τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου τῆς δόξης 64,1,14έ. δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶν
70,4,13. ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπιριζόμε-
νοι 72,5,17. τῆς θείας δόξης τὸ ἀπροσμάχητον 84,13,16. 100,24,24.
δόξα Κυρίου 106,27,15. 112,30,12. θεία δόξα 134,14,20. πατρικὴ δόξα
134,14,21. τὸ τῆς δόξης ἀπαύγασμα 134,14,21. 138,16,15· 17,9. δόξα
τοῦ Πατρὸς 140,18,19. ὑπερουράνιος δόξα 140,18,1. δόξα τοῦ Θεοῦ
140,18,8. δόξα τοῦ Πνεύματος 140,19,3. ἡ τοῦ Πατρὸς τε καὶ τοῦ Υἱοῦ
δόξα 142,19,8. πατρικὴ δόξα 142,19,18έ. δόξα τοῦ Πατρὸς 142,20,4.
146,22,6. ὁ φωτισμὸς τῆς δόξης τοῦ Εὐαγγελίου 158,5,4. ὁ φωτισμὸς
τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ 170,12,11–12.
186,11,9. 216,24,3. δόξα τῆς εὐσεβείας 226,7,23. 234,11,8. 242,20,13.
246,1,20. 266,15,27. δόξα Θεοῦ 274,3,2. δόξα κενὴ 286,12,3.
302,23,20. 310,30,2. 318,36,4. 336,10,18. 342,16,5. 364,17,3έ. 366,19,4.
370,24,8. 396,17,2.

δοξολογία: 56,5,5.

δουλεία: 364,18,6.

δοῦλος: Χριστοῦ δοῦλος 156,3,25.

διωγμὸς: 230,9,6.

δύναμις: τὸ σφῆζον ἡμᾶς ἡ ζωοποιὸς ἐστὶ δύναμις 52,3,14. δύναμις τοῦ Πα-
τρὸς 52,3,19. πνευματικαὶ τῆς πονηρίας δυνάμεις 54,4,7. θεία δύναμις
54,4,9. ὑπερκόσμιαι δυνάμεις 70,4,4–5. δύναμις Χριστοῦ 84,13,13. τὴν
ἀπατηλὴν τῶν δαιμόνων διασκεδάσασα δυνάμιν 118,4,5. 152,1,26. δύ-
ναμις τοῦ Πνεύματος 152,2,3. 264,14,9. 266,15,21. 312,31,7.

δυναστεία: 364,17,3έ. 368,22,4.

δυσγένεια: οὐ θέμις δουλικὴν δυσγένειαν ἐπεισάγειν τῇ εὐγενεῖα τῆς πίστε-
ως 328,5,13.

δυσμένειά 132,12,16. 296,19,2.

δυσπάθεια: 92,19,6.

δυσωπία: 266,15,10.

δωρεά: κατὰ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀγαλλιασώμεθα 60,8,4–5.

Ε

- Ἑβραῖος, -οι: 240,18,5. 302,23,22έ.
- ἐγκαλώπισμα: 196,7,6.
- ἐγκράτεια: 68,2,13. 290,15,16. 298,20,7. 312,30,11.
- ἐγκρυφίας: 296,19,16.
- ἐγκώμιον: 182,7,4.
- ἐγρήγορσις: 362,16,8.
- ἐθος: 28,7,14.
- εἰδωλόθυτον: 230,9,15.
- εἰδωλολάτρησις: 370,23,8.
- εἰδωλολατρία: οἱ διὰ τῆς εἰδωλολατρίας τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἐκθλίβοντες 40,2,12. 266,15,17. 280,9,10. 282,9,21. 368,23,4.
- εἰδωλον: 260,11,12. 276,6,3. 278,6,18. 280,9,1. 368,23,2. 370,23,9.
- εἰκῶν: τῆς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν θεοτευξίας 66,1,35. τῆς θείας εἰκόνοσιν τὴν ὁμοίωσιν ἐν ἑαυτοῖς περιφέροντας 66,2,7. εἰκῶν Θεοῦ 332,9,2.
- εἰρήνη: 44,4,20. 70,4,14. 96,21,11. 98,23,4έ. 106,27,16. 246,1,14. 264,15,5. 324,2,12. 334,10,3.
- Ἐκκλησία: 24,1,9. 32,15,2. 84,14,9. 96,22,5έ. 120,4,17. 150,1,2. 154,2,24. 162,7,17. 164,7,25. 166,10,18. 190,1,2. 200,9,6. 234,11,14. 240,17,2. 262,13,5. 282,10,8. 302,23,16. 322,1,14. 328,6,14. 336,11,8. 346,1,7. 368,21,8.
- Ἐλαμίται: 54,4,19.
- ἐλάττωσις: 142,20,11.
- ἐλεημοσύνη: 42,3,20.
- ἐλεος: 106,27,16.
- ἐλευθερία: 32,14,9. 44,4,20.
- Ἐλισάβετ: 278,6,20.
- Ἐλισσαῖος: 336,11,14έ.
- Ἐλλην, -ες: 272,2,22.
- ἐλπίς: ἀγαθαὶ ἐλπίδες 16,1,12. 98,23,10έ. 108,28,36. 110,29,5. 202,12,2. 228,8,6. 230,8,10. 232,9,18. 10,7. 242,19,7. 248,2,9. 284,10,14. 286,13,8. 298,21,4. 326,4,1. 336,11,6. 340,15,4. 376,3,14. 384,5,8. 386,11,9. ἐλπίς ἐστὶν ὁ Χριστὸς 396,17,2.
- ἐνανθρώπησις: 100,24,21.
- ἐνδυμα: βασιλικὸν ὄντως καὶ τίμιον ἐνδυμα (ὁ Χριστὸς) 366,19,5.
- ἐνέργεια: 124,7,5. 152,1,25. 236,13,10.
- ἐντολή: 170,12,13.
- ἐξίλασμός: 206,16,4.
- ἐξομολόγησις: 108,28,28. 382,7,10.

ἐξορία: 294,17,18.

ἐξουσία: ἐξουσία τοῦ Πατρὸς 142,20,5. 264,14,9. 360,14,8. 392,14,19ε.

ἐπαγγελία: 178,3,16.

ἐπαθλον, -α: 178,3,17.

ἐπαινος: διὰ τῶν ἀληθῶν ἐπαίνων τὸν λόγον προσάγειν ἐστὶν ἀμήχανον
314,33,4. προτιμότερος ἂν εἴη ὁ διὰ τῶν ἔργων πληρούμενος ἐπαινος
316,34,1-2. ὁ τῆς ἀκτημοσύνης ἐπαινος 316,35,4. 366,21,1.

ἐπανόρθωσις: τῶν ἐθνῶν ἢ ἐπανόρθωσις 24,2,3.

ἐπαρσις: 90,17,19.

ἐπήρεια: 250,3,15.

ἐπιβουλή: 308,28,4.

ἐπίγνωσις: ἐπίγνωσις τοῦ Θεοῦ 24,1,12. ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας 52,3,4.
84,14,17. 108,28,22. 158,5,6. 166,10,13.

ἐπιδημία: ἢ ἐπιδημία τῆς θεότητος μετὰ σαρκὸς 28,7,13-14.

ἐπιείκεια: 26,4,1.

ἐπιθυμία: 128,10,7. 206,15,9. 222,1,21. 250,4,9. 292,16,5. 294,17,6. 334,9,12.
364,17,2ε. 384,9,8. 386,10,12. 390,12,28.

ἐπιλήνιος: 176,2,10.

ἐπιμέλεια: ἐπιμέλεια τῶ χρηρῶν 150,1,20.

ἐπιμιξία: 58,7,11. 276,5,13.

ἐπίπνοια: 120,4,13.

ἔρωσις: μακάριος ἔρωσις 334,9,11. 390,12,28.

Ἑσδρας: 60,8,3.

ἐστία: πνευματικὴ ἐστία 152,1,33.

Εὐα: 24,2,3. 202,13,2. 204,14,3.

Εὐαγγέλιον 64,1,9. 68,3,13. 76,8,11. 92,18,7. 102,25,24. 104,27,8. 124,8,5.
144,20,18. 156,4,3. 158,5,4. 170,12,12. 314,32,3. 346,1,2. 366,20,1.
380,6,19.

εὐαρμοστία: 64,1,18.

εὐγένεια: 310,30,7. 312,31,18. 314,32,1. εὐγένεια τῆς πίστεως 328,5,13.

εὐγνωμοσύνη: 168,12,1.

εὐδοκία: 70,4,14.

εὐδοξία: 30,13,2. κοσμικὴ εὐδοξία 94,21,1. 158,4,9.

Εὐδόξιος: 282,9,20.

εὐεργεσία: 130,11,13. 158,5,7. 178,3,10. 238,13,24. 264,14,16. 266,15,9.
312,30,14.

εὐκληρία: 336,11,12. 394,16,1-4.

εὐλάβεια: 162,7,11. 170,12,8. 250,4,12. 258,9,8.

εὐλογία: 16,1,1. 42,3,19. 180,1,5. 212,21,16. 250,4,3. 334,10,8. 340,15,2ε.

Εὐνόμιος: 282,9,20.

εὐποιία: 132,12,16· 13,10. 352,6,6.

εὐπραγία: 328,6,12.

εὐπρέπεια: 32,14,8ε. 32,15,1ε.

εὐσέβεια: πίνοντες τὰ τῆς εὐσεβείας γλυκάσματα 60,8,2. τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας πεπιστευκόσι μυστήριον 72,6,12–13. 94,20,19. 138,17,8ε. 150,1,16. τὸ κάλλος τῆς εὐσεβείας 156,4,7. κατορθώματα τῆς εὐσεβείας 162,7,20. 164,7,27. 166,10,9ε. 168,11,11. 170,12,8. 214,23,1. 226,6,4. 248,2,6. 254,6,12· 7,15. 262,13,2. 280,7,18· 9,4. 352,6,4.

εὐταξία: νομικὴ εὐταξία 90,17,20.

εὐφημία: 20,4,4. 182,6,16· 8,8. 242,19,1.

εὐφροσύνη: 18,2,6ε. 18,3,1. 38,1,8ε. 40,3,2. 68,2,11. 68,3,14. 70,4,18. 116,1,1–2. 168,10,22. 174,1,3. 258,9,11. 324,3,8. 326,4,13. 334,10,5. 342,16,4. 352,6,11. 364,18,11.

εὐχαριστία: 264,9,12.

εὐωδία: 68,3,18. 78,10,14.

Ἐφείσιους (ἐπιστολή): 176,2,7.

Ἐφραίμ: 328,6,1.

Z

Ζαχαρίας: 240,18,5. 278,6,20.

Ζεβεδαῖος: 168,11,18.

ζῆλος: ζῆλος πίστεως 296,19,2. 334,9,9. 354,8,13.

ζημία: 18,2,10. 332,8,12. 350,4,14. 378,4,16.

ζόφος: αἰρετικὸς ζόφος 334,10,2.

ζύμη: ἡ ζύμη τῶν Φαρισαίων 28,7,10.

ζωή: ὁ καρπὸς τῆς ζωῆς εἰς τρυφήν πρόκειται κατ' ἐξουσίαν ἡμῖν 18,3,17. εὐφημήσωμεν ... τὴν ζωὴν τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου 24,1,6. ὅτε ὁ ληστὴς εἰς ζωὴν ἐκαλεῖτο, ἡ δὲ ζωὴ τοῦ κόσμου εἰς θάνατον ἐλκετο 28,7,3–4. ὁ θάνατος ἀπέπτυσεν τὴν πάντων ζωὴν 30,13,5. τριήμερος ἀνάστασις ζωῆς αἰωνίου πρόξενος 30,14,1. ὁ δοὺς τὴν ζωὴν τε καὶ τὴν βασιλείαν τὰ ἀγαθὰ ταῦτα δόματα τοῖς ἀνθρώποις 44,5,5–6. 52,3,24. πρόσκαιρος ζωὴ 232,10,8. ζωὴ αἰωνίος 266,15,25. 296,19,4. παροῦσα ζωὴ 384,9,8. ἀσώματος ζωὴ 386,10,12. ζωὴ ἐν σαρκὶ 386,10,13. παροῦσα ζωὴ 386,11,15. 388,11,20. κεκρυμμένη ζωὴ 388,12,4. ζωὴ ἐν σαρκὶ 388,12,24. παροῦσα ζωὴ 392,15,4. ἡ ὄντως ζωὴ δι' ἐλπίδος ἀπόκειται 392,15,3–4. μέλλουσα ζωὴ 392,15,4.

H

ἡδονή: 88,15,21. 204,13,13. 204,14,7. 360,14,8. 364,18,5. 380,5,93. 384,9,6.

Ἡλίας: 164,8,7. 194,4,3. 274,3,23. 276,6,5. 278,6,20. 282,10,3. 294,18,1.
 296,19,11. 298,21,1ε. 300,22,1. 336,11,13ε.
 ἥλιος: ἥλιος τῆς δικαιοσύνης 90,17,13. 150,1,6.
 ἡμερότης: ἀκαταφρόνητος ἡμερότης 354,8,11.
 Ἡρώδης: 32,15,4. 94,20,2. 242,18,8. 254,7,2. 292,16,14· 17,5. 294,17,13.
 Ἡσαίας: 26,2,10. 78,10,8. 100,24,14. 106,27,11. 240,18,5.
 ἡσυχία: 346,1,13ε.

Θ

θάνατος: 18,3,9ε. 28,7,4. 32,14,9. οὐ γάρ θάνατος οὗτός ἐστιν, ἀλλὰ θανάτου
 σκιά καὶ ἐκτύπωμα 40,2,5. τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον 44,2,2. 92,18,20.
 116,1,9ε. 118,3,7ε. 124,7,10. 134,14,4. 154,2,20. 156,3,21. 164,7,23ε.
 196,7,3. 198,8,11. 200,9,10· 10,2. 204,13,7ε. 208,18,3ε. 210,19,15.
 224,3,7. 226,6,7. 248,2,20. 252,4,17. 254,6,11. 266,15,16. 284,10,19ε.
 290,14,21. 304,24,5. 332,8,7. 340,14,13ε. 358,11,5ε. 360,14,5. 380,6,11.
 πρόσκαιρος θάνατος 394,16,11. οὐδὲ ἄλλο τί ἐστὶν ἐπ' ἀνθρώπου ὁ θά-
 νατος, εἰ μὴ κακίας καθάρσιον 394,16,12. θανάτου μὴ προηγησαμένον
 ἀνάστασις γενέσθαι οὐ δύναται 394,16,23. ἀγαθὸν ἂν εἶη ὁ θάνατος
 ἀρχὴ καὶ ὁδὸς τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς ἡμῖν γενόμενος
 94,16,24–25.
 θαῦμα: 310,29,15· 30,2ε. 340,15,5.
 θαυματοποιία: 206,17,1. 296,18,22.
 θαυματοργία: 120,5,2. 164,8,10. 194,4,3. 238,14,22.
 θέλημα: 110,29,16.
 θεογνωσία: 100,24,13.
 Θεόδωρος, ὁ μάρτυς: 258,10,16.
 θεομάχος, –οι 28,7,7.
 Θεός: ἐπέιρασεν τὸν Θεὸν τὸν Ὑψιστον 56,5,17· 6,8–9. παντέλειος καὶ αἰώ-
 νιος Θεὸς 66,1,21. 82,12,26.
 Θεὸς Λόγος: 96,21,20.
 θεοτευξία: 66,1,35.
 θεότης: 52,3,18ε. 58,6,11.
 Θεοτόκος: 102,25,10ε.
 θεοφάνεια: 66,1,28. 96,21,17. 270,1,9.
 θησαυρός: ἀποκεκρυμμένος θησαυρὸς 96,22,6.
 θλιψίς: 262,1,9. 264,15,1. 328,6,12. 392,15,2.
 Θράκη: 354,7,3.
 θράσος: 364,18,6.
 θρησκεία: 248,2,2.

θυμηδία: 334,10,5. 390,13,13.
 θυμιατήριον: 306,25,19.
 θυμός: 132,12,6ε. 242,20,9. 356,9,6. 384,9,7.
 θυσία: 70,5,6. 72,6,4ε. 78,10,1ε. 80,11,4. 82,12,6. 90,17,23. 92,18,14· 19,10.
 108,28,19ε. τοιαύταις θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός 108,28,32.
 130,11,10. 232,11,3. 302,23,3. 386,11,1ε.
 θυσιαστήριον: 78,9,11. ἄνω θυσιαστήριον 110,30,1. 240,18,6. 266,15,6.
 306,25,19. 354,8,14. 368,21,6.

I

Ίάειρος: 164,8,9.
 Ίακώβ: 42,3,22. 94,20,23. 326,5,3. 328,5,11.
 Ίακώβος: 156,4,7. 162,6,15· 7,14. 164,8,4. 166,10,2. 168,11,1. 270,2,4.
 Ίβωρα: 236,14,2.
 ἰδρώς: ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἰδρωῶτες 334,9,16.
 Ἰεζεκιήλ: 198,7,18.
 ἰεράτευμα βασιλείων: 64,1,17. 246,1,1-2.
 Ἰερεμίας: 94,20,10. 336,11,3· 12,1. 338,13,1. 350,3,3. 386,10,18.
 Ἰεροσόλυμα: 120,4,9. 124,8,4. 290,14,13.
 Ἰεροσολυμίτης, -αι: 336,12,2.
 ἰερουργία: 90,17,9. 278,6,17. 298,20,10. 302,23,2.
 Ἰερουσαλήμ: 64,1,7. 92,18,16. 104,26,8. 104,27,5. 106,27,14. 112,30,10.
 338,13,16.
 ἰερωσύνη: Λευϊτικὴ ἰερωσύνη 86,15,2. μετὰθεσις τῆς ἰερωσύνης 88,15,7. τὸ
 τῆς ἰερωσύνης ἀξίωμα, 88,15,12. 282,10,3. 298,20,8. 304,24,15.
 306,26,7. 332,7,18. 356,9,3.
 Ἰησοῦς: 128,9,20· 10,3. 138,17,11. 142,19,17. 156,3,26.
 Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος: 126,9,4. 128,9,17.
 Ἰησοῦς Χριστός: 32,16,2. 46,6,5. 60,8,6. 78,10,15. 88,15,9. 146,22,6.
 158,5,13. 162,7,8. 216,24,3. 266,15,25. 318,36,3-4. 342,16,5. 370,24,7.
 ἰκεσία: 242,19,8.
 Ἰλλυρικόν: 64,1,7. 290,14,13.
 Ἰλλυριοί: 126,8,15.
 Ἰνδός, -οί: 226,5,9.
 Ἰορδάνης: 278,6,26.
 Ἰουδαία: 94,20,2.
 Ἰουδαῖος: 26,3,1. 30,10,6. 32,14,6. 78,10,3. 80,11,1. 92,19,7. 100,24,8.
 124,7,8· 8,3. 126,8,6. 130,11,4. 132,12,19. 140,17,24. 150,1,9. 278,7,6.
 300,21,16.

- Ἰούδας: 32,15,3. 232,10,9.
 Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης: 26,3,2.
 Ἰούδας (ὁ Πατριάρχης): 88,15,8. 150,1,14.
 Ἴππος: πυρίνων ἡνιόχηςσις Ἴππων 294,18,4.
 Ἰσαάκ: 94,20,23. 386,11,10. 388,12,18.
 Ἰσραήλ: 76,8,18. 78,9,12. 80,11,12ε· 12,1. 82,12,32. 84,14,11. 86,15,1.
 88,15,13. 92,18,18. 94,20,5ε· 21,2ε. 98,23,19ε. 100,24,2ε· 25,3.
 106,27,22. 150,1,14. 278,6,15. 338,13,2.
 Ἰσραηλίτες: 32,15,5. 58,6,13. 276,5,10. 350,3,3.
 Ἴταλοί: 126,8,15.
 Ἰωάννης: (ὁ Βαπτιστής): 26,3,4. 160,6,1ε. 240,18,7. 290,15,1ε. 292,16,14.
 294,17,17. 334,9,9.
 Ἰωάννης (ὁ Εὐαγγελιστής): 156,4,7. 162,6,16· 7,18. 164,8,5. 166,10,2.
 168,11,6. 266,15,14. 270,2,4.
 Ἰώβ: 176,2,2. 194,5,6ε. 208,18,17. 240,18,2. 252,6,2. 328,6,8. 350,3,6.
 390,13,1· 14,1. 394,16,1.
 Ἰωσήφ: 94,20,24. 334,9,7. 340,15,2.

Κ

- καθαρότης: 292,16,5. καθαρότης τῆς καρδίας 330,7,17. καθαρότης τοῦ βίου
 340,14,12.
 καθέδρα: 146,21,22ε.
 Καθάφας: 32,15,3.
 κακία: 64,1,20. 68,3,25. 84,14,4. 126,9,8. 139,12,19. 166,10,16. 274,3,12· 4,7.
 280,9,7. 282,9,19. 308,27,16. 382,7,18. 394,16,17ε.
 κακόνοια: 124,6,23.
 κακοπάθεια: 312,30,10.
 κάλλος: θεῖον κάλλος 278,7,3.
 κάμιнос: Βαβυλωνία κάμιнос 226,6,3-4.
 Κανά: 334,10,9.
 καρτερία: 230,9,11.
 κατάκρισις: 18,2,12· 3,4. 84,14,3.
 κατάπαυσις: 16,1,1.
 καταπέτασμα: 338,14,4.
 κατάρα: 308,27,17. 386,10,18.
 καταφρόνησις: 64,1,1. 132,12,16. καταφρόνησις τῶν ὀρωμένων 296,19,7-8.
 κατήφεια 348,2,15. 374,1,11ε.
 κειμήλιον: καὶ ὡς κειμήλιον ἢ γῆ (ὁ τάφος τοῦ μάρτυρος) θησαυρίζεται
 250,4,5.

κενοδοξία: 252,5,3. 306,25,21.

κήρυγμα: τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας 120,4,21. κήρυγμα τῆς πίστεως 120,5,11. κήρυγμα τῆς μετανοίας 278,6,25. 280,9,2ε.

κίνδυνος: 192,3,10ε. 220,1,18. 222,2,8. 228,8,9. 254,6,14. 264,15,1. 266,15,16. 380,6,3.

κλήσις: κλήσις τῶν ἐθνῶν 100,24,6.

κοινωνία: ἡ κοινωνία τῆς πίστεως 158,4,16.

κολακεία: 364,18,4.

κόλασις: 208,18,8. 240,17,11.

κολυμβήθρα: 24,2,5.

κρίσις: 292,16,4.

Κυρηναῖοι: 122,6,11. 132,13,7.

Κυριακή: Κυριακή τῆς ἀναστάσεως 158,5,2.

Κυριοκτόνος, -οι: 28,7,5.

Κύριος: ὁ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστι 52,3,27-28. 68,3,16. 72,5,17. 76,8,24· 9,4. 78,10,15. 80,11,11ε. 82,12,28. 84,14,10. 88,15,8. 92,18,12ε. 100,24,25· 25,2. 106,27,15ε. 28,5. 108,28,10ε. 112,30,4. 122,5,16. 130,11,15. 134,14,13. 142,19,17· 20,8. 146,22,6. 150,1,9ε. 156,3,26. 158,5,13. 160,6,2ε. 162,7,8. 164,8,2ε. 174,1,8. 200,10,2. 208,18,1. 214,23,7. 216,24,3. 252,4,16. 262,12,8. 266,15,26. 286,13,10. 300,22,14ε. 340,14,13. 342,16,5. 346,1,3. 352,5,3. 362,14,10. 370,24,8. 380,6,20. 386,10,16. 392,14,16ε.

Λ200

λατρεία: 78,9,14. λογική λατρεία 78,10,4. σκιάδης λατρεία 90,17,7ε.

λείψανον: 236,13,6· 14,2. 238,15,2ε. 240,16,10. 248,3,1ε. 250,4,6.

Λευΐτης, -αι: 80,11,9ε. 12,1. 82,12,2ε. 86,14,32· 15,3. 88,16,9· 17,3. 90,17,9.

ληστής: 28,7,3. 214,23,2ε.

Λιβερτῖνοι: 122,6,11. 132,13,7.

λιθαστής, -αί: 28,2,11.

λιμήν: ὁ κοινὸς τῶν καταπονυμέων λιμῆν 354,8,15.

λιμός: 298,21,7· 300,21,15.

λιτή: 298,21,5.

λογεῖον: 308,27,4.

λογισμός, -οί: 110,29,10. 152,2,5. 380,6,1ε.

λόγος: θεόπνευστος λόγος 182,7,8.

Λουκάς: 92,18,9. 102,26,1.

λουτρόν: λουτρόν παλιγγενεσίας 234,11,12. τῷ μυστικῷ λουτρῷ τὸν τῆς ἀγνοίας τε καὶ ἀπάτης ρύπον ἐναπέθετο 278,7,8.

λύπη: 18,3,5. 342,15,19ε. 346,1,15. 348,2,3. 354,7,9. 364,18,5ε. 380,6,10. 384,9,6. 396,17,1.
 λύτρον, -α: 76,8,28· 9,4. 78,10,1. 80,11,3ε· 12,1. 82,12,5ε. 86,14,30· 15,3. καθάρσιον λύτρον 90,17,9.
 λύτρωσις: 78,9,6. 82,12,16· 14,30. 104,26,8· 27,9.

Μ

μαγγανεία: 308,27,14.
 Μάγοι: 84,14,7.
 Μακκαβαῖος, -οι: 240,17,9.
 μακαριότης: 16,1,14. 290,15,6. 70,4,13. 364,18,10.
 μακαρισμός: 368,22,8. 384,10,4.
 Μακεδόνες: 126,8,15.
 μακροθυμία: μμησώμεθα (τὸν Δαβὶδ) ἐν τῇ πρὸς τοὺς μισοῦντας μακροθυμία 46,6,3. 132,12,14. 138,16,10.
 Μαλαχίας: 106,27,23.
 Μανασσῆς: 328,6,1.
 μανία: 258,9,7. 290,15,4.
 μάννα: 30,10,2. 306,26,10ε. θεῖον μάννα 330,7,14.
 Μαξιμιανός: 254,7,9.
 Μαρία ἡ Θεοτόκος: 30,14,2.
 μαρτύριον: ὁ τοῦ μαρτυρίου πόθος 156,3,19-20. 162,6,18. παρ' αἰρέσεως πόθου κρίνεται τὸ μαρτυριον 164,7,23.
 μάργυς: 150,1,3. 154,2,16ε. 156,4,4. 158,5,3. 164,8,3. 182,8,14. 186,9,8ε· 10,8. 190,1,6. 192,2,3. 220,1,10. 226,7,19ε. 232,10,9· 11,5ε. 234,21,11ε· 12,3. 240,17,4. 242,18,9· 20,2ε. 246,1,10. 250,3,12ε. 252,5,14. 262,12,16.
 ματαιότης: 240,16,10. 258,10,3.
 μεγαλαυχία: 66,2,2. 94,21,1.
 μεγαλεῖον: 72,5,14.
 μεγαλόνοια: 70,4,3.
 μεγαλοπρέπεια: 248,2,5· 3,7. 382,7,10.
 μεγαλοφροσύνη: 90,17,19.
 μεγαλοφυΐα: 138,16,16. 194,5,4. 392,15,1.
 μέθη: 40,2,15ε. 342,16,2.
 μειδίημα: 330,6,21. 390,13,14.
 Μελχισεδέκ: 86,15,6. 88,15,13ε.
 Μεσοποταμίται: 126,8,14.
 μετάθεσις: μετάθεσις τῆς ἱερωσύνης 88,15,7. μετάθεσις τοῦ νόμου 88,15,9.

- μετάνοια: 30,10,8. κήρυγμα μετανοίας 278,6,25.
 μετουσία: 52,3,12. μετουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος 54,4,14. 122,6,5. Θεοῦ με-
 τουσία 364,18,11.
 Μῆδοι: 54,4,18.
 μήτρα: μὴ προδιηνοιγμένην τῷ γάμῳ τὴν παρθενικὴν μήτραν ἀνέφξεν
 74,7,2. 76,8,17ε. 80,11,13. 92,18,14.
 μαιφονία: 124,8,3. 130,10,20· 11,14.
 μαιφόνος, -οι: 128,10,12. 130,11,2ε. 132,12,12. 136,15,3· 16,5. 200,9,11.
 μίασμα, -τα: 278,6,23.
 μίμησις: 46,6,2.
 μισόθεος, -οι: 28,7,6.
 μῖσος: 132,12,16. 368,23,2.
 Μιχαίας: 82,12,21ε.
 μνήμη: ἡ μνήμη τῶν δικαίων μετ' ἐγκωμίων δεῖ γενέσθαι 314,33,3.
 μνημόσυνον: 154,2,15.
 μοιχεία: 128,10,8.
 μολυσμός: 68,2,13. 306,25,17.
 μονογαμία: 110,29,18.
 μυσταγωγία: 92,18,10. 280,7,13. μυσταγωγία τοῦ Πνεύματος 308,27,9.
 μυστήριον: τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον 44,5,2. τῶν μυστηρίων μετουσία
 52,3,11-12. φανέρωσις τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἐν τῷ Θεῷ
 72,5,11. τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας πεπιστευκόσι μυστήριον 72,6,12-13.
 μυστήριον τὸ μέγα 106,27,10. 108,28,15. 122,5,16. 126,8,7. 134,14,13.
 144,20,19. 176,2,9. 206,16,4. 280,8,11. μυστήρια προφητικὰ 288,13,11.
 τὴν ἐκάστου καρδίαν ἐπολεῖ κιβωτὸν περιεκτικὴν τῶν πνευματικῶν
 μυστηρίων 306,26,5. θεῖα μυστήρια 330,7,13. 360,14,3.
 Μωϋσῆς: 76,8,15ε. 80,11,11. 90,17,4. 100,24,19. 126,9,6ε. 134,14,10ε.
 164,8,6. 272,2,13. 274,3,21. 276,5,7. 302,23,6ε. 304,23,30· 24,3ε.
 308,28,10ε. 334,9,6.

N

- Ναβουχοδονόσορ: 94,20,13. 350,4,3.
 νέκρωσις: 284,10,18. 332,8,7.
 νηστεία: 68,2,10ε. 68,3,23. 104,26,5ε. 110,29,1. 290,15,16.
 Νινευίτης, -αι: 338,12,7.
 νομοθεσία: 18,2,9. 72,6,10. 74,7,9. 76,8,19. 78,9,14. 80,11,5ε. 82,12,10.
 88,16,8· 17,3.
 νόμος: οἱ τοῦ νόμου ὑβρίζονται 28,7,7. 52,3,18ε. 72,6,1. 74,7,14. 78,9,14· 10,7.
 82,12,5ε. 84,13,8. σκιά τοῦ νόμου 86,14,32. ἡ κατὰ νόμον πολιτεία

94,20,4. ὁ Ἰσραὴλ τῷ τυπικῷ ἐφωτίζετο νόμῳ 100,24,17. 108,28,10. 128,10,3ε. πνευματικὸς νόμος 130,11,10. πλήρωμα νόμων καὶ προφητῶν 160,5,23. 176,3,6ε. 178,3,16. μισόθεος νόμος 224,3,10. βίαιος νόμος 224,4,1.

Ξ

ξύλον: διὰ δόξης τὸ ξύλον τῆς ζωῆς προσεγγίζομεν 18,3,14. ξύλον τοῦ σταυροῦ 28,8,4. 32,16,3. γεῦσις τοῦ ξύλου 230,9,9.

Ο

ὀδύνη: 226,6,7. 364,18,9.

ὀδός: ὁδοὶ τῆς ζωῆς 38,1,2. ὀδὸς τοῦ Εὐαγγελίου 76,8,11.

οἰκονομία: 32,15,10. 52,3,11. τοῖς τὸ στερρόν τῆς θείας οἰκονομίας ἐπεγνωκόσιν 102,25,10. ἡ τοῦ ἀγίου Πνεύματος οἰκονομία τῆς χάριτος 120,4,19. 150,1,3. 192,3,11. 274,3,20. 280,8,9.

οἰμωγή: 384,10,8.

ὀλιγοσιτία: 296,19,13ε.

ὀλοκάρπωσις: 78,10,5. 386,11,17.

ὀμοιοπάθεια: 162,7,3.

ὀμοίωσις: 66,1,35.

ὀμολογητής: 234,11,11.

ὀμολογία: 116,2,3. ὀμολογία τῆς πίστεως 118,3,9. 208,18,12. 216,24,3. 254,6,14.

ὀμοτιμία: 142,20,12. 296,19,8.

ὄνειδισμός: 58,7,5.

ὄξος: 30,10,2.

ὄπτασία: ἐπίφοβος ὄπτασία 240,16,8. 304,24,10.

ὄργη: μέλλουσα ὄργη – ὄργη Θεοῦ 26,4,5–6. 124,7,7. 128,9,18.

ὄρκος: 26,4,2.

ὄρφανία: 322,1,9. 354,8,16.

Οὐάλης: 292,16,15. 294,17,7.

Π

πάθημα,–τα: 204,13,10.

πάθος,–ου: 28,8,2. τὸ πάθος τῆς χαρᾶς 30,13,1–2. 102,25,12ε. 128,10,10. 162,7,6. 164,7,22. σωτήριον πάθος 164,8,12. 196,7,2. 210,19,14. 248,2,15. πάθος τοῦ μαρτυρίου 152,4,20. 264,14,18· 15,5. 324,2,8· 3,9. 336,11,4· 12,5. 346,1,19. 348,1,22· 2,2ε. 354,8,3. 378,4,15ε· 5,8. 380,6,7ε. 384,8,8· 9,10. 390,12,29.

παιδοκτονία: 32,15,4.

παιδοτροφία: 384,10,2.

παλιγγενεσία: 234,11,12. 248,2,16.

πανδαισία: λογική πανδαισία 334,10,15.

παράβασις: ἡ ἀρχαία παράβασις 24,2,2.

Παράδεισος: τότε διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ παραδείσου ἐξωκίσθημεν, νῦν διὰ τῆς πίστεως τοῦ παραδείσου εἰσω γινόμεθα 18,3,15–16. ἡ τοῦ παραδείσου πηγὴ ἢ τετραχὴ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν ποταμῶν μεριζομένη ἅπαν ποτίζει τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας 20,3,18–20. τοῦ παραδείσου τὴν εἰσοίκησιν 26,2,6. 30,10,9. 64,1,11. 204,14,6. 214,22,13· 23,3έ. 230,8,18. 280,7,12. 284,10,16. 340,14,11. 360,14,2. 382,7,5.

παράκλησις: 94,20,5· 21,2έ. 98,23,21έ.

παρακοή: διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ παραδείσου ἐξωκίσθημεν 18,3,15.

παραμυθία: ἐπικήδειος παραμυθία 38,1,8. 194,4,15. 298,21,7. 300,21,19.

παρανομία: 294,17,9έ.

παραπέτασμα: σαρκὸς παραπέτασμα 340,14,6.

παραπικρασμός: 56,5,10. 56,6,5.

παρθενία: 74,8,3. 354,8,16.

Παρθένος: 102,25,22. 270,9,10.

Πάρθοι: 54,4,18. 126,8,14.

παροιμία: 94,20,22.

Παροιμιαὶ Σολομῶντος: 348,2,19.

παρρησία: 132,13,9. 152,2,3. 164,7,30. 200,11,4. 216,23,15. 236,13,8. 264,15,4. 272,3,5. 292,17,5. 294,17,8έ.

παστάς: ἀχραντος παστάς 334,9,18.

Πάσχα: 108,28,19. 206,16,3.

Παῦλος: 32,16,5. 58,6,15. 64,1,2. 68,3,18. 72,5,17. 86,15,5. 94,20,17. 100,1,3. 110,29,12έ. 116,2,4. 126,8,10. 142,20,5. 144,20,18. 146,21,20έ. 162,7,8. 230,8,19. 234,11,8. 252,5,12. 266,15,13. 270,1,4· 2,5. 272,3,6έ. 274,3,18έ. 278,7,1. 282,10,11. 284,11,6έ. 286,13,2. 288,13,14. 290,14,16. 340,15,3.

πειράζειν: ἐπέειρασαν τὸν Θεὸν τὸν Ὑψιστον 56,5,17. 58,6,13έ.

πειρασμός, -οί: 30,12,3. 56,5,11έ· 6,5. 242,20,10. 292,16,7. 332,8,17. 334,9,14. 338,13,8. 392,14,6.

πένθος: 324,3,3. 342,16,4. 346,1,6. 380,5,18.

Πεντηκοστή: 50,1,4. 52,4,2.

περίνοια: 140,19,3.

Περσίς, -δος: 292,17,3.

Πέτρος: 120,5,4. 156,4,7. 162,6,15· 7,9. 164,8,4. 166,10,2. 168,11,1. 174,1,8. 266,15,13. 270,2,4.

πικρία: 132,13,10. 134,13,13· 14,17. 136,16,1.

Πιλάτος: 32,15,4. 254,7,3.

πίστις: διὰ τῆς πίστεως τοῦ παραδείσου εἶσω γινόμεθα 18,3,16. 100,24,21. 118,3,5έ. 120,5,10. 126,8,10έ. 152,1,26. ἡ κοινωνία τῆς πίστεως 158,4,16. 166,10,9. 168,11,18. 180,6,18. 186,11,1. 192,3,4. 194,4,2· 5,2. 196,7,11. 198,8,6. 200,10,2. 202,12,14· 13,5. 204,13,6. 222,3,2. 254,6,12. 274,3,14έ. 276,4,17. 282,10,5. 284,11,7. 286,13,8. 288,13,20. 294,17,9έ. ζῆλος πίστεως 296,19,2. 298,20,9. 300,22,17έ. 308,28,5. οὐ θέμις δουλικὴν δυσγένειαν ἐπεισάγειν τῇ εὐγενείᾳ τῆς πίστεως 328,5,13. ζῆλος τῆς πίστεως 334,9,9· 10,12. 354,8,13. 370,24,1.

πλάνη: 272,2,25. 276,6,4. 390,12,26.

πλεονεξία: 128,10,10.

πλημμέλεια: 240,16,8.

πλήρωμα: πλήρωμα νόμου καὶ προφητῶν 160,5,23.

πλοῦτος: ὁ τῶν πενομένων πλοῦτος 354,8,14. 364,18,6.

Πνεῦμα ἅγιον: ἡ τελεία τῆς φύσεως ἡμῶν τροφή, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἐστὶν ζωὴ 52,3,24. οὐ δυνατὸν ἄλλως μέτοχον Πνεύματος ἁγίου γενέσθαι τινά, μὴ τῷ ὑπερώῳ τῆς ζωῆς ταύτης ἐνδιαιτώμενον 54,4,9–10. πρὸς τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δοξολογίαν 56,5,5έ. Θεὸς ὕψιστος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστὶ 58,6,17. οἱ ἐχθροὶ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος 58,7,1. 70,4,2. 72,6,13. 74,8,2. 84,13,4. 92,18,18. 96,22,3. 98,23,23. 100,24,25. 128,4,7έ. 122,5,13· 6,3. 138,17,10έ. 140,17,20έ· 19,1. 142,19,15έ. 144,20,15έ. 152,1,22· 2,1. 156,3,13. 166,10,12. 168,11,12. 198,8,6. 202,12,13. 266,15,26. 272,3,2. 298,20,11. 300,22,4. 304,25,3. 306,26,6. 326,4,4. Πνεῦμα Θεοῦ τοῦ ζῶντος 330,7,16. 370,23,11.

Πνεῦμα ἀποστολικόν: 270,2,3.

Πνευματομάχος,—οι: 58,6,9. 140,17,19.

πόθος: ὁ τοῦ μαρτυρίου πόθος 156,3,19–20. παρ' αἰρέσεως τοῦ πόθου κρίνεται τὸ μαρτύριον 164,7,23. 334,9,13· 10,6.

πόλις: ἐπουράνιος πόλις τοῦ Θεοῦ 70,4,4. πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικητηρίου γνώσεώς τε καὶ ἀληθείας 84,13,15.

πολιτεία: ἀγγελοπρεπῆς πολιτεία 70,4,9–10. 192,2,10. 292,15,20. 300,22,3.

πολίτευμα: 316,35,11.

πολυθεῖα: 52,3,17.

πονηρία: πρὶν ἢ γινῶναι τὸ παιδίον καλὸν ἢ κακὸν ἀπειθεῖ πονηρία 66,1,31. 308,28,5.

Πονηρός: 202,11,12.

πορφυρίς: 366,19,4έ.

πράότης: 46,6,3. 334,9,5.

προαίρεσις: 274,3,13. 284,10,25. 312,31,13έ.
 προθυμία: 224,4,3. 342,15,14.
 προκοπή: 278,7,2. 280,8,2.
 πρόνοια: 394,16,17.
 προσευχή: 104,26,18. 110,29,2. 242,19,5· 20,3. 298,21,6. 306,25,19.
 308,27,12.
 προσήλυτος: 234,11,11.
 προσκύνησις: 84,14,7.
 προφητεία: 18,2,4. 158,5,15. 160,5,21. 270,2,3.
 προφητοκτόνος, -οι: 28,7,5.
 πρωτομάρτυς: 152,2,10.
 πρωτόπλαστος, -οι: 118,3,4. 230,9,9.
 Πρωτότοκος: 74,7,13. πρωτότοκος πάσης κτίσεως 74,7,16. 76,8,16έ.
 78,9,5έ. 80,11,3έ: 12,2. 82,12,5έ. πρωτότοκος άσεβείας 82,12,29έ.
 84,13,2. πρωτότοκος του διαβόλου γονή 84,14,1. 86,14,15έ· 15,3.
 88,15,18· 16,8· 17,3. 90,17,10.
 πτώσις: παλαιά πτώσις 24,2,1. 100,25,1.
 πτωχεία: πτωχεία της άληθινής βασιλείας 306,25,11.
 πυργοποιία: 120,4,16.

Ρ

ραδιουργία: 230,9,6.
 Ραμά: 332,8,9.
 Ραχήλ: 332,8,14.
 ρομφαία: φλογίνη ρομφαία 360,13,9.
 ρυθμία: 64,1,18.
 Ρωμαίοι: 92,20,1. 220,1,1. 236,14,3. 292,17,1.

Σ

Σαβαώθ: 150,1,13.
 Σάββατον: 16,1,1.
 Σαμάρεια: 126,8,8.
 Σαμουήλ: 274,3,22. 276,5,11. 300,22,7. 302,23,1. 334,9,7.
 Σεδεκίας: 94,20,11.
 σεισμός: 374,1,6· 2,1. 376,4,1έ.
 σεμνότης: 296,19,6. εϋπρόσιτος σεμνότης 354,8,10.
 Σιλουανός: 272,3,8.
 Συμεών: 92,18,17. 94,21,2. 98,23,14. 100,25,1. 108,28,35.
 Σίμων (Πέτρος): 168,11,15.

- Σιών ἄνω: 74,8,5. 336,12,4.
 σιωπή: 380,6,15.
 σκηνή: σκηνή ἀληθινή 306,25,12.
 σκιά: νομική σκιά 72,5,15. σκιά τοῦ νόμου 86,14,32. νομική σκιά 92,12,3.
 σκοτομήνη: 324,2,13. 354,8,4.
 σκότος: 100,24,12. τὸ σκότος τῆς ἀσεβείας 158,5,6.
 Σκοτούμη: 354,8,5.
 Σκύθης, -αι: 246,1,16. 264,15,2.
 Σόδομα: 136,15,17.
 Σοδομίτης, -αι: 136,15,15. 242,19,8.
 Σολομών: 68,3,8. 334,9,6. 342,15,19. 348,2,19. 364,16,11. 384,10,6.
 Σοφία: 198,7,19.
 σοφία: 18,3,1. σοφία τοῦ κόσμου 24,1,8. 50,1,5. 72,5,9. 132,13,7ε. πνευματική σοφία 152,1,23. σοφία τῶν ἔξωθεν λόγων 272,2,13ε. σοφία ἦν τὸ κτήμα (Βασιλείου) 314,32,8. 334,9,8.
 σπερμοφαγία: 230,9,15.
 σπουδή: ἡ περὶ τὰς χήρας σπουδή 152,1,28.
 στάμιος: στάμιος ἡ χρυσῆ 330,7,13.
 σταυρός: τὸ μέγα τρόπαιον τοῦ σταυροῦ 20,4,3. ξύλον τοῦ σταυροῦ 28,8,4. 32,15,12. 44,5,3. 102,25,11. 154,2,20. 162,7,3ε. 176,2,8. 214,23,4. 246,1,19.
 σταύρωσις: 102,25,17. 162,7,10.
 στεναγμός: 336,11,5. 356,9,2. 364,18,9.
 Στέφανος: 116,2,5. 118,3,4. 122,5,13· 6,3ε. 124,6,21· 7,7ε. 128,2,20· 10,2ε. 130,11,5ε. 134,14,17. 138,17,7ε. 140,18,1ε. 142,19,14. 144,20,15. 146,21,24ε· 22,2. 150,1,7ε. 152,1,26. 154,2,20. 156,3,25· 4,1ε. 158,4,11ε. 240,17,13. 270,2,4.
 στέφανος: 32,15,2. στέφανος τῆς μαρτυρίας 116,2,6. στέφανος νικητήριος 136,16,3-4. 154,2,26. στέφανος μαρτύρων 184,9,9. 304,25,5.
 στηλογραφία: 176,2,10.
 στοργή: 388,11,18· 12,17ε. 390,13,6.
 στῦλος: ὁ τῆς Ἐκκλησίας στῦλος 354,8,13.
 σύγχυσις: 120,4,10. αἰρετική σύγχυσις 338,13,7.
 συκοφαντία: 124,7,7. 126,8,18. 132,12,17. 134,14,1.
 Συμεών: 340,14,15.
 συμπάθεια: 326,4,12.
 συμφορά: 30,10,7. 194,4,4-5. 232,10,14. 240,17,11. 242,20,10. 284,10,20. 298,21,2. 322,2,1. 324,2,4ε. 326,5,4. 328,5,5. 330,6,23. 332,8,8. 346,1,6ε. 348,1,24. 350,3,3ε. 354,7,3ε. 356,9,8ε. 358,11,3. 386,10,13. 388,12,21. 390,13,4· 14,1ε. 392,14,13.

συνέδριον: τὸ συνέδριον τῶν δαμόνων 28,7,11.
 συνεργία: 84,14,8. 186,11,9.
 σύνεσις: 334,9,6. 346,1,9.
 συντέλεια: συντέλεια τοῦ αἰῶνος 72,6,11.
 συντυχία: 290,15,18.
 Συρία: 240,17,10.
 Σύροι: 126,8,14.
 συσκηγία: τῶν ἀποστόλων ἡ συσκηγία 342,15,14.
 Σωτήρ: 88,16,4. 156,3,23. 160,5,22έ. 162,7,3έ. 168,11,5.
 σωτηρία: 16,1,3. 70,4,8. 90,17,15. 98,23,19. ἀνθρωπίνη σωτηρία 122,,5,17.
 126,8,9. 138,17,3. 150,1,1έ. 214,23,5. 282,9,17. 300,22,18. 368,21,7.
 σωφρονισμός: 94,20,8.
 σωφροσύνη: 196,6,1. 258,9,7. 314,32,7. 316,35,2. 334,9,7έ. τὸ ἀγνὸν τῆς
 σωφροσύνης ἀνάθημα 354,8,10.

Τ

ταπεινοφροσύνη: 332,9,4. ὑψηλὴ ταπεινοφροσύνη 354,8,11. 368,22,1έ.
 ταφή: 30,11,1.
 τεκνογονία: 212,21,2.
 τελειότης: 52,3,13. 66,1,24έ. 68,3,25. 92,19,6. 280,8,3.
 τελειώσις: 196,7,2. 206,15,9. 208,18,3. 250,3,16. 272,2,14.
 τιμή: 166,9,9. 252,5,8. 266,15,27. 364,17,3έ. 366,20,14.
 Τιμόθεος: 272,3,8.
 τιμωρία: 196,7,5. 198,8,7. 206,15,8. 208,18,8έ. 224,4,3έ. 228,7,2. 230,9,5.
 234,12,2. 262,12,10. 264,14,15. 362,15,9. 366,20,14.
 Τριάς: 204,12,14έ.
 τρικυμία: τὰς τρικυμίας τὰς αἰρετικὰς ἀπαθῶς περιπλέομεν 326,4,6.
 τρόπος: τρόπος ὁμόζηλος 170,12,9.
 τροφή: οὐράνιος τροφή 330,7,14.
 τρυφή: ὁ καρπὸς τῆς ζωῆς εἰς τρυφήν πρόκειται κατ' ἐξουσίαν ἡμῶν 18,3,17.
 τύραννος: 232,10,6.

Υ

ὕβρις: 312,31,10.
 ὕβριστης: οἱ τοῦ νόμου ὕβρισται 28,7,7.
 ὕδωρ: αἰρετικὸν ὕδωρ 58,7,11.
 Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου: 136,15,11.
 Υἱὸς τοῦ Θεοῦ: 74,7,10.
 ὑπακοή: ὑπακοὴ τῆς πίστεως 280,7,14–15.

ὑπεραγιότης: 66,1,36.

ὑπερηφάνια: 390,12,28.

ὑπεροψία: 132,12,15· 13,10. 276,6,7.

ὑπερφῶν: τὸ ὑπερφῶν τῆς ζωῆς 54,4,9-10. τοῦ ὑπερφῶου τῆς ὑψηλῆς πολιτείας ὄντος οἰκήτορες 54,4,13-14.

ὑπνος: 362,16,8.

ὑπομονή: 200,9,13. 204,13,9. 256,7,20. 284,11,7. 392,14,5.

Φ

φαιδρότης: 348,2,17.

Φανουήλ: 102,26,2.

Φαραώ: 94,20,21.

Φαρισαῖοι: 120,5,1.

φαρμακεία: 308,28,3.

φαυλισμός: 58,7,5.

φθόνος: 194,5,5. 196,6,7. 232,10,1. 324,3,15. 328,6,4ε. 354,7,7. 356,9,4. 376,3,5ε.

φιλανδρία: 354,8,9. 368,22,10.

φιλανθρωπία: 52,3,1. 210,20,8. 238,13,24. 262,12,2. 264,14,2. 300,21,17· 22,18. 352,15ε. 354,8,8.

Φίλιππος: 126,8,9.

φιλονεικία: 208,18,11.

φιλοσοφία: 222,2,7. χαλδαϊκὴ φιλοσοφία 274,4,12. 392,15,2.

φιλοτιμία: 180,6,2. 332,8,3.

φιλοφροσύνη: 334,9,11. 390,13,8ε.

φιλοχρηματία: 364,17,7.

φλυαρία: 202,12,5.

φόβος: θεῖος φόβος 110,29,10. φόβος τοῦ θανάτου 132,12,15· 13,11. 134,14,3. τυραννικὸς φόβος 198,8,12. 202,12,2. 228,8,6. 284,10,15. 298,21,5. 338,12,9. 364,18,6. 384,8,15· 9,4ε.

φόνος: 26,3,3. 130,10,22. 132,12,6· 13,11.

φρόνημα: 76,8,9. 86,14,12.

φρόνησις: 64,1,1. 66,1,32. 68,3,25. 96,22,8.

φροντίς: φροντίς περὶ τῶν ἐλπιζομένων 296,19,7.

φύσις: ἀνθρωπίνη φύσις 142,19,14.

φῶς: φῶς τῆς ἀληθείας 72,6,13. φῶς τοῦ Πνεύματος 96,21,19. 98,24,1. φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν 100,24,10. μέγα φῶς 100,24,15. 106,27,15. θεῖον φῶς 108,28,27. καταλαμπόμενοι ἡμεῖς τῷ φωτὶ τῆς χάριτος 110,29,4-5. φῶς τοῦ Πατρὸς 140,19,1. μονογενὲς φῶς 140,19,2.

φωτισμός: ὁ φωτισμός τῆς δόξης τοῦ Εὐαγγελίου 158,5,4. ὁ φωτισμός τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Εὐαγγελίου 170,12,11-12.

X

Χαλδαῖοι: 94,20,14.

Χαναναῖος, -οἱ: 76,8,22.

χαρά: ἡ χαρὰ τοῦ κόσμου 24,1,5. ἡ τοῦ κόσμου χαρὰ 30,13,3. 324,3,8.

χάρις: ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος 24,1,10. οἱ τῆς χάριτος πολέμοι 28,7,7. 50,1,8. ἀνεκδιήγητος χάρις 54,4,3. 76,8,8. χάρις τοῦ Πνεύματος 88,16,11. 90,17,16. 100,24,9. 110,29,5. 112,30,6. 116,1,2ε. 118,4,7. 120,4,19· 5,11. 122,6,4. 124,8,5. 142,19,15. 144,20,15. 146,22,5. 160,5,25. 184,9,22. 210,20,5. 242,20,12. 274,3,16. 280,8,3. 282,10,6. 284,10,25. 332,9,3. 336,11,12.

χάρισμα, -τα: 168,11,13. 202,12,14. 270,2,3. πνευματικὰ χαρίσματα 284,11,9. 288,13,12.

χήρα: ἐπιμελεια τῶν χηρῶν 150,1,20. σπουδὴ περὶ τὰς χήρας 152,1,28.

χηρεία: 354,8,16. 384,9,4.

χίμαρος: ἀποπομπαῖος χίμαρος 128,10,18.

χιτών, -ες: δερμάτινοι χιτῶνες 340,14,10.

χολή: 30,10,2.

χοροστασία: πνευματικὴ χοροστασία 270,2,1-2. 380,5,21.

χρησμός, -οί: 104,27,9.

χρηστότης: 20,4,10. 68,3,18.

Χριστιανισμός: 280,9,9. 282,9,22.

Χριστιανός: 130,11,4. 196,7,7. 222,2,6· 3,2. 224,3,5. 242,20,7. 246,1,13. 266,15,23.

χριστομαχοῦντες: 142,20,2.

Χριστός: 32,16,2. 46,6,5. 60,8,6. 62,3,18. 84,13,13. 86,15,3. 92,18,20. 96,21,5. 98,23,4ε. 106,28,7. 110,29,14. 120,5,5. 122,5,16. 126,8,13. 138,16,9. 150,1,1ε. 154,3,4. 156,3,22. 158,5,5. 160,6,4. 162,6,16ε· 7,15ε. 196,6,13. 198,8,6. 200,10,5ε· 11,4. 202,12,4ε. 206,15,6. 222,2,10. 230,8,19. 234,11,8. 242,20,12. 246,1,1ε. 250,3,16. 252,5,12. 254,6,12· 7,14. 258,9,10. 266,15,24ε. 272,3,3ε. 280,7,17. 280,9,2ε. 282,9,16. 322,1,7. 340,14,5. 342,16,5. 360,14,6. 366,19,4. 370,23,8. ἐλπὶς ἐστὶν ὁ Χριστὸς 396,17,2.

χριστοφόνου: 154,3,1.

Χριστοφόρος, -οἱ: 150,1,5. 154,3,1.

Χωρῆβ: 92,18,8.

Ψ

ψεῦδος: 122,6,13ε. 124,7,1. 132,13,11. 272,2,25. 364,18,5.

Ω

ώδεις, -ῖνες: 32,14,5. πνευματικαὶ ὠδῖνες 280,7,16. 378,4,14.

Ὠκεανός: 292,17,4.

ὠμότης: τυραννικὴ ὠμότης 224,3,9. 236,12,16. 240,17,11.

ὠφέλεια: 292,15,22.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελίς
ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	7-13
	16-396

Α' ΛΟΓΟΙ ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΟΙ

1	<u>ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΠΑΣΧΑ</u>	16-21
2	<u>ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΩΤΟΦΟΡΟΝ ΚΑΙ ΑΓΙΑΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ</u>	24-35
3	<u>ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΕΓΟΜΕΝΗΝ ΤΩ² ΕΠΙΧΩΡΙΩ² ΤΩΝ ΚΑΠΠΑΔΟΚΩΝ ΕΘΕΙ «ΕΠΙΣΩΖΟΜΕΝΗΝ», ΗΤΙΣ ΕΣΤΙΝ Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ</u>	38-47
4	<u>ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ, Η. ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΝΤΗ- ΚΟΣΤΗΝ</u>	50-61
5	<u>ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ΣΥΜΕΩ- ΝΑ</u>	64-113

Β' ΛΟΓΟΙ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΙ

6	<u>ΕΓΚΩΜΙΟΝ Α' ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΕ- ΦΑΝΟΝ</u>	116-147
7	<u>ΕΓΚΩΜΙΟΝ Β' ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΣΤΕΦΑΝΟΝ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ</u>	150-171
8	<u>ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡ- ΤΥΡΑΣ, ΛΟΓΟΣ Α'</u>	174-187
9	<u>ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡ- ΤΥΡΑΣ, ΛΟΓΟΣ Β'</u>	190-217
10	<u>ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΛΟΓΟΣ ΕΓΚΩ- ΜΙΑΣΤΙΚΟΣ ΡΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ² ΜΑΡΤΥΡΙΩ²</u>	220-243
11	<u>ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΜΑΡΤΥΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟΝ</u>	246-267

Γ' ΛΟΓΟΙ ΕΠΤΑΦΙΟΙ

12	<u>ΕΠΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ</u>	270-319
13	<u>ΕΠΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΜΕΛΕΤΙΟΝ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ</u>	322-343
14	<u>ΕΠΤΑΦΙΟΣ ΕΙΣ ΠΛΑΚΙΛΛΑΝ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΝ</u>	346-371
15	<u>ΠΑΡΑΜΥΘΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΠΟΥΛΧΕΡΙΑΝ</u>	374-397
	ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	399-416
	1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	399-404
	2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	405-428
	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	429-430
	ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΕΡΓΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ	431-427

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ
ΕΡΓΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (1ος)

Σελίς

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ Α'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

9-131

1. Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες ἐν τῇ θεότητι οὐ
φαιμεν τρεῖς θεοὺς πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ τῶν
κοινῶν ἐννοιῶν. 136-159
2. Κατὰ εἰμαρμένης. 160-209
3. Περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως, ὁ λόγος ὁ λεγόμε-
νος «Τὰ Μακρίνια». 210-385
4. Λόγος Κατηχητικὸς ὁ Μέγας. 386-159

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ (2ος)

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ Β'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5-8

1. Τῶν ἐκδοθέντων παρὰ Εὐνομίου δύο Λόγων
μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἀντι-
ρητικὸς εἰς τὸν Πρῶτον Λόγον. 16-313
2. Λόγος Β' Πρὸς τὸν Εὐνομίου Δεύτερον Λόγον.

324-619

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ (3ος)

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ Γ'

Κεφάλαια τοῦ Γ' Λόγου Κατὰ Εὐνομίου

6-25

1. Κατὰ Εὐνομίου τοῦ Τρίτου Λόγου (Μέρη Α' - Γ')

26-481

2. Λόγος Ἀντιρρητικός πρὸς τὴν Εὐνομίου Ἐκθε-
σιν

484-629

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ (4^{ος})

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5-7

Α' ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

1. Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.	8-25
2. Πρὸς Ἀβλάβιον, Περὶ τοῦ μὴ οἰεσθαι λέγειν τρεῖς θεοὺς.	26-53
3. Πρὸς Συμπλίκιον, Περὶ πίστεως.	54-65
4. Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν Πνευματομάχων, Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.	66-115
5. Πρὸς Θεόφιλον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν.	116-127
6. Ἀντιρρητικός πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου.	128-305
7. Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.	306-333

Β' ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

1. Βλαβιανῶ Ἐπισκόπῳ	336-349
2. Περὶ τῶν ἀπίοντων εἰς Ἱεροσόλυμα, κηνσίτορι.	350-359
3. Ταῖς ἀδελφαῖς Εὐσταθία καὶ Ἀμβροσία καὶ τῇ θυγατρὶ βασιλίσση.	360-373
4. Εὐσεβίῳ.	374-379
5. Πρὸς τοὺς ἀπιστοῦντας τῇ ὀρθοδόξῳ αὐτοῦ πί- στει, παρὰ τῶν κατὰ Σεβάστειαν αἰτηθεῖσα.	380-385
6. Ἀβλαβίῳ ἐπισκόπῳ.	386-389
7. Ἰερῷ ἡγεμόνι.	390-391
8. Ἀντιοχιανῶ.	392-393
9. Σταγειρίῳ.	394-395
10. Ὀτρηῖῳ, ἐπισκόπῳ Μελιτηνῆς.	396-397
11. Εὐπατρίῳ Σχολαστικῶ.	398-401
12. Τῷ Αὐτῶ.	402-405
13. Λιβανίῳ.	406-409

14. Λιβανίω Σοφιστῆ.	410-413
15. Ἰωάννη καὶ Μαξιμιανῶ.	414-415
16. Στρατηγίῳ.	416-419
17. Τοῖς ἐν Νικομηδεῖα πρεσβυτέροις.	420-431
18. Ὀτρῆῳ, ἐπισκόπῳ Μελιτηνῆς.	432-437
19. Πρὸς τινὰ Ἰωάννην, Περί τινων ὑποθέσεων καὶ περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ καταστάσεως τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μακρίνης.	438-447
20. Πρὸς Ἀδέλφιον Σχολαστικόν.	448-455
21. Ἀβλαβίῳ ἐπισκόπῳ.	456-457
22. Τοῖς ἐπισκόποις.	458-459
23. Ἀνεπίγραφος.	458-459
24. Ἡρακλειανῶ αἰρετικῶ.	460-466
25. Ἀμφιλοχίῳ.	467-475
26. Τοῦ Σοφιστοῦ Σταγειρίου πρὸς Γρηγόριον.	476-477
27. Τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸν Σοφιστὴν.	478-479
28. (Ἐπιστολὴ ἀνεπίγραφος).	480-481
29. Τῶ ἀδελφῶ αὐτοῦ Πέτρῳ Σεβαστείας.	482-485
30. Πέτρου Σεβαστείας πρὸς Γρηγόριον.	486-489
31. Ἐπιστολὴ κανονικῆ.	490-509

ΤΟΜΟΣ(5ος)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

9-16

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ Α'

1. Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου (Κεφάλαια Α'-Λ').	18-245
2. Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς ἑξαήμερου.	248-261
3. Περί τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν (Ὁμιλίαι Α'-Γ').	364-463
4. Ἐπιστολὴ Πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Θεοδόσιον. Α' Περί τῆς ἐγγαστριμύθου γυναικὸς. Β' Περί τῆς διαμονῆς τοῦ Ἡλία εἰς τὸν χεῖ- μαρρον.	466-481 466-475 476-479

Γ'	Περὶ τοῦ καλύμματος τοῦ Μωϋσέως.	478-479
Δ'	Περὶ τῶν θυσιῶν.	478-479
Ε'	Περὶ τοῦ ἀποστάτου ἀγγέλου.	480-481
ΣΤ'	Περὶ καθόδου τοῦ Πνεύματος πρὸ τοῦ βαπτίσματος.	480-481

ΤΟΜΟΣ (6ος)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ Β'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

7-15

1. Εἰς τὰ ἐπιγραφὰς τῶν Ψαλμῶν.
(Μέρος Α'). 18-97
(Μέρος Β'). 98-281
2. Εἰς τὸν Ἑκτον Ψαλμόν, Περὶ τῆς ὀγδόης. 282-293
3. Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστικὴν (Ὁμιλίαι Α'-Η'). 296-531

ΤΟΜΟΣ (7ος)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ Γ'

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5-8

1. Ἐξήγησις τοῦ Ἄπισματος τῶν Ἀισμάτων (Λόγοι Α'-ΙΕ'). 10-511
Πρόλογος 10-21
ΛΟΓΟΣ Α', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 1,1-4). 22-53
ΛΟΓΟΣ Β', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 1,5-8). 54-83
ΛΟΓΟΣ Γ', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 1,9-14). 54-115
ΛΟΓΟΣ Δ', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 1,15-2,7). 116-153
ΛΟΓΟΣ Ε', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 2,8-17). 154-191
ΛΟΓΟΣ Σ', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 3,1-8). 192-221
ΛΟΓΟΣ Ζ', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 3,9-4,7). 222-267
ΛΟΓΟΣ Η', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 4,8-15). 268-285
ΛΟΓΟΣ Θ', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 4,10-15). 286-321
ΛΟΓΟΣ Ι', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 4,16-5,2). 322-343
ΛΟΓΟΣ ΙΑ', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 5,2-7). 344-371
ΛΟΓΟΣ ΙΒ', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 5,5-7). 372-403
ΛΟΓΟΣ ΙΓ', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 5,8-12). 404-435
ΛΟΓΟΣ ΙΔ', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 5,13-16). 436-469
ΛΟΓΟΣ ΙΕ', (Ἄσιμα Ἀισμάτων 6,1-9). 470-511

ΤΟΜΟΣ(8ος)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ- ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ Δ' (1-2), ΛΕΚΗΤΙΑ Α' (3-7)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

7-10

1. Εἰς τὴν Προσευχὴν, (Λόγοι Α'-Ε). 128-123
2. Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, (Λόγοι Α'-Η'). 124-285
3. Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατὰ ἀλήθειαν ἀσκήσεως. 286-351
4. Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα. 352-369
5. Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος. 370-423
6. Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι. 424-437
7. Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὄρας ἀφαρπαζομένων. 438-479

ΤΟΜΟΣ(9ος)

ΑΣΚΗΤΙΚΑ Β' (1), ΕΓΚΕΜΙΑΣΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ (2-4)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

7-9

1. Περὶ Παρθενίας. Ἐπιστολὴ μνηύουσα τὰ ὑποταγμένα, ἅτινά ἐστι προτροπὴ εἰς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον (Κεφάλαια Α'-ΚΓ'). 10-145
2. Περὶ ἀρετῆς, ἦτοι Εἰς τὸν βίον Μωϋσέως, (Λόγοι Α'-Β'). 146-333
3. Εἰς τὸν βίον τῆς Ὀσίας Μακρίνης. 334-391
4. Εἰς τὸν βίον τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματοργοῦ. 392-477

ΤΟΜΟΣ(10ος)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

7-12

Α' ΟΜΙΛΙΕΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΕΣ

14-139

1. Λόγος Εἰς τὴν ἑαυτοῦ χειροτονίαν, Πρὸς Εὐάγριον, Περὶ θεότητος 14-31
2. Λόγος Περὶ θεότητος Υἱοῦ καὶ Πνεύματος καὶ ἐγκώμιον εἰς τὸν δίκαιον Ἀβραάμ. 32-67
3. Εἰς τό, «Ὅταν ὑποταγῇ Αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι Αὐτῷ τὰ πάντα». 68-107

4. Περὶ τοῦ, Τί ἐστὶ τό, «Κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν». 108-139

Β' ΟΜΙΛΙΕΣ ΗΘΙΚΕΣ

141-323

1. Λόγος Εἰς τοὺς κοιμηθέντας. 142-207
 2. Λόγος Περὶ εὐποιίας. 208-233
 3. Λόγος εἰς τό, «Ἐφ' ὅσον ἐνὶ τούτων ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε». 234-263
 4. Λόγος Κατὰ τοκιζόντων. 264-287
 5. Λόγος εἰς τό, «Ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει». 288-299
 6. Λόγος Πρὸς τοὺς βραδύνοντας εἰς τὸ βάπτισμα. 300-323

Γ' ΟΜΙΛΙΕΣ ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΕΣ

325-487

1. Ὁμιλία Εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὰ νήπια τὰ ἐν Βηθλεὲμ ἀναιρεθέντα ὑπὸ Ἡρώδου. 326-363
 2. Ὁμιλία Εἰς τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων. 364-399
 3. Ὁμιλία Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα. 400-443
 4. Ὁμιλία Περὶ τῆς τριημέρου προθεσμίας τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. 444-487.

ΤΟΜΟΣ (11ος)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

7-16

Α' ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

16-113

1. Εἰς τὸ ἅγιον καὶ σωτήριον Πάσχα. 16-21
 2. Εἰς τὴν ζωηφόρον καὶ ἀγίαν ἀνάστασιν. 24-35
 3. Εἰς τὴν λεγομένην τῷ ἐπιχωρίῳ τῶν Καππαδοκῶν ἔθει «ἐπισωζομένην», ἣτις ἐστὶν ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. 38-47
 4. Εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἢ εἰς τὴν Πεντηκοστήν. 50-61
 5. Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὴν Θεοστόκον καὶ εἰς τὸν δίκαιον Συμεῶνα. 64-113

Β' ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

114-267

1. Ἐγκώμιον πρῶτον εἰς τὸν ἅγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον. 132-147
2. Ἐγκώμιον δεύτερον εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα. 150-171
3. Ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἁγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρας, Λόγος Α'. 174-187
4. Ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἁγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρας, Λόγος Β'. 190-217
5. Εἰς τοὺς Ἁγίους Τεσσαράκοντα μάρτυρας, Λόγος ἐγκωμιαστικὸς ρηθεὶς ἐν τῷ μαρτυρίῳ. 220-243
6. Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγα μάρτυρα Θεόδωρον. 246-267

Γ' ΕΠΙΤΑΦΙΟΙ ΛΟΓΟΙ

269-397

1. Ἐπιτάφιος Λόγος εἰς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν τὸν Μέγαν Βασίλειον. 270-319
2. Ἐπιτάφιος Λόγος εἰς τὸν Μελέτιον, ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας. 322-343
3. Ἐπιτάφιος Λόγος εἰς τὴν βασίλισσαν Πλακίλλαν. 346-371
4. Παραμυθητικὸς Λόγος εἰς τὴν Πουλχερίαν. 374-397